Публікацію здійснено за фінансової підтримки
Європейського Союзу наданої в рамках проєкту
«Право-Justice» та проєкту «CONSENT»,
що реалізується Українською академією медіації.

МЕДІАЦІЯ ТА УНІВЕРСИТЕТИ 1.0.

9 786178 442071

МЕДІАЦІЯ ТА УНІВЕРСИТЕТИ 1.0.

матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

для науковців, аспірантів, студентів закладів вищої освіти
та науково-дослідних установ, а також для практиків,
які займаються науковими дослідженнями
у сфері медіації

15 листопада 2024 рік

Міжнародна науково-практична конференція

МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ 1.0.

15 листопада 2024 року

offline/online

м. Чернівці

УДК 316.775.3+378.091](477)(082)
М70

М70 Медіація & Університети 1.0: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (15 листопада 2024р., Чернівці)/редкол.: Амелічева Л., Гаврилюк Р., Горецька Х., Романадзе Л. та ін. – Чернівці: 2024. 520 с.

ISBN 978-617-8442-07-1

До збірника увійшли матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Медіація & Університети 1.0" (Чернівці, 15 листопада 2024 р.). Редколегія не несе відповідальності за науковий зміст і виклад матеріалів, що були подані у рукописах.

Автори, які подали матеріали для публікації, погоджуються з такими положеннями:

відповідальність за достовірність поданої інформації в своїй роботі несе автор;

автори зберігають за собою всі авторські права і одночасно надають збірнику право першої публікації, що дозволяє поширювати даний матеріал із зазначенням авторства та первинної публікації в даному збірнику.

Конференція та друк матеріалів конференції здійснювалися за фінансової підтримки Європейського Союзу наданої в рамках проєкту «Право-Justice» та проєкту «CONSENT», що реалізується Українською академією медіації.

Фінансується Європейським Союзом
CONSENT
ПРАВО-JUSTICE
УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ МЕДІАЦІЇ

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА 18

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ
МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ: ВІД ІДЕЇ ДО РЕЗУЛЬТАТУ 29

Багінський А.В. Освітня програма "Врегулювання конфліктів та медіація" – інноваційний підхід у реагуванні на запити українського суспільства 29

Карпова О.М., Сєдашова О.А. Досвід реалізації програми магістр медіації та вирішення конфліктів в бізнес школі КРОК 31

Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як елемент нової культури університету 37

Пархоменко О.С., Квітка Ю.М. Медіація та миробудування: науково-практичний досвід Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна 43

Крестовська Н.М., Романадзе Л.Д. Інтеграція медіації в університетську освіту: досвід Української академії медіації у створенні навчально-методичного комплексу для правників 49

ПАНЕЛЬ 1. Компетентності у сфері медіації як сучасний елемент міждисциплінарного підходу при підготовці майбутніх клієнтоорієнтованих фахівців (правників, психологів, менеджерів, соціальних працівників тощо) 53

Абрамова А.О. Стратегії та техніки медіації в роботі психолога 53

Андрєєва Я.Ф. Компетенції у сфері медіації в освіті майбутніх психологів: фідбек 56

Бажан Т.О. Медіаційні компетентності в підготовці ІТ-спеціалістів для командної роботи та комфортного робочого середовища 60

Біла А.В. Медіація в адвокатській практиці: етичні імперативи, ефективність та переваги для захисту інтересів клієнтів 63

Біла А.В., **Карпушкіна А.Г.** Розвиток медіаційних компетентностей для правників: значення «м'яких» навичок (soft skills) у юридичній професії 66

Білоскурська О.В. Медіація як альтернативний підхід до розв'язання конфліктів конституційного характеру 70

Білоус Ю.Д. Медіація як складова комунікативної компетентності у підготовці правників 73

Бондаренко К. С. Правові та психологічні аспекти процедури медіації в Україні 76

Бондаренко-Берегович В.В. Медіаційні компетентності під час підготовки судових експертів 79
Вдовічена Л.І. Медіаційна компетентність нотаріуса 82
Верба О.Б. Медіація як інструмент вирішення конфліктів в академічному середовищі 85
Водоп'ян Т.В. Опанування медіаційних компетентностей правником як каталізатор власних змін особистості 89
Волкова Н.О. Техніки взаємодії учасників медіації. Альтернативні процеси прийняття рішень 92
Гаркавенко Н.В., Доскач С.С. Роль медіації при підготовці успішного менеджера 97
Головань Т.Г. Формування навичок медіатора у здобувачів вищої освіти за спеціальністю 081 Право 100
Горецька Х.В. Медіація та медіаційні компетентності як спосіб реалізації концепції третьої місії університетів 104
Гула Л.В. Формування медіаційних компетентностей у сучасних ЗВО 107
Давиденко М.О. Роль медіативних технологій у врегулюванні конфліктних ситуацій у суспільстві 110
Дзевелюк М.В., Дзевелюк А.В. Особливості використання медіації у підготовці юристів та публічних службовців в ЗВО 113
Дибчук Л.В., Омельчук В.Ю. Медіаційна компетентність як складова професійного розвитку майбутніх менеджерів 117
Долгопол О.О. Розвиток навичок медіації у здобувачів вищої освіти під час вивчення дисципліни «організаційна психологія» 122
Доляновська І.М. Основні напрями становлення інститут медіації в правовому освітньому середовищі ВНЗ «Університету економіки і права КРОК» 125
Дубчак О. Е. Soft skills у професійній підготовці майбутніх правників .. 129
Єфтєні Н.М. Навички медіатора в діяльності керівника 133
Жилка А. М. Онлайн-медіація: нові можливості та виклики 136
Журавель О.О. Медіаційні компетентності в професійній діяльності адвоката 139
Ігнатів В.О. Медіація у професійній діяльності юриста 143
Іліка К.Д., Баланда Е.О. Медіація як інструмент вирішення економічних спорів у підготовці майбутніх менеджерів 147
Казьмірова О.М. Роль медіації у підготовці фахівців в закладах вищої освіти 150

Кара А. Медіація та її виклики в сучасному суспільстві 152
Каращук К.Л. Підготовка медіаторів для виконавчого провадження: досягнення та перспективи 156
Клапоущак Д.С. Медіація як спосіб врегулювання транскордонних конфліктів 160
Коваль Ю. О. Роль медіації у забезпеченні верховенства права: нові підходи до підготовки правників 163
Ковбас І.В., Худик А.М. Медіація в адміністративному праві та процесі 167
Кожедуб О.В. Особливості використання медіації офіцерами цивільно-військового співробітництва 172
Коломієць Т.В. Ціннісні засади медіації у формуванні соціальної довіри: реалізація в освітньому середовищі 174
Коцан С.Р. Розвиток навичок емоційного інтелекту як запорука ефективної медіації 177
Кривенко Я. В. Роль ділових комунікацій в управлінні організацією 181
Лебедович О. Д. Медіація у навчальному процесі студентів 185
Любовець Д.О. Етика медіатора в правовій системі 187
Мартинишин В.С. Медіація в системі альтернативного вирішення спорів 190
Мацура У.А. Медіація як засіб налагодження комунікацій в освітньому просторі 195
Медіна Т.В. Компетенції з медіації для фахівців з соціального забезпечення 199
Меленко О.В. Медіаційні навички як необхідна складова професійної компетентності правника 202
Миколенко Я., Яшник С. Основні механізми побудови ефективної комунікації в організації 206
Мосенцова Н.О. Комплексний підхід до професійної підготовки медіатора 209
Несправа М.В. Медіація у підготовці психолога 212
Осадчий М.Л. Використання медіації у бізнес-практиках: підготовка майбутніх менеджерів до нестандартних ситуацій 217
Павлюк А. Ю. Медіація в роботі юриста крізь призму принципу самовизначення та рівності прав сторін 221
Паламарчук А.І. Інтеграція медіації в навчальні програми юридичних факультетів: виклики та можливості 225

Пелецький К.В. Ненасильницьке спілкування як інструмент розвитку ефективності медіації 228
Подковенко Т.О. Медіаційні компетентності у підготовці правників 232
Політова А.С. Правничі професії та медіація: їх врегульованість 236
Поліщук О.М. Професійне психологічне зростання медіатора 239
Романовська О.О., Абрамова А.О. Стратегії та техніки медіації в роботі психолога 244
Романовська О.О., **Тимченко К.В.** Медіація у професійній діяльності психології 247
Рузакова О.В. Медіація як інструмент ефективного менеджменту ... 251
Сар'ян Д. А. Аплікативність медіаційних практик в управлінні за участі військовослужбовців, у тому числі й ветеранів(ок) та членів їх родин 254
Собчак А. А. Психоемоційні особливості роботи зі старшими підлітками-кривдниками у відновному правосудді 258
Солодан К.В. Роль медіаційних навичок в професії юриста 261
Стамат В.М. Медіація та медіаційні компетентності як складові підготовки менеджерів 264
Степаненко Н.В. Навички медіації як необхідна складова підготовки юристів 268
Степанова Т.В. Темпоральні показники формування медіаційних компетентностей як невід'ємна частина підготовки правників 272
Стукало Н.Ю. Відшкодування шкоди, завданої життю або здоров'ю фізичної особи в результаті лікарської помилки за допомогою медіації 275
Талдонова К.Г. Практика застосування медіації як альтернативного способу вирішення спорів в Україні 279
Філюк О. Вплив медіаційних навичок на ефективність роботи юриста 282
Фірскіна К.М. Медіація як невід'ємна частина підготовки правників .. 284
Хижняк В.В. Удосконалення медіаційних заходів залагодження конфліктів суб'єктів медичних правовідносин на досудовому етапі ... 287
Хижняк Л.М. Інформаційно-комунікативний супровід медіації в підготовці фахівців з міжнародних відносин 291
Чечота Ю. А. Медіація у сфері міжнародних відносин 295
Шаповал Л.І. Роль медіації у спорах про визначення місця проживання дитини 298
Яремко О. М. Роль соціальної медіації у побудові безпечної громади . 302

ПАНЕЛЬ 2. Роль університетських спільнот у розвитку та поширенні медіації та її цінностей. Практичний ракурс медіації … 305

Адамович О.В., Кучер А.О. Міжнародний досвід у розвитку медіації в університетських юридичних клініках 305

Біла А. В., Шабельник В. Б. Співпраця юридичних клінік із професійними медіаторами та юридичними організаціями для покращення професійної підготовки здобувачів спеціальності 081 «Право» 310

Бужинська С.М., Губанова О.В. Роль локус контролю особистості у вирішенні конфліктних ситуацій у студентському середовищі шляхом медіації 314

Бурдельна С.С. Юридичні клініки як середовище для розвитку soft skills у студентів через практику медіації 317

Буряченко В.А., Буряченко Н.О. Медіація в освітньому середовищі: специфіка роботи з викладачами, студентами та адміністративним персоналом 321

Ванончіні Ф. Безсилля медіатора 325

Водонос В.В. Peer-to-peer як інноваційна модель розвитку та популяризації медіації в університетському середовищі 333

Герасимова К.В. Роль медіаційної практики під час навчального процесу у формуванні професійних навичок правника 336

Голинська М.І. Модернізація освітнього середовища через впровадження медіаційних служб 340

Головко О.М. Медіаційне застереження в угодах про використання онлайн-платформ: на прикладі OnlyFans 343

Головчук Ю.О. Менеджмент конфліктів у закладах охорони здоров'я 348

Гоц-Яковлєва О.В. Медіація в університетах: інструмент вирішення конфліктів в освітньому середовищі 352

Донєва П.О. Актуальні проблеми діяльності юридичних клінік на території України 354

Завадська У.О. Юридичні клініки як платформи навчання медіаційним навичкам для студентів-правників 358

Калініна Н.В. Перемовини як базова компетенція керівника: як зробити її частиною ДНК компанії? 362

Карпенко Р. В. Юридичні клініки україни як одне з провідних місць стажування здобувачів вищої освіти: актуальні питання 367

Карп'юк А.М. Участь студентів у процесі медіації в освітніх установах 370

Козак К.Б., Кашкано М.А. Медіація як інструмент вирішення трудових спорів у закладах вищої освіти 373

Короленко В.Л. Вирішення конфліктів серед молоді за допомоги медіації 378

Крайній П.І. Медіація у діяльності консультативно-дорадчих органів в Україні 381

Крутько Г., Бабак Є. Медіація: поняття та форми вирішення конфліктів 385

Лата Н.Ф. Особливості застосування медіації у діяльності юридичних клінік 388

Литвиненко В. М., Попович А. С. Поняття і значення юридичних клінік 391

Литвиненко О.Я. Медіаційні практики в університеті: імплементація у студентських групах та організаціях 395

Ломжець Ю. В., Амелічева Л. П. Медіація та юридичні клініки: синергія для розвитку суспільства та студентів 399

Лукіян Д.А. Впровадження медіації в навчальних закладах для протидії булінгу 404

Мазуренко С. В., Галупова Л. І. Роль медіації у врегулюванні конфліктів у сфері креативних індустрій: правовий аспект 408

Малій Ю. Є. Онлайн медіація в Україні: переваги, недоліки та перспективи розвитку 412

Микитюк В.О., Картавих В. В. Правова компетентність медіатора як основа успішного вирішення конфліктів 417

Моржевска Т.С. Часова компетентність медіатора 420

Найда І.В., Зіньова О.С. Роль юридичної клініки у формуванні компетентностей медіації правників 424

Нестеренко Л.Б. Університетські спільноти як основа системного підходу до формування культури налагодження порозуміння за допомогою медіації 427

Нечай А.А. Медіація для медіаторів: виклики професії сьогодні 433

Оглу Р.В. Досвід США у сфері запровадження та використання медіації 437

Орел В. А. Медіація як інструмент врегулювання конфліктів студентським омбудсменом 442

Паскар А.Л. Соціальна функція юридичних клінік у сприянні доступу до медіації 447

Полторак А.С., Агафонов А.О. Медіація як інструмент забезпечення безпекоорієнтованого управління в комерційних банках України 452

Пономаренко Д.Ю. Особливості медіації в адвокатській діяльності. Конфлікт інтересів адвоката-медіатора 455

Посітко В.Ю. Студентська медіація : шлях до порозуміння у сучасному освітньому просторі 459

Почапська Л.В. Нові грані професійної підготовки майбутніх правників з питань медіації в межах юридичної клінічної освіти 463

Рева К.Ю. Трудова медіація очима студентів: досвід юридичних клінік та перспективи для професії юриста 467

Романюк В.А. Роль юридичних клінік у підвищенні обізнаності населення щодо медіації 471

Свистун І.О. Медіація як інструмент зниження конфліктності в університетах України 474

Середенко В.В. Властивості медіації як суспільного блага та соціальної послуги 477

Скрабут А.А. Історія та розвиток медіації в Україні 481

Скребовська С.В., **Голосов А.Р.** Освітня медіація на базі юридичної клініки закладу вищої освіти 484

Синчишин О.М., **Давлатов Ш.Б.** Медіація як напрям діяльності юридичних клінік в Україні 488

Суховерський М.Т. Медіація як інструмент вирішення спорів у освітньому середовищі: переваги та недоліки 492

Федорук Н.С. Роль юристів у міжнародній комерційній медіації: виклики та переосмислення професійних підходів 496

Чубик У.М. Роль медіації у вирішенні конфліктів між студентами та адміністрацією університету 500

Шарафін О.В. Діалогічна природа медіації у розрізі університетської освіти 502

Шереметьєва О.Ю. Комісія з етики як один з майданчиків врегулювання конфліктних ситуацій в університетському середовищі 506

Щербук А.Г. Компетентності у сфері відновного правосуддя як важлива складова підготовки майбутніх правників 510

Ютовець О.С. Медіація: від теорії до практики у роботі студентів юридичних клінік 514

CONTENT

WELCOME WORDS 18

PLENARY MEETING
MEDIATION & UNIVERSITIES: FROM IDEA TO RESULT 29

Bahinskyi A.V. Educational Program «Conflict regulation and mediation» – an innovative approach in responding to the requests of Ukrainian society 29

Karpova O.M., Sedashova O.A. The experience of implementation the master program on mediation and conflict resolution at KROK business school 31

Havrylyuk R.O., Patsurkivskyy P.S. Mediation as an element of the new university culture 37

Parkhomenko O. S., Kvitka Y. M. Mediation and peacebuilding: scientific and practical experience of v. N. Karazin Kharkiv national university 43

Krestovska N.M., Romanadze L.D. Integration of Mediation into University Education: The Ukrainian Academy of Mediation's Experience in Developing an Educational and Methodological Toolkit for Legal Professionals 49

PANEL 1. Competences in the field of mediation as a modern element of an interdisciplinary approach in the training of future client-oriented specialists (lawyers, psychologists, managers, social workers, etc.) 53

Abramova A. A. Strategies and techniques of mediation in the work of a psychologist 53

Andrieieva Yaroslava. Competencies in the field of mediation in education for future psychologists: feedback 56

Bazhan T.O., Zhebka V.V. Mediation competencies in training it specialists for teamwork and a comfortable working environment 60

Bila A.V. Mediation in the attorney's practice of law: ethical imperatives, efficiency and preferences to protect the interests of clients ... 63

Bila A.V., Karpushkina A.G. Development of mediation competencies for lawyers: the value of soft skills in the legal profession 66

Biloskurska O.V. Mediation as an alternative approach to resolving conflicts of a constitutional nature 70

Bilous Y.D. Mediation as a component of communicative competence in training lawyers 73

Bondarenko K. S. Legal and psychological aspects of the mediation procedure in Ukraine 76
Bondarenko-Berehovych V.V. Mediation competences during the training of court expert 79
Vdovichena L.I. Mediation competence of the notary 82
Verba O. B. Mediation as a tool for conflict resolution in academic communities 85
Vodopian T.V. Mastering mediation competencies by a lawyer as a catalyst for personal change 89
Volkova N.O. Interaction techniques of mediations participants. Alternative decision-making processes 92
Harkavenko N.V., Doskach S.S. The role of mediation in a successful manager 97
Holovan T.G. Formation of mediator skills in higher education students major 081 LAW 100
Horetska Kh.V. Mediation and mediation competences as a way of implementing the concept of the third mission of universities 104
Hula L.V. Formation of mediation competences in modern high schools .. 107
Davydenko M.O. The role of mediation technologies in settlement of conflict situations in society 110
Dzeveliuk M.V., Dzeveliuk A.V. Features of using mediation in training public servants in higher education institutions 113
Dybchuk L.V., Omelchuk V.Y. Mediation competence as a component of professional development of future managers 117
Dolhopol O.O. Development of mediation skills in higher education students during the study of organizational psychology 122
Dolianovska I.M. The main directions of formation of mediation institution in the legal educational environment of the University of economics and law KROK 125
Dubchak O. E. Soft skills in the professional formation of future jurists 129
Efteni N.M. Mediator's skills in the activities of a manager 133
Zhylka A. M. Online mediation: new opportunities and challenges 136
Zhuravel O.O. Mediation competences in the professional activities of a láwyer 139
Ignativ V.O. Mediation in the professional activity of a lawyer 143
Ilika K. D., Balanda E. O. Mediation as a tool for resolving economic disputes in the training of future managers 147

Kazmirova O.M. The role of mediation in the training of specialists in institutions of higher education 150
Kara A. Mediation and its challenges in modern society 152
Karashchuk K.L. Mediators' preparation for the enforcement process: achievements and prospects 156
Klapoushchak D.S. Mediation as a method of resolving cross-border conflicts 160
Koval Y.O. The role of mediation in ensuring the rule of law: new approaches to training lawyers 163
Kovbas I.V., Khudyk A.M. Mediation in administrative law and process .. 167
Kozhedub O.V. Features of the use of mediation by officers of civil-military cooperation 172
Kolomiiets T. V. Value bases of mediation in the formation of social trust: implementation in the educational environment 174
Kotsan S.R. Development emotional intelligence skills as a key to effective mediation 177
Kryvenko Y. The role of business communications in organization management 181
Lebedovych O. D. Mediation in the educational process of students 185
Liubovets D.O. Mediator ethics in the legal system 187
Martynyshyn V.S. Mediation in the alternative dispute resolution system 190
Matsura U.A. Mediation as a means of establishing communications in the educational space 195
Medina T. V. Mediation competences for social security professionals ... 199
Melenko Oksana. Mediation skills as a significant constituent of lawyer's competence 202
Mykolenko Y., Yashnyk S. Main mechanisms for creating effective communication in an organization 206
Mosentsova N.O. A Comprehensive approach to professional training of a mediator 209
Nesprava M.V. Mediation in the training of a psychologist 212
Osadchyi M.L. The use of mediation in business practices: preparing future managers for unconventional situations 247
Pavlyuk A. Y. Mediation in the work of a lawyer through the principle of self-determination and equal rights of the parties 221
Palamarchuk A. Integration of mediation into law school curricula: challenges and opportunities 225

Peletsky K.V. Nonviolent communication as a tool for developing the effectiveness of mediation 228
Podkovenko T.O. Mediation competences in the training of lawyers 232
Politova A.S. Legal professions and mediation: their regulation 236
Polishchuk O.M. Professional psychological growth of the mediator 239
Romanovska O.O., Abramova A.O. Strategies and techniques of mediation in the work of a psychologist 244
Romanovska O.O., Tymchenko K.V. Mediation in the professional activity of psychology 247
Ruzakova O.V. Mediation as a tool for effective management 251
Sarian D.A. The applicability of mediation practices in administration with the participation of military personnel, including veterans and their family members 254
Sobchak A.A. Psycho-emotional features of working with older adolescent offenders in restorative justice 258
Solodan K.V. The role of mediation skills in the legal profession 261
Stamat V.M. Mediation and mediation competencies as components of training managers 264
Stepanenko N.V. Mediation skills as a necessary component of lawyers' training 268
Stepanova T. V. Temporal indicators of formation of mediation competences as an integral part of legal training 272
Stukalo N.Yu. Compensation for harm caused to an individual's life or health due to medical error through mediation 275
Taldonova K.G. The practice of using mediation as an alternative method of dispute resolution in Ukraine 279
Filyuk O. The impact of mediation skills on the efficiency of a lawyer's work 282
Firskina K.M. Mediation as an integral part of legal training 284
Khyzhniak V.V. Improvement of mediation measures for the settlement of conflicts between subjects of medical legal relations at the pre-trial stage 287
Khyzhniak L.M. Informational and communicative support of mediation in the training of specialists in international relations 291
Chechota Y. A. Mediation in the field of international relations 295
Shapoval L.I. The role of mediation in disputes regarding the determination of a child's place of residence 298
Yaremko O. M. The role of social mediation in building a safe society ... 302

PANEL 2. The role of university communities in the development and promotion of mediation and its values. A practical perspective of mediation 305

Adamovych O. V., Kucher A. O. International experience in the development of mediation in university legal clinics 305

Bila A. V., Shabelnyk V. B. Cooperation of legal clinics with professional mediators and legal organizations to improve the professional training of applicants for specialty 081 «LAW» 310

Buzhynska S.M., Hubanova O.V. The role of the locus of control of personality in resolving conflict situations in the students environment through mediation 314

Burdelna S.S. Legal clinics as an environment for the development of soft skills in students through the practice of mediation 317

Buriachenko V.A., Buriachenko N.O. Mediation in the educational environment: the specific of working with the teachers, students and administrative staff 321

Vanoncini Filippo. L'impotenza del mediatore 325

Vodonos V.V. Peer-to-peer as an innovative model for the development and promotion of mediation in the university environment 333

Herasymova Kristina. The role of mediation practice during the educational process in forming the professional skills of a lawyer 336

Holynska M.I. Modernization of the education environment through the introduction of mediation services 340

Holovchuk Y.O. Conflict management in healthcare institutions 343

Hots-Yakovlieva O.V. Mediation in universities: a tool for effective conflict resolution in the educational environment 352

Doneva P.O. Current problems of the activities of legal clinic in the territory of Ukraine 354

Zavadska U.O. Legal clinics as platforms for training law students in mediation skills 358

Kalinina Nataliia. Negotiation as a basic competence of a manager: How to make it a part of the company's DNC? 362

Karpenko R.V. Legal clinics of ukraine as one of the leading places of internships for higher education acquires: current issues 367

Karpiuk A.M. Participation of students in mediation processes in educational institutions 370

Kozak K.B., Kashkano M.A. Mediation as a tool for the resolution of labor disputes in institutions of higher education 373

Korolenko V.L. Solving conflicts among youth using mediation 378

Krainii P.I. Mediation in the activities of advisory Bodies in Ukraine 381
Krutko. H., Babak. E. Mediation: concept and forms of conflict resolution 385
Lata N.F. Features of the application of mediation in the activities of legal clinic 388
Lytvynenko V. M., Popovych A. S. Concept and meaning of legal clinics ... 391
Lytvynenko O.Y. Mediation practices at the university: implementation in student groups and organizations 395
Lomzhets Y. V, Amelicheva L. P. Mediation and legal clinics: synergy for the development of society and students 399
Lukian D.A. Implementation of mediation to prevent bullying in educational institutions 404
Mazurenko S.V., Halupova L.I. The role of mediation in conflict resolution in the creative industries: a legal perspective 408
Maliy Y. E. Online mediation in Ukraine: advantages, disadvantages and prospects for development 412
Mykytiuk V.O., Kartavykh V.V. Legal competence of the mediator as the basis for successful conflict resolution 417
Morzhevska T.S. Time competence of a mediator 420
Naida I.V., Zinova O.S. The role of the legal clinic in the formation of mediation competences of lawyers 424
Nesterenko L. University communities as the basis of a systematic approach to forming a culture of building understanding through mediation 427
Nechai A. Mediation for mediators: challenges for the profession today 433
Oglu R. V. Us experience in implementation and use of mediation 437
Orel V. A. Mediation as a tool for conflict resolution by the student's ombudsman 442
Paskar A.L. The social function of legal clinics in promoting access to mediation 447
Poltorak A.S., Ahafonov A.O. Mediation as a tool for ensuring security-oriented management in commercial banks of Ukraine 452
Ponomarenko D.Y. Features of mediation in advocate activity conflict of interests of lawyer-mediator 455
Positko V.Y. Student mediation: a path to understanding in the modern educational space 459
Pochapska L.V. New aspects of professional training of future lawyers on mediation issues within legal clinical education 463

Reva K.Yu. Labor mediation through the eyes of students: experience of legal clinics and prospects for the law profession 467
Romaniuk V.A. The role of legal clinics in raising public awareness of mediation 471
Svystun I.O. Mediation as a tool for reducing conflict in universities of Ukraine 474
Seredenko V. V. The properties of mediation as a public good and a social service 477
Skrabut A. A. History and development of mediation in Ukraine 481
Skrebovska S.V., Golosov A.R. Educational mediation on the base of a legal clinic institution of higher education 484
Synchyshyn O.M., Davlatov S.B. Mediation as domain activity of legal clinics in Ukraine 488
Sukhoverskyi M.T. Mediation as a tool for dispute resolution in the educational environment: advantages and disadvantages 492
Fedoruk N. The role of lawyers in international commercial mediation: challenges and reassessment of professional approaches 496
Chubyk U. M. The role of mediation in resolving conflicts between students and university administration 500
Sharafin O.V. The dialogic nature of mediation in the context of university education 502
Sheremetieva O.Yu. Ethics commission as one of the platforms for resolving conflict situations in the university environment 506
Shcherbuk A. Competencies in restorative justice as an important component in training future lawyers 510
Yutovets O.S. Mediation: from theory to practice in the work of students of legal clinics 514

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Лілія Амелічева, докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри цивільного права і процесу Донецького національного університету імені Василя Стуса, членкиня правління Асоціації юридичних клінік України;

*Ярослава Андрєєва***,** кандидатка психологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри психології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, медіаторка;

*Софія Видра***,** керівниця Компоненту Підтримка процесу євроінтеграції у сфері юстиції Проєкту ЄС "Право-Justice";

*Руслана Гаврилюк***,** докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри публічного права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, медіаторка;

*Мар'яна Голинська***,** кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри теорії держави і права, координаторка медіаційної служби Львівського торговельно-економічного університету;

Ольга Головко, кандидатка юридичних наук, старша дослідниця, старша викладачка кафедри інтелектуальної власності та приватного права Київського політехнічного інституту імені Ігоря Сікорського, медіаторка;

*Христина Горецька***,** кандидатка юридичних наук, завідувачка кафедри теорії держави і права Львівського торговельно-економічного університету;

*Наталя Крестовська***,** докторка юридичних наук, професорка, медіаторка, завідувачка кафедри морського права Національного університету «Одеська морська академія», голова правління ГО «ФОКУС ПРАВА», членкиня правління ГС «Українська академія медіації», почесна членкиня НАМУ;

*Лідія Нестеренко***,** асистентка кафедри публічного права, координаторка медіаційної служби університету, керівниця навчально-наукової лабораторії медіації, переговорів та арбітражу юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, медіаторка;

*Луіза Романадзе***,** кандидатка юридичних наук, доцентка, медіаторка, президентка Української академії медіації, керівниця Проєкту ЄС "CONSENT", засновниця та почесна членкиня Національної асоціації медіаторів України, членкиня Наглядової ради Асоціації сімейних медіаторів України;

*Оксана Яремко***,** кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету, медіаторка, адвокатка.

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
до учасників Міжнародної науково-практичної конференції «МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ 1.0.» (м. Чернівці, 15 листопада 2024 р.)

Вельмишановні організатори, гості та учасники конференції!

Від імені Української академії медіації та проєкту ЄС "CONSENT" щиро вітаю вас на першій Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій розвитку медіації в університетах.

Ця конференція стала можливою завдяки об'єднанню зусиль багатьох партнерів, які поділяють наше бачення щодо важливості медіації для сучасної освіти та суспільства. Вона є прикладом того, як синергія зусиль здатна створювати події міжнародного рівня. Міжнародний характер заходу засвідчує, що медіація є важливою не лише для України, а й для світової академічної спільноти.

Одним із дієвих способів розв'язання проблеми низької обізнаності населення про медіацію є її інтеграція в університетське середовище, адже тоді в професію будуть приходити спеціалісти зі сформованим розумінням переваг медіації, її особливостей та потенціалу. Говорячи про медіацію зі студентами, ми працюємо на перспективу, створюємо основу для суспільства, яке вміє слухати, співпрацювати і знаходити рішення.

Впевнена, що подібно до щорічного Міжнародного форуму «Медіація і право», конференція "Медіація & Університети" стане постійною платформою для обміну ідеями, досвідом та інноваційними підходами щодо розвитку медіації та альтернативного врегулювання спорів у системі освіти.

Висловлюю щиру вдячність усім партнерам, які підтримали цю ініціативу, поділилися знаннями та досвідом, і особливо студентам, які взяли активну участь у конференції. Велика кількість представлених тез і учасників підтверджує актуальність та важливість цього напряму.

Бажаю кожному з вас натхнення та нових ідей для подальшого розвитку медіації. Нехай наша спільна робота стане потужним імпульсом для формування культури порозуміння в Україні та світі!

Луіза РОМАНАДЗЕ
Президент Української академії медіації
Керівниця проєкту ЄС "Consent"

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
до учасників Міжнародної науково-практичної конференції «МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ 1.0.» (м. Чернівці, 15 листопада 2024 р.)

Вельмишановні організатори, гості та учасники конференції!

Розвиток медіації набуває на сьогодні особливого значення, зокрема в контексті європейської інтеграції та подолання наслідків воєнної агресії російської федерації проти України. Медіація – це прогресивна альтернатива судового розгляду, засіб побудови довіри, діалогу та взаєморозуміння. Завдяки своїм принципам – конфіденційності, добровільності, нейтральності та безсторонності медіатора – медіація допомагає вирішувати конфлікти ефективно, зберігаючи відносини між сторонами.

Проєкт ЄС "Право-Justice" підтримує розвиток медіації в Україні вже багато років та всіляко долучається до формування загальної культури мирного врегулювання конфліктів. Ми особливо цінуємо ініціативи університетів у розвитку юридичних клінік та медіаційних служб, які допомагають студентам отримати практичний досвід у врегулюванні конфліктів "на місці". Це реальні кроки на шляху до формування культури порозуміння та діалогу в суспільстві, і ми радо підтримуємо цей проактивний підхід.

Медіація має значення для кожного з нас, незалежно від професії чи сфери діяльності. Навички мирного врегулювання конфліктів – активне слухання, співпраця, здатність знайти спільне рішення – є незамінними у професійному й особистому житті. Чи то правники, соціальні працівники, менеджери, психологи чи відповідальні громадяни – ці компетенції сприяють формуванню розуміння, поваги та співпраці в суспільстві.

Розвиток таких навичок на етапі здобуття освіти формує основу для зрілого, толерантного й гармонійного суспільства. Університети відіграють ключову роль у цьому процесі, закладаючи цінності, які в майбутньому сприятимуть ефективному діалогу й порозумінню як нормі повсякденного життя.

Проєкт ЄС «Право-Justice» і надалі підтримуватиме всі ініціативи, спрямовані на популяризацію культури мирного врегулювання спорів. Адже медіація є не лише інструментом професійного зростання, а й важливою складовою європейських цінностей, які ми прагнемо інтегрувати у повсякденне життя нашої країни.

Культура порозуміння та діалогу – це наш спільний внесок у європейське майбутнє України.

Оксана ЦИМБРІВСЬКА,
керівниця Проєкту ЄС "Право-Justice"

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
Ректора Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Вельмишановні співорганізатори, гості та учасники конференції «Медіація & Університети 1.0»

Щиро вітаю вас у стінах одного з найвідоміших університетів на національних теренах й у світі – Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Робота конференції розпочинається у 996 день повномасштабного вторгнення найжорстокішої у світі неоколоніальної війни XXI ст., в якій російська імперія за підтримки інших тоталітарних режимів прагне стерти не тільки з політичної карти світу, але й з лиця Землі Україну, знищити наші державу і народ, повернути колесо історії назад у часи, коли панував принцип кожен кожному ворог. Прошу вшанувати хвилиною мовчання світлу пам'ять загиблих у цій війні синів і доньок України. Саме завдяки їх самопожертві ми продовжуємо не тільки жити і працювати, але й боротися.

На мою думку, місце офлайн частини конференції з питань та проблем медіації обрано не випадково. Адже основоположним принципом життєдіяльності міста Чернівці є *Viribus unitis – спільними зусиллями*. Цей же принцип, наскільки мені відомо, лежить як парадигмальна матриця і в основі медіації, яка є основним серед альтернативних державному судочинству способів вирішення конфліктів (спорів) самими їх сторонами за допомогою медіатора чи медіаторів.

Ще однією, не менш важливою причиною обрання місцем проведення конференції – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича – є його лідерські позиції в Україні як в укоріненні медіації в цілому, так і в науковій розробці цієї проблематики. Переломним моментом у розвитку медіації як наукового, світоглядного та практичного проєктів в ЧНУ ім. Ю. Федьковича стала перемога проєктної групи університету у 2018 р. у Грантовому проєкті «Медіація: навчання та трансформація суспільства» Програми ЄС ERASMUS+KA2. Цей успіх було закріплено успішною акредитацією НАЗЯВО у 2021 році першої в Україні ОПП «Медіація» у межах спеціальності 081 Право. До повномасштабного вторгнення студенти, що навчалися за цією ОПП, частину своєї практичної підготовки проходили в Бізнес академії м. Бреда (Нідерланди) та в Університеті м. Мурсія (Іспанія). Наразі в університеті успішно діє Навчально-наукова лабораторія медіації, переговорів та арбітражу, а на її базі створена і функціонує Медіаційна служба університету.

На завершення вітального слова вважаю за необхідне наголосити, що в медіації як наукового та практичного проєктів в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича є майбутнє. Це зумовлюється тим, що останнім часом відчутно зростає суспільний запит на медіацію, як і тим, що на кафедрі публічного права розпочато підготовку аспірантів за тематикою медіації.

Руслан БІЛОСКУРСЬКИЙ,
Ректор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,
професор, доктор економічних наук

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
до учасників Міжнародної науково-практичної конференції «МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ 1.0.» (м. Чернівці, 15 листопада 2024 р.)

Вельмишановні організатори, гості та учасники конференції!

Асоціація юридичних клінік України вітає вас з початком роботи Міжнародної науково-практичної конференції «МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ 1.0.», яка має на меті розкрити різні аспекти медіації в університетах, зокрема як частину освітніх програм, наукових досліджень та інституційних механізмів.

Цей захід зібрав провідних фахівців медіації, освітян, науковців, студентство з метою обміну практичних досвідом, науковими ідеями, і пропозиціями їх практичного застосування.

Юридичний клінічний рух України гаряче підтримує посилення доступу медіації до вразливих категорій населення разом із наданням правової допомоги.

Пишаємося співпрацею з Українською академією медіації, яка дозволяє професійно запроваджувати в правову освіту, в діяльність юридичних клінік елемент медіації.

Бажаємо конференції творчої роботи, а всім учасникам – успіхів, плідної наукової дискусії і обміну практичним досвідом, нових ідей у сфері медіації та освітньої діяльності. Асоціація юридичних клінік України завжди рада активно підтримувати такі актуальні заходи.

Юлія ЛОМЖЕЦЬ,
Голова Асоціації юридичних клінік України,
доцентка, кандидатка політичних наук

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
до учасників Міжнародної науково-практичної конференції «МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ 1.0.» (м. Чернівці, 15 листопада 2024 р.)

Вельмишановні організатори, гості та учасники конференції!

Львівський торговельно – економічний університет вітає усіх з початком роботи Міжнародної науково-практичної конференції «МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ 1.0.», яка має на меті сприяти розвитку та популяризації медіації в університетах, зокрема, через запровадження освітніх програм та компонент, наукових досліджень та інституційних механізмів.

Цей захід покликаний об'єднати вітчизняних та іноземних фахівців медіації, освітян, науковців, студентство з метою обміну практичним досвідом, науковими ідеями і пропозиціями їх застосування.

Наш університет максимально сприяє розвитку медіації в Україні, ми співпрацюємо з організаціями та установами, завдяки яким медіація розвинулась в нашій країні, сприяємо викладачам, які прагнуть здобувати медіаційні навички, розвиваємо та підтримуємо інтерес студентів до медіації. Маємо плани щодо подальшої діяльності, яка допоможе ознайомити широке коло осіб з цією ефективною та сучасною процедурою вирішення конфліктних ситуацій.

Високо цінуємо співпрацю з Українською академією медіації, завдячуючи якій в університеті впроваджено діяльність медіаційної служби, залучено студентів до ряду міжнародних програм, які дозволяють здобути нові знання та вміння.

Сподіваємось, що наша співпраця матиме плідне продовження і проведення такої конференції стане нашою гарною традицією.

Петро КУЦИК,
Ректор Львівського
торговельно – економічного університету,
професор, доктор економічних наук

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
на Міжнародній науково-практичній конференції
«МЕДІАЦІЯ ТА УНІВЕРСИТЕТИ 1.0»
(м. Чернівці, 15 листопада 2024 р.)

Шановні учасники, організатори та гості конференції!

Від імені Західноукраїнського національного університету щиро вітаю з відкриттям Міжнародної науково-практичної конференції «Медіація та університети 1.0».

Сьогоднішня подія має велике значення, оскільки медіація стає не лише цінним інструментом вирішення конфліктів, а й важливим елементом навчального процесу у ВНЗ. У нинішній ситуації, коли Україна мужньо протистоїть військовій агресії Росії, медіаційні навички важливі як ніколи! Вони можуть допомогти нам подолати емоційну напругу, побудувати ефективне спілкування і зберегти стійкість у нашому суспільстві.

Західноукраїнський національний університет поступово інтегрує навички медіації у свої навчальні програми. Програми бакалавра і магістра охоплюють основні аспекти медіації: «Конфліктологія та медіація», «Психологія перемовин та медіації», «Правове регулювання перемовин та медіації», «Практикум з медіаційних процедур» тощо. Серед наших викладачів є сертифіковані медіатори і члени національних та міжнародних професійних об'єднань медіаторів. Викладачі та студенти представляють університет у міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференціях, семінарах, форумах, круглих столах, грантових програмах, присвячених медіації.

Приємно згадати успіх команди студентів нашого університету на Командних студентських змаганнях з ефективного вирішення спорів – 2020 (організовані Координатором проєктів ОБСЄ в Україні спільно з Національною асоціацією медіаторів України), де вони обійняли друге місце.

У цьому році наш університет підписав угоду про співпрацю з ГС «Українська академія медіації» і ми щиро вдячні президенту академії, пані Луїзі Романадзі, за підтримку наших ініціатив. Щиро вдячні Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича, який приймає цю конференцію. Дякуємо за Вашу неоціненну підтримку та гостинність, які зробили цю конференцію справді унікальною платформою для обміну досвідом та спільного розвитку медіації у ВНЗ.

Я сподіваюся, що сьогоднішні дискусії та події стануть основою для нових ініціатив, спрямованих на розвиток медіації в суспільстві. Ми будемо раді вітати Вас на наступній конференції №Mediation & Universities 2.0» в нашому університеті.

Бажаю плідної роботи, натхнення та нових професійних досягнень!

З повагою, Проректор з науково-педагогічної роботи
Західноукраїнського національного університету,
доктор юрид. наук, доцент
Уляна КОРУЦ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
до учасників Міжнародної науково-практичної конференції «МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ 1.0.» (м. Чернівці, 15 листопада 2024 р.)

Вельмишановні організатори та учасники конференції!

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" вітає Вас з початком роботи Міжнародної науково-практичної конференції «МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ 1.0.». Сьогодні особливим чином університети відчувають необхідність актуалізувати свої потенціали для посилення стійкості українського суспільства і дати поштовх розвитку нової якості як української держави, так і суспільства в цілому в синергії їх академічних, наукових, творчих та педагогічних досягнень.

Майданчик конференції, присвяченої всебічному осмисленню ролі медіації в сучасних освітніх процесах, покращенню якості освітніх програм, зосереджених на мирному вирішенні конфліктів, виявляється однією із таких можливостей для академічної спільноти України та світу зробити свій внесок у подальший розвиток медіації як суспільної та педагогічної практики.

Пишаюся тим, що свою експертизу і результати досліджень надають і представники наукової школи врегулювання конфліктів Київської політехніки. Вже понад 7 років КПІ ім. Ігоря Сікорського розвиває профільні освітні програми з врегулювання конфліктів та медіації, довкола яких сформувалася фахова спільнота дослідників у царині забезпечення сталого миру, якого всі ми прагнемо, що активно та продуктивно взаємодіє із провідними інституціями світу: від Японії до Великої Британії. За цей час за даним напрямом в КПІ ім. Ігоря Сікорського було підготовлено десятки випускників-професіоналів, які застосовують медіаційні компетентності в соціальних, управлінських, правових процесах України, досягнення програми було відзначено і Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, адже за результатами експертизи освітньої програми "Врегулювання конфліктів та медіація" їй було надано оцінку «зразкова». Також хочу відзначити співпрацю КПІ ім. Ігоря Сікорського з Українською академією медіації, в межах якої наш університет отримав відзнаку Партнера медіації.

Впевнений, що дана конференція збагатить дослідження медіації в Україні новими ідеями та стане поштовхом для реалізації інноваційних освітніх підходів у цій сфері. Дякую за ваші зусилля у напрацюванні таких затребуваних рішень у даний історичний момент як для України, так і для світової спільноти, та бажаю успіхів у Вашій важливій та цінній роботі на благо українського суспільства!

Анатолій МЕЛЬНИЧЕНКО,
Ректор КПІ ім. Ігоря Сікорського,
професор, кандидат філософських наук

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
до учасників Міжнародної науково-практичної конференції «МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ 1.0» (м. Чернівці, 15 листопада 2024 р.)

Шановні організатори, гості та учасники конференції!

Громадська організація «Прогресильні» вітає Вас з початком роботи Міжнародної науково-практичної конференції «МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ 1.0», яка має важливу мету популяризації та розкриття сутності медіації як новітнього та європейського способу врегулювання конфліктів. Вкрай важливим є знайомство з медіацією в університеті. Медіація вчить студентів методам конструктивного вирішення суперечок, що є критично важливим для їхньої професійної та особистої діяльності. Це допомагає формувати соціальні навички, такі як емпатія, активне слухання та дипломатія. Особливо цікавим для вивчення медіації є практичні приклади її реалізації. Тому, обмін практичним досвідом між фахівцями з медіації, науковцями, освітянами та студентством є безцінним.

Громадська організація «Прогресильні» висловлює слова підтримки та подяки нашим партнерам та друзям за організацію такого науково та практично важливого заходу.

Бажаємо плідної та успішної праці учасникам конференції, а також цікавих дискусій, нових можливостей у сфері медіації. Підтримуємо колег та співорганізаторів такого чудового, важливого та безумовно цікавого заходу.

Богдан ФЕРЕНС
Засновник ГО «Прогресильні»,
кандидат політичних наук

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ
МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ: ВІД ІДЕЇ ДО РЕЗУЛЬТАТУ

EDUCATIONAL PROGRAM «CONFLICT REGULATION AND MEDIATION» – AN INNOVATIVE APPROACH IN RESPONDING TO THE REQUESTS OF UKRAINIAN SOCIETY

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА "ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ ТА МЕДІАЦІЯ" – ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У РЕАГУВАННІ НА ЗАПИТИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Bahinskyi A.V.
PhD in Political Science, Associate Professor, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
Kyiv, Ukraine

Багінський А.В.
к. політ. наук, доцент, доцент Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м.Київ, Україна

У 2017 році на рівні держави був проголошений запит на професійну підготовку соціологів з фокусом на врегулюванні конфліктів та медіації. Враховуючи, що наукова тема кафедри соціології КПІ ім. Ігоря Сікорського присвячена сучасним конфліктам в межах актуальної наукової традиції, на замовлення Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України за підтримки посольств Великобританії та Швейцарії була створена магістерська освітня програма «Врегулювання конфліктів та медіація». Реалізація програми була покладена на викладачів кафедрі соціології за участі викладачів інших кафедр факультету соціології і права КПІ ім. Ігоря Сікорського. Важливим аспектом стало залучення національних та зарубіжних експертів-практиків з медіації до повноцінного викладання.

Система якості освіти КПІ імені Ігоря Сікорського забезпечує прозору і зрозумілу процедуру оновлення освітніх програм. Здійснюється постійна взаємодія зі стейкхолдерами і моніторинг. Не виключенням стала і дана програма – з 2017 р. було введено ряд в дію рішень, що допомогли на високому рівні забезпечувати освітній процес. Викладачі кафедри отримали фахове практичне навчання з медіації, мають відповідні наукові публікації за профілем програми у провідних академічних виданнях.

Важливим напрямом діяльності є створення якісних наукових публікацій у високорейтингових виданнях, вибір напрямів стажування та професійної діяльності, які прямо пов'язані із змістом дисциплін.

Практична підготовка за програмою реалізується шляхом формування соціологічних компетентностей (збір, комп'ютерна обробка, аналіз соціологічних даних) та формування компетентностей, пов'язаних з врегулюванням конфліктів та медіацією на міжнародному рівні з систематичним залученням до освітнього процесу зарубіжних фахівців-практиків.

Важливим напрямком розвитку програми є співпраця зі стейкхолдерами. Так, у 2022-2024 рр. було реалізовано проект «Етика миру: бачення молоді» за сприяння громадської організації «YMCA-Україна». В межах проекту було проведено ряд тренінгів, присвячених медіації та миротворчості, розглядались конфліктні ситуації та способи їх вирішення. Також було застосовано підхід peer-to-peer, коли студенти старших курсів навчали основам медіації студентів молодших курсів.

Взаємодія кафедри соціології з провідними дослідницькими центрами дозволяє оптимально посилювати практичні та аналітичні навички здобувачів. Зокрема, співпраця з Світовим центром даних з геоінформатики та сталого розвитку (СЦД-Україна) дозволила організувати студентам програми переддипломну практику, на якій була можливість аналізувати конфлікти за допомогою сучасного програмного забезпечення.

Матеріально-технічна база освітньої програми забезпечує реалізацію цифрових компетентностей завдяки спеціальним сучасним програмним продуктам з якими може працювати студент, зокрема розвиваючи компетентність аналізу конфліктів. Цікавою практикою є виконання студентами кваліфікаційних робіт на замовлення окремих департаментів Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, дослідження актуальної для суспільства тематики.

На факультеті соціології і права КПІ була створена Лабораторія з врегулювання конфліктів та медіації, що забезпечує оптимальний простір для практичних занять студентів, проведення тренінгів, залучення викладачів у онлайн та оффлайн формати навчання. Створено умови для науково-дослідницької роботи здобувачів, бібліотека кафедри поповнюється новітньою профільною науковою літературою.

Одним з елементів підготовки є сертифікатна програма «Врегулювання конфліктів у соціально-політичній сфері». Сертифікатна програма може

бути обрана студентами як складова індивідуальної освітньої траєкторії і складається з чотирьох дисциплін, серед яких дисципліна англійською мовою. Крім того, створений повний англомовний аналог всієї магістерської програми, що дозволяє проводити заняття для здобувачів-іноземців. Випускники програми працюють у міжнародних фондах та дослідницьких організаціях, використовують навички медіації в управлінні власним бізнесом та людським капіталом.

Якісний розвиток освітньої програми був підтверджений висновком Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) у 2024 р. – освітня програма «Врегулювання конфліктів та медіація» КПІ ім. Ігоря Сікорського була акредитована з визначенням «зразкова».

THE EXPERIENCE OF IMPLEMENTATION THE MASTER PROGRAM ON MEDIATION AND CONFLICT RESOLUTION AT KROK BUSINESS SCHOOL

ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ МАГІСТР МЕДІАЦІЇ ТА ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В БІЗНЕС ШКОЛІ КРОК

Karpova O.M.
Master of Mediation and Conflict Resolution, Executive Director, KROK Business School, Ukraine

Sedashova O.A.,
PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Management and Innovations Development, KROK Business School, Ukraine

Карпова О.М.
магістр медіації та вирішення конфліктів, виконавчий директор Бізнес Школи КРОК, Україна

Сєдашова О.А.
к.пед.н., доцент кафедри менеджменту та інноваційного розвитку Бізнес Школи КРОК, Україна

В Україні професія медіатор виникла на початку 2000-х років. Медіатор, це професія яка знаходиться на стику різних областей діяльності: юриспруденції, менеджменту, психології, соціології, конфліктології та інших.

Інтеграція медіації в діяльність корпорацій, компаній, організацій, лікарень, шкіл–це прояв стратегічного підходу до управлінської діяльності. Медіація та ADR – важливий елемент ризик-менеджменту.

Разом з тим широкомасштабна інтеграція медіації в діяльність компаній, організацій, установ–це складне завдання, яке вимагає поєднання зусиль медіаторів, провайдерів освітніх послуг, професійних спільнот, органів державної влади. Як зазначає українська дослідниця Наталія Мазаракі, сьогодні медіацію слід розглядати як нову предметну область, оскільки загальна тенденція до професіоналізації різних сфер, де наявне експертне знання, зумовила те, що медіація в ситуації конфлікту відділилася та позначилася як новий професійний напрям, незважаючи на те, що формувалася як міждисциплінарна область на межі певних дисциплін та набула від інших дисциплін багато чого із наукового інструментарію, теоретичних установок та загальнонаукових підходів [2].

В ЄС альтернативні методи врегулювання спорів давно стали невід'ємною складовою вирішення конфліктів [3]. Україна також зробила цей важливий крок – 16 листопада 2021 року Верховна Рада України – ухвалила Закон України «Про медіацію». Цей Закон дає можливість громадянам вирішити свої суперечки, не звертаючись до суду, визначає правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані з цією процедурою [1]. Проте в Україні наразі немає чітких вимог до підготовки медіаторів, окрім зазначених в законі 90-годин базової підготовки. Також, відсутні вимоги до сертифікації, реєстрації, знань, навичок, крім базових, відповідальності що несе медіатор або посередник за проведення або невдалу медіацію. Залишаються невизначені порядок та вимоги щодо підвищення кваліфікації медіаторів.

В 2019 році в Університеті економіки та права КРОК розпочалася імплементація міжнародного проекту MEDIATS, що фінансувався програма ERASMUS+ Європейського Союзу. Проектна пропозиція була підготовлена в рамках довгострокової співпраці Нідерландської Бізнес Академії та Університету економіки та права «КРОК». Нідерландська Бізнес Академія має значний досвід підготовки фахівців в області медіації, розробляючи та пропонуючи тренінги та магістерську програму з медіації. Крім того, ця установа глибоко залучена до започаткування та розвитку медіації в Нідерландах.

Партнерами проекту виступили декілька навчальних закладів країн ЄС – Нідерландська Бізнес Академія (НБА), Університет Сан Антоніо, Іспанія, Університет Туріба, Латвія. В якості реципієнтів, отримувачів допомоги та учасників були залучені Університет КРОК, Харківський національний університет ім. В. Каразіна, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (всі Україна), Університет Хазар, Азербайджан, Гянджинський державний університет, Азербайджан, Державний Університет Іллі, Грузія, Батумський державний університет ім. Шота Руставелі, Грузія. Одним з головних завдань проекту MEDIATS була розробка та реалізація магістерських програм з медіації та альтернативного вирішення спорів в низці закладів вищої освіти України. Наразі, три вищих заклади освіти в Україні, що залучені до реалізації проекту Університет КРОК, Харківський національний університет ім. В. Каразіна, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, розробили магістерські програми. Так, в Університеті економіки та права «КРОК» з 2019 року реалізується магістерська програма «Медіація та вирішення конфліктів» – напрям підготовки 073 Менеджмент.

При розробці програми вивчався досвід розвинених країн, в яких медіація вже стала частиною законодавства та вкорінилася як інститут альтернативного вирішення спорів. Зокрема, був вивчений досвід Нідерландської Бізнес Академії в розробці та впровадженні магістерської програми з медіації та вирішення конфліктів в Бізнес Школі КРОК. Так, філософія навчання на магістерській програмі Медіація та вирішення конфліктів ґрунтується на зобов'язанні до застосування інтерактивних альтернативних методів управління та розв'язання конфліктів, заснованих на діалозі. Основна увага в магістерській програмі зосереджена на побудові спільної точки зору, налагодженні діалогу, застосуванні практичних навичок, забезпеченні представництва та визнання, а також налагодженні відносин. Мета програми полягала в тому, щоб задовольнити потребу бізнес-спільноти в якісній підготовці фахівців, спроможних вирішувати спори та конфлікти в різноманітних сферах економіки, зокрема, комерційні спори для врегулювання відносини з партнерами, працівниками, контрагентами, клієнтами, а також спори з питань інтелектуальної власності, конфлікти зі сфери трудового права, конфлікти, пов'язані з управлінням людьми [4].

Виходячи з мети програми, була визначена цільова аудиторія клієнтів, яким можна пропонувати навчання за програмою. Це доволі широке коло фахівців, а саме підприємці, власники бізнесу, топ-менеджмент, адвокати,

судді, представники неурядових організацій, фахівці з управління персоналом, психологи, консультанти, спеціалісти коучингу. Цілі програми ґрунтуються на трьох основних ідеях: управління конфліктом – це конструкція, якій можна навчитися й розвивати; керування конфліктом і асертивне посередництво корениться в здатності цілеспрямовано спілкуватися, оцінювати ситуації, відображати факти і почуття, а також коригувати свій стиль, щоб управляти реаліями даної конфліктної ситуації; здатність деескалації конфлікту та рухатися до вирішення – це навичка, яка покращує особисте, сімейне, організаційне та соціальне благо.

Учасники програми отримують практичні навички та прийоми для полегшення переговорів між сторонами, що сперечаються. За 6 років на програму магістр медіації та вирішення конфліктів в Бізнес Школі КРОК було зараховано 79 здобувачів. Аналіз портрету клієнта демонструє, що 87% здобувачів з України, і 13% живуть і працюють за кордоном. Щодо гендерного балансу, то 60% здобувачів складають жінки і 40% чоловіки. Середній вік учасника програми приблизно 36-40 років. Програма надає такі знання і розвиває навички: розширення розуміння способів вирішення суперечок; опанування ролі медіатора або посередника та оволодіння різноманітними стилями посередництва; розвиток здатності слухати, висловлювати емпатію, розробляти варіанти, розуміти інтереси та укладати угоди; вивчення етичних дилем та юридичних вимірів практики медіації; оволодіння техніками для збереження відносини за допомогою посередництва; опанування удосконаленими методами ведення переговорів щодо вирішення проблем; отримання уявлення про роль юристів у медіації.

У межах проекту «Забезпечення якості послуг медіації шляхом стандартизації вимог до базового навчання медіаторів», реалізованого ГО «Національна асоціація медіаторів України» та за участю інших громадські організацій, які об'єднують українських медіаторів, за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя» розроблено стандарт «Основні засади навчання базовим навичкам медіатора». Згідно із цим стандартом, що враховує зарубіжні стандарти і вітчизняний досвід навчання медіаторів, виокремлюються конфліктологічна, комунікативна, процедурна, рефлексивна компетентності медіатора, а також правова компетентність у сфері медіації [5].

Ми, безперечно, враховуємо ці напрацювання і реалізуємо їх в навчальних програмах як на рівні магістратури, так і на рівні сертифікатної

програми Базові навички медіатора. Програма готує учасників до роботи в якості медіаторів, посередників у різних галузях. Випускники програми працюють в судах, державних органах, закладах освіти та охорони здоров'я, в сфері управління людськими ресурсами, управлінні проектами, обслуговуванні клієнтів, в банках, страхуванні та продажах. Роботодавцями медіаторів є корпорації, навчальні заклади, організації охорони здоров'я, страхові компанії та банки. Так, випускники програми магістр медіації та вирішення конфліктів працюють в таких компаніях як Нова Пошта, Метінвест, ДТЕК, Укрзалізниця, Київстар, в ГО Центр громадянських свобод, в Національній поліції та багатьох інших.

Освітньо-професійна програма медіація та вирішення конфліктів, що реалізується в Бізнес Школі КРОК базується на вимогах стандарту вищої освіти України за спеціальністю 073 «Менеджмент» [6]. Велика увага приділяється грунтовному науковому внеску в розвиток медіації в Україні, так станом на 1 листопада 2024 року було підготовлено і захищено 49 магістерських кваліфікаційних робіт. Для регулярної актуалізації програми проводиться систематична робота зі стейкхолдерами, так до обговорень залучаються члени НАМУ, АСМУ, іноземні партнери. В травні 2024 року почала свою роботу Консультативна рада з медіації до складу якої увійшли випускники різних років програми магістр медіації та вирішення конфліктів. Завдання Ради – надання рекомендацій щодо вдосконалення якості програми «Магістр медіації та вирішення конфліктів, імплементації сучасних методів навчання для наступних поколінь студентів.

Одним з вагомих результатів реалізації магістерської програми та участі Університету економіки та права КРОК в проекті MEDIATS стало створення Міжнародного центру медіації (далі – МЦМ) при Бізнес Школі КРОК. Метою діяльності МЦМ є розвиток медіації, пропагування методів альтернативного вирішення спорів шляхом медіації, популяризація майстерності вести діалог та вирішувати проблеми у різних сферах за допомогою ненасильницької комунікації, обмін досвідом з міжнародними партнерами, дослідження медіації, надання навчальних та сертифікаційних послуг з метою підготовки професійних медіаторів різних спеціалізацій. Так, в рамках діяльності МЦМ організовано і проведено 5 літніх і зимових шкіл медіації, участь в яких взяли більше 800 осіб, створено реєстр медіаторів, підписано 5 Меморандумів про співпрацю з різними професійними національними та міжнародними спільнотами. Велика увага приділяється дослідженням та публікаціям, так підготовлено та опубліковано дві колективні монографії Медіація.UA в 2021 та 2023 році.

Напрями подальшого розвитку магістерської програми медіація та вирішення конфліктів ми вбачаємо в наступних рекомендаціях та діях: розвиток міжнародного співробітництва та партнерства: залучення іноземних викладачів для викладання на програмі; організація міжнародної сертифікації медіаторів; стажування здобувачів за кордоном; проведення спільних міжнародних наукових досліджень у галузі медіації та вирішення конфліктів, публікація результатів; врегулювання питання з базами практик здобувачів; більше маркетингу та просування послуг медіації в бізнес спільноті та поширення інформації про переваги АВС; створення партнерств та альянсів з компаніями та професійними спільнотами; розвиток реєстру медіаторів

Література:

1. Про медіацію. Закон України від 16.1..2021 №1875-IX https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text
2. Мазаракі Н. А., Медіація в Україні: Теорія та практика. Монографія Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ: Київський нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 276 с.
3. Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах. ДИРЕКТИВА 2008/52/ЄС ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ від 21 травня 2008 р. URL: https://ukrmediation.com.ua/images/DOCS/Model-documents/mediation-directive-ukr.pdf
4. Features of Mediation. https://civilmediation.org/features-of-mediation/
5. Основні засади навчання базовим навичкам медіатора. За заг. редакцією К. Наровської. Київ: Видавець В. Захаренко, 2019, 32 с.
6. Магістр медіації і вирішення конфліктів. https://bs.krok.edu.ua/magistr-z-mediaciji-ta-menedzhmentu-konfliktiv/

MEDIATION AS AN ELEMENT OF THE NEW UNIVERSITY CULTURE

МЕДІАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ НОВОЇ КУЛЬТУРИ УНІВЕРСИТЕТУ

Havrylyuk Ruslana
Doctor of Science (Law), Professor, Head of Department of Public Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
r.havrylyuk@chnu.edu.ua

Patsurkivskyy Petro
Doctor of Science (Law), Professor, Professor of Department of Public Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
p.patsurkivskyy@chnu.edu.ua

Гаврилюк Руслана Олександрівна
докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка кафедри публічного права ЧНУ ім. Ю. Федьковича
ORCID https://orcid.org/0000-0001-6750-4340

Пацурківський Петро Станіславович
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права ЧНУ ім. Ю. Федьковича,
ORCID https://orcid.org/0000-0001-5081-7842

Замість вступу. Під час Тридцятилітньої війни у Європі Йоан Амос Коменський, на честь якого названо університет Братислави у Словаччині, запропонував ідею ***Collegium Pansophicum***, який би об'єднав у своїх стінах вчених різних поколінь з усіх країн континенту. Тоді вищезазначену ідею не судилося матеріалізувати, однак вона стала однією із найпоширеніших метафор про незбагненний потенціал університетів і їх можливості. Один із найвідоміших сучасних гуру серед дослідників університету як феномену наприкінці XX ст. рефлексував з приводу вищезазначеної ідеї: «Відтоді майже після кожного міжнародного конфлікту повоєнні діячі позирали на міжуніверситетське співробітництво без національних кордонів як на ***ресурс для зцілення ран минулого*** та запобігання можливості війни в майбутньому. Адже ***поступ знання через дослідження, передача знання в процесі навчання, збереження знання в наукових зібраннях і розповсюдження знання через публікації***, – резюмував він, – ***є чотирма ніжками університетського столу, жодна з яких не може довго втриматись, якщо всі інші є недостатньо міцними***» [1, P.16-17].

У цих метафоричних ніжках укорінена і потреба в університетській медіації та її можливість як елемент культури університету.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності запровадження медіації в університетах як атрибутивного елементу їх нової культури, зумовленого природою університету як феномену.

В основу **методології дослідження** покладено антропосоціокультурний підхід, передусім його аксіологічний, генетичний та системний методи, а також загальнонаукові принципи об'єктивності та історизму.

Виклад основних результатів дослідження. У спеціальних дослідженнях університету як явища в цілому та його складових зазвичай наголошується на його винятковості як феномену людської цивілізації [2, P.5], особливій місії в суспільстві [3, С. 273-279], унікальності поєднання його чеснот та основоположних цінностей [4, P.50-66]. Визначальний вплив на формування та розвиток цих якостей університету як явища мали як місце появи ідеї університету, так і парадигмальної матриці його життєдіяльності.

Як відомо, ідея Університету з'явилася ще в Стародавній Греції, а першим її втіленням стала Афінська академія Платона. Сенсом парадигмальної матриці функціонування цієї Академії стало надання академічній спільноті так званої вільної освіти. Її філософським обґрунтуванням стало вчення Аристотеля про заняття, гідні вільної людини [5, С. 329]. Також Аристотелю належить і знаменита метафора, яка увібрала в себе увесь глибинний сенс життєдіяльності Академії: «Платон мені друг, але істина дорожча». Афінська академія не тільки перейняла в давньогрецького суспільства, породженням якого вона була, агональний (змагальницький) спосіб його буття (його найбільш символічним уособленням стали Олімпійські Ігри)), але й примножила його в геометричній прогресії, зробила його власним культом.

Перше переосмислення ідеї університету, втіленої в Афінській академії Платона, відбулося ще в Середньовіччі і знаменувало собою, на нашу думку, започаткування доби Відродження цінностей античної, передусім давньогрецької, цивілізації. Його обґрунтовано пов'язують з появою приблизно у 1087 р. правничої Школи Гварнерія (Ірнерія) по вивченню давньоримського права, яка згодом переросла в університет і суттєво розширила число предметів професійної підготовки. Як зазначає Гарольд Дж. Берман, ця Школа стрімко набула великої популярності й у ній вже

на початку XII ст. навчалося біля десяти тисяч студентів [6, P.127]. У цій Школі навчалися вихідці з багатьох держав Європи, вона була організована за принципом відповідних земляцтв, яким належала провідна роль в управлінні усім її життям. Водночас це кардинально примножило внутрішні суперечності її функціонування [6, P.128]. Ще більше ці суперечності мультиплікувалися тією обставиною, що у порівнянні з елітарним характером Афінської академії Платона, чисельність академічної спільноти якої була мізерною, нові класичні університети стали масовими за критерієм чисельності осіб, які у них викладали та навчалися.

Згодом цей ряд університетів примножили Оксфордський і Кембриджський університети Англії, Паризький університет Франції, найбільш відомий під іменем Сорбони, Празький університет Чехії, Гарвардський університет США та багато інших університетів світу. На українських землях першими з університетів цього ряду стали Львівський університет, Харківський університет, Київський університет Святого Володимира, Одеський університет та Чернівецький університет Франца Йосифа.

Основоположними світоглядними засадами діяльності та цінностями вищезазначених університетів були з часу їх появи і залишилися дотепер людиноцентризм та лібералізм, а також ідейний та методологічний плюралізм. В силу цих чинників класичні університети, з'являючись спершу як суто академічні проєкти, з часом неминуче трансформувалися в пристанища вільнодумства в суспільствах, в епіцентри критичного та креативного мислення і світосприйняття, в реальну опозицію державній і релігійній монополії на істину, в інкубатори не тільки наукових, але й соціальних винаходів, відкриттів та інновацій, започаткували нову гуманістичну культуру суспільств. Внаслідок вищезазначеного способом буття класичних університетів стало безперервне мультиплікування конфліктів (спорів) та їх вирішення головно внутрішньо університетськими інструментами – силами самих сторін цих конфліктів (спорів). Як згодом з'ясувалося, це і є медіація в одній із своїх невичерпних форм.

Вважаємо за необхідне принагідно наголосити, що системоутворюючою метою в багатогранній життєдіяльності всіх справжніх університетів, як резонно зауважив ще у XIX ст. Джон Ньюмен, була і залишилася інтелектуальна, а не моральна функція [2, P.4]. Саме вона породжувала і продовжує породжувати левову частку всіх університетських конфліктів (спорів). Це можна пояснити безспірним пріоритетом наукової діяльності університетів, що у вирішальній мірі дозволяє їм залишатися самими собою.

Наприкінці XX ст. Ярослав Пелікан так описав цей феномен: «*Публікуй або згинь! – це фундаментальний психологічний, навіть майже фізіологічний імператив, укорінений в самому метаболізмі науки як священного покликання. Адже дослідження лише тоді може бути чесним, коли воно є відкритим до критики та корегування іншими науковцями, коли воно запрошує їх – чи кидає їм виклик – прийти до таких же результатів, якщо вони здатні, або просунути ці результати вперед, якщо це можливо; або спростувати їх за допомогою більш ретельного чи більш творчого дослідження. Лише розповсюдження знань через певну форму наукового оприлюднення уможливлює цей процес*» [4, P. 211].

Ще одне фундаментальне переосмислення ідеї університету розпочалося головно у XX ст. і продовжується донині. Його квінтесенцію складає трансформація ідеї класичного університету як академічного проєкту в університет нового типу – як комерційний чи бізнес проєкт. Це зумовлено новими історичними викликами, що постали перед соціумами. Квінтесенцію цих викликів уже неодноразово згадуваний нами Ярослав Пелікан пояснює так: «Найціннішим з поміж усіх природних ресурсів, особливо якщо всі природні ресурси під загрозою, є критичний розум; а найважливішим з усіх продуктів національного виробництва, особливо якщо національне виробництво під питанням, є вишколений розум. Це є, зрештою, й ресурс, від наявності якого залежить розвиток і збереження інших ресурсів» [4, P. 6].

Принагідно зазначимо, що перед таким викликом – трансформуватися, з університету як суто академічного проєкту в університет як бізнес-проєкт, на нашу думку, сьогодні опинилися усі класичні університети світу, оскільки суто публічних фінансових ресурсів для їх утримання хоча б на задовільному рівні фінансування не мають навіть найбагатші держави світу, не кажучи вже про Україну за умов воєнного стану. Тут прогаяння в часі з такою трансформацією, як неодноразово зазначав колись відомий класик, смерті подібне. Але і вимушене здійснення її у геометричній прогресії примножує появу нових проблем у функціонуванні університету, передусім конфліктів (спорів), впоратися з якими у традиційний спосіб (за допомогою лише управлінської вертикалі) уже стає фактично неможливим.

Більше того, як переконує уже набутий чималий досвід функціонування університетів-бізнес-проєктів, вони, за словами Томаса Еріксена, під впливом «тиранії моменту» [7] (необхідністю якнайшвидшого одержання очікуваного наукового та економічного/технологічного/технічного

тощо результату) руйнують традиційні підвалини справжніх університетів, узвичаєнні століттями університетські чесноти і цінності в інтересах того ж таки моменту. Одним із неминучих наслідків цього є ще більше – лавиноподібне наростання конфліктів (спорів) в університетському середовищі, настання тотальної невідповідності між їх новим змістом та традиційними суто академічними формами їх вирішення. Такою є нова анатомія конфліктів (спорів), які є породженням уже нової чи докорінно оновленої університетської культури тих alma mater, що уже трансформувалися в університети-бізнес-проєкти або йдуть по цьому шляху.

Одним з елементів цієї культури повинна стати медіація – вирішення цих конфліктів-спорів самими їх сторонами, які породили цей конфлікт, за допомогою незалежного і неупередженого медіатора. Це твердження для багатьох, якщо наразі не більшості, членів академічної спільноти може видатися оксюмороном, як ще десятиліття чи два тому таким же оксюмороном видавалася медіація у, наприклад, кримінальних справах чи адміністративних спорах – наразі у них вона уже набула не лише визнання, але й заслуженого авторитету як ефективного засобу розв'язання вищезазначених конфліктів (спорів).

В такому разі можна закинути авторам цього висновку – то надайте «рецептуру» такої медіації. Раціональна відповідь тут може бути єдиною – своєрідні «протоколи» застосування «академічної» медіації ще належить напрацювати спільними зусиллями, перевірити їх ефективність на практиці, щось запозичити та творчо переосмислити із зарубіжного, передусім американського досвіду, де університети-бізнес-проєкти досягли уже зрілих форм.

Наразі у цьому напрямку зроблено тільки деякі перші кроки, зокрема, якщо йдеться про Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича та деякі інші університети, в них створено Медіаційну службу відповідного університету, розроблено та введено в дію наказом ректора з грудня 2023 року Положення про медіаційну службу університету. В ЧНУ ім.Ю.Федьковича така служба діє на базі Навчально-наукової лабораторії медіації, переговорів та арбітражу кафедри публічного права юридичного факультету університету та зосереджена головно на здійсненні таких функцій: 1) укорінення культури мирного вирішення конфліктів (спорів) учасників освітнього процесу; 2) запобігання появі та/або вирішення конфліктів (спорів) здобувачів вищої освіти всіх рівнів, науково-педагогічних і адміністративних працівників; 3) поширення цінностей медіації поза межами університету.

Медіаційна служба ЧНУ ім. Ю.Федьковича, як зазначено в Положенні про неї, здійснює свою діяльність на громадських засадах, дотримуючись принципів поваги до права, справедливості, людської гідності, спрямованості на захист прав і свобод людини, гуманізму, законності та верховенства права, об'єктивності, безоплатності надання послуги медіації, конфіденційності, компетентності та добросовісності, гендерної рівності та недискримінації.

Тобто, сфера діяльності Медіаційної служби Університету поки що значно вужча, ніж сфера можливої появи конфліктів (спорів) в університетському академічному середовищі. Нею не охоплена наразі, зокрема, сфера наукової діяльності, проектно-конструкторської та іншої діяльності наукових та науково-педагогічних працівників, розподілу зароблених дивідендів, які за їх природою є ще більш конфліктні, ніж сфера освітньої діяльності. Водночас початок укоріненню медіації в ЧНУ ім. Ю.Федьковича покладено.

Висновки. Необхідність запровадження медіації в університетах як атрибутивного елементу їх нової культури зумовлена головно самою ж природою університету як феномену. В основі їх життєдіяльності лежить людиноцентризм та лібералізм, ідейний та методологічний плюралізм, критичне та креативне мислення, агональний (змагальницький) характер діяльності, що й породжує неусувні в парадигмальних межах конфлікти (спори) як сторін освітнього процесу, так і інших діалогічно функціонуючих форм університетської життєдіяльності. Наразі професійна медіація робить в університетах свої перші кроки.

Література:

1. Pelikan J. The idea of the University. Reexamination. Yale University Press, 1992.
2. Newman, John Henry. An Essay in Aid of a Grammar of Assent. 1870. Edited with introduction and notes by I. T. Ker. Oxford: Clarendon, 1985.
3. Пацурківський П.П. Особлива місія українських університетів. В кн.: Пацурківський Петро Петрович. Мій погляд на право. Збірник наукових праць. Київ: Юрінком Інтер, 2024.
4. Пелікан Ярослав. Ідея Університету/Пер. з англ. Київ: Дух і Літера, 2009.
5. Морозова Дарина. Післямова перекладача. В кн.: Пелікан Ярослав. Ідея Університету/Пер. з англ. Київ: Дух і Літера, 2009.
6. Harold J. Berman. Law and Revolution. The Formation of the Western Legal Tradition. Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press. 1983.
7. Еріксон Т. Г. Тиранія моменту: швидкий і повільний час в інформаційну добу. Львів: Кальварія, 2004.

MEDIATION AND PEACEBUILDING: SCIENTIFIC AND PRACTICAL EXPERIENCE OF V. N. KARAZIN KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY

МЕДІАЦІЯ ТА МИРОБУДУВАННЯ: НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

Parkhomenko O. S.
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Management and Administration Department,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
Kharkiv, Ukraine

Kvitka Y. M.
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Management and Administration Department,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
Kharkiv, Ukraine

Пархоменко О. С.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Харків, Україна

Квітка Ю. М.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Харків, Україна

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна за останнє десятиліття зарекомендував себе як провідний центр у сфері медіації та миробудування. Завдяки участі в численних міжнародних проєктах університет не лише сприяє поширенню передових європейських практик, а й відіграє важливу роль у демократичних і соціальних перетвореннях як в Україні, так і за її межами (див. табл. 1).

Таблиця 1. Загальна інформація про проєкти у сфері медіації, що реалізовані Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна

Назва проєкту	**Тривалість**	**Мета**
TEMPUS TRADIR «Training on alternative dispute resolution as an approach for ensuring of human rights»	2013	
Медіація: тренінги та трансформація суспільства/Mediats	2019-2021	Допомогти університетам стати ключовими гравцями у сприянні процесам медіації в Азербайджані, Грузії та Україні.
Медіаційні навички в соціальній сфері та сфері охорони здоров'я	2021-2022	Підвищення рівня комунікаційної майстерності серед працівників медичних та соціальних установ.
Запровадження пілотного травма-орієнтованого підходу до ментального здоров'я	2024 – по нині	Запровадження та посилення медіації у громадах Харківської області.
Реформа навчальних програм для сприяння освіті заради миру/ PeaceEdu	Не зазначено	Сприяння сталим практикам миру через розвиток міждисциплінарної освіти.
Мистецтво переговорів і вирішення конфліктів (медіація)/ArtNoConflict	2024 – по нині	Надання студентам доступу до міжнародної освіти через віртуальні обміни.

У 2013 році університет реалізував перший проєкт у сфері медіації – TEMPUS TRADIR «Training on Alternative Dispute Resolution as an Approach for Ensuring Human Rights». Основною метою цього проєкту було забезпечення модернізації системи вищої правової освіти відповідно до стандартів Болонського процесу та європейських норм. Спільні зусилля університетів ЄС та країн-партнерів були спрямовані на розвиток компетенцій фахівців з альтернативного врегулювання спорів (ADR). Українськими партнерами проєкту стали Львівський національний університет імені І. Франка та Хмельницький університет управління і права.

У 2015 році на основі отриманого досвіду на юридичному факультеті було започатковано першу програму з альтернативного вирішення спорів [1].

	Основні партнери	Результати
	Університети Німеччини, Польщі, Литви, України	удосконалено професійно-педагогічну кваліфікацію викладачів країн-партнерів та модернізовано інфраструктуру навчання в університетах країн-партнерів для забезпечення високого рівня підготовки магістрантів
	Університети Азербайджану, Грузії, України	Розроблено магістерську програму «Медіація», поширено цінності медіації.
	GIZ (уряд Німеччини)	Розроблено сертифікаційну програму, створено навчальний посібник.
	ЮНІСЕФ, Харківська обласна адміністрація	Реалізація травма-орієнтованого підходу до ментального здоров'я.
	Україна, Грузія, Молдова	Розвиток міждисциплінарної освіти миру.
	Нідерландська бізнес-академія, Харківський національний університет, університети Грузії та Литви.	Запровадження віртуальних обмінів.

Пізніше, в рамках Еразмус+ було реалізовано Проєкт «Медіація: тренінги та трансформація суспільства/Mediats» (2019-2021 рр) [2]. Проєкт фінансувався Європейською Комісією. Мета проєкту полягала в тому, щоб допомогти університетам стати ключовими гравцями у сприянні процесам медіації в Азербайджані, Грузії та Україні для посилення демократії та об'єктивного вирішення проблем шляхом набуття найкращих європейських практик. У рамках проєкту було розроблено та впроваджено магістерську програму «Медіація» на базі освітньо-професійної програми «Менеджмент», а загалом діяльність університету разом із партнерами з Азербайджану, Грузії та України сприяла розвитку та поширенню цінностей медіації у суспільстві.

Отриманий досвід дозволив розвинути діяльність з поширення цінностей медіації, результатом чого стала розробка практичної сертифікаційної програми «Медіаційні навички в соціальній сфері та сфері охорони здоров'я», яка реалізовувалася в 2021-2022 рр. на базі ННІ «Каразінська школа бізнесу» за підтримки проєкту GIZ «Зміцнення ресурсів для сталого розвитку приймаючих громад на сході України», що діє за дорученням уряду Німеччини [3]. Під час роботи над проєктом командою було створено навчальний посібник з п'яти модулів для працівників соціальної сфери та сфери охорони здоров'я, в якому було узагальнено практичний досвід тренерів програми [3].

У 2021 році викладачі університету взяли участь у проєкті ЄС «Право-Justice», у рамках якого було проведено «Gap-Аналіз впровадження інституту медіації в Україні» та розроблено «Керівні рекомендації з реалізації компетентності з медіації» [4], [5].

З початку 2024 року команда експертів університету разом із практиками-медіаторами розпочала роботу над реалізацією проєкту «Запровадження пілотного травма-орієнтованого підходу до ментального здоров'я, психологічної підтримки та медіації» в межах проєкту Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) за підтримки Харківської державної обласної адміністрації, зокрема напряму «Запровадження та/або посилення медіації у громадах Харківської області» [7].

Крім того, ведеться активна робота в рамках міжнародного проєкту Еразмус+ «Реформа навчальних програм для сприяння освіті заради миру в Україні, Грузії та Молдові/ PeaceEdu». Метою проєкту PeaceEdu є сприяння сталим практикам миру в Україні, Грузії та Молдові шляхом зміцнення потенціалу та спроможності закладів вищої освіти у цих країнах інвестувати в розвиток міждисциплінарної освіти миру та вивчення миру [8].

Також протягом 2024 року реалізується проєкт у межах Erasmus+ (напрям «Віртуальні обміни у сфері вищої освіти та молоді») «Мистецтво переговорів і вирішення конфліктів (медіація)/ArtNoConflict». Проєкт об'єднує партнерів із Нідерландів, Литви та Грузії [9]. Метою проєкту є надання студентам і молодим людям, які не навчаються, доступу до нового рівня міжнародної та міжкультурної та інклюзивної освіти шляхом впровадження віртуальних обмінів щодо мистецтва переговорів та посередництва в країнах ЄС, Грузії та України для зміцнення демократії, культурного розмаїття та об'єктивного розв'язання проблем шляхом набуття найкращих європейських практик.

У рамках роботи Альянсу Аврора (Aurora 2030 Project) створено Peace Education Hub at VN Karazin Kharkiv University, на базі якого регулярно проводяться заходи з поширення практик медіації та миробудування. Зокрема, 17-21 лютого 2025 року на базі Університету Інсбрука планується проведення Aurora International Peace Conference [10].

Висновки. Університет активно співпрацює з міжнародними партнерами, що дозволяє інтегрувати найкращий досвід і розширювати горизонти для своїх студентів і викладачів. Розробка освітніх програм, зокрема магістерської з медіації та сертифікаційних курсів для соціальної і медичної сфер, допомагає фахівцям отримувати сучасні навички вирішення конфліктів.

Особливо варто відзначити внесок Каразінського університету у розв'язання актуальних соціальних проблем. Реалізовані проєкти у сфері соціального захисту, охорони здоров'я, медіаційних практик у громадах демонструють прагнення університету підтримувати суспільство у важкі часи.

Крім того, створення таких платформ, як Peace Education Hub, забезпечує сталість цих ініціатив. Регулярні конференції та інші заходи не лише сприяють обміну знаннями, а й посилюють репутацію університету як інституції, яка формує культуру миру.

Отже, діяльність університету в цій галузі є прикладом того, як академічні установи можуть бути рушійною силою позитивних змін, об'єднуючи освіту, міжнародну співпрацю та соціальну відповідальність.

Література:

1. Training on alternative dispute resolution as an approach for ensuring of human rights. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/543990.pdf (дата звернення: 25.11.2024).
2. MEDIATS: About the project. URL: https://mediatsproject.wixsite.com/mediats/ (дата звернення: 25.11.2024).
3. «Медіаційні навички в соціальній сфері та сфері охорони здоров'я». URL: https://www.facebook.com/groups/kbs.healthcare.mediation/ (дата звернення: 25.11.2024).
4. Медіаційні навички : навчальний посібник для працівників закладів соціальної сфери та сфери охорони здоров'я/Сергєєва А., Савченко В., Нескородєва І. та ін. Харків : Друкарня Мадрид, 2022. 192 с.
5. Проєкт ЄС «Право-Justice». URL: https://www.pravojustice.eu/ua (дата звернення: 25.11.2024).

6. «Керівні рекомендації з реалізації компетентності з медіації» URL: https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/60d/ed5/2c5/60ded52c5cb00103230084.pdf (дата звернення: 25.11.2024).
7. Онлайн-презентація проєкту «Запровадження пілотного травма-орієнтованого підходу до ментального здоров'я, психологічної підтримки та медіації». URL: https://karazin.ua/news/onlain-prezentatsiia-proiektu-laquo-zaprovadzhennia-pilotno-1/ (дата звернення: 25.11.2024).
8. Реформа навчальних програм для сприяння освіті заради миру в Україні, Грузії та Молдові/PeaceEdu. URL: https://karazin.ua/mizhnarodna-diialnist/mizhnarodni-proiekty/fulbright/reforma-navchalnykh-prohram-dlia-spryiannia-osviti-zarady-my/ (дата звернення: 25.11.2024).
9. «Мистецтво переговорів і вирішення конфліктів (медіація)/ ArtNoConflict» – новий проєкт від Еразмус+. URL: https://mon.gov.ua/news/mistetstvo-peregovoriv-i-virishennya-konfliktiv-mediatsiya-artnoconflict-noviy-proekt-vid-erazmus (дата звернення: 25.11.2024).
10. Aurora International Peace Conference The Role of Higher Education in Peacebuilding. URL: https://www.uibk.ac.at/en/international/aurora/aurora-european-universities-alliance/aurora-international-peace-conference-2025/ (дата звернення: 25.11.2024).

INTEGRATION OF MEDIATION INTO UNIVERSITY EDUCATION: THE UKRAINIAN ACADEMY OF MEDIATION'S EXPERIENCE IN DEVELOPING AN EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL TOOLKIT FOR LEGAL PROFESSIONALS

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІАЦІЇ В УНІВЕРСИТЕТСЬКУ ОСВІТУ: ДОСВІД УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ МЕДІАЦІЇ У СТВОРЕННІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ДЛЯ ПРАВНИКІВ

Krestovska N.M.
Doctor of Law, Professor, Mediator, Head of the Department of Maritime Law at the National University «Odessa Maritime Academy»

Romanadze L.D.
Ph.D. in Law, Associate Professor at the Department of Psychology and Social Work at the West Ukrainian National University, CARA Fellow at the University of Southampton,
President of the Ukrainian Academy of Mediation

Крестовська Н.М.
докторка юридичних наук, професорка, медіаторка, завідувачка кафедри морського права Національного університету «Одеська морська академія»

Романадзе Л.Д.
кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету, CARA Fellow в Університеті Саутгемптону, президентка Української академії медіації

Більше десяти років тому в Національному університеті «Одеська юридична академія» нами було започатковано викладання навчальної дисципліни «Медіація у професійній діяльності юриста» в межах освітньої програми підготовки магістрів зі спеціальності 081 «Право». Пропонуючи здобувачам вищої освіти такий освітній компонент, ми виходили з усвідомлення змін, які відбулись у професії юриста у XXI столітті. Підготовка сучасного юриста обов'язково має включати компетенції ефективної комунікації з клієнтами та ефективного ненасильницького втручання у конфлікт. На наше переконання, навчальна дисципліна «Медіація у професійній діяльності юриста» («Основи медіації» чи інша, пов'язана з альтернативним вирішенням спорів навчальна дисципліна) є найкращим освітнім компонентом для формування у майбутнього юриста відповідних компетенцій.

Знання медіації/альтернативних способів вирішення спорів є важливим для практикуючого юриста з кількох причин, пов'язаних із сучасними викликами у сфері права, ефективністю вирішення спорів та підвищенням конкурентоспроможності юридичних послуг, а саме: зростанням попиту на альтернативне вирішення спорів (АВС); підвищенням ефективності в роботі з клієнтами; розширенням професійної компетентності юриста; необхідністю покращення навичок комунікації з клієнтами.

Медіація є ключовим, простим і водночас найбільш технологічно досконалим видом АВС. Знання медіації дозволяє юристу кваліфіковано пропонувати своїм клієнтам скористатися цим способом вирішення спору, здійснювати супровід свого клієнта у процедурі медіації, а також розширити сферу своєї діяльності. За умов проходження базової підготовки медіатора юрист сам може надавати послуги медіації. В цьому плані «Медіація у професійній діяльності юриста» розглядалась нами як пропедевтична навчальна дисципліна для подальшого оволодіння юристами професією медіатора.

Впровадження навчальної дисципліни «Медіація у професійній діяльності юриста» здійснювалось нами також з урахуванням європейської інтеграції України. В межах Європейського Союзу медіація інтегрована як у національних правових системах, так і в системі права ЄС. Знання медіації дозволяє юристу адаптуватися до міжнародних стандартів правничої допомоги та ефективно працювати у транскордонних справах.

Запроваджуючи нову для юристів навчальну дисципліну, ми розуміли необхідність застосування інноваційних підходів до її викладання. Поряд з традиційними дидактичними інструментами у виді лекцій та семінарів ми включили до викладання дисципліни тренінгові технології, зокрема, кейс-стаді та візуалізацію конфлікту, вправи на формування та розвиток комунікаційних навичок, симуляції процедури медіації, симуляції консультування клієнта адвоката щодо медіації, бінарні заняття з практикуючими медіаторами тощо.

Услід за Національним університетом «Одеська юридична академія» відповідний навчальний компонент увели до програм підготовки магістрів за спеціальністю «Право» Міжнародний гуманітарний університет та Національний університет «Одеська морська академія». Опитування здобувачів вищої освіти, які пройшли навчання за цим освітнім компонентом в усіх названих вище ЗВО, показало високу їх зацікавленість у вивченні дисципліни «Медіація у професійній діяльності юриста» та високу оцінку її викладання.

Водночас ми стикнулися з проблемою відсутності доступних для студентів та викладачів навчальних матеріалів, на які б можна було спиратися при запровадженні та викладанні курсу з медіації для юристів. Саме тому виникла ідея створити повний навчально-методичний комплекс для забезпечення викладання навчальної дисципліни «Медіація у професійній діяльності юриста» в правничих ЗВО.

Ідею було реалізовано Українською академією медіації в межах Проєкту «Підтримка юридичних вищих навчальних закладів шляхом розроблення навчально-методичного забезпечення викладання дисциплін з медіації задля поліпшення якості юридичної освіти та сприяння ширшому застосуванню альтернативних механізмів вирішення спорів» за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програма USAID «Нове правосуддя» – USAID New Justice Program.

На початку 2019 року розпочалася робота над підручником та методичними рекомендаціями до нього. До авторського колективу долучилися представники університетів з різних регіонів України – Національного університету «Одеська юридична академія», Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, Міжнародного Гуманітарного Університету, Національної школи суддів України, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київського національного торговельно-економічного університету, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Прикарпатського Університету імені Василя Стефаника. Окрім науковців в створенні підручника взяли участь практики: медіатори, адвокати, судді та інші. Методичні матеріали, які доповнювали підручник, містили усе необхідне для запровадження та викладання дисципліни з медіації в університетах. Вони включали орієнтовну програму, плани лекційних та практичних занять, теми для есе та дискусій, кейси для симуляцій медіації, завдання для розвитку комунікаційних та аналітичних навичок, питання до іспитів та інші корисності для викладачів.

Після видання підручника та методичних матеріалів у різних регіонах України відбулися їх презентації на базі університетів. Друкована версія підручника поширювалась по бібліотеках усіх університетів, що готували правників на момент його видання. Водночас електронна версія підручника була розміщена у вільному доступі в мережі Інтернет

для використання студентами, викладачами, правниками, медіаторами, представниками інших професій та усіма зацікавленими особами.

Підручник став одним із найулюбленіших джерел інформації з медіації та альтернативного вирішення спорів. Його значення вийшло за межі навчання правничій професії – він використовується практикуючими юристами, психологами, економістами, конфліктологами та навіть медіаторами. Це стало можливим завдяки його змістовному наповненню, доступній мові викладення матеріалу, а також великій кількості спеціально розроблених ілюстрацій та інфографік. Інфографіки також використовуються як самостійні інформаційні матеріали з питань медіації.

Наявність цього доступного для всіх університетів та здобувачів вищої освіти навчально-методичного комплексу стало важливим підґрунтям для включення спеціальної компетентності СК8 «Здатність застосовувати медіацію та інші правові інструменти альтернативного позасудового розгляду та вирішення правових спорів» до Стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право для другого (магістерського) рівня.

Після першого видання підручника в Україні відбулися значні зміни у законодавстві, що регулює сферу медіації, зокрема було прийнято Закон України «Про медіацію» та низку інших нормативно-правових актів. Це обумовило необхідність підготовки другого, доповненого видання, в якому враховані всі нововведення в правовому регулюванні медіації в Україні, а також сучасні тренди міжнародного рівня.

Оновлене видання суттєво доповнено: змінено структуру, розширено коло додатків, включено нові матеріали з онлайн медіації та розширено коло залучених науковців і практиків. Наприкінці 2024 року, за підтримки американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в межах Програми USAID «Справедливість для всіх», а також за фінансової підтримки Європейського Союзу в межах Проєкту «CONSENT», світ побачило друге видання із значно більшим накладом для поширення його не лише серед університетів, які готують правників, але й серед інших освітніх закладів, професійних спільнот та зацікавлених стейкхолдерів.

Цей досвід є унікальним прикладом інтеграції медіації в юридичну освіту України. Сьогодні кожен магістр права входить в професію з розумінням сутності та переваг процедури медіації та альтернативного вирішення спорів, що сприяє формуванню культури мирного врегулювання спорів серед нового покоління правників.

ПАНЕЛЬ 1.

КОМПЕТЕНТНОСТІ У СФЕРІ МЕДІАЦІЇ ЯК СУЧАСНИЙ ЕЛЕМЕНТ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КЛІЄНТООРІЄНТОВАНИХ ФАХІВЦІВ (ПРАВНИКІВ, ПСИХОЛОГІВ, МЕНЕДЖЕРІВ, СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ Й ІН.)

STRATEGIES AND TECHNIQUES OF MEDIATION IN THE WORK OF A PSYCHOLOGIST

СТРАТЕГІЇ ТА ТЕХНІКИ МЕДІАЦІЇ В РОБОТІ ПСИХОЛОГА

Abramova A. A.
2nd-year student at the Kharkiv National University of Urban Economy named after O.M. Beketov
Kharkiv, Ukraine

Абрамова А.О.
Студентка 2 курсу Харківського Національного Університету Міського господарства імені О.М Бекетова
м. Харків, Україна

У сучасному світі медіація стає все більш важливим інструментом вирішення спорів, а її ефективність широко визнана в різних професійних сферах, включаючи психологію. Медіація – це процес, в якому незалежний посередник допомагає сторонам, що сперечаються, знайти спільне рішення, яке відповідає інтересам усіх учасників. Психологи використовують медіацію як стратегію для зменшення напруги, полегшення комунікації та зміцнення взаєморозуміння між сторонами. Мета цієї роботи – проаналізувати основні стратегії та техніки медіації, які можуть бути ефективно застосовані в роботі психологів.

Розробити теоретичні та практичні основи застосування стратегії та технік медіації в роботі психолога для ефективного вирішення конфліктів, підвищення комунікативної культури та розвитку навичок емоційного інтелекту у клієнтів. Визначити оптимальні методи та підходи, що сприятимуть досягненню взаєморозуміння, відновленню психологічної рівноваги та зміцненню соціальних взаємин.

Основні стратегії медіації в роботі психологів.

Стратегії, сфокусовані на вирішенні проблеми. Однією з основних стратегій медіації є орієнтація на вирішення конфлікту в майбутньому. Психолог спрямовує увагу клієнта на можливості та потенційні рішення замість того, щоб зосереджуватися на минулих образах і проблемах. Такий «орієнтований на майбутнє» підхід допомагає консультантам бачити можливості для вирішення конфлікту і позитивних результатів.

Стратегії підтримки відкритої комунікації. Відкрите спілкування є основою процесу медіації. Як медіатор, психотерапевт створює умови для обміну інформацією без страху критики. Такий підхід дозволяє сторонам висловити свої почуття і думки, що часто є кроком до розуміння позиції іншої сторони. Техніки активного слухання, такі як перефразування та емоційне мапування, які використовують медіатори, допомагають учасникам відчути себе почутими та зрозумілими.

Стратегії побудови довіри. Психотерапевти-медіатори намагаються створити атмосферу взаємної довіри та поваги. Це допомагає учасникам почуватися в безпеці та враховувати їхні власні точки зору.
Виявляючи емпатію та неупередженість, медіатори допомагають клієнтам відчути безпеку та підтримку. Це полегшує сторонам можливість піти на поступки та досягти згоди.

Стратегії ведення переговорів на основі інтересів. Важливою стратегією є робота з інтересами сторін, а не з їхніми позиціями. Це допомагає краще зрозуміти справжні причини конфлікту. Психологи використовують методи глибинного аналізу, щоб спробувати визначити глибинні потреби і бажання обох сторін. Таким чином можна досягти компромісного рішення, яке задовольнить обидві сторони та врахує їхні інтереси.

Основні техніки медіації в роботі психологів.

1. Активне слухання є фундаментальною технікою медіації і передбачає вміння слухати без осуду, зосереджуючись на змісті, почуттях та емоціях сторін, що сперечаються. Це дозволяє сторонам відчути, що їх слухають і розуміють. Консультанти використовують техніки рефлексії та перефразування, щоб покращити взаєморозуміння між сторонами.

2. Зондування – це техніка, яка допомагає психологам дослідити приховані мотиви та інтереси сторін конфлікту. Психолог ставить уточнюючі запитання, щоб з'ясувати справжні бажання та потреби учасників.

Ця техніка дозволяє сторонам краще зрозуміти один одного і знайти спільну мову.

3. Рефреймінг (переосмислення) передбачає зміну негативного сприйняття конфлікту шляхом зміщення фокусу на позитивні аспекти та можливості конфлікту. Наприклад, замість того, щоб сприймати ситуацію як конфлікт, психотерапевт допомагає учаснику побачити в ній можливість для зростання і взаємного навчання. Це допомагає розширити погляд на конфлікт і виробити творчі рішення.

4. Мозковий штурм використовується для генерування ідей щодо можливих шляхів вирішення конфлікту. Під керівництвом медіатора учасники генерують ідеї, які можуть допомогти вирішити ситуацію. Ця техніка допомагає створити атмосферу взаємної підтримки та співпраці і сприяє пошуку компромісних рішень.

У роботі психологів медіація є важливим інструментом, який може допомогти досягти ефективного вирішення конфліктів завдяки використанню різних стратегій і технік. Медіація може не лише усунути причини конфлікту, але й створити новий рівень взаєморозуміння та співпраці між сторонами. Активне слухання, рефреймінг, зондування та мозковий штурм є ефективними інструментами, які можуть допомогти психологам сприяти позитивним змінам у відносинах між сторонами, що сперечаються. Медіація не лише зменшує стрес і напругу, а й сприяє формуванню нових поведінкових моделей і розвитку комунікативних навичок. Тому впровадження стратегій і технік медіації в практику психологів є важливим елементом для успішного вирішення конфліктів і зміцнення взаємоповаги між людьми.

COMPETENCIES IN THE FIELD OF MEDIATION IN EDUCATION FOR FUTURE PSYCHOLOGISTS: FEEDBACK

КОМПЕТЕНЦІЇ У СФЕРІ МЕДІАЦІЇ В ОСВІТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ : ФІДБЕК

Andrieieva Yaroslava
PhD in Psychology, Associate Professor, Head of the Department of Psychology
Chernivtsy State University
Chernivtsy,Ukraine

Андрєєва Ярослава
кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри психології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м.Чернівці, Україна

Навчання в закладі освіти – один із важливих етапів професійного становлення особистості. Провідне завдання фахівців, розробників освітніх програм, запропонувати здобувачам вищої освіти максимально якісну освітню програму, яка забезпечить розвиток особистісних якостей майбутніх професіоналів, а також формування компетентностей, що дозволяють бути успішними і конкурентоспроможними в обраній діяльності. Вважаємо, що **е**фективна підготовка майбутніх психологів повинна бути спрямована на підготовку спеціаліста, готового надавати психологічні послуги і розв'язувати професійні задачі в різних сферах; затребуваною сферою сьогодення є сфера медіації.

Одна із можливостей розуміння того, наскільки освітня програма задовольняє потреби здобувачів вищої освіти і формує саме ті компетентності, які визначені нею, – це отримання зворотного зв'язку від здобувачів вищої освіти. Він повинен відбуватись не лише у вигляді контрольних заходів оцінювання результатів навчальної діяльності, а й у формі інших можливих методів отримання потрібної інформації, як от: фокус-групові обговорення, емпіричні дослідження та ін.

В межах тез доповіді представимо найбільш виразні фрагменти емпіричного дослідження, проведеного нами восени 2024 року, **метою** якого було оцінювання задоволення освітніх потреб та якості формування здібностей до медіації, як складових професійної компетентності майбутніх

психологів в процесі здобуття фахової освіти у ЗВО. **Методами,** обраними для дослідження, стали: керований асоціативний експеримент і анкетування. **Вибірка досліджуваних** становила 32 студенти спеціальності «Психологія» третього року навчання бакалаврського рівня вищої освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Аналіз і інтерпретація отриманих результатів.

1. Дослідження розпочате із аналізу особливостей сприйняття провідних професійних категорій, таких як «**конфлікт», «медіація», «психолог»**. Асоціативний експеримент, використаний нами з цією метою, допомагає виявити інтерпретаційні межі даних понять; його ефективність проявляється у відтворюванні досліджуваними власного досвіду, особистісних смислів, цінностей, мотивів, на яких «виростають» обрані асоціації. Досліджувані обирали асоціації із запропонованих нами до названих вище професійних категорій і надавали пояснення своєму вибору. Даний метод ефективний в межах групового дослідження, оскільки дозволяє знайти через повторювані асоціативні реакції сформованість колективного ставлення до ключових професійних понять.

Отримані дані свідчать, що більшість слів-реакцій із терміном **«конфлікт»** асоціюється із **зимою** (51%) «холод, темрява, вітер, лють, завмирання, невизначеність у днях». Вважаємо цю асоціацію семантичним ядром даного терміну. На другому місці за частотою вибору є **осінь**(25%) «мінливий настрій, дощить». Найбільш типові низькочастотні (периферійні) асоціації: **завершення літа початок осені** (1%) «перехід тепла у холод»; **літо** (1%) **«**спека, роздратування, хочеться втекти»; **завершення зими початок весни (**1%) **«**холод конфліктує із теплом». Звертаємо увагу на те, що пояснення до обраних слів-асоціацій підкреслювали дискомфортність проживання даного періоду життя, невизначеність і непрогнозованість подій, які викликають стресові переживання, а також депресивність настрою в цілому.

Більшість слів – реакцій із терміном **«медіація»** асоціюється із **весною** (54,5%): **«**віє теплом; спокій, який надходить; легкий вітер; ниточка спасіння; гармонія і спокій; сніг топиться, все квітне; ніби заново починається життя; баланс». Вважаємо цю асоціацію семантичним ядром даного терміну. Обрана асоціація окрім індивідуального емоційно-смислового забарвлення містить і колективну символіку: період починань, пробудження життя, закладання потенціалу у майбутнє. Найбільш виразні низькочастотні (периферійні) асоціації: **завершення зими і початок весни** (2%);

літо (2%) «тепло, сонячно, приємно»; **осінь** (4%) «тому, що конфлікт вирішується із холодної точки зору»; **зима** (1%) «тому, що це важкий процес, який потрібно пережити»; **без відповіді** (4%). Аналізуючи типові вибори респондентів, робимо висновок про те, що асоціації досліджуваних та їх пояснення свідчать про особистісну цінність і сенс медіації; індивідуальні асоціації пов'язані із уявленням про раціональність, виваженість і складність процесу.

Більшість слів – реакцій **із терміном «психолог»** також асоціюється із **весною** (54%) «відчуття нового етапу натхнення, мотивація». Дана асоціація являє семантичне ядро терміну. Доволі часто досліджувані обирали слово-реакцію **осінь** (16%) із наступним поясненням: «заглиблення, сповільнення; тобі стає тепліше, як поговориш із психологом; багато відтінків». Найбільш виразні низькочастотними (периферійними) асоціаціями стали: **зима** (2%) «заморожуємо більшість своїх емоцій в роботі із клієнтом; потрібно розколоти кригу»; **літо** (2%) «тепло, грозові дощі», «із всіма порами року» (1%). Обрані асоціації – весна, зима, осінь, літо – і надані досліджуваними пояснення до них, є маркерами, за якими усвідомлюються сенс поняття «психолог». А саме: стишення і сповільнення зовнішніх проявів, заглиблення у внутрішній світ; відчуття підтримки і розуміння; вміння керувати власними емоціями; вміння формувати довірливі стосунки із клієнтом, «пробиваючись» через механізми психологічних захистів.

В цілому, якісний аналіз отриманих результатів засвідчив, що вибір асоціацій є багатоаспектним, характеризується як спільними символічними уявленнями, так і особистісно-індивідуальними; пояснення до виборів асоціацій, як правило, емоційно-чуттєві і пов'язані із тим, що має для досліджуваних цінність і сенс. Повторювання у виборі асоціацій виявляє групове ставлення до провідних понять професійної сфери. Категорії «психолог» і «медіатор» у значної більшості досліджуваних (54%) мають спільне семантичне ядро (весна) із доволі близькими за змістом поясненнями вибору цієї асоціації. Це дає можливість зробити висновки про особливості сприймання і припущення, що професійні категорії взаємопов'язані між собою (доведення даного припущення можливе після використання для обробки отриманих результатів методів математичної статистики).

2. В подальшому дослідженні ми використовували метод анкетування. Запитання анкети були спрямовані метою дослідження і давали змогу доповнити інформацію попереднього асоціативного експерименту, а також оцінити ступінь задоволеності освітніх потреб досліджуваних.

Результати анкетування дозволяють нам виявити **спільні типові і специфічні** професійні риси психолога і медіатора, визначені досліджуваними. Найбільш повторюваними спільними рисами представників обох професій є ***критичне мислення,стриманість,чесність, нейтральність, об'єктивність***. Риси, які досліджувані визначають специфічними: для психолога ***«емпатійність»,*** для медіатора ***«тверезий погляд, холодний розум, раціональність»***. Тобто, можемо говорити про сформованість уявлень щодо провідних якостей, які вважаємо одними із умов успішної реалізації професіонала, а також, чіткість усвідомлення відмінностей у професійних ролях.

Результати відповідей досліджуваних на запитання про дії, необхідні для трансформації деструктивного конфлікту у конструктивний, дають нам можливість говорити, що у студентів, в більшості, сформоване уявлення про те, що для перетворення конфлікту потрібне: 1)опанування емоційним фоном конфлікту, 2) важливість комунікації один із одним, 3) аналітичний погляд на конфлікт, 4) пошук і розуміння першоджерел, 5) пошук спільних точок дотику, 6) щирість і чесність. Значна кількість досліджуваних (76%) зазначають, що психологічне знання, отримане в навчанні, дає можливість формувати навички конструктивного вирішення конфліктів, зазначаючи при цьому, що це залежить від мотивації і усвідомленого ставлення до навчання, решта досліджуваних: «ні, або частково, тільки життєвий досвід» (12%), «самостійне, додаткове навчання» (12%).

Щодо побажань змін в освітніх програмах задля більш ефективної підготовки в сфері медіації, досліджувані однозначно пропонують більше впровадження спеціалізованих практикумів і тренінгових навчальних курсів, залучення до викладання професіоналів – медіаторів.

Висновки. Таким чином, результати проведеного дослідження дозволяють нам говорити, що психологічна освіта, яку отримують здобувачі вищої освіти, дає можливість формувати компетенції і розвивати здібності у сфері медіації; отримана в дослідженні інформація сприяє майбутнім змінам освітньо-професійної програми з метою її вдосконалення відповідно до завдань сучасної психологічної освіти.

MEDIATION COMPETENCIES IN TRAINING IT SPECIALISTS FOR TEAMWORK AND A COMFORTABLE WORKING ENVIRONMENT

МЕДІАЦІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПІДГОТОВЦІ ІТ-СПЕЦІАЛІСТІВ ДЛЯ КОМАНДНОЇ РОБОТИ ТА КОМФОРТНОГО РОБОЧОГО СЕРЕДОВИЩА

Bazhan T.O.
PhD student, Senior Lecturer, State University of Telecommunications, Kyiv, Ukraine

Zhebka V.V.
Academic Supervisor, Head of the Department of Digital Development Technologies, Professor, Doctor of Technical Sciences, State University of Telecommunications, Kyiv, Ukraine

Бажан Т.О.
аспірант, старший викладач, Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ, Україна

Жебка В. В.
науковий керівник, завідувач кафедри технологій цифрового розвитку, професор, доктор технічних наук, Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ, Україна

Постановка завдання.

Сучасна ІТ-галузь характеризується високим рівнем командної взаємодії, що обумовлює необхідність ефективного управління комунікацією і конфліктами для підвищення продуктивності та збереження комфортного середовища. Попри технічні знання, ІТ-фахівці часто стикаються з труднощами у міжособистісному спілкуванні, що може призводити до зниження ефективності роботи команд. Потреба в розвитку медіаційних компетентностей, які допомагають вирішувати конфлікти, оптимізувати командні процеси та створювати сприятливі умови для роботи, стає все більш актуальною в освітніх програмах для майбутніх ІТ-спеціалістів.

Мета дослідження.

Мета дослідження – оцінити вплив розвитку медіаційних компетентностей на ефективність командної роботи ІТ-фахівців та оглянути існуючі освітні курси, які сприяють формуванню цих навичок.

Результати дослідження.

Розвиток медіаційних навичок серед ІТ-спеціалістів має позитивний вплив на командну динаміку. Працівники з медіаційними компетентностями демонструють кращі результати у вирішенні конфліктів, що виникають через різні підходи до роботи, а також більш ефективну комунікацію під час спільної реалізації проєктів. Це сприяє підвищенню загальної продуктивності команди та створенню комфортного робочого середовища, в якому знижуються стресові фактори та рівень професійного вигорання.

Огляд існуючих освітніх програм і курсів показав, що деякі навчальні платформи (наприклад, Coursera, Udemy, LinkedIn Learning) пропонують курси з медіації та управління конфліктами, орієнтовані на ІТ-фахівців або фахівців з технічним профілем. Ці курси включають теми управління конфліктами, техніки активного слухання, ефективного вирішення проблем та створення взаєморозуміння у команді. Університети та великі ІТ-компанії також починають впроваджувати тренінги та практичні заняття з медіації для підвищення командних компетентностей.

Учасники курсів з медіаційних навичок, зокрема ті, що поєднують технічну освіту з тренінгами з медіації, показують значно вищу задоволеність роботою в командах, відзначаючи покращення атмосфери співпраці та зменшення кількості конфліктних ситуацій. Студенти та працівники вважають, що такі курси, допомагають в підвищенні особистої впевненості в здатності вирішувати робочі конфлікти без ескалації.

Тому є необхідність в інтеграції медіаційних компетентностей у освітні програми ІТ-спеціальностей. Результати дослідження свідчать про доцільність систематичної інтеграції медіаційних курсів у навчальні програми ІТ-спеціальностей. Такі курси сприяють формуванню навичок, які не тільки підвищують командну ефективність, а й покращують загальну культуру робочого середовища, підготовляючи майбутніх ІТ-фахівців до продуктивної роботи у багатокомандних і міждисциплінарних проєктах.

Висновки та перспективи.

Результати дослідження підтверджують, що розвиток медіаційних компетентностей є важливим елементом підготовки ІТ-спеціалістів, які працюють у командах. Завдяки навичкам медіації, ІТ-фахівці стають більш ефективними у вирішенні конфліктних ситуацій, що позитивно впливає на динаміку команди та загальну продуктивність. Впровадження курсів з медіації у навчальні програми дозволить розширити спектр професійних компетентностей, що важливо для успішної роботи в багатофункціональних командах, де ефективна комунікація і розуміння потреб один одного є критично важливими.

Медіація для ІТ-спеціалістів потребує подальшого дослідження та втілення в освітній процес.

Література:

1. Байдакова, О., Петрученя, С. Медіація в освіті: сучасні підходи і практика. Київ: Національна академія наук, 2021. 256 с.
2. Davis, M. C., West, M. A., Winston, M. The impact of teamwork on organizational productivity in IT environments // Information Technology and People. 2003. Vol. 16, No. 2. P. 102–118.
3. Folger, J. P., Poole, M. S., Stutman, R. K. Working Through Conflict: Strategies for Relationships, Groups, and Organizations. Boston: Pearson, 2017. 368 p.
4. Kantor, J., Streitfeld, D. Inside Amazon: Wrestling Big Ideas in a Bruising Workplace // The New York Times. 2015. URL: https://www.nytimes.com/2015/08/16/technology/inside-amazon-wrestling-big-ideas-in-a-bruising-workplace.html
5. Coursera. Офіційний сайт. URL: https://www.coursera.org/ (дата звернення: 06.11.2024).
6. Udemy. Офіційний сайт. URL: https://www.udemy.com/ (дата звернення: 06.11.2024).

MEDIATION IN THE ATTORNEY'S PRACTICE OF LAW: ETHICAL IMPERATIVES, EFFICIENCY AND PREFERENCES TO PROTECT THE INTERESTS OF CLIENTS

МЕДІАЦІЯ В АДВОКАТСЬКІЙ ПРАКТИЦІ: ЕТИЧНІ ІМПЕРАТИВИ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ПЕРЕВАГИ ДЛЯ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ КЛІЄНТІВ

Bila A.V.
Senior Lecturer of the Department Law,
Alfred Nobel University,
Dnipro, Ukraine

Біла А.В.
старший викладач кафедри права,
Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах розвитку правової системи медіація стає все більш популярним інструментом альтернативного вирішення спорів. Медіація стає популярною в сучасній правовій системі завдяки здатності зменшувати навантаження на суди, забезпечуючи швидке та гнучке вирішення конфліктів. Її конфіденційність приваблює тих, хто прагне уникнути розголосу, а орієнтація на досягнення компромісу допомагає зберегти ділові та особисті стосунки. Крім того, медіація є економічно вигіднішою альтернативою традиційним судовим процесам, дозволяючи сторонам скоротити витрати. Процедура також сприяє добровільності виконання рішень, оскільки сторони самі контролюють результат. Усе це робить медіацію перспективним інструментом для ефективного та мирного вирішення спорів та в цьому і полягає актуальність обраної теми.

Як зазначає Городецький В.Ю., медіація є ефективним інструментом розв'язання конфліктів, що дозволяє сторонам уникнути тривалих судових процесів та зберегти взаємну повагу [1, С. 22]. Зокрема, медіація забезпечує доступ до альтернативних методів правозахисту, що є важливим для клієнтів, які націлені на швидке та менш конфліктне вирішення спору [2, С. 32].

Етичні імперативи медіації в адвокатській практиці відіграють досить значну роль в умовах сьогодення в нашій державі. Оскільки, медіація ґрунтується на ряді етичних принципів, які є основоположними для ефективного проведення процедури.

1. Конфіденційність. Конфіденційність є одним з основних принципів медіації, що забезпечує збереження приватності інформації клієнтів. В одному з кейсів, розглянутому Сидоренко Л. О., корпоративна медіація між компаніями-конкурентами успішно завершилася завдяки дотриманню конфіденційності, що дозволило сторонам зберегти комерційну таємницю та уникнути розголосу конфлікту [3, С.17].

2. Добровільність. Добровільність участі дозволяє сторонам приймати рішення без примусу. За словами Петренка К. М., у справі про розподіл майна між подружжям медіація стала успішною завдяки тому, що обидві сторони мали можливість зупинити процес на будь-якому етапі, але вирішили продовжити його до кінця для досягнення компромісу [4, С.64].

3. Нейтральність медіатора. Нейтральність і неупередженість медіатора є важливими для забезпечення об'єктивності процесу. Як зазначає Василенко А.С., у випадку трудового конфлікту між працівником і роботодавцем медіатор залишався нейтральним і допоміг обом сторонам знайти компромісне рішення, що відповідало інтересам кожної сторони [5, С.47].

Медіація також сприяє зниженню судового навантаження, дозволяючи розв'язувати конфлікти без довготривалих судових процедур. Згідно з дослідженням Іванова І. В. , близько 35% справ, які могли б перейти до суду, завершуються на етапі медіації. Наприклад, у корпоративному спорі між двома компаніями медіація допомогла вирішити суперечку за два тижні, що зекономило обом сторонам значні кошти та дозволило уникнути судових витрат [2, С.34].

Медіація надає адвокатам можливість забезпечити ефективний захист інтересів клієнтів завдяки ряду переваг:

1. Швидкість і гнучкість процесу. На відміну від формального судового процесу, медіація є гнучкою, що дозволяє сторонам обирати зручний час та формат для обговорення. Наприклад, у справі про комерційний конфлікт між партнерами було організовано декілька сесій за узгодженим графіком, що дозволило сторонам досягти угоди в комфортному для них режимі [3, С.18].

2. Зниження витрат. Участь у медіації є менш затратною для клієнтів порівняно із судовими витратами. Як підкреслює Петренко К. М., у трудовому спорі між працівником і роботодавцем, медіація допомогла уникнути витрат на судовий збір і адвокатські послуги, завершивши справу на користь обох сторін за мінімальних фінансових витрат [4, С.64].

3. Збереження відносин між сторонами. Медіація сприяє збереженню відносин, що є особливо важливим у корпоративних і сімейних конфліктах. У кейсі про корпоративний конфлікт між партнерами медіація дозволила сторонам досягти домовленості та зберегти партнерські стосунки [2, С.35].

4. Конфіденційність і захист приватної інформації. У медіації результати не стають публічними, що захищає клієнтів від розголосу. Як показує практика, у справі про захист інтересів приватних осіб, медіація дозволила уникнути судового розгляду, що могло б призвести до публікації деталей конфлікту [5, С.49].

Сучасна адвокатська практика вимагає від юристів не лише глибоких знань у правових питаннях (теоретичних та практичних аспектах адвокатської діяльності), а й розвинених навичок медіації і є частиною професійних компетенцій сучасного адвоката. Наявність медіаційних компетенцій розширює можливості для кар'єрного зростання та підвищує довіру клієнтів. Як стверджує Городецький В.Ю., адвокат з медіаційними навичками здатен запропонувати клієнтам гнучкі способи вирішення конфліктів, що покращує репутацію адвоката і створює нові можливості для його професійного розвитку.

Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити наступний висновок, медіація в адвокатській практиці є ефективним інструментом для захисту інтересів клієнтів, що забезпечує швидке і конфіденційне вирішення конфліктів. Зокрема, медіація, відповідаючи вимогам сучасної правової системи та умовам сьогоденного світу, стає ефективним інструментом, що поєднує швидкість, доступність, конфіденційність і прагматичний підхід до вирішення спорів. Її популярність зростає як серед комерційних структур, так і серед приватних осіб, що підкреслює зростаюче значення альтернативних методів вирішення конфліктів у сучасному суспільстві.Етичні принципи медіації, такі як конфіденційність, добровільність та нейтральність, дозволяють адвокатам підтримувати високі стандарти професійної етики, забезпечуючи клієнтам альтернативні та гнучкі методи розв'язання спорів.

Література:

1. Городецький В. Ю. Медіація в адвокатській діяльності: етичні аспекти та переваги для клієнтів. *Юридичний вісник*. 2020. №3. С. 22-28.
2. Іванов І. В. Етичні імперативи медіаційної діяльності в адвокатурі. *Український юридичний журнал*. 2022. №4. С. 32-37.

3. Сидоренко Л. О. Переваги медіації в захисті інтересів клієнтів. *Вісник адвокатури*. 2021. №2. С. 15-20.
4. Петренко К. М. Медіаційні компетенції в адвокатській практиці: теорія і практика. *Науковий вісник юридичних наук*. 2021. №7. С. 60-66.
5. Василенко А. С. Медіація як ефективний інструмент зниження судового навантаження. *Право України*. 2019. №5. С. 45-50.
6.

DEVELOPMENT OF MEDIATION COMPETENCIES FOR LAWYERS: THE VALUE OF SOFT SKILLS IN THE LEGAL PROFESSION

РОЗВИТОК МЕДІАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДЛЯ ПРАВНИКІВ: ЗНАЧЕННЯ «М'ЯКИХ» НАВИЧОК (SOFT SKILLS) У ЮРИДИЧНІЙ ПРОФЕСІЇ

Bila A.V.
Senior Lecturer of the Department Law,
Alfred Nobel University,
Dnipro, Ukraine

Karpushkina A.G.
second-year student of the specialty "Law",
Alfred Nobel University,
Dnipro, Ukraine

Біла А.В.
старший викладач кафедри права,
Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро, Україна

Карпушкіна А.Г.
студентка 2 курсу спеціальності «Право»,
Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро, Україна

Розвиток медіаційних компетентностей у правників є актуальним питанням у сучасній юридичній освіті, що обумовлено зростанням популярності альтернативних способів вирішення спорів. Оволодіння навичками медіації дозволяє майбутнім представникам спеціальності «Право» та правникам не лише ефективніше управляти конфліктами,

а й сприяє зменшенню навантаження на судову систему завдяки зниженню кількості справ, що потребують судового розгляду. Медіаційні компетентності підвищують здатність юристів знаходити компромісні рішення, які задовольняють обидві сторони, що особливо важливо в корпоративних, сімейних та трудових спорах. Включення курсів, тренінгів, круглих столів, семінарів, воркшопів з медіації в освітні програми для правників також відповідає глобальним тенденціям розвитку юридичної професії, орієнтованим на інтеграцію психологічних і комунікативних навичок у практичну діяльність юриста.

Актуальність обраної теми полягає у важливості формуванні медіаційних компетентностей і це є важливим кроком до підготовки сучасного юриста, здатного вирішувати конфлікти з урахуванням інтересів усіх учасників процесу. Згідно з дослідженням, «м'які» навички, такі як комунікативність, здатність до співчуття та навички вирішення конфліктів, стають ключовими елементами професійного успіху юристів у різних галузях права [1, С.25]. Поява медіації як альтернативного способу вирішення спорів підвищує потребу в розвитку у правників навичок ефективної комунікації та управління конфліктами [2, С. 51].

Медіаційні компетентності та «м'яких» навичок для юристів полягають у наявності різноманітних навичок та вмінь.

Наприклад, активне слухання та емпатія є ключовими навичками для успішного проведення медіації. Здатність слухати і розуміти потреби сторін допомагає юристу будувати довірливі стосунки з клієнтами. У процесі медіації ці навички дозволяють юристу глибше зрозуміти суть конфлікту та запропонувати взаємовигідні рішення [3, С.38].

В свою чергу, емоційний інтелект стає важливою складовою успішної медіації. Здатність юриста контролювати свої емоції та правильно інтерпретувати емоції інших є необхідною для конструктивного спілкування [4, С.61]. Наприклад, при вирішенні конфліктів у сімейному праві, коли емоції можуть бути надзвичайно напруженими, високий рівень емоційного інтелекту є критичним для досягнення позитивного результату.

Медіація вимагає від юриста здатності чітко та впевнено висловлювати свої думки. У зарубіжних країнах, зокрема в США, навички комунікації вважаються одними з найважливіших для медіаторів. Як вказує Доу, здатність до ефективного комунікування та вміння переконувати сприяють успішному завершенню медіаційного процесу, оскільки дозволяють юристу спрямувати сторони до мирного вирішення спору [5, С.90].

Практичні аспекти медіаційної підготовки включають тренінги, симуляції медіаційних процесів та роботу з реальними кейсами. У таких програмах студенти-правники вчаться розвивати навички вирішення конфліктів у контрольованому середовищі, що дозволяє їм практикувати управління конфліктом у безпечному контексті. Симуляції медіаційних кейсів є важливим елементом підготовки, оскільки вони дозволяють студентам набути реального досвіду в розв'язанні конфліктів та підготуватися до роботи з клієнтами [6, С.57].

У Канаді, як приклад, юридичні факультети активно включають курси з медіації у свої освітні програми. Студенти навються практичним навичкам у ролі медіаторів під керівництвом досвідчених фахівців, а також опановують «м'які» навички для успішної роботи з різними типами клієнтів [7, С.150].

Застосування практики медіації за кордоном відіграє досить вагому роль.

У США медіація є невід'ємною частиною юридичної професії. Відповідно до досліджень Доу, медіація використовується для вирішення трудових, комерційних та сімейних спорів. У багатьох штатах медіаційні навички є обов'язковими для юристів, і їх включають до обов'язкових курсів у юридичних школах.

Зокрема, канадські юридичні програми передбачають як теоретичну, так і практичну підготовку в медіації. Юридичні клініки при університетах надають студентам можливість працювати як медіатори, вирішуючи реальні конфлікти під наглядом професіоналів, що сприяє розвитку «м'яких» навичок.

У Великій Британії медіація також є популярним засобом вирішення конфліктів, особливо в комерційних справах. Як зазначає Лі, британські юристи все частіше використовують медіаційні процеси для вирішення складних конфліктів, що дозволяє сторонам досягти угоди без звернення до суду [8, С.42].

На нашу думку, для успішного розвитку медіаційних компетентностей у правників необхідно:

1. Включати медіаційні курси до навчальних програм. Запровадження медіаційних курсів допоможе студентам набути основних навичок та зрозуміти важливість «м'яких» компетентностей для юридичної професії.

2. Розвивати програми професійного навчання та підвищення кваліфікації. Проведення тренінгів та семінарів, воркшопів, круглих столів, вебінарів, особливо із залученням медіаторів-практиків для практикуючих юристів дозволить розширити їхній професійний арсенал, що є корисним для кар'єрного зростання.

3. Впроваджувати практичні тренінги та симуляції. Практичні заняття та симуляції реальних кейсів надають можливість відпрацювати навички вирішення конфліктів та підготуватися до роботи з клієнтами.

Таким чином, підсумовуючи вищевказане, Розвиток медіаційних компетентностей та «м'яких» навичок у правників є важливою складовою сучасної юридичної освіти, що сприяє їхній ефективності в роботі та підвищує рівень правової культури в суспільстві. Юристи, які володіють навичками активного слухання, емпатії, емоційного інтелекту та переконливості, здатні значно покращити процес вирішення конфліктів, спрямовуючи його на мирне врегулювання. Досвід зарубіжних країн свідчить, що інтеграція медіації в навчальні програми правничих спеціальностей сприяє зниженню рівня конфліктності та підтримує розвиток юридичної професії, орієнтованої на інтереси клієнтів. З урахуванням цієї практики, впровадження медіаційних курсів та програм підвищення кваліфікації для юристів в Україні допоможе підготувати нове покоління фахівців, здатних ефективно вирішувати конфлікти з урахуванням етичних та професійних стандартів.

Література:

1. Костенко, С. В. Значення м'яких навичок для юристів у процесі медіації. *Право України*. 2021. № 7. С. 22-28.
2. Сидоренко, Л. О. Роль медіаційних компетентностей у підготовці юристів: перспективи розвитку. *Юридична освіта*. 2020. № 4. С. 45-53.
3. Іванов В. П. Практичні аспекти підготовки студентів-правників до медіаційної діяльності. *Юридичний журнал*. 2022. № 1. С. 35-40.
4. Петренко К. М. Розвиток емоційного інтелекту як складова медіаційної підготовки правників. *Науковий вісник юридичної академії*. 2019. № 3. С. 60-66.
5. Doe J. The Role of Communication Skills in Mediation: Insights from U.S. Practice (2018). *Journal of Conflict Resolution*. 2018. Vol. 72, Issue 3. P. 88-94.
6. Коваль, М. І. Практичні аспекти медіаційної підготовки у юридичній освіті. *Вісник юридичних наук*. 2020. № 5. С. 55-61.

7. Smith, J. Mediation Training in Canadian Law Schools: Developing Soft Skills for the Legal Profession (2019). *Canadian Legal Education Review.* 2019. Vol. 15, Issue 4. P. 148-155.
8. Лі О. І. Досвід використання медіації у правничій практиці Великої Британії. *Право і суспільство.* 2021. № 1. С. 40-46.

MEDIATION AS AN ALTERNATIVE APPROACH TO RESOLVING CONFLICTS OF A CONSTITUTIONAL NATURE

МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО ХАРАКТЕРУ

Biloskurska O.V.
PhD in Law, Associate Professor Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University Chernivtsi, Ukraine

Білоскурська О.В.
Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри публічного права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Чернівці, Україна

На сьогодні медіація стає однією з найпоширеніших форм альтернативного врегулювання конфліктів. Досвід європейських країн підтверджує високу ефективність медіаційних процедур, більшість з яких завершується позитивним результатом для обох сторін. В Україні розвиток медіації є важливим кроком до підвищення рівня захисту прав та законних інтересів громадян, оскільки надає можливість сторонам конфлікту досягти примирення у правовому полі. «Вона має здатність позитивно впливати на створення нової культури безконфліктної взаємодії членів суспільства, чіткої співпраці в межах вирішення актуальних проблем. Це ефективний шлях до зменшення конфліктності членів суспільства, розвитку правосвідомості й правопорядку в країні» [1, с. 59].

«Конфлікт – це іманентна якість будь-якого людського суспільства: протягом часу розвитку людина як соціальна істота була джерелом протиріч та конфліктів, а також потребувала способів їх вирішення. Він є неминучим і повсюдним аспектом життя організації. Конфлікти відбуваються в межах і між окремими людьми, групами, різними рівнями організацій, всередині та між організаціями» [2, с. 399].

У періоди суспільно-політичних трансформацій, в умовах підвищеної політичної поляризації та соціальної напруги закономірним є виникнення конфліктів конституційного характеру. Відповідно, існує потреба у пошуку шляхів для ефективного вирішення такого роду конфліктів. Вбачається, що медіація, як альтернативний інструмент, має значний потенціал у забезпеченні більш гнучкого та менш конфронтаційного підходу до врегулювання конституційних конфліктів.

«Впровадження інституту медіації в Україні змістовно пов'язує сучасний розвиток правової системи України з європейськими правовими системами, цінностями та пріоритетами розвитку сучасного цивілізованого світу. При цьому медіація являє собою альтернативний спосіб вирішення спорів, що, з одного боку, відображає високий рівень розвитку правової культури суспільства, а з другого –дає змогу сторонам обрати найефективніший і прийнятний для них варіант спору в основі фундаментальних принципів права, які відображають визначні цінності суспільного розвитку, такі як добросовісність, розумність, справедливість, що є одночасно з цим основою для реалізації принципу верховенства права в Україні» [3, с. 3].

У випадку конституційних конфліктів, які виникають між органами державної влади, громадянами та державою або між інститутами державної влади, медіація може виступати інструментом, який сприяє діалогу та пошуку компромісів та відіграє роль узгоджувальної процедури, що в подальшому дозволяє уникнути подальших загострень і забезпечує стабільність правового порядку. «Необхідною передумовою для застосування медіації служить визнання того факту, що хоча певні суб'єкти конституційно-правових відносин і мають суперечливі інтереси в тій або іншій сфері державно-правового життя, але, незважаючи на це, вони виражають добровільну згоду здолати ці суперечки спільно. Саме ця ознака відрізняє узгоджувальні процедури від інших видів колізійних процедур. Метою узгоджувальних процедур є досягнення консенсусу, тобто такого рішення, проти якого ніхто не заперечує. Згоду в ситуації конфліктуючих інтересів і цілей можна досягти не через відмову від розбіжностей, не шляхом підпорядкування одних інтересів іншим, а у формі правового компромісу і належного правового задоволення всіх правомірних вимог. При використанні ж інших процедур, особливо примусового характеру, одна зі сторін, як правило, програє або, у всякому разі, нічого не виграє. Тому узгоджувальні процедури вважаються найбільш сприятливим і бажаним засобом пом'якшення суперечностей у конституційно-правовій сфері» [4, с. 126–127].

Конституційні конфлікти можуть мати значний вплив на суспільну стабільність і політичну систему держави. У ситуаціях, де питання конституційного характеру вирішуються виключно судовим порядком, можливі затяжні суперечки, що посилюють недовіру до судової системи та ускладнюють реалізацію конституційних прав громадян. Водночас медіація може стати дієвим інструментом для деескалації конфліктів, мінімізації витрат і сприяння швидшому розв'язанню суперечок.

В юридичній літературі звертають увагу, що «медіація може застосовуватися не до будь-якого конституційного конфлікту. Наприклад, компетенційні спори, конституційні правопорушення (делікти), нормативні спори (конституційні скарги, тлумачення, перевірка конституційності нормативного акта) та ін. варто вирішувати лише через спеціально уповноважені органи, якими є Конституційний Суд України та адміністративні суди. Натомість у разі виникнення конституційних конфліктів у процесі виконання суб'єктами конституційних правовідносин дискреційних повноважень, у разі підвищення соціальної напруги між громадянським суспільством та публічною владою, у разі політичного протистояння в парламенті та ін. варто застосовувати медіаційні технології для досягнення консенсусу та вироблення оптимальної моделі урівноваження публічно-владних інтересів» [5, с. 21].

Отже, на відміну від публічних судових засідань, медіація дозволяє сторонам вести переговори у конфіденційному середовищі. Це сприяє більш відкритому обговоренню конфліктів та готовності до компромісу. У випадках, де конфлікти виникають між різними гілками влади (наприклад, між законодавчою та виконавчою владою), медіація дозволяє зберегти і навіть покращити співпрацю між ними. Судовий розгляд може, навпаки, призвести до подальшого загострення міжінституційної напруги. Окрім того, швидке і мирне вирішення конституційних конфліктів зменшує ризик соціальних протестів та загострення політичної ситуації, особливо якщо суперечки стосуються чутливих для особи питань, як-от права людини або функціонування державних інституцій.

Відповідно, медіація є перспективним підходом до вирішення конфліктів конституційного характеру, що сприяє побудові конструктивного діалогу та пошуку компромісів, важливих для підтримки правової і соціальної стабільності. Хоча цей метод поки що не має належного поширення в українському правовому полі, запровадження та розвиток інституту медіації може суттєво підвищити ефективність вирішення конституційних спорів та сприяти демократичному становленню суспільства.

Література:

1. Деркач В. В. Конституційно-правове забезпечення розвитку медіації в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2023. №1. С.56–60.
2. Піддубний Д.І. Медіація у публічних правових відносинах: перспективи розвитку в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 399–403.
3. Мазаракі Н. А. Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні: дис. докт. юрид. наук: 12.00.01. Київ. 2019. 484 с.
4. Євсєєв О. П. Процедури в конституційному праві України: монографія. Харків: Видавництво «ФІНН». 2010. 184 с.
5. Верлос Н.В. Медіація в процесі вирішення (врегулювання) конституційних конфліктів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки.* Том 29 (68). 2018. № 3. С. 18 – 25.

MEDIATION AS A COMPONENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN TRAINING LAWYERS

МЕДІАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ПРАВНИКІВ

Bilous Y.D.
Student
Ivan Franko National University of Lviv
Lviv, Ukraine

Білоус Ю.Д.
Студентка
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна

Problem statement. Nowadays, the legal profession is increasingly recognizing the importance of mediation as a vital component of effective dispute resolution. As lawyers face a growing demand for alternative dispute resolution methods, the integration of mediation into legal training becomes essential. Therefore, the legal environment requires more from future lawyers than just deep theoretical knowledge of the law. In the modern society, lawyers must be true communicators, able to interact effectively with clients, other lawyers, judicial authorities and the public. Professional communication competence is becoming a key factor in successful practice and determines the quality of legal services. So, it's essential to explore the components of the communication competence of future lawyers and their impact on their professional activities.

Objectives. The research aims to examine whether mediation training can equip lawyers with the necessary guidance and skills for effective dispute resolution, and to explore how mediation can be integrated into the training of law students to enhance their communicative competence. The objectives also involve analyzing aspects, functions, and place of communication skills, empathy, and negotiation in the formation of a professional lawyer.

Methods. The methodological basis is made up of general scientific and special legal methods of cognition. Among the most fundamental methods, that help greatly to explore the topic of the scientific work are: analysis and synthesis, ascent from abstract to concrete; systemic, theoretical and legal; formal and comparative legal methods of cognition.

Results. Lawyers play an important role in conflict management processes and have the potential to have a major impact on how conflict situations are dealt with for their clients. It is therefore important that lawyers demonstrate both a deep awareness and the appropriate technical skills that are necessary in order to support clients effectively in all types of dispute resolution processes.

Understanding the true interests of the client helps the lawyer reasonably express his or her position and identify important issues for discussion during the negotiations. Moreover, a lawyer must be able to express his or her position clearly and reasonably. This includes the ability to use legal arguments, present evidence, and justify one's position. An important aspect of effective negotiation is the ability to find common solutions and compromises. These skills help lawyers achieve successful outcomes in legal cases and secure mutually beneficial agreements for their clients [2, c. 316].

The ability to resolve conflicts is extremely important for lawyers, as they often encounter various forms of conflict in the course of their professional activities. Resolving conflicts is essential to meet the interests of clients, preserve relationships and ensure fair outcomes. In this context, we can see that mediation becomes more and more significant in the professional activity of a lawyer.

As a result, at the current stage of the development of the legal system, the changes in the traditional law school curriculum are required. This means that lawyers should stop thinking of litigation as the only answer to all their clients' problems, as it prevents them from thinking critically about the best way to approach the situations that face their clients and follow the best possible process. Law students need to learn that there may be multiple solutions to problems, which can be found not only in the laws but through communication with the client.

The professional lawyer needs to be able to diagnose and analyze problems, to talk to and listen to people, to facilitate conversations, to negotiate effectively, to resolve disputes, to understand and present complex material, to plan, to evaluate both legal and emotional components and consequences of decision-making, but not to fear new ideas or solutions [1, c. 477].

Implementing mediation in legal practice helps the modern lawyer to improve such aspects of communicative competence:

- active listening skills;
- planning a negotiation strategy;
- managing difficult behaviors;
- separating positions from interests;
- managing ethical issues;
- empathy;
- questioning skills.

Practicing mediation shows that the priority for a lawyer, whose vocation is to become a true defendant of one's interests and rights, is not just winning cases in the court, but his main role is to understand the needs and wishes of the client, being able to explain the legal aspects of the case in a clear way, which are important components of successful communication both in legal and social context.

Conclusions. Mediation as the element of communicative competence is crucial for a legal practice, as lawyers not only resolve legal issues, but also work with people who need support and understanding. Developing empathy and interpersonal skills can improve a lawyer's interaction with clients and make them more successful in their professional activities. Effective negotiation is a necessary part of a lawyer's work, as most legal cases require conflict resolution, deal-making and compromise.

Література:

1. Прокопів Л. Формування комунікативної компетентності професійної підготовки бакалавра права в закладах вищої освіти україни. Перспективи та інновації науки. 2024. № 7(41). С. 476–478. URL: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-7(41)-476-486.
2. Gorlova L. Components of professional and communicative competence of future lawyers. «Modern knowledge: research and discoveries» : International Scientific and Practical Conference, Vancouver, 2023. P. 315–322. URL: https://archive.interconf.center/index.php/27094685/article/view/4961/4997.

LEGAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE MEDIATION PROCEDURE IN UKRAINE

ПРАВОВІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Bondarenko K. S.
Postgraduate Student of the Department of Civil Yaroslav Mudrui National Law University, Assistant of the Department of Public Administration, Management and Law at National University Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic
м. Poltava, Ukraine.

Бондаренко К. С.
Аспірантка кафедри цивільного права Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, асистентка кафедри публічного управління, адміністрування та права Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна.

Серед альтернативних методів вирішення судових спорів належне місця набула процедура медіації, у рамках якої сторони намагаються досягти вирішення спору на основі фундаментальних принципів права. Розвантажуючи державну судову систему процедура медіації здатна підвищити стан забезпечення права на справедливість на основі парадигми державно-приватного партнерства, оскільки держава, реально делегує певну частину своїх виключно публічно владних повноважень у сфері здійснення правосуддя недержавним суб'єктам, а саме сторонам спору та медіатору.

У сучасних умовах методи та практичні рекомендації щодо процедури медіації для вирішення конфліктних ситуацій передбачають звернення до медіатора-фахівця, який виступає посередником у вирішенні конфлікту між сторонами та однаково підтримує обидві сторони конфлікту і практично допомагає їм знайти компромісне рішення.

На теоретичному науковому рівні медіація може сприйматися як така, що перебуває на межі соціальних та гуманітарних наук, між правом та психологією.

Велика увага приділялась вивченню процедури медіації як альтернативного методу вирішення спорів у наукових роботах правників Б. Леко, Г. Чуйко, М. Костицького, В. Слома, В. Маляренка, Н. Бондаренко-Зелінської, В. Баранова, О. Шпичака та багатьох інших. Важливі аспекти конфліктологічної компетентності фахівців-медіаторів досліджувалися у працях Т. Браницької, І. Ващенка, С. Гіренка, С. Калаур, І. Козич, М. Коростеліна, Н. Підбуцької та інших.

З точки зору Часової Т. О. медіаційна процедура може претендувати на виклик правовій системі України, адже процес її адаптації до національного законодавства тривав не один рік і мав своїм результатом – закріплення у Законі України «Про медіацію» можливості врегулювати спір до передачі його до суду, унормуванням структури проведення медіаційної процедури та статусу медіатора як посередника у вирішенні спору, що є одним з проявів своєчасного реагування правової практики на запити сучасного світу [1, с. 153].

Такі виклики часу по відношенню до юридичної професії потребують визначення нової ролі всіх її представників, тим самим модифікації існуючої традиційної системи вирішення спорів.

Процес удосконалення медіації не можливий без чіткого розуміння її змісту та визначення основних засад. Конституційні засади є фундаментом формування принципів медіації, а принципи Конституції України визначили рамки її удосконалення. На думку Назарова О. вивчені наукові джерела свідчать, що існує ще ряд не закріплених законодавчо принципів, які лежать в основі медіації та потребують вивчення та унормування, зокрема, транспарентність, відповідальність сторін медіації, гнучкість, неформальний характер процедури примирення, змагальність [2, с. 27].

У підручнику «Медіація у професійній діяльності юриста» (за ред. Н. М. Крестовської, Л. О. Романадзе) в розділі 5 серед компетентностей медіатора окремими підрозділами виокремлюються та ґрунтовно висвітлюється «конфліктологічна», «комунікативна, «процедурна», «рефлексивна» та «правова» компетентності медіатора [3, с. 190-209], що переконливо засвідчує важливу роль психологічних чинників у медіації та певною мірою навіть їх домінантну позицію стосовно інших, зокрема, правових.

Важливість психологічної складової у роботі медіатора, наприклад, втілена в австрійському законі «Про медіацію». Так, у ході професійної підготовки медіатори вивчають рефлексивно-психологічні механізми та методи роботи. З метою підвищення ефективності роботи медіатора проводяться дослідження також і в сфері психолінгвістики, і основи психолінвістики зазвичай входять до змісту програм з підготовки медіаторів, адже фахове використання та розуміння психологічних та лінгвістичних особливостей мови сторін спору та медіатора є важливим чинником успішного результату медіаційної процедури.

Представники юриспруденції зазвичай розглядають медіацію як процедуру вирішення спору із залученням медіатора для досягнення сторонами мирного та взаємовигідного розв'язання спору. Так Слома В. М. виокремлює принципи здійснення медіації, зокрема, добровільність, конфіденційність, нейтральність, незалежність та неупередженість медіатора, рівність прав сторін медіації. Також підтримується автором визначення принципу медіації як «вихідні і визначальні засади, керівні положення та правові ідеї, що виступають основою для здійснення процедури медіації і спрямовані на ефективне розв'язання конфлікту між сторонами та досягнення позитивного результату» [4, с. 90-91].

Переважну більшість дослідників процедури медіації об'єднує підхід, що підготовці медіаторів доцільно приділяти більш значну увагу, оскільки передбачена Законом України «Про медіацію» базова підготовка медіаторів, яка здійснюється за програмою обсягом (тривалістю) не менше 90 годин навчання, у тому числі не менше 45 годин практичного навчання не відповідає сучасним викликам часу. Програма базової підготовки медіатора потребує посилення теоретичної підготовки і відпрацювання практичних навичок, повинна стати більш тривалою у часі на кшталт стажування під час отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, яке триває півроку. Ймовірно доцільним було б і впровадження в фахову підготовку юристів та психологів тематичних курсів, які б стали підґрунтям формування компетентностей майбутніх медіаторів.

Сьогодні медіацію слід розглядати і як нову предметну область, оскільки загальна тенденція до професіоналізації різних сфер, де наявне експертне знання, зумовила те, що медіація в ситуації конфлікту відділилася та позначилася як новий професійний напрям, незважаючи на те, що формувалася як міждисциплінарна область на межі певних дисциплін та набула від інших дисциплін багато чого із наукового інструментарію, теоретичних установок та загальнонаукових підходів.

Література:

1. Часова Т. О. Медіація як виклик сучасної правової системи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип.1. С. 153-155.
2. Назаров О. А., Деркач В. В. Конституційні принципи медіації в законодавстві України. *Часопис Київського університету інтелектуальної власності та права*. № 4, 2023. С. 24-29.
3. Білик Т. В., Гаврилюк Р. М., Городиський І. О. та ін. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник за ред. Н. М. Крестовської, Л. О. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
4. Слома В. М. Медіація як спосіб вирішення цивільно-правових спорів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. Вип. 4 (36). С. 89-93.

MEDIATION COMPETENCES DURING THE TRAINING OF COURT EXPERTS

МЕДІАЦІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ

Bondarenko-Berehovych V.V.
PhD
senior forensic expert
Zhytomyr scientific-research forensic expert
Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine
master's degree of Polis National University
Zhytomyr, Ukraine

Бондаренко-Берегович В.В.
доктор філософії
старший судовий експерт
Житомирського науково-дослідного експертно-криміналістичного
центру МВС України
магістр Поліського національного університету
м. Житомир, Україна

В 2021 році прийнято Закон України «Про медіацію», завдяки якому розпочалося подальше реформування та розробка нових підходів до формування компетентного та професійного інституту медіації [1].

В даному випадку медіаційна компетентність стає однією з ключових серед судових експертів та керівників структурних підрозділів в Експертній службі. Так як науково-дослідні експертно-криміналістичні центри

МВС України відносяться до державних спеціалізованих установ судової експертизи, приділимо увагу останній редакції Наказу національного агентства України з питань державної служби «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо складання, перегляду та моніторингу виконання індивідуальної програми підвищення рівня професійної компетентності державного службовця (індивідуальної програми професійного розвитку)», в якому виявлено відсутність відомостей про медіаційну компетентність [2].

Серед дотичних до медіаційної компетентності наявні лише вміння розв'язання конфліктів в контексті професійної компетентності «управління організацією роботи та персоналом». На наш погляд, найкращим шляхом буде включення медіаційної компетентності, як обов'язкової до орієнтовного переліку професійних компетентностей судових експертів, а також для інших категорій посад, що відобразиться на рівні знань про методи запобігання чи вирішення конфліктних ситуацій.

На сьогодні, медіаційна компетентність є чи не однією з найважливіших якою має володіти сучасний фахівець в галузі судової експертизи, до завдань якої належить попередження та розв'язання конфліктних ситуацій у професійній діяльності.

Власне під медіаційною компетентністю розуміється інтегральна характеристика суб'єктивної сторони професійної діяльності судового експерта, що включає його якості як суб'єкта праці, зокрема поєднання психічних властивостей і психічного стану, що дозволяє діяти самостійно і відповідально, а також передбачає здатність виконувати специфічні трудові функції в умовах потенційного міжособистісного конфлікту з іншими суб'єктами професійної діяльності або учасниками процесу (дізнавачі, слідчі, судді, адвокати, замовники тощо) [3].

На нашу думку медіаційна компетентність судових експертів може включати такі показники сформованості:

- опрацювання міжнародних та національних нормативно-правових документів, що регламентують процедуру медіації і діяльність медіатора;
- вміння здійснювати аналіз конфліктної ситуації та визначати рівень медіабельності конфлікту;
- володіння механізмом ефективної взаємодії влади та громадянського суспільства;
- знання специфіки конфліктної взаємодії між владою та громадянським суспільством;

- використання процесуально-технологічного інструментарію медіації;
- уміння здійснювати ефективну комунікацію в умовах конфліктної взаємодії з учасниками процесу;
- досвід ухвалення управлінських рішень в умовах конфлікту, невизначеності ситуації та ризиків;
- уміння локалізувати опір та агресію учасників конфлікту;
- оволодіння техніками встановлення та налагодження контакту з оточуючими (володіння високим рівнем комунікабельності);
- здатність до комунікативної толерантності;
- хист до управління емоційною сферою для ухвалення рішень (володіння середнім чи високим рівнем емоційного інтелекту).

У даній роботу під медіаційною компетентністю розуміється вміння особистості використовувати набуті знання, уміння, навички з медіації для врегулювання конфліктної взаємодії у професійної діяльності та/або повсякденній життєдіяльності. Хоча наразі медіаційна компетентність не виділяється на офіційному рівні серед низки професійних компетентностей, необхідних судовим експертам, практика демонструє, що в реаліях сьогодення зазначені компетентності є важливими, особливо для осіб, які часто контактують з учасниками судового процесу.

Література:

1. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо складання, перегляду та моніторингу виконання індивідуальної програми підвищення рівня професійної компетентності державного службовця (індивідуальної програми професійного розвитку) : наказ національного агентства України з питань державної служби від 26.10.2020 р. № 201-20.
3. Ларіна. Н. Інституційні засади формування медіаційної компетентності публічних службовців в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2022, 10 (6), С. 61-69. https://doi.org/10.15421/152245.

MEDIATION COMPETENCE OF THE NOTARY

МЕДІАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ НОТАРІУСА

Vdovichena L.I.
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Public Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

Вдовічена Л.І.
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри публічного права
Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича
Чернівці, Україна

Професійна компетентність – це інтегральна особистісна якість, яка поєднує в собі коло професійних знань та психологічну готовність до професійної діяльності, яка забезпечується знаннями, які отриманими в ході здобуття вищої фахової освіти та досвіді, як отриманому в ході проходження спеціалізованих тренінгів, навчань, стажувань так і життєвому. Відповідно, професійна компетентність нотаріуса є особистісно-професійною характеристикою, яка об'єднує мотиваційно-аксіологічний, інформаційно-гностичний, діяльнісно-поведінковий, особистісно-рефлексивний компоненти. Як відзначають в зарубіжній науковій літературі, що можливість бачити нотаріуса в подвійній функції, тобто як нотаріуса і медіатора одночасно, не є міфом. Складання нотаріального акта і, відповідно, нотаріальне посвідчення не є єдиним змістом діяльності нотаріуса, хоча вони і утворюють ядро всього комплексу нотаріальних повноважень. Відмовившись від застарілої ідеї нотаріального документування, сучасні нотаріуси не просто описують у нотаріальному акті те, що вони сприйняли і чому були свідками, а й як професіонали у сфері права та з метою досягнення реалізації права (правозастосування) висловлюють твердження, оціночні судження про факти та явища, судження про дієздатність, правоздатність і належність осіб, які беруть участь у справі, про законність поданої на їхній розгляд дії або події, а також кваліфікують нотаріальну дію [1, с. 411]. Адже метою здійснення нотаріальних дій є двостороннє забезпечення: перше – це дотримання і захисту законних прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб, зокрема матеріального і нематеріального характеру; друге – правильності та законності укладення правочинів,

підтвердження документів та надання інших юридичних послуг, визначених чинним законодавством [2, с. 271]. Доречно зауважити, що в процесі здійснення нотаріальних дій нотаріус має бути незалежним і неупередженим посередником між сторонами, а також діяти виключно з дотриманням норм чинного законодавства.

З часу прийняття Закону України «Про нотаріат» у вересні 1993 року, в діяльності нотаріальних органів відбулися чималі зміни, які в тому числі торкалися розширення кола суб'єктів нотаріальної діяльності, так і доповнення видів виконуваних ними функцій. Функції нотаріального процесу не є застиглою категорією, вони знаходяться у постійному русі, у залежності від розвитку нотаріальної діяльності і нотаріального процесу, та наділення нотаріальних органів новими повноваженнями [3, с. 77]. І от 16 листопада 2021 року в черговий раз було розширено функції нотаріальних органів держави Законом України «Про медіацію» [4] і як результат – отримав доповнення і Закон України «Про нотаріат»: частиною 3 статті 1 встановлено, що нотаріуси можуть проводити медіацію у порядку, визначеному законом, за умови проходження ними базової підготовки медіатора [5]. Так, з 15 грудня 2021 року нотаріуси вправі, крім вчинення нотаріальних дій, які спрямовані на юридичне закріплення безспірних цивільних прав і фактів, посвідчення правочинів, здійснювати медіацію в якості позасудової процедури врегулювання конфліктів (спорів).

У нотаріальній практиці функції правозастосування та правореалізації трактуються як процес виокремлення інтересів сторін та їхніх позицій. «Відокремлюючи інтереси від вимог (позицій), нотаріус допомагає знайти оптимальне рішення проблеми та належним чином його оформити з дотриманням вимог, встановлених законом» [6, с. 62]. Подібно, при здійсненні медіації медіатор виконує аналогічні завдання, що й нотаріус: керуючи процесом вирішення спору, він заохочує сторони до обміну інформацією, допомагає їм зрозуміти інтереси один одного, спонукає сторони запропонувати рішення, які б відповідали суттєвим інтересам кожної із сторін. Здійснюючи ці дії, медіатор допомагає сторонам досягти конструктивного вирішення їхньої проблеми.

Існує кілька особливостей нотаріальної функції, які збігаються з процесом медіації: обов'язок неупередженості; високий рівень культурної підготовки, що гарантується передумовами доступу до цієї функції, та подальше постійне навчання; активний баланс у виконанні функції, що гарантує всім сторонам свою консультативну та дорадчу роботу;

нейтральність та об'єктивність; високі етичні та моральні стандарти; переважно позасудові, але не позаправові дії; обов'язок професійної таємниці [1, с. 412].

Отже, розширення повноважень нотаріату в частині включення до них послуг медіації може бути обґрунтованим та виправданим з таких міркувань: виходячи з превентивних функцій, правозастосування та консультування, які він виконує; виходячи з його обов'язку забезпечувати вимоги конфіденційності, законності та незалежності при здійсненні своєї діяльності; виходячи з його приналежності до правничої професії, яка регулюється законодавством, що забезпечує особливу професійну підготовку та дотримання етичних норм.

Література:

1. Milán Morales, Noadis and Ordelin Font, Jorge and Vega Cardona, Raúl, La Intervención Notarial En La Mediación. Consideraciones De 'Lege Ferenda' En La Prevención/Resolución De Conflictos En El Ordenamiento Jurídico Cubano (The Notarial Intervention of De Mediation. Considerations About 'Lege Ferenda' in the Prevention Conflict Resolution in the Cuban Legal System) (2015). Revista De Derecho Privado, No. 28, January-June 2015, Режим доступу: SSRN: https://ssrn.com/abstract=2631213
2. Василенко М. Є. Незалежність нотаріуса під час вчинення нотаріальних дій. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2023. № 2 (101), ч. 2. С. 269-274. Режим доступу: DOI: https://doi.org/10.32631/v.2023.2.56.
3. Долинська М. С. Медіація як одна із функцій українського нотаріального процесу. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2022. С. 74-78 Режим доступу: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.13
4. Про Медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2022. № 7. ст. 51. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text
5. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/page
6. Cerka P., Grigiene J. and Poderyte E.. Possibility for notaries of Latin tradition to carry mediation function. *Polish Political Science Yearbook*. 2015. p. 50-70. Режим доступу: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_15804_tpn2015_1_03

MEDIATION AS A TOOL FOR CONFLICT RESOLUTION IN ACADEMIC COMMUNITIES

МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Verba O. B.,
Candidate of Juridical Sciences (12.00.03 – Civil Law and Civil Procedure; Family Law; Private International Law); Docent; Associate Professor of Civil Law Disciplines Department, Institute of Law, Lviv State University of Internal Affairs; Professor of Law Department at the Lviv Institute of the Private Joint-Stock Company «Institution of Higher Educationa «Interregional Academy of Personnel Management»; Member of the Disciplinary Commission of Private Enforcement Officers under the Ministry of Justice of Ukraine; Chairwoman of the Editorial Board of the Bulletin of the Association of Private Enforcement Officers of Ukraine; Member of the Expert (Scientific Advisory) Council of the Association of Private Enforcement Officers of Ukraine; Member of the Training Center for Private Enforcement Officers; Chairwoman of the Scientific Council of the Public Organization «Agency on Enforcement»; Mediator; Advocate; Member of the Civil Law and Procedure Committee of the Lviv Bar Association; Member of the Editorial Board of the Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs, Law Series
Lviv, Ukraine

Верба О. Б.,
к.ю.н. (12.00.03), доцентка, доцентка кафедри цивільно-правових дисциплін Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ, професорка кафедри права Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», членкиня Дисциплінарної комісії приватних виконавців при Міністерстві юстиції України, Голова редакційної колегії Вісника Асоціації приватних виконавців України, членкиня Експертної (науково-консультативної) ради Асоціації приватних виконавців України, членкиня Центру підготовки та підвищення кваліфікації приватних виконавців, Голова Вченої ради ГО "Агенція з питань виконання рішень", медіаторка, адвокатеса, членкиня Комітету цивільного права та процесу Ради адвокатів Львівської області, членкиня редакційної колегії Наукового вісника Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична;
м. Львів, Україна

Зараз світ переживає трансформацію, пов'язану з глобалізацією, динамічними соціальними змінами та зростанням складності міжособистісних взаємин. Тому питання ефективного вирішення конфліктів набуває особливої гостроти. Академічне середовище, незважаючи на свою специфіку, не є винятком. Навпаки, університети, як осередки й генератори наукової думки та інтелектуального розвитку, часто стають ареною для різноманітних суперечностей між студентами, викладачами, адміністрацією.

Сучасний академічний простір характеризується високим рівнем динаміки, що нерідко призводить до виникнення конфліктних ситуацій між різними учасниками освітнього процесу: студентами, викладачами, адміністрацією тощо. Традиційні способи вирішення таких конфліктів часто виявляються неефективними, що негативно впливає на психологічний клімат у закладі освіти та якість навчального процесу. Альтернативою судовим розглядам та адміністративним процедурам є медіація – структурований процес переговорів за участю нейтрального посередника. Актуальність обраної проблематики зумовлена зростаючою потребою в ефективних інструментах мирного вирішення конфліктів в освітньому середовищі. Медіація, як гуманний та конструктивний засіб, дозволяє сторонам конфлікту самостійно знайти взаємоприйнятне рішення, зберегти добрі стосунки та зміцнити довіру в академічній спільноті.

Складні соціальні процеси, індивідуалізація світогляду, різноманітність цінностей та очікувань створюють сприятливий ґрунт для виникнення конфліктів між учасниками освітнього процесу. Звичні способи вирішення суперечностей зараз виявляються неефективними та руйнівними для відносин у академічній спільноті. Сучасне суспільство вимагає від університетів не лише передачі знань, а й формування у студентів навичок ефективної комунікації, вирішення конфліктів та співпраці. Медіація як один з таких методів демонструє свою ефективність у різних сферах життя, у тому числі й в освіті.

Медіація [1] як інструмент вирішення конфліктів в академічному середовищі має низку переваг: добровільність, конфіденційність, орієнтація на інтереси сторін, збереження хороших відносин між сторонами конфлікту, розвиток навичок комунікації та співпраці.

Як зазначає Е. Ґмужинська, конфлікти в організаціях поділяють на чотири типи. Оскільки університети є організаціями, такі ж типи конфліктів виникають у них і можуть бути вирішені шляхом застосування примирювальних методів, таких як медіація, за винятком внутрішньоособистісних конфліктів: 1) *внутрішньоособистісні конфлікти* (це внутрішні

конфлікти окремих людей, які полягають у зіткненні внутрішніх потреб і цінностей. Деякі автори стверджують, що їх можна вирішити лише шляхом застосування терапії. Незважаючи на те, що вони є внутрішніми за своєю природою, вони можуть впливати на атмосферу на роботі або сприяти виникненню міжособистісних конфліктів), 2) *міжособистісні конфлікти* (виникають внаслідок різних цілей, цінностей або стилів роботи між двома або більше людьми. Це найпоширеніші конфлікти, і вони можуть включати горизонтальні конфлікти, наприклад, між двома студентами або між двома членами факультету, які належать до одних і тих же груп. Вони також можуть бути вертикальними, що характеризуються ієрархією, особливо між членами різних груп в одній і тій же одиниці, наприклад, між професором і аспірантом, студентом і професором, студентом і членом адміністративного персоналу, науковцем і членом адміністративного персоналу, керівником підрозділу та працівником), 3) *внутрішньогрупові конфлікти* (між кількома людьми або підгрупами в одній і тій же групі, наприклад, між двома групами студентів або між двома групами науковців), 4) *міжгрупові конфлікти* (це конфлікти між двома групами всередині організації або між групою всередині та групою поза організацією, наприклад, між академічним персоналом та адміністративним персоналом) [2, с. 68].

Першими запровадили медіацію як спосіб вирішення спорів університети США, Канади, Австралії та Нової Зеландії. Понад половина державних університетів у США використовують медіацію як самостійний метод вирішення спорів між членами університету нейтральними та неупередженими медіаторами, незалежно від того, чи використовується вона як один з основних інструментів університетським омбудсменом. У 1990 р. в Канаді та США було близько двадцяти медіаційних проектів у кампусах, а до 2000 р. їх кількість перевищила двісті програм і продовжує зростати [3, с. 2].

Прийняття Європейським Парламентом Директиви 2008/52/ЄС від 21.05.2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах» [4] сприяло запровадженню медіації в університетах Європи.

У деяких європейських країнах медіацію застосовують для вирішення трудових спорів. В Австрії деякі університети, зокрема Інсбруцький університет, запроваджують медіацію між студентами, створивши спеціальний медіаційний фонд, навчаючи студентів медіації. Університет Шеффілда розробив спільний проект зі студентською радою з підготовки

студентів як «миротворців» для запобігання подальших конфліктів. У британських університетах медіація застосовується як самостійна форма вирішення академічних спорів для членів різних груп академічної спільноти. У більшості з них медіація є безкоштовною і використовується не тільки для вирішення спорів між працівниками або між студентами, але й між персоналом університету та студентами. Наприклад, в Оксфорді безкоштовна медіація доступна для студентів, а у спорах між працівниками запрошують зовнішні компанії. В європейських університетах управління конфліктами, медіація, переговори, арбітраж, АСВС є популярними навчальними дисциплінами, особливо в межах спеціалізованих магістерських програм (LL.M).

У Варшавському університеті, крім інституту університетського омбудсмана, до сфери обов'язків якого входить медіація, з 2006 р. діє Центр вирішення спорів і конфліктів на факультеті права та адміністрації, які тісно співпрацюють. Центр підтримується ректором Університету. Варшавський університет створив систему вирішення спорів, що складається з університетського омбудсмена, Центру вирішення спорів і конфліктів, які проводять майстер-класи для членів академічної спільноти про методи вирішення конфліктів [2, с. 88].

Застосування медіації в академічному середовищі залежить від таких факторів, як: рівень розвитку та популярність медіації в кожній країні; переконання адміністрації університету в ефективності використання цього методу в університетських спорах; залучення членів академічної спільноти до просування медіації; зовнішні фактори, такі як нормативні акти та статути, які регулюють і підтримують використання медіації в університетах.

Перевагами медіації є не лише неформальність, конфіденційність чи відносно низькі витрати. Застосування медіації не перешкоджає реалізації права на звернення до суду або до іншої формалізованої процедури, до прикладу, дисциплінарного провадження. Немає негативних наслідків для сторін, якщо вони не беруть участі в медіації або не досягають консенсусу.

Отже, медіація є перспективним і гуманним інструментом для забезпечення мирного співіснування всіх учасників освітнього процесу. Її запровадження в університетах сприяє створенню сприятливого клімату для навчання та досліджень, розвитку комунікативних навичок та зміцненню академічної спільноти.

Література:

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text.
2. Gmurzyńska, E. (2021). Analysis of the Causes of Conflicts at Universities and Alternative Methods of Resolving Them. Part I: Mediation in Academic Disputes. *Studia Iuridica Lublinensia, 30* (1), 55-101. doi:http://dx.doi.org/10.17951/sil.2021.30.1.55-101.
3. Warters W. C., Mediation in the Campus Community: Designing and Managing Effective Programs, San Francisco 2000. 304 p.
4. Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах : Директива Європейського Парламенту та Ради від 21.05.2008 р. 2008/52/ЄС. URL : https://ukrmediation.com.ua/images/DOCS/Model-documents/mediation-directive-ukr.pdf.

MASTERING MEDIATION COMPETENCIES BY A LAWYER AS A CATALYST FOR PERSONAL CHANGE

ОПАНУВАННЯ МЕДІАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПРАВНИКОМ ЯК КАТАЛІЗАТОР ВЛАСНИХ ЗМІН ОСОБИСТОСТІ

Vodopian T.V.
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Constitutional Law and Field-Related Disciplines National University of Water and Environmental Engineering
м. Rivne, Ukraine

Водоп'ян Т.В.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права і галузевих дисциплін
Національного університету водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна

У 2024 році ми відзначаємо 30-річчя медіації в Україні. Протягом цих років медіація впевнено набуває все більшої ваги в державі, займає чільне місце посеред способів вирішення спорів, стає все більш відомою серед професіоналів та пересічних громадян.

Важливість альтернативних способів врегулювання спорів відзначається вже на етапі підготовки правників. Так у освітньому стандарті вищої

освіти Право серед спеціальних компетентностей юриста вказано «здатність застосовувати медіацію та інші правові інструменти альтернативного позасудового розгляду та вирішення правових спорів» [1].

Викладання дисциплін з медіації для студентів-правників має не тільки фахове значення, але і сприяє особистісним змінам.

Видається, що особисте ставлення людини до життя, конфліктів, навички комунікації – проявляється в тому, як ця людина взаємодіє з іншими як в особистому так і в професійному житті.

На сьогодні українські юристи більше орієнтовані на судову форму захисту порушених прав, в той час як у переважній більшості розвинутих країн світу юристи прагнуть уникнути звернення до суду, заохочуючи застосування клієнтами медіації чи інших способів врегулювання спору, і лише у разі, коли не вдалося отримати позитивного результату, відбувається звернення до суду.

Для того, щоб українські правники практикували такий підхід до консультування клієнтів, вони повинні самі розуміти переваги та доцільність використання медіації. Однією з причин повільного поширення медіації як способу вирішення спорів є наша історична спадщина. Використання медіації передбачає, що сторона спору бере на себе відповідальність за вирішення спору, відповідальність за прийняття та виконання рішень та є власником свого конфлікту. Такий підхід не легко сприйняти, коли протягом багатьох десятиліть відповідальність за ухвалення рішень, ініціативність та інститут власності викорінювалися, натомість очікувалося, що людина буде виконувати вказівки, які надала керуюча партія та буде слухняним гвинтиком системи. Відтак світосприйняття з позиції власника конфлікту та активна поведінка при його вирішенні передбачає перш за все внутрішнє ставлення особи до цього.

Для того, що юристи могли пропонувати клієнту медіацію як спосіб вирішення спору, вони самі повинні розуміти цю процедуру, її цінності, переваги та обмеження. Мати внутрішню інтенцію на позасудове вирішення спору.

Формування такої компетенції може відбуватися в тому числі і під час підготовки правників. В курсі медіації важливо присвятити час не лише формальному розумінню медіації як альтернативного способу вирішення спору, а й розвитку конфліктологічної, комунікативної та емоційної

складової компетентностей особистості правника. Акцентувати увагу на цінностях та етиці медіації.

Під час вивчення дисциплін з медіації видається доцільним сприяти усвідомленню студентами власних поведінкових патернів у конфліктах, зокрема через опрацювання результатів тесту на стиль поведінки в конфлікті Томаса-Кілмена. Також важливо приділяти увагу розвитку емоційного інтелекту, розвиток комунікативних навичок, таких як техніки активного слухання. Таким чином студенти матимуть можливість розвивати так звані soft skills.

Розвиток вміння аналізувати ситуацію клієнта через призму множинного підходу до ймовірних варіантів вирішення спору корисно здійснювати через аналіз ситуаційних завдань та відпрацювання навичок письмового та усного консультування клієнта. Через тренування пропонування клієнту використання медіації студенти мають можливість глибше зрозуміти сутність медіації, її процедуру, цінності, переваги та обмеження.

Поряд із набуттям відповідних знань та навичок для застосування у професійній діяльності юриста видається важливим зазначити і про те, що більше розуміння себе та опанування комунікативних навичок, розвиток емоційного інтелекту в межах медіаційних дисциплін впливає на особистість студента, та його прояви у різних сферах його життя.

В межах університетського курсу з медіації ми, звичайно, не навчаємо бути медіаторами, але формуємо у слухачів знання та навички щодо застосування медіації як альтернативного способу вирішення спорів. Основне своє завдання бачимо у тому, щоб майбутні правники розуміли переваги позасудового врегулювання спору для клієнта, держави та суспільства в цілому. Віримо, що прийдешні покоління юристів впроваджуватимуть ефективні та екологічні підходи до вирішення правових спорів та через розвиток власних предметних та комунікативних компетентностей та відіграватимуть значну роль у зміні парадигми до вирішення спорів в Україні.

Література:

1. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 081 Право для другого (магістерського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2022 р. № 643.

INTERACTION TECHNIQUES OF MEDIATIONS PARTICIPANTS. ALTERNATIVE DECISION-MAKING PROCESSES

ТЕХНІКИ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ МЕДІАЦІЇ. АЛЬТЕРНАТИВНІ ПРОЦЕСИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Volkova N.O.
Lawyer, Assistant of the
Department of Public Law,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
м. Chernivtsi, Ukraine

Волкова Н.О.
асистент кафедри публічного права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.
Чернівці, Україна

"Make your brain a kinder place to live."
Sarah Peyton, Your Resonant Self Workbook:
From Self-sabotage to Self-care

Конфлікт, подібно до природних систем, проходить через визначені етапи свого життєвого циклу. Він зароджується, нарощує напругу, часто досягаючи критичного рівня ескалації або навіть насильницької конфронтації, після чого поступово згасає. За деяких умов, конфлікт може мати рецидив. Така циклічність пояснюється тим, що індивіди та соціальні групи, включно з націями та державами, переслідують суб'єктні цілі, які не завжди сумісні та можуть прямо конфліктувати між собою. Так, непоодинокими є випадки, коли дві держави можуть претендувати на одну й ту ж територію, або дві нації можуть мати суперечливі вимоги на створення окремого державного утворення, або партнер одноосібно змінює стратегію в спільному бізнесі. Отже, цілі стають несумісними, виникає протиріччя, яке призводить до зіткнення. Нереалізовані прагнення однієї зі сторін призводять до фрустрації, інтенсивність якої зростає, якщо ці цілі є життєво важливими та стосуються фундаментальних потреб чи стратегічних інтересів.

Право як система норм та правил спрямоване на забезпечення порядку у суспільстві та розв'язання вказаних конфліктів. Сучасна європейська юридична система проявляє гнучкість, зокрема здатність адаптуватися до змінних соціальних умов, є важливою характеристикою її розвитку.

У сучасному світі гнучкість правової системи проявляється в популярності альтернативних методів вирішення спорів, таких як медіація, які дозволяють уникати жорстких правових рамок, фокусуючись на людських стосунках та інтересах.

На думку Йогана Гальтунга, професора мирних студій Американського університету та університетів Рітсумайкен, Тромсо і Віттен; директора мережі "ТРАНССЕНД: мир і розвиток", засновника міжнародного інституту досліджень миру, – не існує підстав вважати, що конфлікт є такою ж невід'ємною властивістю людської природи, як базові потреби у харчуванні чи відпочинку. Останні є постійними у часі та просторі й притаманні всім людським спільнотам, підтверджуючи свою універсальність. Він розглядає конфлікт як неминуче соціальне явище, яке є не лише негативним, а й позитивним – як двигун подолання несправедливих умов. Агресія ж в конфлікті існує як потенціал і проявляється за певних умов, зокрема, коли:

- первинний конфлікт залишається без належної уваги або без спроби вирішити його через емпатію, ненасильницькі методи, творчий підхід, а також за відсутності зобов'язань щодо наслідків чи вирішення емоційної фрустрації.
- культурні наративи виправдовують перехід від конфлікту до метаконфлікту, де насильство сприймається як інструмент досягнення перемоги, захисту честі або компенсації за попередні прояви насильства.

Метод Йохана Гальтунга, відомий як метод *transcend*, передбачає триетапний підхід до мирної трансформації конфлікту, спрямованої на формування нової реальності, де інтереси сторін в медіації збалансовано та враховано, а саме:

- *Етап зміцнення довіри*: медіатор визначає ключові цілі, страхи та побоювання сторін конфлікту, щоб закласти основи для довірливих відносин.
- *Етап створення взаємності у відносинах:* медіатор, використовуючи час спільних сесій або окремих зустрічей, розрізняє легітимні та нелегітимні цілі й вимоги кожної зі сторін, формуючи основу для взаєморозуміння.
- *Етап ідентифікація розриву:* медіатор прагне ліквідувати розрив між законними, але суперечливими цілями сторін, знаходячи взаємоприйнятні рішення, що задовольняють обидві сторони та спрямовані на перспективу.

Отже, згідно з Гальтунгом, трансформація конфлікту спирається на всебічний аналіз культури, структури конфлікту та інтересів зацікавлених сторін, а також на пошук спільних, привабливих для всіх цілей та конструктивних способів подолання суперечностей. У трансформації конфлікту Гальтунг використовує термінологію, запозичену з медицини – діагноз, прогноз, терапія.

Розуміння медіації як процесу, що ґрунтується на соціальних взаємодіях, стає більш глибоким завдяки сучасній психології, зокрема ідеям соціального мислення та концепції «резонансної мови». Метью Ліберман, один із дослідників соціальної нейронауки, наголошує на тому, що людський мозок глибоко «соціальний». На його думку, здатність до взаємодії з іншими є базовою функцією, що формує наше мислення з дитинства, подібно до того, як для психоаналізу було важливим поняття «несвідомого». Спілкування й соціальні взаємодії буквально вшиті в роботу мозку, що відрізняє нас від багатьох інших видів. За Либерманом, ми навіть інтуїтивно розпізнаємо емоції та наміри інших на основі найпримітивніших сигналів, таких як форма і рух, інтерпретуючи їх крізь призму соціальних категорій. Вказана теорія розкриває важливість використання медіатором технік, які спрямовані на розуміння позицій сторін та підтримку емпатії. Медіація як процес соціальної взаємодії дозволяє підключити посереднику природні механізми соціального мислення, посилюючи почуття взаємного розуміння та довіри.

Сара Пейтон, дослідниця та тренер з емпатичного спілкування, розробила підхід «резонансної мови», що дозволяє створювати зв'язок із власними та чужими емоціями. Вказаний метод комунікації фокусується на глибокому відчутті та визнанні емоцій, відображенні їх та підтримці почуття безпеки. У медіації ця техніка допомагає медіатору слухати й адекватно реагувати на потреби та почуття сторін, створюючи атмосферу співчуття і взаємної поваги.

В своїй книзі, «Your Resonant Self Workbook: From Self-sabotage to Self-care», вона зазначає, що емоційний баланс сторін переговорів впливає на створення нових нейронних волокон у мозку. Локалізація потреби дає полегшення на фізичному рівні, а отже завдання медіатора є створення базового рівня безпеки для сторін, що дасть можливість проявити їм свої почуття відверто, екологічно. До інструментів резонансу, що пропонуються посереднику, належать використання метафор, поезії, музики, жартів, тілесних відчуттів, звернення до ресурсу, заглиблення у нездійсненні мрії та в окремих випадках лайка. Робота медіатора

полягає у створенні власного шляху для своїх клієнтів, з огляду на їх попередній досвід та цінності. Дослідження проблемного питання може спричинити супротив, або конфуз у людини. Така реакція зазвичай стає перепоною для подальшого спілкування. Тоді, на допомогу приходить резонанс, що готує вихідні точки для діалогу при агресії, дозволяє медіатору відокремити зворотній зв'язок від самооцінки, здійснити трансформацію внутрішнього критика, включити власне тіло в процес, зрозуміти різницю між наміром і впливом. Резонансна мова сприяє вирішенню конфліктів, оскільки вона дозволяє учасникам побачити в медіаторі неупереджену особу, яка не лише чує, але й розуміє їхню емоційну реальність.

Емоції, на думку кандидата біологічних наук, співавтора та керівника методології Змінотворців Києво-Могилянської бізнес школи Петра Чорноморця, є фізіологічною реакцією організму. Наприклад, збудження це ознака того, що дофамінова система перебуває у тонусі. Коли емоція з'являється, ми її проживаємо – кричимо, плачемо, рвемо щось, лаємось тощо. Людина не в змозі контролювати емоції, проте абсолютно реально може обрати спосіб їх проживати. Практичне застосування соціального мислення у медіації надає можливість бачити мозок як «соціальний» орган та дає змогу залучати техніки медіації, що базуються на емпатії та соціальній підтримці – емпатичне слухання, яке дає стороні відчуття розуміння з боку медіатора, зміцнює довіру. Віддзеркалення почуттів через метафори, підтверджує цінність емоцій учасників дозволяє сторонам розкритися та зменшити емоційне напруження. Завдяки техніці генерування спільних рішень медіатор зосереджує фокус на потребах, а не позиціях, дозволяє сторонам генерувати варіанти, які б задовольняли всі сторони. Це відповідає природному соціальному прагненню людини до співпраці та підтримки.

Концепція негативного та позитивний миру Й.Гальтунга, ідеї Метью Лібермана та техніка резонансної мови Сари Пейтон підкреслюють важливість соціальної природи людини, яка є центральною у процесах альтернативного вирішення спорів. Медіація, що базується на принципах емпатії та глибокого соціального зв'язку, демонструє гнучкість і ефективність у сучасному правовому полі. Вона дозволяє правовій системі бути адаптивною та чуйною до потреб суспільства, сприяючи побудові більш гармонійного та цивілізованого соціуму.

В умовах інтенсивності ескалації конфліктів по всьому світу, з огляду на повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України

настає усвідомлення факту, що війна не закінчиться припиненням бойових дій, процес миробудівництва буде тривалим і болісним. Фахівці, які працюють в процесах управління конфліктами мають оволодівати техніками, що дають можливість налагоджувати комунікацію задля ухвалення рішень про справедливий і ненасильницький мир.

Література:

1. Діалог різноманітностей, №12 (50). https://www.wicc.net.ua/media/galtung-un-transcend-book.pdf
2. Паніна І.Г., Науковий доробок Й. Гальтунга у викладанні навчальної дисципліни «Розбудова миру», https://jpvs.donnu.edu.ua/article/view/10250/10161
3. The Social Brain and The Workplace |Dr. Matthew Lieberman is a UCLA Social Psychology professor, founder of Resonance Inc., and the bestselling author of Social, https://www.youtube.com/watch?v=h7UR9JwQEYk
4. Пейтон, Сара. Ваш резонансний зошит: від самосаботажу до самообслуговування (с. 16). W. W. Norton & Company. Видання Kindle».

THE ROLE OF MEDIATION IN A SUCCESSFUL MANAGER

РОЛЬ МЕДІАЦІЇ ПРИ ПІДГОТОВЦІ УСПІШНОГО МЕНЕДЖЕРА

Harkavenko N.V.
Candidate of Psychological Sciences, Associate Proffessor, Associate Proffessor at the Department of Psychology,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
м. Chernivtsi, Ukraine

Doskach S.S.
Candidate of Psychological Sciences, Associate Proffessor, Associate Proffessor at the Department of Psychology,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
м. Chernivtsi, Ukraine

Гаркавенко Н.В.
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

Доскач С.С.
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

Людство з часів існування живе в оточенні різноманітних викликів, які виникають за допомогою різних непередбачуваних внутрішніх та зовнішніх факторів. Це все ставить людину в певні невирішені специфічні умови, які можуть довготривалий час бути невирішеними конфліктами. Важкий затяжний період, зв'язаний з пандемією, також страшний та непередбачуваний час сьогоднішньої війни ставить не лише просту людину, але й цілі групи, зокрема колективи в специфічні умови існування, перебування, взаємодії і основне виживання в таких та схожих умовах.

На жаль суспільство, особливо сьогоднішнє, перенасичене різноманітними конфліктами як внутрішньо-особистісними, міжособистісними, конфесійними, національними, етнічними так і організаційними та ін.

Отже, ми розуміємо, що без конфліктів не може існувати жодна сфера життєдіяльності. А якщо говорити про установу чи організацію, то тут можуть виникати різноманітні спори чи конфлікти, через які, наприклад, може падати кількість і якість вироблення певної продукції та взагалі

може припинитися процес виробництва. Отже, проблеми, які виникають, слід негайно вирішувати.

Тому в таких випадках слід говорити про медіацію, яка виступає одним із давніх та одночасно сучасних мирних способів урегулювання та одночасно вирішення конфліктних ситуацій. Такі способи вирішення можуть бути як між конкретними людьми так і між групами людей.

Медіація – це вид альтернативного врегулювання спорів, метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту вирішити ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби усіх учасників конфлікту [5, С. 743].

Розвиток природи такого правового явища як медіації (посередництва) бере свій початок у глибині століть. Оскільки суперечки є невід'ємним складником людської природи, то до медіації у тій чи іншій формі люди вдаються упродовж багатьох століть [3, С. 14].

Великий вклад у вивченні конфліктів і методів їх вирішення зробили вітчизняні науковці: Ващенко І.В., Гірник А.М., Долинська А.В., Миронова О.В. та ін. Та серед зарубіжних Йоганн Гальтунг, Льюїс Козер тощо. Значну та особливу увагу звернули на конфлікти і управлінський процес Г. Зіммель, Ф. Хайдер, Т. Ньюкомба, У. Клар та ін.

Медіація може бути альтернативним сучасним способом вирішення спорів. Такий спосіб регулювання спорів застосовується не лише у сімейних конфліктах, яких за кількістю є досить багато. Зазвичай застосування медіації може бути в як у бізнес-середовищі так і в соціальній сфері, особливо у роботі з громадами. Завдяки медіації не лише можна навчитися будувати взаємовідносини, а й знаходити спільне рішення, враховуючи, в першу чергу почуття людини, її емоційний стан, інтереси та загалом потреби. Тобто конфлікти в медіації можуть бути пошуком нових і справедливих рішень.

Конфлікт є інструментом менеджера, а непрофесіоналом вважають того менеджера, який уникає конфліктів [1].

Сучасна медіація має перевагу конфіденційності, тобто вся інформація, отримана медіатором від обох сторін тримається у таємниці впродовж переговорів. Тобто обидві сторони самостійно вирішують, яка інформація може бути загальнодоступною, а яка прихованою. При цьому між існуючими сторонами та медіатором усно або письмово затверджується Угода про нерозголошення інформації [4].

Слід зауважити, що процес медіації вимагає від усіх сторін (у тому числі і медіатора) добровільності та на любому етапі медіації може бути припиненим з любим учасником. У системі медіаційного процесу сам медіатор не має приймати рішення або проводити будь-які оцінювальні судження відносно однієї або двох сторін. Його функцією виступає сприяти ефективному пошуку правильних рішень при яких враховуються правильні інтереси обох сторін.

Отже, ми бачимо, що сучасному суспільстві потрібні нові, амбітні, творчі менеджери, які не бояться конфліктів і вміють домовлятися, уникаючи певного тиску в стресових та непередбачених умовах, вміти виносити з конфліктів нові ідеї, вміти застосовувати медіаційний підхід у вирішенні складної ситуації. Враховувати інтереси працівників та їх потреби задля підтримки мотивації колективу та закладати основу для довготривалої співпраці.

За словами Андрія Поддубного, Engineering Director в Innovecs: «Ми вважаємо, що менеджер – це не управлінець і не бос, а партнер, лідер команди. І він має першим вирішувати конфліктні ситуації. В нашій організації People Management конкретно лежить на менеджері. Тому 99% непорозумінь закінчуються діалогом з ним» [2].

Тому сьогодні у системі підготовки сучасних менеджерів, які бажають удосконалити власні переговорні компетенції, отримати досвід роботи в складних переговорних ситуаціях та навчитися бачити певні конфліктні ситуації під певним кутом, нарешті переводити конфлікт на ресурс, навчитися формувати довіру для тривалої співпраці з працівниками та клієнтами існують багато бізнес-шкіл для лідерів, де у процесі навчання можна вдосконалити свої знання та навички у медіації конфліктів.

Література:

1. http://milkua.info/uk/post/menedzer-i-konflikti-unikati-ci-brati-ucast
2. https://dou.ua/lenta/articles/how-i-met-your-toxic-manager/
3. Кірдан О. Поняття «медіація» та підходи до його трактування у сучасному науковому дискурсі. Педагогічний часопис Волині. №2(13), 2019. С.12-20.
4. Психологія професійної комунікації: навч. посіб./Л. Е. Орбан-Лембрик. Чернівці: Книги-ХХІ, 2010. 528 с.
5. Приходько В.Ю. Медіація як альтернативний метод вирішення конфліктів. Юридичні науки. № 4 (56) (2018). С.743.

FORMATION OF MEDIATOR SKILLS IN HIGHER EDUCATION STUDENTS MAJOR 081 LAW

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МЕДІАТОРА У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 081 ПРАВО

Holovan T.G.
PhD in Law, Associate Professor
Head of the Department of State and Legal Disciplines, Criminal Law and Procedure H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine

Головань Т.Г.
кандидат юридичних наук, доцент
завідувач кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна

Трансформаційні, глобалізаційні процеси у поєднанні з викликами сьогодення значно вплинули на розвиток України. Спостерігається оновлення поглядів на майбутнє, ціннісних орієнтирів, що впливають на його якість. Україна та світ визнали, що «добробут, освіта та здоров'я людини є головними чинниками якості її життя, а якість освіти – основною метою, пріоритетом розвитку суспільства у XXI столітті» [1].

Подальша розбудова демократичної, правової та соціальної держави пов'язується із формуванням активного громадянського суспільства та розвитком сучасної системи освіти, яка здатна відповідати на виклики глобалізації, технологічного прогресу та суспільних змін. Важливим є інтеграція нових цінностей у навчальні процеси, орієнтація на розвиток компетентностей, критичного мислення, адаптивності та навичок самореалізації, що стануть основою для успішної інтеграції особистості в суспільство та забезпечення її добробуту в сучасному світі.

На шляху подальшої розбудови України системоутворюючими факторами залишаються правосвідомість та правова культура, що гарантує реалізацію принципу верховенства права. Варто погодитись з тим, що «реалізація «верховенство права» – фундаментального правового принципу і правової доктрин має гарантувати виконання конституційного завдання – побудови соціальної, демократичної, правової держави» [2, с. 7]. Тим самим замикається коло: правосвідомість/правова культура – верховенство права – демократична/правова/соціальна держава.

У процесі формування високої правової культури та правосвідомості значну роль відіграють представники юридичної професії, які своїм прикладом і діяльністю поширюють та втілюють цінності верховенства права в суспільстві. Вони не тільки забезпечують дотримання закону, а й виступають носіями етичних стандартів і справедливості. Таким чином, розвиток професійної та особистої відповідальності юристів сприяє зміцненню демократичних інституцій та формуванню правової свідомості громадян, що є основою побудови правової держави.

В цьому контексті актуалізуються питання якості вищої юридичної освіти. На сьогоднішній день питання реформування вищої юридичної освіти в центрі уваги науковців, практиків та експертів. «14 грудня 2023 року Комітет ВР з питань правової політики утворив робочу групу з питань реформування юридичної освіти та затвердив її склад. До групи увійшли народні депутати, судді, представники Офісу Президента, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, Міністерства освіти, Національної асоціації адвокатів України, органів прокуратури, Національної академії правових наук, закладів вищої освіти та міжнародних організацій» [3]. Вже сьогодні представники академічної спільноти відчувають суттєві зміни і спрямовують свої зусилля на покращення якості юридичної освіти задля формування юристів нової генерації, конкурентноспроможних, доброчесних, адаптивних, здатних до подолання викликів сучасності.

Підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю 081 Право здійснюється відповідно до Стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти, який орієнтує на формування обов'язкових загальних та спеціальних компетентностей, нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти [4, 5].

Для юридичної освіти вкрай важливим є швидке реагування на розвиток правової науки, динамікою законодавства та потреби суспільства.

«У зв'язку з широкомасштабним вторгненням росії на територію України різко змінили сприйняття українського суспільства до усіх сфер цивільного життя, в тому числі й до вирішення конфліктів. Основним органом в Україні, який вирішує спори, є суд. Однак з моменту запровадження воєнного стану, судові органи розпочали працювати із певними особливостями, деякі з них припинили свою роботу або змінили місцезнаходження, змінилась й територіальна підсудність справ. З огляду на ситуацію та емоційну складову прийняття рішення щодо врегулювання спору наразі

суттєво ускладнюється. Незважаючи на це, конфлікти існують і їх необхідно вирішувати, тому сьогодні, як ніколи актуальним постає питання вирішення спорів в позасудовому порядку» [6].

Варто відзначити, що «застосування альтернативних способів вирішення спорів дозволяє кожній особі, яка вважає, що її права будь-яким чином порушені, невизнані або оспорювані скористатись додатковими, більш гнучкими та менш формалізованими способами вирішення існуючих правових конфліктів. Даний підхід є своєрідною гарантією реалізації конституційного права людини та громадянина на вільний вибір найефективнішого на її думку законного методу вирішення спору з метою захисту прав, свобод та законних інтересів» [7, с. 251].

В Україні медіація викликає особливу зацікавленість у правників та впроваджується в різних сферах, зокрема, кримінальному, цивільному, адміністративному судочинстві, бізнесі. Таке значне поширення медіації вимагає й формування спеціальних компетентностей, які б дозволили юристам ефективно реалізовувати навички медіатора в різних правових сферах. Для цього потрібні розуміння теорії конфліктів, розвинені навички комунікації, вміння конструктивно вирішувати конфлікти та досягати консенсусу, застосовувати медіаційні процедури, а також знання методів управління емоціями учасників конфлікту. Формування таких компетентностей у фахівців сприятиме забезпеченню доступності правосуддя, захисту прав громадян та підвищенню довіри до правової системи, що є особливо важливим у процесі становлення правової держави.

З огляду на зазначене можна зробити висновок, що формування навичок медіатора у здобувачів вищої освіти за спеціальністю 081 Право є необхідним кроком на шляху реформування вищої юридичної освіти, адже це забезпечить підготовку висококваліфікованих фахівців в галузі права, здатних професійно працювати в умовах кризових та конфліктних ситуацій.

Для цього варто розпочати з перегляду освітніх програм першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти зі спеціальності 081 Право; впровадження нових освітніх компонентів, що дозволять сформувати відповідні компетентності та забезпечать отримання результатів навчання; впровадження окремих модулів, тем медіаційного спрямування у вже існуючі освітні компоненти; впровадження практичної підготовки здобувачів із залученням практиків-медіаторів; залучення здобувачів участі у науково-практичних заходах відповідного тематичного спрямування.

Література:

1. ВААС допомагає у підготовці юристів нової генерації. URL: http://vinnitsaok.com.ua/archives/215519
2. Кравчук М. В., Мудрак Р. М. Юридична клініка – інноваційний напрямок розвитку правової освіти в Україні. Верховенство права у новітніх законодавчих реформах: доктрина та практика : зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція», м. Київ 11 грудня 2014 року. – Київ, 2014. С. 7–30.
3. Реформування юридичної освіти: готується концепція змін. URL: https://unba.org.ua/news/8938-reformuvannya-yuridichnoi-osviti-gotuetsya-koncepciya-zmin.html
4. Про затвердження Стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України №644 від 20.07.2022р. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-zi.zminamy-644-20.03.2023.pdf
5. Про затвердження Стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право другого (магістерського) рівня вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України №643 від 20.07.2022р. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-magistr-zizminami-643-20032023.pdf
6. Йосипенко С. Врегулювання спорів у воєнний час: медіація як ефективний спосіб. URL: https://interfax.com.ua/news/blog/843899.html
7. Розман Ю.В. Особливості правового регулювання медіації за законодавством зарубіжних країн. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2013. Серія ПРАВО. Випуск 21. Частина ІІ. Том 1. С. 251–255.

MEDIATION AND MEDIATION COMPETENCES AS A WAY OF IMPLEMENTING THE CONCEPT OF THE THIRD MISSION OF UNIVERSITIES

МЕДІАЦІЯ ТА МЕДІАЦІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ТРЕТЬОЇ МІСІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ

Horetska Kh.V.
PhD, Associate Professor,
Head of the Department of Theory of State and Law
Lviv University of Trade and Economics

Горецька Х.В.
к.ю.н., доц.,
завідувач кафедри теорії держави і права
Львівський торговельно-економічний університет

Вища освіта в умовах сьогодення безперечно є основою для розвитку молоді та її подальшої успішної суспільної залученості шляхом працевлаштування за здобутою спеціальністю, що передбачає попереднє набуття широкого переліку фахових компетентностей з застосуванням новітнього вітчизняного та міжнародного досвіду, інтеграцію соціальних цінностей в освітній процес, можливість проведення сучасних фундаментальних та прикладних наукових досліджень, тощо у поєднанні з прозорою системою управління. Забезпечення якості вищої освіти є одним з принципів Європейського простору вищої освіти (ЄВПО). Поняття "якість вищої освіти" охоплює відповідність вищої освіти визначеній місії (меті), тобто набору стандартів чи критеріїв, що передбачають позитивні зміни у підготовці здобувачів вищої освіти та їх особистісному зростанні. Якість вищої освіти взаємопов'язана з поняттям «автономії університетів», що у відповідності до методології Європейської асоціації університетів (EUA) визначається за чотирма компонентами: академічна, фінансова, організаційна та кадрова автономія [5].

Побудова власної (автономної) траєкторії просування вищої освіти університетами спрямована на подальший соціальний та економічний прогрес, тому у глобальному розрізі візія, що покладається на університети полягає не лише у виконанні традиційної навчальної (освітньої) діяльності як перша їх місія, чи у академічних дослідженнях як друга місія, а й у сприянні суспільному розвитку через взаємодію між університетами та неакадемічним середовищем (наприклад громадами), що передбачає готовність здобувачів вищої освіти самостійно чи в межах відповідних

проектів проявляти навички з вирішення стратегічних завдань та комунікативні компетентності в економіці та суспільстві ще під час навчання в університеті, саме ця місія концептуально визначається як третя місія університетів [2].

З метою підвищення ефективності реалізації третьої місії університетів як соціальної інтеграції в сучасне суспільство впровадження основ медіації в освітній процес підготовки здобувачів вищої освіти сприятиме розумінню комплексної природи конфліктів, способів їх врегулювання, сформує навички комунікації та суспільної взаємодії, підвищить їх конкурентоспроможність в умовах зростаючого попиту на висококваліфікованих фахівців з права, менеджменту, міжнародних комунікацій з боку органів державної влади та місцевого самоврядування, міжнародних організацій, громадського сектору, засобів масової інформації.

Українська система вищої освіти, хоч і зазнала суттєвих втрат через збройне вторгнення росії, проте встояла та водночас частково вдалося виробити ефективні рішення для стабілізації системи вищої освіти в надзвичайно складних умовах. Велике значення в цьому процесі мали згуртованість української освітянської спільноти, мотивація продовжувати навчати і навчатися, достатньо ефективна внутрішня політика українських закладів вищої освіти. Неоціненна заслуга і міжнародної спільноти в наданні допомоги освітянам, при цьому Україна має все ж самостійно напрацьовувати зміст і концептуальне бачення подальшої трансформації системи вищої освіти з урахуванням наслідків війни, водночас уся система вищої освіти має змінитись і для прийняття цих важливих, часом непростих рішень сьогодні склалися відповідні умови [4, с.75].

У нещодавно опублікованому аналітичному документі «Відбудова України: принципи та політика» [3] у розділі «Освітні реформи під час та після війни» цього звіту зазначено, що Україна найближчим часом поруч з подоланням наслідків війни буде змушена зосередитись у сфері освіти на переосмисленні та виробленні нового бачення системи загалом для забезпечення її всебічного розвитку.

Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р визначає, що швидкі зміни, що відбуваються у суспільстві та технологіях, вимагають від фахівців як професійних (спеціальних), так і загальних компетентностей, зокрема здатності критично та системно мислити, працювати в умовах невизначеності, міжгалузевої комунікації, мультикультурності [5].

Саме сьогодні внесок закладів вищої освіти у суспільну стійкість та резильєнтність, зокрема за умов впровадження освітніх програм з медіації, відбувається як на особистісному рівні, а це чітка програмна підтримка студентства та персоналу, соціально-емоційне навчання, так і на рівні спільнот, громад та суспільства загалом, що полягає у вихованні еліт, готових ефективно взаємодіяти та комунікувати, брати участь у міжкультурному діалозі, побудові відносин відкритих для суспільних потреб. Впровадження університетами щонайменше елективної освітньої компоненти з основ медіації в професійній діяльності фахівців широкого профілю відповідатиме таким сучасним світовими трендам як міждисциплінарність освітньо-професійних програм, свобода вибору і формування індивідуальної освітньої траєкторії. В той же час ідентифікована у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки проблема зосередження закладів вищої освіти виключно на освітній та науковій діяльності, що не сприяє створенню умов для всебічного розвитку особистості матиме перспективи швидкого та ефективного подолання. У сучасному світі, який швидко змінюється важливість набуття навичок соціально-емоційної взаємодії, формування високого рівня емоційного інтелекту важко переоцінити. Сучасна українська молодь переживає складні часи, підкріплені доволі високими очікуваннями суспільства, тому потребує підтримки з розвитку навичок та вмінь, необхідних для успіху як в особистісному зростанні, так і в подальшому професійному житті. Програми з медіації відіграють ключову роль у визначенні пріоритету соціально спрямованого навчання, озброюючи молодь важливими навичками з попередження виникнення та ескалації конфліктних ситуацій у повсякденному житті та управління власними емоціями.

Література:

1. Compagnucci, L.; Spigarelli, F. The Third Mission of the university: A systematic literature review on potentials and constraints. Technol. Forecast. Soc. Chang. 2020, 161, 120284. [Google Scholar] [CrossRef]
2. Taliento, M. The Triple Mission of the Modern University: Component Interplay and Performance Analysis from Italy. World 2022, *3*, 489-512. URL: https://doi.org/10.3390/world3030027
3. Rebuilding Ukraine: Principles and Policies. Paris Report 1. Edited by Yu. Gorodnichenko, I. Sologub, B. W. di Mauro. CEPR Press,2022. P.358. URL: https://cepr.org/system/files/publication-files/178114-paris_report_1_rebuilding_ukraine_principles_and_policies.pdf
4. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт/Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.

5. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80.

FORMATION OF MEDIATION COMPETENCES IN MODERN HIGH SCHOOLS

ФОРМУВАННЯ МЕДІАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СУЧАСНИХ ЗВО

Hula L.V.
Starshyi vykladach kafedry metodyky profesiinoi osvity
Mykolaivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu
M. Mykolaiv, Ukraina

Гула Л.В.
Старший викладач кафедри методики професійної освіти
Миколаївського національного аграрного університету
М. Миколаїв, Україна

Розвиток сучасного суспільства ставить перед закладами вищої освіти (далі – ЗВО) нові завдання щодо організації навчального процесу, вибору та обгрунтування базових і додаткових програм, які залежно від потреб можуть входити до складу основних програм,в залежності від потреби суспільства. Спілкування – одна з головних сторін життя кожної людини. Вміння слухати, чітко висловлювати свої думки, коректно та толерантно спілкуватись може стати не тільки перепусткою до кар'єрного успіху, але й допоможе знайти друзів, налагодити сімейні відносини і реалізуватись у суспільстві. Для студентів ЗВО характерна потреба в самоствердженні та визнанні їх можливостей з боку дорослих, тому потрібно забезпечити умови для розвитку ініціативи та навичок комунікації.

Зараз Україна знаходиться у «військовому стані», захоплено частину території, конфліктна ситуація поглиблюється політичною та економічною нестабільністю, необхідністю реформування багатьох сфер життя. Конфлікти в суспільстві підживлюють конфлікти в сім'ї, колективі, групі і т.д. На превеликий жаль, воєнні конфлікти залишають глибокий відбиток на всіх сферах суспільства, включаючи й освіту. Але все колись закінчується, і на перший план виходить проблема відновлення освіти та забезпечення її подальшого розвитку.

Збільшення кількості конфліктів та конфліктних ситуацій на різних рівнях призводить до того, що все частіше до їх вирішення застосовують насильницькі методи поведінки та впливу[2,с.143]. Тому вміння врегульовувати конфлікти ненасильницьким шляхом являється дуже важливим для суспільства, для будування миру. А для цього потрібно володіти навичками розв'язання конфліктів та формувати відповідні компетенції.

У світі медіація стала однією з найпопулярніших форм урегулювання конфліктів різних рівнів та напрямів. Основою миробудування, розв'язання конфлікту являється діалог, а ефективним інструментом – медіація. Медіація це процес, у якому третя сторона, тобто медіатор, допомагає врегулювати конфлікт. Завдяки медіатору процес спілкування між сторонами полегшується, він знаходить шляхи вирішення конфлікту, надаючи можливість задовольнити обидві сторони. Для потреб суспільства необхідно створити умови для кваліфікованої підготовки таких фахівців. Варто зазначити, що таку підготовку повинні отримати і викладачі ЗВО. Для цього можна ввести курс або дисципліну в навчально-освітній процес для педагогічних спеціальностей ЗВО та для викладачів стислий курс у закладах підвищення кваліфікації.

Ми вважаємо, за доцільне створення такої програми, яка визначатиме зміст та організацію навчального процесу для студентів з метою навчання їх основ комунікації, медіації, ведення переговорів, а також індивідуалізації та диференціації навчально-освітнього процесу. Враховуючи вище сказане, в цьому н.р. у Миколаївському національному аграрному університеті на спеціальності 015 «Професійна освіта» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної форми здобуття освіти введено нову дисципліну «Психологія колективної діяльності та міжособистісного спілкування». Ця навчальна дисципліна є теоретичним і практичним фундаментом побудови майбутньої успішної комунікації, медіації і надає можливість студентам не тільки оволодіти системою психологічних знань, а й забезпечує формування на цій основі психологічних вмінь, що є одним з важливих елементів у професійній підготовці та професійній діяльності фахівця; сприяє вирішенню та осмисленню найбільш ефективних методів впливу на особистість. Розробка та впровадження таких програм «Соціальні комунікації», «Психологія колективної діяльності та міжособистісного спілкування», «Психологія спілкування» та ін. сприятиме формуванню медіаційних компетентностей, які можна буде застосовувати як у повсякденному житті так і в професійній діяльності.

Але існують і проблеми щодо впровадження та поширення медіації. В сучасному суспільстві є формування у широкого кола населення щодо готовності вирішувати конфлікти саме у такий спосіб. Для цього потрібна велика інформаційна кампанія, програми стосовно популяризації, вивчення зарубіжного досвіду та адаптування для України.

У Західній Європі програми розвитку медіації розробляються за підтримки держави, а в Східній Європі й в Україні – за рахунок міжнародних донорів. Доведено, що майже всі комерційні та цивільні спори можуть бути вирішені за допомогою медіації. До найбільш часто вирішуваних суперечок належать позови про повернення боргів і порушення умов контрактів (Великобританія), завдання збитку (Угорщина) і задоволення всіх вимог, пов'язаних з фінансовими, трудовими відносинами, відшкодуванням збитків та правом власності (Угорщина, Фінляндія, Литва, Польща) [3,с.172].

Відповідно до цього постає питання підготовки професійних медіаторів, або формування медіаційних компетентностей у фахівців деяких професій. Багато країн вибрали модель, що передбачає спеціальну підготовку медіаторів, які в повній мірі володіють компетенціями врегулювання конфліктів, причому існує відбір осіб для даного навчання. Підготовка медіаторів забезпечується різними закладами освіти, залежно від країни. Це можуть бути: університети, судова система, комерційні або недержавні організації, тощо.

Медіаторська діяльність викладача ЗВО повинна врахувати в своїй роботі:

- наявність навичок управління конфліктами;
- вміння передбачати наслідки студентських конфліктів;
- вміння конструктивно регулювати суперечності та конфлікти;
- вміння попередити негативні наслідки, непризводячи до них.

Процедура вирішення конфліктних ситуацій полягає в тому, що медіатор обговорює драний конфлікт з відповідними сторонами та шукає конструктивне рішення. Сторони приймають рішення, яке їх задовольняє самостійно, не маючи примусу від медіатора. Саме така позиція медіатора змушує довіритись сторони конфлікту. Також може бути створено студентську службу «Врегулювання конфліктів». Ця служба може складатися зі студентів старших курсів під керівництвом куратора (медіатора), яка займається врегулюванням конфліктів між студентами. Студенти цієї служби повинні обов'язково пройти спеціальне навчання конфліктології та медіації.

Отже, враховуючи все сказане, можемо запропонувати наступне: продовжувати наукові та навчально-методичні розробки в сфері медіації; створення нормативного забезпечення для підвищення кваліфікації та сертифікації діяльності медіаторів; упровадження навчальних дисциплін з даного питання ; проведення роз'яснювальної роботи щодо застосування медіації у вирішенні суперечностей та конфліктів; створення студентської служби «Врегулювання конфліктів». Саме ці кроки, на наш погляд потрібні у сучасних ЗВО.

Література:

1. Антонюк О.А. Міжнародна публічна медіація: у пошуках максимальної ефективності. Часопис Київського університету права. URL:http//nbuv.gov.ua/UGRN/Chkup_2015_2_85
2. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і злагода: Основи когнітивної теорії конфліктів. Київ: Наукова думка, 2006.189с.
3. Калашник Н.Г., Калачник Н.С. Пенологія: виконання покарань у світі. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2014. 260с.

THE ROLE OF MEDIATION TECHNOLOGIES IN SETTLEMENT OF CONFLICT SITUATIONS IN SOCIETY

РОЛЬ МЕДІАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ У СУСПІЛЬСТВІ

Davydenko M.O.
PhD in Law,
Senior Researcher of the Scientific and Organizational Center
National Academy of the Security Service of Ukraine
Kyiv, Ukraine

Давиденко М.О.
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник науково-організаційного центру
Національної академії Служби безпеки України
м. Київ, Україна

У багатьох випадках для врегулювання різного роду конфліктів у суспільстві серед європейських держав (Німеччина, Італія, Франція, Великобританія тощо) широко прийнята практика застосування залучення інституту третьої сторони – медіатора. Загалом прийнято вважати, що

поняття «медіація» походить від грецького слова «medos», що означає «нейтральний, незалежний від сторони». З іншої сторони, тлумачний словник української мови визначає термін «медіація» як «міжнародне посередництво, мирний спосіб розв'язання міжнародних конфліктів за допомогою держави, яка не бере участі у конфлікті» [1].

Водночас багаторічні наукові дискусії показують, що у середовищі фахівців та дослідників, діяльність яких тією чи іншою мірою пов'язана з керуванням і пошуком ефективних напрямів вирішення конфліктогенних ситуацій у суспільстві, немає чітких і сталих уявлень про визначення, роль і місце медіативних технологій у процесі вирішення конфліктних ситуацій [2,3].

Так, вчені і дослідники кожен у межах свого розуміння намагаються дати дефініцію поняттю медіації/медіативним технологіям і охарактеризувати їх роль у вирішенні конфліктних ситуацій. Тому, звернемося до нормативно-правової бази, де у відносно недавно прийнятому Законі України «Про медіацію», поняття медіація визначають як «позасудову добровільну, конфіденційну, структуровану процедуру, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [4].

У Директиві Європейського парламенту й Ради ЄС № 2008/52 «Про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних і комерційних справах» визначені основні загальні принципи медіативних технологій, а саме: «принципи конфіденційності, добровільності, неупередженості, й нейтральності медіатора, самовизначення та рівності прав сторін у медіації тощо» [5].

Медіативні технології врегулювання конфліктних ситуацій широко застосовуються у низці сфер суспільного життя. Наприклад, у середовищі трудових відносин, за допомогою медіації врегульовуються суперечки – зіткнення інтересів працівників та роботодавців. Медіатор допомагає організовувати процес спілкування між сторонами, сприяти взаємодії та брати участь у виробленні об'єктивного рішення, прийнятного для обох сторін.

У сфері економічних відносин, медіація стане в нагоді для вирішення конфліктів між торговими організаціями та бізнес структурами. Тут метою фахівця буде не лише вихід із складної ситуації, а й можливість зберегти позитивні взаємини партнерів, спрямовані на розвиток благоустрою держави. У царині цивільно-правових відносин, медіативні технології взагалі наразі переважають за популярністю і масштабом застосування, особливо в сімейних відносинах.

З іншого боку, на наш погляд, на сьогодні вкрай актуальною і практичною проблемою постає залучення медіаторів у врегулювання конфліктних ситуацій у сфері, що стосується національних інтересів України і збереження її внутрішньополітичної стабільності. До цього, перш за все, слід віднести, врегулювання виникаючих конфліктів у середовищі нацменшин, етнічних груп та релігійних організацій. Адже виникнення конфліктів у етнорелігійному середовищі загрожує безпосередньо загрожує національній безпеці України, особливо під час повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації на територію нашої країни.

Таким чином, на сьогодні пріоритетною роллю застосування медіативних технологій є вирішення конфліктів, які є проявом кризи соціальної системи і наслідком проблем соціального управління і соціального менеджменту, тобто підсистем, що генерують алгоритми соціального управління та на сьогодні мають труднощі у впорядкуванні злагодженої взаємодії між різними соціальними групами. Вважаємо, що поруч із стандартними практиками застосування медіаторської практики, вирішення актуальних проблемних питань застосування медіативних технологій у врегулюванні саме серйозних соціальних конфліктів сприятиме зміцненню українського суспільства, його згуртованості перед ворогом і попередженню проникнення деструктивних наративів російської пропаганди, спрямованої на розкол українського суспільства.

Література:

1. Тлумачний словник. Портал української мови та культури. URL: https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F (дата звернення 02.11.2024)
2. Ясиновський І. Імплементація процедури медіації в українське законодавство: теоретико-правовий аналіз : дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 295 с. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/21/1/diser_iasynovskyi.PDF.
3. Белінська О. Медіація – альтернативне вирішення спорів. *Вісник Вищої ради юстиції.* 2001. № 1 (5). С. 158–173. URL: http://vru. gnov.ua/Docs/visnik05_12.pdf
4. «Про медіацію» Закон України від 16.11.2021, № 1875-IX, URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення 02.11.2024)
5. Директива Європейського парламенту і Ради № 2008/52/ЄС про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах, м. Страсбург, 21 травня 2008 р. *База даних «Законодавство України».* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95#Text. (дата звернення 05.11.2024)

FEATURES OF USING MEDIATION IN TRAINING PUBLIC SERVANTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ ЮРИСТІВ ТА ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ В ЗВО

Dzeveliuk M.V.
Candidate of Science and Law, *Associate Professor,*
Associate Professor of the Department of Public administration and management Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine

Дзевелюк М.В.
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Україна

Dzeveliuk A.V.
Candidate of Science and Law, *Associate Professor,*
Associate Professor of the Department of Fundamental and Private Law Disciplines Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ukraine

Дзевелюк А.В.
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри фундаментальних та приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Україна

У сучасному світі конфлікти стали більш складними та багатовимірними, охоплюючи різні сфери життя: політику, економіку, культуру та інше. Глобалізація, розвиток технологій, соціальна нерівність та екологічні проблеми створили нові виклики, які посилюють конфлікти та ускладнюють їх врегулювання. Сучасні конфлікти часто виходять за межі окремих держав чи регіонів і мають глобальні наслідки, трансформуючись в збройні конфлікти та війни, що призводить до міграційних криз, економічних втрат та політичної дестабілізації у всьому світі. Конфлікт у сучасному світі – це виклик, що потребує нових підходів, інтеграції та співпраці на глобальному рівні, а також підготовки відповідних спеціалістів з вирішення конфліктів та набуття відповідних компетентностей у публічних службовців і юристів.

Різні способи вирішення правових конфліктів відомі здавна, але саме медіація, як альтернативний досудовий спосіб вирішення конфліктів,

що здійснюється за участю третьої особи – медіатора, який допомагає сторонам налагодити комунікацію та самостійно досягти максимально ефективних домовленостей зі спірних питань [1, с. 102] є новаційним та набирає обертів в сучасних державах.

Розвиток вищої освіти зі спеціальностей направлених на підготовку публічних службовців та юристів повинен відповідати сучасним викликам та тенденціям. Для набуття відповідних компетентностей з екологічного врегулювання конфліктів, а також їх недопущення, ВНЗ повинні сприяти цьому процесу і вводити в навчальних процес дисципліни з вивчення медіації. Можна виділити наступні причини, чому така дисципліна має великий потенціал і є цінною:

1. Розвиток навичок управління конфліктами. Медіація сприяє розвитку навичок мирного розв'язання конфліктів, які є ключовими в особистому і професійному житті. Студенти вчаться методам активного слухання, розуміння потреб і інтересів іншої сторони, що дозволяє їм ефективніше справлятися з конфліктами як у навчанні, так і в роботі.

2. Формування навичок емоційного інтелекту. Вивчення медіації допомагає студентам краще розуміти свої емоції та реакції, а також емоції інших людей. Це корисно не лише для вирішення конфліктів, а й для побудови здорових стосунків і зменшення рівня стресу.

3. Підвищення якості освітнього середовища. Наявність знань з медіації у студентів і викладачів сприяє створенню сприятливої атмосфери в навчальному закладі. Культура відкритого діалогу та поваги до думок інших сприяє кращій академічній і соціальній взаємодії.

4. Підготовка до професійної діяльності. Медіаційні навички затребувані в багатьох професіях, зокрема в юриспруденції, публічній службі, соціальній роботі, менеджменті, педагогіці та психології. Навчання медіації надає студентам конкурентну перевагу на ринку праці.

5. Запобігання булінгу і конфліктам у навчальних закладах. Освоєння медіаційних технік може стати ефективним способом протидії булінгу та зменшення рівня конфліктності серед студентів. Навички ненасильницької комунікації та медіації дозволяють вчасно помітити і врегулювати ситуації, які можуть перерости у серйозні конфлікти.

6. Підтримка соціальних ініціатив та волонтерства. Знання з медіації дозволяють студентам брати участь у волонтерських програмах,

працювати в кризових центрах чи громадських організаціях. Це сприяє формуванню активної громадянської позиції та готовності допомагати іншим у вирішенні конфліктів.

7. Профілактика професійного вигорання. Навички медіації корисні для майбутніх фахівців у будь-якій галузі, оскільки допомагають знижувати стрес, запобігати професійному вигоранню та забезпечувати баланс між роботою та особистим життям.

Викладання дисципліни з медіації може включати як теоретичну частину (вивчення основних підходів та інструментів медіації), так і практичну (рольові ігри, моделювання конфліктних ситуацій). Це забезпечить студентів важливими знаннями та навичками, які вони зможуть застосувати у різних сферах життя.

Іншою стороною використання медіації в освітньому процесі є вирішення конфліктних ситуацій, які можуть виникати між різними групами учасників освітнього процесу. Конфлікти між студентами часто пов'язані з академічними суперечками, соціальними непорозуміннями або питаннями особистих відносин. Конфлікти між викладачами можуть виникати через розбіжності у професійних підходах, різні погляди на навчальні процеси або конкуренцію. Водночас конфлікти між адміністрацією та студентами або викладачами зазвичай пов'язані з управлінськими рішеннями, політиками університету або фінансовими питаннями [2, с.240]. Саме тому, окрім викладання навчальної дисципліни, ефективним також являється створення у ВУЗах медіаційних центрів. На прикладі США та Великої Британії, ми можемо бачити що такі центри функціонують при багатьох університетах, надаючи студентам, викладачам та адміністрації можливість вирішувати суперечки мирним шляхом [2, с.241]. Але і в Україні також цей процес набирає обертів і Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського застосовує цей досвід на практиці в освітньому процесі.

Якщо ж медіація в окремих сферах юридичної практики є знайомим явищем і має законодавчу основу, то для публічних службовців, а саме державних службовців це дещо нове, що потребує дослідження і подальшого законодавчого регулювання.

Застосування навичок медіації публічними службовцями має свої особливості, оскільки їх діяльність пов'язана з управлінням публічними інтересами та забезпеченням законності й порядку. Публічні службовці

зобов'язані чітко дотримуватись законодавства (коло нормативно-правових актів, які регулюють їх діяльність є досить широким, порівняно з юристами) та етичних стандартів під час медіації, а їхні дії розгулюються не тільки принципами медіації, а й правовими та етичними нормами, прийнятими для державної служби.

На відміну від приватної сфери, у публічній службі метою медіації є не лише вирішення конфлікту, але й забезпечення дотримання суспільних інтересів, адже службовці повинні врахувати, як їхні дії вплинуть на громаду, громадський порядок і законність. Медіація в публічній службі спрямована не тільки на досягнення взаєморозуміння, але й на попередження побідних конфліктів у майбутньому. Також вони повинні демонструвати об'єктивність і нейтральність при розв'язанні конфліктів, щоб уникнути неупередженості, тому що вони виступають у ролі нейтрального посередника, не займаючи жодної сторони у конфлікті.

Медіацію можна використовувати для розв'язання конфліктів між громадянами та державними установами, особливо у сферах, де відбувається багато взаємодії з громадянами (система охорони здоров'я, соціальний захист, надання послуг тощо). А також публічні службовці знаходять в епіцентрі врегулювання конфліктів під час кризових ситуацій, ескалації конфлікту, громадського протесту, тощо. Тому застосування інструментів медіації публічними службовцями дасть змогу зменшити напругу, уникнути судових розглядів, підвищити довіру громадян до державних установ і сприяти прозорості. А для цього звісно публічними службовцям потрібні спеціальні навички, зокрема, вміння слухати, нейтрально підходити до проблем, зберігати конфіденційність і працювати з емоційними конфліктами.

Проблемним залишається питання законодавчого регулювання, адже ЗУ «Про медіацію» в розділі IV передбачає врегулювання трудових, земельних спорів, а також дії в нотаріаті [3], а публічно-правові спори між приватними особами та суб'єктами владних повноважень законодавчого закріплення не мають, хоча на практиці вбачається інтерес до цього напряму.

Саме тому навчання медіації в межах програм підвищення кваліфікації допоможе як юристам так і публічним службовцям ефективніше виконувати свої обов'язки, знижувати кількість конфліктних ситуацій і вдосконалювати комунікацію з громадянами, що буде сприяти ефективному функціонуванню сучасної держави.

Література:

1. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник/авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
2. Пащенко, О., Медведовська, Т., Терханова, О. (2024). Медіація у вищій освіті: теорія та практика. Collection of scientific papers «ΛΌГОΣ», (August 16, 2024; Oxford, UK), 238-244.
3. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX/Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення 3.11.2024 р)

MEDIATION COMPETENCE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE MANAGERS

МЕДІАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Dybchuk L.V.
PhD in History, Associate Professor,
Professor of the Department of Management, Marketing and Entrepreneurship
Vinnytsia Cooperative Institute,
Vinnytsia, Ukraine,

Дибчук Л.В.
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту, маркетингу та підприємництва
Вінницький кооперативний інститут,
м. Вінниця, Україна

Omelchuk V.Y.
U*ndergraduate, Vinnytsia Cooperative Institute*
Vinnytsia, Ukraine

Омельчук В.Ю.
магістрант, Вінницький кооперативний інститут,
м. Вінниця, Україна

В умовах сучасного бізнес-середовища, де швидкі зміни, конкурентний тиск і складність управлінських процесів є невід'ємною частиною діяльності організацій, конфлікти часто виникають як природний результат

взаємодії різних груп та інтересів. Для менеджерів це означає необхідність володіння особливими навичками, які дозволять ефективно керувати цими конфліктами та підтримувати стабільний і продуктивний клімат у колективі. Медіаційна компетентність стає ключовою умовою для успішної управлінської діяльності, оскільки вона дозволяє конструктивно вирішувати суперечності, знижувати рівень стресу в команді та сприяє розвитку здорової робочої атмосфери.

Медіаційна компетентність – це здатність менеджера успішно виконувати роль посередника, сприяючи мирному врегулюванню конфліктів, що виникають у робочих відносинах. Основні компоненти цієї компетенції включають емоційний інтелект, здатність активно слухати, уміння управляти власними емоціями та допомагати іншим у цьому, а також створювати діалог, орієнтований на знаходження компромісів і конструктивних рішень. Володіння цими навичками є основою для підтримки позитивного робочого середовища та забезпечення довгострокового розвитку організації [1].

Сучасні управлінські виклики, зокрема вплив глобалізації, технологічних змін та високий рівень конкуренції, призводять до того, що конфлікти можуть виникати на всіх рівнях – міжособистісному, міжгруповому та організаційному. Для менеджера, який прагне ефективно управляти командою, здатність запобігати конфліктам та вирішувати їх мирним шляхом є надзвичайно важливою, оскільки це сприяє мотивації співробітників, знижує рівень стресу і зменшує плинність кадрів [2].

Медіаційна компетентність включає кілька важливих навичок, без яких успішна медіація неможлива:

1. Емоційний інтелект: здатність менеджера розпізнавати власні емоції та емоції інших, розуміти причини емоційних реакцій і вміти управляти ними. Це сприяє зниженню напруги під час конфлікту і допомагає створювати атмосферу довіри.

2. Активне слухання: вміння уважно слухати учасників конфлікту, розуміти їхні потреби та цінності, що дозволяє менеджеру краще зрозуміти ситуацію і знайти прийнятне для всіх сторін рішення.

3. Управління емоціями: здатність менеджера контролювати свої емоції та допомагати іншим у цьому. Це включає використання різних технік для зниження напруженості, що особливо важливо у кризових ситуаціях.

4. Діалог та компроміс: здатність організувати конструктивний діалог між сторонами конфлікту, зберігаючи повагу та фокусуючись на досягненні спільної мети.

На думку дослідників О. Назаренко та Ю. Рак, медіаційна компетентність повинна включати такі показники сформованості: знання механізмів ефективної взаємодії між владою та громадянським суспільством; знання особливостей конфліктної взаємодії між цими групами; володіння процесуально-технологічними інструментами медіації; обізнаність щодо міжнародних та національних правових норм, які регулюють процедуру медіації та діяльність медіаторів; здатність аналізувати конфліктну ситуацію і визначати можливість її врегулювання через медіацію; навички ефективної комунікації в умовах конфлікту; вміння приймати управлінські рішення в умовах конфліктів, невизначеності та ризиків; здатність долати опір і агресію учасників конфлікту; вміння налагоджувати контакт з оточенням (високий рівень комунікабельності); комунікативна толерантність; а також уміння керувати емоційною сферою для прийняття рішень (високий рівень емоційного інтелекту) [3].

Сьогодні медіаційна компетентність є однією з ключових навичок, якою повинен володіти сучасний фахівець для попередження і вирішення конфліктів у професійній діяльності. Менеджери, які володіють медіаційною компетентністю, можуть уникати ескалації конфліктів і досягати мирного розв'язання суперечок, що дозволяє зберігати довіру та взаємоповагу між працівниками. Крім того, це має позитивний вплив на репутацію менеджера, оскільки він демонструє навички лідерства та здатність будувати гармонійні стосунки з колегами. Здатність підтримувати конструктивний діалог та знаходити компромісні рішення позитивно впливає на загальну продуктивність і на мотивацію співробітників [4].

На організаційному рівні медіаційна компетентність сприяє зниженню плинності кадрів і створенню сприятливого робочого клімату, що є важливими факторами для сталого розвитку компанії. В умовах, коли конфлікти стають невід'ємною частиною робочого процесу, вміння ефективно ними управляти дозволяє організації зберігати конкурентні переваги та підвищувати ефективність командної роботи.

Розвиток медіаційних навичок може розпочинатися ще під час навчання в університетах. Ефективними є курси з основ медіації, емоційного інтелекту та комунікативних навичок, які закладають фундамент для

майбутніх управлінців. Важливою частиною підготовки є також практичні тренінги, рольові ігри та симуляції конфліктних ситуацій, які дають можливість студентам відпрацьовувати навички в умовах, наближених до реальних.

Стажування та практика на підприємствах також є важливим етапом розвитку медіаційної компетентності. Вони дозволяють майбутнім менеджерам працювати з реальними кейсами та застосовувати набуті знання на практиці. Таким чином, співпраця між навчальними закладами та бізнесом сприяє підготовці компетентних управлінців із розвиненими медіаційними навичками [5].

Володіння медіаційною компетентністю надає менеджеру значну перевагу на сучасному ринку праці. Роботодавці високо цінують працівників, здатних ефективно управляти конфліктами та підтримувати здоровий клімат у колективі, що сприяє кар'єрному зростанню. Менеджери, які розвивають свої медіаційні навички, мають більше шансів досягти успіху, оскільки здатність до ефективного врегулювання конфліктів впливає на всі аспекти їхньої професійної діяльності та допомагає будувати міцні стосунки з колегами й підлеглими.

Сучасні підходи до навчання медіаційної компетентності включають інтеграцію медіаційних навичок у традиційні управлінські курси, проведення онлайн-тренінгів, а також залучення фахівців із медіації до навчальних програм. Це забезпечує комплексний розвиток майбутніх менеджерів, дозволяючи їм здобувати не лише теоретичні знання, але й практичні навички, необхідні для успішної кар'єри [6].

Таким чином, медіаційна компетентність є важливою складовою професійного розвитку сучасного менеджера. Вона сприяє формуванню гнучких, стресостійких та успішних фахівців, здатних ефективно управляти конфліктами та підтримувати здоровий робочий клімат. Розвинуті медіаційні навички дозволяють менеджерам не лише зменшувати конфлікти у повсякденній роботі, але й надають їм конкурентні переваги на ринку праці та сприяють кар'єрному зростанню, що є важливим для особистісного і професійного успіху.

Література:

1. Василенко, Н., Івацько, Т. Формування програмних компетентностей в умовах магістратури з публічного управління та адміністрування: медіаційна та діалогічна компетенції. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти*. 2023. 3. С.44-51.

2. Лопушинський, І. П., Ковальська, Н. М., Демченко, В. М. Медіація як засіб вирішення суперечок у публічному управлінні: гуманістичний аспект. *Вісник Херсонського національного технічного університету.* 2022. 1(80). С.110-120.
3. Nazarenko Oleksandr, Rak Yulana Mediation Competence of Public Servants and Leaders of Civil Society in Ukraine. Public administartion aspects. 2024. 12 (2). P. 37-47.
4. Загороднюк М.Ю., Дибчук Л.В. Аналіз та особливості формування соціально-психологічного клімату в трудовому колективі. *Сучасна освіта та наука в глобальному і національному вимірах: виклики, загрози та ефективні рішення:* міжнар. наук.-практ.конф. Вінниця: ВКІ, 2024. С. 140
5. Дибчук Л.В. Роль комунікативного менеджменту в зміцненні євроінтеграційних процесів у системі публічного управління України. *Публічне управління та адміністрування в Україні: євроінтеграційний поступ:* матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2024. С.86-89.
6. Дибчук Л. В. Роль соціальних медіа маркетингу під час глобальної діджиталізації: стратегії просування та вплив на споживачів. *Науковий вимір осмислення та пошуку оптимальних моделей розвитку України: маркетинговий, економічний, фінансовий та управлінський аспекти*: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. Київ: Академія праці, соціальних відносин та туризму, Вид-во АПСВТ, 2024. С.166-168

DEVELOPMENT OF MEDIATION SKILLS IN HIGHER EDUCATION STUDENTS DURING THE STUDY OF ORGANIZATIONAL PSYCHOLOGY

РОЗВИТОК НАВИЧОК МЕДІАЦІЇ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ»

Dolhopol O.O.
candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Associate Professor of the Department of Psychology,
Pedagogy and Language Training of
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv,
Kharkiv, Ukraine

Долгопол О.О.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки і мовної підготовки
Харківського національного університету міського господарства
ім. О.М. Бекетова, м. Харків, Україна

Повномасштабна війна вплинула не лише на загальний емоційний стан населення України, вона внесла значні корективи у звичні виробничі процеси, в організацію роботи підприємств, а значить, і в атмосферу колективів. За цей час виникли нові види конфліктів у колективах, що зумовлені специфічними обставинами, емоційним напруженням та новими викликами, що пред'являє керівництво до працівників. Опитування двох категорій працівників (1 –евакуйованих з м. Харкова, 2 – тих, хто працює у місті) дало змогу виокремити нові види конфліктів, з якими стикаються працівники:

1. Конфлікти, спричинені особливостями відділеної роботи та відповідним графіком: різниця в доступності до ресурсів (зокрема, через блек-аути), складності в комунікації, і як результат – різниця в продуктивності спричиняють непорозуміння між зазначеними категоріями працівників; часті повітряні тривоги в Харківському регіоні, що тривають інколи більше доби, негативно впливають на ефективність роботи, тоді як компанії у відносно безпечних регіонах мають можливість працювати більше робочого часу;

2. Конфлікти, які виникають через фізичну та емоційну безпеку/небезпеку: питання безпеки надто індивідуальне (що безпечно одному –

не завжди сприймається як безпека для іншого); тому в організаціях виникають часті конфлікти через недостатню безпеку, як вважає одна сторона конфлікту.

3. Напруження між працівниками, які залишилися в країні, і тими, хто виїхав за кордон виникають через нерівність умов праці: тим, хто залишився в країні, видається, що вони мають більше обов'язків і більше ризикують.

4. Конфлікти через скорочення штату або перерозподіл обов'язків: часті випадки, коли працівники змушені виконувати набагато більший обсяг роботи, ніж це передбачено посадовими обов'язками, аби уникнути скорочення; відповідно, ті, хто за кордоном, частіше потрапляють у список на скорочення, адже не мають змоги виконувати належним чином усі завдання.

5. Зростання дратівливості, зниження толерантності як результат підвищеного рівня стресу в умовах війни спричиняє збільшення кількості конфліктів, у тому числі, й на роботі.

6. Розмитість кар'єрних перспектив та розвитку спричиняє не лише демотивацію, а й виникнення конфліктів, бо деякі працівники, які мали наміри просуватися кар'єрними сходами в організації, тепер не бачать стимулів.

До цих нових викликів ми маємо готувати організаційних психологів уже зараз, адже перераховані вище конфлікти не вичерпаються відразу після перемоги. Один із шляхів такої підготовки – формування і розвиток навичок медіації, що активно застосовується в організаціях як один із методів розв'язання конфліктних ситуацій. Зміст дисципліни «Організаційна психологія» включає теми, які дозволяють теоретично ознайомити студентів з основами медіації, зокрема, з моделями медіації, етапами процесу, принципами та техніками медіації в організаціях, а також дають розуміння конфліктів, їх класифікацію та чинники, що їх спричиняють. Практичний бік реалізується в формуванні та розвитку умінь активного слухання та емоційної регуляції, комунікативних навичок, умінь ведення переговорів та управління стресом під час їх протікання, відпрацюванні виробничих ситуацій, що вимагають дотримання етичних принципів, зокрема, конфіденційності та неупередженості. Під час виробничої практики студенти пробують свої сили у сеансах медіації, проходять стажування під керівництвом досвідчених психологів-медіаторів.

Готовність майбутнього психолога до роботи медіатором визначається низкою спеціальних компетентностей, таких як емпатія та активне слухання, емоційна стійкість і самоконтроль, комунікативні навички та уміння вести переговори, аналітичні здібності та креативне мислення. Ці та інші компетентності формуються як під час вивчення «Організаційної психології», так і під час опанування іншими дисциплінами. Зокрема, на практичних заняттях з «Організаційної психології» студенти опановують прийоми фасилітації групових дискусій, кавказингу (окремі зустрічі зі сторонами конфлікту), рівноправної медіації (формат круглого столу), інтегративної медіації (медіація інтересів і потреб), а також беруть участь у тренінгах із розвитку навичок комунікації.

В цілому робота викладача дисципліни «Організаційна психологія» щодо розвитку навичок медіації спрямована на формування вміння майбутніх психологів організовувати продуктивний діалог, зберігаючи позитивний клімат у команді та підвищуючи ефективність роботи.

Література:

1. Урусова О. Г. Психологічний аналіз професійної діяльності у життєвому просторі особистості медіатора. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Психологія*. 2016. Т. 21. Вип. 3. С. 270-281. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_psi_2016_21_3_31
2. Шеремет А. М. Досвід зарубіжних країн щодо впровадження медіації та можливість його застосування в Україні. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право».* 2019. № 2 (20). URL:http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19samzvu.pdf

ОСНОВНІ НАПРЯМИ СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТ МЕДІАЦІЇ В ПРАВОВОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВНЗ «УНІВЕРСИТЕТУ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА КРОК»

THE MAIN DIRECTIONS OF FORMATION OF MEDIATION INSTITUTION IN THE LEGAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE UNIVERSITY OF ECONOMICS AND LAW KROK

Доляновська І.М.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
гарант освітньої програми «Медіація»,
ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК»,
м.Київ, Україна

Dolianovska I.M.
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of State Law Disciplines,
guarantor of the educational programme 'Mediation',
University of Economics and Law 'KROK',
Kyiv, Ukraine

Становлення інституту медіації в стінах юридичного факультету Університету КРОК розпочалося в 2017 році із участі викладачів факультету в міжнародному проекті Еразмус+ «Медіація: навчання і трансформація суспільства», де партнерами університету виступили як зарубіжні партнери – Нідерландська бізнес академія (м.Бреда, Нідерланди), Батумський державний університет імені Шота Руставелі (м.Батумі, Грузія), Університет Хазар (м.Баку, Азербайджан), так і знані українські виші – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича та Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна.

Викладачі факультету, здобувши міжнародне стажування і намагаючись імплементувати отриманий безцінний досвід у навчальний процес, здійснили наступні кроки у даному напрямі:

1. Відкриття освітньої програми «Медіація» магістерського рівня вищої освіти спеціальності Право.

2. Включення в перелік вибіркових дисциплін рівня вищої освіти «бакалавр» вибіркової дисципліни «Основи медіації та альтернативного

вирішення конфліктів», що надає змогу студентам ознайомитись із інститутом альтернативного вирішення спорів і перейти на відповідну магістерську програму.

3. Включення в тематику написання курсових робіт студентами всіх курсів юридичного факультету, і навіть для студентів Фахового коледжу Університету КРОК, які здобувають рівень вищої освіти «молодший бакалавр» спеціальності Право, тем про застосування медіації у різних сферах права. Такий крок значно популяризує напрямок вивчення медіації і приваблює майбутніх абітурієнтів юридичного факультету.

Безсумнівно, є об'єктивні причини, які знижують ефективність даних заходів. Так, НМТ, ЄВІ та ЄФВВ як обов'язкові умови вступу на програми бакалаврського та магістерського рівня спеціальності Право, як і підвищення прохідних балів для абітурієнтів, військова агресія як фактор небажання потенційних абітурієнтів взагалі продовжувати навчання в України – зазначені чинники суттєво впливають на набір і популяризацію інституту медіації. Але робота факультету не зупиняється!

На сьогоднішній день юридичний факультет долучився до чергового міжнародного проєкту Еразмус+ "ArtNoConflict" або «Мистецтво без конфліктів», який реалізується також за підтримки Нідерландської бізнес академії. На цей раз партнерами Університету КРОК виступають Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, Батумський державний університет імені Шота Руставелі (м.Батумі, Грузія), Університет імені Миколаса Ромеріса (м.Вільнюс, Литва). Метою проєкту є залучення студентів та школярів в Україні, Грузії, Нідерландах до створення освітнього середовища в якому його учасники будуть вирішувати конфлікти без застосування насильства. Для цього викладачі даних університетів у своїх країнах мають ознайомити визначену проєктом кількість молоді із методами медіації та фасилітації як способами ненасильницької комунікації. Без сумніву, даний проєкт буде сприяти популяризації та розвитку культури медіації в освітньому середовищі університету не тільки серед студентів, а й серед співробітників. Одним із прогнозованих результатів імплементації методів та технік медіації у корпоративне середовище Університету є ідея створення пілотної служби (або клініки) медіації.

Також окремо варто зупинитися на особливостях опанування теоретичних і практичних знань студентами магістерського рівня вищої освіти на юридичному факультету Університету КРОК. Звичайно, навчання відбувається відповідно до стандартів у сфері вищої юридичної освіти,

які містять чіткі вимоги до ряду компетентностей практичного спрямування, якими мають оволодіти майбутні випускники даної сфери.

Так, стандарти вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань «Право» (2022 р.) та другого (магістерського) рівня галузі знань «Право» (2022 р.) [1, 2] загалом передбачають набуття випускниками таких компетентностей: здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів; здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію; обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування; мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування тощо.

Однак із досвіду власного викладання на магістерській програмі «Медіація» нами було звернуто увагу на надзвичайну зацікавленість студентів не скільки правовими компетентностями медіатора, а більше комунікативними. Крім того, зацікавлені студенти і у опануванні мистецтвом ставити питання сторонам конфлікту, навичкам перефразування питань та резюмуванню отриманої інформації, іншими словами – ключовими якостями практикуючого медіатора.

У науковій літературі також підкреслюється важливість опанування компетентностями, які забезпечують особі можливість функціонування як медіатор та здатність бути спроможним на професійному рівні забезпечити соціальний запит на послуги з позасудового вирішення конфліктів, а саме: конфліктологічна, комунікативна, процедурна, рефлексивна компетентності медіатора, а також правова компетентність у сфері медіації [3, с.190-192].

Оволодіння даним набором компетентностей передбачає спроможність майбутнього медіатора застосовувати доволі широке коло різноманітних навичок, починаючи від оцінки медіабельності конфлікту (простіше кажучи чи готові сторони конфлікту домовлятися), виявленню спільних інтересів сторін суперечки, проведення медіаційного процесу на засадах рівності учасників, закінчуючи спроможністю вироблення у сторін суперечки бажання домовитися щодо спільного та обопільного вигідного рішення, яке до того ж сторони у майбутньому будуть зацікавлені виконати самостійно і без примусу. При цьому від майбутнього медіатора правника вимагається критично зважити і правову сторону конфлікту, яка включає ризики відповідальності медіатора у разі порушення процедури конфіденційності медіації та у разі виявлення ознак правопорушення в ситуації, яка врегульовується.

Тому за необхідність вважаємо застосування навчальних практичних ситуацій або міні-кейсів навіть на етапі викладання таких загальних дисциплін, як «Основи медіації/Вступ до медіації», «Медіація як вид діяльності», «Моделі та стилі медіації» та інших. На даному етапі метою міні кейсів є вироблення навичок по формулюванню вступного слова медіатора, питань під час процедури медіації, обрання певної моделі медіації до запропонованих конфліктних ситуацій.

Під час викладання навчальних дисциплін, які присвячені особливостям медіації в різних сферах суспільного життя (сімейна, бізнес, господарська, трудова медіація, медіація в адміністративній сфері) або ж дисциплін, які стосуються сутності та природи конфлікту, психологічних особливостей та підходів до подолання обману та маніпуляцій, практичні кейси неодмінно мають бути складовою навчального процесу. Суть їх полягає в використанні конкретних випадків (ситуацій, історій, тексти яких називаються «кейсом») для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень студентами з певної навчальної дисципліни. Кейси (ситуаційні вправи) мають бути пов'язані з проблемою або ситуацією, яка існувала чи і зараз існує. Це завжди моделювання життєвої ситуації, і те рішення, що знайде і запропонує студент, може служити як відбиттям його рівня компетентності і професіоналізму, так і реальним рішенням проблеми.

У практичних кейсах не даються конкретні відповіді, їх необхідно знаходити самостійно. Це дозволяє студенту формулювати висновки, застосовувати на практиці одержані знання, пред'являти власний (або груповий) погляд на проблему. В кейсі проблема представлена в неявному, схованому вигляді, як правило, вона не має однозначного вирішення, що надає майбутньому медіатору ряд можливостей по виробленню практичних навичок, необхідних у процесі врегулювання спору: правова оцінка конфлікту та оцінка медіабельності конфлікту; вміння формулювати «неконфліктні», а навпаки «сприятливі» для ведення діалогу запитання; виявляти приховані та спільні інтереси учасників конфлікту, сприяти примиренню сторін, бути незалежним та неупередженим задля дотримання основних принципів процедури медіації.

Література:

1. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спеціальності 081 Право. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-644-20.07.2022.pdf (дата звернення 15.03.2023)

2. Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спеціальність 081 Право. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/07/21/081-pravo-magistr-643-20072022.pdf (дата звернення 15.03.2023)
3. Медіація у професійній діяльності юриста: Підручник/авт. кол.:
4. Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.] ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с. : іл.

SOFT SKILLS IN THE PROFESSIONAL FORMATION OF FUTURE JURISTS

SOFT SKILLS У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ

Dubchak O. E.
1st year student of Master degree
of Law Faculty at
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
м. Chernivtsi, Ukraine

Дубчак О. Е.
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
Юридичного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна
Науковий керівник – проф. Гаврилюк Р. О.

Вступ. У сучасному світі правова професія вимагає від фахівців не лише глибоких знань законодавства та вміння застосовувати його на практиці, але й високого рівня розвитку особистісних і соціальних навичок. Такі навички, відомі як soft skills (гнучкі навички), охоплюють комунікацію, критичне мислення, емоційний інтелект, лідерські якості, вміння працювати в команді та вирішувати конфлікти. Вони стають невід'ємним елементом професійної підготовки майбутніх правників, оскільки впливають на здатність юристів ефективно взаємодіяти з клієнтами, колегами та представниками судової системи. Зростаюча конкуренція на ринку праці та нові виклики, зумовлені глобалізацією та цифровізацією, вимагають перегляду традиційних підходів до підготовки фахівців у сфері права. Якщо раніше акцент робився переважно на технічних знаннях

і професійних компетентностях (hard skills), то сьогодні роботодавці все більше цінують особисті якості юристів, здатність до співпраці та гнучкість у прийнятті рішень. Однак досі в освітніх програмах юридичних факультетів не завжди приділяється достатньо уваги розвитку soft skills, і цей аспект часто залишається на периферії навчального процесу. Роботи українських науковців, таких як Р. Гаврилюк та П. Пацурківський у монографії «Медіація як цінність» відіграють вирішальну роль у процесі розуміння та формування підходу до впровадження таких навичок. Їхні дослідження не лише підвищують розуміння медіації як фундаментальної людської цінності, але й прокладають шлях до розвитку медіації в Україні [1].

Важливо інтегрувати формування гнучких навичок у структуру правничої освіти через активні методи навчання, такі як дебати, судові моделювання, робота над кейсами, стажування та клінічна юридична практика. Саме тому дану роботу я б хотіла присвяти дослідженню даної теми та запропонувати можливі рішення.

Виклад основних результатів дослідження. Варто розпочати з теоретичних основ розвитку sort skills. «Soft skills» – це професійні, міжособистісні та внутрішньоособистісні навички, які дозволяють бути успішними у професійній діяльності. Сталого переліку, як і класифікації «soft skills», не існує, оскільки для різних видів діяльності пріоритетними є різні види навичок [2, с. 240]. Термін «soft skills» почав використовуватися в наукових працях у 90-х роках XX століття. Першими його запровадили фахівці з управління зі США та Німеччини, а згодом він набув поширення серед представників бізнесу й освітньої сфери як в Україні, так і за кордоном. «М'які» навички тісно пов'язані з «жорсткими» (hard skills), що спрямовані на виконання професійних завдань. Водночас, лише 15% успіху залежить від «жорстких» навичок, тоді як решта 85% – від «м'яких». Якщо перші можна відносно легко набути та вдосконалити, то розвиток «м'яких» навичок вимагає значно більше зусиль і часу [3]. До «м'яких» навичок відносять: лідерські якості та вміння працювати у команді, вміння навчати та проводити переговори, вміння ставити та досягати поставлених цілей, управління часом, цілеспрямованість, презентаційні навички, навички ефективної комунікації, стресостійкість, креативність, творчий підхід до вирішення завдань та аналітичні здібності, тощо. До цієї групи належать індивідуальні, комунікативні й управлінські навички. Аналізуючи дані навички, важливим залишається їх інтерпретація в юридичне спрямування. Юристи часто працюють в умовах високого стресу та відповідальності, де необхідні гнучкі

навички для досягнення позитивних результатів. Дослідження показують, що успіх юриста залежить не лише від знання права, але й від його здатності взаємодіяти з іншими учасниками процесу, вирішувати конфлікти та проявляти стресостійкість. Для юриста soft skills охоплюють широкий спектр особистісних і соціальних компетенцій, зокрема: комунікаційні навички, критичне та аналітичне мислення, емоційний інтелект, управлінські та лідерські навички і звісно ж навички переговорів та вирішення конфліктів.

Наступним чином, слід розглянути роль soft skills для професійної діяльності юриста згідно вимогам ринку праці. В цілому неможливо не врахувати колосальну вагу sort skills в сучасних умовах розвитку працевлаштування. На сьогоднішній день завдяки стрімкому розвитку технологій та процесів глобалізації, вміння проявляти себе та справлятись із конфліктами всередині команди – є базовими вміннями успіху. Більше того, цікавими залишаються кроскультурні компетенції як складова soft skills у підготовці правників. Якщо ж поглянути на трактування поняття українськими вченими, то можна натрапити на думку, що крос-культурна компетентність – це індивідуальна особливість, що дає здатність, готовність до сприйняття спільного в культурах країн, а також той відрізок, на якому відбувається непорозуміння, «зіткнення» або конфлікт культур, виникають суперечності між їхніми представниками [4, с.1]. Аналізуючи підхід іноземних вчених до цього питання та вітчизняний досвід, ми можемо побачити одну суттєву відмінність. Іноземні вчені підходять до вивчення крос-культурної компетентності більше як до важливого інструменту функціонування організації, що може бути закріплена у нормативних документах компанії. Вітчизняні вчені бачать в цьому особистісну характеристику, яка з'являється під впливом виховання та навчання людини. У глобалізованому світі, де правники працюють на стику різних правових систем та культур, розвиток цих навичок стає критично важливим. Підтвердженням тому, що ці підходи мають практичний базис може слугувати наступний приклад. Існують компанії, що надають перевагу підбору вже готових фахівців, а існують ті, які «вирощують» свої таланти самостійно. [5, с. 2]. Більше того, розвиток цих компетенцій допомагає правникам уникати стереотипів та упереджень, будувати довіру, підвищувати ефективність професійної діяльності та зберігати ділову етику.

Важливим залишається питання інтеграції soft skills у навчальні програми правничих факультетів. Освітні системи мають готувати студентів до їхнього майбутнього. У контексті пошуку ефективних шляхів

формування «м'яких навичок» в умовах ЗВО доцільно врахувати такий аспект: доволі складно формувати їх у межах навчального процесу, оскільки на перешкоді стає ряд формальних факторів (вимоги робочої навчальної програми, орієнтація навчального матеріалу на засвоєння певної сукупності знань із навчального предмету, фіксований час академічної пари, особистісний фактор викладача тощо). Тому лише в умовах позанавчальної діяльності найбільш оптимально організовувати заходи на виявлення та формування «м'яких навичок» у студентської молоді. Найбільш сприятливими для цього є тематичні центри та інші професійно орієнтовані організації, на базі яких формуються тимчасові молодіжні колективи [6, с. 141].

Висновки. Soft skills є невід'ємною складовою професійної підготовки сучасних правників, адже вони впливають на здатність адаптуватися до викликів юридичної практики та успішно взаємодіяти в професійному середовищі. Ефективне володіння комунікаційними навичками, емоційним інтелектом, крос-культурними компетенціями та лідерськими якостями дозволяє правникам не лише досягати професійних цілей, але й сприяє побудові довіри та підтриманню етичних стандартів. Включення soft skills у навчальні програми правничих факультетів дозволить підвищити якість підготовки майбутніх фахівців, забезпечивши їх необхідними інструментами для вирішення конфліктів, ведення переговорів, роботи в команді та ефективного спілкування з клієнтами. Більше того, усвідомлюючи, що медіаційні навички, як освітня компетенція, для досягнення успіху в майбутньому, можуть стати відправними пунктами для впровадження практичних навичок у професійній діяльності правника. Зокрема, практичні заняття, рольові ігри та стажування допоможуть студентам інтегрувати ці навички в реальні професійні ситуації. Отже, розвиток soft skills у підготовці правників сприятиме формуванню компетентних, відповідальних та соціально свідомих спеціалістів, здатних ефективно працювати в умовах змін та глобалізації.

Література:

1. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як цінність: монографія. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. 2023. 466 с.
2. Длугунович Н.А. Soft skills як необхідна складова підготовки іт-фахівців /Н.А. Длугунович // Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки. – 2014. – № 6. – С. 239–242. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_tekh_2014_6_47.

3. Mitchell G. Essential soft skills for success in the 21st century workforce as perceived by Alabama business/marketing educators [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://etd.auburn.edu/bitstream/handle/10415/1441/Mitchell_Geana_57.pdf
4. Пальчикова О. О. Крос-культурна компетентність у навчанні української мови як іноземної , 2012. URL: https://goo.gl/z6d3IJ
5. Сорока О.В., Бутенко І.А. Трудовий потенціал персоналу: формування та розвиток, 2012. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ei/2012_50 /Buten.pdf
6. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «soft-skills»..Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 27, том 3, 2020

MEDIATOR'S SKILLS IN THE ACTIVITIES OF A MANAGER

НАВИЧКИ МЕДІАТОРА В ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА

Efteni N.M.
Candidate of Political Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of General Legal Disciplines
National University 'Odesa Maritime Academy'
Odesa, Ukraine

Єфтєні Н.М.
кандидат політичних наук, доцент
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Національного університету «Одеська морська академія»
м.Одеса, Україна

Навички медіатора є надзвичайно важливими для успішної діяльності керівника. Функціонування трудового колективу передбачає появу безлічі конфліктних ситуацій, конфліктів, тому керівники виконуючи основні управлінські функції приділяють увагу і управлінню конфліктами. Вони допомагають ефективно вирішувати і урегульовувати конфлікти, зменшувати напруженість у колективі та створювати сприятливу робочу атмосферу. Важливу роль відіграють конфліктологічна і комунікативна компетентності, які є необхідними як в діяльності медіатора, так і керівника.

Конфліктологічна компетентність сприяє ефективному управлінню конфліктами в колективі та забезпеченню сприятливої робочої атмосфери.

Зокрема, для керівника необхідні якості щодо своєчасного розпізнавання та аналізу конфліктів, вміння його ідентифікувати, виявляти на ранніх стадіях. Крім того це дозволить визначати основні причини конфліктів, розуміти їх джерела і тригери. Опоненти можуть самостійно не зорієнтуватися у виявленні тих конфліктогенів, що призвели до появи протиріч. Конфліктоген завжди зачіпає ту чи іншу потребу або той чи інший інтерес суб'єкта соціальної взаємодії [1, С.16]. Вміння зрозуміти реальні потреби та інтереси важливе як для керівника, так і для учасників конфлікту. Це дозволяє зосередитися на спільних інтересах, які об'єднують опонентів, сприяє досягненню взаєморозуміння, пошуку варіантів рішень, які задовольнять всіх учасників і сприятимуть подальшій співпраці.

Для медіатора велике значення має також комунікативна компетентність, оволодінню якою при підготовці медіаторів приділяється багато уваги. Керівнику потрібно створювати безпечне середовище для відкритого спілкування, яке дозволить заохотити персонал висловлювати свої думки і почуття відверто, вільного обговорювати питання, які їх хвилюють. Техніки ефективної комунікації є ключовою навичкою як для професійного зростання, так і для особистого успіху. Активне слухання, насамперед є підтвердженням уваги та зацікавленості до виголошеної співрозмовниками інформації. Використання мови тіла, міміки та жестикуляція підкреслюють слова чи психоемоційний стан людини, але потрібно вміти зчитувати невербальні сигнали. Слідкуючи за невербальними сигналами співрозмовника, сторони краще аналізують реакції і розуміють його стан. Своєчасне реагування на такі сигнали може посприяти попередженню деструктивної поведінки і подальшій деескалації конфлікту.

Для медіатора важливими є вміння підтримувати і спрямовувати комунікацію, активно слухати і не перебивати. Правильна постановка запитань допомагає отримати більше інформації та краще зрозуміти співрозмовників. Керівники більше половини свого робочого часу відводять на комунікацію і вміння формулювати питання дозволяє їм зібрати різні точки зору, підтримувати якісний зворотній зв'язок. Справжнім викликом в складних обставинах є вміння бути нейтральним і об'єктивним. Не займаючи сторону жодного учасника конфлікту, керівники демонструють неупередженість, зосереджуючись на фактах і рішеннях, а не на особистих позиціях.

Техніки резюмування та перефразування є важливими інструментами для керівників, оскільки вони сприяють кращому розумінню, ефективній комунікації. Використання техніки перефразування сприяє глибшому розумінню сказаного, за необхідності своєчасній корекції висновків, зниженню напруженості і концентрацію на головних ідеях. Техніка резюмування допомагає підтвердити, що співрозмовники правильно зрозуміли основні ідеї та думки, підсумувати основні ідеї.

Ці техніки ефективні в будь-якій комунікації, особливо у конфліктних ситуаціях використання таких технік сприяє залученню співрозмовника до активного діалогу, зниженню напруги та недопущенню непорозумінь підсилюючи взаємну довіру та повагу.

В комунікації невід'ємною частиною робота з емоціями. Здатність зберігати спокій і контроль над емоціями в напружених ситуаціях забезпечує розвинутий емоційний інтелект, який включає вміння розуміти почуття і емоції інших людей, управляти своїми реакціями та допомагати іншим контролювати свої емоції.

Завдяки сформованим навичкам медіатора, керівник не тільки ефективніше справляється зі складними комунікативними і конфліктними ситуаціями, але й значно підвищує свій авторитет, демонструє підвищення особистої ефективності. Підтримка і вирішення конфліктів сприяють професійному і особистісному розвитку співробітників, що також підвищує репутацію керівника як наставника та лідера. Застосування цих навичок допомагає керівникам створювати ефективніші команди, підвищувати продуктивність, досягати взаємоприйнятних рішень і забезпечувати позитивний клімат у колективі.

Література:

1. Медіація у професійній діяльності юриста : підруч./авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.] ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.

ONLINE MEDIATION: NEW OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

ОНЛАЙН-МЕДІАЦІЯ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Zhylka A. M.
Ist year master's student
of the Faculty of Judicial and International Law
National University "Odesa Law Academy»

Жилка А. М.
студентка 1 курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

З поданням заявки на вступ до Європейського Союзу під час російсько-української війни для України розпочався новий етап її європейської інтеграції у політичну, економічну, соціально-культурну та правову сфери. Успішна реалізація євроінтеграційних завдань залежить від своєчасного впровадження норм законодавства ЄС у правову систему України та остаточного вступу до Євросоюзу.

На нинішньому етапі, коли Україна стикається з агресією з боку Росії особливу увагу потрібно приділяти забезпеченню державою конституційних прав громадян [1, с.148]. Це потребує активного використання онлайн-інструментів для позасудового врегулювання спорів.

Через зростання кількості конфліктів між громадянами та підприємствами, викликаних неналежним виконанням зобов'язань і обмеженнями в доступі до судів через війну, а також відсутність стабільного енергопостачання внаслідок ракетних ударів, зростає попит на позасудові онлайн-методи вирішення спорів. Одним із таких інструментів є онлайн-медіація.

Законодавче врегулювання медіації та впровадження онлайн-правосуддя, включаючи використання альтернативних способів вирішення спорів, може суттєво знизити навантаження на судову систему та забезпечити доступ до правосуддя для всіх верств населення в умовах нової реальності.

У контексті пандемії питання запровадження онлайн-медіації було особливо актуальним, адже вона не лише спрощує процес вирішення конфліктів,

але й сприяє збереженню здоров'я громадян, які беруть участь у таких процесах.

Онлайн-медіація як форма альтернативного вирішення спорів набуває дедалі більшої популярності у сучасному світі. Вона є наслідком стрімкого розвитку цифрових технологій і необхідності адаптації до нових реалій, зокрема в умовах, які виникли під час глобальної пандемії COVID-19, коли традиційні зустрічі стали менш доступними. Онлайн-медіація пропонує нові можливості для всіх учасників процесу, проте водночас створює низку викликів, що потребують особливої уваги.

Однією з ключових переваг онлайн-медіації є її доступність [2, с.27]. Сторони можуть брати участь у процедурі, незалежно від свого місця перебування, використовуючи лише комп'ютер або мобільний пристрій з доступом до Інтернету.

Це значно скорочує витрати на транспорт, оренду приміщень та організацію зустрічей. Крім того, онлайн-медіація дозволяє економити час, адже процес можна проводити у зручний для всіх учасників час, не виходячи з дому чи офісу.

Ще однією важливою перевагою є психологічний комфорт учасників. У деяких випадках сторонам важко брати участь у традиційній медіації через емоційний стрес, особливо якщо конфлікт має особистий характер. Онлайн-формат допомагає знизити цей рівень напруженості, адже сторони можуть брати участь у процесі в звичному для себе середовищі, що сприяє більш продуктивному спілкуванню.

Проте, незважаючи на всі переваги, онлайн-медіація також має певні виклики. Перш за все, це питання технічних можливостей. Учасники повинні мати стабільне підключення до Інтернету та вміти користуватися платформами для відеоконференцій. У разі технічних збоїв процес може бути перерваний або затриманий, що створює додаткові труднощі.

Крім того, важливим аспектом є захист конфіденційності та безпеки інформації. Онлайн-медіація, як і будь-який інший онлайн-сервіс, може бути вразливою до хакерських атак або несанкціонованого доступу. Тому необхідно забезпечити надійні заходи безпеки, щоб гарантувати конфіденційність переговорів та збереження приватної інформації сторін [3, с.158].

Етичні питання також відіграють важливу роль в онлайн-медіації. Медіатор повинен бути впевнений, що всі учасники процесу розуміють

свої права та обов'язки, мають рівні можливості для висловлення своїх позицій. Відсутність особистого контакту може ускладнювати оцінку емоційного стану сторін, що може вплинути на результативність переговорів.

Онлайн-медіація, як і традиційна медіація, складається з декількох основних етапів, адаптованих для цифрового середовища. Зазвичай процес розпочинається з підготовчої стадії, де учасники разом з медіатором обговорюють загальні правила процедури, очікування сторін та технічні вимоги.

Важливо, що на цьому етапі учасники можуть обрати медіатора з будь-якої країни, що особливо актуально для транскордонних конфліктів, де вирішення спірних питань потребує знання правових та культурних особливостей різних юрисдикцій.

Наступна стадія – це безпосереднє проведення медіаційних сесій у режимі онлайн. Медіатор координує обговорення, допомагаючи сторонам висловити свої позиції, обговорити потреби та знайти взаємовигідні рішення. Завдяки онлайн-формату сторони мають можливість брати участь у процесі з будь-якого зручного місця, використовуючи захищені платформи для відеоконференцій.

Це не лише зменшує витрати на логістику, але й дозволяє вирішувати конфлікти між сторонами, що знаходяться в різних країнах, без необхідності фізичної присутності.

Коли сторони досягають згоди, медіатор допомагає оформити підсумкову угоду. Важливим аспектом є те, що угода може підписуватися в режимі онлайн з використанням електронного підпису, що надає юридичну силу документу. Це дозволяє уникнути паперової бюрократії та значно пришвидшує процес формалізації домовленостей.

Оскільки угоди, підписані в електронному форматі, визнаються багатьма країнами, онлайн-медіація є ефективним інструментом для врегулювання транскордонних спорів.

Таким чином, онлайн-медіація надає можливості для розв'язання конфліктів як на національному, так і на міжнародному рівні, забезпечуючи зручність, ефективність та доступність для всіх учасників, а також сприяючи розвитку цифрових інструментів альтернативного вирішення спорів.

Отже, онлайн-медіація відкриває нові можливості для альтернативного вирішення спорів, надаючи сторонам більше гнучкості та зручності. Проте разом із цим виникають і нові виклики, пов'язані з технічними, етичними та безпековими аспектами процесу.

Для успішного впровадження онлайн-медіації необхідно забезпечити високий рівень технічної підтримки, гарантувати безпеку даних і дотримання етичних стандартів.

Література:

1. Розумна М. Актуальні проблеми та перспективи розвитку альтернативних способів урегулювання спорів в Україні: онлайн-медіація та посередництво. Інформаційне право. 2020. № 9. С. 147–153.
2. Подковенко Т.О. Інститут медіації: зарубіжний досвід та українські перспективи. Актуальні проблеми правознавства: зб. наук. праць Юридичного факультету Терноп. нац. економічного ун-ту. 2016. Випуск 1. С. 26–31.
3. Бондарчук Н.В., Радченко О.Ю. Проведення медіації онлайн: міжнародний досвід та перспективи запровадження в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Том 3, № 75. С. 156–161.

MEDIATION COMPETENCES IN THE PROFESSIONAL ACTIVITIES OF A LÁWYER

МЕДІАЦІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Zhuravel O. O.
cadet of Educational and Scientific Institute № 2
National Academy of Internal Affairs

Журавель О. О.
курсант Навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

Медіація як унікальний метод врегулювання будь-якого конфлікту, набула широкого застосування не лише в зарубіжній, але й у вітчизняній практиці. Процедура, що виражається в укладенні медіаційної угоди, дозволяє уникнути сторонам значних фінансових витрат на судовий

процес, зберегти час на вирішення спору, адже тривалість його розгляду в суді залежить від низки факторів: від завантаженості суду до складності власне справи. Крім цього, за результатами медіації обидві сторони отримують оптимальне рішення, що враховує кожну позицію та інтереси, чого не може забезпечити суд, оскільки останній значно обмежений нормами процесуального законодавства. Тому нерідко судові рішення зумовлюють подальше погіршення міжособистісних відносин та втрату дружніх, сімейних і ділових зв'язків.

У національній правовій системі медіація є позасудовою добровільною, конфіденційною та структурованою процедурою, що дозволяє сторонам через діалог з медіатором вирішувати конфлікти без звернення до суду. Медіатор, як спеціально підготовлена, нейтральна, незалежна та неупереджена фізична особа, виступає посередником, спрямовуючи сторони до пошуку взаємоприйнятних рішень [1].

З'ясувавши сутність медіаційного процесу, вважаю за необхідне проаналізувати роль медіаційних компетентностей у професійній діяльності адвоката, оскільки в умовах сьогодення зазначені компетентності є чи не найважливішими з тих, якими повинен володіти сучасний фахівець, до завдань якого належить розв'язання конфліктних ситуацій у професійній діяльності. Під медіаційною компетентністю слід розуміти вміння особистості використовувати набуті знання, уміння, навички з медіації для врегулювання конфліктної взаємодії у професійної діяльності та/або повсякденній життєдіяльності [2, с. 39].

На мій погляд, адвокат, залучений однією зі сторін конфлікту, може застосувати власні медіаційні компетентності у двох аспектах.

По-перше, як ініціатор залучення медіатора, адвокат може роз'яснити клієнту особливості медіаційної процедури та її пріоритетність у порівнянні із судовим процесом, а також надати йому допомогу щодо залучення конкретного медіатора або вибору центру надання таких послуг. У такому випадку роль адвоката в контексті медіаційних процедур зводиться лише до консультативних правничих послуг з підготовки клієнта до медіаційної процедури.

По-друге, медіація у практичній діяльності адвоката може виступати як додаткова послуга, що розширюватиме його професійні можливості та ефективно підвищить конкурентоздатність на ринку надання адвокатських послуг. Адвокати, які бажають працювати медіаторами, повинні:

володіти глибокими правовими знаннями, щоб точно розуміти правові аспекти спорів, які вони допомагають вирішувати; бути відмінними слухачами та мати здатність заспокоювати, сприяючи відкритому діалогу між сторонами; володіти навичками переговорів, здатних знаходити креативні та справедливі рішення для складних і суперечливих питань [3, с. 137].

У сучасній юридичній літературі питання участі безпосередньо адвоката як медіатора у врегулюванні правових спорів є досить дискусійним. Розглянемо позиції, які я вважаю найвагомішими у контексті медіаційної процедури.

Професія медіатора є досить складною, адже потребує юридичних, психологічних знань та специфічних комунікативних навичок. Адвокат є фахівцем, професійна діяльність якого поєднує зазначені знання, вміння та навички, але в дещо іншому контексті: до прикладу, консультування клієнтів, виступи в судових дебатах, взаємодія з колегами-опонентами в суді тощо. Єфіменко М. Ю. відзначає, що професійну групу адвокатів, в порівнянні з іншими, найскладніше навчати медіації. Юристи завжди знають, що треба робити, завжди дають поради та рекомендації у суворій відповідності із положеннями законодавчих актів, а це, як відомо, недопустимо в медіації [4, с. 26].

Крім цього, в науковій літературі існує точка зору щодо недоцільності здійснення процедури медіації адвокатом, який є представником однієї зі сторін, оскільки виникає конфлікт інтересів. Для адвоката несвідомо основним завданням в процесі медіації може стати не узгодження інтересів клієнта з іншою стороною, а доказування обґрунтованості позиції клієнта іншій стороні спору. Адвокат повинен змінити стереотип мислення, сконцентрувати свою увагу не тільки на правових позиціях клієнта, але і на інтересах, які приховані за цими позиціями. Адвокат повинен вміти перейти від звичайної для нього стратегії змагальності до вміння застосовувати стратегію консенсусу чи компромісу у взаємовідносинах з іншою стороною спору [5, с. 195].

Вищезгадані наукові позиції встановлюють неможливість й недопустимість поєднання в одній особі компетентностей адвоката й медіатора, що обґрунтовано насамперед професійною деформацією адвоката, яка зумовлює вибір стратегії (адвокат – змагальності, тоді як медіатор – консенсусу чи компромісу) та відстоювання адвокатом лише інтересів одного з учасників процесу.

Проте фахівці виокремлюють й позитивні моменти, які дозволяють стверджувати, що саме адвокати повинні розглядатися як потенційні професійні медіатори. Насамперед адвокат поєднує комунікативні якості та знання у галузі права, що забезпечуватиме належне оформлення медіаційної угоди і як наслідок існуватиме можливість розширити правові ресурси сторін у процесі узгодження ними взаємоприйнятних або взаємовигідних умов припинення спору. Крім цього, стосовно адвоката-медіатора будуть діяти встановлені законом гарантії збереження адвокатської таємниці та гарантії професійної незалежності адвоката, що є важливим в цілях забезпечення конфіденційності медіації [4, с. 26].

Підсумовуючи вищевикладене, хочу зауважити, що досить слушною є позиція багатьох науковців щодо потреби у законодавчому закріпленні правового статусу адвоката-медіатора шляхом внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме слід розмежувати традиційну адвокатську діяльність та самостійний вид адвокатської діяльності – медіаційний. Крім цього, в межах базової підготовки медіаторів варто розробити окрему програму для підготовки безпосередньо адвокатів-медіаторів, що включатиме тренінги та спеціалізовані заняття з психологом задля виключення застосування стратегії змагальності «за звичкою» адвокатом-медіатором. І наостанок, формування медіаційних компетентностей важливо розпочинати ще на етапі здобуття вищої освіти шляхом розробки освітньої програми з медіації для студентів-правників.

Література :

1. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX/Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення: 09.11.2024).
2. Назаренко О., Рак Ю. Медіаційна компетентність публічних службовців та лідерів громадянського суспільства в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2024. Т. 12. № 2. С. 37-47.
3. Киришко О. В. Медіація як альтернатива судовому розгляду: перспективи для адвокатів. Актуальні питання реформування правової системи: зб. матеріалів XXI Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 13-14 вересня 2024 р.), Луцьк, 2024. С. 136-139.
4. Єфіменко М. Ю. Роль адвоката у процесі медіації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія : Юриспруденція. 2015. Вип. 13(2). С. 25-27.
5. Миколенко О. М., Неледва Н. В. Тенденції розвитку національного законодавства про медіацію та медіатора у кримінальному провадженні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 4(29). Том 1. С. 193-197.

6. Давидова І. В. Медіація чи мирова угода: особливості застосування при вирішенні спорів. *Правова позиція*. 2023. № 3(40). С. 119–122.
7. Даніч С. Правовий статус медіатора в Україні. *UNIVERSUM*. 2024. № 5. С. 92–101.
8. Муляр Г. В., Бабич В. А., Ханов А. О. Участь адвоката в медіації у кримінальному провадженні. *Наукові перспективи*. Серія : Право. 2024. № 4(46). С. 1106-1117.

MEDIATION IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF A LAWYER

МЕДІАЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА

Ignativ V.O.
studentoftheFacultyofLaw
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

Ігнатів В.О.
студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
м.Тернопіль, Україна

Постановка проблеми. Сьогодні, як ніколи раніше, постає питання актуальності медіації як доволі ефективного способу альтернативного вирішення спорів. У сучасному динамічному світі, інтенсивному розвитку суспільних відносин неухильно зростає кількість конфліктів між людьми, організаціями та державами, що зумовлює нагальну потребу пошуку більш дієвих способів вирішення конфліктів.

Освоєння навичок медіації є важливим кроком для сучасного юриста, який прагне якісно надавати правову допомогу та вирішувати проблеми, з якими стикається у своїй професійній діяльності. Також обмежені можливості судової системи, вона часто не в змозі забезпечити швидке та ефективне вирішення всіх суперечок. А саме у багатьох випадках сторони конфлікту зацікавлені не стільки у визначенні винного, скільки у відновленні відносин та знаходженні компромісного рішення. Медіація є більш економічно вигідним і доцільним способом вирішення спорів, ніж судовий процес. Вона дозволяє сторонам конфлікту взяти активну участь у пошуку рішення, що сприяє їхньому психологічному комфорту та задоволенню, а ще гуманізації правосуддя.

Мета дослідження полягає в аналізі теоретичних та практичних аспектів використання медіації в професійній діяльності юристів.

Виклад основного матеріалу. Медіація є одним з найпоширеніших у світі альтернативних способів врегулювання конфліктів (спорів). Упровадження медіації в Україні на сьогодні є одним з актуальних напрямів реформування системи доступу громадян до справедливого правосуддя та ефективним засобом зниження конфліктного потенціалу суспільства в цілому. У зв'язку із цим кожен професійний юрист має володіти знаннями про медіацію, уміннями й навичками роботи із цим інструментом альтернативного вирішення конфліктів (спорів) [1, с. 101]. Відповідно до Закону України "Про медіацію" медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [2]. Медіація передбачає розв'язання конфліктної ситуації за принципом «перемога – перемога», а не «перемога – поразка», тобто основною ідеєю медіації є врахування інтересів і потреб кожної сторони, коли жоден з опонентів не програв, усі сторони конфлікту залишились задоволені [3, с. 50].

Метою медіації є обговорення, усвідомлення й опрацювання складної конфліктної (проблемної) ситуації задля оптимального виходу з неї. В обговоренні має бути місце різним поглядам, думкам, часто несумісним, щодо самих подій або варіантів виходу з важкої ситуації. Результатом успішної медіації є досягнута під час обговорення конкретна угода. Рішення, прийняті в медіації, можуть бути закріплені в угоді лише в разі, якщо кожна зі сторін конфлікту (спору) їх визнає.

Головними передумовами медіації є прагнення сторін до мирного врегулювання конфлікту (спору) та добровільність їх участі в процедурі медіації. Об'єднавши зусилля, аби врегулювати проблему, замість сприйняття опонента як ворога, сторони конфлікту можуть розраховувати на досягнення домовленостей, які передбачають взаємну згоду – консенсус (співробітництво). Досягнувши консенсусу, сторони конфлікту приймають таке рішення, яке дозволяє їм конструктивно будувати подальші взаємовідносини і спільну діяльність.

В наукових колах вважають, що саме в античний період зародилася медіація, так як побудова конструктивного діалогу між сторонами є основним завданням медіатора. Перші прообрази медіації як різновиду судової справи застосовувались і під час родинно-племінного устрою, і в давньогрецьких містах, і у римській державі, а також у середньовічній Європі [4, с. 46].

Медіація є особливим видом переговорів, що мають певну структуру. Обов'язковою є участь медіатора, який не є представником жодної зі сторін. Медіатор сприяє сторонам у проведенні переговорів і досягненні взаємоприйнятного рішення, а ще він не досліджує докази і не встановлює факти, не примушує сторони до прийняття певного рішення та не надає поради щодо можливих варіантів рішень, не виносить обов'язкового для сторін рішення. Важливою є активна роль самих сторін у переговорах щодо самостійного пошуку можливих рішень.

Основними компонентами медіації є: забезпечення розуміння, чітке структурування процедури та орієнтація на інтереси.

Одним з основних завдань медіатора є допомога сторонам конфлікту зрозуміти почуття, потреби та інтереси кожного. За допомогою медіаційних технік та інструментів необхідно переконатися, що сторони правильно розуміють саму проблему (конфліктну ситуацію). Однакове розуміння сторонами проблемної ситуації дає можливість досліджувати їхні інтереси і потреби.

Варто відмітити, що медіація є структурованою процедурою, яка має певні етапи. У той же час вона є гнучкою процедурою, що передбачає відсутність чітких часових меж кожної стадії та можливість повернення до попередніх стадій. За наявності чіткої структури забезпечується конструктивний діалог, поступальний рух для визначення інтересів і потреб кожного учасника, а також пошук можливих варіантів рішення.

Медіація орієнтується на інтереси конфліктуючих сторін, адже центральним елементом медіації є з'ясування того, що є важливим для сторін конфлікту. Основна риса медіації – це можливість сформулювати проблему, обговорити і зрозуміти її, розглядаючи різні точки зору, а потім знайти рішення, прийнятне для всіх учасників спору. Медіація – це можливість вирішити гострий спір, коли народжується або з'являється новий досвід, який впливає на вирішення конфліктів у майбутньому, що безперечно позначиться і на культурі соціальних відносин. Удосконалюється культура спору, люди, потрапляючи в конфлікти, вчаться бачити різні можливості захищати себе і свої інтереси, не забуваючи про інтереси інших осіб. Найважливіше в медіації – це вирішення конфлікту шляхом згоди. Помічником у цьому виступає незалежний посередник, який обирається конфліктуючими сторонами [5, с. 14]. Саме медіатор виступає незалежним посередником, він повинен зважати на істинні інтереси і потреби учасників, а не на те, що цікавить самого медіатора.

Юрист відіграє важливу роль в медіації. Юрист, який володіє навичками медіатора, може представляти інтереси клієнта на переговорах, саме він допомагає клієнту сформулювати свою позицію, підготуватися до переговорів і захистити свої інтереси. Юрист виступає в ролі медіатора, він може виконувати функції нейтральної третьої особи, допомагаючи сторонам досягти угоди. А ще консультувати клієнтів щодо можливостей медіації, юрист інформує клієнта про переваги медіації і допомагає йому прийняти рішення про участь у цьому процесі.

Для юристів медіація є не лише додатковим інструментом у професійній діяльності, а й необхідним навиком тому, що зростає попит клієнтів. Все більше клієнтів віддають перевагу медіації, оскільки вона дозволяє зберегти ділові відносини, мінімізувати витрати та стрес.

У багатьох країнах, у тому числі й в Україні, спостерігається тенденція до легалізації та популяризації медіації. Законодавчі акти, які регулюють медіацію, надають їй статус офіційного методу вирішення спорів. Ефективність медіації дозволяє досягти більш швидких і стійких результатів порівняно з судовим процесом. Сторони мають можливість самостійно визначити, що для них важливо, і знайти компромісне рішення, яке задовольнить усіх Сторони можуть самостійно обирати місце, час і порядок проведення медіації, а також визначати круг питань, які будуть обговорюватися. Все, що обговорюється під час медіації, є конфіденційним, що дозволяє сторонам відкрито висловити свою позицію без ризику оприлюднення. Медіація спрямована на збереження відносин між сторонами конфлікту, що особливо важливо в бізнесі, сім'ї та інших сферах життя.

Висновок. Отже, медіація є потужним інструментом для вирішення конфліктів, який має значний потенціал для застосування в професійній діяльності юриста. Вона є одним з альтернативних способів, яким можуть вирішуватися справи не лише в цивільному та сімейному, а й в адміністративному, кримінальному та трудовому праві. Саме тому важливою є подальша популяризація медіації в українському суспільстві та використання міжнародного досвіду у цій сфері.

Література:

1. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник/авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.] ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 462 с.

2. Про медіацію. Закон України від 16.11.2021 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text
3. Практика медіації: Словник-довідник/уклад.: С. О. Гарькавець, Л. П.Волченко. Лисичанськ: ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2019. 128 с.
4. Бондарчук Н., Мошківська Н. Сучасні тенденції впровадження медіації в Україні. *Підприємництво, господарство і право.*2020. №6. С. 11-15.
5. ПодковенкоТ. О. Медіація як один з альтернативних способів вирішення спорів та її вплив на правову культуру суспільства. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Випуск 1. С. 11-16.

MEDIATION AS A TOOL FOR RESOLVING ECONOMIC DISPUTES IN THE TRAINING OF FUTURE MANAGERS

МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИРІШЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ СПОРІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Іліка К.Д.
Студентка 5 курсу кафедри фінансів і кредиту економічного факультету Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича м. Чернівці, Україна

Баланда Е.О.
Студентка 5 курсу кафедри бізнесу та управління персоналом економічного факультету Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича м. Чернівці, Україна

Ilika K. D.
Student, Faculty of Economics, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University Chernivtsi, Ukraine

Balanda E. O.
Student, Faculty of Economics, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University Chernivtsi, Ukraine

Альтернативні методи врегулювання конфліктів набувають популярності в усьому світі, і Україна, відповідно, не є винятком. Медіація,

як один з таких методів, забезпечує більш гнучке, швидке і менш конфліктне вирішення спорів, ніж стандартні судові процедури. З огляду на зростання економічних суперечок у бізнес-середовищі, медіація стає критично важливим інструментом для менеджерів, адже дозволяє не лише мінімізувати витрати, а й зберегти ділові відносини.

Метою цієї роботи є аналіз значення медіації як альтернативного способу вирішення економічних спорів та визначення її ролі у формуванні ключових компетенцій майбутніх менеджерів. Знання і застосування принципів медіації стають конкурентною перевагою у сучасному бізнесі, адже вміння успішно врегулювати конфлікти позасудовим шляхом сприяє налагодженню тривалих партнерських відносин, підвищенню репутації компанії і стабільності її бізнес-процесів.

Сьогодні, згідно з даними Європейської комісії, у країнах ЄС, де медіація є обов'язковим етапом перед судовим процесом, понад 50% справ вирішуються шляхом медіації, що знижує навантаження на судову систему і дозволяє бізнесу уникати тривалих судових витрат. Для українських компаній застосування подібної моделі могло б зекономити значні ресурси та час.

Загалом, в економічному секторі суперечки можуть виникати через питання виконання договірних зобов'язань, майнові права, відшкодування збитків та інші важливі аспекти господарської діяльності. Ефективне врегулювання цих спорів є необхідним для підтримки стійкості бізнесу, особливо в умовах економічної нестабільності під час війни.

Саме тому, формування навичок медіації є важливим компонентом підготовки сучасних менеджерів. До ключових компетенцій, які допомагають ефективно застосовувати медіацію в професійній діяльності, належать:

1. Комунікаційні навички. Здатність вести переговори, аргументувати позиції сторін та залишатися нейтральним.

2. Аналітичні здібності. Оцінка суті економічного конфлікту та визначення інтересів сторін для пошуку точки дотику.

3. Емоційний інтелект. Розуміння потреб та емоцій учасників медіації, що впливає на хід переговорів.

4. Адаптивність. Здатність модифікувати процес медіації відповідно до конкретних обставин, роблячи його максимально ефективним.

Таким чином, можна виділити і головні переваги медіації в економічних спорах, які включають:

1. Збереження ділових відносин. Медіація запобігає ескалації конфлікту, зберігаючи можливість подальшої співпраці.

2. Зниження фінансових витрат. Медіація обходиться значно дешевше за судові процеси.

3. Швидкість вирішення. Медіація є швидшою альтернативою судовим процедурам, що дозволяє менеджерам оперативно приймати рішення.

4. Гнучкість. Процес медіації може бути адаптований до обставин конфлікту, забезпечуючи максимальну ефективність.

Незважаючи на численні переваги, медіація має і певні недоліки, такі як ризик недосягнення угоди, адже якщо сторони не готові до компромісу, медіація виявляється неефективною.

Саме тому варто би було розглянути шляхи підвищення ефективності медіації в економічних спорах в Україні. Наприклад було би доцільно впровадити такі кроки:

1. Запровадження обов'язкової медіації для певних категорій економічних спорів, що допоможе розвантажити судову систему.

2. Створення центрів медіації при торгових палатах та інших ділових асоціаціях, що забезпечить доступ до професійних медіаторів.

3. Навчальні програми з медіації у підготовці менеджерів, що дозволить їм ефективно застосовувати цей метод у роботі.

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що медіація має значний потенціал як інструмент вирішення економічних спорів і є важливою складовою підготовки майбутніх менеджерів, а навички, пов'язані з медіацією, сприяють розвитку комунікаційних та управлінських здібностей, необхідних для забезпечення стабільного і сталого розвитку бізнесу в умовах сучасного ринку.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text (дата звернення: 27.10.2024).
2. Волковицька Наталя. Медіація: альтернативний чи ефективний спосіб вирішення спорів? Всеукраїнське професійне юридичне видання «Юридична газета». 31.01.2020. №4-5 (606-607)
3. Про Медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення: 27.10.2024).

THE ROLE OF MEDIATION IN THE TRAINING OF SPECIALISTS IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

РОЛЬ МЕДІАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Kazmirova O.M.
Senior lecturer of the Department of Sociology
National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
Kyiv, Ukraine

Казьмірова О.М.
Старший викладач кафедри соціології
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна

Сьогодні для успішного працевлаштування випускників закладів вищої освіти необхідні не тільки знання по конкретній освітній програмі, а й потрібні вміння швидко адаптуватись до змін ринку праці, налагоджувати стосунки у трудовому колективі, здатності реагувати та вирішувати конфлікти. Навчання в закладах вищої освіти надає фундаментальні знання, сприяє професійному становленню, оскільки формує не лише академічні знання, а й розвиває навички, які допомагають впевнено рухатись кар'єрними щаблями. Саме заклад вищої освіти – це те середовище, яке сприяє вдосконаленню навичок комунікації, командної роботи, критичного мислення, емоційного інтелекту та навички вирішення конфліктів.

В умовах соціально-економічної нестабільності, освіта стає інструментом підготовки до викликів майбутнього, стає тим підмурівком, на основі якого в подальшому буде будуватись кар'єра конкурентоспроможного фахівця, який готовий до змін в професійному середовищі та здатний вирішувати конфлікти.

Так, Котельникова Ю. М., Касьмін Д. С. підкреслюють важливість формування навичок «soft skills» для успішної реалізації фахівця на ринку праці і зазначають, що: «Сьогодні вважається цінним не той працівник, який має лише професійні теоретичні знання та практичні навички – «hard skills», а той, хто готовий до саморозвитку, може працювати в команді, знаходити нестандартні рішення, подолати професійні труднощі та зберігати темпи власного розвитку, володіючи «soft skills»» [3]. Саме на ці навички, так звані «soft skills» (гнучкі навички) все більше звертають увагу при прийнятті на роботу організації (роботодавці). Тому, під час підготовки фахівців важливо розвивати зазначені навички.

Навчання в закладі вищої освіти забезпечує отримання як професійних теоретичних знань, умінь та практичних навичок («hard skills»), так і гнучких навичок («soft skills»). Для формування індивідуальних освітніх траєкторій на законодавчому рівні передбачено вибір навчальних дисциплін здобувачами вищої освіти, який становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для відповідного рівня вищої освіти та певної освітньої програми [2]. Так, на нашу думку, доречно під час формування каталогів вибіркових навчальних дисциплін включати дисципліни, які б знайомили з медіацією. Зазначимо, що «медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [1]. За допомогою медіації сторони конфлікту можуть досягти порозуміння, вирішення конфлікту. Включення дисциплін з вивчення медіації до каталогів вибіркових дисциплін сприятиме підготовці випускників до викликів на шляху самореалізації в професійній діяльності. До прикладу, в Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» в загальноуніверситетський каталог вибіркових навчальних дисциплін циклу загальної підготовки освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти було включено до вибору дисципліну «Медіація: теорія і практика врегулювання конфліктів» [4].

Дану дисципліну студенти обрали до вивчення як в осінньому семестрі, так і в весняному, що свідчить про інтерес до вивчення медіації.

За допомогою медіації здобувачі опанують навички активного слухання, критичного мислення, покращення навичок комунікації, ведення діалогу, дізнаються, що таке «емпатія», нейтральність під час вирішення конфліктів. Включення в каталог вибіркових дисциплін медіації сприятиме покращенню підготовки майбутніх фахівців, збагачуючи їх необхідними для вдалої професійної самореалізації компетентностями. Таким чином, запровадження вивчення основ медіації як вибіркової дисципліни для всіх спеціальностей у закладах вищої освіти зробить випускників більш гнучкими, конкурентоспроможними і допоможе успішно реалізуватися на ринку праці.

Література:

1. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення: 12.11.2024).
2. Ст. 62 ЗУ Про вищу освіту від 01.07.2014 № 1556-VII URL: https://kodeksy.com.ua/pro_viwu_osvitu/statja-62.htm (дата звернення: 13.11.2024).
3. Котельникова Ю. М., Касьмін Д. С. Важливість розвитку soft skills в умовах сучасного ринку праці. URL:http://surl.li/zivzll (дата звернення: 12.11.2024).
4. Загальноуніверситетський каталог (ЗУ-Каталог). URL:https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/zu-katalog-2024.pdf (дата звернення: 13.11.2024).

MEDIATION AND ITS CHALLENGES IN MODERN SOCIETY

МЕДІАЦІЯ ТА ЇЇ ВИКЛИКИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Kara Anastasia
Student of the Law Faculty
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

Кара Анастасія
студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
м. Тернопіль, Україна

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві, яке стикається з численними конфліктами різної природи – від міжособистісних до глобальних політичних, – медіація постає як інструмент мирного врегулювання

спорів, що забезпечує компроміс та взаєморозуміння між сторонами. Проте, попри безсумнівну важливість медіації, її застосування стикається з численними викликами, які обумовлені правовими, культурними, економічними та психологічними факторами. В Україні медіація лише набирає обертів, але вже демонструє потенціал для поліпшення ділових та соціальних відносин, зменшуючи кількість судових спорів і навантаження на правову систему. Однак залишається відкритим питання про готовність суспільства та інституцій до впровадження медіації як легітимної форми розв'язання конфліктів.

Виклад матеріалу. Медіація в Україні, як і в багатьох інших країнах, є важливою альтернативою традиційному судовому процесу, що забезпечує можливість мирного врегулювання конфліктів. Основна перевага медіації полягає в її здатності досягати компромісів між сторонами, уникаючи при цьому тривалих судових процесів, що часто є дорогими та психологічно виснажливими. Завдяки медіації знижується навантаження на судову систему, що є особливо важливим у випадках, коли суди перевантажені справами, і це дозволяє зосередитися на більш критичних справах.

Законодавча основа медіації в Україні визначається Законом України «Про медіацію», який набув чинності у грудні 2021 року. Закон вперше офіційно визначив медіацію як процес, що здійснюється медіатором із метою сприяння сторонам у вирішенні конфліктів на основі взаємної згоди та за дотримання принципів добровільності, конфіденційності та нейтральності [1]. Цей закон надає чітке визначення прав та обов'язків сторін, а також встановлює стандарти для роботи медіаторів в Україні, зокрема їхню професійну підготовку та етичні вимоги.

Говард Зер підкреслює важливість цього процесу як ефективного засобу вирішення конфліктів. Він вважає, що медіація не лише допомагає сторонам досягати взаємоприйнятних рішень, але й сприяє відновленню взаємодії між ними. Автор акцентує увагу на ролі медіатора, який, будучи нейтральним і непартійним, сприяє відкритому спілкуванню, що дозволяє сторонам висловлювати свої потреби та інтереси [2]. Він також зазначає, що медіація є не лише альтернативою судовому розгляду, а й важливим інструментом для розвитку емоційної грамотності та соціальної відповідальності, що робить її особливо цінною в сучасному суспільстві.

Попри існуючі переваги, медіація в Україні все ще стикається з викликами, серед яких – низька обізнаність населення про цей інститут та

недостатня довіра до нього як до ефективного методу. Крім того, система ще знаходиться на стадії становлення, а її розвиток залежить від подальших ініціатив у сфері підготовки кадрів, просвітницьких кампаній та вдосконалення законодавчої бази. На думку О.Васюренка та співавторів, для активізації процесів впровадження медіації в Україні необхідно забезпечити підготовку відповідних спеціалістів, які мають професійні знання та володіють практичними навичками щодо врегулювання конфліктів. Проведення тренінгів та короткострокових семінарів сприятиме підвищенню правової освіти та професіоналізму медіаторів [3, с. 17].

Однією з основних перешкод на шляху розвитку медіації є низький рівень обізнаності суспільства про цей метод вирішення конфліктів. Багато людей все ще не розглядають медіацію як повноцінну альтернативу суду, оскільки для них звернення до суду є традиційним та офіційним способом захисту прав. Судова система сприймається як єдиний легітимний механізм, що дозволяє розв'язувати суперечки, і ця ідея глибоко закорінена в суспільній свідомості. В результаті громадяни схильні недооцінювати медіацію як ефективний метод, який може заощадити час і зменшити фінансові витрати.

Недовіра до медіації посилюється через брак знань про її природу та переваги. Люди часто не розуміють, що медіація є конфіденційною процедурою, орієнтованою на досягнення компромісу, яка дозволяє зберегти контроль над результатом у руках сторін конфлікту, а не передавати його суду. Натомість, медіація дозволяє сторонам самостійно обговорити проблеми з нейтральним медіатором та знайти взаємовигідне рішення.

Г. Єрьоменко наголошує, що для ефективного впровадження медіації необхідне реформування не лише правової системи, але й суспільної свідомості, щоб сприймати мирне розв'язання конфліктів як надійний і поважний спосіб захисту інтересів [4].

Законотворчі ініціативи нерідко відстають від реальної практики, створюючи правовий вакуум. На думку І. Доляновської, створення реєстру медіаторів в Україні є важливим кроком для забезпечення прозорості та підвищення довіри до медіації як альтернативного способу вирішення спорів. Такий реєстр сприятиме стандартизації професійної діяльності медіаторів, встановленню чітких критеріїв їхньої кваліфікації та відповідальності, а також забезпечить доступність інформації про фахівців у цій сфері для громадськості. Це, у свою чергу, підвищить ефективність медіації та сприятиме її інтеграції в правову систему України [5, с.60].

Економічний фактор відіграє важливу роль у розвитку та популяризації медіації як альтернативного методу вирішення конфліктів, оскільки він впливає на доступність і привабливість цього процесу для широких верств населення. Медіація, зазвичай, є значно дешевшою, ніж традиційне судове провадження, оскільки не вимагає тривалого розгляду справ, збору великої кількості доказів та багатьох інших процедур, що значно знижує загальні витрати для сторін.

Важливий аспект, на який варто звернути увагу, це визначення вартості медіаційних послуг. Невизначеність у ціновій політиці обмежує привабливість медіації, особливо для населення із середнім та низьким рівнем доходів, що може стримувати розвиток цього ринку послуг. Деякі люди побоюються звертатися до медіаторів, оскільки не мають чіткого розуміння, скільки це може їм коштувати. Для гарантування чіткості щодо оплати послуг медіатора слід розробити певні фінансові стандарти.

Культурні та психологічні чинники значною мірою впливають на розвиток медіації в Україні та інших пострадянських країнах. Через історично сформовану довіру до державних установ, багато людей схильні вважати судову систему основним і єдиним ефективним засобом захисту прав та розв'язання конфліктів. Таке ставлення до суду сформувалося ще за радянських часів, коли альтернативні способи врегулювання спорів майже не існували, а державні органи вважалися основними арбітрами у конфліктних ситуаціях. Як наслідок, люди продовжують надавати перевагу офіційним державним структурам, вважаючи, що лише вони здатні забезпечити справедливе рішення.

Висновок. Медіація є перспективним інструментом для мирного врегулювання конфліктів, що забезпечує гнучкість, конфіденційність та можливість досягнення компромісу. Законодавче закріплення медіації стало важливим кроком уперед, проте для ефективного впровадження цього інституту необхідні подальші ініціативи на рівні держави, професійна підготовка медіаторів та інформаційна підтримка суспільства. Лише за умов системного підходу медіація зможе стати невід'ємною частиною української правової системи.

Література:

1. Про медіацію. Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення: 28.10.2024).

2. Zehr H. The Little Book of Restorative Justice. Intercourse, PA: Good Books, 2002. 96 p.
3. Васюренко О. В., Овдієнко І. О., Ковальчук Л. О. Проблеми розвитку інституту медіації в Україні в умовах реформування судової системи. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Право.* 2022. Вип. 1. С. 15–21.
4. Єрьоменко Г. Інтерв'ю та матеріали з питань медіації. Українська академія медіації. URL: https://www.ukrmediation.com.ua (дата звернення: 28.10.2024).
5. Доляновська І.М. До питання створення реєстру медіаторів в Україні: теоретико-правовий аспект. *Legal Bulletin. University of Economics and Human Sciences in Warsaw, «KROK» University in Kyiv.* 2023. № 7. С. 56-63.
6. Медіація в Україні – що це та як працює. Пояснює експерка // Суспільне Новини. URL: https://suspilne.media (дата звернення: 28.10.2024).

MEDIATORS' PREPARATION FOR THE ENFORCEMENT PROCESS: ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS

ПІДГОТОВКА МЕДІАТОРІВ ДЛЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Karashchuk K. L.
mediator, barrister, private enforcement agent of Kyiv Enforcement Region

Каращук К. Л.,
медіатор, адвокат, приватний виконавець виконавчого округу м. Києва

Виконання судових рішень – найважливіший показник ефективності системи правосуддя. За даними Верховного суду України наразі у справах зобов'язального характеру виконується не більше як 20 % судових рішень [1]. Аналогічні показники наводить Асоціація приватних виконавців України. Так, у 2020 р. виконано 29,8% рішень; у 2021 р. – 32,5%; у 2022 р. – 21,6% [2].

Нерідко у сторін виконавчого провадження виникають суперечки стосовно різних питань примусового виконання рішення, а також – претензії до виконавця щодо його діянь у ході виконавчого провадження. Перевіреним світовим досвідом інструментом покращення показників роботи приватних виконавців є медіація як «позасудова добровільна,

конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [3]. Законодавство передбачає можливість медіації на стадії виконавчого провадження (ч. 2 ст. 3 Закону України «Про медіацію»), але не деталізує порядок та умови її застосування. Особливість медіації у виконавчому провадженні пов'язана з тим, що на цьому етапі вже існує рішення суду, але часто залишається конфлікт між сторонами і рішення не виконується.

Особлива актуальність медіації на стадії виконавчого провадження обумовлена її вигодами, а саме: оптимізація діяльності виконавців, зниження бюджетних видатків, пов'язаних із примусовим виконанням рішень суду; у сторін виконавчого провадження з'являється можливість вибору між вирішенням питання з участю медіатора та досягненням домовленості один з одним; можливість сторін виконавчого провадження досягти консенсусу, який не досягнутий в суді, та зберегти ділові відносини.

Слід зауважити, що ефективному застосуванню медіації на стадії виконавчого провадження перешкоджає ряд перешкод: інформаційна (відсутність у законі обов'язку виконавця проінформувати сторони про можливість проведення медіації) ; правова (відсутня деталізація медіації у виконавчому провадженні, процедур, вимог до медіатора та ін.); кадрова (недостатня кількість медіаторів, обізнаних із специфікою виконавчого провадження).

На вирішення цих проблем спрямована діяльність Комітету з медіації та інших видів альтернативного врегулювання спорів при Асоціації приватних виконавців України (далі – АПВУ). Наразі досягнуті перші позитивні результати щодо впровадження медіації у виконавче провадження. Так, за період з 26.12.2023 по 01.02.2024 із 31 скарги від сторін виконавчого провадження, що надійшли до Комітету, 11 скарг відкликані заявниками завдяки проведеній медіації. Отже, застосування медіації при розгляді скарг сторін виконавчого провадження показало свою ефективність.

Кодексом професійної етики приватних виконавців України (ст. 20) визнано позитивну користь застосування медіації на стадії виконавчого провадження та передбачено необхідність приватного виконавця сприяти «задоволенню інтересів сторін виконавчого провадження, за наявності об'єктивної можливості, швидкого досягнення порозуміння між сторонами та виконання судових рішень і рішень інших органів».

При цьому «дії приватного виконавця мають відповідати міжнародно визнаним етичним засадам медіації, а також основним принципам етики приватного виконавця» [4].

Комітетом з медіації та інших видів альтернативного врегулювання спорів при АПВУ розробляються заходи з підвищення ефективності медіації у виконавчому провадженні. Видається, що першочерговими проблемами, які потребують вирішення є встановлення вимог та обмежень для медіатора у виконавчому провадженні; участь в організації навчання медіаторів у сфері виконавчого провадження та вироблення пропозицій із внесення змін до чинного законодавства щодо удосконалення правового регулювання медіації у виконавчому провадженні. В Законі «Про медіацію» передбачені загальні вимоги до медіаторів. Проте доцільно було б прямо передбачити дозвіл виконавцю виконувати функції медіатора у виконавчому провадженні, яке він веде. Подібна норма передбачена ч. 4 ст. 3 Закону України «Про нотаріат» [5]. Наразі чинне законодавство прямо не передбачає можливості виконавця виступати медіатором, але й не забороняє. Слід зауважити, що виконавець може бути не зацікавлений у запрошенні посередника, оскільки виконавче провадження потребує спеціальних знань, які можуть бути відсутні у медіатора, який не є виконавцем. Доцільно було б в Україні запровадити позитивний зарубіжний досвід щодо проведення медіації виконавцями на завершальній стадії судочинства. Зокрема, в Албанії, Північній Македонії та Болгарії приватний виконавець навіть може виступати медіатором у виконавчому провадженні, яке сам веде» [6]. Це сприяло б не тільки більш активному застосуванню медіації у виконавчому провадженні, але й підвищенню інтересу виконавців до навчання та опанування навичок медіатора.

Відсутність спеціальної підготовки медіаторів для виконавчого провадження є ще однією перешкодою для розвитку медіації на цій стадії судочинства. На нашу думку, АПВУ має активізувати участь у спеціалізованій підготовці медіаторів для виконавчого провадження. Для цього слід було б у взаємодії із суб'єктами освітньої діяльності, які відповідно до ст. 10 Закону «Про медіацію» мають право здійснювати підготовку медіаторів, розробити навчальні програми та забезпечити безоплатне навчання виконавців, які бажають набути навичок медіаторів. Також АПВУ має створити власний реєстр приватних виконавців-медіаторів, які пройшли спеціалізовану підготовку та одержали сертифікат. В цьому випадку слід використати аналогію із ст. 16[1] Закону України «Про нотаріат» яка передбачає, що Нотаріальна палата

України здійснює підготовку нотаріусів у сфері медіації, веде та оприлюднює реєстри нотаріусів, які пройшли підготовку у сфері медіації.

Отже, можна зробити висновки, що підготовка медіаторів для виконавчого провадження необхідна для оптимізації роботи виконавців та підвищення виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів. Для підвищення ефективності застосування медіації у виконавчому провадженні в Україні доцільно було б вжити такі заходи:

- організація АПВУ безоплатного навчання приватних виконавців навичкам медіації у взаємодії із суб'єктами освітньої діяльності, які відповідно до ст. 10 Закону «Про медіацію» мають право здійснювати підготовку медіаторів;

- створення АПВУ власного реєстру приватних виконавців-медіаторів, які пройшли спеціалізовану підготовку та одержали сертифікат;

- вироблення пропозицій по внесенню змін до чинного законодавства щодо медіації у виконавчому провадженні, зокрема, щодо встановлення вимог та обмежень для медіатора у виконавчому провадженні.

Література:

1. Проблеми й механізми виконання судових рішень обговорили під час засідання робочої групи членів Науково-консультативної ради при ВС. Київ, 20 березня 2024. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1576098/ (дата звернення 04.11.2024).
2. Показники ефективності системи примусового виконання судових рішень у 2022 році// Вісник Асоціації приватних виконавців України. 2023. № 1. С. 16.
3. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення 30.10.2024).
4. Кодекс професійної етики приватних виконавців України від 26.10.2021 № 7. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007943-21#Text (дата звернення 04.11.2024)
5. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text (дата звернення 01.11.2024)
6. Медіація у виконавчому провадженні: міжнародний досвід та перспективи для України – Проєкт ЄС «Право-Justice» провів Стратегічну сесію для АПВУ. URL: https://www.pravojustice.eu/ua/post/mediaciya-u-vikonavchomu-provadzhenni-mizhnarodnij-dosvid-ta-perspektivi-dlya-ukrayini (дата звернення 30.10.2024).

MEDIATION AS A METHOD OF RESOLVING CROSS-BORDER CONFLICTS

МЕДІАЦІЯ ЯК СПОСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ КОНФЛІКТІВ

Клапоущак Дар'я
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Сучасний світовий порядок стикається з численними транскордонними конфліктами, що мають як економічні, так і соціально-політичні причини. Традиційні методи врегулювання, такі як судовий процес чи арбітраж, не завжди здатні ефективно вирішувати конфліктні питання. Медіація, як альтернативний спосіб вирішення конфліктів, стає все більш популярною завдяки своїй гнучкості та здатності знаходити взаємовигідні рішення.

Для кращого розуміння значення транскордонних конфліктів необхідно розглянути етимологічне значення терміну «транскордонний». Великий тлумачний словник сучасної мови розуміє термін «транскордонний», як той, що проходить через кордон, перетинає його. Отже, в широкому розумінні, транскордонний конфлікт слід розуміти як конфлікт, який не обмежується певним державним кордоном, а виходить за межі державного кордону чи кордонів. У вузькому розумінні, транскордонний конфлікт – це зіткнення прав чи інтересів суб'єктів міжнародного приватного права [1, с. 85]. Особливості транскордонних конфліктів полягають у складності їх врегулювання через різноманіття правових систем, культурні відмінності, політичні інтереси та міжнародні відносини. Врегулювання таких конфліктів вимагає багатостороннього підходу, де враховуються інтереси всіх залучених сторін, що робить процес надзвичайно складним та тривалим.

У науковій літературі існують різні точки зору щодо трактування медіації як способу врегулювання транскордонних конфліктів. Так, українська вчена О. С. Можайкіна трактує медіацію як «структурована добровільна та конфіденційна процедура позасудового врегулювання спору (конфлікту), в якій медіатор (посередник) допомагає сторонам у розумінні їхніх інтересів та пошуку ефективних шляхів досягнення взаємоприйнятного рішення [2, с. 55].

Н. Мазаракі пропонує наступне визначення медіації: «медіація – це примирення і знаходження конструктивного підходу до врегулювання суперечки, який дозволяє виявити важливі для обох сторін питання»;

під різним кутом розглядає предмет спору; дозволяє використати конфлікт як «інструмент навчання» та основу для покращення відносин між сторонами» [3, с. 95].

Дослідниця О. Дацько зазначає, що «медіація – це процедура врегулювання спору (конфлікту) шляхом переговорів сторін цього спору (конфлікту) за допомогою одного або кількох нейтральних неупереджених посередників (медіаторів), які мають відповідну підготовку, навички та викликають довіру у обох сторін конфлікту» [4, с. 10].

Отже, враховуючи різні наукові дефініції поняття медіації, пропонуємо вважати «медіацією» структурований процес, у якому нейтральний, неупереджений посередник допомагає сторонам конфлікту знайти взаємоприйнятне рішення. Цей процес є добровільним, конфіденційним та базується на принципах рівності та взаємоповаги. Медіатор сприяє діалогу між сторонами, допомагаючи їм краще зрозуміти інтереси та потреби один одного, що сприяє знаходженню ефективних шляхів врегулювання спору.

Застосування медіації у транскордонних конфліктах має свої особливості. По-перше, це залучення міжнародних організацій або нейтральних третіх держав як посередників. Організації, такі як Організація Об'єднаних Націй, Європейський Союз або Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), часто беруть на себе роль медіаторів, надаючи технічну та правову підтримку сторонам конфлікту. Їхня участь також надає медіації офіційного статусу, сприяючи ширшому визнанню результатів медіації на міжнародному рівні [5, с. 422-423]. До того ж ці організації володіють ресурсами та експертами, здатними надавати технічну та правову підтримку, полегшуючи цим процес переговорів і забезпечуючи ефективне управління конфліктом.

По-друге, особливістю медіації в транскордонних конфліктах є необхідність врахування різноманіття правових систем, культурних та соціальних норм, характерних для різних країн. Кожна сторона, яка бере участь у транскордонному конфлікті, зазвичай представляє правову систему зі специфічними підходами до вирішення спорів. У такій ситуації медіатор має бути обізнаним не лише у міжнародному праві, але й у правових традиціях конкретних держав, які беруть участь у конфлікті. Це знання дозволяє не лише забезпечити коректний правовий підхід до вирішення конфлікту, але й запобігти виникненню непорозумінь, які могли б ускладнити або навіть зірвати процес.

Знання культурних та соціальних особливостей учасників медіації також є важливим фактором успішного ведення переговорів. Повага до цих аспектів допомагає встановити довіру та налагодити ефективну комунікацію. Так, знання мови, традицій та етикету сторін сприятиме досягненню взаєморозуміння й усуненню емоційної напруги. Наприклад, у багатьох країнах Азії велике значення надається питанням честі в переговорах, а в західних культурах провідним є прагнення до чіткого та прозорого процесу. Медіатор, обізнаний з такими особливостями, здатний краще налагодити спілкування, враховуючи емоційні й культурні потреби сторін, сприяючи створенню сприятливого середовища для досягнення компромісу [6, с. 167].

Таким чином, медіація у транскордонних конфліктах вимагає інтеграції різноманітних інструментів і знань: від правових та технічних аспектів до глибокого розуміння культурних особливостей. Ефективність цього підходу ґрунтується на здатності медіатора забезпечити зважений підхід, який би відповідав інтересам і потребам кожної зі сторін конфлікту. Успіх медіації залежить від наявності добре підготовлених медіаторів, які мають не лише досвід роботи з правовими та міжнародними інструментами, але й володіють навичками міжкультурної комунікації.

Крім того, застосування медіації у транскордонних конфліктах дає можливість уникнути ескалації конфлікту, оскільки сприяє вирішенню спорів за допомогою переговорів, а не примусу. У перспективі це дозволяє країнам-учасницям не лише вирішувати поточні конфліктні ситуації, але й створювати підґрунтя для довготривалих партнерських відносин, що, у свою чергу, сприяє миру і безпеці на глобальному рівні.

Література:

1. Галупова Л. І. Врегулювання транскордонних конфліктів щодо прав інтелектуальної власності за допомогою приватних процедур. Приватне право в умовах війни : матеріали Всеукр. наук. конф. Одеса : Фенікс, 2022. С. 84-88.
2. Можайкіна О. С. Поняття та зміст основних принципів медіації в цивільно-правових відносинах. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 5. С. 55.
3. Мазаракі Н. Медіація в Україні: проблеми теорії та практики. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 1. С. 92–100.
4. Дацько О., Боченкова В., Якименко В. Шкільна медіація: посібник. Черкаси, 2019. 24 с.

5. Істін С. О. Міжнародні стандарти медіації як альтернативного способу вирішення правових спорів та їх імплементація в умовах євроінтеграції України. Аналітично-порівняльне правознавство, 2022, С. 420-424.
6. Геращенко М. Культурна медіація в крос-культурному середовищі: визначення понять і форми. Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір: матеріали ІІ Міжнародної наукової конференції молодих вчених, аспірантів та магістрів. К. : НАКККіМ, 2018. С. 166-169.

THE ROLE OF MEDIATION IN ENSURING THE RULE OF LAW: NEW APPROACHES TO TRAINING LAWYERS

РОЛЬ МЕДІАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА: НОВІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ПРАВНИКІВ

Koval Y.O
PhD student of Department of Public Law, Faculty of Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

Коваль Ю. О.
аспірант кафедри публічного права юридичного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, України

Вступ. Відповідно до статей 8 та 129 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права, а суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права [1]. Цей принцип є показником існування ефективної системи управління будь-якої демократичної, правової держави, визначає підстави забезпечення та реалізації основних прав і свобод громадян, їх правове положення в суспільному розвитку держави. 25–26 березня 2011 року Венеціанська комісія на 86-ому пленарному засіданні консенсусно схвалила Доповідь про правовладдя у якій визначено шість ключових елементів принципу верховенства права, зокрема законність, юридичну визначеність, заборону свавілля, доступ до правосуддя, дотримання прав людини, заборону недискримінації та рівність перед законом [2]. На сучасному розвитку української держави та процесі євроінтеграції можемо констатувати, що дотримання принципу верховенства є справді нагальною проблемою, оскільки жоден із вищезгаданих ключових елементів не є реалізованим у повному обсязі та потребує якісного реформування.

Метою цього дослідження є визначення ролі медіації як інструмента забезпечення верховенства права та розробка нових підходів до підготовки правників, які включають розвиток медіаційних компетентностей.

Методологічною основою дослідження стали антропосоціокультурний підхід, загальнонаукові принципи об'єктивності та історизму, методи системного та структурно-функціонального аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2014 р. Україна підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом. Згідно з першою статтею цієї Угоди Україна взяла на себе додаткові зобов'язання щодо забезпечення верховенства права і належного доступу до правосуддя. Ці зобов'язання містять як розширення доступу до судових, так і позасудових методів врегулювання конфліктів та замирення соціального середовища на засадах творчого застосування інноваційного європейського досвіду у цій сфері [3].

В процесі реалізації цих зобов'язань Верховною Радою України було прийнято Закон України №1875-IX від 16.11.2021 «Про медіацію». Цей Закон визначає правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані з цією процедурою [4]. Медіація розуміється як позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. Закріплено, що медіація може бути проведена як до звернення до суду, так і безпосередньо під час судового розгляду.

На нашу думку, саме альтернативні способи вирішення спорів можуть стати дієвим способом вдосконалення системи дотримання принципу верховенства права в Україні. Медіація, безумовно відіграє важливу роль у забезпеченні усіх ключових елементів верховенства права, виступаючи як ефективний і гуманний механізм розв'язання конфліктів та забезпечення правосуддя. Медіація як спосіб вирішення життєвих конфліктів (спорів) самими їх учасниками при допомозі професійних медіаторів наразі немає рівноцінних альтернатив. Вона за її правовою природою, як переконує неупереджений аналіз, є взаємним самозахистом індивідів від несправедливості з боку Іншого [5, с. 77]. Справедливість є основною категорією медіації, хоча поняття справедливості завжди є індивідуальним для учасників конфлікту, завжди мають місце

моральні цінності та традиції суспільства. За їх дотримання можливим буде утвердження справедливості та верховенства права за допомогою посередництва, коли ідеї соціальної справедливості, свободи, рівності, моралі, традиції та звичаї суспільства відображені в угодах за результатами медіації [6, с. 27].

Вплив медіації на панування верховенства права пояснюється ще й тим, що процес медіації та надання послуг у сфері медіації відбувається з дотриманням прав, свобод та інтересів учасників процедури. Тобто процедура медіації безпосередньо відбувається на засадах верховенства права, вихідного начала дії більшості правових принципів. [7, с. 184].

Для ефективного застосування медіації та утвердження усіх ключових елементів принципу верховенства права наша держава має вирішити проблему низького рівня правосвідомості як суспільства загалом, так і недостатнього рівня підготовки правників. З метою вирішення цієї проблеми МОН виступило з ініціативою реформування юридичної освіти, яка передбачає введення єдиного кваліфікаційного іспиту для всіх правників, описує компетентності, якими повинна володіти людина з юридичною освітою, та містить вказівки щодо нових методик викладання[8].

Безперечно, запропоновані ініціативи є вдалими, проте потребують доповнення новими підходами, зокрема впровадженням медіації. У країнах із розвиненою правовою системою медіація є важливою складовою практики правників, а також однією з основних компетентностей, яку здобувають студенти. Успішне впровадження медіації у правову освіту є особливо важливим в умовах сучасного суспільства, де швидке та гнучке вирішення спорів стає критичною необхідністю. Під час підготовки юристів важливо формувати не лише професійні навички, але й високі моральні та етичні цінності. Зокрема, акцент має бути зроблений на розвиток емпатії, відданості правам людини та відповідальності перед суспільством. Потрібно забезпечити правників практичним досвідом, це вже реалізується – в окремих університетах функціонують лабораторії медіації, де студенти можуть на практиці випробовувати себе в якості медіаторів та вирішувати правові конфлікти. Це є чудовим початком, але необхідно розширювати такі заходи на всі університети нашої держави.

Крім того, слід запровадити обов'язкові навчальні курси щодо альтернативних способів вирішення спорів та проведення практичних тренінгів, де студенти можуть здобувати навички ведення переговорів, роботи із конфліктами та пошуку взаємовигідних рішень.

Також в умовах повномасштабної війни правника повинна передбачати оволодіння навичками аналізу ситуації, швидкого реагування та прийняття рішень у складних умовах. Додатково, важливим має стати навчання навичкам захисту своєї безпеки та безпеки клієнтів у небезпечних умовах. Такий підхід не лише розширить інструментарій та компетентності правників, а й дозволить їм ефективніше сприяти реалізації верховенства права у своїй подальшій професійній діяльності.

Висновки. Отже, медіація відіграє важливу роль у зміцненні принципу верховенства права, виступаючи як ефективний і гуманний механізм розв'язання конфліктів та забезпечення правосуддя. Оскільки основою медіації є справедливість, добровільність та рівність, вона сприяє реалізації ключових елементів верховенства права, таких як доступ до правосуддя, дотримання прав людини та недискримінація. Крім того, запровадження медіації в юридичну освіту сприяє формуванню правників нового покоління – морально стійких, емпатичних і здатних до конструктивного діалогу.

Таким чином, підвищення рівня правової обізнаності та інтеграція медіаційних навичок у підготовку правників є ключем до успішного забезпечення верховенства права в Україні, особливо в сучасних умовах війни, коли питання захисту прав і безпеки громадян стають пріоритетними.

Література:

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 07.11.2024).
2. Resolution 1594 (2007). The principle of the rule of law. Text adopted by the Standing Committee, acting in behalf of the Assembly, on 23 November 2007 (see Doc. 11343, report of the Committee on Legal Affairs and Human Rights, rapporteur: Mr. Jurgens).
3. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник/авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе.Одеса : Екологія, 2019. 456 с
4. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/1875-20#Text
5. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як цінність: Монографія. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 466 с.
6. Мазаракі Н. А. Медіація як доступ до справедливості. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. Вип. 6. Т. 7. С. 23-27.

7. Супрун Г. Характеристика загальноправових принципів процесу медіації та надання послуг у сфері медіації. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2018. Т. 10. № 4. С. 181-191.
8. Проект Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. URL: http://uba.ua/documents/2016%20- %2009%20-%2014%20-%20Education%20Concept.pdf

MEDIATION IN ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS

МЕДІАЦІЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ ТА ПРОЦЕСІ

Kovbas I.V.
Associate Professor of the Department of Public Law, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Doctor of Law

Khudyk A.M.
Assistant Judge of the High Anti-Corruption Court, PhD in Law

Ковбас І.В.
доцент кафедри публічного права Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича, доктор юридичних наук

Худик А.М.
помічник судді Вищого антикорупційного суду, кандидат юридичних наук

В сучасного світу традиційні способи вирішення конфліктів не завжди ефективні, оскільки, як правило, інтереси та потреби сторін залишаються незадоволеними [4, с. 161-167]. Трансформація уявлення громадянського суспільства про належне і справедливе судочинство, сучасні соціально-правові зміни, які відбуваються в Україні, впливають на переосмислення традиційних завдань судової системи загалом. Сучасна модель адміністративного судочинства в Україні піддається інтенсивному впливу правових новацій, які у всьому світі вважаються взірцем демократичних перетворень у державі і її гуманізації [5, с. 186-190].

Сьогодні в Україні актуальним є обґрунтування шляхів впровадження процедури медіації в структуру адміністративних процедур. Теорія

адміністративного права свідчить про існування різних процедур та методи медіації, які різняться поміж собою змістом та ефективністю.

В Україні вже протягом довгого часу відбувається процес реформування судової системи з метою покращення її діяльності для виконання державою взятих на себе обов'язків щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини.

Одним із основних завдань такої реформи є підвищення ефективності правосуддя шляхом розширення способів альтернативного врегулювання спорів, зокрема шляхом практичного впровадження інституту медіації і посередництва, запровадження ефективних процесуальних механізмів для попередження розгляду справ за відсутності спору між сторонами.

На думку Меленко О.В., симптоматичною ознакою розвинених правових систем світу є перехід від державного патерналізму до правового плюралізму, в тому числі за допомогою широкого впровадження інститутів альтернативного вирішення правових спорів [8, с. 180-185].

Публічно-правові спори мають свої особливості, що викликає сумніви серед правознавців у можливості та ефективності застосування процедури медіації у вирішенні публічно-правових спорів. При цьому зарубіжний досвід провідних правових держав світу доводить не тільки можливість, але й необхідність перегляду вітчизняних стандартів судочинства [5, с. 186-190].

Підписання Україною у 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [2], створило сприятливі зовнішньополітичні передумови для впровадження у правову систему України європейської моделі медіації.

Відомо, що одним з пріоритетних завдань Ради Європи та Європейського Союзу є надання допомоги державам-членам Ради у здійсненні справедливого правосуддя та розробці альтернативних методів розв'язання конфліктів. Безумовно, така допомога, перш за все, полягає у виробленні певних стандартів відповідно до яких держави-члени мусять привести своє законодавство у відповідність до взятих ними правових зобов'язань [7, с. 152-165].

Радою Європи було запропоновано Україні здійснити певні кроки в напрямку реформування своєї нормативно-правової бази. Зокрема, йдеться про рекомендації та керівні принципи, які було викладено в Рекомендації № R (2001)9 «Про альтернативні судові процедури вирішення спорів між адміністративними органами влади і приватними особами» від 5 вересня 2001 року, в якій зазначена, що використання засобів, альтернативних судовому процесу, слід дозволяти або взагалі, або в певних категоріях справ, що вважаються відповідними, зокрема тих, які стосуються окремих адміністративних актів, договорів, цивільної відповідальності, а також, позовів, пов'язаних із певною сумою грошей [3].

Специфіка адміністративних спорів змушує експертне середовище визнати, що використання медіації є ефективним способом розвантажити суди, але таке її використання має бути обережним і контролюватися судом [5, с. 186-190].

З прийняттям Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) у редакції, яка набула чинності 15 грудня 2017 року, було зроблено перші кроки на шляху до запровадження медіації в адміністративному судочинстві [11, с. 183-199]. КАС України було запроваджено у систему позитивного права України новий законодавчий інститут – інститут обов'язкової судової медіації. Водночас, на думку Пацурківського П.С., замість того, щоб стати альтернативою правосуддю, КАС України відводить медіації в Україні роль придатку її до судочинства [6]. Обов'язкова судова медіація не є альтернативою «судовому вирішенню конфліктів і спорів. Її найголовніша мета – зберегти монополію державного правосуддя у цій сфері суспільних відносин і максимально сприяти ідеології та політиці державоцентризму у суспільстві» [9, с. 212-229].

В КАС України чітко не виписано інститут медіації, як частини судової практики, тому залишається, лише одна можливість – розглядати медіацію як частину адміністративної діяльності судів [11, с. 183-199]. КАС України гарантує, що:

- сторони можуть досягнути примирення, у тому числі шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу, що є підставою для закриття провадження в адміністративній справі (ч. 5 ст. 47 КАС України);
- у підготовчому засіданні суд з'ясовує, чи бажають сторони вирішити спір шляхом примирення, провести позасудове врегулювання спору шляхом медіації або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді (ч. 2 ст. 180 КАС України);

- суд може оголосити перерву у підготовчому засіданні у разі необхідності, зокрема, у випадку якщо сторони домовилися провести позасудове врегулювання спору шляхом медіації (ч. 6 ст. 181 КАС України);
- суд зупиняє провадження у справі в разі звернення обох сторін з клопотанням про надання їм часу для примирення, у тому числі шляхом медіації, – до закінчення строку, про який сторони заявили у клопотанні (ч. 1 ст. 236 КАС України).

Вчені-адміністративісти притримують єдиний погляд стосовно того, що процедуру адміністративної медіації неможливо застосовувати до усіх категорій адміністративних справ [8, с. 180-185]. Водночас, в адміністративному судочинстві є ряд справ, які можна вирішити альтернативним способом, зокрема це: оскарження правових актів індивідуальної дії, чи бездіяльності органу місцевого самоврядування, посадової чи службової особи; спори з приводу прийняття громадян на публічну службу *(за винятком якщо відповідачами є Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, інші центральні органи виконавчої влади)*; спори, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів; спори, щодо пенсійних виплат, соціальних виплат, соціальні страхування, виплати допомоги, захисту; спори з приводу оскарження рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби, тощо [10, с. 437-440].

Отже, євроінтеграція Україні сприяє формуванню правового підґрунтя для розвитку альтернативних способів врегулювання спорів в адміністративному процесі, зокрема, інституту медіації. КАС України та Закон України «Про медіацію» дають можливість для впровадження медіації як частини адміністративної діяльності суду, не вносячи при цьому змін до існуючого законодавства. Основна проблема полягає у можливостях і бажанні суб'єктів владних повноважень. Певна категорія публічно-правових спорів може потенційно вирішуватись за допомогою адміністративної медіації за умови наявності більш сталої практики та розмежування дискреційних повноважень відповідних суб'єктів.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України. *Голос України від 23.08.2005. № 158*.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вісник України від 26.09.2014. № 75.*

3. Рекомендації № R (2001)9 «Про альтернативні судові процедури вирішення спорів між адміністративними органами влади і приватними особами» від 5 вересня 2001 року. URL: https://www.supreme.court.gov.ua/ userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf (дата звернення: 02.11.2024).
4. Берлач А.І. Медіація в адміністративному судочинстві. *Науковий вісник Дніпропет. державного університету внутрішніх справ. 2020. № 4*. С. 161-167.
5. Верба І.О. Медіація в адміністративному судочинстві: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 3*. С. 186-190.
6. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як цінність: монографія. Чернівці: Чернівецький нац. унів. імені Ю. Федьковича. 2023. 466 с.
7. Кафарський В.В. Медіація в адміністративному судочинстві. *Прикарпатський юридичний вісник. 2014. Вип. 3*. С. 152-165.
8. Меленко О.В. Адміністративна медіація у світлі інституційних перетворень в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. Вип. 68*. С. 180-185.
9. Пацурківський П.С., Гаврилюк Р.О. Людське право на медіацію. *Право України. 2020. № 7*. С. 212-229.
10. Різенко О.В. Медіація в адміністративному процесі. *Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 1*. С. 437-440.
11. Сандрачук Я.В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення адміністративних спорів: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Вісник післядипломної освіти. 2020. Вип. 14*. С. 183-199.

FEATURES OF THE USE OF MEDIATION BY OFFICERS OF CIVIL-MILITARY COOPERATION

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ ОФІЦЕРАМИ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Kozhedub O.V.
Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Military Psychology and Pedagogy of the Military Institute of Taras Shevchenko Kyiv National University
Kyiv, Ukraine

Кожедуб О.В.
кандидат соціологічних наук, доцент
доцент кафедри військової психології та педагогіки Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Київ, Україна

Сьогодні, сектор безпеки та оборони важко уявити без CIMIC (civil-military cooperation), тобто без цивільно-військового співробітництва (ЦВС). Останнє стало відомим в Україні у 2014 році, з початком війни на Сході України. Структура ЦВС була сформована на базі стандартів НАТО у 2014 році. ЦВС – це зв'язок між Збройними Силами та цивільним населенням, яке мешкає на лінії бойового зіткнення.

Офіцери ЦВС покликані здійснювати взаємодію військових та цивільного населення. Метою такої взаємодії є максимальна мінімізація дестабілізації ситуації та негативного ставлення цивільного населення до Збройних Сил та сприяння виконанням останніми завдань за призначенням. А з початком повномасштабного вторгнення росії на територію України – це і фізичний захист цивільного населення, адже не все цивільне населення залишило населені пункти, на території яких ведуться бойові дії. Часто ті, хто залишився у напівзруйнованих та зруйнованих населених пунктах, не хочуть залишати небезпечні місця. І офіцери ЦВС вдаються до практики застосування медіації, метою якої є переконання цивільного населення (яке у більшості випадків негативно ставиться до українських військових) до переселення у безпечні населені пункти.

Формування компетенції взаємодії з цивільним населення у фронтовій та прифронтовій зоні, формування компетенції щодо оцінки цивільного

середовища, формування навичок вивчення соціально-психологічної обстановки, настроїв такого населення тощо – це зміст професійної підготовки офіцерів ЦВС.

У 2018 році у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка було започатковано підготовку офіцерських кадрів за спеціальністю "Цивільно-військове співробітництво". Під час підготовки, майбутніх офіцерів ЦВС знайомлять з техніками та процедурами медіації. Адже в основі медіації лежать техніки та інструменти, які допомагають налагодити діалог та вирішити проблему.

Головним інструментом в медіації – є питання. Питання необхідно правильно сформулювати та використати у слушний момент. Питання бувають різного характеру. З метою отримання якнайбільше інформації, офіцер ЦВС може використовувати *відкриті* питання. Наприклад: "Розкажіть, чому ви не хочете переїхати у безпечне місце?". *Закриті* питання передбачають такі відповіді як "так" та "ні" та є малоінформативними. Офіцери ЦВС часто працюють в умовах з обмеженим часовим ресурсом, тому повинні вміти використовувати *прості* питання. Наприклад: "Вам потрібна вода?", "Вам потрібні продукти харчування?", "Вам потрібні ліки?" тощо. Для з'ясування ситуації офіцер ЦВС може використовувати *уточнюючі*, *доповнюючі*, *риторичні*, *альтернативні*, *сугестивні* питання.

Ще одним інструментом медіації, яку можуть використовувати офіцери ЦВС – є активне слухання, яке досягається за допомогою таких прийомів як:

- невербальна та паравербальна комунікація це – рух очей, кивок голови, вираз обличчя, жести, поза, тембр голосу тощо. Метою такої комунікації є демонстрація співрозмовнику того, що ви його слухаєте, поважаєте, зацікавлені в ньому і в тому, що він говорить;
- уточнення інформації та прояснення фрази, слова – короткі запитання по суті почутого, щоб впевнитися у правильному розумінні сказаного або отримати додаткову інформацію;
- переформулювання – зміна сенсу висловлювання за допомогою позитивно забарвлених слів та висловів з метою видалення негативного формулювання зі збереженням його змісту;
- перефразування – переказ змісту висловлювання, але своїми словами, щоб переконатися у правильному розумінні співрозмовника;
- резюмування – підбиття підсумків думок співрозмовника, виокремлення головної думки сказаного;

- парафраз – дуже коротке резюме в одне речення;
- віддзеркалення почуттів – проговорювання емоцій та почуттів співрозмовника;
- рефреймінг – зміна позиції людини, зняття меж, шаблонів його сприйняття, упереджень;
- центрування – повернення співрозмовника до того, що є найважливішим, допомагаючи йому залишитися у фокусі розмови, а не відходити в сторону;
- вчасне мовчання, пауза там, де вона позитивно вплине на розповідь;
- припинення внутрішнього діалогу та максимальне фокусування уваги на тому, що говорить співрозмовник.

VALUE BASES OF MEDIATION IN THE FORMATION OF SOCIAL TRUST: IMPLEMENTATION IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

ЦІННІСНІ ЗАСАДИ МЕДІАЦІЇ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОВІРИ: РЕАЛІЗАЦІЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Kolomiiets Tetiana V.
PhD in Social Philosophy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Sociology National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv, Ukraine

Коломієць Т. В.
к.філос.н., доцент, доцентка кафедри соціології КПІ імені Ігоря Сікорського,
Київ, Україна

Соціальна довіра – це не просто «впевненість у надійності соціального об'єкта, що ґрунтується на уявленні або знанні про нього і пов'язана зі здатністю передбачати, прогнозувати чи впливати на дії цього об'єкта, контролювати його діяльність» [2;с.1]. Соціальна довіра – це фундаментальне поняття, одна з умов соціального порядку, вона є індикатором рівня розвитку соціальних систем та динаміки взаємодій у межах соціальних структур. Соціальна довіра є основою для формування стабільного, гармонійного та відкритого соціального середовища. Соціальна довіра зміцнює зв'язки в громадах, є підгрунтям для накопичення соціального капіталу та підтримує соціальну солідарність.

Дослідженню феномена соціальної довіри присвячено праці багатьох соціологів і філософів. У праці Пйотра Штомпки «Trust: A Sociological Theory» розглядається довіра як критично важлива категорія для побудови стабільного суспільства. Штомпка, відомий польський соціолог, підкреслює, що довіра є не лише міжособистісним феноменом, а й потужним структурним елементом, що пронизує різні рівні соціальних відносин і впливає на соціальну інтеграцію та розвиток. Штомпка розглядає довіру як форму соціального капіталу, яка сприяє об'єднанню людей, формуванню солідарності та соціальної згуртованості. Він зазначає, що суспільства з високим рівнем соціальної довіри мають значно більший потенціал для розвитку, оскільки члени таких суспільств більш схильні до співпраці та підтримки один одного, що знижує витрати на контролювання і спрощує соціальну взаємодію. Вчений розробляє типологію довіри, розділяючи її на декілька рівнів: міжособистісна довіра – довіра між індивідами, яка залежить від їхніх особистих якостей та взаємного досвіду; інституційна довіра – довіра до соціальних інститутів: держави, правоохоронних структур, системи освіти, ЗМК; системна довіра – загальний рівень довіри до суспільства, яка формується через усвідомлення того, що соціальні структури діють в інтересах людей, підтримують соціальну стабільність та захищають загальні інтереси [3].

Як бачимо, соціальна довіра є основою громадянського суспільства. Вона знижує соціальні бар'єри, сприяє співпраці, полегшує комунікацію і сприяє ефективному функціонуванню соціальних, економічних та політичних процесів. У суспільствах з високим рівнем довіри люди відчувають більшу особисту безпеку, більше готові до інновацій і змін, менш схильні до радикалізації та конфліктів. Таким чином, соціальна довіра є глибоко вкоріненою рисою суспільства, чий позитивний вплив на політичні, соціальні, економічні процеси був широко зафіксований у працях багатьох дослідників: Френсіса Фукуями, Роберта Патнема, Нікласа Лумана.

Поява медіації як форми інтервенції в конфлікт, заснованій на принципах конфіденційності, добровільності, нейтральності, рівності сторін за участі неупередженого посередника (медіатора), була як відповіддю на виклики певної кризи інституційної довіри, що виникла у суспільствах другої половини XX століття, так і можливістю задоволення нових суспільно значущих потреб, здатних відновити соціальну довіру за рахунок поширення цінностей медіації. Р.Гаврилюк та П.Пацурківський дають нам таке тлумачення даних процесів: «ключовою серед цих потреб була необхідність утвердження свободи особи у суспільстві, оскільки остання, з одного боку, виступає можливістю та умовою водночас подолання

тотального розчинення індивіда у масі-натовпі через здатність вивільненого індивіда до розрізнення добра і зла; з іншого боку, людська свобода є передумовою утвердження персональної відповідальності особи за себе та подолання внаслідок цього патерналізму як одвічного perpetum mobile субстанційної держави». [1;с. 58]. Як бачимо, мова йде про акценти на антропоцентризмі – ключовій цінності медіації. Антропоцентричний поворот, що стався в середині й другій половині XX століття, повернув індивідам у посттоталітарних суспільствах суб'єктність і дав змогу усвідомити своє укорінення в світі як основу існування та особисту свободу. Із упокореної державі-Богу, долі та вищим силам істоти індивід перетворився на самодостатню особистість, здатну самостійно захистити власну гідність, на особистість, що прагне до самоствердження й самореалізації. Цей новий тип людини, який сформувався завдяки антропоцентричним світоглядним трансформаціям, усвідомив свою повну відповідальність як за себе, так і за Іншого, з ким разом реалізовує життєві проєкти. У нього з'явилася нагальна потреба самостійно вирішувати життєві конфлікти за допомогою посередництва. Поява цього нового типу індивіда-особистості стала завершальним етапом формування суспільних передумов для виникнення альтернативного державному судочинству способу вирішення конфліктів – медіації [1;с.59].

Антропоцентричні цінності медіації, що сприяють посиленню соціальної довіри, найефективніше формувати через освітнє середовище, яке стає своєрідним провідником поширення даних цінностей в суспільстві. Ці процеси потребують багатогранного підходу, орієнтованого на розвиток соціально-емоційних компетенцій та створення середовища для конструктивної взаємодії. Важливою ланкою цього процесу є інтеграція медіаційної освіти в навчальні програми: включення медіації до навчальних планів у вигляді окремих курсів, тренінгів або модулів допоможе студентам засвоїти практичні навички вирішення конфліктів. При цьому, важливо не тільки навчати технік медіації, а й пояснювати значення цінностей довіри, поваги, емпатії та відповідальності у процесі діалогу. Неабияку роль відіграють і тренінги з ненасильницької комунікації: завдяки тренінгам з активного слухання, навичок невербальної комунікації та вміння висловлювати думки, студенти зможуть краще розуміти та приймати різноманітність поглядів, що сприяє толерантному діалогу та допомагає формувати соціальну довіру. Модулі медіаційної освіти, присвячені розвитку емоційного інтелекту студентів сприяють кращому усвідомленню власних почуттів та почуттів інших, що є основою для ефективних медіаційних навичок, необхідних для формування антропоцентричних цінностей медіації.

Таким чином, через системне впровадження цих методів, освітнє середовище стає платформою, де антропоцентричні цінності медіації поступово стають невід'ємною частиною формування відповідальних і соціально свідомих особистостей, здатних взаємодіяти на засадах соціальної довіри.

Література:

1. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як цінність : монографія/Р.О. Гаврилюк, П.С. Пацурківський. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 466 с.
2. Довіра соціальна/К. В. Урсуленко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. – Режим доступу :
3. https://esu.com.ua/article-20476
4. Sztompka Piotr. Trust. A Sociological Theory/P.Sztompka, Cambridge, 1999

DEVELOPMENT EMOTIONAL INTELLIGENCE SKILLS AS A KEY TO EFFECTIVE MEDIATION

РОЗВИТОК НАВИЧОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОЇ МЕДІАЦІЇ

Kotsan S.R.
student of the 4th year of study of the 1st degree (bachelor's) level of education
Lviv university of trade and economics.
Lviv, Ukraine

Коцан С.Р.
здобувачка вищої освіти 4 року навчання 1 ступеня (бакалаврського) рівня освіти
Львівського торговельно-економічного університету.
м. Львів, Україна

На сьогодні у світі дедалі більше стає актуальною така позасудова процедура вирішення спору як медіація. Центральною фігурою в цьому процесі є медіатор, який виступає посередником та третьою стороною для досягнення сторонами рішення в конфлікті. З огляду на специфіку

його професійної діяльності та зростаючий попит на висококваліфікованих фахівців у цій сфері, особливо важливим є дослідження емоційного інтелекту медіатора як фактора, що впливає на результативність медіації.

Правовою базою її проведення є ЗУ «Про медіацію», який став новим етапом розвитку та становлення медіації в державі. Відповідно до п.2 ч.1 ст.1 цього Закону медіатор – спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію [1]. У соціальному аспекті, посередник розглядається як носій певного досвіду і його особисті якості безпосередньо впливають на медіацію та її успіх.

Що стосується вимог до особистості медіатора, то його діяльність безпосередньо пов'язана з роботою з людьми та вирішенням ними конфліктів. Така діяльність передбачає володіння не тільки вербальними, а і невербальними навичками комунікації, умінням налагоджувати зв'язок, розуміти людей, емоційним інтелектом [2, с. 776]. Незважаючи на велике значення для розвитку професії медіатора, такі особистісні якості не закріплені законодавчо. Ці якості є надзвичайно важливими для забезпечення ефективності процесу медіації, проте їх правове регулювання, наразі, неможливе. Медіатор, однак, може самостійно розвивати їх, удосконалюючи свої навички через практику та особистий розвиток. Це підкреслює необхідність особливої уваги до формування цих вмінь як важливої складової підготовки медіатора, що сприятиме підвищенню якості медіаційних послуг у майбутньому.

Ідея емоційного інтелекту сформувалася на основі поняття соціального інтелекту. Важливим внеском у вивчення феномену емоційного інтелекту та його ролі у життєдіяльності людини стала праця американського психолога Д. Гоулмана «Емоційний інтелект» (1995 р). Учений висловив думку про те, що емоційний інтелект сприяє особистісному зростанню, ефективності професійної діяльності та кар'єрі людини. Дослідник розглядає емоційний інтелект як компетентність, спрямовану на тлумачення як власних емоцій, так і емоцій оточуючих із метою використання отриманої інформації для реалізації ефективної взаємодії. [3, с. 83]. Вважають, що емоційний інтелект людина може розвивати й удосконалювати протягом всього свого життя.

Д. Гоулман виокремлює три базові основи емоційного інтелекту: особистісні компетенції («внутрішньоособистісний ЕІ»); соціальні компетенції («міжособистісний ЕІ»); пізнавальні здібності, які допомагають

вести пошук інформації і мислити стратегічно. Особистісні компетенції складаються з трьох блоків: самоосмислення, саморегуляції і мотивації. Самоосмислення – це знання і розуміння своїх емоційних станів, переваг, інтуїтивних уявлень і можливостей, в якому вчений виділив три складових: емоційна обізнаність; точна самооцінка; впевненість в собі. Мотиваційний блок (також відноситься до внутрішньоособистісних) включає: 1) прагнення до самовдосконалення; 2) відданість, що розуміється як приєднання до цілей групи або організації; 3) ініціативність; 4) оптимізм [4, с.23].

Міжособистісний емоційний інтелект складається з двох основних компонентів: емпатії та соціальних навичок. Він відображає здатність людини до ефективної взаємодії з іншими, базуючись на розумінні їхніх потреб та проблем. Емпатія включає такі аспекти, як розуміння інших людей, сприяння їхньому розвитку та прийняття відмінностей, що сприяє досягненню спільних цілей.

Вважають, що існує шість базових емоцій: радість, подив, страх, відраза, гнів, смуток; усі інші емоції походять від них. У своїй суті всі емоції є імпульсами до дії, миттєвим планом дій, який закладений в нас еволюцією, щоб ми змогли впоратись із життєвими проблемами. Завдяки новітнім методам дослідження тіла та мозку науковці дедалі глибше розкривають фізіологічні особливості, які визначають, як кожна емоція готує організм до певних реакцій. Тож, не варто розглядати гнів, страх чи інші емоції як негативні. Усі вони мають позитивну мету; вони допомагають перебувати в безпеці, встановлювати й підтримувати зв'язки з людьми, надихають на творчість. Емоції можуть упорядкувати ваші думки й поведінку, а також посилити та розширити мислення й набути нового досвіду. Будь-яка емоція складається із трьох аспектів: думки, фізичного відчуття й поведінки, і кожен з них безпосередньо впливає на інший. Коли доходить до емоційного інтелекту, варто зважати на ці аспекти емоцій і розуміти їх [5].

Емоції – це спосіб комунікації між розумом і тілом, що спонукає людину до корисної дії у відповідь на події минулого, теперішнього або майбутнього.

Отже, медіатор повинен володіти здатністю розпізнавати, розуміти і управляти своїми емоціями, а також емоціями інших людей. Це пояснюється тим, що він поглинає почуття і розчарування сторін, для концентрації на пошуку спільного рішення.

Основним завданням медіатора є передача та прийом інформації, а також забезпечення її правильного сприйняття сторонами. Важливим вмінням є активне та емпатійне слухання, що допомагає медіатору налагодити довіру з учасниками. Такі слухання передбачають навички ставити запитання, подавати вербальні та невербальні сигнали розуміння інформації, що надається сторонами, розуміти їхні емоції та потреби. Усвідомлення емоційного стану учасників медіації допомагає посереднику виявити глибинні причини конфлікту.

Медіатор повинен вміти читати мову тіла сторін, що відчути їхні справжні думки і почуття, якщо вони не виражають їх вербально. Важливо також, щоб посередник контролював свою власну мову тіла, щоб викликати комфортну атмосферу для співрозмовників.

Медіатор повинен навчитися розпізнавати емоції не тільки сторін, але й власні та керувати ними, щоб вони не впливали на процес. Йому заборонено виявляти упередження щодо однієї із сторін.

Розпізнавання емоцій учасників може включати зниження емоційної напруги або, навпаки, її підвищення, якщо це необхідно у певний момент для активних переговорів. Медіатор може вказати стороні на її емоції і їх причину. Це допомагає сторонам відчути себе зрозумілими, що їхні почуття і переконання беруть до відома і сприяє їхньому активному залученню до процесу. Таким чином, посередник під час медіації виступає в якості психолога, що реагує на емоційний стан сторін.

Емоційна компетентність є важливою, оскільки професійна діяльність медіатора пов'язана з комунікаціями з людьми та роботою з їхніми емоціями для сприяння ефективної медіації.

Література:

1. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text
2. Петренко Н.О. Аналіз вимог до медіатора. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2021. №11. С. 774-776.
3. Кулик Н. А., Гільова Л. Л. Емоційний інтелект: аналіз сучасних західних досліджень. *Проблеми сучасної психології.* 2018. Випуск 39. С. 79-90.
4. Андрійцев Б. В. Емоційний інтелект як чинник ефективності медіатора : психологічні виміри суспільства : матер. міжнар. конф./ред. кол. : І. С. Попович, С. І. Бабатіна, І. Р. Крупник та ін. – Херсон : ВД «Гельветика», 2019. – Вип. 1(16). – С. 23-24.

5. Хессон Дж. Кишенькова книжка емоційного інтелекту: Невеличкі вправи для інтуїтивного життя/пер. з англ. Є. Бондаренко. Харків: Ранок, 2021. 176 с.

THE ROLE OF BUSINESS COMMUNICATIONS IN ORGANIZATION MANAGEMENT

РОЛЬ ДІЛОВИХ КОМУНІКАЦІЙ В УПРАВЛІННІ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Kryvenko Y
Student of the 1st year of the master's degree 181 Technologies Storage, preservation and processing of meat
National University of Bioresources and Nature management of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Кривенко Я. В
студентка 1 курсу магістратури Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

Основу успішного функціонування організацій складають знання, комунікаційний процес, культура ділового спілкування, своєчасне позбавлення від комунікативних бар'єрів. Найбільш поширену форму комунікаційних взаємодій в системі менеджменту являє ділова комунікація. Без ділового спілкування не обійтися в сферах як дипломатичних, правових, адміністративних, так і економічних, комерційних відносин. Уміння успішного ведення ділових переговорів, грамотного укладання ділових угод стало невід'ємною складовою професійної культури сучасних менеджерів на усіх рівнях.

Дослідження процесу вдосконалення методів управління діловими комунікаціями та їх практики в організаціях зосереджені у працях як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Зокрема, над даним питанням працювали такі вчені: Головська П., Краля В., Кузьмін О., Орел В., Пацкун Т., Поляруш О., Прус Л., Стаднік В., Шпак Н., Мандрова Н., Шавкун І., Шевчук А.

Завданнями ділових комунікацій є:

1. Встановлення корисних контактів з громадськістю, органами влади, акціонерами, споживачами, вигідними інвесторами та постачальниками з метою формування позитивного ставлення до діяльності організації.

2. Створення умов для успішного просування товарів і послуг як всередині країни, так і за її межами з урахуванням мінімізації сукупних витрат і ринкової конкуренції.

3. Організація популяризації організації, результатів комерційної діяльності за рахунок проведення дискусій, ділових зустрічей, днів відкритих дверей і презентацій.

Комунікаційний процес дозволяє формувати ефективно дерево цілей, мотивувати персонал та належно здійснювати управління здібностями і навичками підлеглих. Доведено, що працівники, які добре і вчасно проінформовані, працюють на 30 % ефективніше, за тих, хто працевлаштований в організаціях, де не має зосередженості на ефективність та результативність комунікацій.

У будь-якій організації процес комунікації здійснюється шляхом потоку інформації та взаєморозуміння між працівниками та відділеннями у формі застосування різних засобів передачі інформації, тобто використовуючи комунікаційні канали та мережі. Зміст ділових комунікацій визначається потребами у спільній діяльності, котра проявляється в узгодженості як дій, так і розуміння та прийняття її учасниками цілей, своєї ролі і можливостей по реалізації завдань, а також специфіки такої діяльності. Ділові комунікації передбачають як вербальний, так і невербальний типи. Основна роль у діловій комунікації відведена повідомленню, яке має бути правильно підібраним з точки зору ділового етикету та ділового мовлення. Однак мовні коди є різними і залежать від цінності та сприйняття ситуації обома сторонами взаємодії. Ділові комунікації повинні бути чіткі і зрозумілі для зменшення комунікаційних бар'єрів. Організацію можна порівняти з природною екосистемою – система живих організмів та неживого середовища, які з'єднані мережею різноманітних взаємних відносин, в яких спостерігається постійний потік речовини та енергії. Така система наповнена синергією.

Система, в якій загальна величина значно перевищує суму її частин. Дивлячись на бізнес таким природним чином легко зрозуміти наскільки важливою є комунікація. Кожен із елементів системи є пов'язаний з іншим і будь-яка дисфункція зв'язку може порушити стабільність всієї системи і стати початком для нових різновидів і підвидів проблем.

Зазначимо, що ділова комунікація відіграє роль у таких напрямах:

1. Залучення споживачів (клієнтів). Необхідною умовою створення бізнесу є можливість ефективної комунікації з потенційними клієнтами. Щоб завоювати споживачів потрібно спілкуватися професійно. Письмова комунікація повинна бути граматично правильною і без орфографічних помилок. Мовлення має бути професійним та артикульованим, але воно не повинно перевищувати межі інформаційного розуміння людини, з якою проводиться діалог.

2. Обслуговування споживачів (клієнтів). Ефективна ділова комунікація допомагає споживачам відчувати себе важливими та заохочує їх повернутися знову для задоволення потреб. Важливий елемент комунікації – наявність зворотного зв'язку від клієнта у вигляді відгуку про дані товару або послуги, пропоновані організацією. Найпоширенішим форматом, який використовується є відкрита лінію зв'язку (гаряча лінія), головною метою якої є вирішення будь-яких проблем швидко та із розумінням.

3. Проведення ділових зустрічей. Для ділових зустрічей у форматі «віч-на-віч» або комунікації по телефону також потрібні навички спілкування. Дата, час та тема наради повинні бути передані тим, до кого буде здійснений візит, що можна зробити електронною поштою або в онлайн-месенджері. Надсилання нагадувань також є стандартною практикою.

4. Маркетинг. Організація повинна ефективно комунікувати із ринком в цілому, а саме через належне представлення інформації про діяльність у ЗМІ, через блоги та динамічний веб-сайт. У будь-якій надзвичайній маркетинговій ситуації господарюючий суб'єкт повинен оперативно реагувати, не допускаючи розповсюдження негативної чи невірної інформації.

Способи покращення внутрішніх ділових комунікацій, які дозволять забезпечити ефективну роботу організації та її позитивний імідж:

1. Створення цифрового порталу працівників. Створення «цифрового порталу працівника», який включатиме інформацію про: VIP-клієнтів, заплановані заходи, інструкції з охорони праці та безпеки, повідомлення про технічне обслуговування для виконання своїх завдань на найвищому рівні.

2. Збільшення прозорості навколо комунікацій із організацією. Включення працівників у відкриті діалоги допомагає забезпечити відчуття приналежності та заохочує їх усіх до участі в корпоративній співпраці.

3. Проведення регулярних семінарів із навчання працівників. Регулярні семінари та збори працівників допомагають зміцнити передовий досвід, забезпечити вирішення наявних проблем, надаючи працівникам можливості висловити свої занепокоєння шляхом встановлення зворотного зв'язку.

4. Розробка та впровадження універсального програмного забезпечення. Незалежно від операційної системи, працівники матимуть доступ до платформи, якою користується організація, адже це зручніше як для них, оскільки вони знайомі з власними пристроями, так і для менеджменту, оскільки скорочуються витрати на забезпечення персоналу відповідними технічними пристроями.

Також, важливою етичною основою ділового спілкування є моральна культура. Вона визначає норми, принципи та цінності, що забезпечують етичну поведінку в бізнесі.

Основні аспекти моральної культури у діловому спілкуванні:

1. Етика.
2. Повага до особистості.
3. Відповідальність.
4. Толерантність і відкритість.
5. Професійна компетентність.

Моральна культура впливає на формування чесності, поваги, відповідальності та довіри в спілкуванні, що сприяє досягненню професійної мети, розвитку міцних ділових зв'язків і створенню позитивного іміджу компанії.

Для досягнення бажаного комерційного результату суб'єкти господарювання вступають у ділові комунікації. Адже від уміння грамотно вести ділові переговори, правильно оформляти документи, володіти інструментами масової комунікації буде залежати успіх комерційної угоди, а також дозволить працівникам більше співпрацювати з іншими підрозділами та створювати інноваційну комунікаційну культуру.

MEDIATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF STUDENTS

МЕДІАЦІЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СТУДЕНТІВ

Lebedovych O. D.
Third-year student of the specialty 291 «International relations, public communications and regional studies»
West Ukrainian National University
м. Ternopil, Ukraine

Лебедович О. Д.
студентка 3 курсу
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Західноукраїнського національного університету
м. Тернопіль, Україн

У сучасному освітньому середовищі студенти часто зіштовхуються з конфліктами, які через невистачання медіаційних компетентностей неспроможні самостійно вирішити. Активне впровадження медіаційних практик у навчальний процес підготовки фахівців різних спеціальностей допоможе студентам здобути навички ефективного вирішення конфліктів.

Університет – це особливе середовище зі своїми правилами комунікації та специфічними відносинами, де взаємодія між студентами дуже інтенсивна. У більшості випадків їх комунікування є позитивним і таким, що сприяє розвитку подальших відносин. Проте нерідко з'являються непорозуміння та зіткнення інтересів, що можуть перерости у конфлікти. Закономірно, що «міжособистісні конфлікти є досить поширеним явищем під час виконання групових проектів, особливо коли студенти обираються для роботи з тими, з ким вони раніше не працювали» [1, p. 269].

На власному досвіді багато студентів відчуває важливість вміти конструктивно обговорювати аргументи «відкидання» запропонованих ними ідей. Оскільки часто за таких обставин («відкидання» їх ідей») комунікація переходить на особисті образи. А тому медіаційні навички є життєво необхідними для врегулювання конфліктів та успішної студентської співпраці. Уміння учасників «спільного проєкту» чітко усвідомлювати свої інтереси та інтереси інших допомогло б отримати консенсусне рішення, що беззаперечно позитивно вплинуло б на успішність їх «спільного проєкту».

Конфлікти можуть виникати не лише під час виконання групової роботи, але й у ході оцінювання, обговорень, дебатів на лекціях і семінарах, що вказує на потребу в загальних навичках медіації. Навчання медіації дає можливість студентам набути «здібностей, які люди використовують для роботи з різними людьми та вирішення конфліктів» [2]. Насамперед мова йде про такі навички як активне слухання, об'єктивність, аналітичне мислення, наполегливість, адже вони є важливими як у професійному, так і в особистому житті.

У Західноукраїнському національному університеті (м. Тернопіль) в останні роки усе більше бакалаврських і магістерських програм різних спеціальностей включають вивчення дисциплін, де окремими темами є медіація. Наприклад студенти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» набувають медіаційні компетентності завдяки вивченню дисциплін «Теорія міжнародних конфліктів» і «Глобальна безпека та міжнародні конфлікти».

На інших спеціальностях університету (053 Психологія; 231 Соціальна робота; 011 Освітні, педагогічні науки; 081 Право та ін.) викладають такі спеціальні дисципліни – «Конфліктологія та медіація», «Психологія перемовин та медіація», «Правове регулювання перемовин та медіації», «Практикум з медіаційних процедур», «Педагогічна медіація», «Фіскальна медіація» тощо. Окрім цього здійснюється підготовка студентів за освітньо-професійною програмою «Психологія перемовин та медіація». Це безумовно сприяє як згуртованості студентських груп, розвитку активного слухання і розуміння, що агресія та негатив не є ефективними методами вирішення проблем в освітньому середовищі, так і їхньому формуванню як майбутніх фахівців, професійна діяльність яких безумовно буде пов'язання з необхідністю ведення неконфліктної комунікації.

Цікавим є досвід університетів, при яких створено і функціонують медіаційні служби (Державного торговельно-економічного університету, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Національного університету «Одеська морська академія», Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича) для, перш за все: організації та проведення заходів із культури мирного вирішення спорів у закладах освіти; організації надання суб'єктам освітнього процесу послуги медіації [3, с. 41].

Таким чином, медіація є важливою складовою навчального процесу здобувачів освітніх послуг, яка сприяє їх успіху в професійному та

особистому житті. Оволодіння медіаційними навичками допомагає студентам формувати гармонійні соціальні стосунки, вести якісну комунікацію, використовувати інструменти медіації у своїй майбутній професійній діяльності (з колегами, клієнтами, адміністрацією та ін.).

Література

1. Lau, A.C.K., Mediation as an Alternative Dispute Resolution to resolve interpersonal conflicts in Hong Kong universities. *Administration and Policy: An Asia-Pacific Journal*. 2018 Vol. 25. № 3, p. 269. URL: https://doi.org/10.1108/PAP-08-2022-0101
2. Indeed Editorial Team. What Are Mediator Skills? Definition and Examples: веб-сайт. URL: https://www.indeed.com/career-advice/resumes-cover-letters/mediator-skills
3. Яремко Оксана, Оленчук Надія. Роль медіації в освітньому просторі України. *Трансформаційні процеси соціально-гуманітарної освіти сучасної України в умовах війни: виклики, проблеми та перспективи* : матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 20-22 червня 2024 року). Тернопіль : ЗУНУ, 2024. С. 41-42.

MEDIATOR ETHICS IN THE LEGAL SYSTEM

ЕТИКА МЕДІАТОРА В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ

Liubovets D.O.
3rd year student
State Tax University
Irpin, Ukraine

Любовець Д.О.
студентка 3 курсу
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна

У сучасному світі, де конфлікти та спори стають невід'ємною частиною соціального життя, роль медіатора в правовій системі набуває все більшої значущості. Медіація, як альтернативний спосіб вирішення суперечок, пропонує ефективні механізми для досягнення згоди між сторонами, що дозволяє уникнути тривалих судових процесів і зберегти стосунки. Однак успішність медіаційного процесу значною мірою залежить від етики медіатора, адже саме етичні принципи визначають

якість його взаємодії з учасниками конфлікту. Дотримання принципів неупередженості, конфіденційності та компетентності є ключовими для того, щоб медіатор зберігав довіру сторін і дійсно сприяв справедливому вирішенню спорів. Таким чином, етика медіатора не лише визначає стандарти професійної поведінки, а й закладає основу для формування ефективної та справедливої правової системи в цілому.

Неупередженість – це необхідний етичний принцип, що забезпечує рівне ставлення медіатора до всіх учасників процесу, без виявлення особистої зацікавленості. Він передбачає об'єктивність, яка допомагає медіатору уникати прихильності чи упередження щодо будь-якої зі сторін. Медіатор повинен дотримуватися нейтрального тону та ставитися з повагою до всіх сторін, аби створити атмосферу довіри та рівноправного діалогу. Лише у такому випадку сторони конфлікту можуть бути впевнені, що їхні інтереси будуть враховані однаковою мірою, а рішення буде прийнято без будь-якого упередження. Конфіденційність є надзвичайно важливим аспектом у роботі медіатора, оскільки саме вона забезпечує, що усі обговорення та інформація, надані під час медіації, залишаються у межах цього процесу. Це дозволяє сторонам відчувати себе захищеними, вільно висловлювати свої позиції та відкрито обговорювати навіть найчутливіші питання. На практиці медіатор не має права розголошувати жодних даних третім сторонам без чіткої згоди учасників. Компетентність медіатора – це ще один важливий аспект етичної поведінки. Медіатор повинен мати відповідну освіту, досвід і навички, щоб ефективно виконувати свою роль. Це включає знання про процес медіації, техніки управління конфліктами та розуміння специфіки галузі, в якій відбувається медіація. Практичне втілення компетентності передбачає постійне навчання та вдосконалення своїх навичок. Медіатори повинні бути готовими до нових викликів і розуміти культурні та соціальні контексти, в яких відбуваються конфлікти. Висока компетентність медіатора не лише покращує якість процесу, але й підвищує довіру учасників до нього. Ці принципи медіації зазначені в Законі України «Про медіацію»[1]. Дотримання даних принципів дозволяє створити довірливу атмосферу між сторонами, що в свою чергу сприяє досягненню взаємоприйнятних рішень. Успішна медіація неможлива без етичних норм, які регулюють поведінку медіатора. Тому важливо не лише усвідомлювати ці принципи, але й активно впроваджувати їх у практику, забезпечуючи таким чином стабільність і довіру в процесах вирішення конфліктів.

Дотримання етичних стандартів у медіації є запорукою довіри між сторонами та гарантією прозорого процесу. Медіатор, який діє неупереджено,

конфіденційно та компетентно, забезпечує захист інтересів учасників, що сприяє досягненню домовленостей та зменшує конфліктність. Саме завдяки етичним нормам медіатор здатен створити сприятливі умови для відкритого діалогу, що є ключовим для зміцнення репутації медіації у правовій системі.

Етичність медіатора має велике значення для формування позитивного образу медіації в суспільстві[2]. Коли суспільство бачить, що медіатори дотримуються високих етичних стандартів, це створює довіру до медіації як частини правової системи. Успішні приклади медіації, де медіатор проявляє етичну поведінку, сприяють популяризації цього методу. Якщо ж медіатори нехтують етичними нормами, це підриває довіру як до медіації, так і до правової системи загалом. Таким чином, етична поведінка медіатора має вплив не тільки на окремий процес медіації, а й на сприйняття цього методу у суспільстві в цілому.

Також, в своїй роботі медіатор стикається з певними викликами. Одним із найбільш поширених є конфлікт інтересів, коли медіатор має особисту або професійну зацікавленість у результаті медіації. Наприклад, медіатор може бути знайомий з однією зі сторін, або мати попередній досвід співпраці з певними організаціями, що може вплинути на його об'єктивність. Конфлікт інтересів ставить під загрозу довіру до медіатора, оскільки сторони можуть сумніватися у його неупередженості. Щоб уникнути цього, медіатор має зобов'язання відкрито повідомити учасників про можливий конфлікт інтересів на початку медіації та, за необхідності, відмовитися від ведення справи. Якщо конфлікт виникає під час медіації, медіатор повинен розглянути можливість делегувати справу іншому професіоналу, щоб забезпечити дотримання етичних стандартів. Інший важливий етичний виклик – це тиск, що може чинитися з боку однієї з конфліктуючих сторін з метою схилити медіатора до прийняття певної позиції[3]. Такий тиск може включати як емоційні, так і фінансові аспекти, а іноді навіть шантаж або погрози. Тиск з боку сторін не тільки ставить під загрозу об'єктивність медіатора, але й підриває етичні принципи неупередженості та незалежності. Медіатор має залишатися нейтральним і твердо дотримуватися етичних принципів, не піддаючись на провокації чи маніпуляції. У випадках сильного тиску, медіатор може чітко позначити межі своєї ролі та підкреслити, що його завданням є лише сприяння діалогу, а не ухвалення рішень. Дотримання чіткої структури та правил допомагає зберегти рівноправність сторін та уникнути будь-якого впливу.

Отже, етика медіатора є основою для ефективної та справедливої медіації, що стає дедалі важливішою в сучасному суспільстві, де конфлікти є невід'ємною частиною життя. Принципи неупередженості, конфіденційності та компетентності дозволяють медіатору підтримувати довіру учасників, забезпечуючи прозорість процесу та захист інтересів сторін. Дотримання етичних норм створює сприятливі умови для досягнення згоди, а також зміцнює репутацію медіації як надійного механізму вирішення спорів. Незважаючи на складні етичні виклики, такі як конфлікт інтересів та зовнішній тиск, медіатор зобов'язаний дотримуватися високих стандартів професійної поведінки, що є запорукою довіри до медіації як важливої частини правової системи.

Література:

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text.
2. Шминдрук О. Щодо деяких аспектів статусу медіатора в Україні. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 4(18). С. 99–106
3. Васильченко Н.О. Адміністративно-правовий статус суб'єктів медіації в Україні. Актуальні процеси вітчизняної юриспруденції. 2019.№ 1. С. 10-109.

MEDIATION IN THE ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION SYSTEM

МЕДІАЦІЯ В СИСТЕМІ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

Martynyshyn V.S.
student of the Faculty of Law
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

Мартинишин В.С.
студент юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
м. Тернопіль, Україна

Постановка проблеми. Сучасне суспільство стикається з численними конфліктами, які потребують ефективних механізмів вирішення. Традиційні судові процедури часто виявляються неефективними через

тривалість процесу, високу вартість та інші витрати. Багато людей та організацій шукають альтернативи, які б дозволяли швидше та з меншими витратами досягти порозуміння.

У цьому контексті медіація постає як інноваційний інститут, здатний забезпечити конструктивний діалог між сторонами та допомогти їм знайти взаємоприйнятні рішення. Однак, незважаючи на певні переваги, медіація все ще не завжди впроваджена у правові системи багатьох країн, включаючи Україну, де питання щодо її ефективності, доступності та правового регулювання залишаються актуальними.

Метою даної статті є дослідження ролі медіації в системі альтернативного вирішення спорів, аналіз її переваг і недоліків, а також вивчення можливостей ширшого використання медіації в Україні.

Виклад основного матеріалу. Медіація – не новація. Вона має довгу історію в багатьох культурах та цивілізаціях. Медіація давно використовується в різних сферах людської діяльності для стимулювання ефективного спілкування між сторонами та надання допомоги в пошуку взаємоприйнятних рішень. Процедура медіації – це спосіб цивілізованого врегулювання конфлікту, в результаті якого сторони мають можливість порозумітися [1, с.13].

Наділення сторін можливістю і правом контролювати не тільки прийняття рішення, але і процес його пошуку і вироблення – ключова особливість медіації. Саме ця риса виділяє медіацію як особливий інститут у системі альтернативних способів вирішення конфліктів. Сила і ефективність процедури виражена насамперед у тому, що посередник, який бере участь у переговорах, не виносить жодного власного рішення. Він не виступає у відношенні до сторін як владний орган, він лише своїм досвідом, знаннями, вмінням вирішувати конфлікти допомагає сторонам виробити таку позицію, яка влаштовувала б обидві сторони і певною мірою відповідала б інтересам сторін спору [2, с.12-13].

Як зазначають різні науковці, медіація дозволяє заощадити час, кошти та емоційні ресурси учасників спору, сприяє виробленню взаємної домовленості між сторонами, а також забезпечує конструктивний спільний пошук рішень за допомогою медіаторів. Крім того, цей процес гарантує захист інтересів учасників завдяки конфіденційності та сприяє досягненню довговічних домовленостей, які відповідають реальному стану справ. Ще однією відмінною ознакою медіації вважається передбачувана

добровільна виконуваність медіативних угод, оскільки вони мають бути реалістичними для сторін (учасники процедури самі приймають рішення, зважуючи свої реальні можливості та бажання) [2, с.14].

Так, з кінця ХХ ст. медіація й інші процедури альтернативного вирішення спорів почали активно поширюватися в усьому світі. Країни прецедентного права, такі як Канада, Велика Британія, Австралія та Нова Зеландія, швидко підхопили рух і створили в себе інститути альтернативного врегулювання спорів [3, с.48]. До прикладу, 80 % спорів у Британії щодня вирішуються завдяки цій процедурі, а в США є категорія справ (житлові, ДТП, сімейні), в яких медіація є обов'язковою. Саме ця статистика є ще одним аргументом на користь використання процедури медіації.

Більшість європейських країн поділяють фундаментальні принципи медіації та впроваджують її у свою правову систему. Наприклад, в Італії медіація за замовчуванням є обов'язковою процедурою, тільки після її проведення сторона може звернутися до суду. У Великобританії медіація стала невід'ємною частиною системи вирішення конфліктів. У США, згідно з даними Американської Арбітражної Асоціації, 75 % спорів, які розглядаються в рамках медіації, завершуються взаємоприйнятним рішенням і примиренням сторін. Не відстає в цьому плані і Азія. Наприклад, у такій процвітаючій країні, як Сінгапур, комерційна медіація активно використовується для вирішення корпоративних спорів, що створило фундамент для появи оригінальних медіативних технік і неоднозначних кейсів [1, с.13].

Німеччина – це фактично взірцевий приклад функціонування процедури медіації в країнах Євросоюзу. Інтенсивний розвиток інституту медіації в Німеччині розпочався ще з 2000 р. У цій країні виокремлюють чотири напрямки медіації: вільна медіація – це закріплене на законодавчому рівні право сторін вирішити спір незалежно від суду; внутрішньосудова медіація – механізм, який ініціюється суддею в рамках мирового провадження після надходження позову; мирове провадження – за окремими правилами медіації, процесуальні норми ведення судового провадження в такому випадку не застосовуються; медіація адвокатів – застосовується в межах судового розгляду справи та передбачає передачу спору професійному медіатору [4, с.99-100].

Також варто додати, що у США прийнятий єдиний закон про медіацію (The Uniform Mediation Act) з метою уніфікації процедур та принципів

медіації у всіх штатах. Що стосується європейської практики запровадження медіації, то у 2008 р. затверджена Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради з певних аспектів медіації в цивільних і комерційних справах, що передбачає імплементацію цих норм у законодавство держав-членів [4, с.99].

Окрім вище згаданих законодавчих актів, у Статуті ООН закріплено перелік способів мирного врегулювання міжнародно-правових спорів. Зокрема, у ст. 33 зазначається, що сторони, які беруть участь у будь-якому спорі, продовження якого могло б загрожувати підтриманню міжнародного миру та безпеки, повинні передусім намагатися вирішити спір шляхом переговорів, обстеження (слідчими комісіями), посередництва, примирення, арбітражу, судового розгляду, звернення до регіональних органів або угод чи іншими мирними засобами на вибір [5, с.25].

В Україні медіація регламентована на законодавчому рівні не так давно, зокрема у Законі України «Про медіацію» встановлюються правові основи цього процесу як альтернативного способу врегулювання конфліктів. Він визначає права та обов'язки медіаторів і сторін, принципи добровільності, конфіденційності, нейтральності та рівності учасників. Закон дозволяє використовувати медіацію у цивільних, сімейних, трудових та господарських спорах.

Окремі норми щодо застосування даного правового інституту містяться у Цивільно-процесуальному кодексі та Господарсько-процесуальному кодексі, Законах України «Про міжнародний комерційний арбітраж», «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та навіть у Кримінальному та Кримінально-процесуальному кодексах, де передбачено примирення потерпілого та правопорушника у певних категоріях справ. Крім того, важливе значення мають такі Закони України, як «Про третейські суди» і «Про порядок вирішення трудових та колективних спорів» [6, с.254].

Україна як член Ради Європи також має зобов'язання щодо застосування медіації. Загалом, країни, які використовують медіацію, застосовують її для вирішення сімейних, адміністративних, кримінальних, трудових, комерційних та інших спорів. Можуть бути деякі відмінності у кількості звернень до медіаційних процедур в залежності від специфіки окремих країн [7, с.58]. Це свідчить про те, що медіація є загальновизнаним інструментом вирішення спорів, що забезпечує ефективність, швидкість та економію ресурсів. Її застосування знижує навантаження на суди, захищає інтереси сторін і підвищує довіру до правосуддя.

Висновки. Отже, медіація є дієвим інструментом альтернативного вирішення спорів, що допомагає зменшити навантаження на суди та сприяє мирному врегулюванню конфліктів. Її основними перевагами є конфіденційність, швидкість, економія ресурсів та можливість збереження відносин між сторонами. Міжнародний досвід (США, Велика Британія, Німеччина) підтверджує ефективність медіації, а в Україні цей інститут поступово розвивається. Розвиток медіації забезпечує більш гнучкий та справедливий підхід до вирішення конфліктів, підвищуючи довіру до правової системи та задоволення інтересів усіх учасників.

Література:

1. Карпашов М. Медіація як форма вирішення корпоративних спорів. Підприємництво, господарство і право. 2019. №10. С. 11-14.
2. Подковенко Т.О. Медіація як один з альтернативних способів вирішення спорів та її вплив на правову культуру суспільства. Актуальні проблеми правознавства. 2019. №1 (17). С. 11-16.
3. Бабат О.І. Медіація в Україні. Держави, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: матеріали міжнародної конференції (м. Київ, 21-22 листопада 2019 р.). Київ, 2019. С. 48-51.
4. Марченко Є., Павліченко І.М. Медіація як ефективний ресурс вирішення спорів. Інноваційні процеси і їх вплив на ефективність діяльності підприємства: зб. тез доп. учасників XVIII наук.-практ. конф. студентів закладів вищої та фахової передвищої освіти Укркоопспілки (м. Київ, 2021 р.). Київ, 2021. С. 97-101.
5. Статут ООН. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 03.11.2024).
6. Шиць А. М., Лотоцька О. А. Медіація як спосіб альтернативного врегулювання спорів. Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку: зб. тез наук. доп. XVIII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Луцьк, 21 квітня 2023 р.). Луцьк, 2023. С. 251-256.
7. Пархоменко О.С., Андреєва К.О. Медіація як складова управління конфліктами. Формування ефективних механізмів управління в умовах трансформації соціально-економічних систем:матеріали ІІ міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції (Харків, 12 березня 2020р.). Харків, 2020. С. 57-59.

MEDIATION AS A MEANS OF ESTABLISHING COMMUNICATIONS IN THE EDUCATIONAL SPACE

МЕДІАЦІЯ ЯК ЗАСІБ НАЛАГОДЖЕННЯ КОМУНІКАЦІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Matsura U.A.
student of higher education of the 4th year of study of the 1st degree (bachelor) level of education of the Lviv University of Trade and Economics Lviv,Ukraine

Мацура У.А.
здобувачка вищої освіти 4 року навчання 1 ступеня (бакалаврського) рівня освіти Львівського торговельно-економічного університету Львів, Україна

Медіація в освітньому просторі є ефективним методом для вирішення конфлікту та налагодження комунікацій між різними суб'єктами навчального процесу, зокрема учнями, викладачами, адміністрацією, а також батьками.

Медіація замінює традиційні дисциплінарні заходи, спрямовуючи зусилля на налагодження діалогу та взаєморозуміння між сторонами конфлікту. Основна мета медіації це спільний пошук рішень, які задовільнять усіх учасників та сприятимуть створенню безпечного та відкритого середовища.

Навчальний простір це частина соціального простору, де взаємодіють різні вікові категорії. Очевидно, освітній простір – це місце де навчаються, окрім цього там ще здобувають життєві навички, проявляється сила волі, формуються цінності та погляди. Під час навчання, суб'єкти навчального процесу стикаються з різними ситуаціями, внаслідок чого можуть виникати конфліктні ситуації.[2]

Конфлікти між викладачами й студентами найчастіше виникають внаслідок емоційного напруження, різних видів стресу тощо. Також причинами конфлікту може бути інтенсивні навчальні навантаження, шум в навчальних закладах та велика кількість людей. Усі ці причини заважають мирному вирішенню конфліктів без агресії та особистих образ. [2]

Як показує практика, під час навчання в школі, методами вирішення конфлікту з боку вчителів були повчання або погрози розказати про

конфлікт батькам або інші методи, які не надто сильно допомагали вирішити ситуацію. Зараз же, більшість вчителів використовують медіацію як спосіб вирішення конфлікту, яка на нашу думку, є набагато ефективнішою за ті способи, які використовувались раніше.

Перевагами медіації у освітньому просторі є:

- покращення комунікації під час спілкування, покращується навичка не тільки говорити, а ще й уміння слухати, розуміти іншу сторону. Ці навички дозволяють зняти напругу й сприяють створенню більш довірливих стосунків між сторонами конфлікту;
- під час медіації формується емоційний інтелект, проявляється емпатія, вміння співпереживати та конструктивно реагувати на емоції;
- сторони залучаються до конфлікту. Зазвичай під час покарань, які були перераховані вище, одна з сторін активно не бере участь, а просто приймає покарання, внаслідок чого виникають негативні емоції, зокрема це зневіра. Під час медіації, обидві сторони спору беруть відповідальність як і за рішення, так і за його виконання;
- також, однією з переваг медіації є індивідуальний підхід. Суть медіації полягає у глибокому розумінні проблем і потреб кожного з учасників спору, а також їхня пріоритетність. Завдяки такому підходу, результати медіації є більш ефективні, оскільки враховуються обставини й емоції кожного учасника. Внаслідок такого вирішення спору, обидві сторони задовольняють свої потреби, створюють рішення, яке підходить кожному учаснику;
- також варто зауважити, про швидкість вирішення конфлікту. Медіація потребує значно меншого часу для вирішення спору порівнюючи з більш традиційними процесами. Завдяки цьому, конфлікти розв'язуються швидше й оперативніше і це дозволяє учасникам якнайшвидше повернутись до повсякденного навчального процесу та відновити свій режим роботи;
- медіація сприяє розвитку соціальних компетенцій, завдяки чому учні й викладачі мають можливість здобути практичний досвід при вирішенні конфліктів і побудувати здорові і міцні взаємини. Під час процесу медіації, сторони спору навчаються ефективно спілкуватись, розуміти й поважати думки інших. Це являється одними з ключових навичок для успішної взаємодії у різних сферах життя. Такий досвід дозволяє сформувати здатність до співпраці, емпатії та конструктивного підходу до складних ситуацій.

Отже, медіація має багато позитивних сторін, які роблять її незмінним інструментом для вирішення конфлікту. Вона дозволяє швидко та ефективно вирішувати конфлікти, які стались між учасниками освітнього простору, враховує потреби кожної з сторін і сприяє взаємному порозумінню. Однак, крім позитивних сторін, медіація має свої мінуси. Зокрема, це не завжди позитивний результат. Це буває в таких випадках, коли учасники не хочуть йти на компроміси, співпрацювати. У таких випадках, незалежно від дій інших учасників і медіатора зокрема, неможливо вирішити конфлікт і процес буде загнано у глухий кут.

Також, одним з мінусів медіації є необхідна добровільність учасників. Відповідно до ч.1 ст. 5 ЗУ «Про медіацію», участь у медіації є добровільним волевиявленням учасників медіації. Ніхто не може бути примушений до врегулювання конфлікту (спору) шляхом проведення медіації. [1]. Якщо обидві сторони конфлікту зацікавлені у вирішенні конфлікту й добровільно звертаються до послуг медіатора аби вирішити конфлікт це звісно буде плюсом. Однак, бувають випадки коли одна з сторін категорично проти вирішити конфлікт таким способом. Тож, якщо один учасник не зацікавлений у співпраці, результат неможливий.

Нерівність у силових позиціях, теж є одним з мінусів медіації в освітньому просторі. Можуть бути ситуації, коли учасники мають різний рівень впливу чи авторитету, що може створювати ризик нерівноправності. Це може призвести до того, що одна з сторін відчуватиме тиск і буде схильна поступитися або не зможе певною мірою відстояти свої інтереси і це буде негативно впливати на результат медіації. Прикладом такого конфлікту є учень та вчитель у школі. Учень може відчувати тиск, адже переживає, що внаслідок спору, учитель може занижувати оцінки або принижувати його перед усім класом тощо. В такій ситуації існує ризик, що учень прийме рішення, яке не відображає його справжні інтереси, для того аби залагодити конфлікт. Це ставить під загрозу об'єктивність та рівноправність процесу медіації.

Не завжди сторонами конфлікту в освітньому процесі є: вчитель й учень. Дуже часто трапляються конфлікти між однокласниками. Причин таких конфліктів безліч, зокрема це особисті інтереси, незгода під час групових проєктів, прояви конкуренції, заздрість, образа тощо. Незалежно від причин такого спору, такі конфлікти негативно впливають на атмосферу у класі, заважають навчатись іншим учням. Наслідками такого конфлікту є погіршення стосунків між однокласниками, емоційний стрес і виникнення булінгу. Звісно, конфлікти між однокласниками є цілком

природні під час навчального процесу, проте якщо їх вирішувати це покращує атмосферу у класі, сприяє розвитку важливих соціальних навичок у класі. Під час медіації, учні мають можливість усвідомити свої власні емоції, що допоможе їм у майбутніх ситуацій. Також медіація надає учасникам інструменти для ефективної комунікації, наприклад це активне слухання, конструктивна критика. Такі навички зменшують ризики виникнення повторення таких ситуацій у майбутньому.

Таким чином, медіація як інструмент вирішення конфлікту відіграє важливу роль у формуванні здорового освітнього середовища. В сучасному світі, де соціальні взаємодії та комунікації постійно змінюються, конфліктів не уникнути. Однак, якщо запроваджувати медіацію у навчальні заклади, конфлікти зможуть принести користь, адже під час їх вирішення, учасники вирішують їх так аби під час цього панувала взаємоповага і підтримка. Завдяки медіації учні здобувають досвід, який їм буде корисний у майбутньому під час вирішення конфліктів і не тільки. Отже, якщо запровадити медіацію у освітній простір це інвестиція, яка покращить не тільки навчальний процес, а й розвиток суспільства, де буде панувати взаємоповага, співпраця й вміння йти на компроміс.

Література:

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX/Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення: 02.11.2024).
2. Єнін М. Н., Макаренко Д. В., Северинчик О. П. Медіація в освітньому просторі закладів вищої освіти: у пошуках моделі та способів організації Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 3 (43) 2019 с.59-64
3. Навчально-методичний посібник Впровадження відновного підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти Київ 2023 с. 188
4. Самарська М. Шкільна медіація як засіб формування безпечного освітнього середовища URL: http://bilozerska-school18.1gb.ua/2017/10/05/%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D1%8F%D0%BA-%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B1-%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD/

MEDIATION COMPETENCES FOR SOCIAL SECURITY PROFESSIONALS

КОМПЕТЕНЦІЇ З МЕДІАЦІЇ ДЛЯ ФАХІВЦІВ З СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Medina T. V.
PhD in Sociology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philosophy and Cultural Studies, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine

Медіна Т. В.
кандидат соціологічних наук, доцент кафедри філософії та культурології, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна

Діяльність працівників соціальної сфери є надзвичайно важливо частиною соціальної політики держави. Адже їх клієнтами є люди, які перебувають у складних життєвих обставинах. З одного боку, вони допомагають людям отримати допомогу для відновлення нормального життя. Крім того, їх діяльність спрямована на захист прав вразливих груп населення, зокрема, на боротьбу з дискримінацією, насильством, експлуатацією. Важливою функцією працівників соціальної сфери є покращення умов життя, доступу до різноманітних послуг, а також запобігання кризовим ситуаціям, в які можуть потрапити сім'ї, діти та молодь.

Важливою складовою компетентностей, які набувають здобувачі освітньої програми «Соціальне забезпечення», є володіння навичками попередження і розв'язання конфліктів. Умови війни, в яких перебуває Україна майже три роки, породжують не лише соціальні ризики, але й створюють ситуацію хронічної психоемоційної напруги, наслідком чого є підвищена конфліктність в усьому суспільстві – в сім'ї, колективах, організаціях, до яких звертаються споживачі соціальних послуг. Саме тому володіння навичками медіації є важливою складовою компетентностей фахівців з соціального забезпечення, оскільки вони допомагають їх ефективному вирішенню, збереженню нормального мікроклімату в професійному середовищі та в цілому підвищенню якості надання соціальних послуг.

Медіація як ефективний інструмент у соціальній сфері допомагає сторонам конфлікту досягти взаєморозуміння і знайти прийнятне для всіх рішення.

Медіація вчить уважного слухання та розуміння потреб кожної зі сторін. На думку англійського дослідника Т. Ветлінга, «медіаційні навички допомагають соціальним працівникам краще розуміти потреби та мотиви сторін, з якими вони працюють. Це сприяє створенню довірливих стосунків, що є основою для ефективної взаємодії та взаєморозуміння» [4, с. 3334].

У процесі медіації студенти навчаються активно спілкуватися, виявляти емпатію, свої справжні емоції та мотиви поведінки, оскільки такі якості є необхідними в їх майбутній професії.

Володіння основами конфліктології та медіації дає навичку раннього діагностування конфліктних ситуацій та їх попередження до настання стану конфронтації. Це позитивно позначається на мікрокліматі в робочому колективі і сприяє продуктивному виконанню функціональних обов'язків.

Медіаційні заходи дозволяють учасникам конфлікту висловити почуття, роз'яснити позиції, продемонструвати, що їх думки враховуються, що відбувається пошук оптимального рішення. Це знижує напругу не лише в колективі, але й в роботі з клієнтами, оскільки покращена комунікація сприяє формуванню більш міцних стосунків з людьми, які перебувають у ситуаціях високого ризику або вимагають особливого підходу.

Ігрові ситуації, які пропонуються студентам-слухачам дисципліни «Конфліктологія та медіація», передбачають відпрацювання навичок міжкультурної комунікації. Зокрема, одне із завдань стосується спілкування з представником іншої культури, у процесі його виконання студенти ознайомлюються з прикладами спілкування з представниками інших культур та навчаються з повагою ставитися до культурних відмінностей співрозмовника.

Також важливим завданням набуття навичок медіації є опанування технікою перефразування та переформулювання. Майбутні фахівці з соціального забезпечення мають навчитися усвідомлювати сутність, значення повідомлень співрозмовника, відслідковувати конфліктогени та вміти їх виключати, пояснюючи зміст і сенс повідомлення [2].

Серед навичок медіації не менш важливими є чіткість і простота формулювання запитань, формулювання думки як безоціночного повідомлення, розпізнавання невербальних повідомлень співрозмовника та контроль над власними [2, с. 15].

Корисні вправи для розвитку навичок вирішення проблем, які пропонуються студентам освітньої програми «Соціальне забезпечення», сприяють кращому розумінню причин і сутності конфліктних ситуацій. На ситуаційних вправах вони навчаються ідентифікувати потреби та інтереси сторін, у тому числі й ті, які лежать поза явними вимогами та претензіями. Такий комплексний аналіз дає можливість визначити справжні причини конфліктних ситуацій та запобігти їх ескалації [3].

Особливу роль навички медіації і розв'язування конфліктних ситуацій відіграють у запобіганні професійному вигоранню, оскільки в загальному знижують рівень стресу, підвищують задоволеність роботою та сприяють збереженню професійного здоров'я.

Отже, вивчення студентами основних засад проведення медіації важливе не лише для якісного виконання професійних обов'язків у роботі з клієнтами, але й для створення комфортного середовища в колективах і спільнотах, з якими вони працюють. У цілому це покращує не лише професійне життя працівників, але й підвищує якість надання соціальних послуг для населення.

Література:

1. Єнін Н. М., Макаренко Д. В., Северинчик О. П. Медіація в освітньому просторі закладів вищої освіти: у пошуках моделі та способів організації. *ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2019. Випуск 3 (43). С. 59-64.
2. Основні засади навчання базовим навичкам медіатора/За заг. ред. К. Б. Наровської. К.: Видавець В. Захаренко, 2019. 32 с.
3. Parsons R. The Mediator Role in Social Work Practice. *Social Work*. 1991. Volume 36. Issue 6. Pages 483-487.
4. Whatling T. Mediation Skills and Strategies – a Practical Guide. *The British Journal of Social Work*, Volume 53, Issue 6, September 2023, Pages 3334-3335. URL: https://doi.org/10.1093/bjsw/bcad114

MEDIATION SKILLS AS A SIGNIFICANT CONSTITUENT OF LAWYER'S COMPETENCE

МЕДІАЦІЙНІ НАВИЧКИ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАВНИКА

Melenko Oksana
PhD in Law, Associate Professor Department of Public Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi ,Ukraine

Меленко О.В.
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри публічного права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,
м.Чернівці, Україна

Зміна структури юридичної практики, виникнення нових сфер застосування права, інтернаціоналізація усіх сфер життєдіяльності людини, спонукають юристів здобувати знання у нових для себе сферах і пропонувати нові послуги. Юридична сфера вимагає все більш кваліфікованих фахівців, які повинні швидко адаптуватися до нових змін у законодавстві, бути гнучкими, вміти застосовувати новітні технології, вміти аналізувати великі обсяги інформації для прийняття обґрунтованих рішень.

В такому випадку фахівець повинен володіти необхідними міждисциплінарними знаннями, які охоплюють інші від юридичної діяльності сфери, вміти адаптуватися до нових умов чи можливостей, коли одні послуги стають менш актуальними і затребуваними, а нові, потребують швидкого впровадження. І саме в цей час виникатиме боротьба не за сфери впливу чи ринок послуг, а увагу потенційних клієнтів, споживачів юридичних послуг. І ті правники, юридичні фірми, які зможуть гарантувати якісний захист, представництво, консультування тощо, будуть займати провідні позиції.

Таким чином, сучасний світ вимагає не тільки фахово підготовленого правника, важливими залишаються Soft skills**,** такі як комунікабельність, лідерські якості, критичне мислення, емоційний інтелект, самоорганізація, вміння аргументувати та приймати вмотивовані рішення, уміння працювати в команді тощо, якими здатен володіти фахівець.

І зрозумілим та логічним для правників є необхідність таких компетентностей, які опановуються ще задовго до занурення в професійну

практичну сферу, тобто набуття та оволодіння ними відбувається ще в правничих школах.

Саме якість підготовки фахівця у закладах вищої освіти визначається змістом сформованих компетентностей: загальних, фахових (спеціальних). Якщо загальні, як універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача вищої освіти в різних галузях та для його особистісного розвитку (мова якраз йде про м'які компетентності), то **спеціальні (фахові, предметні) компетентності** визначаються стандартами як компетентності, які актуальні для конкретної предметної області, які є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю на певному рівні Національної рамки кваліфікацій [1]. Синергія таких компетентностей сприяє комплексній підготовці правника.

Так, окремі загальні компетентності, визначені в Стандарті вищої освіти зі спеціальності 081 Право для другого (магістерського) рівня вищої освіти, на нашу думку, сприяють розвитку медіаційних навичок, які необхідні правнику.

Серед них є ті, які набуваються правником та можуть бути корисними і для медіатора. Наприклад, здатність до:

- абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Для медіатора – з'ясування можливості проведення медіації з метою запобігання виникненню або врегулювання конфлікту (спору), перевірка варіантів рішення на реалістичність; попередня оцінка конфлікту, визначення спільних тем для обговорення; визначення пріоритетності та послідовності тем для обговорення. **Для правника** – дослідження теоретичної сутності юридичної практики методом аналізу і синтезу,що дозволяє виділити основні її види, показати механізм формування, функції, на основі синтезу відбувається об'єднання і узагальнення основних ознак поняття такої практики.

- до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Для медіатора – робота в кокусах; збирання та обмін інформацією, документами, необхідними для прийняття рішення сторонами конфлікту (спору) та рішення медіатора про участь в медіації. **Для правника** – формулювання власних обґрунтованих рішень на основі аналізу спірного питання, короткого висновку щодо окремих проблем з достатньою обґрунтованістю; оцінка недоліків та переваг аргументів, визначення їх вагомості та переконливості.

- до адаптації та дії в новій ситуації. **Для медіатора** – через усвідомлення своєї ролі в процесі примирення сторін, практикування медіації в новій сфері (вирішення конфліктів в ІТ-сфері, корпоративних спорах, бізнесі, публічних спорах), проходження спеціалізованої підготовки відповідно до програм навчання, розроблених суб'єктами освітньої діяльності. **Для правника –** у зв'язку із глобалізацією та розширенням сфер міжнародних відносин, необхідність працювати з різними правовими системами, розуміння міжнародного публічного та міжнародного приватного права, вміння застосовувати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, практику ЄСПЛ.

- до генерування нових ідеї (креативності). Для медіатора – через застосування різного роду технік, таких як техніка постановки питань, застосування активного слухання через невербальну та паравербальну комунікацію, уточнення інформації та прояснення фрази, слова, переформулювання, перефразування, резюмування парафраз, віддзеркалення почуттів, рефреймінг, центрування, вчасне мовчання, пауза, припинення внутрішнього діалогу та максимальне фокусування уваги на тому, що говорить співрозмовник. **Для правника** – побудови та перевірки версій вчинення правопорушення, здійснення слідчих дій (проведення допиту, обшуку, огляду місця події).

- здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня. Для медіатора та правника – взаємодія з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності: психологами, соціальними працівниками, управлінцями, економістами, підприємцями, адвокатами, прокурорами, суддями, працівниками пробації ін.

Розуміння комплексної підготовки правника вимагає його здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог. І цьому відповідає передбачена Стандартом фахова (спеціальна) компетентність – СК 8 «Здатність застосовувати медіацію та інші правові інструменти альтернативного позасудового розгляду та вирішення правових спорів» [2].

Тобто всі Soft Skills, якими може володіти правник, і які передбачені загальними компетентностями Стандарту можливі у використанні фахової компетентності СК8. Не викликає сумнівів про відповідність усіх компетентностей результатам навчання, але заявлена в стандарті СК 8 чітко дає зрозуміти, що кожен практивник повинен вміти застосовувати інструменти альтернативного вирішення спорів, в тому числі й медіацію.

Яскравим прикладом поєднання медіаційних навичок і СК 8 в підготовці фахівців за спеціальністю 081 Право є магістерська освітньо-професійна програма «Медіація», для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, за якою здійснюється підготовка правників на юридичному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Ця програма була впроваджена із врахуванням успішного досвіду європейських університетів-партнерів грантового проекту «Медіація: навчання та трансформація суспільства/ MEDIATS» Програми ЄС ERASMUS+KA2:CBHE (Нідерландів, Німеччини, Іспанії та Латвії) і поєднує в собі вітчизняну та міжнародну теорію та практику формування успішного правника та опанування так званих Hard Skills**,** базових компетентностей правника та Soft Skills ведення медіації, переговорів, арбітражу, врегулювання конфліктів у сімейних, корпоративних, публічних, цивільних спорах та шляхом відновного правосуддя. Так само й освітньо-професійна програма «Право» забезпечує здобувачів медіаційними навичками, які є складовою професійної підготовки правника (поєднання загальних компентентностей і спеціальної компетентності – СК8), які формуються шляхом належного засвоєння змісту обов'язкової навчальної дисципліни «Інструменти альтернативного вирішення спорів».

Таким чином, реалізація загальних компетентностей та СК 8 через освітні програми «Право» та «Медіація», які покликані забезпечувати формування у студентів-правників базових знань, умінь і навичок у сфері АВС**,** сформувати у них здатність застосовувати медіацію та інші правові інструменти альтернативного позасудового розгляду та вирішення спорів, сприяє становленню сучасного конкурентоздатного правника із застосування права**.**

Література:

1. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти. URL: //https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf
2. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право для другого (магістерського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України.URL: https://standarty/2022/07/21/081-pravo-magistr-zizminami-643-20032023.pdf
3. Про медіацію: Закон України URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text

MAIN MECHANISMS FOR CREATING EFFECTIVE COMMUNICATION IN AN ORGANIZATION

ОСНОВНІ МЕХАНІЗМИ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Yana Mykolenko
1st year master's student of the Faculty of Food Technologies and Quality Management of Agricultural Products
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

Svitlana Yashnyk
Professor of the Department of Psychology
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

Яна Миколенко
студентка 1 курсу магістратури факультету харчових технологій та управління якістю продукції АПК
Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Світлана Яшник
професор кафедри психології
Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Медіація стає важливим елементом у розвитку конфліктологічної компетентності сучасних управлінців, адже дозволяє ефективно вирішувати конфлікти і покращувати управлінську діяльність. Вона сприяє адаптації підходу до кожної конкретної ситуації, знижуючи рівень напруги в колективі та формуючи ефективні взаємини між працівниками.

Психологічні аспекти, такі як емпатія, активне слухання і здатність розуміти погляди інших є критично важливими в процесі медіації. Ці навички роблять лідера більш зрозумілим для підлеглих, сприяючи успішному досягненню компромісу. Це, в свою чергу, позитивно впливає на рівень довіри і формування комунікативної культури в команді. Впровадження медіаційних практик у бізнес-середовище підвищує психологічний комфорт і стабільність, зменшуючи стрес та моральне

напруження серед співробітників. Завдяки цьому покращується продуктивність і загальна атмосфера в організації, що мінімізує ризики внутрішніх конфліктів та створює позитивне середовище для ефективної праці [1].

Керівники повинні встановлювати чіткі стандарти для комунікації в команді, що включає визначення мети спілкування, формулювання очікувань і способів передачі інформації. Це дозволяє уникнути непорозумінь та підвищує продуктивність роботи команди. Ефективна комунікація також передбачає активне слухання, залучення всіх учасників до обговорень тощо. Керівник має створювати можливості для зворотного зв'язку, показуючи, що думки працівників цінуються, тим самим підвищувати рівень їх мотивації і довіри до лідера.

Одним із ключових аспектів комунікації є здатність зрозуміло пояснювати складні концепції. Керівник повинен адаптувати інформацію до рівня розуміння кожного члена команди, що сприяє усвідомленню та швидкому впровадженню нових ідей. Емоційно чутливий керівник може своєчасно реагувати на настрої в колективі, підтримуючи позитивну атмосферу і згуртованість, що важливо для стабільності і продуктивності роботи. Довіра в команді дозволяє кожному члену відчувати свою цінність та важливість. Лідери, які адаптують свої підходи до потреб команди, ефективніше справляються з викликами. Чітке визначення цілей і обов'язків сприяє продуктивній роботі, оскільки це дозволяє працівникам усвідомлювати свою роль у досягненні спільного успіху. Важливо, щоб лідери брали на себе відповідальність за результати та підтримували своїх підлеглих у складних ситуаціях [2].

Здатність надихати команду є ключовою для підвищення її продуктивності праці, організації та розвитку професійних навичок співробітників. Це не лише сприяє досягненню кращих показників роботи, але й формує позитивну атмосферу всередині колективу. Лідери, які активно взаємодіють із командою, мотивують її досягати нових результатів сприяє загальному успіху організації. Підтримка і визнання досягнень співробітників також відіграють важливу роль у зміцненні командного духу [3].

Основні механізми формування ефективної комунікації в організації включають розробку чіткої комунікаційної стратегії, встановлення стандартів для обміну інформацією і розвиток комунікаційних навичок у співробітників. Комунікаційна стратегія допомагає визначити канали,

частоту та форми повідомлень, що забезпечує узгодженість у спілкуванні, знижуючи ймовірність непорозумінь та сприяючи швидкому обміну даними. Регулярні зустрічі, збори команди дозволяють оперативно обговорювати поточні завдання, виявляти труднощі і швидко їх вирішувати. Це сприяє відкритості та прозорості в обміні інформацією, а також допомагає керівникам краще розуміти потреби й настрої колективу. Підтримка зворотного зв'язку дозволяє співробітникам відчувати свою причетність до робочих процесів, що підвищує їхню мотивацію [3].

Технологічні інструменти, такі як внутрішні платформи для спілкування, електронні дошки для оголошень та інші цифрові засоби, забезпечують ефективний і швидкий обмін інформацією. Використання таких інструментів допомагає налагодити комунікацію між відділами, зберігати зв'язок між співробітниками різних рівнів, сприяє підвищенню продуктивності праці. Впровадження цих механізмів дозволяє формувати відкриту комунікацію, зростанню довіри і згуртованості в команді [4].

Література

1. Браніцька Т. Р. Конфліктологічна культура фахівців соціономічних професій: технологія формування: моногр. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2019. 462 с.
2. Конфліктологія і психологія управління: навч. посіб. Р. А. Калениченко; А. С. Коханець. Київ. Компринт, 2021.167 с.
3. Ефективне управління конфліктами. Базові навички медіатора [тренінговий комплекс] В. В. Волосник, А. В. Горіна, І. О. Муратова, В. В. Ланько, В. О. Мельман, С. А. Хасая; за заг. ред. В. О. Мельман. Харків, 2018. 97 с.
4. Освітнє лідерство: від теорії до практики: монографія/авт. кол.; за наук. ред. В. Р. Міляєвої. Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ; Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2021. 296 с.

A COMPREHENSIVE APPROACH TO PROFESSIONAL TRAINING OF A MEDIATOR

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕДІАТОРА

Mosentsova N.O.
Head of the Krasnohradskyi district sector No. 2 of the department of the State institution «Center of Probation» in Kharkivskyi region, Ukraine

Мосенцова Н.О.
Начальник Красноградського районного сектору №2 філії Державної установи «Центр пробації» в Харківській області, Україна

Конфлікти є невід'ємною частиною життя на всіх етапах розвитку суспільства, саме тому медіація виникає через необхідність вирішення особистих, реляційних, структурних і культурних конфліктів, що виникають як у суспільних, бізнесових так і приватних умовах.

Оскільки конфлікт (спір) може виникати в будь – якій сфері життя людини, то поряд з загально – етичними вимогами до медіатора, комунікативними вимогами, постають в фахові вимоги, наявність відповідного рівня освітньої підготовки. І якщо Soft skills, медіатор може отримати в процесі базової чи спеціальної підготовки, тренінгів з розвитку навичок ефективного спілкування, тощо, то Hard skills спеціаліст з медіації може отримати в результаті здобуття освітньо – професійного рівня.

Можна виділити дві основні вимоги до професійних навичок медіатора:

Професійні : обізнаність в правових аспектах предмету спору, нормах законодавства, що стосуються предмета конфлікту та медіації, розуміння меж власної компетенції, розумінням природи і змісту його основних правових інститутів, а також меж правового регулювання різних суспільних відносин.

Універсальні компетенції: уміння управляти емоціями, здатність зберігати емоційну стійкість, вміти розпізнавати та долати емоційні бар'єри, відкритість до самоаналізу та зворотного зв'язку. Медіатор має володіти навичками активного слухання, здатності зрозуміло та чітко формулювати думки, заохочувати сторони конфлікту до обговорення.

У багатьох країнах світу, а з недавнього часу і в Україні медіатор є самостійною професією, включеною до класифікатора професій (код 2442.2. Фахівець з урегулювання конфліктів та медіації у соціально-політичній сфері), тому законодавче закріплення вимог до підготовки фахівців в сфері медіації стало своєрідною легалізацією даного виду діяльності. [3, с 6-9]

На законодавчому рівні мають висуватися мінімальні вимоги до медіатора, які можуть стосуватися його підготовки та підвищення кваліфікації, проте відсутність жорстких кваліфікаційних вимог не може бути підставою для невизнання існування як професії та закріплення її на законодавчому рівні.

Законом України № 1875-IX «Про медіацію» встановлено вимоги до підготовки медіаторів, зокрема ст. 10 зазначає, що базова підготовка медіаторів здійснюється за програмою обсягом (тривалістю) не менше 90 годин навчання, у тому числі не менше 45 годин практичного навчання. Програма базової підготовки медіатора включає теоретичну підготовку і відпрацювання практичних навичок.

Підготовку медіаторів здійснюють суб'єкти освітньої діяльності. Підготовка медіаторів, крім базової, може включати спеціалізовану підготовку відповідно до програм навчання, розроблених суб'єктами освітньої діяльності. Після проходження базової та/або спеціалізованої підготовки та підтвердження набутих компетентностей видається відповідний сертифікат. [2]

Національною академією медіації України затверджено «Основні засади навчання базовим навичкам медіатора», якими передбачено, що Методичне забезпечення навчання базовим навичка медіатора(БНМ) здійснюється на власний розсуд провайдера освітніх послуг з дотриманням вимог академічної доброчесності. Важливо, щоби навчання БНМ проводила особа, яка має підтверджені компетенції як медіатор і тренер та/чи фахівець у сфері освіти дорослих. Для допомоги тренеру у проведенні окремих вправ під час освітнього процесу з навчання може залучатись коуч для надання зворотного зв'язку здобувачам під час виконання цих вправ, якому для цього достатньо бути медіатором-практиком. В інших випадках для викладачів, які здійснюють педагогічну діяльність в межах програм навчання у сфері медіації, не обов'язково мати досвід практики як медіатора. [1, с. 20-23]

Таким чином базова підготовка медіатора включає в себе переважно здобуття універсальних компетенцій, але не містить компоненти отримання професійних знань певної галузі права чи сфери суспільного життя.

На даний час до переліку організацій та фізичних осіб, що заявили до приєднання до «Основних засад навчання базовим навичкам медіатора», включено 25 організацій та 27 фізичних осіб, що надають освітні послуги в сфері медіації.

Фахова юридична освіта в Україні всіх рівнів спрямована на підготовку фахівців, професійні компетентності яких включають знання базових засад права та окремих його галузей, формування адекватного сприйняття та розуміння права як регулятора суспільних відносин, здобуття знань, умінь та навичок у межах широкого кола галузей права, застосовувати на практиці здобуті юридичні й загальнонаукові знання, вільно орієнтуватись у найбільш важливих організаційно-правових механізмах та правових інститутах конкретних галузей права.

За останній час низка закладів вищої освіти в України впровадили вивчення навчальних дисциплін, пов'язаних з діяльністю медіатора в межах вимог, передбачених Законом України «Про медіацію» та становлять не менше 90 академічних годин/не менше 3 кредитів ЄКТС

Переважна більшість закладів вищої освіти пропонують навчальну дисципліну «Медіація» як вибіркову дисципліну або дисципліну вільного вибору здобувача освіти циклу професійної підготовки бакалаврів права (зокрема Заклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», Полтавський державний аграрний університет, Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», Луцький національний технічний університет, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Національний авіаційний університет, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Державний біотехнологічний університет, НТУ «Дніпровська політехніка» та інші).

Найбільший розвиток академічного вивчення медіації досягнуто в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, де передбачено ряд навчальної дисциплін, пов'язаних з медіацією як обов'язкових освітніх компонент, так і вибіркових.

Таким чином, узагальнюючи національний та зарубіжний досвід підготовки медіаторів потрібно розвивати та вдосконалювати інститут підготовки фахових медіаторів, забезпечити державне регулювання медіації та підготовки кадрів у цій сфері, виробити єдині державні стандарти підготовки медіаторів, здійснювати обов'язкову акредитацію суб'єктів освітніх послуг, що здійснюють підготовку медіаторів, широко впроваджувати в закладах вищої освіти вивчення медіації в межах вибіркових навчальних дисциплін освітніх чи освітньо-наукових програм різних спеціальностей.

Література:

1. Основні засади навчання базовим навичкам медіатора/За заг. ред. К. Б. Наровської. К.: Видавець В. Захаренко, 2019. 32 с.
2. Закон України «Про медіацію» 16 листопада 2021 року № 1875-IX, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text
3. https://moodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=597789

MEDIATION IN THE TRAINING OF A PSYCHOLOGIST

МЕДІАЦІЯ У ПІДГОТОВЦІ ПСИХОЛОГА

Nesprava M.V.
Doctor of Philosophical Sciences,
Professor of the Department of Philosophy and Pedagogics,
Department of General and Social Psychology
Dnipro University of Technology
Dnipro, Ukraine

Несправа М.В.
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії та педагогіки,
кафедри загальної та соціальної психології
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна

Навчання психології забезпечує студентів-психологів конкретними, загальними та теоретичними знаннями, що охоплюють різні аспекти людської поведінки, емоційного розвитку та соціальної взаємодії. Конкретні знання стосуються методів діагностики та втручання, загальні

знання формують розуміння фундаментальних принципів психології, тоді як теоретичні знання дозволяють глибше осмислити психологічні концепції та закономірності.

В умовах конфліктів, стресів або кризових ситуацій, запит суспільства на фахівців із високим рівнем комунікативної компетентності та здатністю ефективно вирішувати конфлікти актуалізує роль медіації у професійній підготовці психологів.

Обґрунтуванню необхідності включення медіації до підготовки психологів, визначенню яким чином навчання медіативним технікам сприяє формуванню професійних компетенцій майбутніх фахівців стане за мету цієї доповіді.

Фундаментальні за своїм значенням класифікації моделей медіації в рамках функціонального підходу були запропоновані Л. Ріскіним, Л. Буллем, Р. Бушем та Дж. Фолджером, Н. Александер. Л. Ріскін згрупував усі існуючі практики та стилі роботи медіаторів залежно від двох критеріїв: ролі медіатора в процедурі та способу визначення проблемного поля медіації [8, с. 7-51]. Медіатор у процедурі медіації відповідно до моделі медіації може займати певну роль: модель рятівника, модель посередника і третьої сторони у спорі, модель із широким набором засобів і методів ведення переговорів, модель організатора вирішення конфлікту [3, с. 133].

У цьому контексті актуальність інтеграції медіації в психологічну освіту набуває особливого значення, адже вона дає змогу студентам розвивати емпатію, активне слухання, терплячість, об'єктивність, неупередженість, нейтральність, гнучкість – навички, життєво важливі для різноманітних професійних умов. Таким чином, медіативні навички доповнюють загальну підготовку психолога, підвищуючи його професійну компетентність та здатність сприяти гармонізації міжособистісних відносин, ефективно управляти конфліктами, підтримувати конструктивну взаємодію.

Навчальні заклади, орієнтовані на підготовку психологів для роботи у школах та соціальних службах, активно враховують сучасні вимоги до компетентностей фахівців у цих сферах. В умовах підвищеної соціальної напруги та зростання кількості міжособистісних конфліктів, медіація стає актуальним, насущним та важливим елементом підготовки. Опанування медіативних технологій дозволяє майбутнім психологам

ефективно вирішувати конфлікти у шкільному середовищі, сприяти соціальному включенню та покращенню психоемоційного клімату в колективах. Це підвищує їхню здатність надавати кваліфіковану підтримку та сприяти розвитку конструктивних відносин, що є ключовим у сучасній соціальній та освітній діяльності.

Дуже влучно Д. Канеман підкреслює, щоб навчити студентів будь-чого в галузі психології, чого вони раніше не знали, їх потрібно здивувати. Перевірити, чи навчилися вони в психології, можна лише з'ясувавши, чи змінилося їх розуміння ситуації, з якими вони стикаються, а не тим, чи засвоїли вони новий факт [2, с. 173].

Студенти, майбутні психологи, активно відгукуються на медіацію як навчальну дисципліну, що змінює їхні погляди на природу та способи вирішення конфліктів, усвідомлення механізмів комунікації і взаємодії. Досвід навчальних симуляцій та практичних занять сприяє формуванню у психологів професійної компетентності у роботі з конфліктними ситуаціями та надає можливість розв'язувати як навчальні, так і особисті проблеми конструктивним чином. Медіація, таким чином, стає для студентів потужним інструментом саморозвитку, одночасно підвищуючи їхню готовність до практичної діяльності в професійній сфері.

Теоретичні основи медіації базуються на різноманітних моделях вирішення конфліктів, серед яких особливо важливими є: модель Ф. Глазла зосереджена на динаміці ескалації конфліктів та стратегічних підходах до їхнього вирішення, надаючи інструменти для розпізнавання стадій конфлікту та розробки відповідних методів втручання [1, с. 225]; метод «принципових переговорів» Р. Фішера, В. Юрі, Б. Паттона, що враховує справжні інтереси обох сторін, а учасники всіма силами прагнуть знайти взаємовигідне рішення [5, с. 5-6]; модель ненасильницького спілкування М. Розенберга, що закликає «говорити мовою миру у світі конфліктів» [4, с. 18]; теорії емпатії М. Хоффмана [7, с. 55-60]; емоційного інтелекту та ін. Ці концепції з ефективними практиками медіації у терапевтичних контекстах акцентують важливість емоційного розуміння та комунікації в процесі медіації. Модель Г. Фрідмана, Н. Фішера, Д. Хіммельстейна також має колосальне значення в контексті медіації, оскільки акцентує увагу на активному слуханні та забезпеченні процесу, орієнтованого на досягнення конструктивних домовленостей, що сприяє розвитку взаєморозуміння між сторонами (англ. Understanding-Based Model). А практичний, структурований інтенсив із саморефлексії для фахівців, які працюють із конфліктами (англ. Self-Reflection for Conflict

Profession Intensive), розроблений вищезгаданою командою науковців, допомагає фахівцям навчитися працювати з конфліктами, водночас досліджуючи внутрішні процеси – свої та клієнтів – на більш глибокому рівні, ніж той, якого досягають більшість фахівців, що працюють з конфліктами. Ця програма ґрунтується на самосвідомості, використовує такі інструменти, як медитація, глибинне слухання та самоусвідомлення [6, с. 8, 14].

Слід зазначити, що медіація стає для психолога не лише професійною компетенцією, а й певною філософією життя, що формує його миротворчий підхід до вирішення конфліктів, поглиблюючи розуміння використання комунікативних моделей і сприяючи розвитку гармонії у міжособистісних відносинах.

Посередництво, як важливий елемент медіаційного процесу, сприяє розвитку глибокого потенціалу особистості, підвищує ефективність професійної діяльності та сприяє становленню, розвитку таких якостей, як емоційна стійкість, терпимість, емпатія. Крім того, знання з медіації розширює можливості психолога в галузі організаційної психології, де уміння управляти конфліктами та сприяти здоровій комунікації стає необхідним для оптимізації внутрішніх процесів та підтримки стабільної корпоративної культури. Психолог, який володіє навичками медіатора, здатний підвищити ефективність роботи в організаціях, сприяючи розвитку здорових, продуктивних команд і покращенню загального клімату в колективі.

У звіті робиться висновок про те, що навчання посередництву є цінним надбанням психологічної освіти, яке має значні переваги як для професійного розвитку, так і для клієнтів. Медіація дозволяє психологам залучати клієнтів більш чуйно, ефективно вирішувати конфлікти та покращувати загальний терапевтичний процес. Вирішення проблем інтеграції в рамках навчальних програм стане ключовим фактором для розширення навчання медіації в психологічних програмах. Майбутні дослідження мають вивчати довгострокові результати роботи психологів, які пройшли медіацію, і потенціал для міждисциплінарних підходів до вирішення конфліктів.

Підсумовуючи зазначимо, що медіація є цінним компонентом у навчанні майбутніх психологів, пропонуючи значні переваги для ефективності міжособистісного спілкування, етичної практики та залучення клієнтів. Навчання медіації є цінним надбанням психологічної освіти,

яке має значні переваги як для професійного розвитку психологів, так і для клієнтів. Медіація дозволяє психологам залучати клієнтів більш чуйно, ефективно вирішувати конфлікти, покращувати загальний терапевтичний процес. Вирішення проблем інтеграції в рамках навчальних програм стане ключовим фактором для розширення навчання медіації в психологічних програмах. Майбутні дослідження мають вивчати довгострокові результати роботи психологів, які пройшли навчання з медіації, і потенціал для міждисциплінарних підходів до вирішення конфліктів.

Література:

1. Глазл Ф. Конфлікт менеджмент: Довідник для керівників та консультантів/за ред. Т. Білик. Київ, 2020. 528 с.
2. Канеман Д. Мислення швидке і повільне/пер. з англ. М. Яковлев. 8-ме вид. Київ, 2024. 480 с.
3. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник/авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса, 2019. 456 с.
4. Розенберґ М. Ненасильницьке спілкування: мова життя. Харків, 2020. 256 с.
5. Фішер Р., Юрі В., Паттон Б. Перемовини без поразки. Гарвардський метод. Київ, 2023. 248 с.
6. Фрідман Г. Навиворіт: працюючи в конфлікті/за ред. Т. Білик. Київ, 2024. 160 с.
7. Hoffman M. L. Empathy and Moral Development: Implications for Caring and Justice. Cambridge University Press. 2000. pp. 55–60.
8. Riskin L. Understanding Mediator's Orinetations, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed. Harvard Negotiation Law Review. 1996. 1. pp. 7–51.

THE USE OF MEDIATION IN BUSINESS PRACTICES: PREPARING FUTURE MANAGERS FOR UNCONVENTIONAL SITUATIONS

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ У БІЗНЕС-ПРАКТИКАХ: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ДО НЕСТАНДАРТНИХ СИТУАЦІЙ

Osadchyi M.L.
PhD student of the department of economics, law and business management, Odessa National Economic University
m. Odessa, Ukraine

Осадчий М.Л.
Аспірант кафедри економіки, права та управління бізнесом Одеського національного економічного університету
м.Одеса, Україна

У сучасному бізнес-середовищі, що характеризується динамікою та невизначеністю, менеджери стикаються з численними викликами. Конфлікти, які виникають у команді, між відділами або з клієнтами, можуть мати серйозні наслідки для компанії. У зв'язку з цим, важливість медіації як інструменту вирішення конфліктів стає все більш очевидною. Використання медіації в бізнес-практиках не лише сприяє зменшенню напруженості, але й формує у менеджерів важливі компетентності, необхідні для успішної роботи в умовах нестандартних ситуацій.

Медіація, як процес мирного вирішення конфліктів з допомогою нейтральної третьої сторони, дозволяє сторонам висловити свої думки, потреби та очікування. Вона забезпечує простір для конструктивного діалогу та сприяє досягненню взаємоприйнятних рішень. В умовах бізнесу це особливо важливо, оскільки конфлікти можуть вплинути на продуктивність, мотивацію працівників і репутацію компанії [1]. Тому підготовка майбутніх менеджерів до використання медіації є актуальним завданням для вищих навчальних закладів та бізнес-шкіл.

Один із ключових аспектів підготовки менеджерів полягає у розвитку їхніх комунікативних навичок. Медіація вимагає від учасників вміння активно слухати, розуміти та враховувати позицію іншої сторони. Це не лише сприяє досягненню порозуміння, але й дозволяє менеджерам краще оцінювати ситуацію, в якій вони опинилися. Включення медіативних

практик у навчальні програми може допомогти студентам формувати ці навички через рольові ігри, симуляції та практичні заняття.

Ще одним важливим аспектом є розвиток емоційного інтелекту. Менеджери, які володіють високим рівнем емоційного інтелекту, здатні краще розуміти свої емоції та емоції інших. Це дозволяє їм управляти власними реакціями у стресових ситуаціях і знаходити спільну мову з різними людьми. Медіація вимагає чутливості до емоційних потреб учасників конфлікту, і навчання цим аспектам може суттєво підвищити ефективність вирішення проблем [2].

Важливим елементом медіації є також здатність до критичного мислення. У процесі вирішення конфлікту менеджери повинні аналізувати інформацію, оцінювати різні альтернативи та прогнозувати можливі наслідки своїх рішень. Ці навички можна розвивати через обговорення реальних кейсів, в яких медіація відіграла вирішальну роль у досягненні успішного результату. Студенти можуть вивчати приклади компаній, які успішно впроваджують медіативні практики, та аналізувати, як це вплинуло на їхню діяльність [3].

Одним з таких прикладів є медіація між компаніями Apple та Samsung – це один із найбільш відомих корпоративних конфліктів у світі технологій, що виник через порушення патентів і тривалий судовий процес. Патентна війна між Apple і Samsung розпочалася в 2011 році, коли Apple подала позов проти Samsung, стверджуючи, що південнокорейська компанія скопіювала дизайн і функціонал її iPhone. Apple звинуватила Samsung у порушенні низки патентів, що стосуються дизайну пристрою та інтерфейсу користувача. Samsung, у свою чергу, подала зустрічний позов, стверджуючи, що Apple порушила їхні патенти на технології мобільного зв'язку. Конфлікт охопив кілька країн, включаючи США, Південну Корею, Японію та Європейський Союз. Справи були подані в різні суди, і це створило серйозну загрозу для бізнес-відносин двох компаній, оскільки Samsung була одним із найбільших постачальників комплектуючих для Apple [4].

У 2012 році, під час одного з найбільших судових процесів у США, федеральний суддя Люсі Кох, яка займалася цією справою, закликала керівників обох компаній спробувати вирішити конфлікт через медіацію. Її заклик був мотивований тим, що довготривалий судовий процес не тільки створює значні витрати для обох компаній, але й може підірвати їхню репутацію та погіршити відносини на ринку. Медіаційний

процес проходив за участю головних керівників обох компаній – Тіма Кука (CEO Apple) та Чой Джі Суна (CEO Samsung). Медіація відбулася в закритому форматі, що дозволило сторонам відкрито обговорити свої претензії без публічного тиску.

Ключовими моментами медіації були:

- фокус на взаємовигідному рішенні;
- збереження ділових відносин;
- складність патентних претензій.

Хоча медіація не призвела до негайного повного врегулювання конфлікту, вона допомогла обом сторонам краще зрозуміти позиції один одного. Після медіації судовий процес у США продовжився, і в серпні 2012 року присяжні ухвалили рішення на користь Apple, присудивши компенсацію в розмірі понад 1 мільярд доларів. Однак, сторони продовжували переговори після цього рішення, і врешті-решт у 2018 році Apple і Samsung досягли остаточної угоди про врегулювання всіх патентних претензій.

Ця медіація показала, що навіть у випадку великих корпоративних конфліктів, де ставки надзвичайно високі, медіація може бути корисним інструментом для пом'якшення напруженості і пошуку взаємовигідних рішень. Незважаючи на те, що медіація не завжди приводить до негайного врегулювання, вона часто створює умови для подальших переговорів і компромісів. Для Apple і Samsung цей процес став важливим етапом у складних ділових відносинах, і хоча судові позови тривали ще деякий час, медіація допомогла закласти основу для майбутнього врегулювання.

Залучення міжнародного досвіду у сфері медіації також є важливим напрямком підготовки майбутніх менеджерів. Різні країни можуть мати свої підходи до медіації, і вивчення цих різноманітних практик дозволяє студентам краще розуміти глобальні бізнес-процеси. Це також відкриває можливості для міжкультурної комунікації, що є надзвичайно важливим в умовах глобалізації.

Крім того, важливо підкреслити роль технологій у медіації. Сучасні бізнеси все частіше звертаються до онлайн-платформ для ведення медіаційних процесів, що дозволяє зекономити час та ресурси. Навчання студентів використанню таких платформ та розумінню їхніх переваг

і недоліків може бути корисним для їхньої подальшої кар'єри. Оскільки цифрові технології продовжують розвиватися, знання про їхнє застосування у медіації стане важливою складовою професійної підготовки менеджерів.

Важливо також зазначити, що успішна медіація не лише вирішує конфлікти, але й може запобігати їх виникненню. Медіативні навички, які розвиваються у процесі навчання, можуть допомогти менеджерам створювати більш гармонійне робоче середовище, де люди почувають себе комфортно і впевнено. Вони можуть використовувати ці навички для покращення командної роботи, підвищення рівня задоволеності працівників і зменшення плинності кадрів.

Отже, використання медіації в бізнес-практиках є важливим аспектом підготовки майбутніх менеджерів до нестандартних ситуацій. Формування медіативних компетентностей через розвиток комунікативних навичок, емоційного інтелекту та критичного мислення дозволяє менеджерам ефективно вирішувати конфлікти та покращувати робочі процеси. Залучення міжнародного досвіду та технологій відкриває нові горизонти для розвитку медіаційних практик у бізнесі. У результаті, майбутні менеджери, які володіють навичками медіації, стають не лише більш ефективними лідерами, але й здатними створювати позитивне робоче середовище, що сприяє успіху організації.

Література:

1. Довга, І. О., Ґудзь, П. В. Використання медіації при налагодженні комунікаційних зв'язків між представниками органів влади та бізнесу. Перспективи розвитку територій: теорія і практика: праці науково-практичної конференції (Харків, 19-20 листопада 2020р.). Харків, 2020. С. 139-141.
2. Копішинська, К. (2022). Переваги бізнес-медіації як інструменту управління конфліктами в бізнесі. БІЗНЕС, ІННОВАЦІЇ, МЕНЕДЖМЕНТ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ: праці науково-практичної конференції (Київ, 8 грудня 2022р.). Київ, 2022. С. 64-64.
3. Керекеша, О. В., М. Л. Осадчий. Мотивація до навчальної діяльності студентів у вищому навчальному закладі. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2021. № 11–12. С. 126.
4. Daily Blog. Negotiation in Business: Apple and Samsung's Dispute Resolution Case Study. URL: https://www.pon.harvard.edu/daily/business-negotiations/apple-v-samsung-an-example-of-negotiation-in-business-gone-bad/.

MEDIATION IN THE WORK OF A LAWYER THROUGH THE PRINCIPLE OF SELF-DETERMINATION AND EQUAL RIGHTS OF THE PARTIES

МЕДІАЦІЯ В РОБОТІ ЮРИСТА КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРИНЦИПУ САМОВИЗНАЧЕННЯ ТА РІВНОСТІ ПРАВ СТОРІН

Pavlyuk A. Y.
4th year student of the Faculty of Law
Y. Fedkovich Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine
Supervisor – Prof. Havrylyuk R.O.

Павлюк А. Ю.
студентка 4 курсу юридичного факультету
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці, Україна
Науковий керівник – проф. Гаврилюк Р. О.

Вступ. Сьогодні сучасному світу притаманна тенденція ускладнення суспільних відносин, виникнення нових та загострення попередніх конфліктів, що неминуче веде до криз. Ось чому стають актуальними розробки різних засобів врегулювання суперечок у правовідносинах, зокрема альтернативного несудового характеру.

Хоча наразі у нашій державі основним і найпоширенішим способом вирішення правових спорів є звернення до юрисдикційних органів (суду), він передбачає чимало ризиків для сторін. До прикладу, за даного розвитку подій важко спрогнозувати результат, строки і кількість вкладених коштів та часу, до того ж, це завжди боротьба між сторонами, де виграє та отримає сатисфакцію лише один з них, що аж ніяк не допомагає вирішити проблему повністю. Медіація ж – завжди шукає оптимальний шлях для розв'язання спору, врахування та задоволення потреб обох його учасників. Вона дозволяє зберегти баланс інтересів, запобігти ескалації конфлікту та досягти спільної згоди щодо певного питання. У цьому і полягає зміст основного принципу діяльності медіації – засади самовизначення та рівності прав сторін. Цей принцип визначає місце, роль, функції сторін медіації у процедурах цього типу вирішення конфліктів (спорів) та є своєрідним продовженням, розвитком і конкретизацією принципу добровільності медіації, пов'язаний із ним генетично, світоглядно і методологічно, надає юридичній конструкції медіації за законодавством України завершеної форми [1, С. 391].

Виклад основних результатів дослідження. До сьогодні медіацією як сферою професійної діяльності цікавилися більше психологи та соціальні працівники, однак згодом правники стали основними дійовими особами у даній галузі. Більше того ця процедура стає ефективним та прогресивним інструментом у роботі юристів, що дозволяє краще захищати інтереси клієнтів. Проте, медіатор може надавати правову інформацію, а не юридичні поради. За прийнятних умов медіатор може поінформувати сторони про можливість проконсультуватися з іншим спеціалістом. Рішення ж щодо звернення за такою консультацією до фахівця, врахування чи неврахування її наслідків і навіть відмови від такої консультації приймає відповідна сторона конфлікту (спору) або його сторони разом.

Формальне визначення медіації (або мирової угоди) наведено у статті 1 Типового закону Комісії ООН з міжнародного торгового права за 2002 р. щодо міжнародних комерційних арбітражних процедур, згідно з якою медіація – це « процес.., коли сторони залучають третю особу або осіб з метою надання ними допомоги у мирному врегулюванні спорів, що виникають із приводу контрактних чи інших правових відносин, або пов'язані з ними. Світовий посередник не має права нав'язувати сторонам способи врегулювання спору» [2].

Медіація може бути застосована на різних стадіях будь-яких конфліктів (між бізнесами та фізособами), які виникають з цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних правовідносин, а також у кримінальних провадженнях при укладенні угод про примирення сторін [3]. Відповідно до Типового Закону ЮНСІТРАЛ концепція примирення сторін конфлікту (спору) побудована на основі врахування волі сторін, вони мають повну свободу в обранні порядку проведення медіації, меж конфіденційності, а також право самостійно визначатися з можливим конфліктом інтересів [4].

Це кореспондує з ключовими положеннями принципу самовизначення та рівності прав сторін медіації, а саме: а) сторона конфлікту (спору) чітко усвідомлює, чого саме (якої мети) вона прагне досягти у відповідному конфлікті (спорі), раціонально визначає найважливіші складові досягнення цієї мети; б) сторона конфлікту (спору) ґрунтовно розуміє можливі варіанти його вирішення, усвідомлює можливість вибору нею відповідного варіанта врегулювання конфлікту (спору), твердо знає свої повноваження обирати участь в медіації або відмовлятися від неї, приймати чи відхиляти поради, які можуть надавати їй інші учасники медіації,

погоджуватися із пропонованими іншою стороною умовами вирішення конфлікту (спору) чи не погоджуватися; в) сторона конфлікту (спору) під час його вирішення опановує мистецтвом його врегулювання – вчиться слухати і чути іншого, думати, аналізувати, аргументувати, вести діалог, пропонувати й оцінювати запропоновані іншим варіанти його вирішення; г) сторона опановує вміннями зважувати власні потреби й інтереси і співмірняти їх зі своїми ж ресурсами; д) сторона конфлікту (спору) обмірковує, зважує найбільш оптимальні з можливих рішення, самокритично оцінює переваги та недоліки власної позиції у конфлікті (спорі) і тільки на основі всього вищевикладеного ухвалює своє рішення щодо конкретного конфлікту (спору)» [1, С. 393-394].

Проте, дана процедура може бути застосована для вирішення спірної ситуації лише за наявності наступних показань:

- існує необхідність або намір продовжити відносини з обох сторін конфлікту;
- є необхідність скоротити витрати часу та фінансів на вирішення спору;
- для сторони важлива репутація і програш в судовому процесі може їй зашкодити;
- для вирішення спору, крім правових аспектів, необхідно враховувати економічні інтереси сторін, а його рішення тільки в правовій площині не дає необхідного результату;
- є частина інформації, яка має конфіденційний характер та не може бути розголошеною другій стороні [3].

Засада самовизначення та рівності прав сторін медіації є продовженням, конкретизацією та розвитком системоутворюючого законодавчого принципу медіації – її добровільності [1, С. 399]. Однією з основних особливостей даної процедури є саме добровільність участі та «авторство» сторін при напрацюванні варіантів вирішення конфлікту. Викликом та водночас перевагою для юристів у даному процесі є те, що їх роль з представників в змагальному процесі змінюється на роль юридичних консультантів в медіації. Модель роботи адвоката в суді та медіації суттєво відрізняється, що потребує відповідного налаштування і зміни поведінки. Суд – процес, орієнтований на змагання з опонентом через позиції, де адвокат виконує роль захисника клієнта. Медіація – процес, орієнтований на спільну роботу для вирішення проблеми, де адвокат є професійним радником клієнта. Зміщуючи фокус зі змагальності з опонентом, адвокат допомагає клієнту зорієнтуватися і направити свої ресурси (час, увагу та гроші) на вирішення проблеми, допомагає ідентифікувати важливе для подолання конфлікту [5].

Участь юриста можлива на кожному етапі медіації, а також після її закінчення, якщо сторони погодилися інтегрувати домовленості в угоди, що матимуть юридичну силу. Зазвичай цей процес закінчується усною чи письмовою угодою. Але дуже часто домовленості у медіації можуть стимулювати необхідність укладення юридичних угод, внесення змін у документи, які існували до виникнення спору. Тоді юристи на запит клієнта надають послуги щодо їх укладення. Усе це є поштовхом до подальшого розвитку взаємоінтеграції юриспруденції та медіації, а також розробки нових моделей роботи та участі правників під час даної процедури [5].

Висновки. Таким чином, медіація є прогресивною тенденцію та ефективним інструментом сучасної юридичної практики. Необхідно використовувати на повну її можливості застосування, розробляти нові техніки та форми впровадження, забезпечувати її розвиток, як необхідної компетенції при підготовці майбутніх правників.

Література:

1. 1. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як цінність : монографія. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 466 с.
2. 2. Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах: Директива Ради ЄС 2008/52 від 5 травня 2008 року // Official Journal of the European Union L 136/3.
3. 3. Медіація: інструкція з використання/Асоціація правників України. 14 листопада 2020. URL: https://uba.ua/ukr/news/8038
4. 4. Типовий закон Комісії Організації Об'єднаних Націй по праву міжнародної торгівлі про міжнародну комерційну погоджувальну процедуру. URL :http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_l17
5. 5. О. Хмарук, О. Білозор. Медіація в роботі юриста/ Юридична газета online. 23 вересня 2020. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/mediatsiya/mediaciya-v-roboti-yurista.html

INTEGRATION OF MEDIATION INTO LAW SCHOOL CURRICULA: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІАЦІЇ В НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ЮРИДИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Palamarchuk Angelina
Assistant of the Department of Public Law
of the Faculty of Law of the Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

Паламарчук Ангеліна Іванівна
асистент кафедри публічного права
юридичного факультету ЧНУ імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

На мою думку, у сучасному світі правова освіта відіграє вирішальну роль у підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно вирішувати правові конфлікти в умовах швидкозмінного та глобалізованого суспільства. Від традиційних методів судового розгляду суспільство дедалі частіше звертається до альтернативних способів вирішення спорів, серед яких медіація посідає особливе місце. Медіація є добровільним, конфіденційним процесом, у якому нейтральна третя сторона допомагає сторонам конфлікту досягти взаємоприйнятного рішення. Цей метод розв'язання спорів визнаний за його ефективність, швидкість і зменшення навантаження на судову систему. Однак, попри значний інтерес до медіації її застосування в правовій практиці залишається обмеженим через недостатню підготовку юристів у цій сфері. Багато випускників юридичних факультетів не отримують достатніх знань і навичок для ефективного використання медіації в своїй практиці. Тому питання інтеграції навчання медіації у програми юридичних факультетів стає актуальним.

Інтеграція медіації в юридичну освіту може не лише покращити підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності, а й сприяти зміні правової культури в цілому, акцентуючи увагу на вирішенні конфліктів мирним шляхом. Навчальні програми, що включають медіацію, дають студентам можливість не лише вивчати теоретичні основи цього процесу, але й здобувати практичні навички, що мають важливе значення у правовій діяльності. Метою цієї тези є аналіз ролі медіації в сучасному правовому середовищі, вивчення переваг її інтеграції в юридичну

освіту та розробка рекомендацій щодо включення медіації у навчальні програми юридичних факультетів.

У традиційній системі вирішення правових спорів основна увага зосереджена на судовому розгляді, який часто є тривалим, дорогим і конфліктним процесом. У відповідь на ці недоліки альтернативні методи, такі як медіація, набувають популярності. Медіація пропонує більш гнучкий підхід до вирішення спорів, зосереджуючись на потребах та інтересах обох сторін. Це дає змогу учасникам конфлікту взяти активнішу участь у процесі, тоді як роль юриста перетворюється з представника інтересів на посередника, що сприяє пошуку компромісу[1].

У світі зростає кількість держав, які активно підтримують впровадження медіації в правову систему. Наприклад, у ЄС та США медіація вже давно інтегрована у різні галузі права, зокрема комерційне, сімейне та трудове право. Збільшення ефективності правосуддя, зменшення завантаженості судів та зниження соціальної напруги – це лише деякі з результатів застосування медіації. У світлі цих тенденцій постає питання: як інтегрувати ці навички в навчання майбутніх юристів? Юридична освіта здебільшого орієнтована на вивчення теоретичних аспектів права та підготовку юристів до традиційної судової практики. Студенти проходять курси з цивільного, кримінального, адміністративного права, а також із процесуальних дисциплін. Однак вивчення альтернативних методів вирішення спорів часто є лише додатковим курсом або факультативом. Це створює певну прогалину в підготовці юристів, які можуть не бути готовими до використання медіації у своїй майбутній практиці. Наявні навчальні програми в різних країнах пропонують різний рівень залученості до медіації. Наприклад, у США та Канаді багато юридичних факультетів пропонують курси з медіації, які поєднують теорію та практичні заняття. У Європі, зокрема в Німеччині та Великобританії, медіаційні програми також отримали широку підтримку. Водночас у країнах пострадянського простору цей процес перебуває на початковому етапі, і навчання медіації ще не набуло масового поширення[2].

Інтеграція медіації у навчальні програми юридичних факультетів дає низку переваг як для студентів, так і для суспільства загалом, а саме:

1. Практичні навички. Студенти, які вивчають медіацію, отримують практичний досвід роботи з конфліктами, що розвиває їхні комунікаційні, переговорні та психологічні навички;

2. Зменшення конфліктності. Юристи, які володіють техніками медіації, здатні знизити конфліктність у своїй роботі та сприяти мирному вирішенню спорів;

3. Ширші можливості для кар'єрного зростання. Опанування медіації розширює кар'єрні можливості випускників, даючи їм змогу працювати не лише адвокатами, а й медіаторами, консультантами та експертами з вирішення конфліктів;

4. Ефективність правової системи.

Отже, інтеграція медіації в навчальні програми юридичних факультетів є важливим і перспективним напрямом розвитку правової освіти. Переваги медіації очевидні – це зменшення конфліктності, ефективніше вирішення спорів та скорочення навантаження на судову систему. Інтеграція медіації у програми юридичних факультетів не лише відповідає вимогам сучасної правової практики, а й сприяє підготовці юристів, здатних ефективно працювати в умовах зростаючої глобалізації та складності правових відносин. Тому медіація має стати невід'ємною частиною юридичної освіти, що підвищить професійний рівень випускників та сприятиме розвитку більш гуманної та ефективної правової системи.

Література:

1. Морозова Л.В. «Правова освіта: шляхи реформування та перспективи». Науковий вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 2020.
2. Cloke K. «Mediating Dangerously: The Frontiers of Conflict Resolution». San Francisco: Jossey-Bass, 2015.

NONVIOLENT COMMUNICATION AS A TOOL FOR DEVELOPING THE EFFECTIVENESS OF MEDIATION

НЕНАСИЛЬНИЦЬКЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕДІАЦІЇ

Peletsky K.V.
student, head of the student union
of the faculty of pedagogy, psychology and social work
Yuriy FedKovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

Пелецький К.В.
студент, голова профбюро
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

науковий керівник
Андрєєва Я.Ф.
медіатора, кандидатка психологічних наук,
доцентка, завідувачка кафедри психології
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна

Не зважаючи на те, що в сучасній науці і практиці (психології, соціології, конфліктології та ін.) є чимало інформації про сутність конфліктів, механізми їх розвитку, способи вирішення і запобігання, конфліктів не меншає, скоріше навпаки. Конфлікти переслідують нас всюди, починаючи від дрібних сварок із сусідом, другом, викладачем та закінчуючи громадськими та міжнародними війнами. Одним із ефективних способів вирішенням конфлікту є медіація. Не дивлячись на свою спроможність в цьому, вона також має свої недоліки. Спробуємо проаналізувати їх та поміркувати про те, як можна вплинути на поліпшення процесу медіації.

Медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [1, с.51]. Вона застосовується в цивільній, сімейній, трудовій, господарській, адміністративній та деліктній (кримінальні

справи, адміністративні порушення) сферах залежно від типу конфлікту між сторонами.

Розвиток альтернативного вирішення спорів, одним із яких є медіація, розглядається з наукової та практичної погляду, як перспективний. Судовий розгляд, у свою чергу, не завжди оптимальний через його високу вартість, складність процедури та тривалість процесу, тому медіація має великі шанси на подальший розвиток.

Функції медіатора багатоаспектні, це: ретельний аналіз конфлікту, виокремлення та акцентування на інтересах і потребах сторін медіації, проведення конструктивних зустрічей, управління самим процесом переговорів, дослідження варіантів вирішення конфлікту та виконання домовленостей. Дослідники виділяють основні ознаки медіації: добровільність сторін, неформальний (креативний) підхід до вирішення проблеми, швидкість та фокус на вирішення конфлікту. Деякі з цих ознак, наприклад, швидкість вирішення конфлікту, можуть мати і зворотній бік і ставати недоліками медіаційного процесу.

Якщо аналізувати швидкість вирішення проблем із погляду ненасильницької комунікації (ННС), (провідний слоган якої «Рухайся повільно, щоб дістатись швидше»), можемо сказати, що орієнтуючись саме на цю якість, швидкість, ми можемо втрачати інші важливі якості. Досягнення позитивного результату потребує того, щоб учасники медіації погодилися інвестувати в процес вирішення конфлікту. Для задоволення потреби кожного слід подбати про те, щоб їхні почуття були висловлені, а потреби – визначені. Протилежне до названого принципу медіації припущення полягає в тому, що спроби швидко знайти рішення часто є поспішними й призводять до розчарування. Медіація на основі ненасильницького спілкування – це тривалий процес, який потребує часу, особливо для того, щоб донести до учасників важливі аспекти, наприклад, що розуміння думки іншого не означає автоматичної згоди з нею, а емпатія, як здатність розуміти та співчувати, не передбачає відмови від власних потреб.

Якщо швидкість вирішення проблеми стає пріоритетом процесу, відбувається зосередженість саме на кінцевому результаті вирішення конфлікту. При цьому можуть нехтуватись переживання і почуття учасників конфлікту, які супроводжують цей процес. ННС базується на емпатії і спрямоване не лише на полегшення вирішення конкретного конфлікту, а й на підтримання стосунків поза його межами.

Це свого роду «процес зцілення», який має на меті не тільки знайти рішення, але й, що ще важливіше, відновити стосунки. Фасилітатори медіації, заснованої на потребах, керуючись методом ННС, розпочинають процес із пояснення, що метою медіації не є змусити одну сторону виконувати бажання іншої. Натомість завдання полягає в тому, щоб обидві сторони відмовилися від негативного уявлення одна про одну та відкрилися для сприйняття й співчуття до потреб іншої сторони. Лише після того, як сторони починають проявляти емпатію одна до одної, фасилітатор може допомогти їм шукати шляхи задоволення потреб кожного.

Мета ненасильницького спілкування полягає у встановленні щирого зв'язку між людьми, включаючи опонентів, виходячи із припущення, що, коли між сторонами конфлікту налагоджено відверте спілкування, то суперечка набуває конструктивного характеру. Основний принцип ННС – зосередження на людяності та потребах обох сторін, а не на їхніх поглядах чи інтерпретації ситуацій. Маршал Розенберг, автор моделі ННС, стверджував, що насильство є вираженням трагічно незадоволених потреб. Він також зазначав, що його досвід показав, що коли люди починають говорити про свої потреби, а не про те, що не так з іншими, то шанси знайти способи задоволення потреб кожного значно зростають. Метод ННС включає чотири етапи:

- фіксування дій, що відбулися у конфліктній ситуації;
- визначення почуттів кожної зі сторін, що виникли внаслідок цих дій;
- з'ясування незадоволених потреб учасників конфліктної ситуації;
- висловлення запиту щодо конкретних дій, які кожна сторона хоче, щоб інша виконала для задоволення своїх потреб.

Підхід до діалогу на основі ННС має на меті уникнути типового стилю «пінг-понг», коли обидві сторони настільки зосереджені на тому, щоб висловити свої аргументи, що не чують одна одну. Для запобігання такій ситуації, процес медіації за ННС передбачає формат «АБАБАБ» – сторони по черзі висловлюють свої думки і слухають одна одну. Тільки коли одна сторона підтверджує, що її повністю зрозуміли, інша сторона може почати висловлювати свою думку.

Механізм даного формату наступний. Процес починається з узгодження, того, хто говоритиме першим. Коли особа А говорить, особа Б лише слухає, а потім відтворює розуміння повідомлення А. Особа А перевіряє, чи правильно її зрозуміли, і якщо потрібно, уточнює свою думку. Після цього особа Б ще раз перевіряє своє розуміння. Цей процес повторюється до тих пір, поки особа А не підтвердить, що її правильно зрозуміли. Потім настає черга особи Б висловити свою думку, а особа А слухає, дотримуючись тієї ж процедури. Впровадження саме такого способу спілкування відкриває для сторін конфліктної ситуації нові можливості для розуміння як іншої сторони, так і власних бажань і потреб.

Запитування про почуття та заохочення до вираження всіх емоцій становить важливу частину ролі фасилітатора. Під час процесу обміну думками медіатор стимулює обидві сторони заглиблюватися у свої емоції, але вони можуть досягти успіху лише тоді, коли самі відчувають та щиро виражають емпатію до емоцій обох сторін. Таким чином, медіатор стає прикладом для учасників, показуючи, що прояв емпатії до почуттів іншої людини не означає автоматично згоди з її думками чи прийняття її вчинків.

Отже, медіація, як інструмент розв'язання конфліктів, задля більшої ефективності і результативності, потребує розширення свого інструментарію і включення до нього методів та технологій, які базуються на принципах ненасильницького спілкування.

Література:

1. Конституція України: Закон України « Про медіацію» від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX/Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2022, № 7, ст.51.
2. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у цивальн-правових відносинах [Електронний ресурс] // Юридичний науковий електронний журнал. – 2023. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/31.
3. Структура і види медіаційної діяльності [Електронний ресурс] // Серія: Право, 2022 р., № 4 (78). – 2022. URL: https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.4.31.
4. Arieli, D., & Abboud Armaly, O. (2023). Nonviolent communication (NVC) based mediation: Practice insight. Conflict Resolution Quarterly, 40(3), 357–366. https://doi.org/10.1002/crq.21370.

MEDIATION COMPETENCES IN THE TRAINING OF LAWYERS

МЕДІАЦІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ПРАВНИКІВ

Podkovenko T.O.
Candidate of Legal Sciences, PhD, Associate Professor at the Department of Theory of Law and Constitutionalism of the West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

Подковенко Т.О.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри терії права та конституціоналізму
Західноукраїнського національного університету
м. Тернопіль, Україна

Сучасні євроінтеграційні процеси зумовлюють позитивні зміни і у системі національної освіти. Ці зміни відображають тенденцію долучення до єдиного європейського освітнього простору та спрямовані на формування якісно нових підходів щодо людиноцентристської парадигми навчально-виховного процесу та сприйнятті загальновизнаних цінностей демократичного суспільства. Орієнтація на європейські та світові освітні стандарти обумовили впровадження до змісту сучасної освіти компетентнісного підходу. Погоджуємося з думкою Н.Василенко та Т. Івацко, які наголошують, що «рівень освіти, її вплив на особистісний розвиток здобувача освіти значною мірою залежить від результативності запровадження технологій навчання, що ґрунтуються на нових теоретико-методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах, психолого-педагогічних теоріях, які розкривають компетентнісний підхід в освітньому процесі» [1, с. 45]. Значимість компетентнісного підходу визначається тим, що завдяки його використанню підвищується ефективність освітніх стандартів, програм та процесів підготовки висококваліфікованих фахівців. Його використання дає можливість конкретизувати та визначити специфічні цілі вищої освіти, враховуючи при цьому зростаючі потреби у професійно підготовлених кадрах, підвищити якість та ефективність освітнього процесу і зробити його практикоорієнтовним.

Визначальними категоріями компетентнісного підходу в освіті є поняття компетенції та компетентності. Компетенцію варто розглядати в якості інтегральної характеристики професійних якостей особи, що дає

можливість відобразити цілісний комплекс знань та вмінь, практичних навичок та способів діяльності в конкретній ситуації. Фактично, компетенція – це комплексна вимога, що охоплює систему теоретичних знань, вмінь, практичної підготовки, які визначають можливість реальної оцінки потреб, ресурсного потенціалу та здатність діяти у конкретній ситуації. Важливо, що компетенція сама по собі не є характеристикою особистості. Нею вона стає в процесі активного засвоєння та рефлексії, перетворюючись на компетентність. Сучасні науковці наголошують, що «компетентність» є набагато ширшим поняттям, ніж «компетенція» і визначають компетентність в якості загальної якісної характеристики рівня професіоналізму, тоді як компетенція розглядається як набір часткових та доступних виміру параметрів компетентності [2]. Важливо підкреслити, що компетентнісний підхід в освітньому процесі дає можливість поєднати широкий набір інструментів щодо якісної підготовки фахівців для практичної діяльності. Мова йде про формування системи ціннісно-змістовних, емоційно-вольових, інтелектуальних, мотиваційних, інструментальних та процесуальних аспектів професійної діяльності. Така система обумовлена певним рівнем знань, які обов'язково перевіряються на практиці. Такий підхід є виправданим і при підготовці фахівців у сфері права. Мова йде про формування медіаційних компетентностей у майбутніх правників.

Зростаючий інтерес до медіації як альтернативного способу вирішення спорів визначається потенційними можливостями медіації у позасудовому врегулюванню спорів та її великого потенціалу у забезпеченні подальшої комунікації та співробітництва між конфліктуючими сторонами. Звернення на потреби та інтереси сторін, ціннісні аспекти комунікативного підходу у медіації щодо активної взаємодії учасників процедури медіації при виробленні рішення роблять її практичною при вирішенні різноманітних спорів. Саме тому формування необхідних компетентностей з медіації у здобувачів вищої освіти з спеціальності «Право» є важливим елементом освітнього процесу. Зокрема, мова йде про Стандарт вищої освіти за другим (магістерським) рівнем за спеціальністю «Право», яким визначено, що освітня програма повинна формувати у здобувачів вищої освіти здатність застосовувати медіацію та інші правові інструменти альтернативного позасудового розгляду та вирішення правових спорів (СК 8) [3].

Формування цієї компетентності пов'язане з розумінням змісту та значимості альтернативних способів вирішення правових спорів, а також медіації як одного з найбільш ефективних позасудових способів.

Оскільки медіація ґрунтується на тісній комунікації усіх учасників цієї процедури, крім правових та соціальних аспектів, важливо враховувати психологічні та емоційні аспекти такої взаємодії. Це дає можливість правнику як представнику однієї з сторін в спорі чи безпосередньо як медіатору забезпечувати або сприяти належній атмосфері довіри та порозуміння між сторонами конфлікту.

У майбутніх правників має бути чітке усвідомлення пов'язаності їхньої подальшої професійної діяльності з різноманітними конфліктними ситуаціями. Їм необхідні знання, що розкривають не тільки механізми розвитку і закономірності розгортання конфліктів, але важливо мати практичні навички ведення переговорного процесу, у якому важливо допомагати сторонам усвідомлювати та розкривати взаємні інтереси і потреби щоб досягти порозуміння.

Майбутнім правникам потрібно чітко усвідомлювати, що їхня професійна діяльність буде пов'язана з конфліктами, з протилежними, іноді абсолютно суперечливими інтересами сторін. Саме тому необхідні знання, що розкривають

не тільки механізми розвитку і закономірності розвитку конфлікту, специфіку конфліктної взаємодії, але і особливості процесів, які впливають на когнітивні можливості людини, на її здатність адекватно сприймати та оцінювати конфлікт та свої потреби у ньому.

Медіаційні компетентності полягають у набутті практичних навичок організації та проведення переговорів, техніки постановки питань, правил раціональної дискусії, володіння риторикою і аргументацією, щоб швидко і ефективно налагодити комунікацію між конфліктуючими сторонами, професійно залагоджувати конфлікти [4, с. 7]. Для правника як медіатора чи представника однієї з сторін у процедурі медіації важливо контролювати атмосферу переговорів, знімати напругу між сторонами, ставити питання, які дають можливість усвідомити свої реальні потреби у конфлікті, підсумовувати отриману інформацію. Такий підхід створює можливість умовно «тримати руку на пульсі» переговорного процесу з метою збереження партнерських відносин між сторонами конфлікту та допомоги їм у виробленні спільного рішення.

В аспекті практичного підходу до формування медіаційних компетентностей заслуговують на увагу Керівні рекомендації з реалізації компетентності з медіації відповідно до Стандарту вищої освіти другого

(магістерського) рівня за спеціальністю 081 «Право». Формування відповідних компетентностей пов'язане з чітким розумінням змісту та завдань медіації, особливостей її процедури, а також правових, соціальних та психологічних переваг, яких набувають сторони спору у результаті її застосування [5, с. 6].

Таким чином, однією з важливих складових становлення та розвитку інституту медіації в Україні є належне забезпечення набуття майбутніми правниками системи знань про медіацію та оволодіння медіаційними компетентностями. Компетентнісний підхід у системі сучасної юридичної освіти є виправданим. Такий підхід у підготовці юристів сприятиме формуванню культури мирного врегулювання спорів, поваги до потреб та інтересів опонентів, розвиватиме практичні навички комунікації та активної взаємодії при вирішенні конфліктів.

Література:

1. Василенко Н., Івацко Т. Формування програмних компетентностей в умовах магістратури з публічного управління та адміністрування: медіаційна та діалогічна компетенції. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування».* 2023. Випуск 3. С. 44-51.
2. Головань М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. URL: http://www. uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_VM/Holovan_03.pdf
3. Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 Право, спеціальність 081 Право. Затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20.07.2022 р. № 643. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/87070/
4. Невінська Л. М., Кульчицький В. Й., Ястремська С. О. Особливості розвитку медіаторської компетентності майбутнього фахівця в галузі медицини. Медсестринство. 2020. № 1. С. 5-8.
5. Бойко А., Сергєєва А., Родченко В. Керівні рекомендації з реалізації компетентності з медіації відповідно до Стандарту вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 081 «Право». 2021. 26 с.

LEGAL PROFESSIONS AND MEDIATION: THEIR REGULATION

ПРАВНИЧІ ПРОФЕСІЇ ТА МЕДІАЦІЯ: ЇХ ВРЕГУЛЬОВАНІСТЬ

Politova A.S.
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Law
of Mariupol State University
Kyiv, Ukraine

Політова А.С.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
Маріупольського державного університету
м. Київ, Україна

У 2021 році Україна після доволі тривалих дискусій щодо необхідності врегулювання на законодавчому рівні медіації, Верховна Рада України прийняла Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX «Про медіацію». Прийняття цього Закону стало поштовхом і для врегулювання питання щодо підготовки медіаторів, а також вимог до цих осіб. Так, зокрема, у ст. 9 Закону визначено, що медіатором може бути фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном. До медіаторів можуть встановлюватися й додаткові вимоги, зокрема, сторонами медіації, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності та підпорядкування, громадськими об'єднаннями (наприклад, щодо наявності спеціальної підготовки, віку, освіти, практичного досвіду тощо). Окрім того, медіатором не може бути особа, яка має судимість, особа, цивільна дієздатність якої обмежена, або недієздатна особа.

Виходячи зі змісту 2-1 Постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», згідно з якого особи, які здобули вищу освіту за спеціальності «081 Право», «293 Міжнародне право» на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) рівні вищої освіти і яким присуджено ступінь вищої освіти «магістр», можуть обіймати посади або провадити види діяльності, кваліфікаційні вимоги до яких передбачають наявність повної вищої або вищої юридичної освіти [1]. Так, згідно із Класифікатором

професій ДК003:2010 від 01.11.2010 року, такі особи можуть претендувати на заняття наступних посад:

1231:21124 – Головний юрисконсульт;
1231:24157 – Начальник юридичного відділу;
2419.3:76 – Спеціаліст-юрисконсульт;
2421.2:20059 – Адвокат;
2421.2 – Прокурор;
2421.2 – Юрист;
2421.2 – Юрист-міжнародник;
2422 – Суддя;
2429:24173 – Нотаріус;
2429:24176 – Нотаріус державний;
2429:24740 – Слідчий;
2431.1:255500.1 – Юрисконсульт.

Аналіз положень Законів України від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII «Про нотаріат», від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів», від 5 липня 2012 р. № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII «Про прокуратуру» дозволяє відзначити, що лише в одному із зазначених вище Законів вказується про можливість проведення медіації та можливість здійснення підготовки медіаторів.

Так, зокрема, у Законі України від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII «Про нотаріат» відзначається:

- ч. 3 ст. 1 « Нотаріуси можуть проводити медіацію у порядку, визначеному законом, за умови проходження ними базової підготовки медіатора» [2];

- ст. 16-1 «Нотаріальна палата України здійснює підготовку нотаріусів у сфері медіації, веде та оприлюднює реєстри нотаріусів, які пройшли підготовку у сфері медіації» [2].

Отже, це дозволяє відзначити, що законодавець з урахуванням всіх змін та доповнень до Законів України від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII «Про нотаріат», від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів», від 5 липня 2012 р. № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII «Про прокуратуру» лише в Законі України від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII «Про нотаріат» вказав

на важливість наявності у нотаріуса як представника правничої професії базової підготовки медіатора. Разом з тим, з січня 2022 р. по 10 листопада 2024 р. в Єдиному державному реєстрі судових рішень є 12941 ухвал про зупинення провадження у справі на час проведення медіації (відповідно до п. 4-1 ч. 1 ст. 251 Цивільного процесуального кодексу України, суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у разі звернення обох сторін з клопотанням про зупинення провадження у справі у зв'язку з проведенням медіації). Це вказує на важливість наявності базової підготовки медіатора як у суддів, так і адвокатів, проте ці вимоги відсутні у законодавстві, що регламентує їх діяльність.

Оскільки порушене нами питання має дискусійний характер, через те, що в Україні більшість медіаторів, як правило, має вищу освіту (психологічну, педагогічну, юридичну, медичну тощо) і додатково до неї пройшли спеціальну підготовку [3, с. 158], то нами було проаналізовано Реєстр медіаторів, які залучаються центрами з надання безоплатної правничої допомоги, Реєстр медіаторів – членів НАМУ та Реєстр медіаторів Української академії медіацій. Так, зокрема, відзначимо, що серед тих, хто отримав базову підготовку медіатора в Українській академії медіації є й адвокати, помічники суддів, юристи, науковці, менеджери. Освіта у тих, кого включено до реєстру – вища юридична. Що ж стосується Реєстр медіаторів – членів НАМУ, то серед тих, кого включено до реєстру, є й економісти, які вирішують сімейні спори, господарські спори, адміністративні спори, корпоративні спори.

Сьогодні в Україні активна фаза реформування юридичної освіти, зокрема, обговорюються Проєкт Концепції проєкту Закону України «Про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії» та проєкт «Реформа Класифікатора та розробка стандартів юридичної професії». Це дозволяє виважено, враховуючи сучасні реалії говорити про важливість внесення змін у підготовку правників, зокрема, щодо обов'язкового вивчення здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти навчальної дисципліни «Медіація та інші інструменти альтернативного вирішення спорів» або «Медіація у правничій професії» (назва курсів може мати й іншу назву), що сприятиме в майбутньому використовувати отримані навички у професійній діяльності як адвоката, прокурора, юрисконсульта та певним чином врегулювати порушене нами питання.

Література:

1. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. Редакція від 01.11.2024. Офіц. сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text (дата звернення 10.11.2024)
2. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII. Редакція від 15.04.2024. Офіц. сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text (дата звернення 10.11.2024)
3. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник/авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.

PROFESSIONAL PSYCHOLOGICAL GROWTH OF THE MEDIATOR

ПРОФЕСІЙНЕ ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗРОСТАННЯ МЕДІАТОРА

Polishchuk O.M.
PhD in Psychology, Associate Professor at the Department of Psychology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chtrnivtsi, Ukraine

Поліщук О.М.
кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича м. Чернівці, Україна

Медіація як метод розв'язання конфліктів набуває дедалі більшої популярності у всьому світі. Вона стає важливим інструментом для досягнення згоди між сторонами у складних ситуаціях, особливо в бізнесі, сімейних питаннях, судових суперечках тощо. Проте, щоб ефективно працювати у цій сфері, медіатору необхідно не тільки знати методику проведення переговорів, але й постійно розвиватися професійно та психологічно. Професійне психологічне зростання медіатора – це процес набуття нових знань, навичок та установок, що сприяють ефективнішій та результативнішій роботі.

Серед науковців існують незначні розбіжності в думках щодо визначення «медіації». Проте найчастіше вважається, що медіація стосується

«процесу, в якому нейтральна третя сторона сприяє переговорам між сторонами конфлікту для досягнення угоди з предмету спору, не виносячи формального рішення» [5]. Згідно з цим визначенням, медіатор виконує важливу функцію у налагодженні діалогу між сторонами конфлікту. У цьому контексті медіатори сприяють ефективній комунікації між сторонами, допомагаючи їм визначити спільні цілі та досягти мирної угоди. Такий підхід називається «фасилітативною медіацією», де медіатор лише сприяє спілкуванню, не втручаючись у прийняття рішень, що залишається на розсуд учасників.

Існує також «оцінювальна медіація», де медіатор відіграє активнішу роль, надаючи оцінку спору та пропонуючи сторонам можливі варіанти вирішення [3]. Варто зазначити, що в обох формах медіації – як фасилітативній, так і оцінювальній – медіатор не має авторитетних повноважень щодо прийняття остаточних рішень. Медіатор лише направляє сторони до взаємного примирення через пошук прийнятного для обох рішення, що суттєво відрізняє його роль від ролі судді або арбітра у процесі вирішення спору [2].

Медіатор працює на перетині інтересів різних людей, їхніх емоцій та цінностей, тому психологічна стійкість та компетентність мають ключове значення. Основні причини, чому професійне зростання важливе для медіатора, – це стабільність та емоційна стійкість задля збереження нейтральності та спокою, незалежно від тиску сторін; розуміння почуттів і мотивів обох сторін конфлікту, тобто емпатія, яка допомагає медіатору краще сприймати позиції інших; здатність до активного слухання, вміння задавати коректні питання, створювати довірчу атмосферу під час переговорів задля удосконалення комунікативних навичок; гнучкість та креативність у пошуку рішень, враховуючи специфіку ситуації та індивідуальність учасників, бо кожен конфлікт унікальний.

Для розвитку професійної майстерності медіатору важливо знати та розуміти етапи свого психологічного становлення в професії. Вперше концепцію етапів професійного психологічного зростання запропонував психолог і дослідник компетентності Девід Колб [4]. Він увів поняття «компетентність» у процес навчання та професійного розвитку, розглядаючи його як спіралеподібний процес. Модель Д.Колба – циклічний підхід до навчання через досвід (Experiential Learning Cycle) – стала основою для розуміння навчання і розвитку дорослих, що активно застосовується в різних професійних сферах, зокрема в психологічній і медіаційній практиці. Він визначив, що розвиток професійної компетентності

відбувається через низку взаємопов'язаних етапів: від конкретного досвіду через його рефлексивний аналіз, до створення узагальнених принципів та їх застосування у нових ситуаціях. Існує ще одна модель у сфері особистісного та професійного розвитку – це концепція «Чотири етапи компетентності», яка відображає поступовий розвиток, який відбувається у людей під час опанування нових навичок і слугує ефективною основою для розуміння шляху від новачка до майстра. Ця психологічна модель була розроблена Ноелем Берчем і популяризована Мартіном М.Бродуеллом у 70-х роках і тепер широко застосовується у різних галузях [1]. Таким чином запропонуємо етапи професійного психологічного зростання медіатора, доповнюючи їх конкретними навичками та вміннями, необхідними на кожному етапі для досягнення майстерності.

Перший етап – *неусвідомлена некомпетентність*. На цьому етапі медіатор ще не здатний повною мірою розпізнати і визнати власні обмеження через відсутність необхідних навичок, досвіду та знань, а недостатнє усвідомлення різних аспектів конфлікту, складнощів емоційного регулювання та особливостей комунікації з учасниками може завадити йому ефективно впливати на процес медіації. У такій ситуації критично важливо, щоб медіатор залишався відкритим до саморозвитку та був готовим прийняти власну обмеженість як поштовх до вдосконалення. Усвідомлення некомпетентності може бути складним і навіть викликати дискомфорт, проте є важливим кроком на шляху до професійного зростання, що стимулює бажання вчитися та опановувати нові навички.

Другий етап розвитку – це стадія *усвідомленої некомпетентності*, на якій медіатор починає чітко усвідомлювати власні обмеження та наявні упередження, які можуть впливати на його роботу, але ще не завжди здатний ефективно ними керувати. Ключовим для нього є прийняття цієї некомпетентності як природної частини свого професійного шляху, яке допоможе позбавитись страху помилок і спонукає до глибшого самопізнання. Медіатор вчиться самоконтролю, аналізує власну поведінку та поступово відкриває для себе, що розвиток медіаторських навичок – це безперервний процес, який потребує терпіння, систематичної практики та відкритості до особистісного зростання. Тому він починає активно шукати підтримку та наставництво серед досвідчених колег, залучаючи яких, він не лише отримує зворотний зв'язок, а й обмінюється досвідом, що створює сприятливі умови для розвитку та вдосконалення професійних навичок. Так поступово медіатор підвищує рівень своєї ефективності, готуючи себе до переходу на вищий рівень майстерності в медіації.

Третій етап – *усвідомлена компетентність*, на якому медіатор уже володіє необхідними навичками та знаннями, що дозволяють ефективно виконувати свою роль. Проте для досягнення стабільного результату йому все ще потрібно зосереджуватися на своїй поведінці, реакціях та аналізі ситуації. Свідома увага дає змогу медіатору бути чутливим до невербальних сигналів, мікроекспресій та інших тонких ознак, які можуть свідчити про підсвідомі емоції та потреби учасників конфлікту. Такий підхід сприяє глибшому розумінню контексту та джерел конфліктної ситуації. На цьому рівні медіатор також розуміє, що медіація – це гнучкий, динамічний процес, який вимагає постійної адаптації до нових обставин, тому він має бути готовий до зміни стратегії, застосовування різних методик та вдосконалення своїх компетенцій.

Четвертий етап – *неусвідомлена компетентність*. Це стадія, коли медіатор має високий рівень знань та навичок, здатний ефективно керувати процесом медіації без свідомих зусиль. Його дії і реакції стають мимоволі правильними завдяки глибокому розумінню основних принципів і технік медіації. Крім того, медіатор на цьому етапі може починати своє наставництво для новачків у медіації, ділитися досвідом і допомагати вдосконалювати практичні навички. Водночас, навіть на цьому рівні, медіатору варто продовжувати професійний розвиток і самовдосконалення, щоб підтримувати високу якість роботи та залишатися відкритим до нових підходів і технік у своїй практиці.

На нашу думку на останніх двох етапах, які можна назвати ще етапами рефлексивної та інтуїтивної компетентності свого професійного зростання, медіатори досягають рівня, коли можуть виступати наставниками для молодих фахівців. Медіатор активно оцінює свою діяльність, аналізує власні дії, робить висновки та використовує отримані знання для постійного самовдосконалення. Отже модель «Чотири етапи компетентності» пропонує цінний погляд на шляхи навчання у будь-якій галузі. Вона нагадує, що компетентність – це не кінцева точка, а процес постійного розвитку. Етапи професійного психологічного зростання медіатора вибудовуються у послідовність, де кожен з них є важливим кроком у розвитку його професійної кар'єри.

Таким чином зрілість у професії медіатора включає розвиток чутливості до тонкощів медіації, здатності глибоко розуміти та управляти динамікою конфлікту, і протягом цього процесу він усвідомлює та працює над своїми обмеженнями, вдосконалює свою рефлексію та стає здатним до інтуїтивного та ефективного вирішення конфліктів.

Отже для формування професійної майстерності значущим є кожен етап, оскільки медіатори мають постійно розвивати свої навички, враховуючи зміну соціальних, правових і психологічних умов.

Література:

1. Broadwell M.M. Teaching for Learning (XVI). The Gospel Guardian, 1969, V.20, №41, p.1-3. – https://www.wordsfitlyspoken.org/gospel_guardian/v20/v20n41p1-3a.html
2. Cortés P. The Law of Consumer Redress in an Evolving Digital Market. In: The Law of Consumer Redress in an Evolving Digital Market: Upgrading from Alternative to Online Dispute Resolution. Cambridge University Press; 2017: i-ii. – https://www.cambridge.org/core/books/abs/law-of-consumer-redress-in-an-evolving-digital-market/law-of-consumer-redress-in-an-evolving-digital-market/801DE2CBC3BCE6FA239AAB0B1F95715D
3. Giacalone M. and Salehi S. "Online Dispute Resolution: The Perspective of Service Providers", with S. Salehi, chapter of the book Algorithmic Conflict Resolution, edited by F. Romeo, M. Dall'Aglio and M. Giacalone, Giappichelli Torino, 2019. – https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3782370
4. Kolb, D. A. *Experiential learning: Experience as the source of learning and development* (Vol. 1). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1984.
5. Menkel-Meadow, Carrie J., Mediation, Arbitration, and Alternative Dispute Resolution (ADR) (May 19, 2015). International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences, Elsevier Ltd. 2015, UC Irvine School of Law Research Paper No. 2015-59. – https://ssrn.com/abstract=2608140

STRATEGIES AND TECHNIQUES OF MEDIATION IN THE WORK OF A PSYCHOLOGIST

СТРАТЕГІЇ ТА ТЕХНІКИ МЕДІАЦІЇ В РОБОТІ ПСИХОЛОГА

Romanovska O.O.
PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Psychology, pedagogy and language training
O.M.Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv,
Kharkiv, Ukraine

Романовська О. О.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки та мовної підготовки
Харківського національного університету
міського господарства ім. О. М. Бекетова
м.Харків, Україна

Abramova A. O.
2nd-year student of O.M.Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv,
Kharkiv, Ukraine

Абрамова А.О.
студентка другого курсу Харківського національного університету
міського господарства ім. О. М. Бекетова
м.Харків, Україна

У сучасному світі медіація стає все більш важливим інструментом вирішення спорів, а її ефективність широко визнана в різних професійних сферах, включаючи психологію. Медіація – це процес, в якому незалежний посередник допомагає сторонам, що сперечаються, знайти спільне рішення, яке відповідає інтересам усіх учасників [1]. Психологи використовують медіацію як стратегію для зменшення напруги, полегшення комунікації та зміцнення взаєморозуміння між сторонами [4].

Мета даного дослідження – проаналізувати основні стратегії та техніки медіації, які можуть бути ефективно застосовані в роботі психологів та визначити оптимальні методи та підходи, що сприятимуть досягненню взаєморозуміння, відновленню психологічної рівноваги та зміцненню соціальних взаємин.

Основні стратегії медіації в роботі психологів [2,3,5,6]:

Стратегії, сфокусовані на вирішенні проблеми. Однією з основних стратегій медіації є орієнтація на вирішення конфлікту в майбутньому. Психолог спрямовує увагу клієнта на можливості та потенційні рішення замість того, щоб зосереджуватися на минулих образах і проблемах. Такий «орієнтований на майбутнє» підхід допомагає консультантам бачити можливості для вирішення конфлікту і позитивних результатів.

Стратегії підтримки відкритої комунікації. Відкрите спілкування є основою процесу медіації. Як медіатор, психотерапевт створює умови для обміну інформацією без страху критики. Такий підхід дозволяє сторонам висловити свої почуття і думки, що часто є кроком до розуміння позиції іншої сторони. Техніки активного слухання, такі як перефразування та емоційне мапування, які використовують медіатори, допомагають учасникам відчути себе почутими та зрозумілими.

Стратегії побудови довіри. Психотерапевти-медіатори намагаються створити атмосферу взаємної довіри та поваги. Це допомагає учасникам почуватися в безпеці та враховувати їхні власні точки зору. Виявляючи емпатію та неупередженість, медіатори допомагають клієнтам відчути безпеку та підтримку. Це полегшує сторонам можливість піти на поступки та досягти згоди.

Стратегії ведення переговорів на основі інтересів. Важливою стратегією є робота з інтересами сторін, а не з їхніми позиціями. Це допомагає краще зрозуміти справжні причини конфлікту. Психологи використовують методи глибинного аналізу, щоб спробувати визначити глибинні потреби і бажання обох сторін. Таким чином можна досягти компромісного рішення, яке задовольнить обидві сторони та врахує їхні інтереси.

Основні техніки медіації в роботі психологів [2,3,5,6]:

Активне слухання є фундаментальною технікою медіації і передбачає вміння слухати без осуду, зосереджуючись на змісті, почуттях та емоціях сторін, що сперечаються. Це дозволяє сторонам відчути, що їх слухають і розуміють. Консультанти використовують техніки рефлексії та перефразування, щоб покращити взаєморозуміння між сторонами.

Зондування – це техніка, яка допомагає психологам дослідити приховані мотиви та інтереси сторін конфлікту. Психолог ставить уточнюючі запитання, щоб з'ясувати справжні бажання та потреби учасників. Ця техніка дозволяє сторонам краще зрозуміти один одного і знайти спільну мову.

Рефреймінг (переосмислення) передбачає зміну негативного сприйняття конфлікту шляхом зміщення фокусу на позитивні аспекти та можливості конфлікту. Наприклад, замість того, щоб сприймати ситуацію як конфлікт, психотерапевт допомагає учаснику побачити в ній можливість для зростання і взаємного навчання. Це допомагає розширити погляд на конфлікт і виробити творчі рішення.

Мозковий штурм використовується для генерування ідей щодо можливих шляхів вирішення конфлікту. Під керівництвом медіатора учасники генерують ідеї, які можуть допомогти вирішити ситуацію. Ця техніка допомагає створити атмосферу взаємної підтримки та співпраці і сприяє пошуку компромісних рішень.

Таким чином, у роботі психологів медіація є важливим інструментом, який може допомогти досягти ефективного вирішення конфліктів завдяки використанню різних стратегій і технік. Медіація може не лише усунути причини конфлікту, але й створити новий рівень взаєморозуміння та співпраці між сторонами. Активне слухання, рефреймінг, зондування та мозковий штурм є ефективними інструментами, які можуть допомогти психологам сприяти позитивним змінам у відносинах між сторонами, що сперечаються. Медіація не лише зменшує стрес і напругу, а й сприяє формуванню нових поведінкових моделей і розвитку комунікативних навичок. Тому впровадження стратегій і технік медіації в практику психологів є важливим елементом для успішного вирішення конфліктів і зміцнення взаємоповаги між людьми.

Література:

1. Fisher, R., Ury, W. L., & Patton, B. (2011). Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In. Penguin Books.
2. Moore, C. W. (2014). The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict. Wiley.
3. Lederach, J. P. (1997). Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies. United States Institute of Peace Press.
4. Stone, D., Patton, B., & Heen, S. (2010). Difficult Conversations: How to Discuss What Matters Most. Penguin Books.
5. Pruitt, D. G., & Rubin, J. Z. (2006). Social Conflict: Escalation, Stalemate, and Settlement. McGraw-Hill.
6. Katz, D. M., & Lasky, M. (2004). Building the Psychological Contract: A Step Towards Creating Agreement in Mediation. The California Western Law Review, 41(1), 1-20.

MEDIATION IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF PSYCHOLOGY

МЕДІАЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЇ

Romanovska O.O.
PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Psychology, pedagogy and language training
O.M.Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv,
Kharkiv, Ukraine

Романовська О. О.
кандидат педагогічних наук,доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки та мовної підготовки
Харківського національного університету
міського господарства ім. О. М. Бекетова
м.Харків, Україна

Tymchenko K.V.
student of O.M.Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv,
Kharkiv, Ukraine

Тимченко К.В.
студентка другого курсу Харківського національного університету
міського господарства ім. О. М. Бекетова
м.Харків, Україна

Психологія розташувалася на стику між наукою та мистецтвом, і часом психологам бракує опори на структуру та алгоритмізацію. Вважають, що концептуалізація може шкодити спонтанному процесу усвідомлення клієнта під час психологічної сесії. У медіативному процесі опора на етапи, чіткість тимчасових і змістовних періодів, дотримання інструкції і заданому руслу сесії – обов'язкова умова [1, с.52].

Медіація – окремий випадок психології, а саме одного з її напрямків – конфліктології.

Якості, якими повинен мати психолог-медіатор: вміння працювати зі своїми емоціями та емоціями інших людей, професійна інтуїція, цікавість до себе та іншого, здатність до аналізу та прогнозування, а також висока стійкість до стресів і емпатія.

Маючи хорошу базу, засновану на знаннях кризової психології та конфліктології, фахівець при високій частці активності та допитливості легко може освоїти ці напрямки та застосовувати їх у своїй практиці. Звичайно, є суттєві відмінності в кожному з цих процесів, але в основі лежить психологія.

Психологічна медіація фокусується на вирішенні конкретних конфліктних ситуацій.

Основні техніки спрямовані на вироблення нових конструктивних підходів і перехід на новий рівень комунікації в сімейній системі. Психосоціальна медіація поєднує в собі потенціал ситуаційного підходу – форми роботи, яка поєднує психологічні інсайти з роботою з конфліктом, з досвідом вирішення конфліктів, накопиченим у сферах психотерапії та медицини. Ситуаційний підхід передбачає можливість зміни ситуації в цілому шляхом модифікації базових характеристик ситуації, що передбачає зміни в поведінці та ставленні людей, залучених до ситуації [3, с.23].

На жаль, сьогодні медіативні способи вирішення конфліктів не такі популярні у суспільстві. На початковому етапі конфлікту люди просто не знають про таку можливість. Коли в лабіринтах суперечки вони вже дійшли до суду, емоції надто розжарені, конфлікт вийшов у гостру фазу – вирішальним видається лише судовий висновок.

Емоційна точка неповернення пройдена, за стіл переговорів сісти неможливо. На цьому етапі повірити на користь медіації важко.

Психологам-медіаторам слід з'являтися трохи раніше, передбачаючи кульмінацію конфлікту. Хорошим переговорам та медіативному процесу має передувати робота з емоційного врегулювання, і важливо це зробити своєчасно. Якщо все ж таки медіатору вдається «обробити» емоційне реагування конфліктуючих сторін і призвести до бажаної угоди – це успіх. Саме тому медіацію потрібно віднести, скоріше до мистецтва, ніж до ремесла.

Психосоціальне консультування – це процес організації людської взаємодії. В його основі лежить стратегія психологічної роботи, де позитивний досвід вирішення конкретних людських конфліктів є основою для глибших змін. Можливість взаєморозуміння передбачає конструктивну взаємодію, яка зменшує конфлікт між залученими сторонами. Організувати таку зустріч в умовах конфлікту – обов'язок психолога.

Процес психологічної медіації перетворює міжособистісний конфлікт на ситуацію спілкування з особливими правами, а взаємодія в цій ситуації сприяє вирішенню конфлікту. Процес психологічної медіації включає два етапи: індивідуальну роботу з особами, які перебувають у конфлікті, та спільні зустрічі й обговорення конфлікту.

Особливістю контракту між медіатором і клієнтом є те, що медіатор повинен займати нейтральну позицію. Це означає, що він не зацікавлений у зміні позиції тієї чи іншої сторони в конфлікті, зміні позиції однієї зі сторін або реалізації певного інтересу.

Організація роботи над різними аспектами предмету прав правовласників та психологічна атмосфера перегляду, яка полягає у забезпеченні психологічної атмосфери перегляду, що сприятиме пом'якшенню конфліктів та пошуку консенсусу. Психологічне планування в перехідному процесі полягає у створенні та підтримці конструктивної атмосфери, згоди між сторонами, покращенні співпраці та єдності у вирішенні спільних питань.

Наприкінці переговорного процесу, коли медіатор має чітке уявлення про причини конфлікту та можливі шляхи його вирішення, доцільно використовувати техніку, яка передбачає самостійне втручання по суті проблеми. Ця техніка передбачає обговорення можливих сфер компромісу, пропонування можливих домовленостей і формулювання спільних рішень.

Існують різні тактики, які медіатори можуть використовувати в ході переговорів:

- тактика почергового слухання на спільних зустрічах для прояснення ситуації;
- домовленості, коли в першу чергу підкреслюється важливість досягнення компромісного рішення;
- човникова дипломатія – коли конфліктуючі сторони по черзі розділяють сторони і почергово узгоджують окремі аспекти угоди;
- директивний вплив, що акцентує увагу на слабких сторонах позиції переговірника або помилках у поведінці і спонукає до примирення [4].

Однією з ключових умов успішної роботи медіаторів у переговорах є збереження принципу нейтральності, що також є важливим для психологів. Однак нейтральність у позиції медіатора не тотожна байдужості.

Для того, щоб знайти варіанти вирішення конфліктних ситуацій, які б задовольнили обидві сторони переговорів, доцільно застосовувати принципи діалектичного дискурсу в поєднанні з основними нормами риторичної полеміки.

Сюди входять:

1. Принцип взаємної безпеки – принцип не нанесення психологічної чи іншої шкоди іншій стороні.
2. Принцип децентралізації – необхідність аналізу ситуації з точки зору опонентів конфлікту.
3. Принцип адекватності – необхідність не завдавати свідомо чи несвідомо шкоди іншій стороні, спотворюючи зміст її аргументів [2].

Медіатор несе відповідальність за ефективну організацію переговорного процесу, оскільки саме він відповідає за ефективну організацію переговорного процесу, а його учасники несуть безпосередню відповідальність за обрані ними альтернативи вирішення конфліктної ситуації та їх результати.

Зусилля медіатора мають бути спрямовані насамперед на те, щоб допомогти конфліктуючим сторонам реалізувати їхні спільні цілі, навіть якщо існують суперечливі інтереси.

Медіатор має бути нейтральною особою, яка не задіяна в суперечці; сторони конфлікту повинні погодитися на присутність медіатора і використовувати рекомендації медіатора при прийнятті остаточного рішення; медіатор є найбільш ефективним, якщо він/вона вислуховує кожну сторону окремо.

Основним завданням медіатора є збір інформації та з'ясування питань, а не прийняття рішення; медіатор повинен бути впевнений, що якщо через його службове становище одна або дві сторони конфлікту зачіпають інтереси медіатора, то він не буде впливати на них повинні бути надані гарантії того, що ця особа не впливатиме на хід вирішення спору в будь-який конкретний момент або в майбутньому; медіатор повинен прагнути допомогти кожній стороні висловити свої погляди і почуття, а також сприяти інтеграції поглядів, висловлених сторонами з обговорюваного питання; медіатор повинен повинен допомогти визначити пункти, в яких вони можуть піти на поступки один одному. Медіатори повинні допомогти конфліктуючим сторонам визначитися з пунктами, за якими вони можуть піти на поступки одна одній [1, с.41].

Медіація є ефективним інструментом у роботі психолога, який дозволяє не лише вирішувати конфлікти, а й сприяти розвитку особистісних навичок клієнтів. Для успішного виконання ролі медіатора психологи повинні пройти спеціальне навчання, яке включає розвиток навичок активного слухання, емпатії та технік прийняття рішень. Таке навчання допомагає психологам краще справлятися з емоційними реакціями клієнтів і ефективно вести дискусію. Подальші дослідження в цій галузі сприятимуть удосконаленню медіаційних технік та їх інтеграції в різноманітні сфери психологічної практики.

Література:

1. Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П. Психологія конфлікту: навч. посіб. Київ : Каравела, 2013. 304 с.
2. Карпенко З.С. Прикладна конфліктологія : навч.-метод. посіб. : ІФОЦППК, 2012. 84 с.
3. Мазаракі Н. Медіація як доступ до справедливості. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2018. № 6. Т. 1. С. 23–27.
4. Матат В. Можливості застосування медіації у системі управління корпоративними конфліктами. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2020. № 3 (59). С. 134–142.

MEDIATION AS A TOOL FOR EFFECTIVE MANAGEMENT

МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Ruzakova O.V.
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Marketing
Pirogov Vinnytsia National Medical University
Vinnytsia, Ukraine

Рузакова О.В.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова
м. Вінниця, Україна

У сучасному динамічному світі бізнесу конфлікти є невід'ємною частиною взаємодії між людьми. Вони можуть виникати на різних рівнях організації – від міжособистісних непорозумінь до протистояння між

відділами чи компаніями. Ефективне вирішення таких конфліктів є одним з ключових завдань менеджменту. Одним з інструментів, який набирає все більшої популярності у цій сфері, є медіація. Її ефективність у врегулюванні конфліктів, як у особистих, так і в бізнесових відносинах, стимулює розвиток наукових досліджень у цій галузі. Одним з ключових напрямків таких досліджень є розробка моделей і методик проведення медіації [1, с.188].

Існують різноманітні моделі медіації, які відрізняються за своїми підходами, методами і цілями. Серед найпоширеніших можна виділити:

1. Традиційна модель медіації заснована на принципах нейтральності медіатора і самовизначення сторін. Медіатор структурує процес переговорів і допомагає сторонам досягти згоди.
2. Трансформаційна модель медіації спрямована на зміну поглядів і переконань сторін конфлікту, а не тільки на вирішення конкретного спору.
3. Емоційно-фокусована модель медіації приділяє особливу увагу емоційній складовій конфлікту і допомагає сторонам зрозуміти і виразити свої почуття.
4. Наративна модель медіації зосереджена на побудові нової історії конфлікту, яка дозволяє сторонам подивитися на ситуацію з іншого ракурсу [2, с.15-17].

Розвиток суспільства і нові виклики вимагають постійного вдосконалення моделей і методик медіації. Розглянемо перспективні напрямки досліджень у цій сфері.

1. Медіація в онлайн-середовищі відкриває нові можливості для доступу до справедливості та ефективного вирішення конфліктів. Розвиток технологій дозволяє проводити медіацію дистанційно, що розширює можливості доступу до цієї послуги. Однак для успішного розвитку онлайн-медіації необхідно вирішити низку проблем, пов'язаних з технологіями, законодавством і підготовкою фахівців.

2. Медіація в складних соціальних контекстах передбачає розробку спеціальних моделей медіації для вирішення конфліктів в мультикультурних, міжетнічних і міжрелігійних середовищах. Така медіація вимагає високого рівня професіоналізму і творчого підходу. Однак, потенціал медіації в вирішенні таких конфліктів є великим. Завдяки своєму здатності будувати діалог, відновлювати довіру і шукати спільні рішення, медіація може стати важливим інструментом для створення більш мирного і справедливого суспільства [3, с.124-126].

3. Медіація в організаціях передбачає створення програм медіації для вирішення внутрішніх конфліктів у компаніях і організаціях. Медіація в організаціях – це інструмент, який дозволяє ефективно вирішувати конфлікти, покращувати мікроклімат і підвищувати продуктивність. Впровадження медіації вимагає системного підходу і залучення всіх рівнів управління.

4. Медіація в кримінальних справах передбачає розширення застосування медіації для вирішення конфліктів між потерпілими і правопорушниками. Медіація в кримінальних справах – це перспективний напрямок розвитку правосуддя. Вона дозволяє не тільки покарати правопорушника, але й відновити справедливість, сприяти ресоціалізації правопорушника та зміцненню довіри в суспільстві.

Медіація як альтернативний метод вирішення спорів демонструє стрімкий розвиток у всьому світі. Її ефективність у врегулюванні конфліктів, як у особистих, так і в бізнесових відносинах, стимулює подальші дослідження та впровадження медіації в різні сфери життя [4, с.123-125].

Медіація стає популярним інструментом для вирішення конфліктів між партнерами, співробітниками та клієнтами; все частіше використовується для відшкодування шкоди потерпілим і відновлення соціальних зв'язків; застосовується для вирішення міжнародних спорів, зокрема в рамках міжнародного торговельного права. Зростання популярності онлайн-комунікацій стимулює розвиток медіації в онлайн-форматі; розробляються моделі медіації для вирішення конкретних типів конфліктів, наприклад, сімейних, трудових, екологічних. Зростання попиту на висококваліфікованих медіаторів стимулює розвиток освітніх програм і курсів. Активно впроваджуються системи сертифікації медіаторів, що підвищує довіру до цього інституту; проводяться інформаційні кампанії для підвищення обізнаності суспільства про медіацію.

Медіація має великий потенціал для розвитку і вдосконалення. Її ефективність і гнучкість дозволяють вирішувати широкий спектр конфліктів, сприяючи відновленню відносин і зміцненню довіри в суспільстві. Однак для успішного розвитку медіації необхідні спільні зусилля держави, громадянського суспільства і професійної спільноти медіаторів. Постійний розвиток моделей і методик медіації дозволяє адаптувати цей процес до нових умов і викликів.

Література:

1. 1. Литвиненко В. М. Медіація в україні: поняття та перспективи розвитку. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану*: Матеріали міжнар. науково-практ. конф., м. Чернігів, 25–26 квіт. 2023 р. С. 187–190.
2. 2. Кармаза О. Медіація та переговори як альтернативні способи вирішення спорів. *Entrepreneurship, economy and law*. 2020. № 5. С. 13–18.
3. 3. Кройтор В. А. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері захисту прав на нетипові об'єкти авторського права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 124-127.
4. 4. Anzhelika Azarova, Larysa Azarova, Iurii Krak, Olga Ruzakova, Veronika Azarova. Information system for assessingthe level of humancapital management. *Informatyka, Automatyka, Pomiary w Gospodarce i Ochronie Srodowiska*. 2024. Volume 14, Issue 3, Pages 123-128.

THE APPLICABILITY OF MEDIATION PRACTICES IN ADMINISTRATION WITH THE PARTICIPATION OF MILITARY PERSONNEL, INCLUDING VETERANS AND THEIR FAMILY MEMBERS

АПЛІКАТИВНІСТЬ МЕДІАЦІЙНИХ ПРАКТИК В УПРАВЛІННІ ЗА УЧАСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, У ТОМУ ЧИСЛІ Й ВЕТЕРАНІВ(ОК) ТА ЧЛЕНІВ ЇХ РОДИН

Sarian D. A.
Postgraduate student, PhD candidate in Public Administration and Management at the Classical Private University
c. Zaporizhzhya, Ukraine

Сар'ян Д. А.
Аспірант, здобувач вищої освіти ступеня доктор філософії зі спеціальності публічне управління та адміністрування у Класичному приватному університеті
м. Запоріжжя, Україна

Специфіка сучасного українського управління найбільше детермінована війною, обумовленою загарбницькими діями росії. Останні, своєю чергою призвели спочатку до гібридних, а з 2022 року й до повномасштабних бойових дій. Відповідно, в українському соціумі постійно

зростає чисельність військовослужбовців(виць), у тому числі й ветеранів(ок) та членів їх родин. Їх адаптація та інтеграція до нових умов життєдіяльності та взаємодії із соціумом є запорукою стабільного розвитку останнього. Враховуючи це, на державному рівні здійснюється постійно зростаюче впровадження та патронування міжнародних та вітчизняних ініціатив із різноманітних форм підтримки військовослужбовців(виць), у тому числі й ветеранів(ок) та членів їх родин. Обов'язковою умовою ефективності вищезазначених процесів є тісна та плідна взаємодія як із соціумом в цілому, так і з громадами й окремими групами зокрема. Своєю чергою, дана взаємодія уможливлює досягнення оптимальних управлінських рішень та здебільшого вимагає застосування саме медіаційних практик в управлінні.

Аплікативність медіаційних практик в управлінні з метою підвищення ефективності останнього, насамперед – адміністративного, визначається комплексом соціально-економічних показників (рівнями освіти, зайнятості, доходу домогосподарств, вікового та ґендерного складу останніх, тощо) й ступенем виконання основних показників раціональності їх застосування.

З-поміж основних показників раціональності застосування медіаційних практик в управлінні можливо виокремити:

1. Розрахунок соціально-економічної доцільності використання саме медіаційних практик і впровадження їх результатів у кожному конкретному випадку. З обов'язковим урахуванням як короткотривалого, так і довготривалого ефектів від отриманих результатів медіаційних практик, а також їх безпосереднього та опосередкованого впливу на суміжні сфери діяльності задіяних суб'єктів і дотичних до них фізичних й юридичних осіб.

2. Існування підґрунтя (в першу чергу – відповідної громадської думки, узвичаєності практик) для їх застосування та суб'єктивного прийняття результатів останнього.

3. Наявність відповідних фахівців, першочергово – у освітніх, громадських й адміністративних осередках, які здатні забезпечити відповідний рівень валідності розробки й застосування, а також впровадження та популяризації як власне медіаційних практик, так і їх результатів.

4. Розробленість нормативно-правової бази для легітимації здійснення, затвердження й впровадження результатів медіаційних практик.

Українське управління у повній широті потрактування (в якості системи наукових знань, практичних навичок та досвіду, що знаходять втілення у діяльності), станом на 2024 рік, характеризується високим рівнем задоволеності вимог, що їх висувають показники раціональності застосування медіаційних практик. Так, можливо стверджувати високі рівні задоволеності принаймні 2 із 4 вищезгаданих показників. Зокрема, наявні та постійно розвиваються: нормативно-правова база (наприклад, Закон «Про медіацію»), науково-організаційні спільноти (наприклад, навчально-освітні програми у провідних вищих навчальних закладах країни та численні громадські організації й спілки, що надають послуги медіаторів). Робота з громадською думкою, спрямована на популяризацію медіації триває приблизно з часів остаточного переорієнтування соціально-політичного розвитку країни на ліберально-демократичні цінності, притаманні розвинутим країнам Заходу. Тобто, з Революції гідності у 2014 році. Водночас, розрахунок соціально-економічної доцільності використання саме медіаційних практик і впровадження їх результатів вимагає конкретики та характерних для кожного окремого випадку даних, що підлягають обліку й можуть бути співставленні з подібними. Наприклад, це стосується управлінських рішень на підприємствах однієї галузі, розміщених у різних регіонах країни.

Підвищений, відносно усередненого, рівень аплікативності медіаційних практик в управлінні здебільшого спостерігається в умовах, коли за приблизно однакового базового стану взаємодії між вищезгаданими показниками раціональності застосування медіаційних практик та соціально-економічними розпочинається формування специфічних осередків. Специфічність останніх насамперед визначається: їх відносно нещодавньою появою; тяжінням до експансивного зростання; наявністю нових чинників впливу на узвичаєний соціально-економічний лад; трендом на підвищення ступеня конфліктогенності. Наприклад, будівництво храму не популярної у місцевих мешканців конфесії в одному з кількох сусідніх сіл.

Осередком із підвищеним рівнем аплікативності медіаційних практик в управлінні може вважатися той, в якому спостерігається стабільне виникнення та посилення умов, які сприяють появі конфліктів що не мають узвичаєних практик вирішення з огляду на їх відносно нещодавню появу. Відповідно, таким осередком може стати будь-який суб'єкт управлінської діяльності. Наприклад, подібним осередком може стати як адміністративно-територіальна одиниці, так і соціальна група чи структурний підрозділ певного об'єкту управління.

Спільними рисами, що у сукупності формують специфічні осередки з підвищеною аплікативністю медіаційних практик в управлінні за участі військовослужбовців, у тому числі й ветеранів(ок) та членів їх родин є наступні: раптова зміна звичного рівня життя, як позитивна так і негативна; наявність специфічних або відсутність толерантності чи міфологізація не притаманних певній групі побутово-релігійних практик; не відрефлексований травматичний досвід; невизначеність сьогодення та майбутнього; інфантильне (зокрема героїзація чи «черрі пікінг») сприйняття минулого, що певною мірою є цілком адекватним проявом здатності психіки людини до самозахисту; суб'єктивне сприйняття розміру втрат і належної поведінки під час горя; мала або висока (порівняно з усередненим по країні) чисельність військовослужбовців, у тому числі й ветеранів(ок) та членів їх родин; приналежність до соціальних груп із середнім та високим рівнем «закритості»; зони з високим та низьким (порівняно з усередненим по країні) ступенем військового ризику; тощо.

Прикладом сучасного специфічного осередку з підвищеною аплікативністю медіаційних практик в управлінні за участі військовослужбовців, у тому числі й ветеранів(ок) та членів їх родин може слугувати Криворізький район, що знаходиться у південно-західній частині Дніпропетровській області України. Це один із традиційних центрів із розвинутою промисловістю, насамперед – важкою, завдяки наявності Криворізького залізо-рудного басейну. Останнє сприяє його позиціюванню в якості пріоритетної цілі для злочинних дій країни-агресора. Окрім того, його географічне розташування також підвищує чисельність обстрілів окупантів. Наразі, в ньому розпочинається діяльність міжнародного проєкту «Підтримка відновлення Криворізького району» в межах діяльності Люксембурзького агентства розвитку (LuxDev) за фінансування уряду Великого Герцогства Люксембург. Його метою є грантове фінансування (на суму 20 тис. гривень до 100 тис. доларів США одноразовим платежем) господарських мікро-, малих та середніх підприємств у яких задіяні особи зі статусом ветерана (-нки) війни або члена родини такої особи.

Підсумовуючи, можливо стверджувати що в умовах сучасної України рівень аплікативності медіаційних практик в управлінні за участі військовослужбовців, у тому числі й ветеранів(ок) та членів їх родин є високим. Окрім того, він тяжіє до зростання, що обумовлене комплексом соціально-економічних чинників вітчизняного та закордонного походження. Відповідно, сприяння розвитку компетентностей у сфері медіації в якості елементів підготовки майбутніх управлінців є запорукою повоєнного відновлення країни.

Література:

1. 1. Верховна Рада України. Закон України «Про медіацію». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення 18.09.2024)
2. 2. Міністерство у справах ветеранів України (2024). URL : https://mva.gov.ua/veteranam/pilgi-na-navchannya (дата звернення 03.10.2024)
3. 3. Криворізька міська рада (2024). URL : https://kr.gov.ua/ua/news/pg/21024862973954_n/ (дата звернення 27.09.2024)

PSYCHO-EMOTIONAL FEATURES OF WORKING WITH OLDER ADOLESCENT OFFENDERS IN RESTORATIVE JUSTICE

ПСИХОЕМОЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ЗІ СТАРШИМИ ПІДЛІТКАМИ-КРИВДНИКАМИ У ВІДНОВНОМУ ПРАВОСУДДІ

Sobchak Anastasiia
Fourth-year student of the specialty 053 «Psychology»
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

Собчак А. А.
студентка 4 курсу спеціальності 053 «Психологія»
Західноукраїнського національного університету
м. Тернопіль, Україна

Значна частка злочинів різної важкості серед дорослих самодетермінується в період старшого підліткового віку людини. Основна проблема полягає в пролонгації інфантилізації підлітків і збереження їх нереалістичних уявлень про власні можливості та відповідний статус дорослих осіб, що в свою чергу призводить до порушень адаптації та дезінтеграції психічних процесів, викривленого уявлення про власну ідентичність, а як наслідок, делінквентної поведінки. Відповідаючи на питання «У чому причина трагедії насильства та правопорушень серед підлітків?» С. Лінн Фліппін посилалася на накопичення факторів ризику в базовій ситуації дитинства, що напряму корелює із когнітивними установками особистості [3, с. 16 – 21]. Дитина, опинившись в ситуації аллостатичного зсуву, не має можливості асимілювати позитивний досвід, інтегруватися в суспільство, а відтак, сприймає його як вороже середовище, в якому необхідно конструювати власні моделі адаптації.

Прояви деструктивного емоційного відреагування в підлітковому віці можна нівелювати за допомогою так званих «активів» – високий рівень підтримки, соціальна допомога в соціалізації дитини тощо. Одним із таких активів для підлітків-кривдників є медіація у вигляді відновного правосуддя, зосереджена не просто на досудове вирішення конфлікту в інтересах обох сторін, а й дозволяє неповнолітньому здійснити 3-етапну інтеграцію ситуації, що виникла: від встановлення безпеки та грамотно вибудованого стосунку із потерпілим та медіатором, до процесу інтеграції та оплакування (усвідомлення скоєного) і відновлення зв'язку із суспільством, ресоціалізації. Тобто підліток-кривдник, завдячуючи послідовній роботі медіатора-фахівця, має простір до асиміляції нових моделей відреагування, заразом і утворення нових синапсів, що дозволять йому побачити себе більшим за конфліктну ситуацію, підкреслити внутрішні ресурси для змін та адекватної взаємодії із соціумом.

Відновне правосуддя в роботі із старшим підлітковим віком є прагматичним інструментом соціальної системи, зважаючи і на фізіологічні особливості даного періоду: префронтальна та лобова кора, амигдала – поки не довершено сформовані структури мозку неповнолітнього, тож вплив на когніції, НАДи, емоційну регуляцію та соціалізацію його можна здійснювати набагато простіше [1, с. 119 – 132]. Каталізатором якісного процесу медіації в роботі із старшим підлітком-кривдником є полідисциплінарна обізнаність медіатора та відсутність його гедоністичного бажання екстеріоризувати власну внутрішню реальність, нівелюючи атрибуції характерології кривдника, зумовлюючи маніфестацію процедури над принципами медіації. Відтак, фахівцям в ході роботи із молодою особою-правопорушником варто ґрунтовно підходити до процесу інтроспекції власних когніцій та відкидати наміри не лише слідувати стереотипізації мислення, а й бажанням займатися вихованням, зрощенням підлітка, що може призвести до фрустрації усіх учасників процедури. Варто розуміти, що молодим правопорушникам часто не вистачає невербальної спроможності до висловлення особистісних переживань та ведення конструктивного діалогу, що може сприйматися як загроза чи відсутність мотивації до усвідомлення відповідальності за скоєний злочин. Нестача невербальних навичок також є причиною до повільнішого налагодження контакту із медіатором. Фахівець має зчитувати невербальні повідомлення учасника, неусвідомлені захисні механізми і поведінкові реакції, які часто слугують повідомленнями про захист психіки підлітка. Толерування чи агресія з боку медіатора, призведуть до ще більшого опору і утвердження внутрішнього конфлікту кривдника [4, с. 10 – 12], ефективною стратегією поступу комунікації

стануть навички активного слухання та робота із символами, аналіз психодинаміки підлітка через використання метафори та простих словоформ.

Часто молоді особи більш сприятливі до сугестивного впливу медіатора, уповаючи на відсутність сил протистояти тиску авторитету чи страху покарання, не до кінця усвідомлюючи особистісні права та обов'язки в межах відновного правосуддя [2]. Звідси випливає потреба тестування реальності кривдника медіатором на достовірність намірів та спроможностей до виконання каральних заходів. Належна підготовка та увага до ідеологічної та культурної кон'юктури неповнолітнього допоможе нівелювати внутрішню напругу, проте варто не забувати, що початок чесного процесу саморозкриття підлітка-кривдника починається там, де медіатор застосовує чітке рамкування процедури, знижує потенціал страху невідомості за допомогою поінформованості учасника, зважаючи на рівень його емоційної готовності.

Задана процедура відновного правосуддя, зорієнтована на гуманістичний підхід до учасників, дозволяє психіці кривдника легше усталити причинно-наслідковий зв'язок між заподіяним та його наслідками: спрацьовує емпатія, менталізація, усвідомлені та неусвідомлені механізми захисту кривдника, які при успішній, а головне, відвертій комунікації із потерпілим та медіатором торують шлях інтеграції досвіду в гіпокамп, де стають не бомбою травматичного спогаду, а усвідомленим вчинком з надбудовою адаптаційних навичок конструктивної реалізації задоволення підлітком власних потреб.

Література:

1. 1. Свааб Ф. Д. Ми – це наш мозок. Київ : КСД, 2016, 496 с.
2. 2. Grisso T., Steinberg L., Woolard J. Juveniles' competence to stand trial: A comparison of adolescents' and adults' capacities as trial defendants. Law and Human Behavior, 2003. Vol. 27, No 4. P. 333-363.
3. 3. Flippin S. L. Boys' aggression and violence: a lack of emotional awareness. Northern Illinois University: Honors Capstones, 2002. 243 p. URL: https://huskiecommons.lib.niu.edu/studentengagement-honorscapstones/243
4. 4. Wood W. R., Suzuki M. Is Restorative Justice Conferencing Appropriate for Youth Offenders? School of Criminology and Criminal Justice, Griffith University: Criminology & Criminal Justice, 2017. 34 p.

THE ROLE OF MEDIATION SKILLS IN THE LEGAL PROFESSION

РОЛЬ МЕДІАЦІЙНИХ НАВИЧОК В ПРОФЕСІЇ ЮРИСТА

Solodan K.V.
PhD in Law,
Assistant Professor of the Department of Public Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

Солодан К.В.
доктор філософії (з права),
асистент кафедри публічного права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

Медіацію відносять до альтернативних способів вирішення спорів. Як показує практика, саме цей спосіб є найпоширенішим шляхом позасудового врегулювання конфліктів. Сьогодні Україна стоїть на шляху реформування системи доступу до справедливого правосуддя, і саме медіація, в цьому контексті, є способом зменшення конфліктності у суспільстві [2].

Традиційно юристів сприймають у суспільстві як спеціалістів у сфері права, що мають вищу юридичну освіту, та можуть виступати радниками з питань права. Для юриста, як правило, характерно займати сторону свого клієнта та виступати тільки в його інтересах. Медіатор діє навпаки – він не виступає в інтересах жодної із сторін, а виконує роль незалежного посередника. Процедура медіації повинна бути об'єктивною та чесною. Медіатор жодним чином не повинен мати зацікавленості в конфлікті або його вирішенні на користь будь-якої із сторін. Більше того, медіатор не зобов'язаний мати вищу юридичну освіту. Проте в обох згаданих професіях є спільна риса – робота у спірних, конфліктних ситуаціях [1]. Як наголошують І. Грицай та А. Іванченко, на території України послуги в сфері медіації виокремлюються в нову професію, що відрізняється від професії юриста чи психолога. Проте медіація містить правову складову, що зумовлює участь у її проведенні професіональних юристів як осіб, які рекомендують сторонам спору спробувати процедуру медіації, супроводжують або консультують своїх клієнтів у ході медіації [2].

А.В. Жданюк в своєму дисертаційному дослідженні виділила особливості професійної діяльності юриста, що визначають саме конфліктологічний її характер: – чітка правова регламентація як особливість професійної діяльності юриста розповсюджується на всю його діяльність, у тому числі й на розробку стратегії виходу з суперечок та конфліктних ситуацій; – владний, обов'язковий характер діяльності юриста визначає весь процес виконання його професійних функцій; самостійність та незалежність професійної юридичної діяльності передбачає неупередженість у ставленні фахівця до учасників процесу, використання доказів у процесі прийняття рішення, абстрагування від почуттів та емоцій; – екстремальний характер діяльності юриста пов'язаний із виконанням фахівцем своїх професійних обов'язків в умовах дефіциту інформації та часу, активною протидією зацікавлених осіб, що ігнорують правові норми, тощо; нестандартний, творчий, пошуковий характер професійної діяльності юриста є невід'ємними взаємопов'язаними характеристиками, адже будь-який її вид вимагає прийняття креативних рішень, відмову від застарілих підходів; – відповідальність як специфічна особливість професії юриста накладає певний відбиток на його діяльність, детермінує професійно-особистісний розвиток суб'єкта юридичної праці; – юридична діяльність орієнтована на виконання в суспільстві управлінської функції, полягає в організації взаємодії між різними його суб'єктами; – комунікативна сторона професійної юридичної діяльності характеризує будь-який вид праці юриста; – спрямованість професійної діяльності юриста на вирішення юридичного (правового) конфлікту [3].

Це доводить, що юристу необхідно опанувати знання про медіацію, уміння та навички роботи із цим інструментом альтернативного вирішення спорів [2].

За останній час медіація пройшла шлях розвитку та стала найбільш поширеним механізмом керування економічними, громадянсько-правовими, соціальними, політичними спорами та конфліктами, в тому числі на їх передконфліктній стадії [3].

Закон України «Про медіацію» визначає медіатора як спеціально підготовлену нейтральну, незалежну, неупереджену фізичну особу, яка проводить медіацію [4].

До провідних навичок медіатора необхідно віднести аналітичні здібності та здатність слухати, вміння чітко висловлювати власні думки, можливість керування власними емоціями. Медіатор повинен бути гнучким

не лише у поведінці, а й у мисленні. При цьому здатності особи опанувати навички професійного медіатора сприяють і такі особистісні якості, як наполегливість і терпіння у досягненні поставленої мети, доброзичливість до людей, працездатність, толерантність до критики та вміння пристосовуватись до роботи в агресивному середовищі. Навпаки, можуть завадити опануванню навичок медіатора груба авторитарна поведінка, відсутність гнучкості, небажання налагоджувати контакт з людьми, невміння прислухатись до альтернативних думок та самовпевненість. Крім того, в літературі наголошують на ті навички медіатора, які необхідно сформувати під час навчання: толерантність до людей, вміння приймати кожного таким, як він є, безстрашність перед конфліктом, усвідомлення суб'єктивності поняття справедливості [5].

Можемо стверджувати, що всі названі характеристики особи медіатора можуть і мають бути застосовані і до професії юриста. Тому, на нашу думку, запровадження курсів медіації в межах освітньо-професійних програм підготовки юристів є необхідними для належного формування згаданих якостей у студентів-юристів, адже невід'ємною складовою частиною роботи правника є належне вирішення конфліктів.

Література:

1. Волинець В. Техніки та методи медіації, які корисно застосовувати в роботі юриста. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/tehniki-ta-metodi-mediaciyi-yaki-korisno-zastosovuvati-v-roboti-yurista.html
2. Грицай І., Іванченко А. Медіація у професійній діяльності юриста. Медіація як спосіб вирішення приватно- та публічно-правових спорів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 30.11.2021). С. 109-110. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/9906/1/49.pdf
3. Жданюк А.В. Підготовка майбутніх юристів до запобігання конфліктам у професійній діяльності. Дис. канд. пед. наук. Дніпро, 2018. 349 с. URL: https://duan.edu.ua/images/head/Science/UA/Academic_Council/K_08_120_02/23080.pdf
4. Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text
5. Лосієвська О.Г., Лосієвський В.І., Пелешенко О.В. Компетентнісний підхід у формуванні базових навичок медіатора. Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи. № 3(62). Том 1, 2023. С. 89-99. URL: https://dspace.snu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/88ed4ac0-cec9-4dd4-82f0-0bccbf0b6537/content#page=89

MEDIATION AND MEDIATION COMPETENCIES AS COMPONENTS OF TRAINING MANAGERS

МЕДІАЦІЯ ТА МЕДІАЦІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВІ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ

Stamat V.M.
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Marketing
Mykolayiv National Agrarian University
Mykolaiv, Ukraine

Стамат В.М.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет
м.Миколаїв, Україна

Необхідно зазначити, що впродовж існування всього людства конфлікти у суспільстві були невід'ємною частиною їх життя та розвитку. Скільки існує людство, стільки відбувається їх взаємодія, яка має різні погляди, думки на певні явища, події, факти. Виникають спірні ситуації, які переростають у конфліктні, а потім це може призвести до конфліктів. Здебільшого конфлікти мають негативне забарвлення, виконують деструктивні функції як у суспільстві в цілому, так й у трудових колективах, в організаціях, що призводить до погіршення соціально-психологічного клімату між працівниками, зниження рівня згуртованості, до психологічної напруги персоналу, що є де мотивуючими чинниками в управлінні підприємством [1,2].

З іншого боку, конфлікти мають й позитивні функції, що полягають у розрядці напруження у взаємовідносинах в колективах, появі нових управлінських правил та процедур, певна реорганізація підприємств, виявлення альтернативних думок, робота над новими проєктами, завданнями, згуртування колективу у протиборстві із зовнішніми труднощами. Це означає, що не можна керувати конфліктами лише на засадах здорового глузду або певного життєвого досвіду. Керівникам організацій, установ, підприємств необхідні знання щодо управління конфліктами, їх конструктивного вирішення для підвищення ефективності управлінської діяльності.

Управління конфліктами (conflict management) – це діяльність суб'єктів управління щодо цілеспрямованого впливу на динаміку конфлікту, спрямування його у бік вирішення в інтересах конструктивного розвитку тієї соціальної системи, до якої він має відношення [3]. Одним із важливих, ефективних методів управління конфліктами на різних рівнях соціально-економічних систем, суспільних та міжнародних відносин є медіація.

Медіація є стародавнім способом врегулювання конфліктів, коли до старійшин племені приходили за справедливим рішенням щодо спірного питання. На теперішній час, вона є розвинутою галуззю конфліктології у світі, яка активно використовується у конфлікт-менеджменті компаній різного рівня, особливо у міжнародних відносинах при вирішенні конфліктів міжнародного характеру. Медіація – це спеціальний вид діяльності, який за допомогою третіх осіб полягає у пошуку оптимальних рішень вирішення конфліктів між суб'єктами соціальної взаємодії.

Як суспільно значима діяльність, вона зародилась у Сполучених Штатах Америки, на початку 60-х років XX ст. У 1983 році у даній країні був створений Національний інститут вирішення диспутів, який розробляв нові методи медіації, програми навчання переговорам. У США діють приватні та державні служби медіації. У Європейському Союзі існують певні Директиви Ради Європи та Європейського парламенту щодо використання медіації у цивільних, сімейних та господарських правовідносинах [4].

На нашу думку, в Україні за останні 15 років відбулося започаткування, становлення та розвиток даної галузі, зокрема у сфері правових наук. Так, на сьогодні функціонують такі громадські організації, спілки та державні органи у галузі медіації: Український центр медіації та переговорів, Національна служба посередництва і примирення, Українська академія медіації. У 1998 році був прийнятий Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів), у якому, зокрема, представлений розділ II «Вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» через примирну комісію, трудовий арбітраж і Національну службу посередництва і примирення, де зазначено її обов'язки та повноваження [5].

На теперішній час розрізняють два види медіаторство: офіційне та неофіційне. Офіційне (формальне) медіаторство передбачає наявність у медіатора офіційного статусу врегулювання конфліктів. До такої категорії медіаторів відносять таких суб'єктів: окремі держави; міждержавні організації; державні правові інститути (арбітражний суд); урядові та інші комісії по вирішенню спорів; представники правоохоронних органів;

керівники підприємств, установ, організацій; професійні медіатори. Неофіційне медіаторство означає відсутність нормативного статусу медіатора, але учасники конфліктної взаємодії визнають його авторитет щодо вирішення суперечливих питань.

У свою чергу, це означає, що проблема розвитку медіації та медіаційного процесу є дуже важливим при підготовці менеджерів будь-якого рівня, оскільки у сфері управління конфлікти вирішуються безпосередньо керівниками того рівня ієрархії, де вони виникли. Складовою даного процесу є формування медіаційних компетентностей при підготовці менеджерів. Вони являють собою сукупність знань, навичок та здатностей, необхідних для ефективного сприяння вирішення конфліктів між сторонами. Медіаційні компетентності становлять важливий компонент у сертифікації або акредитації майбутніх медіаторів.

Відповідно до Стандартів вищої освіти зі спеціальності 073 Менеджмент першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти дотичними до медіаційних компетентностей при підготовці менеджерів можна виділити такі: етичні здатності (діяти на підставі етичних міркувань), соціально відповідально та свідомо; організовувати ефективні комунікації у процесі управління; формувати лідерські якості, необхідні для управління персоналом; працювати у команді та створювати ефективну міжособистісну комунікацію при вирішення виробничих завдань; ідентифікувати, аналізувати проблеми в організації та вміти їх вирішувати, ефективно приймати рішення; розуміти принципи та норми права й використовувати їх у практичній діяльності; мати навички до саморозвитку та самоменеджменту [6,7].

Практика розвитку медіації у світі дозволяє сформувати склад компетентностей для медіатора. Їх можна поділити на дві великі групи:

1) етичні компетентності та кодекси поведінки;
2) медіаційні навички, компетентності (професійні).

До першої групи щодо етичної складової роботи медіатора відносять такі навички: неупередженість, нейтральність, незалежність, дотримання етики та кодексів поведінки; інтеграція процесу медіації; добровільність посередництва; самовизначення; перевірка особистих упереджень та переконань; конфіденційність; не нашкодити сторонам. Друга група компетентностей формується з таких, що забезпечують медіаційний процес: активне слухання; рефреймінг; лідерство; володіння мовою та

тілом (управління своїми рухами); лідерство; системна розбудова миру; володіння знаннями щодо принципів вирішення конфліктів; комунікаційні навички; емоційний інтелект; управління процесом медіації [8, 9].

Можемо зазначити, що спостерігається співпадіння певних професійних компетентностей менеджера та медіатора, тобто підготовка керівників здійснюється відповідно до сучасних тенденцій в управлінні конфліктами.

Отже, медіація є одним із сучасних методів управління конфліктами, який передбачає участь третіх осіб у процесі пошуку оптимального рішення проблеми між двома сторонами конфліктної взаємодії. Вона є необхідною умовою підготовки майбутніх менеджерів, оскільки вони повинні володіти навичками вирішувати проблемні ситуації в організаціях, врегулювання конфліктів. Тому, для них важливим є набуття медіаційних компетентностей, Даний процес є постійним, вимагає відданості, практики та продовження навчання.

Література:

1. Стамат В.М., Лесік М.А. Внутрішньо-групові конфлікти та соціально-психологічний клімат в колективі. *Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: глобалізаційні та євроінтеграційні аспекти*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв,15-16 листопада 2023 р.). Миколаїв : МНАУ. 2023. С.99-103. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16387
2. Стамат В.М., Калошин Н.О. Демотивуючий вплив конфліктів в управлінні персоналом. *Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: глобалізаційні та євроінтеграційні аспекти*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв,15-16 листопада 2023 р.). Миколаїв : МНАУ. 2023. С.96-99. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16386
3. Stamat V., Izbash V. Conflicts in the sphere of management and their overcoming. Abstracts of VI International scientific and practical conference «The latest developments of specialists for the development of science», October 07-09, 2024 Florence, Italy, Pp 148-150. URL : https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18850
4. Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах : Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21.05.2008. *Офіційний вісник Європейського Союзу.* URL : https://ukrmediation.com.ua/images/DOCS/Model-documents/mediation-directive-ukr.pdf.

5. Про порядок вирішення колективних трудових спорів : закон України від 03.03.1998 №137/98-ВР із змінами та доповненнями від 18.10.2022. Поточна редакція від 06.11.2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text.
6. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затверджений наказом Міністерства освіти й науки України від 29.10.2018 за №1165. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/073-Menedzhment.bakal.06.04.22.pdf
7. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» для другого (магістерського) рівня вищої освіти, затверджений наказом Міністерства освіти й науки України від 10.07.2019 за №959. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/07/12/073-menedzhment-magistr.pdf
8. How to Develop Mediation Competency, 15 june 2023. American agency URL : https://adrtimes.com/mediation-competency/
9. Mina Vaish, Christiana Laing, Prabha Sankaranarayan (2018) A Focused Glimpes into Mediation Skills and Competencies. URL : https://mediatorsbeyondborders.org/wp-content/uploads/2020/05/MBBI-Consultancy-Geneva-Workshop-June-2018.pdf

MEDIATION SKILLS AS A NECESSARY COMPONENT OF LAWYERS' TRAINING

НАВИЧКИ МЕДІАЦІЇ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ

Stepanenko N.V.
Doctor of Philosophy in Law, Associate Professor,
University of Economics and Law 'KROK'
Kyiv, Ukraine

Степаненко Н.В.
доктор філософії в галузі права,доцент,
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, Україна

У сучасному світі юридична практика потребує значно більшого, ніж знання законів. Юристи все частіше зіштовхуються із ситуаціями, де основою успішного вирішення спору залишаються не тільки правові,

але й комунікаційні навички. Одним із найбільш ефективних методів мирного врегулювання спорів є медіація – процес, який базується на діалозі та співпраці між сторонами для підтримки нейтрального посередника. Навички медіації стають необхідною складовою підготовки юристів, оскільки вони можуть розширити їх можливості, підвищити ефективність і допомогти знайти альтернативу судовим конфліктам.

Розв'язання спорів через медіацію дозволяє зберегти час, ресурси і відносини між сторонами, на відміну від класичних судових процесів, які часто закінчуються тривалими суперечками і великими витратами. Тому навички медіації набувають важливого значення не лише як додатковий інструмент, а як основний елемент компетентного правника.

Медіація – це процес вирішення спорів за допомогою нейтрального посередника, медіатора, який допомагає сторонам досягти взаємоприйнятного рішення. На відміну від судді чи арбітра, медіатор не має права ухвалювати рішення, а його завдання – сприяти комунікації між сторонами та знайти спільне розв'язання. У цьому полягає велика перевага медіації, оскільки вона орієнтована на пошук компромісу та збереження стосунків між сторонами. Для юристів це знання важливе не лише через його затребуваність у роботі, але й через те, що медіація відкриває інший підхід до вирішення спорів. Правники, що володіють навичками медіації, можуть ефективно вести справи, що вимагають не лише юридичної компетенції, а й уміння будувати діалог, розуміти потреби обох сторін і шукати оптимальні шляхи вирішення конфлікту.

Рада ЄС визнає фундаментальну важливість освіти та навчання для економічних і соціальних змін. Жвавий технологічний прогрес, формування певних вимог до фахових профілів, необхідність в безперервному навчанні повинні підтримуватися тісною співпрацею та синергією між промисловістю, освітою, розвитком і навчанням. Разом з тим, системи освіти та навчання мають адаптуватися до сучасного стану реальності. Наявна потреба як вагома соціальна цінність, перспектива постійного навчання, набуття людиною нових, більш актуальних навичок та компетенцій [1].

Багато юридичних закладів в Україні та й за кордоном уже впроваджують курси з медіації в навчальні програми. Вони включають як теоретичне вивчення медіаційних технік, так і практичні вправи та тренінги, що дозволяють студентам розвивати комунікаційні навички та відчувати себе в ролі медіатора. Такі програми сприяють розширенню правових можливостей випускників та їх кращій підготовці до сучасних викликів.

Досвід університету Пеппердайн є чудовим прикладом успішного втілення цієї ідеї. У цьому університеті для юристів розроблено навчальний курс «Психологія конфліктів і спілкування», який поєднує психологію, право, конфлікти та методи розв'язання суперечок через ефективне спілкування. Курс охоплює дослідження психологічних аспектів, аналіз конфліктів, що виникають під їх впливом, а також розвиває комунікативні навички, необхідні для успішного вирішення конфліктних ситуацій [2].

Доречно також додати про можливість вдосконалення освітніх програм зі спеціальностей 081 «Право» шляхом провадження до них дисципліни з базової підготовки до медіації, оскільки в процесі навчання майбутні правники і відпрацьовують основні навички медіації, зокрема уміння слухати та чути. Адже юристи, які навчилися слухати, можуть краще розуміти позицію кожної сторони, що важливо для розв'язання конфліктів. Уміння розпізнавати та керувати емоціями – це основа ефективної медіації, так як емоційно зрілий юрист може глибше зрозуміти мотиви сторін, підтримувати спокійну атмосферу та уникати ескалації конфлікту. Медіатор повинен залишатися нейтральним і неупередженим, що для юристів може бути непростим завданням, адже вони звикли займати позицію своєї сторони. Однак здатність відмовитися від суб'єктивної оцінки і діяти безсторонньо є критично важливою для медіатора. Юристам необхідно також розуміти природу конфліктів, їх динаміку та типові реакції людей на різні ситуації, що дозволяє прогнозувати можливі ускладнення і знайти відповідні методи врегулювання. На відміну від традиційного судового процесу, де зазвичай є чіткі рамки рішення, медіація потребує креативного підходу. Медіатор шукає унікальне рішення, яке буде прийнятним для всіх учасників конфлікту.

Якщо освітній заклад ставить за мету створити службу порозуміння, залучаючи до цього здобувачів освіти, то оптимальною стратегією буде впровадження програми вже з перших років навчання. У першому семестрі навчального року, до прикладу, запропонувати реалізувати програму «Вирішення конфліктів мирним шляхом», а в другій – «Базові навички медіатора для служби порозуміння закладу освіти». Такий підхід дозволить педагогові-медіатору разом зі студентами визначити майбутніх учасників медіаторської команди та випрацьовувати основні навички медіації. При відборі майбутніх медіаторів серед здобувачів необхідно враховувати гендерний баланс, прагнучи забезпечити рівне представництво юнаків та дівчат. Це сприяє гармонійному розвитку та формуванню в учасників навичок співпраці в різноманітних командах.

Педагог повинен пройти відповідне навчання та отримати сертифікат медіатора, що підтверджує його компетенції у сфері медіації в закладі освіти. Хоча адвокат і медіатор з понад 20-річним досвідом, С. Ріковер, зазначила, що для успішної медіації формальна освіта не є обов'язковою. Вона підкреслює, що хорошими медіаторами часто стають не юристи, а психологи та соціальні працівники, адже вони володіють необхідними навичками для налагодження комунікації між сторонами конфлікту. Однак найкращі фахівці також добре орієнтуються в юридичних аспектах справ, з якими працюють [3].

Медіація – це не тільки інструмент для вирішення конфліктів, але й цінна навичка, яка дозволяє юристу краще розуміти потреби клієнтів і пропонувати більш ефективні варіанти. Підготовка юристів з урахуванням медіаційних навичок є місцем кроку у створенні правової системи, що орієнтована на конструктивні рішення та мирне співробітництво. У результатах юристи залишаються не лише професійними правами, але й фахівцями з мирного вирішення конфліктів, що робить їх незамінними в сучасності.

Підсумовуючи вищесказане, для впровадження медіації в Україні необхідно:

- розробити навчальні програми, запровадити спеціалізовані курси у вищих навчальних закладах та програми післядипломної освіти;
- налагодити міжнародну співпрацю, обмін досвідом і тренінгами з європейськими колегами;
- підвищити обізнаність про систему медіації серед населення, юристів та адвокатів через проведення тематичних семінарів, конференцій і медіакампаній;
- залучити засоби масової інформації для активного висвітлення успішних прикладів медіації;
- розробити та впровадити процесуальні зміни для інтеграції медіації в судову систему і забезпечення виконання медіаційних угод на рівні судових рішень;
- надати фінансові стимули та пільги або субсидії сторонам, які обирають медіацію;
- створити стандарти та етичні норми для медіаторів;
- налагодити співпрацю з міжнародними організаціями, залучивши гранти та підтримку від ЄС та інших міжнародних інституцій.

Отже, медіаційні навички – це не просто додаток до традиційної юридичної освіти, а необхідний інструмент, що відповідає потребам сучасного

суспільства. Юрист, який володіє навичками медіації, здатен допомогти клієнтам знайти мирний та ефективний шлях вирішення спорів, зберігаючи при цьому взаємну повагу та довіру. Включення медіаційної підготовки в навчальні програми для юристів є важливим кроком на шляху до створення правової системи, яка орієнтована на діалог, розуміння та співпрацю.

Література:

1. Council recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance) (2018/C 189/01). Official Journal of the European Union. 2018. P. 1-13. URL: http://surl.li/fpaxp. (дата звернення 18.09.2024)
2. Psychology of Conflict and Communication. Pepperdine University. 2021. URL: https:// onlinegrad.pepperdine.edu/law/curriculum/psychology-of-conflict-communication/ (дата звернення 21.09.2024)
3. Rickover S. Behind the Corporate Veil. URL : https://sararickover.wordpress.com. (дата звернення 21.09.2024)

TEMPORAL INDICATORS OF FORMATION OF MEDIATION COMPETENCES AS AN INTEGRAL PART OF LEGAL TRAINING

ТЕМПОРАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ПІДГОТОВКИ ПРАВНИКІВ

Stepanova T. V.
Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Constitutional Law and Justice of the I.I. Mechnikov Odesa National University (Odesa, Ukraine)

Степанова Т.В.
доктор юридичних наук, професор, завідуюча кафедрою конституційного права та правосуддя Одеського національного університету імені І.І.Мечникова (м.Одеса, Україна)

На сьогодні не викликає заперечень те, що медіаційні компетентності необхідно формувати. І це має бути невід'ємною частиною підготовки не тільки правників, але й інших фахівців. Опанування медіаційними методиками і техніками допомагає не тільки в професії, але і в житті. При цьому необхідно торкнутися важливого питання, зокрема, того, з якого моменту доцільно в ході підготовки правників починати формувати в них медіаційні компетентності.

Деякі дослідники вважають, що такі компетентності доречно формувати навіть з першого курсу навчання у закладі вищої освіти, а можливо і раніше, в школі, оскільки, наприклад, шкільна медіація може бути проведена за участі однолітків. Тобто навіть неповнолітні можуть вже прослухати курс з основ медіації і використовувати їх в своєму повсякденному житті або в процесі допомоги у вирішенні спорів між однолітками.

Одночасно інші дослідники вважають, що формування медіаційних компетентностей необхідно відкласти до старших курсів бакалаврату або навіть до магістратури, оскільки нормативно-правове регулювання окремих видів альтернативних способів вирішення справ вивчаються в курсах кримінального, цивільного, адміністративного та господарського процесів на другому, третьому та четвертому курсах. Тому, на їх думку, курс з основ медіації міг би бути виключно підсумовуючим курсом, який може опанувати лише особа, яка вже отримала мінімальні знання з різних галузей процесуального права (зокрема, з кримінального процесу, де розглядається відновне правосуддя; з цивільного та господарського процесу, де розглядаються третейські суди та міжнародні арбітражі, з адміністративного судочинства, в межах якого зазвичай також розглядаються можливості використання медіаційних технік).

Тобто дискусійним виявилося питання щодо темпорального показника – визначення моменту, коли правник готовий в процесі навчання до формування медіаційних компетентностей.

На нашу думку, вчені, які вважають, що це можна робити виключно наприкінці бакалаврату або навіть в магістратурі, не зовсім правильно розуміють зміст і сутність медіації. Вони, скоріш за все, ототожнюють його з такими альтернативними способами вирішення справ, як третейські суди та арбітражі. Однак слід відзначити, що вказані різновиди є найбільш складними та зарегульованими формами серед альтернативних способів вирішення спорів. Вони пов'язані з процедурами, схожими і навіть аналогічними із судовими процесами і розглядаються в курсах цивільного та господарського процесів в університетах, тому процедура створення, функціонування та порядок винесення рішень третейськими судами та арбітражами доцільніше вивчати саме на старших курсах. При цьому медіація, на нашу думку, ближча до переговорних процесів, простіша в опануванні та застосуванні. Більш того, навички, отримані в межах такого курсу, можуть бути використані здобувачами в повсякденному житті, в особистому житті, а не тільки в роботі з майбутніми клієнтами при здійсненні правничої діяльності.

Доречно відзначити, що медіація порівняно з іншими видами альтернативних способів вирішення справ має важливі особливості. Вважаємо, що медіація ближче до переговорів та консиліації, ніж до третейських судів та арбітражів, оскільки вони також не пов'язані з жорсткими процедурами на кшталт судового процесу, чітко регламентованого процесуальним законом.

На відміну від переговорів і консиліації, медіація законодавчо врегульована. Закон України «Про медіацію» [1] встановив основні положення щодо проведення медіаційної процедури. Однак ці положення Закону стосуються більшою мірою угод, які укладаються в межах медіаційної процедури, вимог до медіатора і деяких інших формальних моментів, які загалом не обмежують можливості медіатора в процесі проведення медіаційних сесій та інших стадій медіаційного процесу.

На відміну від третейських судів та арбітражів, які достатньо детально врегульовані законами та регламентами, переговорними та медіаційними техніками, можна і потрібно, на нашу думку, оволодівати якнайшвидше і впроваджувати в життя, оскільки це зменшить кількість конфліктів в колективі, родині, школі, університеті або коледжі, в спілкуванні з друзями, між подружжям, з дітьми. Це правильна та корисна навичка, яка рухає нас в напрямі європейських та світових цінностей і яка не може ставитися, на нашу думку, у залежність від наявності вищої освіти.

З урахуванням вищевказаного, невірним видається узагальнення підходу до всіх альтернативних способів вирішення спорів, а при підготовці правників – встановлення залежності оволодіння медіаційними компетентностями від моменту ґрунтовного опанування всіма видами альтернативних способів вирішення спорів, оскільки, на нашу думку, основна відмінність альтернативних способів загалом в тому, що вони розраховані на різні рівні знань, підготовки та емоційної готовності використання. І формування медіаційних компетентностей має здійснюватися не тільки у ЗВО і не тільки відносно правників.

З іншого боку, якщо говорити саме про формування правника, то його знання, безперечно, мають бути глибшими і охоплювати всі види альтернативних способів вирішення спорів. Але це може робитися поступово. Наприклад, в Одеському національному університеті імені І.І.Мечникова на перших курсах пропонується вибіркова дисципліна «Загальні основи процесуального права», в межах якої даються загальні основи альтернативних способів вирішення спору, в тому числі основи

конфліктології та медіації. Після цього в курсах кримінального, цивільного, адміністративного та господарського процесів відповідно розглядаються окремі види альтернативних способів вирішення спорів, які можуть бути використані в межах певного процесу, на четвертому курсі здобувачам бакалаврату пропонується вибіркова дисципліна «Основи медіації», а після цього в магістратурі – вибірковий курс «Альтернативні способи вирішення спорів», який зазвичай користується зацікавленістю студентів. Вважаємо, що таким чином можна всебічно, повно та глибоко сформувати навички щодо ефективного використання альтернативних способів вирішення спорів, але основи (базу) медіаційних компетентностей необхідно закладати якомога раніше в бакалавраті ЗВО.

Література:

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text.

COMPENSATION FOR HARM CAUSED TO AN INDIVIDUAL'S LIFE OR HEALTH DUE TO MEDICAL ERROR THROUGH MEDIATION

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЖИТТЮ АБО ЗДОРОВ'Ю ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ В РЕЗУЛЬТАТІ ЛІКАРСЬКОЇ ПОМИЛКИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕДІАЦІЇ

Stukalo N. Yu.
graduate student of the Department of Civil and Legal Disciplines
National Academy of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine

Стукало Н.Ю.
аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

На сьогоднішній день питання відшкодування шкоди, завданої життю або здоров'ю фізичної особи в результаті лікарської помилки за допомогою медіації є особливо актуальними в правовому та етичному аспектах, оскільки медична діяльність завжди пов'язана з ризиками, а помилки, що можуть виникати у процесі надання медичних послуг, часто призводять до серйозних наслідків для пацієнтів.

Медіація в таких справах стає ефективною альтернативою судовим процесам, яка дозволяє залагодити конфлікт на основі взаємної довіри та домовленостей. Однак медіаційний процес у цій сфері має свої особливості, на які ми звернемо увагу нижче.

Як вірно, на нашу думку, зазначила Ольга Мостовенко, натепер у нормативно-правових актах відсутнє визначення такого поняття як «лікарська помилка», так і змісту її, що в кінцевому рахунку призводить до відсутності чіткого розмежування підстав звільнення або притягнення до відповідальності медичного закладу (медичного персоналу) [1].

Лікарська помилка визначається як непередбачувана дія або бездіяльність медичного працівника, що призвела до негативних наслідків для здоров'я пацієнта. Серед найбільш поширених видів лікарських помилок – неправильний діагноз, помилкове призначення медикаментів, хірургічні помилки, недотримання протоколів безпеки тощо. У результаті таких дій або бездіяльності пацієнт може зазнати фізичної чи психологічної шкоди, а в деяких випадках – втратити працездатність чи навіть життя.

Потреба в компенсації виникає внаслідок того, що потерпілий пацієнт або його родина несуть значні фінансові, фізичні та психологічні витрати. Традиційно відшкодування такої шкоди здійснюється у судовому порядку, проте цей процес довготривалий, емоційно виснажливий і зазвичай пов'язаний зі значними витратами, що може не задовольняти обидві сторони.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіацію», «медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [2].

Медіація є одним із альтернативних методів врегулювання конфліктів, що ґрунтується на принципах добровільності, конфіденційності та нейтральності. Вона дозволяє обом сторонам уникнути довготривалого судового процесу, побудувати відносини на основі співпраці та прийти до взаємовигідної угоди. У випадках лікарських помилок медіація надає можливість:

- *швидкого врегулювання конфлікту.* Згідно ч. 2 ст. 8 Закону України «Про медіацію» «сторони медіації самостійно визначають перелік питань, які обговорюватимуться, варіанти врегулювання конфлікту (спору),

зміст угоди за результатами медіації, строки та способи її виконання, інші питання щодо конфлікту (спору) та проведення медіації» [2]. Таким чином, процес медіації є значно швидшим за судові розгляди;

- *збереження репутації лікаря (медичного працівника) чи медичної установи*. Згідно ч. 1 ст. 6 вказаного вище Закону, «медіатор та інші учасники медіації, а також суб'єкт, що забезпечує проведення медіації, не мають права розголошувати конфіденційну інформацію, якщо інше не встановлено законом або якщо всі сторони медіації не домовилися у письмовій формі про інше» [2]. Медіація конфіденційна, тому можливість уникнути розголосу та збереження довіри пацієнтів є великою перевагою для медичних закладів;

- *гнучкості у виборі компенсації*. Сторони можуть узгодити різні варіанти компенсаційних заходів, зокрема додаткове лікування, моральну підтримку, оплату медичних витрат тощо.

Медіаційний процес у випадках відшкодування лікарських помилок має свої специфічні етапи:

По-перше, це сама *підготовка до медіації*. На цьому етапі медіатор збирає інформацію про справу, обговорює з кожною стороною їхні очікування та потреби. У складних випадках може бути залучений медичний експерт для визначення фактичних обставин. Згідно ч. 1 ст. 16 вказаного вище Закону «перед початком проведення медіації медіатор або суб'єкт, що забезпечує проведення медіації, здійснює підготовчі заходи із сторонами наявного або можливого конфлікту (спору), разом або окремо, для з'ясування можливості проведення медіації з метою запобігання виникненню або врегулювання конфлікту (спору), зокрема зустрічі, збирання та обмін інформацією, документами, необхідними для прийняття рішення сторонами конфлікту (спору) та рішення медіатора про участь в медіації, а також інші заходи, узгоджені між сторонами конфлікту (спору) та медіатором або суб'єктом, що забезпечує проведення медіації» [2].

По-друге, це *медіаційна сесія*. Під час основної сесії медіатор забезпечує конструктивний діалог між пацієнтом і медичним працівником чи закладом. Тут важливо, щоб обидві сторони мали можливість висловити свої переживання та потреби. Медіатор допомагає уникнути ескалації конфлікту, намагаючись знайти рішення, яке б задовольнило обидві сторони;

По-третє, *укладання угоди за результатами медіації*. Після досягнення згоди медіатор допомагає сторонам сформулювати офіційний документ, який включає умови компенсації, заходи підтримки та, за потреби, зобов'язання щодо уникнення подібних помилок у майбутньому. Угода має юридичну силу й може бути використана як доказ у разі її порушення. Угода за результатами медіації не повинна містити положень, що порушують права та інтереси інших осіб, інтереси держави або суспільні інтереси [2].

У таких справах від медіатора вимагається не лише володіння навичками ведення переговорів, але й глибоке розуміння етичних та психологічних аспектів, пов'язаних із медичною практикою. Юрист-медіатор у цьому процесі виконує важливі функції: *нейтралітет та об'єктивність*. Медіатор допомагає сторонам вести діалог без емоційного тиску, залишаючись при цьому неупередженим; *емпатія та психологічна підтримка*. Часто пацієнти та їхні сім'ї потребують не тільки фінансової компенсації, а й психологічної підтримки та можливості почути вибачення. Медіатор має враховувати ці потреби, спрямовуючи сторони на досягнення компромісу; *повага до конфіденційності*. Медіація у сфері медичних помилок має важливий аспект конфіденційності. Правник-медіатор зобов'язаний зберігати всю інформацію в таємниці, що допомагає уникнути розголосу і зберегти репутацію медичного закладу чи лікаря.

Отже, підводячи підсумок вище викладеному, хочемо зазначити, що медіація у справах про відшкодування шкоди, завданої лікарською помилкою, є ефективним та гуманним способом врегулювання конфліктів, що допомагає уникнути травматичних для обох сторін судових розглядів. Медіація дозволяє пацієнту отримати необхідну компенсацію швидше і за значно меншої емоційної напруги, тоді як медичному працівнику чи закладу – зберегти свою репутацію та уникнути розголосу. Застосування медіації вимагає від правників високого рівня компетентності, розуміння психологічних та етичних аспектів медичної сфери та збереження конфіденційності.

Література:

1. Мостовенко О. Поняття, ознаки та класифікація лікарських помилок. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №10. С. 37-40. URL: https://anest.vn.ua/file/voznyuk-5-19.pdf
2. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text

THE PRACTICE OF USING MEDIATION AS AN ALTERNATIVE METHOD OF DISPUTE RESOLUTION IN UKRAINE

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОГО СПОСОБУ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ В УКРАЇНІ

Taldonova K. G.
doctor of philosophy in the field of knowledge «Law» (Ph.D),
Associate Professor of the Department of Theoretical Jurisprudence
Kyiv National University of Economics
named after Vadym Hetman
Kyiv, Ukraine

Талдонова К. Г.
докторка філософії з галузі знань «Право» (Ph.D),
доцентка кафедри теоретичної юриспруденції
Київського національного економічного університету
ім. Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

Сьогодні існує значний обсяг дебатів щодо впровадження альтернативних методів вирішення спорів. У контексті приватного права, альтернативні стратегії вирішення конфліктних ситуацій завжди застосовувалися. Проте, щодо публічного права, відповідні процедури вирішення спорів впроваджуються з великою обережністю. Процедури альтернативного вирішення правових спорів дозволяють сторонам значною мірою контролювати процес безпосереднього врегулювання спору, впливати на його результат, є дуже гнучкими та можуть бути пристосовані до потреб сторін.

Відносини, пов'язані з застосуванням процедури медіації, регулюються в Україні Законом України «Про медіацію». Відповідно до ст. 1 Закону України «Про медіацію» медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [1].

Станом на сьогодні медіація не зовсім розповсюджена у конкретних судових справах. Розглянемо детальніше це питання. Наприклад, медіація у податкових спорах не використовується у податковій системі України на даний момент. Проте, це актуальна проблема, оскільки є потреба

в альтернативному механізмі вирішення таких спорів. Натомість в Україні відсутні законодавчі норми, що регулюють використання альтернативних методів вирішення податкових спорів. Тому, варто розглянути досвід іноземних країн у цій сфері.

Наприклад, у Сполучених Штатах податкова медіація здійснюється через систему, що називається IRS Office of Appeals. Ця система дає можливість вирішити податковий спір без суду. Процес відбувається у форматі переговорів, і не вимагає від платника податків надмірних витрат. У Великобританії також існує система податкової медіації, яка називається Alternative Dispute Resolution (ADR). Цей процес допомагає розібратися в спірних питаннях, пов'язаних із податками. Як і в США, це може бути альтернативою судовому розгляду. В Австралії податкова медіація включає в себе вирішення спорів між податковою службою і платниками податків через незалежного медіатора, який допомагає обом сторонам досягти взаємоприйнятного вирішення. Кожна з цих систем має свої відмінності і нюанси. Однак, всі вони дають платникам податків можливість вирішити податкові спори в менш конфронтативний і зазвичай менш витратний обстановці, ніж судовий процес [3, с.5].

Щодо адміністративного судочинства, то, звичайно, справ, які можна вирішити шляхом процесу медіації не так багато, проте є ряд справ, які можна вирішити альтернативним способом, зокрема: – оскарження правових актів індивідуальної дії, чи бездіяльності органу місцевого самоврядування, посадової чи службової особи; – спори, щодо пенсійних виплат, соціальних виплат, соціальні страхування, виплати допомоги, захисту; – спори, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів та інші [4, с. 123]. Оскільки в Кодексі адміністративного судочинства України чітко не виписано інститут медіації як частини судової практики і відсутні будь-які відсилання до інших кодексів, які б дозволили таке тлумачення, то використання медіації без закріплення у нормативно-правових актах є неможливим.

Щодо господарських справ, доцільно зазначити, що Законом України «Про медіацію» було внесено зміни до Господарського процесуального кодексу, а саме: ч. 7 ст. 46 передбачає можливість сторін спору примиритися, у тому числі, шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу [2]. Порівняно з іншими способами вирішення господарських спорів, перевагами медіації є: непублічність вирішення конфлікту між суб'єктами господарювання; швидкість вирішення господарських спорів;

економічність; спрямованість на пошук компромісного рішення, яке б задовольняє інтереси кожної зі сторін тощо [5, с. 179].

Отож, підсумуємо: особливість і відмінність медіації від інших способів вирішення спору полягає в тому, що даний процес повинен бути абсолютно автономним, конфіденційним та добровільним, оскільки підсумкове рішення в повній мірі виходить від сторін спору. Вони самостійно визначають, якими способами, в які строки, та на яких умовах буде врегульовано конфлікт. Застосування медіації з метою вирішення правових спорів за умови досконалого правового регулювання та належної популяризації може стати дуже ефективним засобом, який істотно зменшить навантаження на суди та матиме багато переваг для всіх учасників конфлікту. Також зразком вдалої імплементації цього інституту в правову систему може слугувати досвід інших країн, які почали використовувати даний інструмент раніше.

Література:

1. Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 № 1875-IX. Відомості Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII. Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#top
3. Заверуха, О. (2023). Правова природа медіації та практика її застосування у процесі вирішення податкових спорів. Law. State. Technology, 2. С.3-10. https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/lst/article/view/286
4. Бачук В.Б., Водоп'ян Т.В., Давидюк П.П. та інші. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів: вітчизняний та зарубіжний досвід: монографія. «Новий Світ- 2000» Львів-Рівне 2020. 173 с.
5. Толстих А. Медіація як альтернативний спосіб вирішення господарських спорів. № 71 (2022): Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. С. 177-180. http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/263339.

THE IMPACT OF MEDIATION SKILLS ON THE EFFICIENCY OF A LAWYER'S WORK

ВПЛИВ МЕДІАЦІЙНИХ НАВИЧОК НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ЮРИСТА

Filyuk Oleksandra
PhD in Law, Director of the Legal Clinic
Lutsk National Technical University,
Associate Professor of the Department of Law
Lutsk National Technical University

Філюк Олександра
к.ю.н., директорка юридичної клініки
Луцького національного технічного університету,
доцентка кафедри права
Луцького національного технічного університету

У сучасному правовому світі медіаційні навички стають важливим елементом у професійній діяльності юристів. Ефективність роботи юриста значно підвищується, коли він володіє інструментами, що дозволяють оперативно врегульовувати конфлікти та вести переговори у конструктивному руслі. Такі навички не лише допомагають пришвидшити процес розгляду справи, а й створюють міцний фундамент для збереження репутації та довіри клієнтів.

Відповідно до Закону України «Про медіацію», медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів (далі Закон) [1]. Використовуючи інструменти медіації, юрист здійснює управління конфліктами, будує ефективну комунікацію з усіма сторонами процесу, навіть якщо їхні інтереси лежать в різних площинах. Опанування медіаційних навичок дозволяє юристу зберігати нейтралітет, розуміючи і враховуючи потреби кожної сторони. Це, у свою чергу, сприяє створенню атмосфери довіри й взаємоповаги, що є фундаментом для успішного та швидкого вирішення справи. Клієнти відчувають себе почутими і захищеними, що підвищує їхню задоволеність результатом, а отже, й загальну ефективність юридичної практики.

Медіаційні навички допомагають юристу не тільки керувати взаємовідносинами, а й структурувати сам процес переговорів так, щоб кожна з залучених сторін могла повноцінно висловити свої позиції та очікування. Такі навички дозволяють уникати загострення конфліктів, надаючи можливість знайти компромісні рішення, що задовольняють інтереси всіх сторін. Особливого значення інструменти медіації набувають у сферах, де рішення мають значні наслідки для обох сторін, таких як сімейне право, бізнес-конфлікти, трудові спори тощо. Завдяки ефективному управлінню процесом переговорів юрист може зменшити тривалість розгляду справи та знизити витрати часу і ресурсів клієнтів.

Юрист, який використовує медіаційні навички, зосереджується на справжніх потребах сторін, а не лише на формальних позиціях, які часто маскують реальні інтереси та проблеми. Це дозволяє зосередитись на важливих питаннях і уникнути емоційних загострень, що можуть заважати продуктивній комунікації. Здатність коректно вибудовувати структуру обговорення з урахуванням інтересів сторін допомагає створити більш глибоке розуміння ситуації, що полегшує пошук взаємовигідного рішення. Такий підхід сприяє підвищенню відповідальності юриста за кінцевий результат та його довгострокові наслідки, формуючи високі стандарти етики у професійній діяльності.

У процедурі медіації використовуються спеціальні навички та техніки для забезпечення ефективної комунікації між сторонами конфлікту, а також особливі прийоми та інструменти, які допомагають структурувати діалог. Одними з таких інструментів, які завжди застосовуються в медіації, є так звані інструменти активного слухання [2; 42]. Уміння слухати допомагає юристу розпізнавати емоції та потреби інших сторін, що дозволяє краще реагувати на їхні запити та пропозиції. Це може стати ключовим фактором у досягненні компромісу та знаходженні вигідних рішень. Коли сторони відчувають, що їх слухають і поважають, це створює атмосферу співпраці, що значно спрощує переговорний процес.

Активне слухання також допомагає уникати непорозумінь і помилок, які можуть виникати через недостатнє сприйняття інформації. Коли юрист звертає увагу на деталі і узагальнює почуте, він уточнює правильність розуміння ситуації, що знижує ризик неправильних рішень і забезпечує точність в роботі. Резюмування дозволяє підсумувати почуту інформацію, основні ідеї та почуття сторін, суть досягнутих домовленостей, наявних варіантів рішень тощо. Резюмування також дає сторонам спору відчуття динамічності процесу, дозволяє чітко сформулювати план дій та необхідних кроків надалі з кожної сторони [2;47].

Таким чином, впровадження медіаційних навичок у роботу юриста підвищує його ефективність у кількох аспектах: юрист не лише швидше і якісніше вирішує конфлікти, а й дбає про справедливість та добросовісність рішень, що приймаються. Такий підхід підвищує цінність юридичних послуг для клієнтів і зміцнює репутацію правника. Медіаційні навички сприяють створенню середовища, де вирішення конфліктів відбувається не через протистояння, а шляхом діалогу, що в сучасній юридичній практиці є ключовим фактором професійного успіху.

Література:

1. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-IX#Text.
2. Адвокат та медіація/Г. Гаро, А. Зернова, Г. Єременкот Р. Коваль, С. Погоріла, В. Поліщук, О. Помазановська Л. Романадзе, М, Саєнко, В. Ситюк. Х.: ФАКТОР-МЕДІА 2022. 112 с.

MEDIATION AS AN INTEGRAL PART OF LEGAL TRAINING

МЕДІАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ПІДГОТОВКИ ПРАВНИКІВ

Firskina K.M.
3rd year student
State Tax University
Irpin, Ukraine

Фірскіна К.М.
студентка 3 курсу
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна

Сучасне суспільні відносини часто пов'язані із зростанням кількості конфліктів. Правова система, незважаючи на існуючі інструменти їх переживання та вирішення, не завжди здатна ефективно реагувати на вчинки. Саме тому виникає потреба в альтернативних методах врегулювання спорів, одним з яких є медіація**.**

У сучасному світі, де конфлікти і суперечки стають все більш поширеними, ефективні способи їх вирішення набувають особливого значення.

Медіація, як альтернативний спосіб вирішення спорів, набуває популярності завдяки своїй здатності зменшувати напруженість між сторонами, забезпечувати конфіденційність та зберігати стосунки. Оскільки правники грають ключову роль у цьому процесі, важливо, щоб їхня підготовка включала знання та навички медіації.

Медіація не лише допомагає сторонам досягти взаємоприйнятного рішення, але й сприяє розвитку комунікативних навичок, емоційного інтелекту та здатності до критичного мислення у правників. Ці навички є невід'ємною частиною професійної діяльності юристів, адже вони часто стикаються з конфліктами у різних сферах – від сімейного права до комерційних суперечок [1].

Включення медіації в освітні програми підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Право» дозволяє студентам не лише ознайомитися з теоретичними аспектами цього процесу, але й отримати практичний досвід. Це формує нове покоління правників, які здатні не тільки представляти інтереси своїх клієнтів у суді, але й ефективно вирішувати спори за допомогою альтернативних методів, що відповідає сучасним вимогам ринку юридичних послуг і забезпечує більш гнучкий та ефективний підхід до вирішення конфліктів.

Медіація стає важливим інструментом, який дозволяє:

- Зменшити витрати на правничу допомогу та судові витрати, оскільки судові процеси можуть бути дорогими і тривалими, а медіація зазвичай є швидшою та дешевшою альтернативою.
- Зберегти конфіденційність, оскільки відміну від відкритих розглядів, які є публічними, медіація проходить у закритому режимі, що захищає приватність сторін.
- Сприяти гнучкості, коли сторони мають можливість обговорити всі можливі варіанти вирішення конфлікту і знайти найбільш прийнятний для них вихід [2].

Правники, які займаються медіацією, повинні володіти рядом ключових навичок:

- Вміння слухати, ставити запитання та виражати думки чітко і зрозуміло.
- Здатність розуміти емоції інших людей і реагувати на них відповідно.
- Уміння оцінювати ситуацію з різних точок зору та знаходити оптимальні рішення.

Для того щоб підготувати правників до роботи в умовах сучасного юридичного ринку, навчальні програми юридичних факультетів/інститутів повинні включати навчальний курс з медіації, що може містити:

1. Теоретичні основи медіації. (вивчення принципів та етапів медіаційного процесу);

2. Практичні заняття. (симуляції медіаційних сесій, де студенти можуть застосовувати свої знання на практиці);

3. Крос-дисциплінарний підхід. (включення аспектів психології, соціології та управління конфліктами для більш глибокого розуміння процесу)[3].

Як метод альтернативного вирішення спорів, сприяючи розвитку навичок комунікації, переговорів та емпатії, що є незамінними у юридичній практиці.

По-перше, медіація навчає правників ефективно слухати та розуміти позиції сторін, що допомагає не лише у вирішенні конфліктів, але й у формуванні довірчих стосунків з клієнтами.

По-друге, ця практика розвиває здатність до критичного мислення та креативності, оскільки правники повинні знаходити нестандартні рішення для задоволення потреб усіх учасників процесу.

Крім того, медіація сприяє зменшенню навантаження на судову систему, що є важливим аспектом сучасного правосуддя. Зважаючи на це, включення медіації до навчальних програм для правників не лише підвищує їх професійний рівень, але й робить їх більш адаптивними до змінюваних умов правового середовища [4].

Отже, медіація є важливим інструментом у сучасній юридичній практиці, і її значення в підготовці правників не можна переоцінити. Включення курсів медіації в навчальні програми дозволяє формувати нове покоління правників, які здатні ефективно вирішувати конфлікти, налагодженні професійні стосунки та забезпечувати високий рівень професійної етики. У світі, де конфлікти стають все більш складними, навички медіації є невід'ємною частиною успішної юридичної практики.

Література:

1. Медіація у професійній діяльності юриста / Т. Білик та ін. Нац. ун-т «Од. юрид. акад.», 2019. URL: https://doi.org/10.32837/11300.12406
2. Фурса С. Я., Фурса Є. І. 2.4. Медіація. *Серія «Процесуальні науки».* Київ, Україна, 2022. С. 159–181. URL: https://doi.org/10.59835/978-617-566-730-9-2-4
3. Чередніков С. Медіація як альтернативний спосіб врегулювання конфліктів та інструмент державного управління. *XI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми управління: Трансформація публічного управління у постковідному світі».* Київ, Україна, 2021. URL: https://doi.org/10.20535/spu2021.248896
4. Чернета С., Карпінська Н. Медіація як спосіб вирішення соціальних конфліктів. *Humanitas*. 2022. № 4. С. 69–77. URL: https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.4.10

IMPROVEMENT OF MEDIATION MEASURES FOR THE SETTLEMENT OF CONFLICTS BETWEEN SUBJECTS OF MEDICAL LEGAL RELATIONS AT THE PRE-TRIAL STAGE

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕДІАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ЗАЛАГОДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ СУБ'ЄКТІВ МЕДИЧНИХ ПРАВОВІДНОСИН НА ДОСУДОВОМУ ЕТАПІ

Khyzhniak V.V.
candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Forensic Medicine, Medical Jurisprudence named after Honored Prof. M.S. Bokarius, Kharkiv National Medical University, Kharkiv, Ukraine

Хижняк В.В.
кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри судової медицини, медичного правознавства імені засл. проф. М.С. Бокаріуса, Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна

Підготовка правників у наш час має особливості, що обумовлені тривалим воєнним станом в Україні, та новаціями, які необхідно опрацювати на шляху до вступу у європейську спільноту. Тому спектр юридичних спеціальностей в Україні розширюється, а деякі з них посідають перші місця у такому списку. Напрям підготовки правників з медіації та набуття

ними медіаційних компетентностей також переходить на більш високий рівень. Так, на думку затребуваних практикуючих юристів медіатор (вирішення спорів між учасниками правовідносин) виходить на четверте місце серед найпопулярніших юридичних професій в Україні [1].

Простежується актуалізація медіаційних заходів залагодження конфліктів суб'єктів медичних правовідносин на досудовому етапі, яка потребує удосконалення.

Тому метою цього повідомлення є визначення способів підвищення ефективності медіаційних заходів для залагодження конфліктів і суперечок між суб'єктами медичних правовідносин до початку фази їхнього судового розгляду.

Як зазначає М. Варивода «Лікувати потрібно не тільки здоров'я, але й конфлікти!» [2]. З його твердженням можна погодитись, але треба узагальнити більш широко – профілактувати, діагностувати та лікувати потрібно не тільки здоров'я, але й суперечки, конфлікти, проблеми спілкування.

Особливості медичної діяльності в Україні характеризуються таким фактором, як важливість відбудови міжособистісних стосунків при наявності на високому рівні медичних знань й певного практичного досвіду медичних працівників.

Наступна особливість вітчизняної медицини – наявність багаторівневої системи медичних закладів різних форм власності. Всі ці поліклініки, лікарні, медичні центри 24/7 надають медичну допомогу та медичні послуги багатьом хворим та відвідувачам, кількість яких може сягати десятків та сотень за добу.

З іншого боку така взаємодія вводить у дію нових суб'єктів медичних правовідносин – представники пацієнтів, родичі, спадкоємці тощо.

Суттєвий вплив на процес та результати медичної діяльності здійснюють численні актори поза межами медичних закладів. Вони залучаються для консультацій, консиліумів, додаткових обстежень, перевірок, медичного страхування, асистансу, виготовлення спеціальних ліків, предметів медичного призначення (протези, ортези, коригуюче взуття тощо), догляду за хворими і багато іншого.

Медіація як позасудовий, добровільний і конфіденційний процес розради суперечок і конфліктів між суб'єктами медичних правовідносин при участі незалежного медіатора допомагає конфліктуючим сторонам дійти до рішення, яке буде для них оптимальним і реальним.

Медіація може допомагати часто і ефективно, особливо у наступних випадках:

а) непорозуміння між медичним персоналом, пацієнтом та його родичами з медико-етичних питань;
б) порушення стандартів і протоколів надання медичної допомоги;
в) неочікуваний результат медичного втручання (відсутність позитивного прогресу, погіршення стану пацієнта, інвалідизація, смерть пацієнта і т.п.);
г) морально-етичні конфлікти;
д) неможливість отримати бажаний вид медичної допомоги/послуги (зміна статі, трансплантація, евтаназія та інш.);
е) оплатні та фінансові суперечки і непорозуміння;
ж) відсутність медичної страховки;
з) незадоволеність пацієнта та його родичів вчасністю та якістю медичної допомоги і особливо медичної послуги;
і) неможливість медичного персоналу приділяти багато часу і уваги пацієнту;
к) агресія учасників медичних правовідносин
л) нездорова конкуренція медичних і фармацевтичних закладів тощо.

Пропонується наступна модифікація алгоритму звернення до медіації під час здійснення медичної діяльності, який було наведено М. Вариводою [2]:

1. Визнання проблеми: спочатку необхідно виявити проблему чи конфлікт, з яким має справу один із суб'єктів – медичний працівник, пацієнт, медичний заклад чи інші зацікавлені особи.
2. Оцінка ситуації, тобто з'ясування чи потрібне втручання медіатора, чи можливе розв'язання проблеми без його участі.
3. Пошук медіатора та організація звернення за консультацією. Якщо вирішено скористатися медіацією, необхідно знайти чинного, незалежного та кваліфікованого медіатора.
4. Контакт з медіатором передбачає звернення до обраного медіатора для узгодження умов та початку процесу медіації. Таке можна здійснити по телефону, за допомогою електронної пошти, безпосереднього контакту.

Якщо до медіатора звернулася лише одна сторона, медіатор здійснює залучення до медіації всі зацікавлені сторони.

5. Підготовка всіх учасників до зустрічі з медіатором, включаючи збір необхідної документації, медичної та технічної інформації та визначення своїх власних позицій.
6. Проведення медіації у виді зустрічі з медіатором (очно або on-line) для обговорення суперечки, виявлення проблемних позицій сторін та пошук взаємовигідного рішення.
7. Прийняття рішення. Якщо сторони досягли згоди, можливе оформлення її як письмово (бажано), так і усно у виді укладання угоди про вирішення конфлікту та прийняття зацікавленими учасниками відповідних заходів.
8. Виконання угоди, тобто реалізація низки узгоджених заходів та позитивне вирішення конфлікту відповідно до досягнутих домовленостей.
9. У разі відсутності (частково або повністю) згоди учасників на залагодження конфлікту запропонувати передачу розгляду конфлікту іншому медіатору або розпочати фазу судового розгляду.

Таким чином, основним висновком є перехід медіації в медичній сфері діяльності на новий, більш високий щабель юридичної допомоги на досудовому етапі вирішення суперечок і конфліктів. Правники повинні враховувати сучасні виклики й особливості вітчизняної медицини та приділяти першочергову увагу наведеним випадкам. Запропонована модифікація оптимального алгоритму звернення до медіації.

Література:

1. Юридичні професії в Україні: Що варто вибрати, щоб бути затребуваним юристом? [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://legalcompass.com.ua/blog/yuridichni-professii-v-ukraine-chto-stoit-vybrat-chtoby-byt-vostrebovannym-yuristom (Заголовок з екрану) Дата звернення: 01.11.2024 р.
2. Варивода М. Медіація в медицині: переваги та алгоритм взаємодії [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://protocol.ua/ua/mediatsiya_v_meditsini_perevagi_ta_algoritm_vzaemodii/ (Заголовок з екрану) Дата звернення: 29.10.2024 р.

INFORMATIONAL AND COMMUNICATIVE SUPPORT OF MEDIATION IN THE TRAINING OF SPECIALISTS IN INTERNATIONAL RELATIONS

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИЙ СУПРОВІД МЕДІАЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Хижняк Лариса Михайлівна
доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин, Харків, Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна (Україна)

Khyzhniak Larysa Mikhailivna
Doctor of Sociological Sciences, Full Professor in The Department of International Relations, V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv (Ukraine)

У сучасному світі актуалізована професійна медіація. Наразі поширюється усвідомлення необхідності розробки стандартів онлайн-медіації, що набула поширення в цифровому суспільстві і потребує фахівців, здатних до проведення медіації онлайн [1]. Науковці вказують також на необхідність зміни образу академічної культури, що передбачає внесення змін до її структури і складових [3]. Ці зміни торкаються практик медіації та їх інформаційно-комунікативного супроводу відповідно до сучасних викликів і умов цифрового суспільства.

Освітньо-наукові послуги з підготовки медіаторів стали новим запитом до сучасних університетів. При цьому професіоналізація медіаторства торкається й підготовки фахівців з міжнародних відносин, які покликані реалізовувати свій потенціал в глобальному цифровому суспільстві, що знаходиться в умовах трансформації, пошуку нового соціального порядку і нових моделей лідерства і партнерства на міжнародному і глобальному рівнях і в різних сферах.

Медіація в університетському освітньому просторі затребувана. Так, М. Єнін, Д. Макаренко та О. Северинчик медіаторську діяльність викладача розкрили за такими напрямами: «усвідомлення природи суперечностей і конфліктів між студентами; розвиток особистісного конструктивного ставлення до студентських конфліктів; оволодіння навичками неконфліктного спілкування у важких життєвих ситуаціях; вміння аналізувати виникаючі проблемні ситуації; наявність навичок управління

конфліктними ситуаціями; вміння прогнозувати можливі наслідки розвитку студентських конфліктів; вміння конструктивно регулювати суперечності і конфлікти в студентській групі; навички усунення негативних наслідків студентських конфліктів» [2, с. 61]. Ці напрями варто взяти основу і додати наступне.

По-перше, сучасний університет має власну практику медіації у формі низки сервісних служб. Однак існують ризики впровадження сервісної моделі університетської освіти. Доцільно до її діагностики включити пошуки відповіді на питання відповідності існуючих сервісів потребам учасників наукового і освітнього процесу (передусім в системах «студент – викладач», «студент – студенти», «студент – адміністрація закладу»). Мова йде про такі гострі теми для здобувачів вищої освіти, як платні і безоплатні послуги, доступність проживання у гуртожитку (фізична і цінова), занять у спортивних секціях тощо. Серед завдань сервісної служби медіації – подолання академічного опору здобувачів в освітніх практиках, які існують щонайменше у трьох моделях: протестній моделі, моделі ухиляння і моделі гри. Менеджмент університету покликаний враховувати прагнення здобувачів вищої освіти до реалізації власної трактовки освітньої практики (втілення в індивідуалізації навчання), до маніфестації власного «Я» (демонстрація своєї значимості). Долати академічний опір доцільно шляхом інформаційної насиченості і співпраці адміністрації зі студентами, в першу чергу завдяки підтримки розвитку студентського самоврядування. Важливими є також плюралізм освітніх систем і суб'єктність студентів і викладачів, що має бути принципом побудови і функціонування університетської інформаційної системи і закладено в інформаційно-комунікативний супровід підготовки фахівців відповідно до вимог з боку стейкхолдерів.

По-друге, академічне конфліктогенне середовище сучасного університету актуалізує питання інформаційно-комунікативного супроводу медіації. Це стосується внутрішніх і зовнішніх комунікацій, які формують привабливість вищого закладу освіти і розкривають потенціал, у тому числі в контексті міжнародної співпраці, залучення інвестицій і розширення радіусу партнерів.

Уточнимо особливості підготовки фахівців з міжнародних відносин, взявши за основу виділені Н. Петренко три групи вимог до успішної роботи з медіації: 1) «кваліфікаційні, які встановлюються відповідними законодавчими актами»; 2) «етичні вимоги»; 3) «вимоги до особистості медіатора» [4, с. 775]. Кваліфікаційні вимоги закріплені

в освітньо-професійних програмах і реалізуються в навчальній роботі за рахунок відповідних навчальних дисциплін. Розглянемо це на прикладі двох дисциплін, що викладає авторка. Медіаторство розвивають такі навчальні дисципліни, як «Спічрайтинг у міжнародних відносинах», «ПР у міжнародних відносинах», які готують фахівців для надання спічрайтерських і ПР-послуг у конфліктних практиках сфери міжнародних відносин. Спічрайтинг і ПР-діяльність є посередницькою, незалежною, професійною діяльністю, пов'язаною з наданням відповідних інтелектуальних послуг. Ці дисципліни роблять внесок у розвиток конфліктологічної компетентності тих, хто може виконувати функціонал медіатора. Практика свідчить: ефективне те право, яке спирається на норми моралі. Правова оцінка інтегрує в себе моральну. Саме тому спічрайтерство і ПР-діяльність базуються на нормах моралі та етики по відношенню до учасників та аудиторії за допомогою різних каналів міжнародних комунікацій.

Для проведення успішної медіації фахівцям необхідна конфліктологічна компетентність, яку розглядають як сукупність взаємозалежних компетенцій, а саме: « когнітивної (ідентифікація конфлікту), аналітичної (аналіз конфлікту та можливостей інтервенції), біхевіористської (вплив на стилі поведінки в конфлікті), інтервенціоністської (визначення способу та дизайну інтервенції в конфлікт)» [5, с. 75]. Підготовка до інформаційно-аналітичної діяльності, формування аналітичної майстерності здобувачів вищої освіти – це завдання стає особливо значущим.

Медіація в підготовці фахівців з міжнародних відносин має особливості.

По-перше, міжнародна медіація є складною. Наприклад, це стосується реалізації Цілей Сталого розвитку (Програми ООН) і, зокрема, мирного співіснування та уникнення негативних наслідків збройних протистоянь, міжнародного співробітництва у сферах політики, економіки, культури, де «медіатор також має справу з низкою інших суб'єктів забезпечення миру, учасників співпраці та агентів, зацікавлених у встановленні миру» [6, с. 31]. Відмічене актуалізує здатність до командної взаємодії, а в сучасному цифровому суспільстві – до цифрового лідерства і цифрового партнерства.

По-друге, у фахівців з міжнародних відносин важливо формувати здатність до створення креативного міжнародного комунікативного простору. Така вимога диктується специфікою комунікативних технологій, якими мають володіти зайняті у сфері міжнародного і глобального спічрайтерства та ПР.

Медіація, як метод вирішення конфліктів і попередження їх негативних наслідків, стає все більш актуальною в практиках міжнародних відносин, в підготовці і проведення переговорів. Міжнародне співтовариство виробило новий моральний ідеал – пріоритет ненасильницьких способів вирішення міжнародних проблем, порушення якого в сучасному світі має бути подолано. Розвиток міжнародної медіації привертає увагу до медіативної складової в підготовці фахівців з міжнародних відносин, їх здатності до проведення онлайн медіаційних процедур в конкретних міжнародних практиках, зокрема при реалізації тих чи інших спічрайтерських і ПР-проєктів, участі в переговорних процесах. Медіаторство для фахівців з міжнародних відносин відповідає тріаді «доцільно – корисно – потрібно», адже є складником їх професійних обов'язків і соціальної відповідальності.

Література:

1. Бондарчук Н. В., Радченко О. Ю. Проведення медіації онлайн: міжнародний досвід та перспективи запровадження в Україні. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023. Серія ПРАВО. Випуск 75: частина 3. С. 156–161.
2. Єнін М. Н., Макаренко Д. В., Северинчик О. П. Медіація в освітньому просторі закладів вищої освіти: у пошуках моделі та способів організації. ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 3 (43) 2019. С. 59–64.
3. Кравчук, О. А., Цисельська, О. В., Буряк, Б. С. Сучасні дослідження академічної культури в системі вищої освіти. Питання культурології. 2022. № 40. С. 216–232. doi: https://doi. org/10.31866/2410-1311.40.2022.269377.
4. Міжнародний медіатор. Посібник/Джозе Паскаль да Роша. Київ, 2021. 224 с.
5. Петренко Н. О. Аналіз вимог до медіатора. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 11. С. 774–776.
6. Чернета С., Карпінська Н. Медіація як спосіб вирішення соціальних конфліктів. Ввічливість. Humanitas. 2022. № 4. С. 69–77. https://doi. org/10.32782/humanitas/2022.4.10.

MEDIATION IN THE FIELD OF INTERNATIONAL RELATIONS

МЕДІАЦІЯ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Chechota Y. A.
Third-year student of the specialty 291 «International relations, public communications and regional studies»
West Ukrainian National University
м. Ternopil, Ukraine

Чечота Ю. А.
студентка 3 курсу спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Західноукраїнського національного університету
м. Тернопіль, Україна

Медіація у сфері міжнародних відносинах – один з основних інструментів попередження та/або мирного врегулювання конфліктів між країнами, блоками держав, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами. Зростання тісних взаємозв'язків між країнами та організаціями зумовлює актуальність медіації. І це на сьогодні стає усе більше зрозумілим та очевидним. Медіація сприяє уникненню прямих військових дій та зменшенню напруги між учасниками міжнародного конфлікту. Робить можливими становлення стабільності та знаходження її сторонами взаємоприйнятних рішень.

У контексті міжнародних відносин медіація є процесом, де третя держава, міжнародна організація чи авторитетна для сторін конфлікту публічна особа – медіатор – сприяє сторонам міжнародного конфлікту зустрічі за столом переговорів, можливості усвідомлення і озвученню ними свої інтересів та потреб, напрацюванню ними шляхів виходу з їх конфлікту.

Медіація у сфері міжнародних відносин може застосовуватися в доволі різноманітних спектрах конфліктних ситуацій: від терористичних загроз до територіальних суперечок. Для прикладу це можуть бути територіальні суперечки між державами щодо ліній кордонів, економічні конфлікти, що виникають у галузі торгівлі, інвестицій чи ресурсів, а також, культурні непорозуміння, які з'являються через етнічні або релігійні відмінності. Як зауважували, функції медіатора може здійснювати представник міжнародної організації, держави або ж незалежний експерт з того чи іншого предмету міжнародного конфлікту.

Зупинимось на окремих аспектах механізму медіації. По-перше, нейтральність медіатора – одна з ключових засад принципу медіації. Нейтральність формує умови для відкритої та довірливої комунікації, що є надзвичайно важливо у досягненні кінцевого консенсусу між сторонами медіації. По-друге, не менш важливою є конфіденційність, відсутність вільного доступу сторонніх осіб до обговорюваної у ході процедури медіації інформації. Це гарантує сторонам медіації вільно, без страху настання негативних наслідків через «злиття інформації», висловлювати свої думки на предмет конфлікту, а також заявляти про свої інтереси, потреби і шляхи вирішення конфлікту тощо. По-третє, гнучкість підходів – особливо важливий аспект медіації у міжнародних відносинах. Кожен міжнародний конфлікт є унікальним і вимагає певного адаптування під нього процедури медіації. Адже його (міжнародного конфлікту) загальні аспекти, такі як варіація соціальних, економічних і культурних факторів змінюється відповідно до конкретного випадку [1].

Медіація у сфері міжнародних відносин – непростий процес, який часто зіштовхується з певними викликами. Нерівність сторін міжнародного конфлікту (економічна, територіальна, статус на міжнародній арені тощо) може ускладнювати процес компромісу в ситуаціях, де учасники знаходяться не на рівних позиціях. Зрештою, політичні інтереси, пов'язані з внутрішньою політичною ситуацією, можуть мати вплив на готовність сторін до переговорів.

В основі міждержавної медіації лежать міжнародні норми та правові рамки. Вони визначають основні права та обов'язки сторін, а також утворюють підґрунтя для переговорів. Наприклад, рішення міжнародних судів можуть виступати прецедентами для медіаційних процесів, що підкріплює легітимність і ефективність медіації.

І тут варто згадати про роль напрацьованих Європейським Союзом правових стандартів у сфері транскордонної медіації. Для прикладу наведемо Директиву 2008/52/ЕС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти медіації у цивільних та комерційних справах №2008/52/ЄС від 21 травня 2008 р. і Директиву 2013/11/ЄС Європейського парламенту і Ради про альтернативне вирішення споживчих спорів від 21 травня 2013 р. [3, с. 86, с. 88].

Ключовими міжнародними організаціями, які виступають медіаторами, слід визнати ООН та ОБСЄ. У більшості випадків їм вдається вирішити конфлікти, проте є і такі ситуації, за яких діяльність медіаторів не досягає

бажаних результатів. Для прикладу, участь ООН як посередника в суперечках між Ізраїлем і Палестиною у 1948 р. щодо приналежності території, адже даний спір й досі не знайшов свого врегулювання [2]. Наступним прикладом є конфлікт у Сирії, де попри численні спроби міжнародної спільноти ситуація залишається критичною, так як міжнародні гравці не можуть досягнути «єдності» у даному конфлікту. Доволі складно вдатися до медіації у російсько-українській війні, адже з росією-агресором неможливо вести адекватний діалог.

І, навпаки, прикладами доволі успішних кейсів є кіпрський конфлікт, де зусилля ООН сприяли створенню умов для діалогу між греко- та турко-кіприотами. Інший успішний кейс – мирний процес у Південному Судані, де за допомогою медіації було досягнуто домовленостей про припинення вогню і старт політичного діалогу.

Вважаємо, що для ефективної медіаційної практики у міжнародних відносинах архіважливо залучати доволі кваліфікованих медіаторів, а також використовувати мультидисциплінарні команди для кращого розуміння різних аспектів конфлікту тощо. Важливо забезпечувати медіаторів повною картиною знань і навичками, необхідними для успішних переговорів у міжнародних відносинах. Зокрема медіатор має мати культурну компетентність, яка безумовно сприяє якісній комунікації між сторонами міжнародного конфлікту, враховує різноманітні, проте важливі культурні особливості сторін медіації. Важливо, щоб стратегії у переговорах були адаптовані до специфічних умов і потреб учасників конфлікту.

Література:

1. Олена Алехіна. Як медіація допомагає в міжнародних комерційних спорах. 4 с. Адвокатське об'єднання "Радтке-Прядко і партнери" URL: https://www.lawfirm-pryadko.com/articles/yak_med_ac_ya_dopomaga_v_m_zhnarodnih_komerc_jnih_sporah
2. Спосіб вирішення міжнародних спорів. Івчук Ю. Ю., Івчук К. І., Примак Ю. О. 10 с. URL: https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/346/328
3. Яремко О., Подковенко Т. Правові стандарти ЄС щодо транскордонної медіації. *Комунікація як чинник транспарентності соціальної взаємодії: психологічний, історичний, правовий, економічний та політичний виміри*: Матеріали ІІІ міжнародної науково-практичної конференції. (м. Тернопіль, 09-10 травня 2024 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С. 85-89.

THE ROLE OF MEDIATION IN DISPUTES REGARDING THE DETERMINATION OF A CHILD'S PLACE OF RESIDENCE

РОЛЬ МЕДІАЦІЇ У СПОРАХ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ

Shapoval L. I.
Candidate of legal sciences, associate professor,
associate professor of the departmen of the civil and juridical disciplines,
National Academy of Internal Affairs,
Kyiv, Ukraine

Шаповал Л.І.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

Сімейні спори щодо визначення місця проживання дитини є складними як з юридичного, так і з емоційного погляду. Конфлікти між батьками часто супроводжуються високою напругою, що негативно позначається на дитині, яка стає мимовільним учасником цих суперечок. У цьому контексті медіація пропонує альтернативний метод вирішення таких спорів, спрямований на досягнення згоди між батьками та врахування найкращих інтересів дитини.

Згідно п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіацію» «медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [1].

Сімейні конфлікти часто зачіпають емоційні та психологічні аспекти, особливо коли йдеться про дітей. Рішення суду з приводу місця проживання дитини не завжди здатне врахувати всі нюанси сімейних відносин, що часто призводить до незадоволення однієї зі сторін і до подальших конфліктів. Традиційні судові процеси є довготривалими, витратними та напруженими, що може призвести до подальшого погіршення взаємин між батьками, а також до негативного впливу на психологічний стан дитини. У таких умовах медіація стає ефективною альтернативою, адже вона дозволяє батькам домовитися в атмосфері співпраці та поваги.

Медіація має низку переваг, що роблять її цінним інструментом для вирішення сімейних спорів:

• *гнучкість і добровільність*. На відміну від судового розгляду, медіація є добровільним процесом, де батьки мають можливість самостійно обговорити та узгодити умови, які найкраще підходять саме для їхньої сім'ї;

• *конфіденційність*. Медіаційний процес захищає приватне життя учасників спору, що особливо важливо у сімейних спорах. Дитина та батьки можуть уникнути зайвого розголосу, що є особливо важливим для збереження позитивної репутації та особистого життя кожного з них. Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про медіацію» «медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації» [1];

• *захист інтересів дитини*. Медіатор завжди зосереджує увагу на інтересах дитини. У медіації інтереси дитини стають пріоритетом, що забезпечує більш обґрунтоване та довготривале рішення.

Медіація доцільна у конфлікті (спорі), що стосується прав та інтересів дитини, оскільки для батьків це можливість: обговорити разом з дитиною ситуацію, що склалася; почути та врахувати думку дитини під час конфлікту; підтримати дитину, якщо вона є стороною конфлікту (спору); переконатися, що права дитини будуть забезпечені в найкращий спосіб, незважаючи на конфлікт; попередити порушення законних прав дитини; запобігти травматизації та віктимізації дитини; відновити контакт та зміцнити зв'язок з дитиною. А для дитини це можливість: брати активну участь у вирішенні питань, що стосуються її життя, самостійно впливати на вирішення конфлікту (спору); висловлюватись про своє розуміння конфлікту (спору), отримати відповіді на важливі для неї питання; осмислювати зміни, які відбуваються у зв'язку з конфліктом, його наслідки; усвідомлювати відповідальність за свої дії [2].

• *Емоційний аспект*. Процес медіації менш травматичний як для батьків, так і для дитини, адже учасники мають можливість самостійно досягти згоди, а не слідувати рішенню суду, яке не завжди може задовольнити обидві сторони.

Процес медіації складається з декількох ключових етапів, які допомагають досягти результату за умов взаємної згоди:

1. Попередня консультація. На цьому етапі медіатор знайомиться з обома сторонами конфлікту, обговорює основні принципи медіації та визначає, чи підходить цей метод для вирішення конкретного спору. Відповідно ч.1 ст. 16 Закону України «Про медіацію» «перед початком проведення медіації медіатор або суб'єкт, що забезпечує проведення медіації, здійснює підготовчі заходи із сторонами наявного або можливого конфлікту (спору), разом або окремо, для з'ясування можливості проведення медіації з метою запобігання виникненню або врегулювання конфлікту (спору), зокрема зустрічі, збирання та обмін інформацією, документами, необхідними для прийняття рішення сторонами конфлікту (спору) та рішення медіатора про участь в медіації, а також інші заходи, узгоджені між сторонами конфлікту (спору) та медіатором або суб'єктом, що забезпечує проведення медіації» [1].

2. Визначення інтересів сторін. Медіатор допомагає кожній зі сторін чітко сформулювати свої очікування та потреби щодо місця проживання дитини. Це включає розуміння причин, чому батько чи мати бажає, щоб дитина проживала саме з ними.

3. Формування спільного бачення. Учасники за допомогою медіатора визначають спільні цілі та намагаються знайти компроміс, який буде вигідним для обох сторін та забезпечить стабільні умови для дитини.

4. Укладання угоди. Після досягнення згоди батьки формулюють офіційний документ, який містить усі обговорені умови, зокрема: узгоджені сторонами медіації зобов'язання, способи та строки їх виконання, а також наслідки їх невиконання або неналежного виконання, інші умови, визначені сторонами медіації. В угоді за результатами медіації сторони медіації можуть вийти за межі предмета конфлікту (спору), зазначеного в договорі про проведення медіації, або за межі предмета позову (заяви). Угода за результатами медіації не повинна містити положень, що порушують права та інтереси інших осіб, інтереси держави або суспільні інтереси» [1].

На нашу думку, медіатор, який займається вирішенням спорів щодо місця проживання дитини, повинен мати високий рівень професійних компетентностей, зокрема:

• Знання сімейного права. Медіатор має бути обізнаний у законодавстві, що стосується прав батьків та дітей, щоб правильно консультувати сторони щодо можливих наслідків їхніх рішень.

• Психологічна обізнаність. Вміння розуміти психологічні аспекти поведінки батьків та дитини дозволяє медіатору створити атмосферу взаємної довіри та співпраці, яка сприяє досягненню згоди.

• Комунікаційні навички. Медіатор повинен уміти слухати обидві сторони без упереджень, забезпечуючи їм простір для висловлення своїх потреб та емоцій. Це допомагає батькам знайти спільну мову та зосередитися на найкращих інтересах дитини.

• Конфіденційність. Медіатор повинен дотримуватися етичних стандартів, зокрема конфіденційності, що гарантує захист особистої інформації сторін.

Але, незважаючи на переваги медіації, її застосування на сьогоднішній день у сімейних справах має свої виклики. Сюди можна віднести:

• Небажання сторін співпрацювати. В умовах глибокого конфлікту між батьками не завжди можливо досягти згоди шляхом медіації. У таких випадках медіатор повинен проявити майстерність, щоб допомогти сторонам подолати емоційні бар'єри та набути навичок ефективного спілкування.

• Необхідність нормативного регулювання. У ряді країн медіація вже є обов'язковою стадією у сімейних справах, але в Україні вона поки що є лише добровільним інструментом.

• Відсутність обізнаності про медіацію. Часто батьки не знають про можливості медіації або не розуміють її переваг. Поширення інформації про цей інструмент може значно підвищити його ефективність та популярність.

З викладеного вище, можемо зробити наступний висновок. Медіація є важливим та перспективним інструментом для вирішення сімейних спорів, особливо у питаннях визначення місця проживання дитини. Вона надає батькам можливість досягти домовленості у менш напруженій атмосфері, зберігаючи при цьому інтереси дитини в центрі уваги. Завдяки гнучкості, конфіденційності та орієнтованості на співпрацю, медіація допомагає зменшити негативний вплив конфліктів на дитину та покращити стосунки між батьками після розлучення.

З огляду на це, розвиток медіаційної практики у сфері сімейного права в Україні є актуальним завданням. Вдосконалення законодавчої бази, підвищення обізнаності серед населення та розвиток медіаційних компетентностей правників допоможуть зробити медіацію ефективним інструментом для врегулювання сімейних конфліктів.

Література:

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text
2. Медіація в інтересах дитини. 10 серпня 2022 р. URL: https://tchortkiv.te.gov.ua/news/mediatsiia-v-interesakh-dytyny

THE ROLE OF SOCIAL MEDIATION IN BUILDING A SAFE SOCIETY

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДІАЦІЇ У ПОБУДОВІ БЕЗПЕЧНОЇ ГРОМАДИ

Yaremko O. M.
PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Psychology and Social Work, Western Ukrainian National University, mediator, lawyer. Ternopil, Ukraine

Яремко О. М.
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету, медіатор, адвокат. Тернопіль, Україна

Конституція України проголошує безпеку людини однією з найвищих соціальних цінностей (ч. 1 ст. 3) і гарантує зі сторони держави її забезпечення [1]. Переконані, держава зобов'язана на правотворчому і правозастосовчому рівнях докладати максимальних зусиль для того, щоб створити кожній людині стан захищеності від будь-яких зовнішніх та/чи внутрішніх загроз.

Законодавство України не містить визначення поняття «безпечна громада». Хоча зауважимо, що Закон України «Про місцеве самоврядування» застосовує термін «громадська безпека і порядок» у контексті перелічених повноважень, які входять у компетенцію сільських, селищних, міських рад [2]. Саме ж визначення «громадська безпека і порядок»

розкрито в іншому законі – Законі України «Про національну безпеку України», і означає «захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз» [3]. Як бачимо, по-перше, дане поняття найбільш змістовно дотичне до поняття «безпечна громада»; по-друге, виокремлює суб'єктів забезпечення «стану захищеності»: громадськість, державні органи, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи.

У презентації «Національна концепція «Безпечна громада»», представленій Міністерством внутрішніх справ України та Міністерством розвитку громад та територій України, розкрито принципи, на підґрунті яких можливе формування безпечної громади. До них віднесено:

- законність та верховенства права;
- правової, організаційної та фінансової спроможності;
- субсидіарність та партнерства між органами влади всіх рівнів та приватним сектором;
- відкритість, прозорість та партисипація;
- пріоритетність превентивних заходів;
- повага і дотримання прав та свобод людини і громадянина [4].

Таким чином, пріоритетність превентивних заходів – один із засадничих принципів формування безпечної громади. У зв'язку з чим вважаємо, що у громадах України доцільно і важливо розвивати культуру соціальної медіації. Адже вона розширює можливості жителів громади, з різними культурними, релігійними, професійними, етнічними тощо зв'язками, брати участь у запобіганню та/чи вирішенні соціальних конфліктів. І це безумовно сприяє стійкому миру всередині громади.

Соціальна медіація як інструмент сприяє:

1. Запобіганню конфлікту шляхом створення платформи і меж комунікації та соціалізації у певному середовищі, щоб запобігти його розвитку, проявам нетерпимості та упередженості.

2. Вирішенню конфлікту шляхом посередництву в конкретній справі за участю двох чи більше сторін із використанням класичної методології

посередництва. Сторони конфлікту перебувають у епіцентрі виявлення причин конфлікту, деконструкції самого конфлікту та процесу його вирішення. Основна мета – вирішити як конфлікт, так і основні структурні причини подальшого прояву конфлікту, задля забезпечення сталості втручання.

3. Реабілітацію сторін/груп/спільнот після вирішення конфлікту. Коли конфлікт вдалося вирішити, то важливо продовжувати співпрацю з громадою (а не лише зі сторонами конфлікту) для того, щоб усунути глибинні структурні причини, що призвели до конфлікту [4].

Конфлікти у громаді руйнують міжособистісні стосунки її жителів, призводять до напруги і ворожнечу між ними, впливають на їх психічне та фізичне здоров'я, на благополуччя тощо. Не менш тривожно й те, що конфлікти порушують функціонування громади, компрометують досягнення її цілей.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
2. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 28.06.1996 р. № 280/97-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text
3. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text
4. Презантація «Безпечна громада» URL: https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/1156/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%97__%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D0%B0__.pdf
5. Handbook on social community URL: https://www.iclaimcentre.org/wp-content/uploads/2024/06/handbook_Print_FINAL-1.pdf

ПАНЕЛЬ 2.

РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ СПІЛЬНОТ У РОЗВИТКУ ТА ПОШИРЕННІ МЕДІАЦІЇ ТА ЇЇ ЦІННОСТЕЙ. ПРАКТИЧНИЙ РАКУРС МЕДІАЦІЇ

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF MEDIATION IN UNIVERSITY LEGAL CLINICS

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У РОЗВИТКУ МЕДІАЦІЇ В УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІКАХ

Adamovych O.V.
PhD in Law, Senior Lecturer at the Department of civil and commerce law National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Адамович О.В.
доктор філософії у галузі права, старший викладач кафедри цивільного та господарського права Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

Kucher A.O.
student of the Faculty of Law 4th year National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Кучер А.О.
студентка юридичного факультету 4 курсу Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

У суспільстві, де емоції та принциповість часто переважають над раціональним підходом, а рішення нерідко ухвалюються під впливом емоційного поштовху, все більшої уваги набуває медіація як ефективний інструмент альтернативного вирішення спорів.

Поняття «медіація» походить від лат. mediare, що означає бути посередником. У перекладі з англійської мови термін «медіація» (mediation) означає посередництво, клопотання, заступництво.

Медіація у праві – це метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає проаналізувати конфліктну ситуацію так, щоб зацікавлені сторони самостійно змогли обрати варіант рішення, який задовольняв би інтереси та потреби всіх учасників конфлікту [1].

Медіація має на меті не тільки вирішення конкретного конфлікту, але й формування довгострокових стратегій для запобігання подібним ситуаціям у майбутньому. Цей процес орієнтований на добровільність та конфіденційність, що дає можливість сторонам відкрито обговорювати проблеми, не побоюючись судових наслідків або публічного розголосу. Завдяки медіації, учасники не виступають як протилежні сторони, а стають партнерами у пошуку компромісу. Відповідно до ст. 4 Закону України «Про медіацію», медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації [2].

На заході медіація сприймається як важлива частина зрілого громадянського суспільства, що сприяє полегшенню доступу громадян до правосуддя. Медіація ж стала частиною правової системи та культури багатьох держав. Відповідні нормативні акти прийнято у США, Канаді, Австралії, Австрії, Сербії, Нідерландах, Болгарії та інших країнах. Провідні країни світу активно сприяють розвитку медіації [3, с. 34].

Останніми роками медіація стала важливою складовою навчання в юридичних клініках багатьох університетів, сприяючи набуттю студентами навичок мирного врегулювання конфліктів. Медіаційні програми у клінічній освіті слугують засобом підвищення професійної компетентності майбутніх правників і підготовки їх до роботи в реальних умовах.

Юридична клініка, яка впроваджує медіацію, виконує три головні функції: – формування у студентів навичок посередника, що допомагає їм краще інтегруватися у суть правової ситуації та проблеми, що спричинила конфлікт, а також навичок швидкого вирішення проблеми, орієнтуючись у практиці застосування закону; – поліпшення здатності студентів ефективно представляти інтереси клієнтів, допомагаючи їм вчитися, в контексті посередництва, правильного вислуховування,

анкетування, переконання, навичок ведення переговорів і вирішення конфліктів, що має основоположне значення для юридичної практики; – надання допомоги студентам в оцінці переваг і недоліків посередництва та інших процедур вирішення спорів для того, щоб вони могли консультувати клієнтів у майбутньому [4, с. 224].

Медіація в юридичних клініках стала популярною в багатьох країнах завдяки її здатності формувати у студентів важливі навички – від комунікацій до стратегій вирішення конфліктів. У США та Канаді медіаційні програми входять до обов'язкових компонентів юридичної освіти в багатьох університетах, зокрема у Гарварді, де діє відома Програма з переговорів та медіації. Вона надає студентам можливість практикуватися у вирішенні реальних конфліктів, розвиваючи вміння активного слухання, емоційної чутливості та зниження напруги у конфліктних ситуаціях.

У країнах Європи, як-от Німеччина та Франція, медіація також відіграє важливу роль, особливо в сімейних та трудових спорах. Університети та правничі школи проводять для студентів спеціалізовані курси, які включають основи медіації та етичні аспекти цього процесу. Наприклад, у Німеччині розвиток медіації підтримується законодавчо, що сприяє інтеграції цього інституту в правову систему країни та забезпечує чітку правову базу для його застосування. В Німеччині практикують медіацію щодо врегулювання таких видів конфліктів: щодо нових технологій; щодо прав на торговельні марки, музичні твори, твори літератури, мистецтва, інші об'єкти; щодо конфліктів щодо договорів на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Також, як зазначає Ізбаш О., медіація в Італії може застосовуватись як спосіб врегулювання конфлікту у сфері прав інтелектуальної власності, а саме: при конфліктах щодо об'єктів, які називають засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів та послуг, щодо технологій, щодо авторських прав, особливо у випадку конфліктів, що стосуються різних юрисдикцій [4, с. 35].

Польща, зі свого боку, обрала модель, орієнтовану на соціальну інтеграцію, де юридичні клініки не тільки працюють із судовими справами, а й активно взаємодіють з громадами, сприяючи врегулюванню конфліктів на місцевому рівні. Студенти беруть участь у процесах медіації як на волонтерських засадах, так і в рамках навчальної практики, що допомагає формувати позитивне ставлення до медіації серед населення та підвищує її популярність як способу мирного вирішення спорів.

У Канаді програми медіації активно впроваджуються у навчальний процес на юридичних факультетах. Наприклад, Юридичний факультет Університету Торонто має окрему клініку для медіації, яка спеціалізується на сімейних спорах та конфліктах, пов'язаних із правами людини. Програма побудована таким чином, що студенти отримують теоретичну підготовку у сфері медіації, а потім застосовують знання на практиці, під наглядом досвідчених фахівців. Завдяки цьому студенти розвивають навички емпатії, слухання та розуміння сторін конфлікту, що є ключовими для майбутніх правників.

У 1972 році в Джорджтаунському університеті (США) була започаткована програма «Street Law» (з англ. «Вуличне право») як освітній проєкт для надання юридичних консультацій школярам, громадським організаціям, підліткам з неблагополучних родин, а також іншим вразливим групам. З часом вона набула широкого розповсюдження, і зараз подібні проєкти працюють у багатьох країнах світу. Програма «Street law» була сприйнята більш ніж тридцятьма країнами світу. Так, до неї приєдналися: Південно-Африканська Республіка у 80-х роках минулого століття, а у 90-х та на початку 2000-х країни Латинської Америки (Болівія, Чілі, Еквадор), Південна Азія (Індія, Бангладеш, Непал), країни Західної (Великобританія), Центральної та Східної Європи (Чехія, Словакія, Румунія, Молдова,Естонія, Україна), а також країни Середньої Азії (Казахстан, Узбекистан, Киргизія) та інші.

«Street Law» є важливою складовою клінічної юридичної освіти, оскільки вона дозволяє студентам практикуватися у спілкуванні з різними аудиторіями, пояснювати юридичні норми простою мовою та розвивати навички активного слухання. Це також допомагає студентам зрозуміти соціальну роль юриста та відповідальність, яку несе ця професія.

В Україні програма «Street Law» починає набирати популярності у юридичних клініках та громадських організаціях. Вона сприяє розширенню правової грамотності, особливо серед молоді та вразливих верств населення. Студенти-юристи залучаються до проведення занять у школах, профтехучилищах, громадських центрах, надаючи консультації з правових питань, таких як права споживачів, захист від насильства, трудові права тощо. Це значно підвищує ефективність підготовки майбутніх правників, дозволяючи їм працювати у реальних умовах, а також розширює доступ до правових знань для громадян.

З огляду на вищевикладене вбачається, що впровадження медіації як альтернативного способу вирішення конфліктів є потужним кроком

у розвитку клінічної освіти університетів України, оскільки, як свідчить міжнародний досвід, цей інструмент ефективно сприяє формуванню практичних навичок у студентів, розвиває їхню здатність до комунікації та співпраці, підвищує рівень емоційного інтелекту та допомагає майбутнім юристам опанувати методи ненасильницького вирішення спорів, що є важливими для їхньої професійної діяльності та побудови здорових відносин у суспільстві.

Література:

1. Медіація: альтернативний чи ефективний спосіб вирішення спорів?/Н. Волковицька // Юридична газета. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/mediaciya-alternativniy-chi-efektivniy-sposib-virishennya-sporiv.html.
2. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022, № 7. ст. 51 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text.
3. Ізбаш О. Міжнародний досвід запровадження медіації. Київський часопис права, 2023 (3), 33-38.. URL: https://doi.org/10.32782/klj/2023.3.5.
4. Логуш Л. Міжнародна практика застосування медіації в діяльності юридичних клінік в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 6. С. 221-227. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/6/36.pdf

COOPERATION OF LEGAL CLINICS WITH PROFESSIONAL MEDIATORS AND LEGAL ORGANIZATIONS TO IMPROVE THE PROFESSIONAL TRAINING OF APPLICANTS FOR SPECIALTY 081 «LAW»

СПІВПРАЦЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК ІЗ ПРОФЕСІЙНИМИ МЕДІАТОРАМИ ТА ЮРИДИЧНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 081 «ПРАВО»

Bila A. V.
Senior Lecturer of the Department Law,
Alfred Nobel University,
Dnipro, Ukraine

Shabelnyk V. B.
second-year student of the specialty "Law",
Alfred Nobel University,
Dnipro, Ukraine

Біла А. В.
старший викладач кафедри права,
Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро, Україна

Шабельник В. Б.
студентка 2 курсу спеціальності «Право»,
Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро, Україна

Співпраця юридичних клінік із професійними медіаторами та юридичними організаціями є стратегічно важливим напрямом для підвищення якості професійної підготовки здобувачів спеціальності 081 «Право». Залучення професійних медіаторів сприяє формуванню у майбутніх юристів ключових навичок, таких як управління конфліктами, ефективна комунікація та розуміння етичних аспектів альтернативного вирішення спорів. Юридичні організації забезпечують доступ до сучасних практик та міжнародних стандартів, що підвищує конкурентоспроможність випускників закладів вищої освіти на ринку праці. В результаті такої співпраці студенти розвивають глибше розуміння професійної ролі юриста та отримують навички, які сприяють успішній професійній діяльності в умовах сучасної правової системи.

Актуальність обраної теми полягає значно зростає в умовах воєнного стану в Україні. Введений воєнний стан в лютому 2022 року в нашій державі призвів до збільшення кількості конфліктів у різних сферах нашого повсякдення, включаючи соціальні, трудові та майнові спори, наслідком чого є підвищення потребу у кваліфікованих фахівцях, здатних забезпечити ефективне врегулювання конфліктів. Медіаційні навички стають особливо важливими для правників, які працюють з переселенцями, потерпілими та учасниками соціальних суперечок, оскільки вони допомагають знизити напругу та сприяють пошуку справедливих рішень. Співпраця з професійними медіаторами дозволяє студентам здобути необхідний досвід і компетентності, які сприятимуть відновленню довіри та підтримці правопорядку в умовах післявоєнного відновлення. Це підвищує значення юридичної освіти як інструменту, здатного реагувати на актуальні виклики та потреби суспільства.

Юридичні клініки відіграють важливу роль у підготовці майбутніх юристів, бо надають можливість здобувачам спеціальності «Право» набути практичних навичок у реальному правовому середовищі. Співпраця юридичних клінік із професійними медіаторами та юридичними організаціями дозволяє інтегрувати в навчання навички медіації та альтернативного вирішення спорів [1, С.57]. За результатами досліджень, ця співпраця розширює можливості для студентів щодо набуття компетенцій, які відповідають сучасним вимогам юридичної професії [2, С.24].

Безперечно, саме практичні аспекти співпраці юридичних клінік із медіаторами та юридичними організаціями відіграють рішуче значення в сфері медіації.

1. Розвиток практичних навичок у сфері медіації. У процесі співпраці з професійними медіаторами студенти мають змогу долучатися до реальних медіаційних сесій, що дозволяє їм на практиці опанувати навички вирішення конфліктів. Залучення студентів до медіаційної діяльності сприяє їхньому особистісному розвитку та навчанню вміння працювати зі складними емоціями, що є необхідним для успішної юридичної кар'єри [3, С.37].

2. Спільні тренінги та семінари. Юридичні клініки спільно з медіаторами та юридичними організаціями проводять тренінги, семінари та симуляції реальних кейсів для студентів. Наприклад, у рамках тренінгів студенти навчаються аналізувати конфлікт, визначати інтереси сторін, працювати над формулюванням угод тощо. Це дозволяє майбутнім

представникам юридичної професії навчатися в реалістичних умовах, готуючи їх до вирішення різних видів спорів [4, С.15].

3. Інститут менторства та наставництва з боку професійних медіаторів. Співпраця з медіаторами також передбачає наставництво, коли досвідчені медіатори та юристи допомагають студентам в аналізі складних випадків, розробці медіаційних стратегій та надають зворотний зв'язок. Такий підхід дозволяє здобувачам краще розуміти процеси, пов'язані з вирішенням конфліктів, та вчитися на реальних прикладах [5, с.153].

В Україні юридичні клініки активно сприяють розвитку правової освіти, а також навичок медіації серед студентів. клініки співпрацюють із громадськими організаціями, адвокатськими об'єднаннями та міжнародними партнерами для забезпечення доступу студентів до практичних занять та реальних кейсів [6, С.13]. Зокрема, Українська асоціація юридичних клінік активно підтримує клініки у проведенні медіаційних тренінгів, надаючи платформу для обміну досвідом з українськими та міжнародними фахівцями [9].

Прикладом успішної ініціативи є співпраця Київської юридичної клініки з Українською академією медіації, у рамках якої студенти проходять курси з медіації та беруть участь у практичних медіаційних сесіях, підвищуючи свої навички в управлінні конфліктами. Як показує досвід, цей підхід сприяє глибшому розумінню студентами альтернативного врегулювання спорів та підвищенню рівня їхньої професійної підготовки.

Юридичні клініки за кордоном відіграють важливу роль у наданні безоплатної правової допомоги, практичній підготовці студентів-правників та розвитку доступу до правосуддя для вразливих груп населення. У рамках тенденцій сьогодення, зазвичай аналізують та частково запозичують досвід моделей юридичних клінік у країнах, таких як США, Велика Британія, Німеччина, Канада. У Сполучених Штатах юридичні клініки активно співпрацюють з медіаторами та юридичними організаціями, особливо в університетах. Наприклад, юридичні клініки при Гарвардському та Колумбійському університетах організовують регулярні тренінги з медіації для студентів, що дозволяє їм навчатися в умовах, максимально наближених до реальних конфліктних ситуацій [7, С.16]. Зокрема, у Канаді юридичні клініки при університетах мають високий рівень інтеграції з професійними медіаторами та юридичними організаціями. Наприклад, клініка при Університеті Торонто співпрацює

з місцевою асоціацією медіаторів, проводячи разом з ними щорічні курси для студентів та тренінги з вирішення конфліктів [5]. Також і у Великій Британії юридичні клініки також активно розвиваються. Наприклад, клініка при Університеті Кембридж співпрацює з британською Радою з альтернативного вирішення спорів, надаючи студентам можливість безпосередньо брати участь у медіаційних процесах. Цей досвід дозволяє студентам навчитися працювати з різними категоріями клієнтів та знаходити

Підмовуючи, співпраця юридичних клінік із професійними медіаторами та юридичними організаціями є важливим компонентом якісної професійної підготовки майбутніх юристів, що сприяє розвитку у студентів навичок, необхідних для ефективного вирішення конфліктів, зокрема медіаційних компетенцій, активного слухання, емоційного інтелекту та комунікації. Досвід юридичних клінік України та інших країн демонструє, що інтеграція медіаційних програм у роботу клінік підвищує рівень підготовки студентів та готує їх до викликів сучасної юридичної професії.

Література:

1. Коваль, М. І. Співпраця юридичних клінік із медіаторами та юридичними організаціями: перспективи та виклики. *Вісник юридичних наук*. 2020. № 2. С. 55-61.
2. Сидоренко, Л. О. Роль юридичних клінік у підготовці майбутніх правників: практика та виклики. *Право України*. 2021. № 3. С. 22-30.
3. Іванов, В. П. Практичні аспекти підготовки студентів-правників: залучення до медіації. *Юридичний журнал*. 2019. № 5. С. 35-40.
4. Петренко, К. М. Медіація як інструмент розвитку професійних навичок студентів юридичних клінік. *Науковий вісник юридичної академії*. 2020. № 7. С. 15-20.
5. Smith J.(2018). Integration of Mediation Practices in Law Clinics: The Canadian Experience. *Journal of Legal Education*. Vol. 68, Issue 2. P. 148-155.
6. Василенко, О. Ю. Юридичні клініки в Україні: роль та перспективи розвитку. *Вісник правничої освіти*. 2021. № 6. С. 10-18.
7. Miller A. (2019). The Role of Clinical Education in Mediation Training: A Case Study from the U.S. *Legal Studies Review*. Vol. 72, Issue 3. P. 88-94.
8. Лі О. І. Досвід використання медіації у правничій практиці Великої Британії. *Право і суспільство*. 2021. № 1. С. 40-46.
9. Для студентів. Асоціація юридичних клінік України: веб-сайт. URL: https://legalclinics.in.ua/for-students/ (дата звернення: 30.10.2024).

THE ROLE OF THE LOCUS OF CONTROL OF PERSONALITY IN RESOLVING CONFLICT SITUATIONS IN THE STUDENTS ENVIRONMENT THROUGH MEDIATION

РОЛЬ ЛОКУС КОНТРОЛЮ ОСОБИСТОСТІ У ВИРІШЕННІ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ ШЛЯХОМ МЕДІАЦІЇ

Buzhynska S.M.
Ph.D. psychol. sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Pedagogy, Psychology, Primary Education and Educational Management of the Communal Institution «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council
Kharkiv, Ukraine

Бужинська С.М.,
канд. психол. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків, Україна

Hubanova O.V.
Ph.D. in Law,
Lecturer at the Department of Civil, Economic and Financial Law of the Poltava Law Institute of Yaroslav Mudriy National Law University
Poltava, Ukraine

Губанова О.В.,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри цивільного, господарського і фінансового права Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Полтава, Україна

Серед важливих факторів, які впливають на роботу медіаційних служб у закладах вищої освіти, на нашу думку, є психологічна готовність суб'єктів конфліктної взаємодії до участі у процедурі медіації. Принцип добровільності і принцип самовизначення сторін медіації вказують на необхідність усвідомленого прийняття сторонами рішення про участь у процедурі медіації та про власну відповідальність за шляхи виходу з конфлікту, які генеруються самими сторонами. Відповідальне ставлення не менш важливе також на етапі виконання домовленостей, досягнутих

під час медіації. Оскільки однією із сторін конфлікту в інституті/університеті може бути молода людина – студент відповідного ЗВО, тому досить актуальним постає питання щодо особливостей взаємозв'язку локусу контролю особистості із стратегіями поведінки у конфліктних ситуаціях як основних складових ефективності медіаційного процесу.

Досліджувати феномен відповідальності можливо за допомогою різних методик і тест-опитувальників. Нами були застосовані наступні методики: Опитувальник «Рівень суб'єктивного контролю» (РСК) Дж. Роттера; Тест-опитувальних поведінки в конфліктній ситуації К. Томаса [1,2].

Дослідження проводилось у 2024 р. із здобувачами вищої освіти віком від 19 до 23 років. Загальна кількість досліджуваних – 88 осіб. Основними умовами до формування вибірки був вік досліджуваних.

Аналізуючи результати дослідження щодо особливостей взаємозв'язку локусу контролю особистості із стратегіями поведінки у конфлікті, а отже й ефективності медіаційного процесу, ми дійшли до висновку, що респонденти з інтернальним типом локусу контролю особистості більш схильні до ефективного медіаційного процесу, даний показник притаманний 60,7% опитаних, ніж респондентам з екстернальним типом локусу контролю особистості – 39,3% опитаних. Порівняння стратегій поведінки у конфлікті в залежності від рівня суб'єктивного контролю відображено на Рис. 1.

Рис. 1. Результати порівняння стратегій поведінки в конфлікті в залежності від рівня суб'єктивного контролю особистості

Примітка:
Інтернальний тип локусу контролю особистості;
Екстернальний тип локусу контролю особистості.

Можна стверджувати, що респонденти, які мають інтернальний тип локусу контролю особистості (вміння брати відповідальність за власне життя, події та результати діяльності на себе) схильні вирішувати конфліктні ситуації за допомогою співпраці та компромісу. Тобто, вони демонструють здатність брати на себе відповідальність за взаємини та бажають взаємодіяти в усуненні конфлікту. При виборі даної стратегії задовольняються інтереси обох сторін конфлікту. Через те, що учасники ситуації приходять до альтернативи, обидві сторони можуть опинитися у виграшному становищі. А отже, процес медіації у даному випадку буде ефективним, адже сторони конфлікту керуються принципами добровільної участі у медіаційному процесі та принципом самовизначення, що сприяє прийняттю свідомого та відповідального рішення.

Щодо респондентів, які мають екстернальний тип локусу контролю особистості (відповідальність за власне життя, події та результати діяльності перекладаються на зовнішні сили), то слід зазначити, що вони схильні вирішувати конфліктні ситуації за допомогою уникнення. Тобто, вони не здатні самостійно прийняти рішення, не відстоюють свої права, не співпрацюють ні з ким для вирішення проблемної ситуації або просто ухиляються від вирішення конфлікту. При такій моделі поведінки не враховуються інтереси жодної із сторін і відсутня цінність міжособистісних відносин. Як наслідок – медіаційний процес у даному випадку буде менш ефективним, адже респонденти даної групи чекають що за них прийме рішення «хтось інший».

Проведене дослідження свідчить, що головною ознакою людей, яким притаманний інтернальний тип локусу контролю особистості є відповідальність, адже досягнення поставленої мети шляхом співробітництва для них є визначальною складовою в процесі вирішення різних, в тому числі спірних питань, що в свою чергу призводить до досягнення ними успіху в різних аспектах життєдіяльності. Для людей же з екстернальним типом локусу контролю провідним є уникнення невдачі, а отже процес медіації в даному випадку є неефективним у зв'язку із відсутністю інтересу до вирішення спірних питань та його результативності.

Крім того, встановлений відсоток респондентів з інтернальним типом локусу контролю особистості (60,7%) є вищим, ніж відсоток респондентів

з екстернальним типом локусу контролю особистості (39,3%), що може свідчити про психологічну готовність більшості студентів ЗВО вирішувати спірні питання шляхом медіації.

У подальшому вбачаємо необхідність ґрунтовного аналізу наукових досліджень у сфері формування інтернального типу особистості з метою надання відповідних рекомендацій і пропозицій в контексті медіації.

Література:

1. Галян І. М. Психодіагностика: навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. Київ, 2011. 464 с.
2. Психологу для роботи. Діагностичні методики: збірник/М.В. Лемак, В.Ю. Петрище. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2011. 616 с.

LEGAL CLINICS AS AN ENVIRONMENT FOR THE DEVELOPMENT OF SOFT SKILLS IN STUDENTS THROUGH THE PRACTICE OF MEDIATION

ЮРИДИЧНІ КЛІНІКИ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ ЧЕРЕЗ ПРАКТИКУ МЕДІАЦІЇ

Burdelna S.S.
Law Faculty
Student of international law
Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law
м. Khmelnytskyi, Ukraine

Бурдельна С.С.
Юридичний факультет
Студентка спеціальності 293 «Міжнародне право»
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

Юридичні клініки відіграють вирішальну роль у юридичній освіті, надаючи студентам практичний досвід. Вони дозволяють студентам працювати над реальними справами, допомагаючи їм застосовувати здобуті теоретичні знання на практиці. Цей практичний досвід є безцінним для юристів-початківців, оскільки готує їх до викликів юридичної практики [2]. Юридичні клініки пропонують студентам можливість працювати над реальними справами, що є неоціненним досвідом для розуміння складності юридичної практики. Більше того, юридичні клініки часто

зосереджуються на незахищених верствах населення, надаючи юридичні послуги тим, хто немає доступу до платної правової допомоги. Це не тільки приносить користь суспільству, але й збагачує досвід студентів. Тому важливо, щоб студенти могли продемонструвати свої теоретичні знання та відповідні практичні навички, необхідні для ефективної підтримки клієнтів у всіх видах вирішення спорів, як судових, так і мирних, включаючи медіацію.

Юридичні клініки стають унікальним майданчиком для медіації, де студенти навчаються вирішувати суперечки шляхом переговорів. Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіацію» медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [3]. Медіація – це різновид переговорів, що відбуваються за підтримки спеціально навченого посередника [6]. У юридичних клініках ними виступають студенти під керівництвом юрисконсультів.

Основними перевагами медіації є її гнучкість, конфіденційність, економічність та орієнтація на інтереси сторін. На відміну від судового розгляду, медіація дозволяє сторонам зберегти контроль над процесом вирішення спору та його результатом. Це створює атмосферу довіри та співпраці, що є важливим аспектом у формуванні професійних навичок студентів-правників.

В умовах сучасної юридичної освіти особлива увага приділяється не лише професійним знанням, але й розвитку soft skills (м'яких навичок) майбутніх правників. Юридичні клініки, як освітнє середовище, створюють унікальні можливості для формування цих компетенцій через практику медіації. Soft skills (м'які навички) – це універсальні соціально-психологічні навички, які пов'язані з особистістю людини та її індивідуальними якостями [4]. До них можна віднести: емоційний інтелект, креативність, комунікабельність, критичне мислення, лідерські якості, уміння працювати в команді та ін.

Важливими є комунікативні навички. Медіатор повинен вміти ефективно спілкуватися з різними типами людей, активно слухати, правильно формулювати питання та перефразовувати сказане для кращого розуміння. Через практику медіації студенти навчаються розпізнавати невербальні сигнали, контролювати власні емоції та керувати емоціями інших учасників процесу. Емоційний інтелект, який розвивається під час медіації, є надзвичайно важливим для майбутньої юридичної практики.

Студенти навчаються розуміти та враховувати емоційний стан сторін конфлікту, проявляти емпатію, зберігаючи при цьому професійну дистанцію та неупередженість [5]. Це допомагає їм краще розуміти мотиви та справжні інтереси клієнтів, що є ключовим фактором успішного вирішення спорів. Емпатія – вміння поставити себе на місце іншої людини і внаслідок цього допомогти клієнту зрозуміти ситуацію, зрозуміти себе [4].

Аналітичні навички та критичне мислення також активно розвиваються через практику медіації. Студенти навчаються швидко аналізувати складні ситуації, виявляти приховані проблеми та знаходити креативні рішення. Вони освоюють техніки структурування інформації, визначення пріоритетів та оцінки різних варіантів вирішення конфлікту. Особливу роль відіграє розвиток навичок фасилітації та управління процесом переговорів. Студенти-медіатори навчаються керувати процесом комунікації між сторонами, забезпечувати конструктивний діалог та допомагати сторонам знаходити взаємовигідні рішення. Ці навички є особливо цінними для майбутньої юридичної практики, де часто доводиться виступати в ролі посередника або консультанта при вирішенні складних правових питань.

У юридичних клініках студенти можуть використовувати навички з медіації допомагаючи вирішити спори з таких правових питань як:

1. Сімейні спори**.** Студенти можуть бути залучені як медіатори у випадках розлучень, спорів щодо опіки над дітьми або розподілу майна. Наприклад, у ситуаціях, коли пара не може дійти згоди щодо графіку відвідування дитини, медіація може допомогти знайти компромісне рішення, зосереджуючись на потребах дитини.

2. Сусідські конфлікти – виступають частими типовими кейсами. Наприклад, це конфлікти між сусідами через гучні звуки, використання спільних зон або розподіл паркувальних місць. Завданням студента-медіатора – знайти варіант, який би задовольнив обидві сторони, забезпечуючи мирне співіснування.

3. Трудові спори. Наприклад, у випадках конфлікту через умови праці або невиконання обов'язків студент може сприяти досягненню взаємного порозуміння та ухваленню узгодженого рішення між працівником та роботодавцем без залучення суду.

4. Спори щодо спадщини. Конфлікти між спадкоємцями через розподіл спадкового майна часто виникають через різні погляди на процес або нерівномірність у розподілі. Студент-медіатор допомагає учасникам обговорити та прийняти рішення, уникаючи судових процесів.

Для майбутньої кар'єри юриста також важливим є розвиток лідерських якостей. Студенти навчаються брати на себе відповідальність за процес, проявляти ініціативу, приймати складні рішення в умовах невизначеності. Практика медіації в юридичних клініках також розвиває адаптивність та гнучкість мислення.

На сьогодні, у вакансіях провідних компаній, soft skills є окремою виділеною вимогою до працівника. Згідно з дослідженням, проведеним компанією Wonderlic, 93% опитаних роботодавців відзначили, що наявність soft skills у кандидата є важливим фактором при прийнятті рішення про його працевлаштування [1]. А дослідження соцмережі LinkedIn показало, що 57% роботодавців цінують гнучкі навички навіть більше, ніж професійні. Саме тому, впровадження медіативних практик, у роботу юридичних клінік, які розвивають soft skills у студентів є перспективним напрямком розвитку юридичної освіти, що відповідає сучасним тенденціям та потребам ринку праці. Розвинуті soft skills роблять їх більш конкурентоспроможними на ринку праці, де роботодавці все більше цінують не лише професійні знання, але й соціальні компетенції.

Таким чином, практика медіації в юридичних клініках створює потужну основу для професійного розвитку майбутніх юристів, формуючи не лише професійні компетенції, але й необхідні soft skills. Це дозволяє підготувати спеціалістів, здатних ефективно працювати в сучасному правовому середовищі, де все більшого значення набувають альтернативні способи вирішення спорів та навички міжособистісної комунікації.

Література:

1. Hard Facts About Soft Skills. URL: https://docs.wixstatic.com/ugd/cceaf9_ec9ed750296142f18efdd49f4930f6d3.pdf (дата звернення 02.11.2024).
2. The Role of Legal Clinics in Law Education: Real-World Experience. URL: https://www.clatpossible.com/blogs/the-role-of-legal-clinics-in-law-education-real-world-experience/ (дата звернення 04.11.2024).
3. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення: 06.11.2024).
4. Цінність soft skills: що важливо для роботи юриста. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/cinnist-soft-skills-shcho-vazhlivo-dlya-roboti-yurista.html (дата звернення 04.11.2024).
5. Що таке Soft skills (софт скіл)? URL: https://simplex.ua/ua/articles/soft-skills (дата звернення 04.11.2024).
6. Що таке медіація? URL: https://mediation.ua/pro-mediaciyu (дата звернення 06.11.2024).

MEDIATION IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT: THE SPECIFIC OF WORKING WITH THE TEACHERS, STUDENTS AND ADMINISTRATIVE STAFF

МЕДІАЦІЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: СПЕЦИФІКА РОБОТИ З ВИКЛАДАЧАМИ, СТУДЕНТАМИ ТА АДМІНІСТРАТИВНИМ ПЕРСОНАЛОМ

Буряченко В.А.
Викладач кафедри спортивної, фізичної та реабілітаційної медицини, фізичної терапії, ерготерапії
Харківський національний медичний університет

Buriachenko V.A.
Teacher of the department of sports, physical and rehabilitation medicine, physical therapy, occupational therapy
Kharkiv National Medical University
m. Kharkiv, Ukraine

Буряченко Н.О.
Викладач кафедри спортивної, фізичної та реабілітаційної медицини, фізичної терапії, ерготерапії
Харківський національний медичний університет

Buriachenko N.O.
Teacher of the department of sports, physical and rehabilitation medicine, physical therapy, occupational therapy
Kharkiv National Medical University
m. Kharkiv, Ukraine

Актуальність дослідження медіації в освітньому середовищі зумовлена зростанням потреби у створенні комфортного середовища для всіх учасників освітнього процесу.

Метою дослідження є виявлення специфічних особливостей медіації в роботі з викладачами, студентами та адміністративним персоналом в освітньому середовищі.

Сутність дослідження полягає в аналізі процесу медіації для кожної з груп учасників освітнього процесу з урахуванням їхніх психологічних, професійних і соціальних характеристик.

Медіація як метод управління конфліктами в освітньому середовищі розвивається завдяки посиленню потреби в конструктивній взаємодії між викладачами, студентами та адміністративним персоналом. Такий підхід сприяє формуванню академічного середовища, де конструктивне вирішення конфліктів допомагає учасникам усвідомити взаємозалежність ролей і розвиває навички емпатії, співпраці та комунікації.

Особливості роботи з викладачами включають урахування їхнього авторитету, професійного досвіду та часто сформованих традицій навчання. У цьому контексті медіатор має допомогти викладачам усвідомити важливість гнучкості в комунікації та дотримання принципів емпатії та взаємної поваги. Викладачі зазвичай стикаються з проблемами дисципліни, особистісних конфліктів із студентами та адміністрацією, а також внутрішніми конфліктами між колегами, що може негативно впливати на їхню роботу та психоемоційний стан [1, с. 45-47].

Також робота з викладачами потребує глибокого розуміння їхніх професійних обов'язків, які часто поєднуються з великим емоційним навантаженням. Вони відповідають не лише за передачу знань, але й за підтримку навчальної дисципліни, формування моральних цінностей і розвиток комунікативних навичок студентів. Медіатор може допомогти викладачам створити атмосферу поваги та взаєморозуміння у групі, виявляючи гнучкість та адаптивність у стилі комунікації та підходах до викладання [4, с. 55-58].

Робота з медіації зі студентами має орієнтуватися на їхні емоційні потреби та недостатній досвід у конструктивному вирішенні конфліктів. Молодь часто схильна до імпульсивних реакцій та потребує підтримки у формуванні комунікативних навичок, які допоможуть у повсякденній взаємодії як з викладачами, так і з однолітками. Медіатору важливо допомогти студентам зрозуміти природу конфлікту та навчитися вирішувати його мирним шляхом, що сприятиме їхньому особистісному розвитку та кращій академічній адаптації [2, с. 102-105].

Студенти є особливою групою учасників конфліктів, адже вони часто не мають достатнього досвіду в управлінні конфліктними ситуаціями. Крім цього, вони можуть стикатися з труднощами адаптації в нових академічних умовах, стресом від навчальних вимог та соціальними проблемами. Медіація в роботі зі студентами спрямована на підтримку розвитку навичок асертивності, вміння висловлювати свою точку зору та знаходити компроміси, що значно полегшує навчальний процес та

зміцнює їх соціальні зв'язки у студентській спільноті. Залучення медіаторів може сприяти кращій психологічній адаптації студентів, допомагаючи уникати ескалації конфліктів та формувати атмосферу взаємопідтримки в академічному середовищі [5, с. 120-124].

Адміністративний персонал також має свої особливості в комунікації та вирішенні конфліктів. Їхні задачі спрямовані на забезпечення ефективного функціонування навчального процесу, що часом може викликати непорозуміння з викладачами та студентами через різні бачення організаційних процесів та їхні пріоритети. Медіатор у цьому випадку має сприяти об'єктивному аналізу ситуацій, допомагаючи адміністрації налагодити контакт з іншими сторонами, забезпечуючи підтримку в управлінні конфліктами та знижуючи рівень стресу, який може виникати через внутрішні та зовнішні розбіжності [3, с. 65-68].

Робота адміністративного персоналу передбачає прийняття рішень, що стосуються навчальних планів, кадрових питань та фінансових ресурсів, що може призвести до конфліктів через різні пріоритети і очікування сторін. Медіатор може допомогти адміністрації розробити ефективні інструменти комунікації, які будуть сприяти відкритому обміну думками та розвивати позитивне ставлення до інституційної політики. Залучення медіаторів у комунікацію з викладачами та студентами також дає можливість пом'якшувати конфліктні ситуації та знаходити рішення, які будуть вигідні всім сторонам [6, с. 78-80].

Ось кілька прикладів, які ілюструють ефективність медіації в освітньому середовищі:

Конфлікт між викладачем і студентами через методи оцінювання. У деяких університетах студенти скаржаться на упередженість викладачів або на складність оцінювання, яке здається їм несправедливим. Медіатор допомагає обом сторонам зрозуміти мотивацію і точки зору один одного. Після зустрічі студенти можуть запропонувати альтернативні підходи до оцінювання, а викладачі можуть уточнити критерії і відкрити додаткові консультації, що допомагає знизити напругу та підвищити рівень довіри.

Розбіжності між адміністративним персоналом та викладачами щодо навчальних навантажень. У випадку, коли адміністрація збільшує навантаження викладачів через брак ресурсів, а викладачі відчувають, що це негативно позначається на якості їхньої роботи, медіатор

організовує зустріч, де обговорюються можливі компроміси. Можна, наприклад, домовитися про нові пріоритети в навчальному плані або про розподіл деяких обов'язків між іншими співробітниками. Це зменшує стрес і покращує робочий клімат у колективі.

Конфлікти у гуртожитку між студентами. Наприклад, сусіди по кімнаті можуть мати різні уявлення про порядок і режим дня, що викликає роздратування і непорозуміння. Медіатор може допомогти студентам обговорити й узгодити правила спільного проживання. Завдяки цьому конфлікти зменшуються, а студенти починають більш терпимо ставитися до потреб одне одного, що покращує їхній життєвий досвід у гуртожитку.

Взаємодія між студентами та адміністрацією щодо організації заходів. Наприклад, студенти можуть вимагати проведення культурних подій, на які адміністрація не має бюджету. Медіатор може організувати зустріч, на якій студенти пояснять, чому події важливі, а адміністрація розповість про фінансові обмеження. Часто вдається знайти компроміс: студентам можуть дозволити проводити заходи самостійно за мінімальної підтримки або допомогти в залученні спонсорів. Така співпраця сприяє зростанню довіри та взаєморозуміння між сторонами.

Література:

1. Іванов В. П. Медіація в освіті: особливості роботи з викладачами // Психологічний журнал. – 2020. – №2. – С. 45-47.
2. Петренко О. Ю. Конфліктологія в освітньому середовищі // Освіта та суспільство. – 2018. – №4. – С. 102-105.
3. Сидоренко М. С. Управління конфліктами в освітніх установах // Вісник наукових досліджень. – 2019. – №3. – С. 65-68.
4. Коваленко Л. В. Сучасні підходи до медіації в навчальних закладах // Психолого-педагогічний вісник. – 2021. – №1. – С. 55-58.
5. Мельник А. О. Медіація як інструмент розвитку комунікативних навичок студентів // Вісник освіти. – 2020. – №2. – С. 120-124.
6. Гончарук І. П. Роль медіації в управлінні конфліктами адміністративного персоналу в освітніх закладах // Соціально-гуманітарний журнал. – 2019. – №4. – С. 78-80.

L'IMPOTENZA DEL MEDIATORE

БЕЗСИЛЛЯ МЕДІАТОРА

Filippo Vanoncini
Professore presso l'Università Cattolica di Milano e l'Università di Bergamo, mediatore penale presso il Ministero della Giustizia italiano, vicepresidente dell'Associazione lnConTra ETS, presidente dell'APS NATHAN.

Філіппо Ванончіні
професор Університетів міст Мілана та Бергамо (Італія), сертифікований Мінюстом медіатор у сфері відновного правосуддя та гуманістичної медіації, засновник та керівник ГО InContra та NATHAN

1. La mediazione nei tempi antichi

La storia della mediazione è vecchia come il mondo. Nelle società patriarcali esisteva il c.d. "saggio" incaricato di dirimere le controversie tra i componenti della comunità.

Da Confucio al Diritto romano passando per la Bibbia [1], si usava tentare di risolvere una controversia mediante la conciliazione delle parti prima di recarsi davanti al pretore. Qualora le parti fossero arrivate ad un accordo mediante l'intervento di un terzo, il magistrato si limitava ad emettere una sentenza conforme all'accordo raggiunto.

2. La mediazione e la conciliazione nel mondo moderno

La conciliazione così come è intesa al giorno d'oggi, ossia come modalità di risoluzione delle controversie alternativa alla tutela giurisdizionale, volontaria e non vincolante, in cui un terzo aiuta le parti a raggiungere un accordo, trae origine da alcuni studi sulla negoziazione portati a termine presso l'Università di Harvard negli Stati Uniti d'America all'inizio degli anni '70.

La mediazione è uno dei vari sistemi di soluzione delle controversie alternativi al giudizio, nel complesso denominati nella letteratura anglosassone "alternative dispute resolutions", meglio noti con l'acronimo ADR. L'analisi e la formulazione teorico procedurale degli ADR, iniziata negli USA nel 1976 con la "Roscoe Paound conference"[2] , sono state effettuate soprattutto presso l'Università di Harvard, a seguito della litigation explosion: le controversie

legali civili nel giro di pochi decenni erano quasi quadruplicate ed il fenomeno aveva assunto dimensioni sociali.

Dagli Stati Uniti il metodo di risoluzione alternativa delle controversie si diffuse dapprima nel Nord Europa e successivamente in tutta Europa dove incominciavano a presentarsi le stesse problematiche di sovraccarico di lavoro dei giudici civili in precedenza avvertite oltre oceano.

Questo sviluppo della mediazione è chiaramente dovuto alla sua efficacia per cui parlare **dell'impotenza del mediatore** sembra un controsenso.

Nell'approccio della mediazione umanistica di Jacqueline Morineau, è proprio dall'impotenza dei mediatori che nasce la forza dei confliggenti di attraversare il loro conflitto. Per Morineau la parola mediazione [3] indica la posizione del mediatore "tra" le due persone o le due parti in conflitto. La specificità della mediazione umanistica non è prima di tutto quella di risolvere le controversie, ma quella di accogliere il disordine. È questa la sua funzione essenziale. Ma in quale modo la mediazione può far fronte a un simile intento? Il conflitto è la manifestazione più rappresentativa del disordine, sia a livello individuale che collettivo. () Solo una rigorosa rappresentazione è capace di accogliere una simile carica emozionale [4]. Per incontrare il disordine, i mediatori non dispongono né del lettino dello psicanalista, né delle forze ordinanti del sistema giudiziario. È dunque necessario creare uno spazio "altro", inteso come un *ricettacolo* [5], quasi come è avvenuto per lo spazio durante la creazione, quando il mondo è nato dal caos.

Per Morineau, quindi, la mediazione è in scala ridotta la ricreazione dello spazio primordiale, lo spazio delle origini. "Noi la intendiamo come un atto che si iscrive nella tradizione dei riti che rappresentavano un evento mitico e il suo sviluppo. () La mediazione offre una nuova forma rituale alla società postmoderna, poiché essa permette alla sofferenza di esprimersi attraverso un rito iniziatico"[6].

Il rito della mediazione si ispira alla tragedia greca e può essere suddiviso in tre tempi: **teoria, krisis, catarsi.**

La prima fase, **la teoria,** consiste nell'esposizione dei fatti. Nella mediazione ognuna delle due parti all'inizio può raccontare i fatti senza essere interrotta. E' un tempo di parola e di ascolto reciproco, uno scambio obbligatorio che i soggetti spesso hanno perduto da tempo.

La seconda fase, **la krisis**, è il tempo del confronto in cui le emozioni si riattivano. In esso si permette l'espressione dell'intensità della sofferenza e la sua interrogazione. E' un esplosione che non può manifestarsi senza violenza. E' il grido dell'uno che fa eco a quello dell'altro. Questa scena è accuratamente evitata dalla Giustizia, poiché essa fa paura.

La terza fase, **la catarsi**, a cui si può accedere solo attraverso il riconoscimento della sofferenza. L'accoglimento della sofferenza e la parola che le viene data fanno sì che essa si trasformi in un agente purificatore.

Che ruolo ha in tutto questo il mediatore?

Il titolo del primo libro di Morineau, "L'esprit de la mediation", non intende solo descrivere il cuore profondo della mediazione, ma con la parola "spirito" porta il lettore in uno spazio che non appartiene allo spazio razionale e spiegabile, ma piuttosto a quello misterioso del rito.

In questo spazio che ruolo ha il mediatore? Leonardo Lenzi, allievo di Morineau, descrive così la funzione del mediatore: "Il mediatore cerca di entrare in contatto empatico con le persone che si trovano davanti a lui. Pur mantenendosi estremamente attento al significato più evidente delle loro parole e dei loro gesti (per esempio al racconto dei fatti del conflitto), egli dovrà oltrepassarlo, facendo risuonare in se stesso il loro grido più profondo e nascosto, facendo risuonare il non-detto. Le persone a cui il mediatore darà la parola non dovranno semplicemente sentirsi in diritto di esprimersi (diritto, comunque, spesso neppure questo concesso dal Diritto), ma dovranno sentire la propria espressione interamente accolta. Non soltanto il mediatore non giudica, ma neppure – si potrebbe dire – ragiona sui fatti dolorosi che gli vengono proposti: egli sente con l'altro, **rendendosi disponibile a divenire la scena su cui questi andrà a rappresentare la propria tragedia**" [7].

Essere la scena su cui si svolge l'azione che gli attori interpretano è un modo per definire l'impotenza del mediatore. Farsi spazio per altri, decidere di essere il luogo in cui il Caos può essere incontrato. Per il mediatore è più facile definirsi per negazione, il mediatore non è colui che giudica, che analizza, che suggerisce o consiglia. Il mediatore si presenta disarmato nel mezzo del conflitto, non ha con sé strumenti vari e non elaborare strategie astute, il mediatore è chiamato ad abitare in modo autentico sia l'umanità delle parti che la propria.

L'azione del mediatore è essenzialmente un ascolto empatico. Il termine empatia risulta oggi molto consumato e ambiguo [8], possiamo dire che ha perso

la sua esattezza. In lingua tedesca il termine empatia può essere tradotto in due modi, con il termine Empathie e con Einfühlungsvermögen. Mentre «Empathie» tende ad essere più focalizzato sulla comprensione emotiva, «Einfühlungsvermögen» è più ampio e significa letteralmente "capacità di sentire dentro". Credo sia importante richiamare alla memorai la definizione di E. Stein che utilizza per l'appunto il termine Einfühlung: "L'empatia è soprattutto esperienza di una coscienza altra da noi" [9]. Questa esperienza di una coscienza altra richiede a colui che la vive di creare lo spazio dentro la propria coscienza per poter accogliere questo vissuto come esperienza originaria di conoscenza, di quella Conoscenza con la C maiuscola di cui tratta la filosofia. "Gli atti di empatia che compiamo verso un altro da noi non sono necessariamente e propriamente () parte della mediazione culturale che attinge ad un patrimonio comune. Sono l'essenza della capacità di istituire comunicazioni intersoggettive sino a mettersi nei panni dell'altro, anche con sconosciuti, anche con stranieri, sono la condizione genetica di ogni comunicazione, e quindi di ogni inizio di società" [10].

A questo punto credo che un'immagine come quella della "cassa armonica" possa aiutarci a meglio comprendere come **l'esperienza del sentire dentro** tipica dell'empatia vada accompagnata da un'intenzionale impotenza del mediatore. Perché il suono di una corda di chitarra possa arrivare a chi ascolta, è necessario che una cassa di risonanza lo colga e gli dia forza. Così per la corda di un violino o di un pianoforte. Altrimenti nessuno, che non sia a pochi centimetri dalla corda che vibra, potrebbe sentirne il suono. Perfino la sua qualità, che i musicisti chiamano *timbro*, dipende strettamente dalla cassa armonica.

Il mediatore accoglie le emozioni e il vissuto delle parti come una cassa armonica e le restituisce con fedeltà, donando ad esse il proprio timbro frutto del continuo lavoro contemplativo a cui è chiamato. Esso dona all'anima, cassa armonica del mediatore, le venature necessarie per dare dignità e cura al dolore come alla gioia, all'odio come all'amore che gli uomini e le donne attraversano durante l'incontro di mediazione.

Un mediatore, dicevamo all'inizio, è colui che media, **che sta nel mezzo**, che attraverso la sua restituzione empatica non solo accoglie l'esperienza di un vissuto altro, ma permette anche alle parti di sentirlo, sia a chi ha espresso il proprio vissuto sofferente sia a chi lo fronteggia, perché l'urlo di sofferenza è assordante o afono (in entrambi i casi inaudibile) anche per chi lo emette e non solo per chi lo ascolta, esattamente come la vibrazione della corda di un violino.

Il mediatore umanistico non è un "facilitatore", colui che rende facile una cosa che sarebbe più impegnativa, ma piuttosto rende "possibile" una conoscenza attraverso una comunicazione altrimenti impossibile.

Il mediatore conosce nel senso che incontra intimamente l'anima di chi gli sta difronte proprio attraverso un lavoro di decostruzione di sé come unico punto zero dell'universo [11].

Uno dei testi che Morineau ha utilizzato in modo privilegiato per la formazione dei mediatori è "Lo zen e il tiro con l'arco" di E. Herrigel, attraverso cui introduceva gli allievi nella "mistica" della mediazione. Ma cosa è la mistica? Propongo qui una definizione: "Esperienza interiore, attestata in tutte le forme di civiltà e soprattutto nelle varie religioni storiche (taoismo, induismo, buddismo, ebraismo, cristianesimo, islamismo), descritta come la capacità che alcuni individui hanno di cogliere un oggetto o un essere, una realtà misteriosa altra da sé, al di là delle consuete forme di conoscenza empirica o razionale: si tratta di una percezione (esperienza mistica) che il soggetto avverte come contatto con l'oggetto fino a trasfondersi, trasformarsi e identificarsi con esso" [12]. Leggendo attentamente non si possono non notare le somiglianze con il termine empatia e comprendere come non sia fuori luogo nominarla in questo contesto.

Il dialogo tra il maestro zen e l'allievo che segue può aiutarci a comprendere qual è il percorso del mediatore :

"Lei si preoccupa inutilmente" mi consolò "si tolga dalla mente di colpire nel segno! Può diventare un maestro d'arco anche se non tutti i colpi centrati là sul bersaglio sono soltanto prove e conferme esterne della sua mancanza di intenzione, del suo abbandono dell'Io, della sua concentrazione, portata all'estremo, o come voglia chiamare questo stato. Vi sono gradi nella maestria, e solo chi ha raggiunto l'ultimo non può mancare anche il bersaglio esterno".

"Ma è proprio questo che mi riesce difficile" risposi. "Credo di capire ciò che lei intende con il bersaglio vero, quello interno, che va colpito. Ma come avvenga che il bersaglio esterno, quel disco di carta, venga colpito senza che il tiratore abbia mirato, e che i colpi centrati confermino all'esterno ciò che avviene internamente, questa correlazione mi è incomprensibile".

"Lei è mal consigliato," mi fece osservare il Maestro dopo un momento "se crede che una comprensione anche in parte soddisfacente di queste oscure connessioni possa portarla avanti. Si tratta qui di processi a cui l'intelletto non arriva" [13].

In questo dialogo emerge che il tipo di sapere a cui viene istruito l'allievo è un non-sapere. Il Maestro arriverà a scoccare due frecce alla cieca esattamente al centro del bersaglio perché l'allievo possa comprendere che il bersaglio è prima di tutto interno all'arciere. Nello stesso modo il mediatore di fronte ad ogni nuovo conflitto è chiamato a perdere ogni pretesa di efficienza, per poter essere davvero capace di dare voce ai vissuti delle parti colpendo esattamente nel segno. Per cui basterà che rifletta una sola emozione dicendo "Io sento dolore" perché quella parola come una freccia colpisca esattamente al cuore la persona e le permetta di incontrare finalmente questo dolore.

La mediazione umanistica è uno spazio rituale che rimanda ad uno spazio sacrale e mistico, che solo **l'essere senza potere o impotenza** permette di abitare. Un tale spazio viene nella mistica definito come una **nube della non conoscenza** ed è questa esperienza che siamo chiamati a sperimentare come mediatori.:

"Quanto a te, non c'è nessun altro lavoro meglio di questo [14], che ti possa rendere puro e virtuoso. () **La prima volta che lo fai non trovi altro che oscurità, come se ci fosse una nube, la nube della non-conoscenza. Tu non ne sai niente, ma semplicemente senti dentro di te un puro anelito verso Dio**. Qualunque cosa tu faccia, questa oscurità e questa nube restano sempre tra te e Dio, e non ti permettono né di vederlo chiaramente alla luce della comprensione razionale, né di sentirlo nel tuo cuore con la dolcezza del suo amore. Apprestati, dunque, a restare in questa oscurità più a lungo che puoi, e non smettere di sospirare per colui che ami. **Infatti, se mai dovrai sentirlo o vederlo in questa vita, sarà senz'altro in questa nube e in questa oscurità**. E se lavorerai sodo come ti ho raccomandato, son sicuro che per la sua misericordia giungerai a contemplarlo" [15].

Questo restare nella nube dell'oscurità in attesa che in essa possa rivelarsi una presenza, è simile all'atteggiamento richiesto al mediatore che deve restare nel CAOS del conflitto, senza cercare intenzionalmente una via d'uscita, perché essa si manifesterà solo se l'oscurità sarà abitata con pazienza e fiducia.

La non conoscenza in cui il mediatore decide di stare, lo priva di ogni potere normalizzante. Lacan [16] è stato certamente colui che ha analizzato in modo profondo la struttura del potere e della sua intenzione "normalizzante", come il potere del padrone che ha come solo unico scopo produrre identificazione cieca, assimilazione al capo, unione alienante con l'altro. Partendo da questa consapevolezza Lacan criticava il terapeuta che agiva per una correzione psico-pedagogica dell'Io, che è solo una variante contemporanea della volontà assimilatrice del Padrone.

Il mediatore "ignorante" che non si prefigge di riportare ad una normalità le parti, quindi non può che essere anche "impotente" nel senso descritto da Lacan, un impotenza che però è rivoluzionaria e cioè mette sottosopra il mondo.

Alla fine di questo breve percorso risulterà più chiaro intendere le parole che Morineau usa per descrivere i mediatori e far loro le sue raccomandazioni:

- I mediatori non hanno nulla da comprendere; come sarebbe possibile comprendere l'altro se non comprendo nemmeno me stesso?
- Astenersi dai giudizi, visto che io stesso non comprendo.
- Lasciarsi alle spalle la propria superiorità:" Io so.." per arrivare a "Io no so".
- Rinunciare all'accumulo di sapere per accogliere il vuoto interiore che diviene ricettacolo di ciò che i mediatori esprimono al di là delle parole.
- Abbandonare le pretese delle mia volontà di gestire, indurre, interferire nell'initimità dei medianti.
- Diventare semplice specchio/ricettacolo di uno spazio interiore che riceve un'immagine e la rinvia esattamente come l'ha ricevuta. Tuttavia, questa immagine va spesso al di là della percezione e della consapevolezza del mediante stesso, oltrepassa il piano cognitivo e si situa in risonanza con un vissuto profondo molto spesso ignorato dalle stesse parti [17].

In conclusione, l'impotenza (custodita dalla sorella ignoranza) è parte integrante della professione del mediatore penale: essa non deve essere vista come una limitazione, ma piuttosto come un punto di partenza per sviluppare pratiche che promuovano la capacità delle parti di affrontare il proprio conflitto. Questo approccio non solo arricchisce il processo di mediazione, ma offre anche una prospettiva di speranza e possibilità di cambiamento per tutte le persone coinvolte.

Collegamento:

1. Matteo 5,20-26: "Mettiti presto d'accordo con il tuo avversario mentre sei in cammino con lui, perché l'avversario non ti consegni al giudice e il giudice alla guardia e tu venga gettato in prigione."
2. "Il primo segno di interessamento ufficiale per i sistemi ADR è da ricondursi alla convocazione nel 1976, in Minnesota, della 'Roscoe Pound Conferente on the causes of popular dissatisfaction with administration of justice'. Accademici, giuristi e legali specializzati in rappresentanza degli interessi pubblici si riunirono in quell' occasione per esplorare le possibilità allora offerte dai metodi alternativi di soluzione delle controversie. () Nel corso della 'Pound conference' Frank Sander, il futuro fondatore del 'Mediation program' di Harvard, propose di istituire una 'multidoor

courthouse', un tribunale 'dalle molte porte', in cui fosse possibile utilizzare diverse modalità di accesso alla giustizia, quali l' arbitrato e la mediazione, in modo da consentire alle parti di poter scegliere lo strumento che meglio si confacesse alle caratteristiche della lite. Sander aveva già capito che la 'A' di ADR doveva in prospettiva significare più 'adeguato' che 'alternativo' ". (G. Cosi, "Le alternative al giudizio", appunti forniti a novembre 2005 al Master universitario di 1° livello "Procedure stragiudiziali di soluzione delle controversie", Università degli studi di Siena, sede di Grosseto.)

3. Mediare=latino MEDIARE da MEDIUM *che è nel mezzo*
4. J. Morineau, L'esprit de la mediation, 1998, Edition Erés
5. Inteso come rifugio o riparo
6. Ibidem
7. L.Lenzi, Poetica della mediazione, in G.COSI – M.A. FODDAI (edd-) Lo spazio della mediazione, Giuffrè 2003
8. Consiglio a tutti i cultori dell'empatia la lettura del libro che critica l'abuso di questo termine di Paul Bloom, Against empathy. The case for Rational Compassion, 2016.
9. E. Stein, Zum Problem der Einfühlung, 1917
10. A. Ardigò, Presentazione , L'empatia di Edith Stein, 1986
11. Attraverso l'esperire empatico, "io sistema" (qui non importa se persona o sistema sociale) compio il riconoscimento che il corpo vivente altrui è un nuovo "punto zero di orientamento" (). "Quando mi immedesimo empaticamente in lui, cogliendolo come corpo vivente sensibile, ottengo una nuova immagine del mondo spaziale e un nuovo punto zero di orientamento".(A. Ardigò, ibidem)
12. https://www.treccani.it/vocabolario/mistica/
13. E. Herrigel, Zen in der Kunst des Bogenschiessens, 1975
14. L'attività contemplativa
15. Anonimo Inglese del fine sec. XIV, La nube della non conoscenza.
16. J.Lacan, Seminario XVII, 1970
17. J. Morineau, La médiation humaniste, 2016

PEER-TO-PEER AS AN INNOVATIVE MODEL FOR THE DEVELOPMENT AND PROMOTION OF MEDIATION IN THE UNIVERSITY ENVIRONMENT

PEER-TO-PEER ЯК ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ МЕДІАЦІЇ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Vodonos V.V.
Ist year master's student
National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
Kyiv, Ukraine

Водонос В.В.
Студентка 1 курсу магістратури
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м.Київ, Україна

Peer-to-peer (P2P) навчання є сучасним освітнім підходом, що ґрунтується на взаємодії студентів як рівноправних учасників освітнього процесу. Це інноваційна модель, яка активно розвивається і застосовується у різних освітніх контекстах, зокрема для розвитку навичок медіації – процесу, спрямованого на вирішення конфліктів шляхом конструктивного діалогу та взаєморозуміння. В умовах університетського середовища, де особлива увага приділяється формуванню навичок комунікації, критичного мислення та співпраці, P2P навчання відкриває нові можливості для популяризації та розвитку медіаційної культури.

Peer-to-peer модель (P2P) – це метод навчання, при якому студенти навчаються один у одного, взаємодіючи на рівних умовах. На відміну від традиційної моделі, де знання передаються від викладача до учня, P2P зосереджується на взаємозалежному, кооперативному навчанні, де учасники активно обмінюються знаннями, навичками й досвідом [1, с 3].

Збільшення кількості студентів та зменшення ресурсів університетів, створило середовище, де P2P модель стає необхідним ресурсом, що сприятиме розвитку відповідальності студентів за власне навчання та одночасно зменшить навантаження викладачів і дозволить освітньому процесу залишиться на високому рівні [1, с 5].

Дослідники з Університету Ольстера визначили різні моделі навчання за принципом P2P в університетському середовищі. До них належать традиційні моделі, коли старші студенти допомагають молодшим; створення інноваційних навчальних просторів для партнерства між студентами одного рівня; дискусійні семінари; навчальні групи; системи наставництва; спільна проєктна робота та громадські заходи [2, с 160-161].

Одним із ключових аспектів взаємного навчання є розвиток у студентів важливих навичок, які потрібні для професійного та особистісного зростання. Такі якості, як уміння працювати в команді, здатність до критичного мислення, вміння комунікувати й аргументувати свої думки, стають невід'ємною частиною процесу навчання. Студенти отримують можливість на практиці вдосконалити свої навички, отримати зворотний зв'язок від однолітків та навчитися оцінювати як власні досягнення, так і роботу своїх колег. Це також сприяє формуванню у студентів здатності до саморефлексії – вони розмірковують над власними знаннями, навчаються критично оцінювати свою роботу [1, с 8-9].

Peer-to-peer навчання в контексті розвитку та популяризації медіації має значний потенціал для створення середовища, своєрідного хабу, де учасники можуть розвивати навички медіації в інтерактивний і практичний спосіб. За допомогою моделі, студенти вчаться один у одного, беручи участь у практичних тренінгах, симуляціях і обговореннях, які покликані розвинути ключові компетенції медіатора – від комунікативних навичок до управління конфліктами. Це не лише підвищує рівень знань у галузі медіації, але й формує культуру ненасильницького вирішення конфліктів у молодіжному середовищі.

У рамках проєкту «Етика миру:бачення молоді» спільно з ГО «YMCA», на базі кафедри соціології «КПІ ім. Ігоря Сікорського» було реалізовано освітню діяльність, використовуючи метод peer-to-peer для студентів молодших курсів спеціальності «Соціологія» та «Психологія». У ході реалізації цього проєкту було проведено низку практичних тренінгів, де студенти старших курсів ділилися досвідом, отриманим під час власного навчання, практики або ж роботи. Завдяки цьому учасники змогли не тільки засвоїти теоретичну частину медіації, миротворчості та конфліктології, але й спробувати на практиці вирішити конфліктні ситуації та зрозуміти особливості поводження в конфлікті, позиції та інтереси конфліктуючих сторін за допомогою різноманітних колективних вправ та завдань.

Однією з найбільших переваг таких тренінгів стала можливість створити атмосферу довіри та відкритості, де кожен учасник міг відчувати себе рівноправним учасником процесу, а не лише студентом, що засвоює матеріал. Під час занять, учасники ділилися своїми думками, виконували завдання в групах, коментували різні сценарії конфліктів, і разом обговорювали можливі шляхи вирішення. Такі дискусії не тільки посилили розуміння теми, але й сприяли формуванню цінних навичок критичного мислення, вміння слухати та комунікації, що є необхідним для майбутніх медіаторів та важливі для ефективної взаємодії в повсякденному житті.

Крім того, цей досвід дав змогу побачити на практиці, як працює модель peer-to-peer, яка стимулює активне залучення кожного учасника в процес навчання та обміну знаннями. Такий підхід допоміг створити атмосферу взаємної підтримки та співпраці, де всі відчували себе частиною спільноти, що має спільну мету та підвищило мотивацію учасників до подальшого вивчення та поширення медіаційних практик у ширшому університетському середовищі.

Отже, peer-to-peer модель є дієвим інструментом для популяризації та розвитку медіації в університетському середовищі, який дозволятиме створити міцний фундамент для майбутніх медіаторів, сприятиме формуванню взаємної довіри, розвитку практичних навичок та медіаційної культури в університеті.

Література:

1. Boud D., Cohen, R. , Sampson J. Peer learning in higher education: Learning from and with each other. Routledge, 2013. 192 с.
2. Chandra S., Palvia S. Online education next wave: Peer to peer learning. *Journal of Information Technology Case and Application Research*. 2021. № 23(3). С. 157-172.

THE ROLE OF MEDIATION PRACTICE DURING THE EDUCATIONAL PROCESS IN FORMING THE PROFESSIONAL SKILLS OF A LAWYER

РОЛЬ МЕДІАЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК ПРАВНИКА

Herasymova Kristina
second (master's) level student
Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych
Chernivtsi, Ukraine

Герасимова Крістіна Вікторівна
здобувач освіти другого (магістерського) рівня
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна
Науковий керівник – Л.Б. Нестеренко

Вступ. Вирішення спорів є чи не однією із основних вмінь освіченого правника. Важливість медіації в практиці юриста є очевидною та обґрунтованою з точки зору західних досліджень та застосування цього підходу при вирішенні не тільки повсякденних конфліктів, але й спорів які зустрічаються у стінах університету. Медіація відрізняється від інших альтернативних вирішень спорів як своєю легкістю в розумінні підходу до процесу, так і націленістю на емоційний та психологічний стан сторін. На нашу думку такий інструмент є дієвим не тільки для бізнесу та сімейним зв'язкам, але й в стінах університетів, адже він не тільки допомагає сторонам дійти згоди, а й залагодити стосунки шляхом розуміння почуттів та вчинків іншої сторони. Відповідно до аналізу останніх років, можна побачити, що конфлікти з'являються надзвичайно часто. Ми можемо зауважити, що за допомогою медіації конфлікти ставали рідшими й миротворча діяльність стала популярнішою. [1]

Управління конфліктами за допомогою суду, арбітражу авжеж має достатній вплив, проте чи зупиняє це конфлікти надалі як загалом, так і в університетському просторі? Чи сприяє це уникненню в майбутньому конфліктів?

Виклад основного матеріалу. Університет – це простір не тільки для розвитку професійних навичок, а й поле взаємодій та комунікації. Як і в кожному професійному полі завжди виникають непорозуміння та

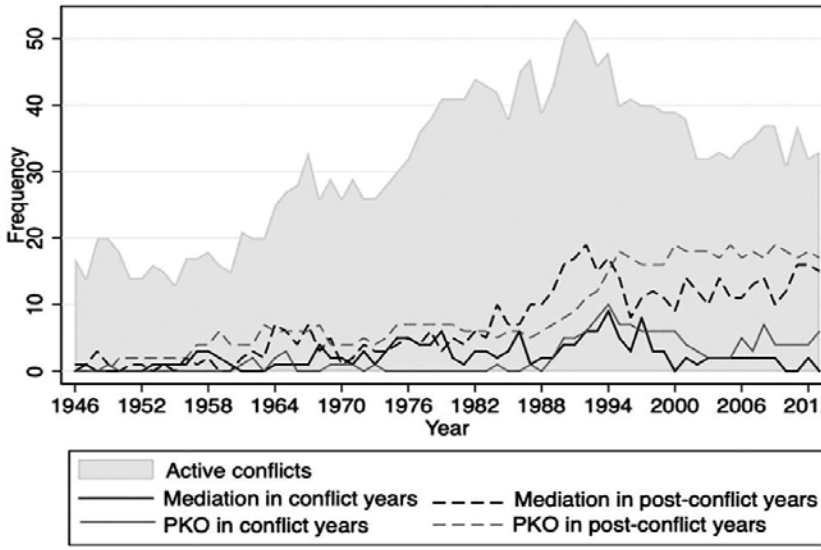

конфлікти, яких майже ніколи неможливо уникнути. Такі спори призводять до небажаної репутації та складної комунікації між сторонами, що ускладнює навчальний процес як для здобувачів, так і для осіб, які надають освітні послуги. На мою суб'єктивну думку, такі конфлікти мають більше негативне забарвлення навіть якщо вони вирішені між сторонами шляхом компромісу. Проте цього можна запобігти.

Медіація у вищих навчальних закладах – є не тільки потрібною річчю з точки зору врегулювання конфліктів, але й для дослідження її феномену студентами юридичних факультетів. У підтвердження вищезазначеного глибше зануримось в дослідження усіх аспектів такого нововведення.

Найперше потрібно звернути увагу на підхід створення такої новації на базі університету. Якщо ж створити об'єднання практикуючих медіаторів, які будуть займатися як практичною так і науковою стороною із залученням студентів, – це допоможе не тільки розвивати медіацію в країні, а й дасть простір для досліджень та поглиблення знань в цій сфері. Як на мене, це є важливою галуззю дослідження для юристів, адже саме вони розглядають конфлікти більшу частину свого життя. Створивши організацію на базі університету юристи зможуть практично побачити проблематику зсередини та саме це дасть змогу не тільки врегульовувати конфлікти шляхом медіації, а й законодавчо врегулювати та усунути низку проблем з якими зіштовхуються медіатори-практики.

Така пропозиція має на меті глобальний вплив на нове покоління, що дасть змогу не просто вирішувати конфлікти, а навчити не входити у конфліктні ситуації. Взявши до уваги такий підхід, ми навчимо нове покоління врегульовувати конфлікти шляхом домовленості, що буде сприяти миротворчості не тільки на національному рівні, але й на глобальному. Ширше ми можемо розглянути цей вплив через призму війн, які зараз є чи не найбільшою проблемою більшості світу. Необов'язковий характер медіації подобається сторонам спору, які бажають зберегти контроль протягом переговорів, і міжнародним гравцям, які шукають відносно дешеві засоби впливу на конфлікт. [2] Бердслі та ін. визначають фасилітацію, формулювання та маніпуляцію як ключові форми медіації. [3] Покращуючи потік достовірної інформації та допомагаючи воюючим сторонам розкрити свої справжні уподобання, медіація покращує якість діалогу між сторонами та допомагає їм у вирішенні конфлікту. Медіація також протидіє хвилюванню щодо відступництва та пропонує позитивні та негативні стимули для підштовхування воюючих сторін до миру. Відповідно, це врівноважує стимули до експлуатації, які можуть призвести до зриву процесу вирішення конфлікту. Медіація пропонує міст до домовленостей, що забезпечують самозабезпечення, і підвищує ймовірність припинення відкритих військових дій. [4]

Тобто з таких досліджень можна побачити, що чим раніше ми почнемо популяризувати та впроваджувати медіацію в нашій країні шляхом об'єднання її з навчанням тим швидше ми зможемо доходити домовленості навіть між гостро конфліктними відносинами.

Якщо ж говорити про недоліки таких нововведень, то очевидним є те, що такі дослідження можуть бути достатньо коштовними відповідно до економічної ситуації нашої країни у такий час. Для такого введення також є велика проблема у кадровому аспекті. Враховуючи масштаби нашої країни виникає потреба у більшій кількості медіаторів. Проте відповідно до технологій цього часу не буде проблемою в залученні іноземних медіаторів. Отже, можна виділити такі переваги та недоліки. До переваг можна віднести:

- зменшення конфліктних ситуацій не тільки в університетських стінах, але й в зовнішньому світі;
- миротворча обізнаність молодого покоління;
- інвестиція в майбутнє шляхом ефективного навчання майбутніх юристів;
- поглиблення знань в галузі медіації та зменшення навантаження на національні структури, що вирішують спори;
- юридичне врегулювання процесу медіації.

Якщо що зазначати про недоліки, то можна виділити декілька з них:

- виділення серйозного матеріального забезпечення на реалізацію ідеї;
- недостатня кількість спеціалістів, які б могли охопити більший спектр проблем;
- невелика кількість інформації та недостатнє дослідження предмета.

Висновок. Отже, враховуючи вищезазначене можна зауважити, що ідея впровадження медіаційного простору в стінах університету не тільки буде мати позитивний ефект для практичного майбутнього юристів, але й дасть змогу досліджувати проблематику та генезу медіації загалом. Впровадження структурно – врегульованої організації на базі університету має не тільки внутрішній інтерес, але й зовнішній, в майбутній перспективі. Тож на мою суб'єктивну думку не дивлячись не певну кількість недоліків такого впровадження, це може забезпечити процвітання та освіченість майбутніх юристів.

Література:

1. Clayton, Govinda, and Han Dorussen. "The Effectiveness of Mediation and Peacekeeping for Ending Conflict." Journal of Peace Research 59, no. 2 (2022).
2. Clayton Govinda (2013) Relative rebel strength and the onset and outcome of civil war mediation. Journal of Peace Research 50(5): 609–622.
3. Beardsley Kyle C, Quinn David M, Biswas Bidisha, Wilkenfeld Jonathan (2006) Mediation style and crisis outcomes. Journal of Conflict Resolution 50(1): 58–86.
4. Gurses Mehmet, Rost Nicolas, McLeod Patrick (2008) Mediating civil war settlements and the duration of peace. International Interactions 34(2): 129–155.

MODERNIZATION OF THE EDUCATION ENVIRONMENT THROUGH THE INTRODUCTION OF MEDIATION SERVICES

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЙНИХ СЛУЖБ

Голинська М. І.
Доцент кафедри теорії держави і права ЛТЕУ,
координатор медіаційної служби ЛТЕУ

Holynska M. I.
Associate professor of the department department of theory of state and law,
coordinator of the mediation service

Роздумуючи про модернізацію, ми думаємо про покращення, тобто, модернізація автоматично асоціюється з позитивним процесом змін. Цей світ завжди змінювався, проте динаміка останніх десятиліть демонструє, що час змін суттєво пришвидшився. Те, що колись змінювалось протягом десятиліть, сьогодні може змінитись протягом хвилини. Раніше для навчання потрібно було йти в бібліотеку і проводити ретельне дослідження прочитавши не одну книгу. Сьогодні перебуваючи вдома можна скористатись інтернетом чи штучним інтелектом і отримати інформацію в лічені секунди. Про що це свідчить? Напевно, про те, що підхід до навчання буде мінятись. Вже є запит на модернізацію освітнього процесу. Але це тільки початок.

Враховуючи розвиток технологій ми маємо аналізувати майбутній запит людей. Якщо технології зможуть нас замінити в багатьох сферах, тоді яка наша місія? Можливо, відповідь лежить на поверхні. В час, коли не варто опрацьовувати інформацію, варто вдосконалювати ті навики, які ніколи не зможуть осягнути технології. Це емпатія, емоційний інтелект (вміння аналізувати свої емоції, керувати ними, опановувати їх та ін.), комунікативні навики: взаємодія з іншими, вміння домовлятись, шукати компроміс (консенсус).

Отже, в час змін освітнє середовище повинне модернізуватись в правильному напрямку. Максимально намагатись підготувати молодь до екологічного способу спілкування в майбутньому. Тобто, потрібно працювати над тим, щоб у школах закладались правильні цінності, які в університетах тільки вдосконалюватимуться.

Для того, щоб зрозуміти, як медіаційна служба може посприяти модернізації освітнього середовища, варто з'ясувати, яка ж мета її діяльності. Мета полягає в наступному:

- укріплення атмосфери порозуміння при реалізації освітнього процесу;
- організація надання послуг медіації (очно чи онлайн);
- проведення заходів з украплення культури мирного вирішення спорів. [2]

Для багатьох усвідомлення значення медіаційних служб в навчальних закладах до кінця не пропрацьоване. Це не дивно з ряду причин, по-перше, для того, щоб запроваджувати медіаційну службу в закладі освіти (ЗО), потрібно, щоб в цьому ЗО був медіатор (медіатор – це спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію [1, ст. 1]). Звичайно, що організувати та забезпечити таку кількість медіаторів в освітньому середовищі, це складна задача і процес. Проте, важливо задуматись над таким явищем і як його правильно вводити. Адже це може послужити запорукою набуття учнями та здобувачами вищої освіти навичок важливих для життя, як професійного так і особистого.

У медіаційної служби великий потенціал, якщо правильно пропрацювати усі моменти. Як координатор медіаційної служби Львівського торговельно – економічного університету перед тим, як запускати службу довелось зважити багато нюансів. Перше питання, яке виникло в університеті – про доцільність такої служби, адже в університеті є освітній омбудсмен, одним із завдань якого є врегулювання конфліктів. Це контроверсійне питання, чи варто обмежуватись одним способом вирішення конфліктів. Зрештою, як зазначалось раніше, мета служби не тільки у вирішенні конфліктів. Тому, не варто обмежувати можливості та інструменти для молоді пізнавати себе, свої цінності, дізнаватись про комунікаційні навички, конфлікти, взаємодію з соціумом та ін.

Чому це все важливо? Є ряд підстав, які свідчать про необхідність подальшої модернізації освітнього середовища через запровадження медіаційних служб. Для прикладу, перед запуском медіаційної служби в університеті проведено онлайн опитування, де поставлено ряд питань студентам, щоб зрозуміти, чи актуальною буде медіаційна служба в нашому навчальному закладі. Приклад поставлених запитань: «Яку ситуацію ви сприймаєте саме як конфлікт»; «Як ви ставитесь до конфліктів»; «Коли ви маєте конфлікт, чи готові звернутись по допомогу до стороннього спеціально підготовленої особи, щоб розв'язати конфлікт ефективно?»;

«Коли ви мали конфлікт, що згодом сприймаєте як те, що конфлікт розв'язано?»; «Чи існує процедура, якою ви можете скористатись, коли трапився конфлікт в університеті?». Зробивши таке опитування вдалось проаналізувати погляд студентів на розуміння та сприйняття «конфлікту», їх обізнаність про ресурси університету, які допоможуть їм вирішувати негативні ситуації, які відбулись з ними в навчальному закладі.

Опитування пройшли студенти різних факультетів, відповіді продемонстрували дуже багатогранне розуміння «конфлікту», також, великий відсоток не обізнаний про можливі варіанти вирішення конфлікту в університеті. Відповідь студентів на запитання : «Чи існує (чи відомо вам про існування) конкретний підрозділ та/чи уповноважені особи, які опікуються розв'язанням внутрішньоуніверситетських конфліктів?» розділилось порівно 50:50 (так:ні). Це змушує замислитись над масштабом проблеми, яку потрібно вирішити. Перший крок – запровадження медіаційной служби; другий – активне інформування студентів усіх курсів, усіх факультетів про те, що таке конфлікт, які є шляхи його вирішення, які підрозділи займаються цим в університеті.

Запровадження та популяризація медіації в Україні має довгий та тернистий шлях, суспільство, на жаль, продовжує мислити стереотипами та не готове переосмислити переваги вміння досягати консенсусу. Зрозуміло, що одним з чинників, які не дають масштабувати розвиток медіації та вивести його на новий рівень є повномасштабне вторгнення. Багато медіаторів не можуть якісно продовжувати свою діяльність, бо пріоритети змістились на порятунок життя, а не професійний розвиток. Закон «Про медіацію» було прийнято в кінці 2021 року, повномасштабна війна почалась на початку 2022 р., це той фактор, який не сприяє розвитку та популяризації послуги в суспільстві.

Враховуючи усі обставини, ми повинні використовувати можливості, які виникають в країні для популяризації медіації в суспільстві. Запровадження медіаційних служб в навчальних закладах – це той чинник, який допоможе молоді переформувати своє ставлення до екологічного спілкування, а також це можливість для медіаторів популяризувати процедуру, оскільки учні та студенти отримавши інформацію про медіацію можуть поширювати її в своїх сім'ях, серед рідних та друзів.

У будь – якій сфері – політиці, бізнесі, освіті чи особистих стосунках покладатись на те, що люди «розберуться» самі, часто призводить до непорозуміння або втрачених можливостей. Про це варто пам'ятати.

Література:

1. Закон України «Про медіацію». Електронний ресурс: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text
2. Положення про медіаційну службу Львівського торговельно – економічного університету. Електронний ресурс: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Mediaciina_sluzhba/Doc/Polozhennja_Mediaciina_sluzhba.pdf

MEDIATION CLAUSE IN ONLINE PLATFORM USER AGREEMENTS: THE CASE OF ONLYFANS

МЕДІАЦІЙНЕ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ В УГОДАХ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ: НА ПРИКЛАДІ ONLYFANS

Golovko O.
Senior Lecturer of the Department of Intellectual Property and Private Law, PhD in Law, Senior Researcher
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute,
Kyiv, Ukraine

Головко О.М.
старша викладачка кафедри інтелектуальної власності та приватного права, кандидатка юридичних наук, старша дослідниця,
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського,
м. Київ, Україна

Медіаційні застереження в угодах про використання онлайн-платформ є важливим інструментом для вирішення спорів. Така норма в договорі є особливо актуальною, якщо йдеться про транскордонні спори. Безперечно, медіація має переваги при вирішенні кейсів з використання онлайн-платформ. Пропонуємо доторкнутись до деяких аспектів теми медіаційних застережень та того, як їх наявність в користувацьких угодах може впливати на права користувачів онлайн-платформ. Для огляду пропонуємо зануритись в умови для користування платформою OnlyFans, яка дедалі більше набуває популярності в Україні.

Вона обрано недаремно, адже саме в її користувацькій угоді платформи передбачено медіаційне застереження (далі – МЗ). Окрім цього, варто розглянути ризики, з огляду на специфіку контенту користувачів платформи. Умовами регулювання бізнесу на платформі OnlyFans, останні

оновлення яких датуються серпнем 2024 р., передбачено звернення до медіаційних служб. Цікаво, що в даних положеннях зазначено провайдерів таких послуг: Центр ефективного вирішення спорів (CEDR) у Лондоні та Міжнародний центр вирішення спорів (ICDR) у Нью-Йорку. Окрім цього, з одного боку, йдеться про взаємну добросовісність при згоді на процедуру медіації. В той же час, «будь-яка спроба досягти угоди через медіацію щодо врегулювання спору не впливатиме на права сторін на початок юридичних процедур у будь-який час до, під час або після медіаційного процесу, як це передбачено в Умовах використання» [1]. Тобто звернення до медіатора не перекреслює можливість користувача застосовувати інші правові механізми захисту, наприклад, звернутись до суду.

У разі виникнення спору між платформою та користувачем, останній зобов'язаний повідомити платформу та погодитись на медіацію перед поданням будь-якого позову [2]. В той же час, для бізнес-користувачів (кріейторів контенту) визначено зобов'язання повідомити платформу перед ініціюванням будь-якого правового процесу та, за запитом OnlyFans, передати спір на медіацію до подання позову до суду. Це положення є істотною умовою, яка передбачає можливість користуватись платформою OnlyFans. Надзвичайно цікаво розглядати ці положення з точки зору добровільності процедури медіації, адже, ще не знаючи специфіки потенційного спору, користувачі беруть на себе зобов'язання погодитись на медіацію. При цьому не зазначено, в які строки очікувати запит від OnlyFans на медіацію.

Певної визначеності в схожих ситуаціях по МЗ вже має грецька юридична практика. В Греції питання медіації регулює Закон № 4640/2019. Зокрема, ним визначено випадки, коли спір може бути переданий на медіацію. Одним з них є наявність в договорі МЗ. Цей закон вимагає, щоб угода про проведення медіації містила опис спору. Звертаємо увагу, що МЗ, це про потенційно можливий спір, який фактично ще не виник. Сторони не можуть знати про зміст можливого спору на момент передбачення МЗ в угоді. Таким чином, описати такий спір на етапі включення в угоду МЗ практично неможливо. Який же алгоритм дій у таких випадках? Навіть за наявності МЗ сторони мають письмово повторно підтвердити свою згоду на передання свого спору до медіації після його виникнення. Це фактично нівелює положення про МЗ у договорі. І суди Греції трактують положення закону саме так. Тому, в практиці застосування МЗ важливо, щоб враховувалось волевиявлення сторін на момент укладення угоди, в змісті якої передбачається звернення до медіатора у разі виникнення спору, який стосується предмету такого договору [3].

З одного боку, який тоді сенс таких МЗ; з іншого боку, практика письмового повторного підтвердження сторонами своєї згоди на передання спору до медіації після його виникнення виглядає цілком прийнятною саме у випадках наявності МЗ в користувацьких угодах онлайн-платформ. Однак, у випадку з OnlyFans це найбільш ймовірно за умови, якщо ви перебуваєте в Європейській економічній зоні.

Політика розгляду скарг OnlyFans має уточнення з приводу МЗ щодо споживачів ЄС/ЄЕЗ, то зазначено наступне: «Якщо ви перебуваєте в Європейській економічній зоні, ви можете, але не зобов'язані, звернутися до служб медіації, які займаються споживчими спорами для вирішення будь-якого спору з нами через платформу Європейського онлайн-врегулювання спорів (ODR). Ми не зобов'язані брати участь у процедурах альтернативного вирішення спорів (за винятком дуже обмежених обставин)» [4]. Виглядає так, що перебування користувача платформи в Європейській економічній зоні знімає зобов'язання як його, так і OnlyFans щодо обов'язкової участі в медіації, а врегулювання спору можливе за правилами, визначеними ЄЕЗ, що включають, але не обмежуються медіацією.

Деякі автори підкреслюють, що OnlyFans асоціюється з різними формами гендерно зумовленого насильства (ГЗН), зокрема доксингом (публічним розголошенням приватної інформації) та капінгом (незаконним записом і розповсюдженням відвертого контенту). Такі дії не лише порушують право на приватність, а й наражають творців контенту на подальші переслідування та потенційні загрози [5, с. 45].

Припускаємо, що більшість таких кейсів на OnlyFans може мати характер «чутливих», що включає поняття гендерно зумовленого насильства (далі – ГЗН). Британська організація «Рада відновного правосуддя» пропонує визначення «чутливого» випадку, який поруч з іншими, включає фактичне застосування чи погрози серйозного насильства чи сексуального насильства та/або ризик повторного заподіяння шкоди [6, с. 26]. В той же час, Стамбульська конвенція визначає, що ГЗН – це насильство, спричинене нерівністю між жінками та чоловіками, яке є результатом соціальних, культурних та історичних факторів та включає наступні форми: фізичне, психологічне, сексуальне, цифрове, економічне [7].

Важливо, щоб медіатори, які працюють в кейсах з підвищеним ризиком ГЗН, були обізнані про тактику DARVO та були спроможні відмежовувати прояви співпраці від інших моделей поведінки в конфлікті. Варто зазначити, що DARVO («Заперечення, Атака та Зміна ролей жертви

й правопорушника») є тактикою психологічної маніпуляції. Наявність МЗ у справах з високим ризиком ГЗН нівелює його обов'язковість, оскільки може бути використана для зловживання процедурою медіації.

Відповідно до ст. 48 Стамбульської конвенції, існує пряма заборона обов'язковості процедури альтернативного вирішення спорів, зокрема, медіації у справах, що стосуються всіх форм насильства щодо жінок. Ця заборона базується на визнанні того, що постраждалі від ГЗН часто стикаються зі значними дисбаланс влади, що робить їх вразливими до примусу під час процедури медіації [8]. У Пояснювальному звіті до Конвенції підкреслюється, що медіація може мати шкідливі наслідки для потерпілих, зокрема, спричиняти повторну віктимізацію та посилювати динаміку контролю, яку застосовують кривдники.

В цьому контексті надзвичайно важливими є зміни до національного законодавства, які передбачають неприпустимість обов'язкового характеру альтернативних процесів з вирішення спорів, у тому числі посередництва, примирення, медіації, щодо всіх форм насильства за ознакою статі [9].

Таким чином, медіаційне застереження дедалі частіше стає невід'ємним елементом користувацьких угод онлайн-платформ. Це спрощує досягнення домовленостей в кейсах, які мають національний та, тим паче, міжнародний приватноправний характер. Однак, важливо, щоб національне законодавство також передбачало умови, за яких медіаційні застереження є неприпустимим, навіть якщо його наявність є обов'язковою умовою користувацької угоди. Важливо враховувати, що передбачення медіаційного застереження в користувацьких угодах чи політиках онлайн-платформ, подібних до OnlyFans створюють ризик зловживань, зокрема тими користувачами, для яких звичним є застосування тактики DARVO. Тому, національним та міжнародним законодавством мають бути чітко окреслені підстави для неможливості застосування медіаційного застереження, включно для кейсів з високими ризиками ГЗН.

Видається доцільним врахування вищеописаного кейсу у викладанні студентам медіації в юридичній практиці. Також важливо звернути увагу юридичних клінік, в яких студенти практикуються інформуванню про медіацію, щодо випадків, у яких медіаційне застереження недопустиме, а в яких, навпаки, може попередити поглиблення конфлікту. Саме практична складова дасть змогу університетським спільнотам впроваджувати медіацію максимально ефективно, залучати медіаторів для взаємодії зі студентами, а також оцінювати медіабельність з професійної точки зору. Аналіз студентами користувацьких угод різних

онлайн-платформ щодо наявності медіаційного застереження чи зазначенням про медіацію як одого з варіантів врегулювання конфліктів сприятиме їх дослідницькому азарту та стимулюватиме бажання ще більше дізнаватись про практичну складову сфери медіації.

Література:

1. Business regulation terms of OnlyFans. URL: https://onlyfans.com/platform-business-regulation-terms
2. Terms of Service. URL: https://onlyfans.com/terms
3. Mediation in Greece on platform Mediation-Help. URL: https://www.mediation-help.com/en/about-mediation/greece/
4. Complaints policy. URL: https://onlyfans.com/transparency-center/complaints
5. Cılızoğlu, M. D. Online Sex Work of Women on OnlyFans: Oppression or Empowerment? // Kadın/Woman 2000. 2024. T. 25, №1. C. 39–56. URL: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3702876
6. RJC Practitioners Handbook. Restorative Justice Council. 2016. URL: https://restorativejustice.org.uk/sites/default/files/resources/files/Practitioners%20Handbook_0.pdf
7. Istanbul Convention. Action against violence against women and domestic violence. URL: https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention
8. European Forum for Restorative Justice. Gender Based Violence Working Group. URL: https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2022-02/EFRJ%20paper%20on%20GBV%20to%20the%20EC%20(1).pdf
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі: Закон України №4073-IX від 20.11.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4073-IX#Text

CONFLICT MANAGEMENT IN HEALTHCARE INSTITUTIONS

МЕНЕДЖМЕНТ КОНФЛІКТІВ У ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Holovchuk Y.O.
PhD in Economics,
Head of the Department of Management and Marketing
National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya,
Vinnytsya,Ukraine

Головчук Ю.О.
кандидат економічних наук,
завідувач кафедри менеджменту та маркетингу
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова
м. Вінниця, Україна

Конфлікти є невід'ємною частиною життя, особливо у складних та багатогранних системах, таких як заклади охорони здоров'я (ЗОЗ). У медичній сфері конфлікти можуть виникати між пацієнтами і медичним персоналом, між членами команди або навіть між адміністрацією та співробітниками. Ефективний менеджмент конфліктів є критично важливим для забезпечення високої якості медичних послуг, підтримки здорової робочої атмосфери та задоволеності пацієнтів.

Таблиця 1 – Природа конфліктів у закладах охорони здоров'я

Причини	Фактори виникнення конфліктів
Комунікаційні проблеми	Непорозуміння між медичним персоналом і пацієнтами можуть призводити до розчарування та стресу
Різні цінності та переконання	Медичні працівники можуть мати різні погляди на лікування, що може призвести до незгоди
Стрес та емоційне напруження	Високі вимоги, терміни та емоційні ситуації можуть підвищувати рівень стресу, що ускладнює комунікацію
Обмежені ресурси	В умовах обмежених ресурсів, таких як час, гроші або обладнання, конкуренція за ресурси може викликати конфлікти

Ефективний менеджмент конфліктів у ЗОЗ вимагає впровадження стратегій, які сприятимуть їх вирішенню. Розглянемо ключові підходи:

1. Проактивна комунікація – передбачає створення відкритого комунікаційного середовища, де всі учасники можуть вільно висловлювати свої думки, побоювання та пропозиції. Регулярні зустрічі, наради або групові обговорення допомагають виявляти проблеми ще на ранніх стадіях, що дозволяє оперативно реагувати на них і запобігати переростанню в конфлікт. Така комунікаційна модель сприяє формуванню довірливих відносин між членами команди та покращує загальний психологічний клімат у колективі.

Крім того, важливо активно залучати учасників до зворотного зв'язку, наприклад, через опитування або анонімні скриньки для пропозицій, щоб кожен міг висловитися, навіть якщо йому складно це зробити відкрито. Організація тренінгів з комунікативних навичок, таких як активне слухання, ненасильницька комунікація та вирішення конфліктів, також сприяє розвитку проактивної комунікації, роблячи її ефективним інструментом у запобіганні конфліктам в організації [1, с.1327-1330; 2, с. с.123-140].

2. Навчання навичкам вирішення конфліктів є важливим напрямком підтримки здорової робочої атмосфери. Працівники повинні мати чітке уявлення про те, як застосовувати стратегії, такі як активне слухання, емпатія та вміння вести переговори. Ці навички дозволяють ефективніше взаємодіяти один з одним, швидше виявляти та вирішувати потенційні конфлікти.

Розуміння емоційних станів колег і здатність поставити себе на їхнє місце допомагають уникнути непорозумінь та знизити напруження. Для досягнення найкращих результатів навчання повинно бути регулярним і включати практичні вправи. Важливо, щоб тренінги містили реальні кейси та ситуації, з якими працівники можуть зіткнутися на робочому місці [3; 4].

3. Посередництво є ефективним методом вирішення конфліктів, особливо коли ситуація вийшла за межі, які можна врегулювати через безпосереднє спілкування. Нейтральна третя сторона, посередник, може допомогти учасникам конфлікту розібратися в проблемі без емоційного тиску та знайти взаємовигідне рішення. Посередник не лише виступає в ролі «моста» між сторонами, але й забезпечує структуру та правила,

що дозволяють уникнути ескалації. Залучення посередника є корисним також тому, що він має спеціальні навички для збереження нейтралітету та об'єктивного погляду на ситуацію. Це дозволяє сторонам краще зрозуміти один одного, зменшити напруження та знайти компроміс, який задовольнить усіх учасників. Крім того, посередництво сприяє відновленню довіри та встановленню довготривалих позитивних взаємин, що є особливо важливим у робочих колективах або освітніх середовищах, де люди продовжують співпрацювати й після розв'язання конфлікту.

4. Визначення спільних цілей є важливим кроком для зниження напруженості в колективі та зміцнення командної роботи. Коли всі учасники конфлікту об'єднані навколо загальної мети, як-от підвищення якості медичних послуг, це допомагає переорієнтувати їхню енергію з суперечок на конструктивну співпрацю. Спільні цілі дозволяють працівникам бачити в колегах партнерів, а не опонентів, що зменшує особисту напругу та сприяє формуванню згуртованої команди. Зосереджуючись на досягненні високого рівня якості медичних послуг, учасники колективу краще усвідомлюють цінність взаємодопомоги та ефективної комунікації. Такий підхід дозволяє уникнути конфліктів, що можуть виникати через особисті інтереси, та створює середовище, де кожен відчуває свою відповідальність за спільний успіх.

5. Аналіз причин конфлікту є необхідним для глибокого розуміння ситуації та запобігання подібним випадкам у майбутньому. Розгляд факторів, що призвели до напруженості, допомагає виявити не лише поверхневі проблеми, а й глибинні, системні причини, які можуть періодично провокувати конфлікти. Це можуть бути організаційні недоліки, незрозумілі посадові обов'язки, нерівномірний розподіл ресурсів або нестача підтримки з боку керівництва. Важливо підходити до аналізу об'єктивно і систематично, залучаючи як безпосередніх учасників конфлікту, так
6. і незалежних фахівців для отримання повної картини [4; 5, с. 18-21].

Отже, менеджмент конфліктів у ЗОЗ є важливою складовою для забезпечення ефективності роботи та високої якості медичних послуг. Розуміння природи конфліктів, впровадження проактивних стратегій комунікації та навчання навичкам вирішення конфліктів є ключовими елементами для створення позитивного середовища в ЗОЗ. Зрештою, ефективний менеджмент конфліктів сприяє не тільки покращенню роботи медичних установ, але й забезпеченню задоволеності пацієнтів та медичного персоналу, що є основою успішної діяльності в сфері охорони здоров'я.

Література:

1. Dybchuk L., Holovchuk Y., Nahorna O., Yashchenko M., Svyry O., Kunets K. Digital Content Marketing: Optimisation of Content in the Distribution Policy System of Trade and Agro-Industrial Enterprises. *Economic Affairs*, Vol. 69 (03), pp. 1325-1335, 2024. URL: https://economicaffairs.co.in/Journal/abstract/id/NjUyOQ==/?year=2024&month=September&volume=Volume%2069&issue=Issue%203
2. Головчук Ю. О. Інноваційні засади формування маркетингових стратегій регіонального розвитку туризму в умовах нестабільності: дис. д-ра. екон. наук : 08.00.05. Одеса, 2024. 456 с. URL: https://ontu.edu.ua/download/dissertation/disser/2024/disser-Golovchuk.pdf
3. Голод А. П., Штойко П. І., Головчук Ю. О. Концептуальні засади туристичної регіоналістики. *Географія та туризм*. 2022. Вип. 68. URL: http://www.geolgt.com.ua/images/stories/zbirnik/vipusk68/v681.pdf
4. Графська О. І., Головчук Ю. О., Четирбук О. Р. Теоретичні засади дослідження туристичної інфраструктури як інноваційної основи регіонального розвитку туризму. *Інфраструктура ринку,* 2022, №66. DOI: https://doi.org/10.32843/infrastruct66-26
5. Черевко О. В., Бєлоусова Н. В., Головчук Ю. О. Теоретико-методологічне забезпечення розвитку економіки регіонів України. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. №4. С. 17-25. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2022/02/4.21._topic_-Cherevko-O.V.-B%D1%96elousova-N.V.-Golovchuk-J.%D0%9E.17-25.pdf

MEDIATION IN UNIVERSITIES: A TOOL FOR EFFECTIVE CONFLICT RESOLUTION IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

МЕДІАЦІЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ: ІНСТРУМЕНТ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Hots-Yakovlieva O.V.
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Civil Law Disciplines and Labour Law named after prof. O.I. Protsevskiy,
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
Kharkiv, Ukraine

Гоц-Яковлєва О.В.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права
імені професора О.І. Процевського
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна

Конфлікти й спори завжди були та залишаються постійними супутниками процесу суспільного розвитку. Вони виникають у різноманітних сферах суспільних відносин, в тому числі і в освіті. В умовах динамічного освітнього процесу в університетах дедалі частіше виникають ситуації, які потребують компетентного підходу у врегулюванні конфліктів.

В освітньому середовищі досить багато аспектів, де можуть виникати розбіжності між учасниками освітнього процесу – як між студентами, так і між викладачами, а також між студентами і викладачами, між викладачами і адміністрацією університету. Причинами цього можуть бути міжособистісні непорозуміння, культурні відмінності та мовні бар'єри (особливо, якщо заклад освіти мультинаціональний), етичні принципи, різні точки зору в дослідницькій діяльності, навчальне навантаження тощо.

Ефективним способом врегулювання будь-яких конфліктів у світовій практиці давно вже визнана медіація. І нещодавно законодавство України поповнилося Законом «Про медіацію», відповідно до якого «медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються

запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [1]. Тож, важливим інструментом для створення здорового освітнього середовища стає впровадження медіаційних служб в університетах, оскільки це дозволяє забезпечити врегулювання конфліктів і сприяє підвищенню якості навчального процесу. Основна мета таких служб – забезпечення ефективного посередництва при розбіжностях, яке допоможе уникнути ескалації конфліктної ситуації та поглиблення проблем у відносинах між учасниками освітнього процесу.

В основі функціонування медіаційних служб в університетах лежать ключові принципи медіації, зазначені в ст. 4 Закону «Про медіацію»: «медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації». Добровільність передбачає, що всі сторони конфлікту беруть участь у процесі врегулювання за власним бажанням, що, в свою чергу, значно підвищує мотивацію до досягнення порозуміння. Неупередженість медіатора сприяє створенню атмосфери довіри між сторонами, адже він виступає як нейтральна сторона, яка не має зацікавленості в результаті. До того ж, враховуючи специфіку освітнього середовища та необхідність психологічно комфортних умов для проведення медіації, медіаторами можуть виступати не лише викладачі, а й здобувачі освіти, які мають відповідні навички. Конфіденційність медіаційного процесу дозволяє учасникам відкрито висловлювати свої думки та погляди, що створює простір для щирого діалогу. Вищезазначене забезпечує всім учасникам освітнього процесу можливість звернутися за допомогою при виникненні конфлікту, незалежно від їхнього соціального чи академічного статусу.

Тож, використання медіаційних служб сприяє поліпшенню психологічного клімату в академічному середовищі, підвищенню задоволення від навчання та роботи, зменшенню рівня тривожності серед учасників навчального процесу і загальне покращення навчальних результатів.

Також слід відмітити, що, крім безпосереднього врегулювання конфліктів, медіаційні служби виконують важливу освітню функцію. Зокрема, вони сприяють формуванню у студентів і викладачів навичок комунікації, самоконтролю, аналізу конфліктних ситуацій та врегулювання конфліктів. За допомогою тренінгів, практичних занять тощо медіатори навчають учасників освітнього процесу різним технікам спілкування, які допомагають уникати конфліктів і конструктивно виходити з конфліктних ситуацій.

Розвиток таких навичок є необхідним для всіх учасників навчального процесу, адже це допомагає уникати негативних ситуацій та ефективніше адаптуватися до вимог в академічному середовищі. Навички правильної комунікації та управління конфліктами також сприяють розвитку особистих якостей здобувачів освіти, що стане важливим чинником у будь-якій майбутній професії.

Підсумовуючи, можна зазначити, що медіаційні служби є ефективним інструментом підтримки доброзичливого і психологічно комфортного освітнього середовища, оскільки вони сприяють гармонізації відносин та конструктивній комунікації в університетах. Для підвищення ефективності медіаційних служб в університетах можна включати їх у студентські організації або адміністративні структури, інтегрувати у загальну стратегію розвитку університету. Це дозволить створити сприятливі умови для навчання та роботи, що є важливим для розвитку академічної культури в університетах та поліпшення якості освіти.

Література:

1. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20/conv#Text (дата звернення: 05.11.2024).

CURRENT PROBLEMS OF THE ACTIVITIES OF LEGAL CLINIC IN THE TERRITORY OF UKRAINE

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Doneva P.O.
Obtaining Higher Education of the 3rd year
Dnipro State University of Internal Affairs
м. Dnipro, Ukraine

Донєва П. О.
здобувачка вищої освіти 3 курсу
Дніпровського державного університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Клінічна юридична освіта акцентує увагу не на теоретичних здобутках юридичної науки, як на реально функціонуюче право. Навіть, з точки зору чистоти наукового експерименту фундаментальні наукові дослідження

у правовій галузі не можуть бути відірваними від емпіричної бази, застосування певних математичних моделей, даних соціологічних досліджень, врахування соціокультурних аспектів поведінки людини. Зрозуміло, що академічний стиль викладання мало уваги звертає на ці аспекти юридичної професії, тому за рамками традиційного стилю викладання залишаються багато важливих нюансів, з якими стикаються юристи у повсякденному житті.

Метою клінічної юридичної освіти є набуття студентами практичних навиків у виявленні юридичних фактів та їх формалізації у вигляді процесуальних доказів, складанні юридичних документів, наданні юридичних консультацій клієнтам шляхом їхнього консультування та вчинення певних юридично значимих дій на їхню користь на безоплатній основі. Разом з тим, не всі юридичні клініки практикують надання юридичної допомоги клієнтам, а акцентують увагу на симуляційних, імітаційних формах набуття студентами практичних навиків юриста. Більшість юридичних клінік в Україні виконують двоєдину функцію – навчають студентів практичним навикам юриста та надають безоплатну (pro bono) юридичну допомогу соціально вразливим верствам населення. Тому важливим для клінічної освіти є здобуття навиків практичної діяльності, які б дозволяли студентам визначати фактичну основу юридичної справи, здійснювати правовий аналіз законодавства та судової практики, формулювати правову позицію у справі, володіти навиками представництва у судах, органах державної влади і місцевого самоврядування тощо.

Продивившись статистику, можемо зазначити, що в Україні існує лише близько 20 юридичних клінік, значна частина яких знаходиться в Києві. У свою чергу, в Європі та США цифри значно вищі, а рівень обізнаності населення не можна порівняти з українським. Сьогодні юридичні клініки існують у всьому світі. Вони часто виконують різні завдання і мають суттєві відмінності та характеристики.

Відрізняється і структура юридичних клінік. Деякі створені в університеті і на його базі, інші працюють окремо. Майже більшість юридичних клінік у світі зараз працюють на базі вищого навчального закладу.

Більшість дослідників визначають юридичну клініку як утворення у формі навчально-практичного центру, вона створюється та діє на базі вищого навчального закладу (III та IV рівнів акредитації, що готує спеціалістів за напрямами «Правознавство» , «Правоохоронна діяльність»), за ініціативою ВНЗ або громадської організації у спільній діяльності з ВНЗ, до складу якої входять викладачі та студенти старших курсів

(3-5 років навчання), метою яких є проведення наукових досліджень та навчально-методична діяльність щодо розширення правової свідомості та вдосконалення механізмів здобуття студентами юридичних навичок правоохоронної діяльності під час підготовки та правозахисної та правопросвітницької діяльності для соціально вразливих, незахищених верств населення, шляхом створення механізму навчально-практичної роботи. студентів-юристів, залучених до діяльності центру за окресленими напрямками [1, с. 10].

Юридична клініка здійснює освітні (поєднання теорії та практики, розвиток різноманітних навичок: професійне спілкування, консультування, написання документів тощо), соціальні (задоволення потреб суспільства в правовій інформації та послугах, підвищення професійної відповідальності спеціаліста), науково-дослідницькі, благодійні (безоплатна правова допомога) та інші функції [3, с. 70]. Переживши пандемію, COVID -19 ми можемо зазначити, що в умовах загрози життю та здоров'ю населення уряди переважної більшості європейських країн запровадили карантин, обмежили свободу пересування та запровадили ряд інших заходів. Україна не стала винятком, і Кабінет Міністрів 11 березня 2020 року постановою № 211 "Про запобігання поширенню коронавірусу COVID-19" запровадив карантин по всій території України [4], а 25 березня 2020 року був запроваджений надзвичайний режим [5].В умовах пандемії COVID-19 юридичні клініки зіткнулися з новими загрозами, насамперед через карантин. Зокрема, юридичні клініки, як і інші структурні підрозділи вищих навчальних закладів, опинилися в ситуації, коли стало неможливо здійснювати традиційну діяльність у звичному режимі і їх довелося трансформувати з урахуванням сучасних реалій.

Наступним таким доволі складним етапом роботи юридичних клінік постає воєнний стан сучасної України. Загарбницька війна дає свої корективи в життя суспільства. Безоплатної правової допомоги потребують різні верстви населення, такі як : ВПО, військо службовці, малозахищенні верстви населення, громадяни які постраждали в ході військових дій і тд. Безумовно, в умовах сьогодення більшість громадян потребують саме безоплатної правової допомоги. І до цих категорій громадян відносяться вразливі верстви населення та малозабезпечені особи. В мирний час суттєву безоплатну правову допомогу таким особам надавали у всеукраїнських громадських організаціях, об'єднаннях адвокатів та юридичних клініках, які функціонують при закладах вищої освіти. Також юридичні клініки здійснюють правопросвітницьку діяльність, що допомагає громадянам у разі виникнення правових проблем

відстоювати свої права, володіти знаннями щодо захисту своїх прав і свобод, а також мати уявлення про особливості державної допомоги та соціальні послуги для громадян. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» вразливими групами населення є особи/ сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників. А малозабезпеченими визнано осіб, середньомісячний сукупний дохід яких за один квартал, який передує місяцю, що є попереднім до місяця звернення за наданням соціальних послуг, не перевищує двох прожиткових мінімумів для відповідної категорії громадян [6].

Отже, серед чинників, які зумовлюють складні життєві обставини, законодавець виділяє такі: безробіття, інвалідність, похилий вік, бездомність, втрата пам'яті чи рухової активності, малозабезпеченість, тяжкі або невиліковні хвороби, розлади у поведінці дітей через розлучення батьків, жорстоке поводження з дитиною, психічні розлади, ухилення від виконання батьківських прав, домашнє насильство, шкода, завдана стихійними лихами, пожежею, бойовими діями, тимчасовою окупацією та ін. Важливим кроком для таких категорій населення є розроблення та впровадження державних цільових програм, які мають на меті покращити якість життя громадян та залучити до такої допомоги громадські та благодійні об'єднання, які сприятимуть подоланню особами складних життєвих обставин.

Література:

1. Мережа юридичних клінік України: ретроспективи та перспективи. Київ, 2006. 296 с.
2. Єлов В.А., Молібог С.І., Павленко Д.Г. Юридична клініка: Навчальний посібник. Київ: Школяр, 2004. 315 с.
3. Бігун В.С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі. Київ: Юстініан, 2006. 272 с.
4. Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19: Постанова КМУ від 11 березня 2020 р. № 211.URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zapobigannya-poshim110320rennyu-nateritoriyi-ukrayini-koronavirusu-covid-19
5. Про переведення єдиної державної системи цивільного захисту у режим надзвичайної ситуації:Розпорядження КМУ від 25 березня 2020 р. № 338-р.URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-perevedennyayedinoyi-derzhavnoyi-sistemi-civilnogo-zahistu-u-rezhim-nadzvichajnoyisituaciyi-338250320
6. Чернега А. «Фенікс» – високий стандарт клінічної освіти. Юридичний вісник України. 15-21 листопада 2008 року. № 46(698).

LEGAL CLINICS AS PLATFORMS FOR TRAINING LAW STUDENTS IN MEDIATION SKILLS

ЮРИДИЧНІ КЛІНІКИ ЯК ПЛАТФОРМИ НАВЧАННЯ МЕДІАЦІЙНИМ НАВИЧКАМ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ПРАВНИКІВ

Zavadska U.O.
a law student at the
Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law,
Khmelnytskyi, Ukraine

Завадська У.О.
здобувачка вищої освіти юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

Проблема конфліктів у суспільстві є надзвичайно актуальною в усі часи – це невід'ємна складова людського буття, як на міжнародній арені, так і в особистих стосунках. Історично склалося так, що вирішення суперечностей часто асоціюється з силовим протистоянням. Проте, прогрес суспільства демонструє, що мирні способи розв'язання конфліктів є більш ефективними та гуманними. Серед таких методів особливе місце займає медіація – процедура добровільного врегулювання спорів за участі нейтральної третьої особи.

На сучасному етапі розвитку суспільства існують два основні підходи до вирішення спорів: традиційний та альтернативний. Традиційний підхід базується на правовому регулюванні та передбачає застосування судових процедур для вирішення конфліктів на основі чинного законодавства. Альтернативний підхід, до якого належить медіація, орієнтований на інтереси сторін та прагне досягнення взаємоприйнятного рішення шляхом переговорів за участі незалежного посередника [1].

Конституційна реформа 2016 року, закріпивши в частині четвертій статті 124 Конституції України [2] можливість встановлення обов'язкового досудового порядку вирішення спорів, яке передбачає медіацію – врегулювання спору за участю судді та інші форми досудового врегулювання. Це положення стало фундаментом для розвитку вирішення спорів в Україні та засвідчило про прагнення українського законодавства до гармонізації з європейськими стандартами у сфері доступу до правосуддя зокрема,

директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2008 року «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах» [3] та інші акти Європейського Союзу.

Аналіз чинного законодавства України виявляє також певні суперечності щодо можливості надання безоплатної первинної правової допомоги в сфері медіації юридичними клініками. З одного боку, Закон України «Про безоплатну правову допомогу» [5] відносить правову допомогу у сфері медіації до категорії правових послуг, проте не передбачає юридичні клініки як суб'єктів, які мають право надавати таку допомогу. З іншого боку, Закон України «Про медіацію» [4] встановлює вимоги до медіаторів, але не містить прямих заборон для студентів та працівників юридичних клінік виконувати роль медіатора за умови дотримання загальних вимог. Таким чином, існуюча нормативно-правова база створює певну правову невизначеність щодо участі студентів юридичних клінік у процесі медіації.

Зокрема, Закон України «Про безоплатну правову допомогу» та Закон України «Про медіацію» містять положення, які можуть бути інтерпретовані суперечливо. На мою думку, пріоритет слід надавати Закону України «Про медіацію» як спеціалізованому акту, який детально регулює процедуру медіації.

За словами Галай А.О., юридична клініка – це інноваційна освітня платформа, інтегрована в структуру юридичного навчального закладу, що забезпечує студентам практичне засвоєння набутих теоретичних знань через безпосередню участь у наданні правової допомоги та проведенні правопросвітницьких заходів під наглядом досвідчених викладачів [6]. Бігун В.С. визначає юридичну клініку як спеціальну установу, що надає правову допомогу, переважно малозабезпеченим громадянам, де студенти здобувають професійні навички під керівництвом наставника-юриста [7, с. 70].

Діяльність юридичних клінік спрямована на досягнення кількох цілей: набуття студентами практичних навичок юриста, забезпечення доступу до правосуддя переважно для малозабезпечених верств населення, підвищення рівня правової свідомості громадян та формування у студентів почуття соціальної відповідальності.

Дулеба М.В. відзначає, що навчання в юридичній клініці значно цінніше за традиційні практичні заняття, оскільки воно дозволяє студентам

спілкуватися з реальними клієнтами, розвивати навички спілкування, аналізу інформації та методів психології, що є необхідними для юристів у їхній повсякденній роботі [8, с. 3].

У межах діяльності юридичної клініки студенти-клініцисти готуються до ролі посередників, які діють як нейтральні треті сторони під час врегулювання конфліктів між клієнтами. Тому юридичні клініки використовують різні інтерактивні методики, що передбачають імітацію реальних юридичних ситуацій, які є ефективним інструментом підготовки фахівців. Занурення студентів у моделі професійної діяльності дозволяє їм відпрацювати навички аналізу, прийняття рішень та аргументації в умовах, максимально наближених до реальних. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення та формуванню професійної ідентичності.

Окрім того, на базі юридичних клінік проводяться різні тренінги не лише практикуючими адвокатами, а і психологами, педагогами та соціологами у сфері медіації. Помічними для студентів у підвищенні навичок з медіації є тренінги щодо: застосування медіації у різних правових галузях – медіаторам необхідно добре розуміти основи права, особливо в тих галузях, де вони працюють (сімейне, трудове право, вирішення майнових конфліктів); етичних стандартів в медіації – адже питання етики є надзвичайно важливими для збереження нейтральності медіатора. Теми конфіденційності, уникнення конфліктів інтересів, дотримання професійних стандартів та захисту особистої інформації учасників мають бути основою етичних тренінгів. Так як медіатор, повинен мати навички вирішення конфліктів і володіти знаннями не лише в галузі права.

Студенти можуть виступати медіаторами у менш складних справах або випадках, де конфлікт не вимагає глибоких юридичних знань, зокрема: сімейні справи – наприклад, врегулювання побутових конфліктів у родині, встановлення графіка спілкування з дітьми для розлучених батьків; трудові спори – конфлікти між працівником та роботодавцем, наприклад, питання щодо робочих умов, графіку або конфлікти між колегами; житлово-комунальні спори – наприклад, конфлікти між сусідами або питання щодо прав та обов'язків мешканців багатоквартирного будинку, тощо.

Отже, юридичні клініки відіграють ключову роль у підготовці студентів-юристів, створюючи умови для розвитку навичок медіації та переговорів, які є важливими складовими професійної юридичної консультації.

У контексті сучасної тенденції до використання альтернативних методів вирішення спорів, медіація стає одним із найефективніших інструментів, що дозволяє юристам забезпечувати більш гнучкий, швидкий і менш конфліктний підхід до розв'язання правових питань. Для забезпечення ефективного навчання студентів необхідна розробка спеціалізованих навчальних програм у юридичних клініках, що дозволить не лише закріпити знання на практиці, а й сприятиме подальшому розвитку юридичної клінічної освіти.

Література:

1. Розман Ю.В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення приватно-правових спорів. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 49. С. 245-256.
2. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 09.11.2024).
3. Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах : директива від 21.05.2008 № 2008/52/ЄС. URL: https://ukrmediation.com.ua/images/DOCS/Model-documents/mediation-directive-ukr.pdf (дата звернення: 08.11.2024).
4. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення: 09.11.2024).
5. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI : станом на 28 черв. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text (дата звернення: 09.11.2024).
6. Галай А. О. Основні навчальні компоненти юридичної клінічної освіти: шляхи впровадження клінічного спецкурсу та практики студентів у навчальний процес вищих навчальних закладів в Україні. Київ : КНТ, 2009. 96 с
7. Бігун В. С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі. К. : Юстініан, 2006. 272 с.
8. Дулеба М. В. Діяльність «юридичних клінік» України: шляхи розвитку та вдосконалення : наук.-практ. посіб. К. : Атіка, 2004.160 с.
9. Правнича клінічна освіта в Україні: навчальний посібник/за заг. ред. В. М. Сущенка. Київ: Ваіте, 2020. 274 с.

NEGOTIATION AS A BASIC COMPETENCE OF A MANAGER: HOW TO MAKE IT A PART OF THE COMPANY'S DNC?

ПЕРЕМОВИНИ ЯК БАЗОВА КОМПЕТЕНЦІЯ КЕРІВНИКА: ЯК ЗРОБИТИ ЇЇ ЧАСТИНОЮ ДНК КОМПАНІЇ?

Kalinina Nataliia
Associate Professor of the School of Business,
Master of Mediation and Conflict Management, PhD, MBA.

Калініна Наталія Василівна
Доцент БШ КРОК,
магістр медіації та менеджменту конфліктів, PhD, MBA.

Із самого народження ми схильні конкурувати з метою вижити та розвиватися. Але часто конкуренція призводить до неминучих конфліктів та самознищення. Щоб цього не трапилося, нам даровано альтернативу. Здатність до миролюбності, здатність домовлятися. І це не є слабкістю. Це мудрість виживання, записана в ДНК людини. Це ген врегулювання конфліктів.

Для будь-якого розвитку потрібен поштовх – конкурентне прагнення переваги. І перехід нового рівня розвитку. Але для цього важливо розумно витрачати ресурси. Так, компанії Coca-Cola, DuPont, Sony, IBM, Johnson & Johnson, General Motors, Deloitte, Shell, BP, Apple та Asters зробили вибір на користь ефективного використання часу та грошей для досягнення цілей бізнесу. Запобігання та вирішення спорів є частиною їхньої ДНК і розглядається не тільки як юридичний, але і як бізнес імператив. Ці компанії зробили вибір на користь альтернативних способів вирішення спорів – ADR (англ.Alternative dispute resolution –альтернативне врегулювання спорів).

Наприклад, компанія Google розробила просту мантру, якою успішно слідує: «Don't litigate, negotiate» (Не судись, веди переговори). Декілька років тому регулятори США та Європи звинуватили Google у зловживанні своїм домінуючим становищем пошукових систем на ринку. Компанія Google, просуваючи свої послуги, такі як Google Shopping, опускала продукти конкурентів нижче в результатах пошуку, що скорочувало відсоток потенційних споживачів продуктів конкурентів. Відповідно до угоди, Google погодилася зарезервувати місце у верхній частині своїх європейських пошукових сторінок для конкурентів, щоб надавати спеціалізовані результати пошуку для таких запитів як готельні номери,

поряд із службами Google, які роблять те саме. У свою чергу, Google вдалося уникнути офіційного поглибленого розслідування з боку регуляторів ЄС, що могло б призвести до штрафу в розмірі 10% від глобального річного доходу компанії, який на той момент становив 59,8 млрд доларів.

У ході розслідування, яке тривало понад 3 роки, обидві сторони наголосили, що вони хотіли уникнути формальної юридичної битви, посилаючись на те, що це зайняло би «багато років і не мав би такого ж негайного впливу».

Угода Google різко контрастує з десятирічною битвою Microsoft із Брюсселем.

На відміну від Google, Microsoft потрапила в дорогу конфронтацію з європейськими антимонопольними органами, які оштрафували компанію-розробника програмного забезпечення на понад 2,5 мільярда доларів.

«Переговори можуть працювати краще за конфронтацію», – сказав Герберт Ховенкамп, професор Університету Айови, який є експертом в антимонопольного законодавства. Google був набагато більш гнучким, ніж Microsoft, представляючи свої власні пропозиції щодо вирішення спору з ЄС.

Наведемо три принципи, застосування яких допоможе вигідно вирішити конфлікти та перетворити суперечки на угоди:

1. Ефективне використання ресурсів
Вивчити можливість вдатися до ADR, перш ніж звертатися до суду. ADR допомагає заощадити час. Гнучкість процесу забезпечує рішення конфлікту, вироблене самими сторонами. Сторони керують процесом виходячи з обумовлених правил взаємодії, на відміну від судового процесу, де суддя діє рамках правил, прописаних у процесуальних кодексах. Навіть у складному випадку суперечка може бути вирішена за лічені місяці чи тижні, а судовий процес може тривати роки.

2. Фокус на користь
Зосередитись на інтересах, а не позиціях. Важливо визначити та висловити свої інтереси у суперечці, включаючи ті, які не є фінансовими, та закликати іншу сторону зробити те саме. За протидіючими позиціями стоять спільні та різні інтереси. Важливо зрозуміти свої інтереси та інтереси другої сторони. Інтереси можна задовольнити різними шляхами.

3. Контроль над тим, що відбувається

Самостійно контролювати ситуацію в процесі прийняття варіантів вирішення спору, а також захистити себе від «незручних» та нездійсненних рішень. У процесі ADR сторони беруть безпосередню участь у виробленні та ухваленні рішення. Третя особа лише організовує переговори, у яких сторони самі шукають варіанти.

Перемовини є основною умовою та головним інструментом використання цих трьох принципів. Питання, чи є культура перемовин в серці корпоративної культури компанії, не є чимось нереальним чи дивним. За визначенням, перемовини – це спір між двома або більше учасниками з метою досягти взаємовигідної угоди та/або вирішити конфлікт. В уяві, мабуть, постає жаркий спір між подружжям, але не всі розуміють, що мета перемовин – уникнути такого сценарію. Незважаючи на комбінацію «мова тіла, інтонація, слова та нескінченна низка запитань», майстер перемовин може гори зрушити та усунути всі перешкоди для побудови тісних стосунків партнерів. Від ошатного залу засідань до звичайного вуличного бару , навички вести перемовини є ключовими, які ми застосовуємо підсвідомо. Але коли здобуваємо їх потенціал, розуміємо, які дивіденти вони дають кожному працівнику та роботодавцю в галузі бізнесу. І неважливо, чи прагнете ви підвищення вашої ЗП, чи хочете заключити вигідну угоду з постачальниками , – вміння вести перемовини тут на першому місці. Розглянемо 5 причин, чому варто поставити в пріоритет навчання навичкам перемовин для себе та своєї команди.

1. Вирішення конфліктів

Спір або суперечка можуть призвести до втрачених або зіпсованих стосунків,розмежування в команді, створення токсичного середовища на робочому місці. Саме тому вміти відновити єдність за допомогою структурованого, мирного обговорення проблеми є ключовим в бізнесовому середовищі.

Перемовини є головним інструментом вирішення проблем під час конфлікту. Метою ефективних перемовин в нашому розумінні є врахування інтересів обох сторін та створення сценарію “win/win”. Шляхом коректної ідентифікації проблеми, визначення потреб клієнтів, співробітників або бізнесу, ви можете виробити найкраще рішення, передбачити майбутні конфлікти та спланувати вчасне втручання у конфлікт. Це може бути компроміс, співпраця або прийняття ситуації. Якщо CEO компанії, менеджер або тімлідер здатні вести ефективні перемовини,

вони створюють живе, здорове середовище для розвитку успішного бізнесу, відмовившись від архаїчних авторитарних менеджерських практик з метою вирішення проблеми в самому її корінні.

2. Побудова відносин

Вміння ефективно вести перемовини надає клієнтам, співробітникам та роботодавцям позитивного відчуття поваги та професіоналізму. Якщо ви працюєте з проблемою чесно, формуючи сталі зв'язки з клієнтом та захищаючи взаємні вигоди в угоді, з вами будуть намагатися працювати більше людей. Причина одна: ваша здатність спілкування та відчуття інтересів та цінностей опонента. Ніхто не хоче, щоб його сприймали як слабкого в переговорах, або як такого, який не вміє домовлятися. Для будь якого менеджера ключовим сьогодні є бути впевненим у вмінні вести переговори. Це особливо необхідно топ менеджерам, які мають зрозуміти, що їх команда тільки виграє від того, що навчиться вирішувати конфліктні ситуації за допомогою навичок ведення ефективних переговорів. Володіючи навичками ефективних перемовин, людина може легко увійти у будь яку справу, дискусію, обговорення, нетворкінг і вийти, здобувши максимальний для себе/компанії результат. Це дозволяє бути більш професійним та переконливим в своїй справі. Ви можете вигідно застосовувати навички перемовин як в бізнесі, вигідно домовляючись про ціни товару, так і в особистому житті. Наприклад, ефективно вести перемовини з вашим керівником про підвищення заробітної плати. Володіння навичками перемовин – це особливий склад мислення, а знання як їх застосовувати, може дати величезний бонус в житті.

3. Комунікація

Вміння вести перемовини це не просто вміння гарно говорити. Це перш за все здатність до ґрунтовної підготовки, навички активного слухання, вміння впізнавати певні сигнали від опонента, вести торг, прораховувати баланс сил. Саме в цьому і криється таємниця. Саме ці вміння дозволяють гостро відчувати силу та слабкість опонента, побачити коріння проблеми та знайти її рішення. Ставлення до перемовин як до взаємовигідного процесу, надання йому змістовності та розуміння інтересів сторін, знання побудови гнучкої стратегії – все це надає сторонам переговорів величезної сили. Всі учасники переговорів, від клієнтів до колег, завжди високо цінують в людині вміння слухати та думати перед тим, як говорити.

Крім того, перемовини вчать людей досягати результату, бути відвертим в тому, що бажаєш досягти, без будь-яких маніпуляцій. Битися головою

у ворота – хибна стратегія, яка ніколи ще не призводила до результату. Перемовини – це технологія, яка навчає формулювати мету в декількох словах, і це зберігає всім учасникам процесу час, енергію та гроші.

4. Вирішення проблеми

Перемовини, як інструмент вирішення проблем, дозволяє відкрито шукати інноваційні шляхи для подолання перешкод в процесі досягнення угоди. На відміну від ситуації, коли розмова закінчується на першій же негативній реакції опонента, ефективний перемовник може вдало застосувати техніку торгу, обговорення, відкритих запитань, зробити вдалу пропозицію. Це створює атмосферу відкритості та демонструє те, що ви цінуєте час опонента, його енергію, працюючи разом над пошуком взаємовигідного вирішення проблеми.

5. Як розвивати навички перемовин?

Для того, щоб розвинути навички перемовин та стати ефективним перемовником, необхідно:

- Готуватись до перемовин ретельно та мати структурований план підготовки.
- Присвятити час зі своєю командою для вироблення стратегії перемовин.
- В процесі перемовин уважно слухати та задавати ефективні запитання.
- Знати свою роль в команді в процесі перемовин та думати перед тим, як говорити.
- Бути гнучким та концентруватися на тому, що важливо для опонента.
- Фокусуватися на обговоренні проблеми «тут і зараз».
- Бути відкритим, гнучким, орієнтованим на пошук рішення.
- Перед тим, як угода буде досягнута, перевіряти, чи є вона взаємовигідною.
- Практикувати навички перемовин скрізь: на роботі, вдома.
- Замовити для себе та своєї команди навчання з ефективних перемовин. Спілкуватися з професіоналами в цій галузі, які даватимуть зворотний зв'язок щодо підвищення рівня ваших навичок.

Таким чином, беручи за аксіому те, що перемовини є одним з найефективніших інструментів комунікації у всіх сферах життя – бізнесі, політиці, побуті – вони мають стати однією з ключових компетенцій сучасного керівника в будь-якій сфері. Іншими словами, перемовини – це частина ДНК корпоративної культури сучасної компанії. Формування

цієї компетенції залежить від свідомості топменеджменту та освіченості в галузі формування здорової, ненасильницької комунікації, що є ознакою сильної корпоративної культури компанії.

Література:

1. William Uri. Getting Past No. Negotiating with Difficult People. Random House,1992.
2. William Uri. Getting to Yes with Yourself: (and Other Worthy Opponents). International Edition, 2015.
3. William Uri. The Power of a Positive No: Save The Deal Save The Relationship and Still Say No. Bantam, 2007.
4. Negotiation (Harvard Business Essentials Series). Harvard Business School Press, 2003.
5. Herbert Hovenkamp. Creation without Restraint: Promoting Liberty and Rivalry in Innovation, 2016.
6. Antitrust cases against Google by the European Union. Wikipedia.

LEGAL CLINICS OF UKRAINE AS ONE OF THE LEADING PLACES OF INTERNSHIPS FOR HIGHER EDUCATION ACQUIRES: CURRENT ISSUES

ЮРИДИЧНІ КЛІНІКИ УКРАЇНИ ЯК ОДНЕ З ПРОВІДНИХ МІСЦЬ СТАЖУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Karpenko R.V.
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the at the Department of Civil law Disciplines
Dnipro State University of Internal Affairs
м. Dnipro, Ukraine

Карпенко Р. В.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Професія юриста є актуальним і важливим аспектом будь-якого суспільства в усі часи. В Україні юриспруденція відіграє особливу роль, оскільки зусилля,спрямовані на зміцнення правової системи та захист

прав і свобод людини і громадянина, не припиняються. Для того аби наша держава розквітала і зміцнювалася на правовій арені нам необхідні умови для ефективного підвищення рівня знань і практичних навичок у майбутніх юристів. Попит на юристів пов'язаний саме з рівнем їхніх професійних знань та компетенції. Отже, підготовка висококваліфікованих юристів є надважливим завданням сьогодення, яке покладається на юридичну освіту.

Зважаючи на такий попит, в університетах України були створені юридичні клініки, де здобувачі вищої освіти різних курсів разом з викладачами-кураторами мають змогу використати теоретичні знання на практиці. Саме під час надання правової допомоги, консультування різних верств населення закладається фундамент майбутньої професії.

Питанням досліджування роботи юридичних клінік України займались багато вітчизняних спеціалістів, зокрема: М.В. Дулеба, А.О. Галай, К. Г. Головачова, В. А. Єлов, С.В. Ківалов, В. М. Кравчук, Ю. І. Матвєєва, В.В. Молдован, О. О. Орлова, Д. Г. Павленко, О. Л. Соколенко, В.П. Янишен.

Правова допомога є одним з найважливіших правових інструментів. Потреба у професійній правничій допомозі виникає через те, що не всі громадяни мають можливість захистити свої права і не мають правових знань, щодо їх захисту. Ці труднощі, що об'єктивно виникають у більшості населення, породжують необхідність у допомозі юриста-професіонала.

Згідно зі ст. 59 Конституції України, кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Основний Закон нашої держави наголошує на тому, що кожна особа має право на професійну правову допомогу, а, отже, і ще раз закріплює важливість діяльності юридичних клінік, оскільки саме вони займаються безоплатною правовою допомогою.

Особливе значення правової допомоги в сучасних умовах викликано факторами як позитивного, так і негативного характеру, серед яких: 1) зростання ролі права в суспільних відносинах, юридичних механізмів задоволення суб'єктами різних економічних, політичних, духовних та інших інтересів; 2) недостатній рівень розвитку правової свідомості та правової культури громадян, який не дозволяє їм використовувати елементарні правові засоби для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів; 3) недостатньо ефективна робота правоохоронної та судової

систем, коли без професійного правового сприяння громадяни не можуть відстояти свої права, свободи та законні інтереси, захиститися від свавілля з боку органів державної влади та місцевого самоврядування [3, с. 130-131]. Саме тому необхідно зробити правову допомогу більш доступною для населення,підвищити її якість, своєчасність та ефективність.

Діяльність всіх юридичних клінік спрямована на підготовку студентів до їх професійної кар'єри. Під час практики здобувачі вищої освіти навчаються аналізувати, досліджувати та вирішувати правові проблеми, вивчають і складають процесуальні документи. Слід не забувати і про психологічну допомогу, яка є невід'ємною складовою роботи юриста. Беззаперечно, час проходження практики в юридичній клініці є цінним досвідом,який точно знадобиться в подальшому професійному житті.

Отож, практика в юридичній клініці є вагомим доповненням до теоретичних знань, які не слід знецінювати. Юридичні клініки України відіграють надзвичайно значну роль у формуванні української правової освіти і допомагають не тільки здобувачам вищої освіти отримати практичні навички, а й пересічним громадянам отримати правову допомогу і, відповідно, бути захищеним.

Література:

1. Діденко Ю. І. Місце та роль юридичних клінік у підготовці майбутніх юристів.URL:https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/7436/1/8.pdf
2. Конституція України від 28 червня 1996 року URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80
3. Лоджук М.Т. Юридичні клініки в Україні: освіта та правова допомога: монографія. Одеса : Фенікс, 2015. 328 с. URL:https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/Lodzhuk_monografiya.pdf
4. Старик-Блудова А. Ю. Юридична клініка як місце практичного навчання майбутніх юристів. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/9061/1/34.pdf

PARTICIPATION OF STUDENTS IN MEDIATION PROCESSES IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

УЧАСТЬ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ МЕДІАЦІЇ В ОСВІТНІХ УСТАНОВАХ

Karpiuk A.M.
student of group SW-32
of the Department of Psychology and Social Work
of the Western Ukrainian National University
м. Ternopil, Ukraine

Карп'юк А.М.
студентка групи СР-32
кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнського національного університету
м. Тернопіль, Україна

Участь студентів у процесі медіації в навчальних закладах є важливим інструментом мирного вирішення конфліктів та створення позитивного навчального середовища. Медіація допомагає студентам розвивати комунікативні навички, емоційний інтелект та відповідальність. Студенти, які стають медіаторами, сприяють створенню атмосфери співпраці та поваги, а також отримують цінний досвід вирішення проблем, який стане в нагоді в майбутньому. Такий підхід не лише знижує рівень конфліктності, а й підвищує загальну якість освіти.

Постановка проблеми. Конфлікти є невід'ємною частиною будь-якого соціального середовища, в тому числі й освітніх закладів, де взаємодіють люди з різними характерами, інтересами та поглядами. У студентських групах конфлікти можуть виникати на різних рівнях: між однолітками, між студентами та викладачами, а також у зв'язку з навчальними чи особистими проблемами. Якщо не вирішувати їх вчасно та ефективно, вони можуть призвести до погіршення стосунків, зростання стресу і навіть булінгу.

Класичні підходи до вирішення конфліктів, що базуються на жорстких рішеннях чи покараннях, не завжди є ефективними і можуть не лише не розв'язати конфлікт, але й поглибити його, створюючи додаткову напругу. Це спонукає до пошуку нових підходів, які не лише вирішують конфлікти, а й сприяють формуванню культури взаємоповаги та взаєморозуміння в освітньому середовищі.

Медіація, як альтернативний спосіб вирішення конфліктів, дозволяє залучити сторони конфлікту до процесу його розв'язання, зокрема шляхом залучення студентів як активних медіаторів. Це не тільки знижує рівень напруги, але й допомагає студентам розвивати навички ефективної комунікації, емоційну стійкість та співчуття. Однак проблема полягає в тому, що впровадження програм з медіації в багатьох навчальних закладах залишається на початковому етапі або взагалі відсутня. Потрібен комплексний підхід, щоб медіація стала не лише засобом вирішення конфліктів, а й частиною освітньої культури.

Тому основне питання дослідження – наскільки ефективним є залучення студентів до процесів медіації і як це може вплинути на загальний психологічний клімат у навчальних закладах, а також які моделі медіації є найбільш ефективними в освітньому середовищі.

Актуальність теми. Участь студентів у медіації необхідна для ефективного вирішення конфліктів у навчальному середовищі. Медіація сприяє розвитку навичок конструктивної комунікації, що є важливим для сучасного суспільства. Залучення студентів до цього процесу сприяє зниженню рівня конфліктності та покращенню психологічного клімату в навчальних закладах.

Мета дослідження. Визначити роль та ефективність участі студентів у процесі медіації в навчальних закладах.

Методи. У навчальних закладах активно впроваджуються спеціальні заняття для студентів, які навчають технікам медіації та розвивають навички вирішення конфліктів – тренінги.

Заняття також можуть включають групові дискусії, під час яких проблеми та конфлікти обговорюються в групах для колективного пошуку рішень.

На практичних заняттях студенти спроможні застосовувати підходи медіації для аналізу реальних або змодельованих конфліктних ситуацій.

Результат. В Україні використання студентами медіації в навчальних закладах ще розвивається, але позитивні результати вже є. У школах та університетах, де запроваджується медіація, спостерігається зменшення кількості конфліктів між учнями, зокрема булінгу та інших форм агресивної поведінки. Студенти, які беруть участь у медіації, навчаються

вирішувати проблеми мирним шляхом, що сприяє розвитку їх відповідальності та здатності до самоконтролю. Процес медіації допомагає побудувати кращу атмосферу взаєморозуміння і довіри між однолітками, що створює позитивне соціальне середовище. Завдяки медіації студенти стають більш активними учасниками вирішення внутрішніх проблем навчального закладу, що розвиває їх лідерські якості та соціальні навички.

Такі результати сприяють формуванню мирного вирішення конфліктів у навчальних закладах України, поступово змінюючи підходи до вирішення конфліктів у студентських групах.

Висновки. Участь студентів у медіації сприяє зменшенню конфліктності, формуванню відповідальних та соціально зрілих особистостей, а також покращує атмосферу взаєморозуміння та співпраці в навчальних закладах. Медіація допомагає студентам активно брати участь у вирішенні проблем, що сприяє розвитку доступного та гармонійного навчального середовища.

Залучення студентів до медіації є ефективним інструментом запобігання та вирішення конфліктів. Це дозволяє студентам розвивати важливі життєві навички, такі як спілкування, критичне мислення та здатність співпрацювати. Водночас медіація створює більш безпечне та сприятливе середовище навчання, яке враховує інтереси та потреби кожного учасника освітнього процесу.

Література:

1. Головань В. І. Медіація як інструмент вирішення конфліктів в освітніх установах // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2020. – №1. – [С. 123–128.]
2. Головченко А. В. Медіація, як один із ефективних альтернативних способів вирішення конфліктів URL https://rtpp.com.ua/news/mediatsiya-instrument/ (дата звернення: 21.11.2018).
3. Єнін М. Н., Макаренко Д. В., Северинчик О. П. Медіація в освітньому просторі закладів вищої освіти: у пошуках моделі та способів організації URL: **https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/194984/195233** ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 3 (43) 2019.
4. Пащенко Олександр Анатолійович, Медведовська Тетяна Павлівна, Терханова Олена Василівна, Понафідіна Дар'я Володимирівна. Медіація у вищій освіті: теорія та практика URL: https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/article/view/2199/2235 (дата звернення: 16.08.2024).
5. Українська академія медіації URL: https://mediation.ua/pro-mediaciyu

MEDIATION AS A TOOL FOR THE RESOLUTION OF LABOR DISPUTES IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Kozak K.B.
Doctor of Economics, Professor of the Department of Management and Logistic

Kashkano M.A.
Ph.D., Associate Professor of the Department of Public Catering and Nutrition
Odessa National University of Technology
Odesa, Ukraine

Козак К.Б.
д.е.н., професор кафедри Менеджменту і логістики

Кашкано М.А.
к.т.н., доцент кафедри Технології ресторанного і оздоровчого харчування
Одеський національний технологічний університет
м. Одеса, Україна

Інститут медіації в українському трудовому законодавстві є відносно новим явищем. На відміну від розвинених правових систем, в яких медіація стала ефективним засобом альтернативного вирішення спорів, в нашій країні цей інструмент перебуває на стадії становлення. Процес євроінтеграції України передбачає, серед іншого, приведення національного законодавства у відповідність до законодавства Європейського Союзу [1].

15 грудня 2021 року набув чинності Закон України «Про медіацію» [2], що стало першим кроком на шляху формування національної моделі медіації як інструменту вирішення трудових спорів. Закон визначає правові засади проведення медіації як альтернативного способу вирішення спорів, охоплюючи як превентивну функцію запобігання виникненню конфліктів, у тому числі трудових, так і функцію врегулювання існуючих спорів у широкому спектрі відносин. Пунктом 4 статті 1 Розділу І Закону України «Про медіацію» [2] визначено, що медіація – це позасудова

добровільна, конфіденційна, структурована процедура, коли сторони за допомогою медіатора намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів.

Порівняльний аналіз українського трудового законодавства з законодавством інших країн (США, Німеччина, Франція, Чехія, Іспанія) демонструє необхідність подальшого розвитку інституту медіації в Україні з метою забезпечення його відповідності міжнародним стандартам. Зокрема, відкритим залишається питання впровадження медіації у закладах вищої освіти як альтернативного способу розв'язання спорів, у тому числі трудових.

Так, міжнародний досвід демонструє, що медіація як альтернативний спосіб вирішення трудових спорів набуває все більшого поширення та визнання. Зарубіжні країни успішно застосовують процедуру медіації, що свідчить про її ефективність у врегулюванні конфліктів. Популярність медіації зумовлена результативністю узгодження інтересів роботодавців та працівників, сприяє досягненню соціального миру та дає можливість сторонам зекономити час і витрати, пов'язані із вирішенням трудових спорів [3, с.17].

Незважаючи на відсутність спеціальної норми щодо медіації в Кодексі законів про працю, загальна норма частини другої статті 224 КЗпП України про обов'язковість попереднього врегулювання трудового спору може розглядатися як правове підґрунтя для застосування медіації як альтернативного інструменту вирішення таких спорів [4, с.3].

Потенційні переваги альтернативних методів вирішення спорів у закладах вищої освіти є доведеними, але їхнє впровадження не набуло універсального характеру. Хоча деякі країни, зокрема Канада, США, Іспанія, Австралія ще у 70-х роках активно інтегрували такі методи, як медіація, в системи управління університетами [5, с.8-9], в інших країнах ці практики залишаються рідкісними та несистемними. Проте, враховуючи зростання судових витрат та попиту на ефективні механізми вирішення конфліктів, можна очікувати, що альтернативні методи будуть все частіше використовуватися в університетському середовищі.

Проблематика регулювання трудової діяльності працівників закладів вищої освіти є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, вагомий внесок у розробку цього питання зробили І. Арістова, В. Безусий, Ю. Тихонович, С. Ківалов, О. Ярошенко, О. Грішнова та

інші науковці [6, с.165]. Незважаючи на теоретично обґрунтовані позитивні функції конфліктів, наукові дослідження констатують їх негативний вплив на різноманітні аспекти соціальної взаємодії, зокрема в сфері вищої освіти. Так, конфлікти можуть призводити до зниження рівня мотивації та продуктивності працівників, а також деструктивних форм самореалізації. На груповому рівні конфлікти можуть спричиняти погіршення психологічного клімату, зниження ефективності командної роботи, погіршення міжособистісних відносин та посилення міжгрупової ворожості в колективах.

Сучасні університети функціонують у динамічному середовищі, що характеризується трансформацією соціально-економічних та політичних складових. Глобалізація та локальні кризи, зміни в суспільних очікуваннях вимагають від закладів вищої освіти постійної адаптації, впровадження ефективних форм менеджменту та дієвих підходів адміністрування.

Заклади вищої освіти – це особливі організації, які є майданчиками для діалогу стейкхолдерів, а також місцем, де перетинаються різні цінності, точки зору та філософські погляди. Однак саме різноманітність поглядів, думок, планів та підходів в їхній реалізації часто стає причиною конфліктів. Динаміка міжособистісних відносин у науково-педагогічних колективах є комплексним явищем, що активно досліджується в сучасній психології. Такі науковці як А. Лукашенко, В. Жаворонков, Л. Карпова та інші виокремлюють різноманітні фактори, що викликають конфліктні ситуації в ЗВО, та пропонують шляхи їхньої оптимізації [7, с.114].

Конфліктні ситуації в академічному середовищі є результатом зіткнення різноманітних ціннісних орієнтацій. Різноманітність груп інтересів в ЗВО (здобувачі, науково-педагогічні працівники, адміністрація) та їх відмінне сприйняття проблем є одними з ключових факторів виникнення різних конфліктів, в тому числі трудових спорів. Додатково, на динаміку конфліктів впливають організаційні характеристики ЗВО, такі як структура, історія розвитку, корпоративна культура, форма власності, контингент здобувачів, а також правові норми організації та функціонування системи вищої освіти.

Практика медіації в університетах характеризується різноманітністю форм і підходів. Від формалізованих процедур з залученням професійних зовнішніх медіаторів до неформальних дискусій за участі внутрішніх

фасилітаторів – спектр послуг медіації може бути досить широкий [5, с.12]. Ця різноманітність відображає різні моделі організації медіаційних процесів.

З метою проведення заходів з укріплення культури мирного вирішення спорів за підтримки USAID в рамках Програми «Справедливість для всіх» у НУ «Києво-Могилянська академія», НУ «Одеська морська академія», Державному торговельно-економічному університеті та деяких інших ЗВО України уже створені медіаційні служби [8]. Наприклад, в Одеському національному технологічному університеті у межах конференції трудового колективу працюють такі постійно діючі комісії як правова комісія та комісія з трудових спорів [9], які регулюють дотримання прав членів колективу та гарантують допомогу в разі виникнення конфліктів.

Ключовою особливістю медіації є її відмінність від традиційних методів вирішення спорів, таких як судовий розгляд або арбітраж. Медіація характеризується високим ступенем автономії сторін, конфіденційністю та добровільністю прийняття рішення. У медіації сторони самостійно виробляють рішення, що відображає спільні інтереси, та досягають компромісу.

Впровадження альтернативних методів вирішення спорів, зокрема медіації, в академічне середовище сприяє формуванню цінностей співпраці, толерантності та поваги. Активна участь у процесах переговорів та досягнення консенсусу підвищує емоційний інтелект та комунікативні навички учасників конфлікту. Отже,медіація може слугувати не тільки інструментом вирішення конфліктів, але й більш вагомій місії університетів – формуванню високої соціально-відповідальної культури українських закладів вищої освіти.

Таким чином, медіація як інструмент розв'язання трудових спорів в академічному середовищі виходить за рамки вирішення окремих інцидентів. Основна мета медіації – формування культури діалогу та співпраці, що дозволяє запобігати виникненню нових конфліктів і сприяє створенню сприятливого середовища для трудової діяльності та сталому розвитку ЗВО.

Література:

1. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода від 27 червня 2014 р. Офіційний вісник України. – 2014, № 75. Ст. 2125.

2. Закон України «Про медіацію»: Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX // Відомості Верховної Ради України. – 2022, № 7.
3. Гринь Д.В. (2022). Медіація як один із альтернативних способів вирішення індивідуальних трудових спорів: досвід зарубіжних країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.*– Вип. 72(2). – С. 15-19.
4. Мельник В.П. (2022). Медіація як альтернативний спосіб вирішення трудових спорів: науково–практичний аспект. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право».* – №1(24).
5. Jayadi, H., Hasibuan, H., Kuntadi, K., &Susanto, H. (2024). Analysis of The Efficiency of Mediation Methods in Handling Conflicts. *Journal of Law and Sustainable Development,* 12(1), e3101.
6. Шумна Л.П. (2020). Інститут медіації як альтернативний спосіб вирішення трудового спору. *Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. Вип. 88. – Одеса : Гельветика, 2020.* – С. 163-169.
7. Волкова Н.П. (2019). Конфлікти у педагогічному колективі закладу вищої освіти: причини виникнення та шляхи запобігання. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля.* – №1(17). С. 113-123.
8. Медіаційні служби при закладах вищої освіти України *https:// mediation.ua/projekty/mediaciyni/sluzhbi/pri/zvo (дата звернення: 24.10.2024р.)*
9. Первинна профспілкова організація працівників ОНТУ https://ontu.edu.ua/profkom *(дата звернення: 24.10.2024р.)*

SOLVING CONFLICTS AMONG YOUTH USING MEDIATION

ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ СЕРЕД МОЛОДІ ЗА ДОПОМОГИ МЕДІАЦІЇ

Korolenko V.L.
Candidate of Pedagogical Sciences,
senior teacher of the department of professional training
Mykolaiv National Agrarian University
c. Mykolaiv, Ukraine

Короленко В.Л.
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри професійного навчання
Миколаївського національного аграрного університету
м. Миколаїв, Україна

Анотація. *У тезах розглянуто сутність та основні принципи процедури медіації як одного з методів розв'язання конфліктів у різних сферах діяльності за участі нейтрального посередника. Цей процес, що поєднує досвід медіаційної практики з новими ідеями, дозволяє досягати чудових результатів та знаходити оптимальні рішення у кожному конкретному випадку.*

Ключові слова: *медіація, конфлікти, посередник, медіаційна практика.*

Annotation. *In the theses, the essence and key principles of the mediation procedure are analyzed as one of the methods for resolving conflicts in various fields with the involvement of a neutral third party. This process, combining mediation experience with new ideas, allows for excellent results and enables finding optimal solutions in each specific case.*

Key words: *mediation, conflicts, mediator, mediation practice.*

Поняття «медіація» має безліч значень і використовувалося задовго до того, як привернуло увагу дослідників у сфері медіа-комунікацій. Цей термін означає альтернативну процедуру вирішення спорів з участю посередника. Незалежний посередник, запрошений для врегулювання конфлікту, називається медіатором і може працювати як на безкоштовній, так і на платній основі. Професійні організації, що спеціалізуються на медіації, зазвичай пропонують свої послуги за певну плату.

Результатом процедури медіації є медіативна угода, в якій прописані конкретні умови вирішення спору. Ця угода оформляється в письмовій формі. Медіація як предмет існує в різних формах вже досить довго, а сучасна її форма користується популярністю і визнанням у розвинутих країнах протягом кількох десятиліть.

Термін також тривалий час використовувався в освіті і психології для позначення проміжної ролі, яку комунікація відіграє в процесі створення сенсу. У соціології медіація охоплює будь-які соціальні механізми посередництва, тобто будь-які акти передачі об'єктів через медіа (гроші, транспорт тощо).

Розглянемо основні принципи медіації.

Принцип добровільності передбачає, що сторони згодні на вирішення конфлікту за допомогою медіації, самостійно визначають хід процедури та можуть вийти з неї в будь-який момент, приймаючи запропоновані умови та порядок врегулювання конфлікту [1; 2].

Що стосується медіатора, принцип добровільності означає, що він бере участь у процесі за власним бажанням і може в будь-який момент відмовитися від участі до або після медіації. Цей принцип грунтується на нейтральності та професіоналізмі медіатора. Він може вийти з процедури, якщо сумнівається у своїй здатності зберегти нейтральність або вважає, що не має достатніх навичок для вирішення спору.

Базовим принципом медіації є нейтральність посередника. Це означає, що медіатор не повинен бути зацікавленим у результатах вирішення спору, а також не повинен представляти інтереси однієї зі сторін. Третя сторона повинна бути незалежною і не підпорядковуватися жодній зі сторін конфлікту, а також мати можливість здійснювати справедливі судження, не маючи упереджень щодо сторін (однієї або обох) чи предмета спору.

Принцип незалежності медіатора не має великого значення в процесі медіації, адже медіатор не має права робити висновки щодо спірних питань або виносити навіть рекомендовані рішення. Впливати на медіатора не має сенсу, оскільки сторони самостійно формують варіанти для вирішення спору.

Принцип безсторонності передбачає, що медіатор має бути справедливим і об'єктивним стосовно сторін. В даному випадку оцінка безсторонності здійснюється суб'єктивно самими сторонами на основі дій медіатора.

Принцип конфіденційності означає, що під час процедури медіації відсутня публічність, забороняється розголошення інформації, отриманої в процесі примирення, а також недопустиме запитування такої інформації. Заборонено також викликати і допитувати в якості свідка особу, яка сприяла примиренню, про обставини, що стали їй відомими під час процедури.

Медіатор вважає, що дотримання режиму конфіденційності є необхідною умовою для проведення медіації і прийняття рішень в атмосфері довіри та безпеки.

Отже, процедура медіації є простим способом вирішення конфліктів за участю фізичної чи юридичної особи у ролі медіатора, який виконує свої функції лише на основі добровільної згоди сторін з метою досягнення взаємоприйнятного мирного рішення конфлікту.

У зв'язку з цим слід відзначити основні принципи медіації: перш за все, це добровільність, конфіденційність, а також безсторонність медіатора, плюс співпраця та рівноправність сторін конфлікту.

У процесі медіації сторони повністю контролюють прийняття рішень щодо врегулювання конфлікту, а також беруть участь у формуванні умов його вирішення. Феномен медіації в основному ґрунтується на позитивному впливі присутності нейтральної сторони під час спору. Процедура медіації суттєво підвищує ефективність проведення переговорів.

Література:

1. Короленко В. Л. Трансформація педагогічних поглядів на проблему морального виховання підростаючого покоління/В. Л. Короленко // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. 2016. № 2. С. 42-46.
2. Короленко В. Л. Особливості морального формування молоді з давніх часів і до наших днів // Науковий вісник Житомирського університету, 2016. № 2. С. 51-54.

MEDIATION IN THE ACTIVITIES OF ADVISORY BODIES IN UKRAINE

МЕДІАЦІЯ У ДІЯЛЬНОСТІ КОНСУЛЬТАТИВНО-ДОРАДЧИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

Krainii P.I.
PhD, Associate Professor of the Department of Public Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

Крайній П.І.
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічного права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

Формування громадянського суспільства у постсоціалістичних країнах відбувалось досить складно. В першу чергу це було зумовлено необхідністю оновлювати та формувати подекуди абсолютно нові інституції які раніше не були притаманні радянським республікам. Як показує 30-ти річний досвід вже незалежних країн успішні зміни відбувались лише там де на зміну державоцентризму прийшов людиноцентризм. Ці дві світоглядні концепції в останньому десятилітті XX століття безкомпромісно змагались за те яка ж із них формуватиме майбутнє кожної такої країни зі своїми позитивними та негативними сторонами. Складнощі які виникали між різними групами наукової спільноти яка намагалась сформулювати вітчизняну правову доктрину виникали в процесі формування теоретичного конструкту де основними суб'єктами виступали держава та особа. Дискусії велись щодо того яким чином держава в особі своїх органів має взаємодіяти з індивідом? Які межі такого взаємозв'язку? Чи може західна правова традиція та доктрина допомогти у формуванні власне українського концепту який буде якісно відрізнятись від того що насаджувалось та виконувалось впродовж кількох десятиліть комуністичного панування в усіх сферах суспільного життя?

З точки зору пройденого в понад три десятиліття шляху можемо констатувати що в Україні поступово вдалось сформувати світоглядну основу яка на перший план поставила людину, її суб'єктивні права та свободи. Держава ж поступово сприйняла роль інструменту який дозволяє такі

права та свободи реалізовувати та захищати. Власне, автори тексту Конституції України, свідомо чи несвідомо передбачили положення про те що саме «людина, її життя та здоров'я, честь та гідність визнаються найвищою соціальною цінністю» [1]. Вказана мега-норма визначила майбутній вектор розвитку як публічного так й приватного права. В цьому контексті кардинальної трансформації зазнало адміністративне право з огляду на необхідність проєвропейського поступу нашої держави що покладає зобов'язання чітко та послідовно трансформувати вже існуючі інститути (визначення предмету адміністративного права; означення принципів адміністративного права; оновлення переліку суб'єктів адміністративного права та правовідносин; перегляду інституту адміністративної відповідальності тощо) так й вводити та розвивати інститути без яких адміністративне право західних європейських країн неможливе (публічне управління; публічні послуги; публічна служба; інструменти діяльності органів публічної влади та ін.) [2].

Суб'єкти адміністративних правовідносин є важливим інститутом адміністративного права які наділені власним адміністративно-правовим статусом. Впродовж останнього часу досить активно проводяться дослідження можливостей індивіда завдяки своїй активній участі впливати на діяльність публічної влади як на загальнодержавному так й місцевому рівнях впливати на прийняття відповідних рішень які впливають на можливість реалізувати відповідні права та свободи таких індивідів. Одним із таких суб'єктів є консультативно-дорадчі органи діяльність яких спрямовується на можливість участі особи у здійсненні управління державними справами. Можливість розширення тлумачення права на участь в управлінні справами шляхом формування консультативно-дорадчих органів є характерною як для країн Західної Європи (Франція, Велика Британія) так й східноєвропейських країн (Болгарія, Польща, Литва). При цьому можливість створення таких органів визначено як одне із конституційних прав громадян (наприклад, стаття 69 Конституції Франції визначає правовий статус Економічної, соціальної та екологічної ради Conseil économique, social et environnemental, CESE). Вона є окремим, незалежним консультативним органом що здійснює консультування Кабінету Міністрів та Парламенту Французької Республіки з важливих питань у сфері економіки, соціальній та екологічній сферах [3].

Ефективність діяльності таких консультативно-дорадчих органів є різною. В Україні, не дивлячись на правове регулювання можливості інституцій громадянського суспільства утворювати відповідні консультативно-дорадчі органи їх діяльність не завжди є ефективною.

Наприклад, один з різновидів таких органів – громадські ради є одними із найпоширеніших різновидів таких органів які формуються безпосередньо інституціями громадянського суспільства. Так, станом на другий квартал 2024 року вони діяли при 64 органах виконавчої влади:

12 міністерствах, 31 іншому центральному органі виконавчої влади та 20 обласних військових адміністраціях [4]. Проте, на сьогоднішній день, ефективність їх діяльності потребує як законодавчих змін так й розширення інструментарію який вони можуть застосовувати під час комунікації з органами публічної влади при яких вони здійснюють свою діяльність.

В першу чергу необхідно розширити закріплене Конституцією України право на участь в управлінні державними справами не лише участю у виборах чи референдумах але й реалізації можливості утворення консультативно-дорадчих органів як невід'ємного права індивіда. Також, необхідно розробити проєкт Закону України «Про консультативно-дорадчі органи» у якому варто передбачити визначення поняття «інституції громадянського суспільства», види консультативно-дорадчих органів, їх адміністративно-правовий статус, особливості виконання рішень які приймаються ними за результатами своєї діяльності. У цьому аспекті необхідно врахувати вже наявний позитивний досвід зарубіжних країн де такі органи діють впродовж тривалого часу [5]. Вказані зміни можуть позитивно відобразитись на підвищенні значимості та ефективності діяльності консультативно-дорадчих органів.

Аналізуючи набір відповідних правових інструментів якими володіють консультативно-дорадчі органи можемо констатувати що їх перелік необхідно розширити. Зважаючи на можливість виникнення конфліктних ситуацій з органами публічної влади під час обговорення чи то проєкту нормативно-правового акту чи окремих аспектів реалізації окремої програми чи ініціативи у відповідній сфері досить ефективним може стати використання під час такої комунікації медіації. Зважаючи на наявну на сьогоднішній день нормативну базу саме медіація може розширити можливості прийняття раціонального рішення у конфліктній ситуації. Ми погоджуємось з думкою Гаврилюк Р.О. та Пацурківського П.С. які вказують про те що «Головним завданням, що постало перед індивідами, стало подолання патерналістської ідеології та відмова від патерналістських практик. Дієвим інструментом вирішення цього питання, як переконує великий попередній історичний досвід людства, зарекомендувала себе медіація. Вона чимраз очевидніше заявляла про себе

як про безальтернативну перспективу для індивідів посттоталітарних соціумів.» [6, с. 39-40].

Маючи подібну правову природу медіація є логічним продовженням можливості вирішувати складні та комплексні завдання між інституціями громадянського суспільства та державою. Її застосування у практичній площині діяльності консультативно-дорадчих органів може не лише надати нового погляду на можливість вирішувати конфлікт не застосовуючи судову процедуру між такими органами та органами публічної влади але й під дещо іншим кутом зору поглянути на можливості безконфліктної комунікації індивіда та держави.

Література:

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 28.10.2024).
2. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98 : станом на 28 трав. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text (дата звернення: 28.10.2024).
3. Constitution du 4 octobre 1958. Légifrance. Légifrance. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/loda/article_lc/LEGIARTI000019241088 (date of access: 16.09.2024).
4. Інформаційно-аналітичні матеріали. *Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. URL: https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/gromadyanske-suspilstvo-i-vlada/gromadski-radi/informacijno-analitichni-materiali (дата звернення: 28.10.2024).
5. Крайній П. І. Громадські ради в Україні: адміністративно-правове дослідження : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 160 с.
6. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як цінність : монографія. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 466 с.

MEDIATION: CONCEPT AND FORMS OF CONFLICT RESOLUTION

МЕДІАЦІЯ: ПОНЯТТЯ ТА ФОРМИ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ

Krutko. H
2nd-year student at the Kharkiv National University of Urban Economy named after O.M. Beketov
Kharkiv, Ukraine

Babak. E
2nd-year student at the Kharkiv National University of Urban Economy named after O.M. Beketov
Kharkiv, Ukraine

Крутько. Г
Студентка 2-го курсу Харківського Національного Університету Міського господарства імені О.М Бекетова
м. Харків, Україна

Бабак. Є
Студентка 2-го курсу Харківського Національного Університету Міського господарства імені О.М Бекетова
м. Харків, Україна

Сьогодні, коли соціальні взаємини стають дедалі складнішими, конфлікти виникають частіше, ніж раніше. Це може бути спричинено різними факторами, такими як невідповідність думок, емоційні реакції або навіть елементарні непорозуміння. У таких ситуаціях традиційні способи вирішення конфліктів, як-от судові процеси, часто неефективні. Вони можуть тільки загострювати ситуацію, створюючи додаткові напруження і затримки.

Тому медіація, яка є альтернативним способом вирішення спорів, стає все більш популярною. Вона дозволяє сторонам спілкуватися мирно, зосереджуючись на пошуку компромісу. Медіація відкриває нові можливості для вирішення конфліктів, беручи до уваги не лише юридичні питання, а й емоції учасників. Цей підхід допомагає зрозуміти потреби кожної сторони, знижує напругу та сприяє пошуку взаємоприйнятних рішень. Завдяки своїй гнучкості та адаптивності медіація знаходить застосування в різних сферах, включаючи бізнес, освіту та сімейні стосунки

Мета цього дослідження – всебічно розглянути медіацію як ефективний інструмент вирішення конфліктів у сучасному суспільстві. Особлива увага буде приділена тому, як медіація сприяє конструктивному діалогу між сторонами, дозволяючи їм відкрито обмінюватися думками та емоціями, що допомагає знизити напругу. Також аналізуватимуться психологічні аспекти медіації, такі як активне слухання і емпатія, які відіграють важливу роль у процесі, буде розглянуто різні форми медіації, адаптовані до конкретних ситуацій у соціальних взаєминах. Значна увага буде приділена ролі медіатора, який, виступаючи в ролі нейтральної особи, допомагає сторонам знайти спільні рішення, враховуючи їхні потреби та інтереси.

Медіація – це альтернативний спосіб вирішення конфліктів, за якого сторони залучають нейтрального посередника. Замість того, щоб приймати рішення за учасників, медіатор допомагає їм знайти спільну мову та досягти угоди, яка влаштує всіх. Процес медіації характеризується добровільністю, конфіденційністю та нейтральністю медіатора. Учасники можуть у будь-який момент припинити процес, не побоюючись наслідків. Медіатор не займає чиєїсь сторони, а лише створює умови для конструктивного діалогу.

Існують різні види медіації, кожен з яких має свої особливості.

Трансформативна медіація спрямована на глибоку зміну взаємин учасників конфлікту, допомагаючи відновити довіру, якщо вона була підірвана. У полегшувальній медіації учасники самі знаходять шляхи вирішення проблеми за допомогою вправного керівництва медіатора, який стимулює їхнє критичне мислення. Оцінювальна медіація дозволяє медіатору поділитися своєю думкою, але остаточне рішення завжди залишається за сторонами. Запобіжна медіація допомагає уникнути ескалації конфлікту на ранніх стадіях. Відновлювальна медіація є особливо корисною у складних ситуаціях, таких як примирення після вчинення правопорушення [1].

Процес медіації включає кілька послідовних етапів. Спочатку медіатор ретельно вивчає суть спору і організовує зустріч сторін. Під час сесії медіації він пояснює правила та створює безпечний простір для висловлення поглядів. Далі учасники спільно шукають рішення, які задовольняють інтереси всіх сторін. У разі досягнення згоди, сторони підписують формальну угоду [2].

Завдяки законодавчій підтримці, медіація стає все більш популярною в Україні, особливо в сімейних та трудових спорах [3].

Медіація має ряд переваг: вона швидка, економічна і дозволяє сторонам зберігати контроль над ситуацією. Однак, медіація може бути неефективною, якщо одна зі сторін не бажає співпрацювати або якщо між сторонами існує значна нерівність. Завдяки законодавчим змінам, медіація активно застосовується у сімейних, трудових та інших сферах. Медіація – це цінний інструмент, який сприяє мирному вирішенню конфліктів та збереженню позитивних стосунків між людьми.

Висновок: медіація – це ефективний і гнучкий метод мирного врегулювання спорів, який надає сторонам можливість самостійно знайти оптимальне рішення. На відміну від судових процедур, медіація дозволяє зберегти добрі стосунки, заощадити час і кошти, а також зберегти конфіденційність. Нейтральний медіатор допомагає сторонам відкрито висловити свої погляди та знайти спільну мову.

Однак, на жаль, у нашому суспільстві про цей достатньо новий спосіб вирішення спорів (конфліктів) – медіацію – знають невелика кількість населення. Також не в усіх закладах вищої освіти викладають курс «Основи медіації», який би міг розкрити буття медіації для студентів. На наш погляд, такий курс треба вводити у навчальні плани всіх факультетів, щоб формувати нову культуру вирішення спорів (конфліктів) за принципом «win – win».

Література:

1. Ліщинський В.І. Основи медіації: Навчальний посібник. Київ: КНТ, 2022.
2. Морріс К. Медіація та альтернативні способи вирішення спорів: Практичні аспекти. Лондон: Routledge, 2017.
3. Фісун А.І. Методи та техніки медіації в умовах конфліктного суспільства. Харків: Право, 2020.

FEATURES OF THE APPLICATION OF MEDIATION IN THE ACTIVITIES OF LEGAL CLINIC

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

Lata N.F.
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of International, Civil and Commercial Law, Director of Legal Clinic «Legal Protection Center»
State University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine

Лата Н.Ф.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права,
директор Юридичної клініки «Центр правового захисту»
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна

Відповідно до підпункту 2.2.1 Стандартів діяльності юридичних клінік [1] юридична клініка утворюється з метою закріплення студентами теоретичних знань та набуття ними практичних умінь і навичок професії юриста, формування у них поваги до принципів права, підвищення рівня правової культури населення, а також надання безоплатної правової допомоги особам, які її потребують. Тому перш за все при спілкуванні з клієнтами студенти-клініцисти своїм головним пріоритетом вбачають надання таких видів правової допомоги як консультації, підготовка процесуальних документів, звернень, запитів тощо.

Поряд з тим, дуже часто питання, з якими звертаються клієнти до юридичних клінік, є доволі нестандартними, їх вирішення в судовому порядку може бути неефективним та довготривалим, а примусове виконання – важко реалізованим. В таких випадках вирішення конфліктної ситуації за участю третьої нейтральної сторони (медіатора) може допомогти сторонам спору прийти до компромісного рішення, яке задовольнить всіх.

Вирішуючи такі кейси студенти мають можливість навчитися обирати найефективніший для клієнта спосіб захисту його інтересів у спірній ситуації – де краще застосувати правові засоби вирішення спорів, а де медіацію, мета якої є врегулювання конфлікту безпосередньо між її

сторонами, завдяки чому сторони досягають свої власні життєві цілі і добровільно виконують свої ж домовленості.

Наведемо приклад кейсу, в якому перед клініцистами постало питання обрання найефективнішого способу вирішення конфліктної ситуації клієнта, який перебував у такій важкій життєвій ситуації як хвороба та звернувся до юридичної клініки з проханням скласти позов про встановлення порядку користування квартирою, яким зобов'язати членів своєї родини виділити йому для проживання певну кімнату у квартирі. Очевидно, що відсутність спілкування з членами родини та бажання привернути до себе їх увагу, привело цього клієнта до необхідності позиватися. В той же час, навіть при отриманні позитивного рішення, клієнт зіткнеться із труднощами, пов'язаними з його примусовим виконанням в разі відсутності бажання у іншого члена родини переїхати жити в кімнату, визначену судом. Більш ефективно подібний спір міг би бути вирішений у порядку медіації, сприяючи покращенню сімейних відносин та забезпечуючи підтримку учасникам конфлікту у важких життєвих ситуаціях.

Проте після етапу визначення медіації як пріоритетного способу вирішення конфліктної ситуації клініцисти стикається з такою проблемою, як отримання згоди всіх сторін конфлікту на залучення їх до процесу медіації, оскільки дуже часто сторони навіть не спілкуються між собою або відмовляються вирішувати свою проблему шляхом розмов з іншою стороною, навіть з нейтральною. В той же час така згода є надважливою, оскільки головний принцип медіації, який закріплений у Законі України «Про медіацію» є добровільність [2].

Впевнити клієнта у перевагах медіації допомагає те, що у вирішенні конфлікту приймає участь нейтральна сторона – медіатор, який має своєю головною метою сприяти спільному пошуку рішень, яке влаштує всі сторони конфлікту. На відміну від юридичної допомоги, де для клініцистів є головним клієнт і його позиція, яка й захищається за допомогою відповідних правових норм, а інтереси іншої сторони конфлікту є протилежними по змісту та не будуть враховуватися при здійсненні захисту прав та інтересів клієнта юридичної клініки.

Ще однією із задач клініцистів при застосуванні медіації у діяльності юридичних клінік є ведення роз'яснювальної роботи з клієнтом, який не стикався з медіацією і має мінімальне уявлення щодо її процедури, та пояснення йому що таке медіація, хто є медіатором, як буде відбуватися процедура медіації.

В той же час, окрім переконання клієнта вдатися до медіації, юридичній клініці попередньо необхідно залучитися згодою медіатора на проведення такої роботи з клієнтом юридичної клініки, яка є неоплачуваною та має проводитись медіатором у вільний від своєї роботи час. При цьому наразі не у всіх юридичних клінік є така можливість та відповідні фахівці у штаті навчального закладу.

Отже, медіація, яка завдяки своєму основному інструменту – діалогу між сторонами спору, допомагає їм виразити свої почуття, бути почутими іншою стороною або принаймні медіатором, зменшити соціальну ізоляцію та знизити психологічний стрес, може бути використана юридичними клініками у своїй діяльності як альтернативний спосіб вирішення проблем своїх клієнтів.

Література:

1. Стандарти юридичних клінік України: прийняті Асоціацією юридичних клінік України, схвалені Всеукраїнським З'їздом Асоціації юридичних клінік України Протокол № 2 від 19 червня 2014 року. [Електронний ресурс] – режим доступу: https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2017/07/standarti-diyalnosti-yuridichnikh-klinik-ukrajini.pdf
2. Про медіацію: Закон України Закон України від 16.11.2021р. №1875-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2022. № 7.Ст. 51. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення 10.11.2024).

CONCEPT AND MEANING OF LEGAL CLINICS

ПОНЯТТЯ І ЗНАЧЕННЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

Lytvynenko V. M.
PhD in Law, Associate Professor,
Head of the Department of Public and Private law
Chernihiv Polytechnic National University,
м. Chernihiv, Ukraine

Popovych A. S.
Student,
Chernihiv Polytechnic National University,
м. Chernihiv, Ukraine

Литвиненко В. М.
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри публічного та приватного права
Національного університету «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна

Попович А. С.
Студентка
Національного університету «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна

Юридичні клініки стали елементом сучасної правової освіти, поєднуючи практичне навчання студентів-юристів із наданням безоплатної правничої допомоги різним верствам населення. Такий формат навчання дозволяє майбутнім юристам отримати реальний досвід роботи з правовими проблемами ще під час навчання. Актуальність дослідження зумовлена потребою вдосконалення практичної підготовки правників та розширення можливостей отримання кваліфікованої правничої допомоги населенням.

У сучасній науковій літературі термін «юридична клініка» використовується у багатьох значеннях, проте основні формулювання поділяються на два: у значенні структурного підрозділу і як клінічна навчальна програма [1, с. 22]. До першого відноситься визначення поняття юридичної клініки Бежевець А. М. : «Юридична клініка – це структурний підрозділ закладу вищої освіти, що здійснює підготовку фахівців за напрямом

«Право», і створюється як база для практичного навчання та проведення навчальної практики студентів старших курсів, а також надання безоплатної правової допомоги» [2, с. 19]. Саме з таким формулюванням так чи інакше погоджуються більшість дослідників. В іншому трактуванні юридичну клініку визначають як спеціалізовану освітню програму, спрямовану на формування професійних компетенцій юристів з акцентом на соціальну відповідальність. Це навчальна платформа, де майбутні правники не лише здобувають практичні навички, але й розвивають розуміння соціальної місії юридичної професії. Хоча це визначення зустрічається набагато рідше, проте, все ж, використовується науковцями.

У цьому досліджені юридична клініка буде розглядатись саме в ролі структурного підрозділу. Тож, юридична клініка – це навчально-практичний підрозділ у структурі вищого навчального закладу, який готує фахівців-правників, де студенти старших курсів отримують практичний досвід та проходять навчальну практику.

Юридична клініка функціонує відповідно до чинного законодавства України, керується Статутом навчального закладу та спеціальним Положенням, яке затверджує керівник закладу освіти [5, с. 133]. Попри відсутність статусу самостійної юридичної особи, клініка інтегрована в структуру навчального закладу як його підрозділ. Вона уповноважена використовувати власну атрибутику – штампи та фірмові бланки з індивідуальною назвою. Для реалізації своїх функцій клініка послуговується ресурсами та інфраструктурою навчальної установи.

Тож відповідно до частини 7 статті 33 Закону України «Про вищу освіту» університети та академії мають право формувати юридичні клініки як свої структурні підрозділи для практичного навчання студентів та здійснення наукових досліджень, а частина 1 цієї ж статті визначає, що структура, статус та функціональні обов'язки структурних підрозділів, різновидом яких є юридичні клініки, регламентуються статутом та спеціальними положеннями закладу вищої освіти, що забезпечує університетську самостійність у визначенні та виконанні завдань цих підрозділів у навчальному процесі [3].

До прикладу, відповідно до Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України, затвердженого 03.08.2006, клініка ставить перед собою: за мету – підвищення практичних навичок студентів-правників, забезпечення доступу соціально вразливих груп до правничої допомоги, формування правової культури громадян,

виховання поваги до принципів верховенства права, а також розвиток співпраці з державними органами та інтеграція практичної підготовки в навчальний процес; завдання – розвиток практичних навичок студентів, організація навчальної та виробничої практики, надання безкоштовних консультацій соціально-вразливим групам, проведення правопросвітницьких заходів, створення умов для спілкування студентів із практиками; з цього визначаються функції – навчальна та соціальна [4]. Проаналізувавши положення, визначимо, що майбутні правники мають змогу практикуватися в правовому консультуванні, проходити навчальну та виробничу практику та взаємодіяти з представниками судових і правоохоронних органів в межах юридичної клініки. Вона за цим положенням також виконує важливу соціальну місію, надаючи безоплатні правничі консультації громадянам та здійснюючи правопросвітницьку діяльність. Це дозволяє об'єднати навчальну функцію з реальною правничою допомогою населенню, що сприяє як професійному розвитку студентів, так і підвищує правову культуру суспільства.

Спираючись на дослідження, ми можемо сказати, що діяльність у юридичній клініці відкриває студентам унікальні можливості для набуття практичних навичок під час навчання. Працюючи з реальними справами, майбутні правники не лише набувають ці практичні навички при вирішенні конкретних проблем клієнтів, але й підвищують рівень правової культури населення.

Клінічна практика розвиває ключові професійні компетенції: аналітичне мислення, комунікативні здібності, почуття справедливості та морально-вольові якості. Студенти опановують весь спектр практичних умінь – від проведення первинного інтерв'ю з клієнтом до роботи з нормативною базою та до складання юридичних документів. Особливо цінним є досвід взаємодії з державними органами та засвоєння принципів професійної етики. Студенти вчаться досліджувати обставини справи, вести необхідну документацію та приймати юридично обґрунтовані рішення в реальних ситуаціях [5, с. 134].

Очевидно, що випускники юридичних спеціальностей, які мають практичний досвід роботи, отримують суттєві переваги при пошуку роботи. Їх здатність ефективно виконувати професійні завдання, підкріплена практичними навичками зі студентських років, робить їх кращими кандидатами для роботодавців у сфері юридичних послуг. Можемо сказати, що такий ранній практичний досвід стає вирішальним фактором конкурентоспроможності молодого юриста на ринку праці.

Отже, юридична клініка – це підрозділ закладу вищої освіти, який готує юристів, забезпечуючи практичне навчання студентів через надання безоплатної правничої допомоги. Юридична клініка має велике значення: для студентів вона є платформою практичного застосування теоретичних знань та набуття професійного досвіду в правовій сфері, для суспільства – суб'єктом надання безоплатної правничої допомоги різним верствам населення, а для громади – джерелом правової культури. Саме тому юридичні клініки стали невід'ємною складовою якісної підготовки майбутніх юристів в Україні.

Література:

1. Кошева В. С. Юридичні клініки: поняття і значення. *Проблеми захисту прав та свобод людини і громадянина : матеріали IX Всеукраїнської наук.-практ. конф. молодих учених і студентів*. 2023. С. 21–23.
2. Бежевець А. М. Роль та місце юридичної клініки в сучасній системі безоплатної правової допомоги в Україні. *Правничий часопис ДНУ імені В. С. Стуса*. 2023. С. 14–21.
3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 29.10.2024).
4. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України : наказ Міністерства освіти та науки України від 03.08.2008 р. № 592. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06#Text (дата звернення: 29.10.2024).
5. Юркевич І. І. Роль юридичних клінік у підготовці професійних юристів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 2. С. 131–135.

MEDIATION PRACTICES AT THE UNIVERSITY: IMPLEMENTATION IN STUDENT GROUPS AND ORGANIZATIONS

МЕДІАЦІЙНІ ПРАКТИКИ В УНІВЕРСИТЕТІ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ У СТУДЕНТСЬКИХ ГРУПАХ ТА ОРГАНІЗАЦІЯХ

Lytvynenko O.Y.
3-year student of the Sociology Department
NTUU "Ihor Sikorsky KPI"
Kyiv, Ukraine

Литвиненко О.Я.
студент 3 курсу кафедри соціології
НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського"
м. Київ, Україна

Сучасне українське соціальне середовище можна охарактеризувати, як таке, що стосується надлишкового конфліктогенного потенціалу. Нестабільність, фрагментація суспільства, ціннісні протиріччя – одні з базових характеристики, якими доречно описати простір сьогодення. Подібний стан (соціально-політичний феномен) може бути класифікований, як liquid modernity. «Сьогодні патерни та конфігурації (що стосуються поведінки) більше не є «даними», не кажучи вже про їх очевидність; вони стикаються між собою і суперечать почасти. Замість того, щоб передувати життєвій політиці і визначати її майбутній курс, вони повинні слідувати за нею (випливати з неї), формуватися і переформовуватися під її впливом. Ліквідаційні повноваження спустилися з «макро-» на «мікро-» рівень соціального співжиття» [1].

Першим фактором, що здійснив вагомий вплив на сферу освітньо-наукової діяльності, стала пандемія. З'явились проблеми та ускладнення інтеракцій, комунікації у суспільствах. Другий канал комунікації (За І. Гофманом; невербальний), який є важливим каналом для «глядачів», став відсутнім у великій частині випадків взаємодій [2]. Наприклад, перебуваючи онлайн на лекції, не у всіх випадках є обов'язковим візуальна складова. У свою чергу це породжує неможливість надсилати невербальні сигнали до лектора. Це також розповсюджується й на взаємодію студент-студент. Відірваність контекстуальна та ймовірна наявність різних ціннісних мап, набору символів (що прямо задіяні у міжособистісних взаємодіях), які могли не мати змоги сформуватися повноцінно для спільного користування, можуть не просто заважати, проте провокувати конфліктні ситуації.

Студенти університетів стикаються з різними проблемами, зумовленими даним життєвим етапом (емоційні, соціальні, академічні, економічні труднощі тощо). Конкуренція також може бути викликом для налагодження професійних чи дружніх взаємин. Через різноманітність культур, ідей та способу життя, студенти часто стикаються з міжособистісними конфліктами. Проблеми міжособистісних стосунків нейтральні за природою – вони є ані конструктивними, ані деструктивними [3]. Варто враховувати сьогоднішній контекст, динаміку збройних конфліктів, які в свою чергу також чинять вплив, змінюють ефект перерахованих (і не тільки) характеристик liquid modernity. Роз'єднаність акторів, які здійснюють інтеракції, вимушено поглибилась у географічному (міжрегіональному/міжнаціональному) вимірі та інших пов'язаних із ним. Соціологічні опитування (лютий 2023 року) свідчать про таке ставлення до переселенців: «65% киян зазначили, що у їхніх стосунках із переселенцями немає напруження, тоді як близько 20% вказали на його наявність. Серед переселенців майже 80% повідомили про відсутність напруження у відносинах із місцевими жителями, а близько 20% відзначили його присутність» [4]. Нові загальнонаціональні дослідження показують, що ставлення до внутрішньо переміщених осіб в Україні здебільшого позитивне: 53% респондентів готові прийняти ВПО у своє оточення, ще 42% вважають, що вони мають жити в Україні (разом це становить 95%). Лише 5% опитаних демонструють ксенофобні настрої щодо ВПО. Щодо тих, хто залишився на окупованих територіях, ксенофобія спостерігається не більше ніж у 14% українців. Соціологічні дослідження показують, що хоча погляди етнічних росіян, які при цьому є громадянами України, можуть відрізнятися від позицій етнічних українців, проте вони не мають суттєвих розбіжностей. Етнічні росіяни, як і інші громадяни, також захищають Україну від агресора [5].

Результативність медіації, яка, на думку автора, є вітальною у сучасному контексті відповідно до викладених вище аргументів, у студентських колах є доведеною емпірично. У дослідженні, яке описано в статті A.Bedel, було впроваджено наступні умови (2013-2014): «навчання (медіації) пройшли тридцять два студенти, двадцять сім з них керували процесами медіації на волонтерських засадах; медіація відбувалася за принципом «рівний-рівному», що передбачає в свою чергу добровільну участь в процесі (нейтральний студент-одноліток, допомагає учням, що зіткнулися з проблемою, досягти компромісу з кожною зі сторін)». Згідно з даними, студентки частіше зверталися за медіацією, ніж студенти-чоловіки. Тридцять вісім міжособистісних проблем (95%) завершилися досягненням згоди, а зміст домовленостей був конструктивним

і функціональним у 96,6% випадків. «При оцінці отриманих результатів було виявлено, що процес медіації за принципом «рівний-рівному» є ефективним методом вирішення міжособистісних проблем студентів університету в бажаний, конструктивний і функціональний спосіб» [3].

Комбінація всіх вищезазначених факторів поглиблює проблему конфліктогенності простору, робить її комплексною. Тобто такою, для розв'язання якої необхідні зусилля декількох соціальних інституцій (акторів, сторін інтеракції). У відповідь на ці виклики кафедра соціології ФСП, НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» розпочала активну імплементацію медіаційних практик, покликаних підтримати розвиток миробудівництва у студентському середовищі. Наприкінці березня 2023 року було розпочато курс тренінгових занять у рамках міжнародного проєкту «Етика миру: Голос молоді», реалізованого за участю організацій із Швеції, Вірменії та України. До проведення курсу були залучені як викладачі, так і студенти. Проводились тренінги з миробудівництва, врегулювання конфліктів і критичного мислення. Особлива увага була присвячена аналізу ставлення молоді до викликів сучасності, пов'язаних з питаннями війни, миру та майбутніх перспектив у післявоєнний період. Учасники мали змогу розширили свої знання у сфері конфліктології та медіації.

Студентське самоврядування також може відігравати одну із провідних ролей у практиках врегулювання конфліктів (не тільки у взаємодії викладач-студент, але й студент-студент). Студрада КПІ (та студентські ради підрозділів відповідно; далі просто СР) займає особливе місце у структурній ієрархії в НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського». Колишній орган СР «Відділ якості освіти» (зараз «Департамент аналітики») виконував функції моніторингу, коригування викладацької діяльності відповідно до скарг та побажань студентів, комунікуючи надалі із адміністрацією. Дана діяльність хоч і має на меті вирішення проблемних ситуацій, проте також у змозі генерувати конфлікти між освітянами. Зараз відбувається відновлення подібного функціоналу. Але знову варто наголосити на необхідності застосування медіаційних практик до залучених акторів (особливо волонтерів СР).

У контексті сучасних викликів розбудова студентських ініціатив у сфері миробудівництва та медіації є надзвичайно важливою. Інтеграція таких практик у життя університетської спільноти сприятиме зниженню рівня конфліктогенності, покращенню комунікації та забезпеченню стабільного соціального середовища, що є значущим у подальшій розбудові держави в цілому (роль інтелігенції, студентів) та прогресі у науці, освіті.

Література:

1. Bauman Z. Liquid modernity. Cambridge : Polity press, 2000. 228 p.
2. Goffman E. The presentation of self in everyday life. University of Edinburgh, Social Sciences Research Centre, 1956. 163 p.
3. Bedel A. Analysis of the Peer Mediation Process' Effect on Interpersonal Problems of University Students. The Anthropologist. 2015. Vol. 22, no. 2. P. 257–264. URL: https://doi.org/10.1080/09720073.2015.11891876 (date of access: 26.10.2024).
4. Порівняльне дослідження: настрої киян та переселенців (16-27 лютого 2023). Соціологічна група «Рейтинг». URL: https://ratinggroup.ua/research/regions/por_vnyalne_dosl_dzhennya_nastro_kiyan_ta_pereselenc_v_16-27_lyutogo_2023.html (дата звернення: 26.10.2024).
5. Прес-релізи та звіти – Ставлення до біженців, внутрішньо-переміщених осіб, до російськомовних громадян та до деяких інших категорій населення України. КМІС. URL: https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1218&page=1 (дата звернення: 26.10.2024).
6. Omodan B. I., Skosana C. Addressing Potential Conflict among University Students during Collaborative Tasks. Education Sciences. 2023. Vol. 13, no. 12. P. 1245. URL: https://doi.org/10.3390/educsci13121245 (date of access: 26.10.2024).

MEDIATION AND LEGAL CLINICS: SYNERGY FOR THE DEVELOPMENT OF SOCIETY AND STUDENTS

МЕДІАЦІЯ ТА ЮРИДИЧНІ КЛІНІКИ: СИНЕРГІЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА СТУДЕНТІВ

Ломжець Ю. В.,
Голова Асоціації юридичних клінік України,
кандидатка політичних наук, доцентка,
м. Миколаїв, Україна

Lomzhets Y. V,
Head of the Association of Legal Clinics of Ukraine,
Candidate of Political Sciences, Associate Professor,
Mykolaiv, Ukraine

Амелічева Л. П.,
членкиня правління Асоціації юридичних клінік України,
докторка юридичних наук, професорка
кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

Amelicheva L. P.,
Member of the Board of the Association of Legal Clinics of Ukraine,
Doctor of Law, Professor
of the Department of Civil Law and Procedure
Vasyl' Stus Donetsk National University,
Vinnytsia, Ukraine

Феномен медіації покликаний забезпечити конструктивну комунікацію між конфліктуючими сторонами. Він є сьогодні одним із дієвих і важливих факторів зниження стресогенності у суспільстві. Однак є дві сучасні проблеми з питань інституалізації цього феномену. По-перше, медіація є ще недостатньо відомою нашим громадянам, особливо її принципи, процедура, відповідальність сторін конфлікту за узгоджене рішення. Також населенню до кінця не є зрозумілим статус медіатора, а також, як можна його знайти, щоб був і досвідчений, і фаховий, а головне, щоб можна було всіляко йому довіряти. По-друге, в Україні є дефіцит медіаторів, особливо соціальних медіаторів для вразливих категорій населення.

Одним із дієвих шляхів вирішення окреслених проблем є синергія медіації і юридичного клінічного руху. Ця синергія розвивається, насамперед, в університетах з метою допомогти суспільству знизити рівень конфліктогенності, а також підвищити рівень освіченості майбутніх правників в питаннях медіації, посилити спроможності студентів і викладачів юридичних клінік надавати громадянам допомогу у забезпеченні доступу до медіації.

Драйвером сучасного юридичного клінічного руху в Україні є Громадська організація «Асоціація юридичних клінік України» (далі – АЮКУ), яка об'єднує понад 70 юридичних клінік закладів вищої освіти та продовжує й далі розбудовувати та посилювати цю мережу. Головою АЮКУ вже багато років є Ломжець Юлія Вікторівна, кандидатка політичних наук, доцентка, що має п'ятнадцятирічний стаж викладацької та наукової діяльності, зокрема. в юридичному клінічному русі з 2013 року [1]. Завдяки її зусиллям та правлінню АЮКУ ця Асоціація стала потужною спільнотою, яка покращує якість юридичної освіти через виконання соціальної функції – надання безоплатної правової допомоги та підвищення рівня правової культури українського суспільства. Асоціація нерідко є новатором і просвітником прогресивних форм навчання майбутніх правників, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності їх як професіоналів на ринку праці. Вже більш ніж п'яти років АЮКУ запроваджує елемент медіації під час професійної підготовки майбутніх правників на базах юридичних клінік університетів, підтримуючи регіональні проєкти, проведення тренінгів, конференцій в сфері медіації.

Синергія медіації та юридичних клінік в університетах на сьогоднішній день стає ще потужнішою. АЮКУ у 2024 року уклала Меморандум про взаємодію і співпрацю з Громадською спілкою «Українська Академія Медіації» (далі – УАМ) [2], Президентом якої є Романадзе Луіза Джумберовна адвокатеса, медіаторка (DAA), кандидатка юридичних наук, доцентка, Заслужений юрист України, експертка Проєкту ЄС «Право-Justice», керівник Проєкту ЄС «CONSENT». Місією УАМ є сприяння становленню та поширенню в Україні медіації та інших альтернативних способів вирішення спорів, а також підвищення рівня культури миру і злагоди в українському суспільстві [3].

Метою укладеного Меморандуму є консолідація зусиль та спільна діяльність АЮКУ і УАМ для розвитку та розширення правової свідомості, підвищення рівня обізнаності населення про альтернативні способи вирішення спорів, в тому числі медіацію; посилення спроможності

студентів і викладачів юридичних клінік надавати громадянам допомогу у забезпеченні доступу до медіації.

Напрямами співпраці між зазначеними партнерами, є такі, як: організація просвітницької, навчальної та консультативної роботи з питань, що становлять взаємну заінтересованість у рамках Меморандуму; організація спільних заходів, в тому числі публічних, спрямованих на формування в Україні правосвідомості та культури застосування альтернативних способів вирішення спорів; проведення спільних нарад, консультацій та робочих зустрічей для розроблення пропозицій щодо реалізації спільних заходів та ініціатив, обміну досвідом, розробки проектів нормативних документів та нормативно-правових актів; забезпечення інформаційного обміну, що може складати спільний інтерес або інтерес партнерів; розміщення на своїх веб-ресурсах та сторінках в соціальних мережах, друкованих засобах інформації щодо спільних заходів та ініціатив й ін. [2].

Так, вже 15 листопада 2024 року, партнери з іншими співорганізаторами планують провести потужну міжнародну науково-практичну конференцію «Медіація & Університети 1.0», яка має на меті розкрити різні аспекти медіації в університетах, зокрема як частину освітніх програм, наукових досліджень та інституційних механізмів. Це дозволить підвищити обізнаність про роль медіації у вищій освіті та сприяти її подальшому розвитку, і на базі юридичного клінічного руху також [4].

Як вже вище зауважувалося, АЮКУ більше п'яти років активно запроваджує елемент медіації під час професійної підготовки майбутніх правників на базах юридичних клінік університетів, в першу чергу, під час інтерв'ювання клієнтів, а також підтримуючи різні заходи медіаційного направлення.

Так, у 2019-2020 рр. АЮКУ підтримало проєкт «Юридичні клініки – агенти популяризації медіації як способу вирішення спорів», поданий в рамках оголошеного в серпні 2019 року цією Асоціацією першого конкурсу ініціатив регіонального розвитку юридичних клінік України, що проводився в рамках реалізації проекту «Розвиток регіонального лідерства та усталення моделі координації Асоціації юридичних клінік України», який здійснювався за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Проєкт впроваджувався провідною юридичною клінікою юридичного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича у партнерстві з юридичними клініками Університету Короля Данила, Прикарпатського факультету НАВС «Феміда», Прикарпатського університету ім. В. Стефаника [5].

Цей проєкт був спрямований на вирішення таких проблем, як: низький рівень знань та навичок щодо медіації у викладачів та студентів, які консультують клієнтів у юридичних клініках, а також відсутність горизонтальної співпраці юридичних клінік між собою та з правозахисними громадськими організаціями і професійними медіаторами. Метою проєкту було навчити студентів та викладачів щонайменше 3-х юридичних клінік, залучених до проекту, базовим основам медіації, створити та розвинути на основі даних юридичних клінік регіональну мережу агентів популяризації медіації, яка базується на цінностях, принципах, практиках і методах відновного підходу до вирішення спорів, налагодити співпрацю з медіаційними та правозахисними громадськими організаціями, професійними медіаторами.

Тренінгові матеріали «Доступно про медіацію», розроблені в рамках зазначеного проєкту як один із результатів роботи всієї проєктної команди, було розміщено на сайті АЮКУ, які стали у нагоді для розвитку інших юридичних клінік за напрямом посилення спроможності студентів-консультантів і викладачів-кураторів надавати громадянам допомогу у забезпеченні доступу до медіації.

На базі цих матеріалів в інших юридичних клініках оновлювалися організаційні документи, пов'язані із наданням правової допомоги клієнтам, в які впроваджувався елемент медіації й ін. Так, у 2020 році в юридичній клініці Донецького національного університету імені Василя Стуса було впроваджено в документацію («Згода клієнта», «Чек-лист», «Відгук клієнта»), яка використовується на прийомі клієнтів, елемент медіації [6]. З цих документів випливає, що на інтерв'юванні консультант юридичної клініки повинен визначити медіабельність спору, розповісти про альтернативний спосіб вирішення спору – медіацію, зазначити адресу і найменування організації, яка може надати соціальну послугу – безоплатну медіацію.

Для того, щоб клініцисти-стусівці були готові до визначення медіабельності спору, з ними проводяться на навчальній (клінічній) практичній підготовці тренінги сертифікованим медіатором (або викладачем-куратором юридичної клініки, студентом-клініцистом. У випадку, коли клієнт зацікавився перспективою вирішення свого спору шляхом медіації, його на прийомі детальніше консультують про процедуру медіації, в яких організаціях можна отримати соціальну послугу від безоплатного медіатора.

У 2022 році АЮКУ підтримала ініціативу юридичної клініки ДонНУ імені Василя Стуса при партнерстві Національної служби посередництва і примирення провести Всеукраїнську осінню школу з посередництва (трудової медіації) з врегулювання колективних трудових спорів». Школа охопила більш як сімдесят учасників з одинадцяти юридичних клінік України [7]. Під час навчальних тренінгів сертифікованими посередниками з вирішення колективних трудових спорів, які пройшли спеціальну підготовку за підтримки Міжнародної організації праці, клініцисти набували нові медіаційні (посередницькі) компетентності при вирішенні колективних трудових спорів.

Таким чином, накопичений за останні роки важливий досвід навчання в юридичних клініках майбутніх правників новим компетентностям у сфері медіації (і трудової медіації також) є важливою підставою для представників вітчизняного клінічного руху України – АЮКУ доповнити Стандарти діяльності юридичних клінік України, схвалені Всеукраїнським З'їздом Асоціації юридичних клінік України (Протокол № 2 від 19 червня 2014 року) [8], новим розділом «Навчальна клінічна (практична) підготовка у сфері медіації», в якому слід передбачити новаційні форми набуття клініцистами сучасних компетентностей у сфері медіації, зокрема, щодо вирішення трудових спорів, посилення спроможності студентів-консультантів і викладачів-кураторів юридичних клінік надавати громадянам допомогу у забезпеченні доступу до медіації.

Література:

1. Реєстр юридичних клінік. *Сайт Асоціації юридичних клінік України*. URL: https://legalclinics.in.ua/amo-team/yuliya-lomzhets/
2. Меморандум про взаємодію і співпрацю між Громадською організацією «Асоціація юридичних клінік України» і Громадською спілкою «Українська Академія Медіації». 2024.
3. Керівництво. *Сайт Української академії медіації.* URL: https://mediation.ua/pro-akademiyu/komanda
4. Програма Міжнародної науково-практичної конференції «Медіація & Університети 1.0» (15.11.2024). УАМ та інші співорганізатори. Чернівці. 2024.
5. Юридичні клініки – агенти популяризації медіації як способу вирішення спорів: проєкт юридичної клініки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича у партнерстві з юридичними клініками Університету Короля Данила, Прикарпатського факультету НАВС «Феміда», Прикарпатського університету імені Василя Стефаника в межах проєкту «Розвиток регіонального лідерства та

усталення моделі координації Асоціації юридичних клінік України». За підтримки Міжнародного фонду "Відродження". 2019-2020. *Сайт Асоціації юридичних клінік України*. URL: https://legalclinics.in.ua/yurydychni-kliniky-agenty-populyaryzatsiyi-mediatsiyi-yak-sposobu-vyrishennya-sporiv/
6. Організаційні документи юридичної клініки Донецького національного університету імені Василя Стуса. Електронний архів порталу юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса за 2020-2024 рр.
7. Юридична клініка ДонНУ ім. Василя Стуса провела школу посередництва у трудових спорах. 2022. *Сайт Асоціації юридичних клінік України*. URL: https://legalclinics.in.ua/newsclinics/news-08-10-2022/
8. Стандарти діяльності юридичних клінік України, схвалені Всеукраїнським З'їздом Асоціації юридичних клінік України (Протокол № 2 від 19.06.2014 року). *Сайт Асоціації юридичних клінік України*. URL: https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2017/07/standarti-diyalnosti-yuridichnikh-klinik-ukrajini.pdf

IMPLEMENTATION OF MEDIATION TO PREVENT BULLYING IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДЛЯ ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ

Лукіян Д.А.
студентка 5 курсу юридичного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

Науковий керівник: *проф. Гаврилюк Р.О.*

Lukian D.A.
5th year student of the Faculty of Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

Modern educational institutions face numerous challenges, and one of the most acute is bullying – systematic harassment of students, which is both physical and psychological. Bullying negatively affects the emotional state of children, reduces academic performance, promotes isolation and aggressive behaviour. The problem of bullying in schools requires a comprehensive approach to address, and one of the effective methods that is gaining popularity is mediation.

Mediation as a way of resolving conflicts is based on voluntary communication between the parties under the guidance of a neutral intermediary – a mediator. This process is aimed at achieving mutual understanding, reducing tensions and finding constructive solutions. Mediation not only helps to resolve conflicts, but also teaches students the skills of non-violent communication and peaceful problem solving. In this context, its introduction into educational institutions looks like a promising tool for combating bullying and creating a safe environment for all participants in the learning process.

The term 'bullying' comes from the English verb 'to bully'. The Cambridge English Dictionary defines the verb 'to bully' as 'to hurt or intimidate someone who is smaller or less powerful than you, often to force them to do something you don't want them to do'. [1].

It is worth noting that bullying is one of the most pressing socio-pedagogical and psychological problems of our time. This phenomenon is mostly characteristic of organised groups. In this regard, the main areas where bullying manifests itself are: school bullying, bullying in the workplace (mobbing), bullying in the army ('hazing'), and cyberbullying that takes place in the information space. We will take a closer look at school bullying. I. Sydoruk suggests dividing school bullying into two main forms:

1. Physical school bullying – intentional hitting, kicking, beating, inflicting other bodily harm, etc.; sexual bullying, happy slapping.

2. Psychological school bullying is violence related to the impact on the psyche that causes psychological trauma through verbal abuse or threats, harassment, intimidation, which deliberately causes emotional distress [2, p. 170-171]. This approach to classification is quite correct, since the root cause of this phenomenon can be used to build a plan to counter it faster and better.

O. Kormylo notes that bullying at school is manifested not only in the actions of students towards each other, but also in the actions of teachers towards students or vice versa. Teachers in their interaction with children can display behaviour that causes psychological pain to the latter and limits their right to preserve their dignity. It is difficult to identify behaviour that indicates bullying. Teachers may use an authoritarian style of management in their interactions with students, which, although it may be perceived by children as a violation of their rights, is not bullying by definition [3].

Let's take a closer look at the concept of mediation. Mediation is a confidential, voluntary procedure for resolving a conflict with the help of a third

neutral party (mediator), which creates conditions for each party to express its vision of the situation, feelings, understand its needs and the feelings and needs of the other party [4, p. 63]. In other words, mediation is an effective tool of a restorative approach that combines values, principles and effective methods of conflict resolution. It not only facilitates the search for a mutually beneficial solution for the parties to the conflict, but also forms a strategy for future behaviour in the event of new conflicts, teaching participants to resolve disputes peacefully.

We believe that introducing mediation into educational institutions on a regular basis is an important step in combating bullying and creating a safe environment for students. A permanent school mediation service will allow for a quick and effective response to conflicts, preventing them from escalating and turning into bullying. Let's look at the key aspects of why mediation should be made a part of school life on a regular basis:

Timely resolution of conflicts, as conflicts are a natural part of social interaction, especially among adolescents who are still learning to manage their emotions and communication.

Formation of non-violent communication skills – the constant functioning of the mediation service will help students develop skills of constructive conflict resolution.

Creating a safe and supportive environment – having a school mediation service will give students a sense of safety and security. They will understand that in the event of a conflict, there is a mechanism to resolve it fairly and with respect for both parties.

Prevention of recurring conflicts – mediation will not only resolve the current problem, but will also help prevent future conflicts.

Thus, mediation in the educational environment not only contributes to creating a safe atmosphere but also addresses the fundamental need for fair conflict resolution that arises from the contradictory nature of social relations. It helps balance the different statuses, needs, and interests of students, providing a rational approach to resolving conflicts, where the freedom and responsibility of each party are reflected in the dialogue process.»

This transition emphasizes the legal nature of mediation and its role in resolving conflicts based on fairness.

Also, I should be mentioned that mediation has a complex anthropo-socio-cultural nature, while at its core remaining a legal phenomenon, which determines its significance in resolving social contradictions. Its legal nature stems from the contradictory existence of the human world, where conflicts are inevitable due to the diversity of social statuses, needs, and roles. However, mediation creates a space for resolving these contradictions based on respect for the freedom and responsibility of all parties involved [5 p. 112-113]

Against this backdrop, mediation in schools becomes especially important. It not only serves as a legal mechanism for conflict resolution but also helps create a safe and supportive environment. The presence of a school mediation service will give students a sense of security, knowing that any conflict can be resolved fairly and with respect for both sides. Moreover, mediation has a preventive character, helping to prevent future conflicts.

This combination of legal nature and anthropo-social aspects makes mediation an indispensable tool in modern society, especially in educational institutions, where basic skills for peaceful conflict resolution are formed.

Therefore, in our opinion, the introduction of mediation in educational institutions is an extremely important step in creating a safe and supportive environment for students. Mediation not only helps to effectively resolve conflicts and prevent the escalation of bullying, but also helps to develop students' skills of non-violent communication, empathy and responsibility. A permanent school mediation service provides timely support to both students and teachers, helping to reduce conflict and improve the psychological climate in the school. In addition, mediation teaches children important life lessons, such as listening to the other side, finding a compromise and respecting diversity of opinion. It not only resolves current problems, but also gives students the tools to peacefully resolve future conflicts, both in and out of school. Mediation is not just a temporary solution to conflicts, but a strategic approach to raising a new generation capable of living in harmony with their environment, which is crucial for the development of a healthy and responsible society.

References:

1. Значення слова «булінг» у Кембриджському словнику. URL: https:// dictionary.cambridge.org/ ru /bully
2. Сидорук Ірина. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема/І. Сидорук // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2015. – № 1 (302) : Серія «Педагогічні науки». – С. 169-173.

3. Кормило О. Явище булінгу в освітньому процесі/О. Кормило // Проблеми гуманітарних наук. – 2015. Психологія, – 2015. – № 37 – С. 175-187
4. Комплекс освітніх програм «Мирне вирішення конфліктів. Базові навички медіації». – К. – 2018. – 140 р.
5. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як цінність: Монографія. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2023. 466 р.

THE ROLE OF MEDIATION IN CONFLICT RESOLUTION IN THE CREATIVE INDUSTRIES: A LEGAL PERSPECTIVE

РОЛЬ МЕДІАЦІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ У СФЕРІ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Mazurenko S. V.
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Intellectual Property Law and Patent Justice,
National University «Odesa Law Academy»

Мазуренко С. В.
Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

Halupova L. I.
PhD in Law, Associate Professor of the Department of Intellectual Property Law and Patent Justice,
National University «Odesa Law Academy»

Галупова Л. І.
Кандидат юридичних наук, доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

Креативні індустрії представляють собою широкий економічний сектор, що об'єднує різноманітні галузі, які ґрунтуються на творчості, нових технологіях та виробництві товарів (продукту) у сфері культури. Ці сфери зосереджені на створенні, виробництві та розповсюдженні товарів і послуг, що відрізняються високим рівнем оригінальності та художньої виразності.

Термін «креативні індустрії» вживається у множині, оскільки охоплює широкий спектр галузей, де інтелектуальна та творча (креативна) діяльність є основою економічної діяльності. Водночас, поняття «культурні індустрії» та «креативні індустрії» часто використовуються взаємозамінно. «Культурні індустрії» частіше асоціюються з культурною спадщиною та традиційними видами мистецтва, тоді як «креативні індустрії» акцентують увагу на сучасних прикладних практиках, спрямованих на створення інтелектуальної власності, яка забезпечує економічний прибуток та зайнятість [1, с.6].

Серед секторів креативних та культурних індустрій можна виділити рекламу, архітектуру, живопис та антикваріат, ремесла, дизайн, моду, кіновиробництво, програмування (включаючи розробку комп'ютерних ігор), музику, виконавське мистецтво, видавничу справу, телебачення, радіо та Інтернет-трансляції. Культурні індустрії охоплюють також такі сфери діяльності, як аудіовізуальне мистецтво (фільми, телебачення, раді, нові медіа), туризм, спорт, літературу, культурну спадщину (музеї, бібліотеки, архіви) та візуальні мистецтва (театри, галереї) [2].

Креативні індустрії відіграють не лише вагому роль у сфері економіки, але й роблять значний внесок у формування культурної ідентичності суспільства. Вони створюють простір для вільного вираження ідей, сприяють культурному обміну, забезпечують збереження та розвиток культурного різноманіття, а також стимулюють розвиток творчих здібностей. Завдяки залученню талановитих особистостей, ці галузі активно сприяють соціальному розвитку.

Регулювання діяльності креативних індустрій в Україні здійснюється на основі Закону України «Про культуру». Цей закон визначає основи державної культурної політики, регулює правовідносини у сфері культури та мистецтва, а також спрямований на стимулювання розвитку культурної сфери. Зміни, внесені до закону у 2017 році, включають положення, що підтримують розвиток креативних індустрій як важливої складової економіки, закріплюючи заходи щодо їх стимулювання та підтримки [3]. Крім того, регулювання відносин у сфері креативних індустрій пов'язаних з творчістю у сфері літератури та мистецтва здійснюється Законом України «Про авторське право та суміжні права». Окремі питання сфери креативних індустрій, пов'язані із охороною прав на торговельні марки, які індивідуалізують один товар (послугу) з-поміж іншого містяться в Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг».

Сфера креативних індустрій є економічно привабливою, через що часто виникають конфлікти між правовласниками та недобросовісними користувачами. Конфлікти у сфері креативних індустрій можуть виникати через різноманітні причини, зокрема: порушення або загроза порушення авторських та суміжних прав, прав на торговельну марку, промислові зразки, культурну апропріацію та ін. В основі таких конфліктів лежить зіткнення прав та інтересів пов'язаних із окремими об'єктами творчих та культурних індустрій. Неправомірне використання об'єктів інтелектуальної власності може спричинити блокування творчих проєктів, негативно вплинути на імідж чи репутацію сторін, втрату можливості кар'єрного розвитку та потягти значні збитки.

Наслідки цих конфліктів можуть бути значними як для окремих осіб, так і для індустрії в цілому. Для митців та суб'єктів господарювання судові справи щодо порушення авторських прав часто ведуть до фінансових, емоційних, часових втрат та репутаційних ризиків. Для креативної індустрії загалом, такі конфлікти можуть призвести до зниження інвестиційної привабливості, оскільки правова невизначеність та ризики можуть стримувати розвиток нових ідей та проєктів, а також можливості отримання прибутків від їх реалізації.. Крім того, конфлікти в цій сфері можуть впливати на культурний обмін та створювати перешкоди для міжнародної співпраці.

Врегулювання конфліктів у сфері креативних індустрій за допомогою медіації має суттєві переваги в порівнянні з судовим захистом. Медіація як альтернативний спосіб врегулювання конфліктів, дозволяє сторонам уникнути затяжних судових розглядів, фінансових витрат та репутаційних ризиків, що є важливим у креативній сфері, де довіра та швидкість рішень можуть впливати на бізнес і подальшу співпрацю. У медіації сторони мають можливість спільно шукати рішення, що задовольняє обидві сторони, зберігаючи конфіденційність, які судовий процес не завжди може забезпечити.

Переваги медіації у таких спорах включають можливість підтримання добрих ділових відносин між учасниками, що є критичним у креативних індустріях, де співпраця часто відіграє ключову роль. Медіатор допомагає сторонам досягти компромісу, зосереджуючись на інтересах та потребах сторін, а не на виключному дотриманні правових норм.

Судові процеси, незважаючи на їх офіційний статус, не завжди є ефективними через формальність процедур, тривалість розглядів і обмеженість

у розробці гнучких рішень. Суд може ухвалити рішення, яке задовольняє лише одну сторону, залишаючи іншу незадоволеною, що створює ризик подальших конфліктів. Тому медіація, як інструмент альтернативного врегулювання конфліктів, є ефективнішим механізмом, що дозволяє сторонам зберегти добрі ділові відносини та уникнути тривалих і витратних судових процесів [4, с.48].

Крім того, під час воєнного стану креативні індустрії відіграють важливу роль у збереженні національної культури та ідентичності, що підвищує значущість швидкого і ефективного вирішення конфліктів у цій сфері. Дана примирна процедура сприяє збереженню ресурсів, які можуть бути спрямовані на підтримку діяльності в умовах нестабільної економіки.

Крім того, доречно підкреслити, що медіація в сфері креативних індустрій може розглядатися не лише як ефективний спосіб врегулювання конфліктів, але й як інструмент для налагодження ділових відносин та сприяння подальшій співпраці. У креативній сфері, де добрі ділові відносини часто мають вирішальне значення для успіху проектів, медіація допомагає не тільки вирішувати конфлікти, але й створює умови для діалогу та взаєморозуміння між сторонами. Процес медіації стимулює відкриті комунікації, які можуть виявити нові можливості для співпраці, а також забезпечити пошук нових шляхів подальшої співпраці.

Отже, медіація в креативних індустріях є важливим інструментом не лише для врегулювання конфліктів, але й для налагодження ділових відносин та розвитку подальшої співпраці. Завдяки медіації, учасники можуть уникнути руйнівних наслідків судових процесів, зберегти репутацію і фінансові ресурси, а також знайти нові шляхи для спільної роботи. У кризових умовах, таких як воєнний стан, медіація сприяє стабільності, підтримці економічної активності і створенню сприятливих умов для довгострокового розвитку креативної сфери, що є важливим для збереження національної ідентичності та культури.

Література:

1. Правове регулювання відносин у сфері креативних (культурних) індустрій в країнах Європейського Союзу: Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України./URL: https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29509.pdf

2. Культурні та креативні індустрії/URL: https://www.culturepartnership.eu/ua/publishing/course/lecture-5
3. Креативні індустрії: їх роль та місце у сучасному українському суспільстві/URL: https://mcsc.gov.ua/news/kreatyvni-industriyi-yih-rol-ta-miscze-u-suchasnomu-ukrayinskomu-suspilstvi/
4. Діденко Л.В. Співвідношення судових та позасудових способів захисту цивільних прав. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2020, № 3. С. 44-49 https://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-3-2020/6.pdf

ONLINE MEDIATION IN UKRAINE: ADVANTAGES, DISADVANTAGES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT

ОНЛАЙН МЕДІАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Maliy Y. E.
1st year master's student
of the Faculty of Judicial and International Law
of the National University "Odesa Law Academy"

Малій Ю. Є.
студентка 1 курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Медіація є альтернативним способом вирішення конфліктів, який набирає популярності в усьому світі завдяки своїй ефективності, економічності та конфіденційності. Онлайн медіація, або цифрова медіація, динамічно розвивається на тлі глобальної цифровізації та зростаючої потреби в дистанційних формах взаємодії, особливо цей процес прискорювався в умовах пандемії COVID-19. У вітчизняних просторах цей спосіб також привертає увагу як новий інструмент, що може сприяти вирішити спори поза судом, і, таким чином, зменшити навантаження на судову систему.

В Україні основним законодавчим актом, який регулює відносини у сфері медіації є Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 р. Законодавець визнає медіацію як позасудову процедуру, під час якої медіатор сприяє переговорам між сторонами конфлікту, дотримуючись певного порядку дій та спрямовуючи їх на досягнення взаєморозуміння та примирення [1].

Основними ознаками медіації є: залучення третьої нейтральної сторони – посередника; сторони мають рівні права та обов'язки; рішення, що приймається в процесі медіації направлене на вирішення конфлікту шляхом пошуку консенсусу. Медіатор, як посередник, не має права приймати рішення за сторони, він лише сприяє їхньому діалогу та пошуку взаємовигідних рішень.

Шляхом дотримання принципів медіації та врахування її ознак, можна досягти конструктивного вирішення навіть найскладніших правових спорів. Законодавче врегулювання медіації визначає її статус як важливого елемента правової системи, надаючи їй відповідний статус і регулювання [2, с. 87].

Незважаючи на існуючі переваги медіації, важливо постійно розвивати цей механізм, забезпечуючи високу якість послуг та дотримання відповідних стандартів. Для цього потрібно здійснювати постійний моніторинг та оновлення законодавства, забезпечувати професійну підготовку медіаторів та забезпечувати доступність медіаційних послуг для всіх верств населення.

Необхідно зауважити, що онлайн-медіація – це спосіб вирішення спорів між сторонами конфлікту за допомогою третьої нейтральної сторони – медіатора, спрямований на пошук рішень, що відображають інтереси кожної сторони, в процесі проведення переговорів у онлайн-режимі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) дистанційної синхронної (одночасної) та/чи асинхронної (неодночасної) комунікації [2].

Онлайн-медіація – це додаткове навантаження та збільшений рівень відповідальності за результат як для медіатора, так і для сторін. Проведення медіації в режимі онлайн ініціюється медіатором або сторонами, при цьому є доцільною у таких випадках: сторони з будь-яких причин не вважають за необхідне спілкуватися один на один у межах одного приміщення; місця знаходження/проживання сторін та/або медіатора значно географічно віддалені одне від одного, існують перешкоди (фізичні, економічні, часові, епідемічні тощо) або небезпеки при переміщенні сторін та/або медіатора до місця зустрічі.

Медіація набула широкого поширення у різних галузях права як спосіб альтернативного вирішення конфлікту (спору), її почали активно використовувати юристи-практики. Крім того, варто зазначити, що медіацію почали практикувати фахівці без законодавчого врегулювання,

що ускладнювало окремі питання при проведенні медіації. По – перше, сторони не були обізнані із процедурою медіації. По – друге, медіаторам доводилося використовувати міжнародні практики проведення медіації. По – третє, не було встановлено вимог до медіатора, що ускладнювало вибір посередника сторонами.

Однією з його основних характеристик є максимально можлива автономія суспільства від держави, що передбачає розмежування компетенцій, а також наявність інститутів самоорганізації та саморегуляції, динамічність системи, плюралізм тощо. Застосування альтернативних методів врегулювання спорів, включаючи онлайн-медіацію, дозволяє сторонам використовувати свої ресурси для вирішення інших важливих завдань замість участі у потенційно затяжних та дорогих судових процесах. Віртуальне посередництво, яке проводиться через відеоконференції або телефонні розмови, дає значні переваги навіть за звичайних умов. Наприклад, це дозволяє заощадити час та кошти на транспорт, що є особливо актуальним, оскільки через державні або медичні обмеження багато адвокатів та клієнтів не можуть подорожувати, а клієнти можуть не мати коштів для розгляду спору в суді.

Онлайн-медіація як самостійний інститут має високий потенціал для стрімкого розвитку в умовах диджиталізації та воєнного стану в Україні. Це зумовлено низкою факторів. По-перше, онлайн-медіація є специфічним видом альтернативного вирішення спорів (ADR), популярність якого постійно зростає. По-друге, на думку дослідників, роль суду у вирішенні конфліктів не може бути винятковою, оскільки це суперечить ідеям громадянського суспільства [3].

Важливим є проведення аналізу правового регулювання медіації як в офлайн, так і в онлайн режимі в інших країнах, що може допомогти знайти можливі шляхи вдосконалення онлайн-медіації в Україні. Так, ще у 2017 році у звіті Інституту вирішення спорів (Institute for Dispute Resolution, NJCU School of Business) для делегатів ЮНСІТРАЛ зазначалося, що 76% опитаних завжди або іноді включають переговорне застереження у договори, і лише 23% цього не роблять. Коли опитуваних запитали, чи віддали б вони перевагу включенню медіаційного застереження за наявності уніфікованого механізму вирішення спорів за допомогою медіації, як у випадку арбітражу, понад 80% відповіли позитивно [4]. Одним із прикладів успішного використання медіації є досвід Сінгапуру. Сінгапурський міжнародний центр медіації (SIMC) 18 травня 2020 року запровадив протокол SIMC COVID-19 для надання підприємствам

прискореного, економічного та ефективного способу вирішення міжнародних комерційних суперечок під час пандемії COVID-19. За інформацією з прес-релізу SIMC, більшість медіацій завершуються за один-два дні, а успішність досягає приблизно 80% [5].

До переваг онлайн медіації необхідно віднести такі, як:

1. Зручність і доступність. Онлайн медіація забезпечує можливість участі в процесі з будь-якого місця, де є доступ до Інтернету, що особливо важливо для сторін, які перебувають у різних регіонах або за кордоном.

2. Економія часу та коштів. Дистанційна медіація дозволяє уникнути витрат на транспорт, оренду приміщень та знижує потребу у фізичній присутності. Це скорочує тривалість процедур, роблячи процес вирішення спорів більш оперативним.

3. Гнучкість процесу. Завдяки онлайн-формату сторони можуть обирати зручний час для проведення сесій, що дозволяє організувати медіацію з урахуванням особистих розкладів учасників.

4. Можливість зберегти емоційну дистанцію. Онлайн медіація дозволяє учасникам зберегти фізичну відстань, що може бути корисним у випадках емоційно заряджених конфліктів. Це створює більш комфортне середовище для обговорення та сприяє нейтралізації напруженості.

5. Доступність для осіб з обмеженими можливостями. Дистанційний формат є особливо цінним для осіб з інвалідністю або тимчасовими обмеженнями мобільності, надаючи їм можливість брати участь у медіації на рівних умовах з іншими учасниками.

Разом із зазначеними перевагами, онлайн медіація має низку недоліків. По-перше, взаємодія через технічні засоби (комп'ютер, телефон, планшет) сприймається учасниками як короткотривала сесія, тоді як звичайна сесія триває близько двох годин. По-друге, спілкування віч-на-віч відрізняється від спілкування через екран, що знижує емоційний вплив медіатора та ускладнює встановлення довіри. Обмежується також можливість зчитування невербальних сигналів учасників через відсутність безперервного зорового контакту [3].

Крім того, важливою проблемою є те, що офлайн медіація спрямована на повернення цінності особистих зустрічей та побудову довірливих стосунків, що стає складнішим через використання дистанційних засобів комунікації.

Отже, як висновок можна зазначити, що онлайн медіація в Україні має значний потенціал для розвитку завдяки своїй доступності, гнучкості та економічності. Водночас існують певні виклики, пов'язані з технічними обмеженнями та безпекою даних, які потребують уваги. Перспективи онлайн медіації залежать від удосконалення законодавства з медіації та ІК технологій та підвищення обізнаності серед населення про цей спосіб вирішення конфліктів та опанування діджитал-інструментами.

Література :

1. Про медіацію: Закон України. Науково-практичний коментар. З-19 Станом на 1 квітня 2023 р./За загальною редакцією доктора юридичних наук, професора Кармази О. О., кандидата юридичних наук, доцента Федоренко Т. В., кандидата юридичних наук, доцента Ізуїти П. О. К. : Талком, 2023. 241 с.
2. Запара С.І. Поняття медіації та особливості її становлення в Україні та світі. Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 3. С. 86–88.
3. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України : навч. посіб./Верба-Сидор О.Б., Воробель У.Б., Грабар Н.М., Дутко А.О., Юркевич Ю.М.; за ред. канд. юрид. наук, доц. О.Б. Верби-Сидор. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 416 с.
4. Красіловська З.В. Становлення інституту медіації в системі публічного управління: теоретико-правовий аспект : дис.... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Одеса, 2017. 221 с.
5. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник/авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.] ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. – Одеса : Екологія, 2019. 456 с.

LEGAL COMPETENCE OF THE MEDIATOR AS THE BASIS FOR SUCCESSFUL CONFLICT RESOLUTION

ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕДІАТОРА ЯК ОСНОВА УСПІШНОГО ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ

Mykytiuk V.O.,
Lawyer, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Law and European Integration, State Biotechnological University,
Kharkiv, Ukraine

Kartavykh V. V.,
Assistant of Department of Law and European Integration, State Biotechnological University,
Kharkiv, Ukraine

Микитюк В.О.,
адвокат, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри права та європейської інтеграції
Державного біотехнологічного університету
Харків, Україна

Картавих В. В.,
асистент кафедри права та європейської інтеграції
Державного біотехнологічного університету,
Харків, Україна

Медіація стає дедалі важливішим механізмом вирішення конфліктів у сучасному світі. Визначення та розвиток компетентностей є необхідною умовою успішної діяльності будь-якого професіонала. У професійній діяльності медіатора ключову роль відіграє правова компетентність, оскільки вона забезпечує ефективність вирішення різноманітних спорів, таких як цивільні, сімейні, трудові та інші. Сьогодні існує значна потреба у підготовці фахівців, які здатні забезпечити справедливість і дотримання правових принципів під час медіаційних процесів. Це, у свою чергу, сприяє поширенню та розвитку альтернативних методів вирішення конфліктів як в Україні, так і у світі.

Проблема медіації як способу врегулювання конфліктів (спорів), статусу учасників медіації, майстерність медіатора досліджувалися у працях таких науковців, як Крестовська Н., Романадзе Л. [1], Наровська К. [2] тощо.

Відповідно до Закону України "Про медіацію", медіатор – спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію [3, ст. 1, п.2].

Вимогами до медіатора відповідно до Закону є наявність базової підготовки, що здійснюється за програмою обсягом (тривалістю) не менше 90 годин навчання, у тому числі не менше 45 годин практичного навчання. Програма базової підготовки медіатора включає теоретичну підготовку і відпрацювання практичних навичок [3, ст. 10].

Підготовку медіаторів здійснюють суб'єкти освітньої діяльності. Підготовка медіаторів, крім базової, може включати спеціалізовану підготовку відповідно до програм навчання, розроблених суб'єктами освітньої діяльності. Після проходження базової та/або спеціалізованої підготовки та підтвердження набутих компетентностей видається відповідний сертифікат.

Особливості базової і спеціалізованої підготовки медіаторів чітко не є визначеними законодавством, але медіаторська спільнота виробила стандарти навчання професійних медіаторів. Згідно із цим стандартом виокремлюються конфліктологічна, комунікативна, процедурна, рефлексивна компетентності медіатора, а також правова компетентність у сфері медіації [1, с.191-192].

Правова компетентність медіатора – це сукупність знань, навичок та умінь, які дозволяють медіатору ефективно проводити медіаційний процес у межах чинного законодавства.

До основних елементів правової компетентності медіатора можна віднести наступні, як, по-перше, знання законодавства і здатність застосовувати його на практиці, бо діяльність медіатора охоплює суспільні відносини, пов'язані з проведенням медіації для запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання вже наявних, зокрема цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних спорів, а також у справах про адміністративні правопорушення та в кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим) [3, ст. 3 п.1]. Медіатор повинен розуміти, як матеріальне право регулює певні ситуації, наприклад, права власності, сімейні або трудові відносини. Таке розуміння дозволяє медіатору надавати сторонам обґрунтовані рекомендації в межах правових норм, допомагаючи уникнути незаконних або некоректних рішень.

Другим важливим елементом є знання юридичних процедур і навички правового аналізу. Медіатор повинен бути обізнаний із процедурами медіації, судового розгляду та іншими правовими процесами, щоб ефективно спрямовувати сторони у прийнятті рішень. Він має вміти пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів, виокремлювати й аналізувати юридично значущі факти, а також робити обґрунтовані правові висновки. Здатність аналізувати правові аспекти конфлікту та пояснювати сторонам можливі правові наслідки їхніх рішень є ключовою навичкою медіатора. Важливо, щоб медіатор орієнтувався в процесуальних нормах і знав, як правильно організувати процес медіації, особливо у випадках, коли паралельно ведеться судове провадження. Розуміння процедур вирішення конфліктів, строків, вимог до доказів та інших процесуальних аспектів є критично важливим для забезпечення ефективності медіаційного процесу.

Третім важливим елементом є знання етичних стандартів, які стосуються конфіденційності, неупередженості та чесності, і є важливою складовою компетентності медіатора. Етична складова також передбачає повагу до прав і гідності кожної зі сторін, збереження професійної дистанції та забезпечення добровільності у прийнятті рішень [4, ст. 2.1, 2.2, 2.4].

Автори посібника «Основні засади навчання базовим навичкам медіатора» також відносять до елементів правової компетентності медіатора, окрім орієнтації в законодавстві щодо медіації, роботу з угодами, які укладаються в процесі медіації. Це включає знання положень щодо основних угод у медіації (договір про проведення медіації, угода за результатами медіації), розуміння правової сутності цих угод, а також уміння правильно оформляти такі угоди [2, с. 19].

Правова компетентність медіатора включає вільне використання інформаційних технологій та баз даних для професійної діяльності, оскільки ці інструменти значно підвищують ефективність роботи та забезпечують доступ до необхідної інформації. Так, використання баз українських національних правових ресурсів, допомагає медіатору бути в курсі останніх змін у законодавстві та судовій практиці.

Таким чином, правова компетентність медіатора є основоположним елементом його професійної діяльності. Знання норм матеріального та процесуального права, уміння застосовувати їх у практичній діяльності, а також вільне використання сучасних інформаційних технологій і баз

даних дозволяють медіатору не лише впевнено вести переговори, але й забезпечувати правомірність та обґрунтованість досягнутих угод. Крім того, правова компетентність медіатора сприяє створенню довірливого середовища для учасників, адже знання медіатора у сфері права дозволяє сторонам відчувати впевненість у правильності прийнятих рішень. Це, в свою чергу, підвищує ймовірність успішного врегулювання конфлікту, запобігаючи подальшим правовим спорам.

Література:

1. 1. Крестовська Н., Романадзе Л. Медіація у професійній діяльності юриста. Підручник. Одеса. "Екологія". 2019. 450 с. URL: https://namu.com.ua/ua/downloads/-pidrychnik-dlya-uristov/97.pdf (Дата звернення 10.10.2024)
2. 2. Основні засади навчання базовим навичкам медіатора. За заг. ред. К.Б.Наровської. К.: Видавець В. Захаренко, 2019. 32 с.
3. 3. Про медіацію. Закон України від 16.11.2021 № 1875 – IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (Дата звернення 15.10.2024)
4. 4. Кодекс професійної етики медіатора. Затверджено рішенням Загальних зборів ГО "Національна Асоціація медіаторів України" від 19.02.2022. Протокол № 1/2022. URL: https://namu.com.ua/ua/info/mediators/nseyenf-yekhyny-pyeekakhsua/ (Дата звернення 17.10.2024).

TIME COMPETENCE OF A MEDIATOR

ЧАСОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕДІАТОРА

Morzhevska T.S.
Postgraduate student of the Department of Psychology
University of Economics and Law 'KROK'
Kyiv, Ukraine

Моржевска Т.С.
аспірант кафедри психології
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, Україна

Медіація – це чітко організований процес, що передбачає послідовне проходження певних етапів. Саме ця структурованість та орієнтація в часі відрізняє медіацію від звичайних переговорів. Такий підхід дозволяє

сторонам конфлікту, за допомогою медіатора, детально розглянути всі аспекти спору та виробити рішення, яке задовольнить інтереси всіх учасників.

Медіатор – це рушійна сила процесу медіації. Від його професіоналізму та вміння керувати переговорами залежить успіх всього заходу. Як діагност конфлікту, медіатор визначає його причини та глибину, а як інформатор – пояснює сторонам суть та можливості медіації. Організовуючи та направляючи процес, він допомагає сторонам генерувати нові ідеї для вирішення спору. Саме поєднання теоретичних знань, практичних навичок та особистих якостей дозволяє фахівцю ефективно виконувати роль медіатора [1, с. 177].

В даному дослідженні ми розглянемо часову компетентність медіатора як важливу складову управління процесом медіації та значущого детермінанту самоорганізації та самоактуалізації особистості.

Дослідження проблем психологічного (суб'єктивного) часу бере свій початок у працях філософів (А. Бергсон, І. Кант, Е. Гуссерль, М. Гайдеггер та ін.). Включеність часу в життєвий світ індивіда розглядається філософами в аспекті «смислового горизонту» людської життєдіяльності, як «структуроутворювальний чинник свідомості» [5].

У дослідженнях соціологів (Е. Дюркгейм, Дж. Мід, П. Штомпка, А. Шюц та ін.) і культурних антропологів (Ф. Боас, Р. Бенедикт, Л. Леві-Брюль та ін.) було зроблено акцент на відмінності соціального, культурного та індивідуального часу, що співіснують у просторі психологічного часу особистості. Індивідуальний час зумовлений роздільними можливостями сенсорних систем людини сприймати і враховувати об'єктивний час у своїй життєдіяльності.

Основа соціального часу визначається досвідом соціальних інтеракцій, що складаються в певних часово-просторових координатах життєвого світу індивіда.

Культурний час відбивається в психіці завдяки механізму інтеріоризації соціальних і культурних стереотипів і часових стереотипів, що склалися в спільноті людей (Д. Рубін, Е. Скотт, Р. Небес).

З позиції економічної науки і тайм-менеджменту часові компетенції вивчаються з точки зору конкретних умінь і навичок, що сприяють

ефективному виконанню діяльності, підвищенню продуктивності праці та самоефективності. До їх числа належать: уміння усвідомлювати і структурувати цілі діяльності за ступенем важливості та терміновістю; узгоджувати їх з особистими цілями і в разі потреби вміти делегувати свої функції найближчому оточенню або компетентнішим співробітникам; оптимально розподіляти час на роботу і відпочинок [3].

У психології феномен часової компетентності досліджується в руслі таких теоретичних концептів, як: «часова перспектива», «особистісна організація часу», «професійно-важлива якість». Трактування часової компетентності як риси особистості, що визначає її готовність будувати свою життєдіяльність з опорою на збалансовану часову перспективу, знайшло своє відображення в працях Ж. Нюттена, Ф. Зімбардо, Дж. Бойда, Є. Головахи та А. Кроніка, А. Сирцової, О. Сеник. Збалансована часова перспектива передбачає гармонійну орієнтацію людини на майбутнє, позитивне ставлення до подій свого минулого та вміння насолоджуватися теперішнім моментом.

Термін «часова компетентність» уперше був використаний учнем А. Маслоу – Е. Шостром. Під часовою компетентністю він розумів рису особистості, що виявляється у здатності індивіда переживати теперішній період життя у всій його повноті, а не концентруватися на фатальній зумовленості наслідків минулого або нереалістичних фантазій щодо майбутнього [4].

Розгляд часової компетентності особистості як «професійно-важливої якості» представлено в працях І. Бонівел, Є. Осіна та А. Сирцової. Тут під часовою компетентністю розуміється здатність до часової регуляції праці, здійснюваної в режимі фіксованих часових рамок і необхідності їх дотримання: режим, терміни, синхронізація, витримування тривалості. До показників сформованості часової компетентності в аспекті виконуваної ним професійної діяльності належать: продуктивність, своєчасність, ефективність, оптимальність [2].

Таким чином, часова компетентність є системною особистісно-професійною якістю індивіда як суб'єкта своєї життєдіяльності, що формується на основі інтеграції часових предикторів (адекватність сприйняття часу, збалансована часова перспектива, досвід успішного використання технік тайм-менеджменту) та індивідуально-психологічних особливостей особистості (осмисленість життя, локус-Я, мотивація досягнення, когнітивні та рефлексивні здібності).

Часова компетентність медіатора сприяє професійній та особистісній успішності, самоефективності в умовах невизначеності, особливо під час війни в Україні, надлишку часу та часового ліміту. Це визначається на основі розгляду сутнісних характеристик часової компетентності, що виявляються в усвідомленому плануванні структури медіаційних сесій та діяльності на основі вибору життєвих пріоритетів, врахуванні норм і цінностей соціокультурного середовища, узгодженні індивідуальних часових параметрів здійснення діяльності (режим, термін, відчуття часу) і часових вимог професійного середовища, близької індивідові соціальної спільноти людей.

Література:

1. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник/авт. кол.: Т. Білик та ін. ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
2. Boniwell I., Osin E. and Sircova A. (2014), "Introducing time perspective coaching: A new approach to improve time management and enhance well-being", *International Journal of Evidence Based Coaching & Mentoring,* vol. 12, pp. 24-40.
3. Korff J., Biemann T. and Voelpel S. (2016), "Human resource management systems and work attitudes: The mediating role of future time perspective", *Journal of Organizational Behavior,* vol. 38, no. 1, pp. 45–67.
4. Shostrom, E. Time as integrating factor // Buhler Ch., Massarik F. (eds). The course of human life. – N.Y.: Springer, 1968 – P. 351-359.
5. Taber B. (2012), "Time Perspective and Career Decision-Making Difficulties in Adults", *Journal of Career Assessment,* vol. 21, no. 2, pp. 200–209.

THE ROLE OF THE LEGAL CLINIC IN THE FORMATION OF MEDIATION COMPETENCES OF LAWYERS

РОЛЬ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МЕДІАЦІЇ ПРАВНИКІВ

Naida I.V.
Candidate of Public Administration Science, Associate Professor,
Dean of the Faculty of Economics and Law
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law,
м. Kyiv, Ukraine

Найда І.В.
кандидат наук з державного управління, доцент,
декан економіко-правового факультету
Київського кооперативного інституту бізнесу і права
м. Київ, Україна

Zinova O.S.
teacher of the highest
qualification category, senior teacher the Department of Law,
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law,
м. Kyiv, Ukraine

Зіньова О.С.
викладач вищої кваліфікаційної категорії,
старший викладач кафедри права
Київського кооперативного інституту бізнесу і права
м. Київ, Україна

Юридична клінічна освіта – це нова форма практичного навчання студентів-правників, що має на меті формування у них професійних навичок юриста та передбачає надання безоплатної правової допомоги представникам окремих категорій населення, які не можуть самостійно вирішити проблеми правового характеру [1, с. 9].

Основна мета юридичної клініки спрямована на підготовку таких правників, які володіють не лише необхідними теоретичними знаннями, а й можуть застосувати їх на практиці.

Проаналізувавши вплив юридичної клініки на формування компетентностей майбутніх юристів, варто підкреслити на важливість включення основ

медіації в роботу юридично-клінічної практики, оскільки вміння ведення переговорів є важливим компонентом підготовки майбутніх правників.

Стаття 4 Закону України «Про медіацію» визначає її основні принципи. Так, медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації. Принципи медіації поширюються на стадію підготовки до медіації [2].

На думку О.Кільдюшкіна медіація – один із найпоширеніших у світі методів альтернативного вирішення спорів у позасудовому порядку, який передбачає участь незалежної особи – медіатора. У свою чергу під позасудовим вирішенням спорів, враховуючи прийняте в англо-американському мовному просторі, поняття «Alternative Dispute Resolution» слід розуміти процедури, в яких конфлікти вирішуються поза судом за участю третьої сторони. Термін «альтернативне вирішення спорів» вперше був використаний у США для того, щоб позначати гнучкі і неформальні позасудові процедури вирішення конфліктів, що виникли на противагу складному офіційному правосуддю [3].

В науковій праці за загальною редакцією В. Сущенка зазначається якими компетентностями повинен володіти медіатор, а саме:

- конфліктологічною;
- комунікативною;
- процедурною;
- рефлексивною;
- правовою [4].

Вивчаючи основи медіації, студенти правники можуть самостійно оцінити переваги та недоліки медіації як альтернативного методу вирішення спорів, а також зрозуміти, як емоції можуть впливати на вирішення життєвих ситуацій.

Навчання студентів в юридичній клініці основам медіації полягає також в тому, що це допомагає:

– у формуванні у студентів навичок посередника, завдяки чому вони можуть краще інтегруватись у суть правової ситуації та проблеми, внаслідок якої виник конфлікт, а також навичок швидкого вирішення проблеми, орієнтуючись у практиці застосування закону;

− у поліпшенні здатності студентів ефективно представляти інтереси клієнтів, допомагаючи їм вчитися, в контексті посередництва, проведенні правильного вислуховування, анкетування, переконання, навичок ведення переговорів і вирішення конфліктів, що є основоположним у юридичній практиці;

− у наданні допомоги студентам в оцінці переваг і недоліків посередництва та інших процедур вирішення спорів задля того аби вони могли здійснювати консультування клієнтів у майбутньому [5].

Л.В. Логуш, досліджуючи міжнародну практику медіації у діяльності юридичних клінік, вважає можливим запровадження в Україні американської моделі експериментальних програм із медіації у юридичних клініках університетів, для чого варто створити українську експериментальну програму, яка започаткувала б введення практичних курсів з медіації [6, с. 226].

Враховуючи міжнародну практику та порівнявши її з українським законодавством, можемо прийти до висновку, що Закон України «Про медіацію» [2], а саме стаття 9 визначає необхідні вимоги, які встановлюються до медіатора. Основною вимогою є проходження базової підготовки медіатора або в Україні, або за кордоном. Отже, Закон України «Про медіацію» не містить ні прямих дозволів, ні заборон бути медіаторами студентам та іншим представникам юридичних клінік.

Тому Міністерство освіти і науки України має затвердити нове Положення про юридичні клініки вищих навчальних закладів, а також розглянути і прийняти законопроект України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про визнання юридичних клінік суб'єктами, що надають безоплатну юридичну допомогу». Такі кроки сприятимуть розвитку медіації серед студентів та кураторів юридичних клінік, оскільки, наразі відсутнє нормативно-правове регулювання щодо здійснення медіації юридичними клініками.

Література:

1. Юридична клініка: навчальний посібник/ В.А.Єлов, С.І.Молібог, Д.Г.Павленко. Київ: Школяр, 2004. 315 с.
2. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. Відомості Верховної Ради України. URL: https: // zakon. rada. gov. ua/laws/show/1875–20#Text.
3. Кільдюшкіна, О. О. Медіація як засіб захисту цивільних прав: сутність та переваги [Текст]/О. О. Кільдюшкіна // Проблеми цивільного

права та процесу: Матеріали наук.-практ. конф. (22 травн. 2010 р.). – Харків : Нац. ун-т внутр. справ/Харківський національний університет внутрішніх справ, Навчально-науковий інститут права, економіки та соціології, 2010. С. 278-280.
4. Правнича клінічна освіта в Україні: Навчальний посібник/За заг. ред. В. М. Сущенка. Київ: Ваіте, 2020. 274 с.
5. Логуш Л. Міжнародна практика застосування медіації в діяльності юридичних клінік в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2021. С. 221–227.
6. Логуш Л. В. Міжнародна практика застосування медіації в діяльності юридичних клінік в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 6. С. 221–227.

UNIVERSITY COMMUNITIES AS THE BASIS OF A SYSTEMATIC APPROACH TO FORMING A CULTURE OF BUILDING UNDERSTANDING THROUGH MEDIATION

УНІВЕРСИТЕТСЬКІ СПІЛЬНОТИ ЯК ОСНОВА СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ НАЛАГОДЖЕННЯ ПОРОЗУМІННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕДІАЦІЇ

Nesterenko Lidiia
assistant professor of the public law department, coordinator of the university's mediation service, head of the educational and scientific laboratory of mediation, negotiations and arbitration of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, mediator

Нестеренко Лідія Борисівна
асистентка кафедри публічного права, координаторка медіаційної служби університету, керівниця навчально-наукової лабораторії медіації, переговорів та арбітражу ЧНУ ім. Ю.Федьковича, медіаторка

Університетські спільноти можна визначити як об'єднання людей, які мають спільну тему чи зацікавленість, цінності, мають високий рівень ідентифікації себе з групою, завдяки приналежності до спільноти вони можуть досягати певних цілей.

Як зазначають деякі дослідники «про спільноту можна вести мову тоді, коли серед її суб'єктів існує повна довіра і спільність. Це не є простим співіснуванням одна поруч з одною незалежних одна від одної особистостей.

Співіснування людей у спільноті передбачає наявність єдності волі її суб'єктів до об'єднання, взаємної підтримки та взаєморозуміння, що ґрунтується на знанні, яке «зумовлене безпосередньою участю однієї істоти у житті іншої, їх взаємною схильністю спільно ділити радощі й страждання і постійно потребувати такої взаємності» [4, с. 108].

На нашу думку, одним із найважливіших завдань для університетів сучасного світу та зокрема для українських освітніх закладів – є об'єднання всіх учасників освітнього простору: студентів, викладачів, адміністрації, допоміжного персоналу задля формування саме такої спільноти.

В такому випадку реалістичною виглядає реалізація місії університетів:

- Забезпечення організації освітнього процесу для здобуття особами вищої освіти та підготовки висококваліфікованих фахівців, з урахуванням їхніх покликань, інтересів та здібностей.
- Сприяти кожному в цілісному розвитку і лідерському становленні, служити людині, громаді, суспільству.
- Укріплення ДОВІРИ до університетів як належних освітніх просторів та до університетської освіти загалом.

І в основі місії, візії університету як освітнього простору, спільноти, на нашу думку, яка відображає думку багатьох науковців, викладачів та практиків, має бути – людиноцентризм. Тобто, в фокусі уваги має бути не просто студент, викладач, керівник вузу чи державна установа, а ЛЮДИНА, її цінність та гідність.

Такий, людиноцентриський підхід відповідає нашому баченню утвердженню медіації в соціумі, що активніше проявилося, в другій половині XX ст. через «повернення суб'єктності індивідам посттоталітарних соціумів, усвідомлення ними власного буттєвого укорінення у світі як його основи та особистого буття у свободі. Із покірного впродовж багатьох попередніх століть державі-Богу та власній долі, знеособленого створіння індивід трансформувався у самодостатню особистість, спраглу до самоутвердження й самореалізації, спроможну самостійно захистити власну людську гідність» [1, с. 59]. Тому, коли ми говоримо про медіацію, в основі має бути меседж: **«Медіація – про людину та для людини!»**.

Розглянемо яким чином, на нашу думку, університетські спільноти можуть стати основою системного підходу до формування культури налагодження порозуміння за допомогою медіації. В рамках університетів функціонують різноманітні структурні підрозділи, які можуть стати

основою для формування корпоративного духу та відповідної спільнотності. Наприклад, в Чернівецькому національному університеті ім. Ю.Федьковича функціонують: юридична клініка; навчально-наукова лабораторія медіації, переговорів та арбітражу ЧНУ ім. Ю.Федьковича; медіаційна служба університету; соціально-психологічний центр ЧНУ; студентські об'єднання та організації; Центр співпраці з підприємствами, Бізнес-інкубатор «Innovation challenge»; Ветеранхаб, який можливо функціонуватиме у відповідь на потреби сьогодення та ін. Завданням цих структурних підрозділів є навчання, підтримка, забезпечення практичними навичками, формування майбутніх конкурентоспроможних працівників – спеціалістів своєї сфери.

Окремою місією для себе в сфері медіації, ми, як представники структурних підрозділів університету, що спеціалізуються на медіації – лабораторії медіації та медіаційної служби університету, бачимо «перетворення університету на ключового гравця у просуванні цінностей медіації серед населення Буковини та України, розвиток культури переговорів, гуманності та ненасильницького спілкування, утвердженні ідеології мирного вирішення усіх можливих конфліктів, незалежно від їх природи та змісту».

Формуючи таку мету, ми йдемо за потребами громад та держави загалом. Серед яких можна виділити: підвищення обізнаності про медіацію; формування культури налагодження порозуміння за допомогою медіації; поширення інструменту для запобігання виникненню конфліктів; становлення професії "медіатор"; формування системи отримання/надання послуги медіації.

Як свідчить наш досвід, для досягнення бажаного позитивного результату потрібна синергія зусиль, системний підхід та вклад кожного. Давайте розглянемо один із прикладів того як відбувається співпраця деяких підрозділів в Чернівецькому університеті імені Юрія Федьковича. Як ми вже згадували, в університеті функціонують юридична клініка юридичного факультету, навчально-наукова лабораторія медіації, переговорів та арбітражу (далі: лабораторія медіації), медіаційна служба університету.

Одна із стратегічних цілей **юридичної клініки** – набуття здобувачами вищої юридичної освіти високого рівня прикладних практичних навичок та вмінь, задля якнайкращого захисту інтересів свого клієнта. Також, студенти-клініцисти в супроводі викладачів-кураторів, здійснюють надання юридичних консультацій, підготовку процесуальних документів та ін. громадянам, що звертаються до юридичної клініки [5].

Завданням **лабораторії медіації є** організація та проведення практичних навчальних занять задля набуття студентами-правниками умінь і практичних навичок медіації, посередництва і переговорів, зокрема студентами, що навчаються на ОПП «Медіація»; навчання базових навичок медіації; визначення медіабельності справи на основі аналізу звернення; надання послуги медіації громадянам за запитом; проведення тренінгів, воркшопів; зустрічі з практиками медіаторами; правопросвіта в сфері медіації; проведення наукових досліджень [3].

Мета **медіаційної служби університету** – укорінення культури мирного вирішення конфліктів (спорів) серед учасників освітнього процесу; запобігання виникненню та/або вирішенню конфліктів (спорів) серед здобувачів вищої освіти, науково-педагогічного та адміністративного персоналу та їх вирішенню; здійснення правопросвітницької діяльності в суспільстві [2].

Відповідно до налагодженого механізму співпраці, викладачі лабораторії медіації разом з магістрами-медіаторами проводять навчання для студентів юридичної клініки про основи медіації, надають практичні навички та вміння аналізу й визначення медіабельності звернення та пропонування медіації клієнтам юридичної клініки. У випадку можливості проведення процедури медіації та згоди клієнта, звернення перенаправляється до лабораторії медіації. Тут до справи долучаються медіатори лабораторії, викладачі університету. У випадку, якщо предметом звернення є питання університетської освіти чи дотичне до учасників освітнього процесу – можливе перенаправлення до медіаційної служби університету. Представники медіаційної служби в свою чергу, проводять просвітні, навчальні заходи поширюючи інформацію про медіацію та про діяльність медіаційної служби та юридичної клініки і, за необхідності отримання юридичної консультації, перенаправляють звернення до клініки. На запит, ми проводимо навчання для студентів різних спеціальностей про ефективну комунікацію, стратегії поведінки в конфлікті, ведення переговорів та ін. Як свідчить практика працевлаштування – навичка управляти конфліктами в сучасних компаніях, одна із важливих в резюме.

Важливе підґрунтя для такої співпраці ми отримали завдяки реалізації юридичним факультетом університету грантового проекту Програми ЄС «ERASMUS+KA2» Медіація: навчання та трансформація суспільства" (MEDIATS), до успішного впровадження якого долучилися викладачі та студенти юридичного факультету. Завдяки йому було, зокрема, розроблено магістерську програму з медіації.

Також, за підтримки Асоціації юридичних клінік України, нами було реалізовано регіональну ініціативу "Юридичні клініки агенти популяризації медіації як способу вирішення спору". В рамках даного проекту було проведено опитування серед населення щодо обізнаності про медіацію, навчання основам медіації для студентів декількох юридичних клінік, розроблено інформаційні буклети, налагоджено співпрацю юридичних клінік з практикуючими медіаторами. Та найважливіше, що проект сприяв утворенню стійкої та ефективної регіональної мережі юридичних клінік, та й став майданчиком для співпраці всіх тих, хто об'єднаний "юридичними клініками та медіацією".

При реалізації грантового проєкту «Юридичні клініки – провайдери безоплатної правової допомоги споживачам фінансових послуг» за підтримки Проекту USAID «Трансформація фінансового сектору», юридична клініка, активно співпрацюючи з лабораторією медіації, впроваджувала окремий напрямок «медіації у фінансових спорах» проводячи освітні заходи та пропонуючи медіацію у тих випадках, де це було можливим з точки зору медіабельності. Цей список кропіткої праці та успішних досягнень можна продовжувати. На сьогодні, викладачі та студенти, що дотичні до діяльності згадуваних університетських інституцій активно продовжують свою діяльність не лише в межах університету, але й, в рамках укладених договорів про співпрацю та меморандумів, долучаються до публічних просвітніх заходів, які проводять органи публічної влади: соціальні служби міста та області; центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги та ін., громадський сектор. Завдяки такому вкладу про медіацію як послугу з вирішення спорів та де її отримати в регіоні знають більше.

Таким чином, можна стверджувати, що синергія зусиль та вкладу є гарантією позитивного та ефективного результату!

Звісно, це лише початки тієї системної роботи, яка мала б здійснюватися в межах університету з урахуванням всього його потенціалу. Адже, чим більше студентів, викладачів дізнаються про медіацію як спосіб врегулювання/запобігання спору тим більшому колу осіб вони зможуть поширити цю інформацію. І відповідно, оскільки інформація йтиме від університету, який є авторитетним освітнім простором/спільнотою – це сприятиме формуванню довіри до самої процедури медіації та сталої культури мирного врегулювання конфліктних ситуацій. Однією із важливих сфер українського сьогодення, частиною впровадження якої мають стати університети, зокрема через функціонування університетських спільнот,

є реалізація в Україні концепції перехідного правосуддя. Перехідне правосуддя – це не лише норми права, справедливе покарання, відшкодування шкоди завданої військовими діями. Це насамперед важливий, чутливий діалог (де потрібно – конфіденційний). Діалог про справедливість, що базується на довірі, зокрема довірі до тих, хто приймає рішення. Тому, на нашу думку, медіація та відповідні навички, тут теж можуть бути корисними.

Таким чином, наші прагнення на майбутнє можна сформулювати так:

- Налагоджена система підтримки та перенаправлення в межах університетських об'єднань, підрозділів і т.д.
- Система сталих джерел матеріального забезпечення.
- Учасники університетських спільнот: студенти, викладачі, адміністрація, допоміжний персонал – стають агентами медіації в суспільстві.
- Співпраця з органами публічної влади, громадським сектором, бізнесом.
- Університетські спільноти – важливі учасники впровадження концепції перехідного правосуддя.

Створення та стійке функціонування університетських центрів, спільнот, які безпосередньо навчають, консультують, надають послуги медіації та поширюють її цінності у всіх її проявах/формах та їх співпраця з іншими університетськими об'єднаннями – є основою відновлення та побудови нового громадянського суспільства в Україні.

Література:

1. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як цінність: Монографія. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 466 с. URL: https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/7429?show=full
2. Медіаційна служба Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича URL: https://www.chnu.edu.ua/universytet/pryuniversyteti/mediatsiina-sluzhba/
3. Навчально-наукова лабораторія медіації, переговорів та арбітражу Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича. URL: https://law.chnu.edu.ua/mediation-lab/
4. Нікітіна В. В. Проблеми залучення сучасних студентів до університетської спільноти як носіїв академічної культури. // Університетські спільноти та їх роль в умовах дифузності сучасної освіти : матеріали XXII Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 9 лют. 2024 р./Ін-т вищої освіти НАПН України, Харк. гуманітарний ун-т «Нар. укр. акад.» [та ін. ; редкол.: К. В. Астахова (голов. ред.) та ін.]. – Харків: Вид-во НУА, 2024. С. 108 – 112.

5. Юридична клініка юридичного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича. URL: https://law.chnu.edu.ua/legal-clinic/

MEDIATION FOR MEDIATORS: CHALLENGES FOR THE PROFESSION TODAY

МЕДІАЦІЯ ДЛЯ МЕДІАТОРІВ: ВИКЛИКИ ПРОФЕСІЇ СЬОГОДНІ

Nechai Anna
Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Law of the Academician Yuri Buhay International Science and Technology University certified mediator (Ukraine, USA, Germany)

Нечай Анна Анатоліївна
Доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая сертифікований медіатор (Україна, США, Німеччина)

Медіація сьогодні є одним із ключових інструментів альтернативного вирішення спорів як у світі, так і в Україні. Її популярність зростає, проте професія медіатора стикається з низкою викликів, які вимагають уваги на етапі становлення професії «медіатор» в Україні. Адже сьогодні медіаціаційна спільнота України має всі можливості впливати на розвиток професії фактично створюючи її та надаючи напрямки подальшого вдосконалення.

Тут ми позначимо лише деякі найбільш суттєві питання, до яких може долучитися медіаційна спільнота для подальшого ефективного розвитку сфери своєї діяльності.

1. Виклики формування професії «медіатор» в Україні для забезпечення якісного процесу медіації.

1.1. Забезпечення достатнього правового регулювання стандартів підготовки та сертифікації медіаторів

В Україні законодавче поле професії «медіатор» лише починає формуватися, хоча медіація як явище та як можливість альтернативного вирішення спорів і конфліктів існують з часів незалежності України. Тридцятирічне існування медіації як методу вирішення спорів, який спирався виключно на ентузіазм його прихильників та знання, які отримувалися українськими медіаторами завдяки допомозі різних донорських програм,

з одного боку, дали прекрасний поштовх до вільного розвитку медіації у всій різноманітності цього процесу. Адже фахівці, яких залучали з різних країн, давали знання, спираючись на свій власний досвід та стандарти процесу медіації, запроваджені різними країнами. І це заклало в Україні фундамент розуміння таких властивостей процесу медіації, як гнучкість, можливість її широкого застосування майже у всіх сферах життєдіяльності суспільства та різні методології ведення процесу.

У той же час, така «стихійність» у навчанні та сертифікації медіаторів сьогодні потребує певного вдосконалення. Медіаційна спільнота вже розпочала процес визначення професійних стандартів у сфері медіації, які можуть стати певними орієнтирами, на які можуть спиратися як професійні медіатори, так і організації, що здійснюють підготовку та сертифікацію медіаторів. І певним «викликом» на цьому шляху є вірне сприйняття мети розробки професійних стандартів та їх позитивної ролі у підготовці та роботі медіаторів України.

1.2. Широка популяризація медіації в українському суспільстві з метою забезпечення її позитивного сприйняття.

Хоча медіація як явище існує в Україні 30 років, ступінь обізнаності про можливості та ефективність медіації в українському суспільстві ще є дуже недостатнім. Це суттєво впливає на ступінь довіри громадян та організацій до процесу медіації, що стає великою перешкодою на шляху поширення медіації як альтернативного методу вирішення спорів та конфліктів. Отже, сьогодні продовжує існувати велика перевага традиційних судових процесів через усталені соціальні стереотипи.

У цьому сенсі «виклик» для подальшого поширення медіації полягає у тому, що довіра до будь-якого процесу (або явища) формується не стільки через його широке «рекламування», скільки шляхом розповсюдження інформації про стійкі численні позитивні результати застосування цього нового процесу (або явища). Адже відповідь особи «Так, як чув про медіацію» не є тотожнім до відповіді «Так, я готовий звернутися до медіатора для вирішення свого спору». Отже виклик полягає у необхідності популяризації результатів ефективного вирішення реальних складних кейсів при збереженні конфіденційності, яка є одним з основних факторів звернення фізичних та юридичних осіб до медіатора.

1.3. Вплив нестабільності поточної вкрай важкої ситуації в країні на рівень та глибину конфліктів у суспільстві.

Не секрет, що рівень тривожності, роздратованості, емоційної напруги

громадян Україні суттєво підвищився через поточну ситуацію, яка складається в країні через повномасштабне вторгнення на територію України країни-агресора. Також не секрет, що такий стан сприяє зростанню кількості конфліктів у суспільстві, а також є причиною швидкої ескалації цих конфліктів.

Отже, нова суспільна реальність вимагає адаптації медіаторів до роботи з фізичними особами та громадами, які знаходяться у стані хронічного стресу, фізичної та емоційної втоми. При цьому, у такому ж стані знаходяться і самі медіатори, які мають допомагати іншим знаходити взаємовигідні рішення, знижуючи емоційну напругу.

Певним «викликом» у цьому напрямку є створення системи допомоги медіаторам та професійного середовища, в якому вони зможуть, з одного боку, отримувати необхідне підвищення кваліфікації, яке допоможе ефективно працювати у особливо складних умовах та уберегти себе від професійного вигорання, а з іншого боку – надасть медіаторам інструменти та можливості об'єктивного аналізу та поновлення власного стану, коли це буде необхідно.

2. Можливості розвитку професії з урахуванням зазначених викликів.

Медики кажуть, що 50% успіху лікування будь-якої хвороби, це правильно визначений діагноз та вірно обраний протокол лікування. Визначивши певні виклики подальшого розвитку професії «медіатор» та поширення застосування медіації як альтернативного методу вирішення спорів, розглянемо можливі шляхи їх врахування та вирішення.

2.1. Міжнародна співпраця.

Важливість обмін досвідом із міжнародними організаціями, які успішно впроваджують медіацію, важко переоцінити. Такий досвід допоможе українській спільноті медіаторів познайомитися з існуючими міжнародними стандартами та позитивно сприймати процес напрацювання та прийняття в України орієнтовних професійних стандартів, які допомагають підвищити якість підготовки медіаторів та якість проведення медіації.

2.2. Подальша популяризація професії.

Сьогодні міжнародні донорські організації надають значну допомогу в проведенні інформаційних кампаній серед населення про переваги медіації. Включення курсів з медіації у програми університетів, про що

сьогодні говорять колеги, також сприяє підвищенню довіри до медіації у майбутньому. У той же, було б корисно знайти шляхи донесення до населення України позитивні результати реальних кейсів при збереженні конфіденційності процесу. І тут існуючий міжнародний досвід багатьох країн є дуже корисним та бажаним для врахування у подальшій роботі медіаційних спільнот.

2.3. Підвищення державної підтримки широкого застосування медіації.

Допомога донорських організацій у пропаганді медіації дуже важлива та корисна сьогодні. У той же час, держава та місцеве самоврядування також можуть грати у цьому більш активну роль, заохочуючи органи державної влади та місцевого самоврядування розміщувати інформацію про можливості медіації у всіх державних та комунальних закладах, які займаються розглядом скарг населення, а також надавати відповідні пояснення громадянам, які звертаються зі скаргами у ці органи.

2.4. Використання нових технологій.

Сьогодні вкрай позитивним є напрямок розвитку онлайн-медіації для вирішення спорів на відстані. Підвищення кваліфікації медіаторів у цій сфері дозволить надавати медіаційну послугу навіть у тих регіонах, де поки що немає місцевих фахівців.

2.5. Розвиток застосування медіації з врахування поточних соціальних змін

Сьогодні необхідно звернути увагу на необхідність підготовки медіаторів, які мають додаткові знання для проведення медіації у таких сферах, як медичні спори, трудові спори, екологічні конфлікти, конфлікти з органами влади. Ці різновиди конфліктів вимагатимуть особливої уваги у поточній ситуації в країні.

2.6. Створення середовища, яке надає підтримку медіаторів у кризових умовах.

Важливо приділити увагу постійному навчанню медіаторів для роботи у кризових ситуаціях (наприклад, із травмованими особами). Також корисним вбачається розвиток співпраці медіаційної спільноти з об'єднаннями психологів та психотерапевтів для розробки та запровадження програм емоційної реабілітації для медіаторів, які працюють у зоні підвищеного стресу. Така співпраця також надасть медіаторам доступ до створення груп психологічної допомоги та підтримки.

3. Висновки.
Зазначене вище дозволяє зробити наступні висновки:

- Професія медіатора стикається з багатьма викликами, але водночас має величезний потенціал для розвитку.
- В Україні важливо створити умови для професіоналізації медіації, забезпечити її інтеграцію у правову систему та популяризувати серед суспільства.
- Професія має величезний потенціал для розвитку, але для цього необхідно створити сприятливі умови через освіту, популяризацію та державну підтримку.
- Медіація – це не лише спосіб вирішення конфліктів, але й інструмент для зміцнення соціальної гармонії та ефективного управління в умовах змін.
- Медіатори в Україні працюють у складних умовах, що вимагає додаткової уваги до їхньої професійної та психоемоційної підтримки.
- Інвестування у медіаторів означає інвестування у стабільність і гармонію суспільства в умовах глобальних змін та локальних криз.

US EXPERIENCE IN IMPLEMENTATION AND USE OF MEDIATION

ДОСВІД США У СФЕРІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ

Oglu R. V.
1st year master's student
of the Faculty of Judicial and International Law
National University «Odesa Law Academy»

Оглу Р. В.
студентка 1 курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: *Галупова Лариса Ігорівна, доцент кафедри права інтелектуальної власності і патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук*

Актуальність дослідження досвіду медіації в США полягає у важливості вивчення ефективних методів альтернативного вирішення спорів,

особливо в умовах зростання навантаження на судову систему та необхідності більш гнучких підходів до вирішення конфліктів. США є однією з країн, де медіація широко використовується як ефективний інструмент у різних сферах: від сімейних спорів до комерційних суперечок, і цей досвід може бути корисним для адаптації в інших правових системах.

Вивчення досвіду США має як теоретичне, так і практичне значення. Теоретично, це дозволяє зрозуміти правові засади, на яких базується інститут медіації, а також соціально-психологічні механізми, що забезпечують її ефективність. Практично, цей досвід може стати основою для вдосконалення національних процедур альтернативного вирішення спорів, зокрема для запровадження більш дієвих медіаційних процедур у судовій системі України.

Прийняття Закону України «Про медіацію» у 2021 році стало важливим кроком для формалізації та подальшого розвитку цієї сфери, яка існувала й розвивалася ще до прийняття закону. Закон надав правове підґрунтя для регулювання процесу медіації, чітко окресливши права та обов'язки медіаторів, учасників процесу, а також загальні принципи та процедури. Відповідно до Закону України «Про медіацію», медіація визначається як добровільний, позасудовий спосіб вирішення конфліктів (спорів), при якому медіатор допомагає сторонам досягти взаємно прийнятного рішення. Цей процес передбачає участь нейтрального посередника (медіатора), який сприяє комунікації між сторонами, але не приймає рішення за них.

Аналіз правових систем країн Європи, США та Канади є важливим з огляду на розвиток і популяризацію медіації як інструменту врегулювання спорів у цих регіонах. Саме ці країни мають багатий досвід запровадження та регулювання медіації, що робить їхнє законодавство і практики особливо цінними для аналізу та запозичення найкращих практик.

Медіація як сучасний правовий інститут зародилася у США в середині XX століття. Перші форми медіації в США були спрямовані на вирішення трудових конфліктів і соціальних спорів. З часом медіація поширилася на всі сфери правовідносин, включаючи комерційні спори, сімейні конфлікти та інші категорії. Американський досвід є унікальним, оскільки медіація в США активно використовувалася для зменшення навантаження на судову систему, сприяння швидкому врегулюванню спорів та зниженню витрат на судовий процес.

У західних країнах медіація вважається важливим елементом зрілого громадянського суспільства, що полегшує доступ громадян до правосуддя. Вона стала невід'ємною частиною правових систем та культур багатьох держав. Нормативні акти, що регулюють медіацію, були ухвалені в США, Канаді, Австралії, Австрії, Сербії, Нідерландах, Болгарії та інших країнах. Провідні країни світу активно підтримують розвиток медіації [1].

У США Єдиний Акт про медіацію був ухвалений у 2001 році. Важливим фактором у розвитку медіації стало визнання її ефективності в розв'язанні спорів американськими судами. Американська система судочинства сприяє тому, щоб більшість конфліктів вирішувалися сторонами добровільно до їх передачі до суду. У деяких штатах суди приймають справи лише після того, як сторони обґрунтують, що медіація в їхньому випадку не може бути застосована. Часто суди пропонують сторонам звернутися до медіації перед розглядом справи. Наприклад, у 2008 році суди направили на медіацію 300 000 справ [2].

У США функціонує Національний інститут вирішення спорів, який займається розробкою нових методів медіації, а також існують приватні та державні служби медіації. Значний вплив у цій сфері має Американська арбітражна асоціація, яка затвердила власні правила третейського розгляду та медіації, що використовуються під час вирішення внутрішніх суперечок. Секція альтернативного вирішення спорів Американської асоціації юристів об'єднує понад 13 тисяч фахівців у цій галузі [2].

Голова Верховного суду США, Уорен Бургер, у своїй промові підкреслив важливість переходу від обмежень традиційних моделей судового процесу до більш сучасних і ефективних процедур, які б відповідали реальним потребам сторін конфлікту [2]. Його висловлювання не були випадковими, оскільки протягом усієї своєї професійної діяльності Бургер акцентував увагу на необхідності підвищення ефективності правосуддя. Ця промова відображала позицію суддівської спільноти стосовно цієї проблеми.

Професор Френк Сандер, усвідомлюючи різноманіття спорів, з якими звертаються громадяни до суду, запропонував модель судової системи під назвою «суд із безліччю дверей». Цей термін також використовується в Україні і відомий як «принцип єдиного вікна». У цій моделі критерії, такі як природа спору, відносини між сторонами, вартість спору та очікування сторін щодо вартості та економії часу, допомагали визначити,

до яких «дверей» – судового розгляду, арбітражу, медіації або переговорів – направити справу. Сторони не лише самостійно обирали метод вирішення спору, а й могли отримати консультацію судового працівника щодо доцільності вибору.

Ідеї Сандера знайшли своє втілення у програмах присудової медіації, що передбачали медіацію, необов'язковий арбітраж і ранню нейтральну оцінку. Важливим кроком у формуванні культури позасудового вирішення спорів стало запровадження медіаційних програм місцевими та федеральними органами, створення локальних центрів правосуддя та приватних центрів вирішення спорів. Революція в альтернативних методах вирішення спорів відбулася як серед науковців, так і в адвокатській спільноті.

Аналіз моделі «суду із безліччю дверей» вказує на такі основні аспекти:

1. Перші «суди із безліччю дверей» функціонували завдяки професіоналам, які вже мали досвід у альтернативних методах вирішення спорів і були достатньо мотивовані. Реалізація цієї моделі була неможлива без значної кількості волонтерів, які пройшли навчання в рамках програми. Пропоновані моделі вже мали розвиток, і Сандер запропонував їх «прив'язати» до суду, надавши рекомендації щодо організації та фінансування.
2. Сильна підтримка суддівської спільноти була важливою для запровадження нових методів і збору коштів на початкову підтримку програм.
3. Організатори програм «суду із безліччю дверей» мали фінансові ресурси.
4. Від моменту промови Сандера до відкриття першого «суду із безліччю дверей» пройшло дев'ять років, і кожні «двері» були підкріплені відповідними методичними рекомендаціями, інформаційно-просвітницькими кампаніями та навчанням з медіації та інших методів вирішення спорів.
5. Доведена ефективність альтернативних методів вирішення спорів підтвердила універсальність, доступність та високу ефективність медіації у забезпеченні доступу до правосуддя.

На початку 1991 року Центром врегулювання спорів і Інститутом судового адміністрування були розроблені Стандарти програм присудової медіації. Ці стандарти призначені для інформування судів, які хочуть започаткувати чи вдосконалити програми медіації, враховуючи потреби

судів першої інстанції. Стандарти охоплюють важливі практичні аспекти медіації, такі як доступ до процедури, відбір справ, обов'язкова присутність, кваліфікація медіаторів, етичні стандарти, конфіденційність, роль адвокатів, заборону тиску на сторін, комунікації між медіаторами та судом, фінансування програм і винагороди медіаторів, а також гарантії виконання медіаційних угод [3, с.230].

Отже, з урахуванням досвіду країн США, які активно впроваджують медіацію в усі сфери правовідносин, цей процес продовжує еволюціонувати, набуваючи нових форм завдяки створенню законодавчого підґрунтя, що забезпечує її закріплення в національних законах. В Україні існує власний унікальний досвід у розвитку медіації та примирення, який зосереджується на інтеграції процедури медіації в законодавчу систему. Це має на меті задовольнити потреби суспільства в спрощенні та прискоренні вирішення конфліктів і спорів.

Література:

1. Шеремет А.М. Досвід зарубіжних країн щодо впровадження медіації та можливість його застосування в України. *Часопис Національного університету «Острозька академія».* Серія «Право». 2019, № 2(20)./URL: http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19samzvu.pdf
2. Warren E. Burger, Agenda for 2000 A.D. A Need for Systematic Anticipation, VITAL SPEECHES OF THE DAY, May 15, 1976. URL: https://origin-archive.mpr.org/stories/1976/04/07/warren-burger-agenda-for-2000-ad-a-need-for-systematic-anticipation
3. Кисельова Т.С. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації в зарубіжних країнах. *Право України*. 2011. №11-12. С. 225-235.

MEDIATION AS A TOOL FOR CONFLICT RESOLUTION BY THE STUDENT'S OMBUDSMAN

МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ СТУДЕНТСЬКИМ ОМБУДСМЕНОМ

Orel V. A.
Senior Lecturer at a higher education institution, Department of Law, student's ombudsman
Poltava University of Economics and Trade
Poltava, Ukraine

Орел В. А.
старший викладач закладу вищої освіти, кафедра правознавства, студентський омбудсмен
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна
ORCID ID: 0000-0002-1474-1614
e-mail: saloviktoriya@gmail.com

У сучасному світі ефективне вирішення конфліктів є важливим інструментом підтримки здорової атмосфери в закладах вищої освіти. Конфлікти між учасниками освітнього процесу можуть стати серйозною перешкодою для забезпечення його якості.

Воєнний стан створює складні умови для життя та навчання, і студентський омбудсмен у цей час відіграє важливу роль у забезпеченні прав та інтересів студентського співтовариства. Посада студентського омбудсмена (далі − СО) є відносно новою в українських вишах, покликана забезпечити захист прав здобувачів вищої освіти та допомогу у врегулюванні конфліктів. Сьогодні СО також виконує функцію медіатора, допомагаючи студентам та іншим учасникам освітнього процесу знайти спільну мову.

Цікавим видається зарубіжний досвід впровадження посади СО в закладах вищої освіти. На одному з найновіших факультетів Карлового університету (*Charles University*) − факультеті соціальних наук (Прага, Чехія) − СО виконує роль захисника прав студентів, забезпечуючи швидке та ефективне вирішення широкого спектра проблем, з якими стикаються студенти, і сприяючи створенню колегіальної атмосфери на факультеті [1]. СО вживає заходів у випадках неетичної чи непрофесійної поведінки у ставленні до студентів факультету з боку працівників,

а також у випадках дискримінації, жорстокого поводження чи будь-якої іншої форми невідповідної поведінки. У рамках навчання та діяльності студента в академічній спільноті студент або співробітник факультету має право звернутися до СО. Останній не є експертом у вирішенні суперечок і проблем в силу своєї посади, але стає ним у випадках, коли він або вона разом з іншими органами факультету намагаються вирішити широко визначені проблеми. СО виконує функції посередника, учасника переговорів, радника та ініціатора. Офіс омбудсмена є допоміжним підрозділом, який доповнює існуючу структуру факультету та університету [2].

У Лісабонській школі економіки та менеджменту (*Lisbon School of Economics and Management*) (Лісабон, Португалія) СО відповідає за вислуховування студентів і посередництво між різними групами академічного середовища − адміністрацією, науковим і викладацьким складом. Його роль полягає в тому, щоб уважно сприймати потреби студентів, знаходити можливі рішення, надавати рекомендації та виступати медіатором у конфліктних ситуаціях [3].

Йозеф Лейденфрост (*Josef Leidenfrost*), президент ENOHE (*European Network of Ombuds in Higher Education*) з 2019 по 2023 рік, у своїй науковій статті визначає медіацію СО як основний внутрішній двофункціональний інструмент для врегулювання конфліктів у закладах вищої освіти. Використання зовнішніх посередницьких послуг залишається незначним. Коли виникає конфлікт, омбудсмен виступає як ключовий гравець і використовує медіацію як інструмент [4].

У іншій статті Карлосом-Марія Альковером (*Carlos-Maria Alcover*) запропоновано модель умовного втручання в процеси посередництва, сформульовану в трьох вимірах: a) рівень балансу або симетрії влади між залученими сторонами; b) передбачувана часова перспектива відносин між ними; в) рівень формалізації процесу медіації [5].

Єва Гмуржинська (Ewa Gmurzyńska), дослідниця Варшавського університету (*University of Warsaw*) (*Варшава, Польська республіка*), здійснювала опитування польських СО, результати якого опубліковані у статті «The nature and role of academic ombudsman at the Polish higher education institutions» [6]. Опитані авторкою СО майже одностайно заявили, що вирішення спорів є їхньою основною сферою діяльності. Один із них наголосив, що це − сутність його роботи, і зазначив, що вважає вирішення та послаблення конфліктів у своєму університеті своєю місією.

Інший СО повідомив, що врегулювання спорів займає до 90 відсотків його часу, тоді як інша СО зауважила, що після освітньої діяльності це було її найважливішим завданням в університеті. Відповідаючи на питання про медіацію, більшість СО висловили велике захоплення цим методом, зазначивши, наприклад, що «медіація творить чудеса» або «я не очікував(ла), що цей метод принесе такі неймовірні результати». Їхні відповіді демонструють впевненість в ефективності медіації у вирішенні академічних спорів [6].

Розуміння медіації омбудсменами досить узгоджене, і найчастіше в академічному контексті вони сприймають її як неформальну розмову з залученням сторін. Вони підкреслюють, що це не класична і формальна медіація, яка розуміється як процедура, що регулюється певними правилами і завершується письмовою угодою. Двоє СО висловили думку, що університетська медіація має розглядатися як елемент відновного правосуддя, особливо враховуючи, що в одному з університетів вона застосовується у межах дисциплінарного провадження. Більшість СО вирішують конфлікти, використовуючи метод, який вони описують як «неформальну медіацію», «фасилітацію», «об'єднання сторін і розмова» або «не стовідсоткову медіацію». Багато СО вказали, що вони не проводять «формальну медіацію», хоча кілька з них зазначили, що розглядають таку можливість у майбутньому, особливо у випадках, коли медіація є невід'ємною частиною їхніх обов'язків. Троє СО професійно підготовлені для проведення медіації, оскільки пройшли відповідне навчання та практику, і ці СО проводять медіацію в академічному середовищі. Інші заявили, що через відсутність формальної підготовки вони не відчувають себе компетентними для проведення формальної медіації, і коли виникає необхідність у медіації, вони передають справу професійному медіатору. Двоє СО висловили думку, що через їхню залученість у справу або відносно високу позицію в структурі університету вони потенційно втрачають неупередженість і нейтральність як медіатори, що може створювати проблеми під час проведення медіації [6].

Звернімося до вітчизняного досвіду діяльності СО. Таку посаду в Україні вперше запроваджено в 2018 році у Полтавському університеті економіки і торгівлі (далі − ПУЕТ) [7].

СО ПУЕТ є посадовою особою, яка здійснює нагляд за дотриманням прав, свобод та законних інтересів студентів учасників освітнього процесу ПУЕТ, захист їх прав, свобод та законних інтересів в межах своїх повноважень на постійній основі. Метою діяльності студентського омбудсмена є захист прав та інтересів студентів [8].

СО виконує представницьку, превентивну, дорадчу, інформаційну, захисну функції Серед обов'язків СО є виконання функцій медіатора при вирішенні конфліктів та непорозумінь здобувачів вищої освіти між собою та з іншими учасниками освітнього процесу в ПУЕТ [8].

Згідно із законом України «Про медіацію», медіація проводиться за взаємною згодою сторін відповідно до принципів добровільності, конфіденційності, незалежності та нейтральності, неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації [9].

Відповідно, СО ПУЕТ здійснює свою діяльність на основі принципів гуманізму, законності, справедливості, неупередженості, незалежності, доступності, транспарентності, недоторканності особистого життя осіб і конфіденційності відомостей про них [8]. СО ПУЕТ виступає нейтральною стороною в конфлікті, яка уважно вислуховує обидві сторони, аналізує ситуацію і пропонує способи врегулювання конфлікту без формального судового чи дисциплінарного втручання.

Стратегічні напрями діяльності та розвитку офісу СО Полтавського університету економіки і торгівлі в умовах воєнного стану детальніше описано в окремій статті авторки [10].

Отже, СО виступає як представник і захисник студентського співтовариства, допомагаючи забезпечити максимальну безпеку та комфорт під час навчання в університеті. Його робота спрямована на збереження основних цінностей освіти та підтримку учасників освітнього процесу. Однією з важливих функцій СО є медіація, адже він може допомогти вирішити конфліктні ситуації шляхом ведення переговорів між сторонами, забезпечуючи конструктивний діалог та пошук компромісів.

Література:

1. FSV UK Student Ombudspeople. Faculty of Social Sciences of the Charles University: веб сайт. URL: https://fsv.cuni.cz/en/study/fsv-uk-student-ombudspeople (дата звернення: 01.11.2024).
2. Faculty of Social Sciences of the Charles University. Approved by the AS FSV UK in Prague, June 13, 2023. URL: https://fsv.cuni.cz/sites/default/files/download/1_col_download_block/2023/09/Student%20Ombudsmen_FSVUK.pdf (дата звернення: 01.11.2024).
3. Student Ombudsman. Lisbon School of Economics and Management: веб сайт. URL: https://www.iseg.ulisboa.pt/en/study/student-services/student-ombudsman/ (дата звернення: 01.11.2024).

4. Josef Leidenfrost, 'Conflict resolution at universities: Ombudsman mediation as a tool?', Perspective/Focus, February 2015, pp.101-106. URL: https://www.theioi.org/downloads/9p76t/PM_2-15_Leidenfrost_German_to_English.pdf.
5. Alcover C-M. Ombudsing in Higher Education: A Contingent Model for Mediation in University Dispute Resolution Processes. The Spanish journal of psychology. 2009;12(1):275-287. doi:10.1017/S1138741600001682.
6. Gmurzyńska, E., 2022. THE NATURE AND ROLE OF ACADEMIC OMBUDSMAN AT THE POLISH HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. Studia Iuridica, vol. 95, pp. 150-197. https://doi.org/https://doi.org/10.31338/2544-3135.si.2022-95.10.
7. Освітній омбудсмен запрошує до співпраці студентських омбудсменів. Освітній омбудсмен України: веб-сайт. URL: https://eo.gov.ua/osvitniy-ombudsmen-zaproshuie-do-spivpratsi-studentskykh-ombudsmeniv/2021/05/11 (дата звернення: 01.11.2024).
8. Положення про студентського омбудсмена Полтавського університету економіки і торгівлі від 30 червня 2023 року. Полтавський університет економіки і торгівлі: веб-сайт. URL: http://puet.edu.ua/other-divisions/studentskyj-ombudsmen-upovnovazhenyj-z-prav-studentiv-puet (дата звернення: 04.11.2024).
9. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20.
10. Орел, В. 2023. Стратегічні напрями діяльності та розвитку офісу студентського омбудсмена Полтавського університету економіки і торгівлі в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*, (4 (110), 123-127. https://doi.org/10.37734/2409-6873-2023-4-18. URL: http://puet.poltava.ua/index.php/economics/article/view/226.

THE SOCIAL FUNCTION OF LEGAL CLINICS IN PROMOTING ACCESS TO MEDIATION

СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК У СПРИЯННІ ДОСТУПУ ДО МЕДІАЦІЇ

Paskar A.L.,
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Procedural Law,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Chernivtsi, Ukraine

Паскар А.Л.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Чернівці, Україна

Клінічний рух в Україні виник як усвідомлення важливості практичного навчання для майбутніх правників, що дозволяє їм застосовувати теоретичні знання, розвивати навички та підготуватися до реалій професійного життя.

Історія юридичних клінік в Україні бере початок з 1996–1999 років, коли почали з'являтися перші клініки. У 2003–2004 роках для зміцнення та розвитку клінічного руху було створено Асоціацію юридичних клінік України, що об'єднала всі діючі клініки в єдину національну мережу. У 2006 році наказом Міністерства освіти і науки № 592 «Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України» юридичні клініки отримали правовий статус на державному рівні. З набуттям чинності нової редакції Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року розпочався новий етап правового регулювання діяльності юридичних клінік. Законодавчі положення визначають можливість юридичних клінік функціонувати як структурним підрозділам закладів вищої освіти [1]. Згідно Стратегії розвитку Асоціації юридичних клінік України на 2022–2025 роки, клінічна освіта стала невід'ємною частиною правничої підготовки [2], що підсилює практичний аспект правничої освіти та сприяє якісному формуванню навичок студентів.

Стандарти діяльності юридичних клінік в Україні встановлюють, що юридична клініка є структурним підрозділом вищого навчального закладу, що здійснює підготовку фахівців у галузі знань «Право», утвореного як база для практичного навчання та проведення практики студентів [3]. Для юридичних клінік характерним є спрямування на виконання двох взаємопов'язаних функцій – навчальної та соціальної. Навчальна (освітня) функція є провідною в діяльності юридичної клініки. Вона передбачає отримання студентами практичних навичок у процесі надання правової допомоги. В юридичній клініці студенти працюють з реальними справами під керівництвом викладачів, удосконалюють свої комунікативні навички під час спілкування з клієнтами, аналізують та вирішують юридичні питання тощо. Соціальна функція юридичних клінік спрямована на задоволення потреб суспільства у доступній правовій допомозі та юридичній інформації. Ця діяльність не лише надає правову підтримку громадянам, а й сприяє формуванню у студентів високої професійної етики та соціальної відповідальності.

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України № 592 від 3 серпня 2006 року, яким затверджено Типове положення про юридичну клініку вищого навчального закладу, одним з пріоритетних напрямків діяльності юридичних клінік є забезпечення доступу до правової допомоги соціально вразливих груп суспільства [4]. Основною метою діяльності юридичної клініки в аспекті надання безоплатної правової допомоги є сприяння громадянам у врегулюванні, вирішенні правових спорів або конфліктних ситуацій клієнтів, які звернулись за такою допомогою. При цьому варто наголосити, що розв'язання таких конфліктів можливе не лише шляхом апелювання до суду, адже на рівні Конституції України всім нам надана можливість захищати свої права будь-якими не забороненими законом способами. Указ Президента України від 20 травня 2015 року №276/2015 «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів» підкреслює важливість підвищення ефективності правосуддя та оптимізацію повноважень судів різних юрисдикцій, розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, в тому числі, шляхом практичного впровадження інституту медіації, посередництва, розширення переліку категорій справ, які можуть вирішуватися третейськими суддями або розглядатися судами у спрощеному провадженні; запровадження ефективних процесуальних механізмів для попередження розгляду справ за відсутності спору між сторонами; вивчення доцільності введення мирових суддів [5, п. 5.4]. Таким чином, на законодавчому рівні встановлена важливість розвитку альтернативних способів вирішення спорів.

Основними перевагами альтернативних способів вирішення спорів порівняно з класичним судочинством є: вищий ступінь автономності сторін, максимальне їх залучення та активність під час процедури; можливість добровільного вибору конкретного способу захисту за згодою сторін; конфіденційність, швидкість та економічність процедури, менша її зарегламентованість та більша гнучкість; відсутність жорстких процедурних правил; остаточний характер рішення, що за загальним правилом не передбачає оскарження; можливість досягнення результату «win-win»; збереження добрих стосунків та ділової репутації сторін; сторони можуть припинити процедуру в будь-який час тощо [6, с. 205]. Альтернативні способи вирішення спорів пропонують ефективну, гнучку та менш витратну альтернативу класичному судовому процесу. Вони сприяють збереженню конструктивних стосунків між сторонами та дозволяють швидше і простіше вирішувати конфлікти, що особливо важливо в умовах сучасного динамічного світу.

Серед альтернативних способів вирішення спорів медіація займає провідне місце. Перевагами медіації поряд з іншими способами вирішення спорів є скорочення часу, що витрачається на вирішення спору, економія коштів та конфіденційність, добровільність, незалежність та неупередженість третьої особи, участь експертів, позитивний вплив таких процедур на подальші відносини між сторонами [7, с. 13]. З огляду на це, медіація відіграє ключову роль серед альтернативних способів вирішення спорів завдяки своїй орієнтації на мирне врегулювання конфліктів і збереження конструктивних відносин між сторонами. Її унікальність полягає в тому, що вона дозволяє сторонам самостійно досягти взаємовигідного рішення за допомогою нейтрального посередника – медіатора. Такий підхід сприяє не лише швидшому вирішенню спору, а й зниженню рівня напруги та відновленню довіри між учасниками конфлікту. Завдяки своїй гнучкості, конфіденційності та економічній ефективності, медіація стає невід'ємною складовою сучасної системи альтернативного правосуддя.

Щодо можливості впровадження медіації в діяльність юридичних клінік в юридичній літературі відмічається, що це є надзвичайно актуальним та важливим, адже саме застосовуючи медіацію на практиці, студенти мають можливість заволодіти добрими навичками психолога та розуміння правової ситуації з погляду обох сторін, а не лише сторони, інтереси якої вони представляють, вміння глибоко оцінити правову ситуацію та виокремити проблему, яка є причиною конфлікту між сторонами [8, с. 8]. Формування таких навичок є виправданим та перспективним з огляду на їх подальшу професійну практичну діяльність.

Міжнародна практика медіації у діяльності юридичних клінік, вказує на перспективність запровадження в Україні американської моделі експериментальних програм із медіації у юридичних клініках університетів. У якості прикладу наводиться досвід діяльності юридичної клініки Університету Лойола в Чікаго, США. Надання правової допомоги студентами даної клініки передбачає проходження справою трьох етапів: 1) вивчення справи студентом і проведення переговорів з клієнтом, під час яких, у разі потреби, пропонується проведення процедури медіації, для проведення якої запрошується практикуючий адвокат з медіації; 2) презентація студентом справи та, у разі досягнення згоди між сторонами, підписується медіаційна угода; 3) у разі неможливості укладання медіаційної угоди студент здійснює представництво клієнта в суді [9, с. 226]. Вважаємо, при належному законодавчому регулюванні та відповідної адаптації така модель може бути ефективно використана в Україні.

При здійсненні медіації, діяльність юридичної клініки спрямована на виконання наступних функцій. По-перше, вона допомагає студентам розвивати навички посередництва, що дозволяє їм краще розуміти суть правових ситуацій та конфліктів, а також швидше знаходити рішення, орієнтуючись на практичне застосування закону; по-друге, клініка сприяє розвитку навичок ефективного представлення інтересів клієнтів, навчання важливим аспектам посередництва, таким як слухання, анкетування, переконання та ведення переговорів, що є основними навичками для юриста; по-третє, клініка допомагає студентам оцінювати переваги та недоліки медіації та інших методів вирішення спорів, що готує їх до консультування клієнтів у майбутньому [9, с. 224]. Здійснення медіації не тільки забезпечує студентів практичними навичками посередництва та допомагає їм краще розуміти конфлікти, але й активно сприяє вирішенню спорів мирним шляхом, покращує доступ до правосуддя та підвищує правову свідомість серед громадян.

З огляду на зазначене, юридичні клініки відіграють важливу соціальну роль у популяризації та впровадженні медіації як альтернативного способу вирішення спорів. Завдяки своїй практичній спрямованості вони не лише навчають студентів важливим професійним навичкам, а й надають доступ до медіації для тих, хто не має можливості звернутися до традиційного судового процесу. Таким чином, юридичні клініки сприяють розширенню доступу до правосуддя, підвищенню правової свідомості громадян і розвитку культури мирного вирішення конфліктів у суспільстві. Вони виконують важливу роль у реформуванні правової системи, забезпечуючи ефективність і доступність правових послуг для широких верств населення.

Література:

1. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text
2. Стратегія розвитку Асоціації юридичних клінік України на 2022–2025 роки. URL: https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2022/07/Strategiya-AYUKU-22-25-2.pdf
3. Стандарти діяльності юридичних клінік України. Схвалені Всеукраїнським З'їздом Асоціації юридичних клінік України. Протокол № 2 від 19 червня 2014 року URL: https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2017/07/standarti-diyalnosti-yuridichnikh-klinik-ukrajini.pdf
4. Наказ Міністерства освіти і науки України № 592 від 3 серпня 2006 року Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06#Text
5. Указ Президента України від 20 травня 2015 року №276/2015 «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text
6. Правнича клінічна освіта в Україні: Навчальний посібник/за заг. ред. В. М. Сущенка. – К.: Ваіте, 2020 – 274 с.
7. Тренінг «Доступно про медіацію». URL: https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2020/05/Trening-Dostupno-pro-mediatsiyu.pdf
8. Логуш Л. Досудове врегулювання спорів у сфері фінансових послуг Практичні аспекти захисту прав споживачів фінансових послуг. URL: https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2021/03/Dosudove-vregulyuvannya-sporiv-spozhyvachiv-finansovyh-poslug-NaUKMA.pdf С.8
9. Логуш Л. В. Міжнародна практика застосування медіації в діяльності юридичних клінік в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. – № 6. – С. 221-227.

MEDIATION AS A TOOL FOR ENSURING SECURITY-ORIENTED MANAGEMENT IN COMMERCIAL BANKS OF UKRAINE

МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ УКРАЇНИ

Poltorak A.S.
Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Management and Marketing, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Полторак А.С.
доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та маркетингу, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Ahafonov A.O.
PhD Student at the Faculty of Management, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Агафонов А.О.
аспірант факультету менеджменту, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Медіація є сучасним і ефективним інструментом альтернативного вирішення конфліктів, який набуває все більшого значення у сфері безпекоорієнтованого управління комерційними банками. У контексті динамічного розвитку банківської системи в Україні та зростання ризиків, пов'язаних з економічною та політичною нестабільністю, забезпечення безпеки у фінансовому секторі потребує застосування нових підходів.

Окремі аспекти застосування медіації як альтернативного способу вирішення корпоративних спорів розглядали у своїх дослідженнях О. Кологойда, А. Сливінська [1], О. Меленко, О. Стратій, Л. Гриндей [2], А. Старченко [5], А. Толстих [6] та інші вчені.

Закон України «Про медіацію» визначає загальні положення та принципи цього процесу, що робить медіацію інструментом, спрямованим на досягнення ефективності управління конфліктами та мінімізацію ризиків, пов'язаних із ними. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про медіацію» медіація – це «позасудова добровільна, конфіденційна,

структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [4].

Медіація може бути застосована для розв'язання як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів у банківському секторі. Внутрішні конфлікти часто виникають між співробітниками, підрозділами чи управлінськими структурами банку та можуть впливати на ефективність його роботи. Зовнішні конфлікти включають суперечки з клієнтами, іншими фінансовими установами та регуляторними органами [7]. У цих випадках медіація виступає як інструмент, що забезпечує нейтральну платформу для переговорів та сприяє уникненню затяжних судових процесів.

Принципи медіації, такі як добровільність, конфіденційність та неупередженість, можуть допомогти банківським установам підтримувати репутацію та забезпечують збереження конфіденційності інформації, що є критично важливим у фінансовій сфері. Крім того, цей процес дозволяє скоротити витрати на правове врегулювання спорів, що сприяє підвищенню загальної економічної стабільності банку. Зазначимо, що медіація здійснюється виключно за згодою сторін, ґрунтуючись на принципах добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, а також на самовизначенні та рівноправності учасників процесу.

У сучасних умовах, коли банки стикаються зі зростаючими ризиками, пов'язаними з фінансовими злочинами, шахрайством та кіберзагрозами [3], роль безпекоорієнтованого управління зростає. Медіація є невід'ємною складовою цього підходу, адже дозволяє зосередитися на вирішенні конфліктів, не перериваючи операційні процеси банку. Наприклад, у випадках конфліктів з клієнтами або іншими банками, швидке вирішення суперечок через медіацію може зменшити ризики втрати довіри та зберегти позитивний імідж банку.

Закон «Про медіацію» визначає основні критерії, за якими має здійснюватися цей процес, а саме нейтральність медіатора, рівноправність сторін та добровільність участі [4]. Це створює підґрунтя для прозорості та ефективності управління конфліктами у фінансових установах. Впровадження медіації як частини безпекоорієнтованого управління також сприяє покращенню корпоративної культури та підвищенню рівня довіри серед співробітників.

Використання медіації в управлінні банківськими конфліктами має низку переваг. По-перше, цей метод дозволяє досягати швидких результатів, що особливо важливо у випадках, коли необхідно оперативно реагувати на кризові ситуації. По-друге, медіація дозволяє знижувати витрати, пов'язані з юридичним супроводом та судовими процесами. По-третє, конфіденційність процесу допомагає уникнути репутаційних ризиків та зберегти лояльність клієнтів.

На нашу думку, успішне використання медіації у комерційних банках сприятиме формуванню сталої бізнес-моделі, що мінімізує негативний вплив конфліктів на організаційні процеси. Крім того, в умовах економічної нестабільності в Україні медіація може стати надійним інструментом для підтримки стабільності банківської системи та підвищення її захищеності від зовнішніх і внутрішніх ризиків.

Отже, медіація як інструмент забезпечення безпекоорієнтованого управління комерційними банками України дозволить знизити ризики, пов'язані з конфліктами, забезпечити стабільність і прозорість роботи банків, а також сприяє формуванню довіри як серед співробітників, так і клієнтів. Законодавче регулювання медіації в Україні створює необхідні правові умови для широкого впровадження цього методу, що може сприяти розвитку банківського сектору та забезпечити його стабільність.

Література:

1. Кологойда О. В., Сливінська А. В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення корпоративних спорів. *Право і суспільство.* 2022. № 3. С. 83-93.
2. Меленко О. В., Стратій О. В., Гриндей Л. М. Адміністративна медіація у світлі інституційних перетворень в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2022. Вип. 68. С. 180-185.
3. Полторак А.С., Баришевська І.В., Мельник О.І., Боднар О.А. Кібернетична безпека банківського сектора в системі фінансової безпеки держави. *Сучасні тенденції розвитку фінансово-кредитної системи: теорія та практика* : колективна монографія; Київ : Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2019. С. 79–83.
4. Про медіацію : закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX/Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1875-20 (дата звернення: 25.10.2024).
5. Старченко А. Ю. Медіація як альтернативний спосіб врегулювання трудових спорів. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Юридичні науки*. 2022. № 7. С. 60-65.

6. Толстих А. Б. Медіація як альтернативний спосіб вирішення господарських спорів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2022. Вип. 71. С. 177-180.
7. Poltorak A., Potryvaieva N., Kuzoma V., Volosiuk Yu., Bobrovska N. Development of doctrinal model for state's financial security management and forecasting its level. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2021. №5/13 (113). Pp.26-33. doi: https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.243056.

FEATURES OF MEDIATION IN ADVOCATE ACTIVITY. CONFLICT OF INTERESTS OF LAWYER-MEDIATOR
ОСОБЛИВОСТІ МЕДІАЦІЇ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ. КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ АДВОКАТА-МЕДІАТОРА

Ponomarenko D.Y.
lawyer of Vinnytsia City Legal Consultation № 1

Пономаренко Д.Ю.
адвокат Вінницької міської юридичної консультації №1

Конвенція про захист прав та основоположних свобод відповідно до статті 6 гарантує право на справедливий й публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, при визначенні цивільних прав і обов'язків особи чи при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, що пред'являється особі. Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції [1, с. 4].

Відповідно до пункту 4 частини 1 статті 1 Закону «Про медіацію». Медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт шляхом переговорів. Медіатор – спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію. Медіацію проводять за взаємною згодою сторін медіації з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації. Медіатор не може**:** суміщати функцію медіатора з функцією іншого учасника в одному конфлікті; надавати сторонам медіації консультації та рекомендації

щодо прийняття рішення по суті конфлікту; приймати рішення по суті конфлікту між сторонами медіації; бути представником або захисником будь-якої із сторін у досудовому розслідуванні, судовому провадженні у конфлікті, в якому він є чи був медіатором. Проведення медіації не впливає на перебіг позовної давності [4, с. 9].

Адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правничої допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правничої допомоги, можуть бути: договір про надання правничої допомоги; довіреність; ордер; доручення органу, уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги. Адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, у тому числі з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій [5, с. 13-14].

Відповідно до статті 131-2 Конституції України, для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена [2, с. 41].

Участь у медіації є добровільною, сторони медіації та медіатор можуть у будь-який момент відмовитися від участі в медіації Сторони медіації самостійно визначають перелік питань, які обговорюватимуться, варіанти врегулювання конфлікту, зміст угоди за результатами медіації, строки та способи її виконання, інші питання щодо конфлікту та проведення медіації Медіатор не може бути допитаний як свідок у справі щодо інформації, яка стала йому відома під час підготовки до медіації та проведення медіації [4, с. 10].

Власний досвід адвоката-медіатора сприяє створенню певної стратегії ведення справ. Клієнту пропонують під час зустрічі варіант позасудового врегулювання спору. Надається повна інформація про послугу, її переваги, запевнити клієнта в тому, що цей альтернативний метод є набагато ефективнішим та швидшим. Коли постає питання конфлікту інтересів у адвоката, який представляє інтереси клієнта у вирішенні спору з опонентом, так як медіатор має бути незалежним та безстороннім. Адвокату може бути не зацікавлений швидко вирішити конфлікт, адже його гонорар

визначається від масштабу роботи. Практичний досвід адвоката та здібності комунікації дозволяють в майбутньому стати професійним медіатором, що відрізняє адвоката від інших кандидатів на здійснення діяльності медіатора.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правила адвокатської етики визначають конфлікт інтересів як суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами й обов'язками, наявність може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій у процесі здійснення адвокатської діяльності. Уникнення конфлікту інтересів є одним із принципів адвокатської діяльності, порушення якого має наслідком притягнення адвоката до відповідальності. Адвокат без письмового погодження з клієнтами, не може представляти або захищати одночасно двох чи більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими або вірогідно можуть стати суперечливими. Адвокат самостійно оцінює наявність у нього конфлікту інтересів, можливі наслідки впровадження медіації та приймає рішення, відповідає інтересам сторін конфлікту та інтересам адвоката [5, с. 18-21].

Сторони мають право просити суд зупинити провадження у справі у зв'язку з проведенням медіації **(**ст. 229 ГПК**,** ст. 253 ЦПК**,** ст. 236 КАСУ**).**

Відповідно до статті 222^{-1} врегулювання трудових спорів шляхом медіації Кодексу законів про працю України. Трудовий спір між працівником і власником або уповноваженим ним органом незалежно від форми трудового договору може бути врегульовано шляхом медіації. Договір про проведення медіації та угода за результатами медіації у трудових спорах укладаються в письмовій формі. Результат домовленості сторін може бути оформлений мировою угодою» [3, с. 77].

На даному етапі розвитку юридичного бізнесу медіація є більш цікавим способом вирішення спору, коли про конфлікт інтересів мова не йде взагалі. Медіація проводиться з дотриманням вимог закону, договору про проведення медіації, правил проведення медіації та норм професійної етики медіатора. Підстави припинення медіації: укладенням сторонами медіації угоди за результатами медіації; із закінченням строку проведення медіації та дії договору про проведення медіації; у разі відмови хоча б однієї із сторін медіації або медіатора від участі в медіації; у разі визнання сторони медіації або медіатора недієздатною особою або особою, цивільна дієздатність якої обмежена; у разі смерті фізичної особи, яка є стороною медіації, або ліквідації юридичної особи, яка є стороною

медіації; в інших випадках відповідно до договору про проведення медіації та правил проведення медіації [4, с. 7].

Так, як приклад, Ухвала від 19.03.2024 № 638/14559/19 Харківський апеляційний суд. Частина 7 статті 49 ЦПК України передбачає, що сторони можуть примиритися, у тому числі шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу. Результат домовленості сторін може бути оформлений мировою угодою. Пунктом 1 частини 1 статті 1 Закону України «Про медіацію» передбачено, що договір про проведення медіації – угода про надання послуг з проведення медіації з метою запобігання виникненню або врегулювання конфлікту укладена сторонами можливого або наявного конфлікту та медіатором у погодженій ними усній чи письмовій формі, яка відповідає вимогам закону. Сторони медіації та медіатор можуть визначати й інші умови договору про проведення медіації. Як вбачається із заяв ОСОБА_1 та ОСОБА_2 ними не надано будь-яких доказів звернення до медіатора, зокрема, договору про проведення медіації. Судом апеляційної інстанції переглядається не рішення суду по суті спору, а ухвала суду першої інстанції про залишення позову без розгляду. Сторони не позбавлені права звернутися з відповідними клопотаннями про зупинення провадження у справі до суду першої інстанції, в провадженні якого перебуває справа, після її повернення з суду апеляційної інстанції. З урахуванням викладеного колегія суддів дійшла висновку, що заяви ОСОБА_1 та ОСОБА_2 про зупинення провадження у справі задоволенню не підлягають [6].

Висновки. Для успішної діяльності адвокат-медіатор повинен володіти не тільки відмінними знаннями у галузі права, але й у сфері конфліктології, психології, соціології, головна його мета полягає у наданні допомоги сторонам дійти до спільного вирішення конфлікту, налагодити між ними зв'язок та комунікацію. Професія адвоката є багатогранною, яка дозволяє йому самостійно підходити до ведення справ та приймати цікаві рішення. Поступово в адвокатській діяльності впроваджується процедура медіації, як альтернативний, позасудовий спосіб вирішення спорів у сфері приватних відносин та на рівні бізнесу.

Література:

1. Європейська Конвенція з прав людини – Конвенцію ратифіковано Законом №475/97 ВР від 17 липня 1997 року «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року;
2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради 28 червня 1996 р. Суми. ТОВ «ВВП НОТІС», 2023. -56 с.;

3. Кодекс законів про працю України: Відомості Верховної Ради УРСР, 1971 р., Суми. ТОВ «ВВП НОТІС», 2023. 96 с.;
4. Закону України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX «Про медіацію»- «Алерта», 2023. – 16 с.;
5. Закону України від 05 липня 2015 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Суми. ТОВ «ВВП НОТІС», 2023. 52 с.;
6. Ухвала від 19.03.2024 по справі № 638/14559/19 Харківський апеляційний суд.

STUDENT MEDIATION: A PATH TO UNDERSTANDING IN THE MODERN EDUCATIONAL SPACE

СТУДЕНТСЬКА МЕДІАЦІЯ : ШЛЯХ ДО ПОРОЗУМІННЯ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Positko V.Y.
a student of the second (master's) level of higher education of the EPP 'Mediation', speciality 081 Law Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

Посітко В.Ю.
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП «Медіація» спеціальності 081 Право Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна
Науковий керівник – проф. Гаврилюк Р.О.

Вступ. Студентська медіація є важливим засобом вирішення конфліктів у сучасній освіті та сприяє розвитку культури мирного співіснування. Як зазначено в монографії Гаврилюк Р. О. та Пацурківського П.С., медіація є систематичною соціальною практикою, що базується на культурних припущеннях людського суспільства [1, с. 9]. Це особливо актуально в умовах глобалізації, коли взаємодія між представниками різних культур і традицій стає все більш поширеним явищем [2, с. 59].

Основною метою медіації є досягнення добровільного, конфіденційного та конструктивного вирішення спорів. Як нейтральний посередник, медіатор створює умови для відкритої комунікації та пошуку взаємоприйнятних рішень [2, с. 60]. Це особливо важливо в освітньому середовищі,

де студенти формують свої особистісні якості та цінності [2, с. 59]. Медіація не лише знижує рівень конфліктів, а й закріплює в молоді загальнолюдські цінності, які є ключовими в процесі розвитку особистості [1, с. 115]. Медіація у вищих навчальних закладах дає можливість студентам ефективно вирішувати суперечки, зосереджуючись на інтересах сторін [3, с. 252].

Однією з головних переваг студентської медіації є розвиток навичок позитивної комунікації та конструктивної поведінки в конфліктних ситуаціях. Це сприяє соціалізації студентів та запобіганню злочинності [3, с. 253].

Міжнародний досвід доводить, що медіація є ефективним інструментом у вирішенні конфліктів у вишах. У США та Великій Британії медіаційні центри функціонують при багатьох університетах, надаючи учасникам освітнього процесу можливість вирішувати суперечки мирним шляхом. Це сприяє не лише розв'язанню конфліктів, але й розвитку інституційної культури взаємоповаги та співпраці [4, с. 241].

В Україні медіаційні програми у закладах вищої освіти ще знаходяться на етапі становлення. Програми, які вже функціонують, зосереджені на вирішенні конфліктів між студентами та викладачами, а також на наданні консультаційних послуг [4, с. 242]. Медіація в освітньому процесі також сприяє розвитку навичок вирішення конфліктів у викладачів, які виступають у ролі медіаторів. Це допомагає їм краще розуміти природу конфлікту та ефективно вирішувати конфлікти [3, с. 253]. Викладачі з навичками медіації можуть ефективно координувати вирішення складних конфліктів, що виникають в академічному середовищі [3, с. 253].

Виклад основних результатів дослідження. Згідно з дослідженням Національного авіаційного університету, медіація ефективно знижує напруженість між студентськими групами та сприяє взаєморозумінню і співпраці [5, с. 33]. Це підкреслює важливість запровадження програм з медіації у вищих навчальних закладах. Ця програма надає студентам можливість навчитися конструктивно вирішувати конфлікти, які виникають у їхньому середовищі [5, с. 58]. Одним із варіантів вирішення конфліктних ситуацій у студентському середовищі є створення у закладах вищої освіти служб студентського примирення [2, с. 59]. Для успішного впровадження медіації важливо створювати медіаційні центри, навчати викладачів і студентів основам медіації, а також проводити регулярні семінари й тренінги.

Дослідження Кендіс Черрі Картер (Candice Cherry Carter) показало, що в медіації зі студентами етнічна приналежність, стать і самооцінка суттєво впливають на їхній стиль вирішення спорів і задоволеність процесом медіації [6, с. 5]. Це підкреслює важливість врахування особистісних характеристик студентів у процесі медіації. Дослідження показують, що особисті характеристики студентів, такі як етнічна приналежність та рівень володіння мовою, можуть впливати на їхню здатність брати участь у процесі медіації [6, с. 31]. Такі фактори, як самоповага і щастя, також мають значення для успішності медіації [7, с. 860].

Участь студентів у процесі медіації допомагає їм розвивати навички, необхідні для професійного та особистого життя. Навчання медіації також покращує навички саморегуляції та вирішення конфліктів, які є важливими аспектами соціальної компетентності [1, с. 115]. Автономія студентів може відігравати важливу роль у впровадженні медіації. Це пов'язано з тим, що студенти можуть брати участь у вирішенні конфліктів і розвивати лідерські навички [3, с. 253].

Незважаючи на позитивні аспекти, медіація в освітньому просторі стикається з певними викликами, такими як недостатня підготовка викладачів та обмежена підтримка з боку адміністрації [7, с. 859]. Проте, з упровадженням нових підходів та технологій, медіація може стати ще більш ефективною [8, с. 44].

Висновки. Необхідно зазначити, що студентська медіація постає як інноваційний та перспективний напрямок розвитку сучасної освіти, що має багатовимірний вплив на академічну спільноту. Вона не лише забезпечує ефективне розв'язання конфліктів, але й створює платформу для розвитку життєво важливих навичок комунікації, емпатії та критичного мислення серед студентів. В умовах постійних суспільних трансформацій впровадження медіаційних практик у освітньому середовищі стає не просто бажаним, а необхідним кроком для формування відповідального та свідомого покоління фахівців.

Розвиток студентської медіації відкриває нові горизонти для побудови більш демократичного та інклюзивного освітнього простору, де кожен учасник навчального процесу відчуває свою значущість та має можливість бути почутим. Це інвестиція не лише в якість освіти, але й у майбутнє суспільства загалом, де культура діалогу та взаєморозуміння стане основою для сталого розвитку та позитивних змін.

Література:

1. Гаврилюк Р. О., Пацурківський П. С. Медіація як цінність. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2023. С. 9–115.
2. Єнін М. Н., Макаренко Д. В., Северинчик О. П. Медіація в освітньому просторі закладів вищої освіти: у пошуках моделі та способів організації // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2019. Вип. 3 (43). С. 15–25.
3. Степаненко К. Медіація у сфері вищої освіти: постанова проблеми // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 30.11.2021). 2021. С. 252–253.
4. Пащенко О. А., Медведовська Т. П., Терханова О. В., Понафідіна Д. В. Медіація у вищій освіті: теорія та практика // Праці наукового семінару з освітніх інновацій. 2021. С. 241–242.
5. Бублик В. Д. Медіація як засіб вирішення конфліктної ситуації у вищому навчальному закладі: дипломна робота. Київ: КНУ, 2020. С. 33–58.
6. Carter, C. C. Mediation in Higher Education. Boston: Pearson, 1998. С. 5–31
7. Hendrawijaya, T. Effects of Mediation of Learning Interest in Improving Student Learning Achievement // Journal of Educational Research. 2021. Vol. 4, No. 3. С. 859–860.
8. Lopes, J. B., Cravino, J. P., Branco, M. J., Saraiva, E. Mediation of Student Learning: Dimensions and Evidences in Science Teaching // International Science Education Journal. – 2020. Vol. 3, Issue 5. 44 с.

NEW ASPECTS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE LAWYERS ON MEDIATION ISSUES WITHIN LEGAL CLINICAL EDUCATION

НОВІ ГРАНІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ З ПИТАНЬ МЕДІАЦІЇ В МЕЖАХ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІЧНОЇ ОСВІТИ

Pochapska L. V.
Master Student in Law
Vasyl' Stus Donetsk National University
m. Vinnytsia, Ukraine

Почапська Л. В.
здобувачка ступеня освіти «Магістр» зі спеціальності 081 Право
Донецького національного університету імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Медіація поступово здобуває все більшу популярність як альтернативний спосіб вирішення спорів. Цей метод дозволяє сторонам досягти взаємовигідного рішення, уникаючи затяжних судових процесів та великих витрат, а також зберігаючи при цьому контроль над процесом та результатом. У контексті правничої освіти вивчення процесу медіації не лише сприяє розвитку навичок ведення переговорів, але й формує у студентів розуміння важливості альтернативних методів вирішення конфліктів, що стає дедалі актуальнішим у сучасній юридичній практиці. При цьому, юридичні клініки виступають в якості платформи для розвитку навичок медіації, оскільки вони надають можливість студентам здобувати теоретичні знання, а також опановувати практичні навички, необхідні для ефективного вирішення конфліктів поза межами судових процесів.

Важливо відзначити, що вже здійснено значні кроки у напрямку професійної підготовки майбутніх правників у сфері медіації в межах юридичної клінічної освіти. Так, на базі юридичної клініки Донецького національного університету імені Василя Стуса були розроблені і втілені в життя кілька пілотних проєктів у зазначеній сфері. Серед них: Тренінги з медіації сертифікованого медіатора для студентів юридичної клініки (2020 р.), Тренінги щодо визначення медіабельності кейсу сертифікованого медіатора для студентів юридичної клініки (2021 р.), Всеукраїнська осіння школа «Посередництво з врегулювання колективних трудових спорів» (2022 р.) та ін. [1, с. 8].

Зважаючи на важливість теми професійної підготовки майбутніх правників з питань медіації в межах юридичної клінічної освіти, необхідно зазначити, що дане питання досліджували багато вітчизняних науковців. Вони розглянули різні аспекти впровадження медіації в юридичну клінічну освіту та досліджували роль юридичних клінік у наданні правової допомоги, у тому числі, медіаційних послуг. Серед таких вчених: Амелічева Л.П., Білик Т.В., Галай А.О., Галай В.О., Городиський І.М., Дяченко С.В., Ільніцька О.А., Карпенко Р.В., Крестовська Н.М., Лаврик П.М., Логуш Л.В., Лоджук М.Т., Мельник Д.С., Мурач Д.В., Новосад І. В., Озерський І.В., Романадзе Л.Д., Руденко Л.Д., Сандул Г. О., Сущенко В.М., Швагер О.А., Оганісян Ц.В.

Для дослідження нових граней професійної підготовки майбутніх правників з питань медіації в межах юридичної клінічної освіти, перш за все слід розглянути правове регулювання даного питання і проблемні аспекти його практичного застосування.

Так, 15 грудня 2021 року набрав чинності Закон України «Про медіацію», який закріплює основні принципи медіації, статус медіатора, порядок проведення медіації, права та обов'язки сторін. Закон визначає медіацію як позасудову добровільну, конфіденційну, структурована процедуру, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів (п. 4 ч. 1 ст. 1. Закону України «Про медіацію»)

Варто підкреслити, що ст. 9 Закону України «Про медіацію» визначає вимоги, які встановлюються до медіатора, а саме, медіатором може бути фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном. Стаття також встановлює можливість встановлення додаткових вимог до медіаторів, наприклад, наявність спеціальної підготовки, віку, освіти, практичного досвіду тощо [2]. Отже, закон не забороняє студентам юридичних клінік бути медіаторами, якщо вони відповідають зазначеним вимогам.

На противагу даному твердженню, слід зазначити, що Закон України «Про безоплатну правову допомогу» відносить медіацію до правових послуг (п. 4 ч. 1 ст. 1), але при цьому не включає юридичні клініки до суб'єктів, що мають право надавати безоплатну первинну правову допомогу (ст. 9 Закону України «Про безоплатну правову допомогу») [3].

Таким чином, хоча студенти юридичних клінік можуть залучатися до медіації, юридичні клініки формально не мають права надавати безоплатну

первинну правову допомогу в межах медіації. Це обмеження впливає на можливості юридичних клінік у наданні повноцінних послуг з медіації, що вимагає вирішення на законодавчому рівні, аби розширити доступ до медіаційних послуг і надати можливість залучення студентів до надання таких послуг.

Л. В. Логуш виділяє основні функції юридичної клініки, що здійснює впровадження медіації, а саме:

- у формуванні у студентів навичок медіатора, завдяки чому, вони можуть краще інтегруватись у суть правової ситуації та проблеми, внаслідок якої виник конфлікт, а також навичок швидкого вирішення проблеми, орієнтуючись у практиці застосування закону;
- у поліпшенні здатності студентів ефективно представляти інтереси клієнтів, допомагаючи їм вчитися, в контексті медіації, проведенні правильного вислуховування, анкетування, переконання, навичок ведення переговорів і вирішення конфліктів, що є основоположним у медіації та в юридичній практиці;
- у наданні допомоги студентам в оцінці переваг і недоліків медіації та інших процедур вирішення спорів задля того аби вони могли здійснювати консультування клієнтів у майбутньому [4, с. 224].

І. В. Новосад наголошує, що важливими питаннями подальшого розвитку правничої клінічної освіти в Україні є створення експериментальної програми з медіації, яка б передбачала навчання студентів-консультантів юридичних клінік практиці (навичкам) проведення медіації фахівцями-медіаторами [5, с. 52].

Амелічева Л. П. і Сандул Г. О, досліджуючи нові грані професійної підготовки майбутніх правників з питань медіації у вирішенні саме трудових спорів у межах юридичної клінічної освіти, підкреслюють важливість впровадження інноваційних методів навчання, зокрема школи посередництва з вирішення колективних трудових спорів, в яких спочатку проводяться тренінги з досвідченими медіаторами (посередниками), а потім симуляції разом з ними медіаційних сесій у вирішенні трудових спорів та ін [1, с. 10].

Крім того, перспективним напрямком навчання медіації є впровадження онлайн-тренінгів і вебінарів, що дозволяє залучити експертів з різних регіонів та країн, забезпечуючи студентам доступ до світового досвіду у сфері медіації.

Також важливим є формування міждисциплінарного підходу в навчанні медіації, включаючи елементи психології, комунікаційних навичок і конфліктології. Це дозволить студентам краще зрозуміти природу конфліктів і шляхи їхнього вирішення. Не менш важливою є розробка практичних кейсів для обговорення в рамках практичних занять. Студенти зможуть вивчати реальні ситуації, аналізувати їх, визначати медіабельність спорів, пропонувати ефективні стратегії медіації, що дозволить їм отримати досвід роботи в умовах наближених до реальних.

У підсумку, інтеграція медіації в юридичну клінічну освіту в Україні є важливим кроком у підготовці майбутніх правників, що відповідає сучасним вимогам суспільства. При цьому, комплексний підхід до вивчення процесу медіації, що включає експериментальні програми, змагання, тренінги з практиками, міждисциплінарний підхід і аналіз реальних кейсів, стане запорукою підготовки кваліфікованих спеціалістів, здатних ефективно вирішувати конфлікти в різних галузях права. Отже, подальший розвиток професійної підготовки майбутніх правників з питань медіації в межах юридичної клінічної освіти має стати пріоритетним напрямком для закладів вищої освіти та законодавця. Необхідно переглянути законодавчу базу, щоб забезпечити юридичним клінікам можливість надавати безоплатну соціальну послугу у сфері медіації. Це сприятиме не лише підвищенню якості освіти, але й розширенню доступу до медіаційних послуг для малозабезпечених верств населення, що в свою чергу може зменшити навантаження на судову систему та сприяти більш ефективному вирішенню конфліктів у різних галузях права.

Література:

1. Амелічева Л. П., Сандул Г. О. Нові грані професійної підготовки майбутніх правників з питань трудової медіації в межах юридичної клінічної освіти. Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. № 1. Том. 1. 2023. С. 5–13. URL: https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article/view/13905/13802 (дата звернення: 03.11.2024).
2. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. *Офіційний сайт Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#n59 (дата звернення: 02.11.2024).
3. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. *Офіційний сайт Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#top (дата звернення: 02.11.2024).
4. Логуш Л. В. Міжнародна практика застосування медіації в діяльності юридичних клінік в Україні. Підприємництво, господарство

і право. № 6. 2021. С. 221–227. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c235db6f-b76c-4ed1-9497-5aede5b331fd/content (дата звернення: 03.11.2024).
5. Новосад І. В. Роль медіації в діяльності юридичної клініки. Історико-правовий часопис. № 2 (21). 2023. С. 49–53. URL: http://chasopys.hl.vnu.volyn.ua/index.php/chasopys/article/view/148/136 (дата звернення: 03.11.2024).

LABOR MEDIATION THROUGH THE EYES OF STUDENTS: EXPERIENCE OF LEGAL CLINICS AND PROSPECTS FOR THE LAW PROFESSION

ТРУДОВА МЕДІАЦІЯ ОЧИМА СТУДЕНТІВ: ДОСВІД ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ПРОФЕСІЇ ЮРИСТА

Reva K.Yu.
3rd year student, bachelor
Donetsk National University named after Vasyl Stus
Vinnytsia, Ukraine

Рева К.Ю.
студентка 3 курсу, бакалавр
Донецького національного університету імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Трудові конфлікти є невід'ємною частиною будь-якої професійної сфери. Вони виникають через різні причини: від порушення трудових прав до незгоди щодо умов праці та винагороди. Для їх ефективного врегулювання використовується трудова медіація як альтернативний спосіб вирішення суперечок, який дозволяє досягти компромісу між сторонами без необхідності тривалих судових процесів. Трудова медіація є актуальною темою серед студентів-правників, адже вони не лише здобувають теоретичні знання, а й мають можливість застосувати їх на практиці в юридичних клініках. Такий досвід сприяє їхньому професійному зростанню і надає нові перспективи для майбутньої кар'єри. Однак існують також певні виклики, з якими стикаються студенти під час практики медіації трудових конфліктів.

По-перше, студенти можуть зіштовхнутися з емоційною напругою сторін, яка заважає досягти конструктивного діалогу, або ж із браком чітких методик для врегулювання трудових спорів.

Наприклад, у 2022 році на базі юридичної клініки Донецького національного університету імені Василя Стуса відбулася Всеукраїнська осіння школа «Посередництво у врегулюванні колективних трудових спорів», організована спільно з АЮКУ, НСПП та юридичною клінікою ГО «Трудові ініціативи». Школа включала офлайн-тренінги, проведені сертифікованими тренерами-посередниками, зокрема на теми: «Посередництво як метод вирішення колективних трудових спорів», «Функції та навички посередника», «Методи та етапи посередництва» та «Міжнародний досвід у врегулюванні трудових спорів» [1, с. 10]. Таким чином, такий досвід сприяє формуванню у студентів здатності конструктивно вирішувати трудові спори без емоційної напруги й застосовувати отримані знання в подальшій юридичній практиці, що робить їх більш підготовленими до реальних професійних викликів.

По-друге, як зазначають Амельчева Л.П. та Сандул Г.О., накопичений за останні роки цінний досвід навчання майбутніх правників у юридичних клініках навичкам медіації та вирішення трудових конфліктів надає можливість оновити підхід до клінічної освіти в Україні. Зокрема, є підстава доповнити чинні Стандарти діяльності юридичних клінік України, затверджені Всеукраїнським З'їздом Асоціації юридичних клінік України (Протокол №2 від 19 червня 2014 року), новим розділом «Навчальна клінічна (практична) підготовка у сфері медіації». У цьому розділі доцільно передбачити сучасні та інноваційні методи розвитку медіаційних компетенцій студентів, зокрема у вирішенні трудових спорів, що сприятиме формуванню комплексних навичок, необхідних у професійній діяльності юриста та ефективному вирішенні конфліктів [2, с. 5-13].

Таким чином, впровадження нових стандартів у підготовці студентів у юридичних клініках дозволить краще адаптувати навчальні програми до потреб сучасного ринку праці та викликів, з якими стикаються правники в реальних умовах. Завдяки додатковій увазі до медіаційних компетенцій майбутні юристи зможуть не лише вирішувати конфлікти, а й попереджати їх загострення, знаходити компромісні рішення та створювати атмосферу довіри між сторонами.

По-третє, деякі учасники трудових конфліктів можуть не довіряти медіації як процесу, вважаючи його менш ефективним, ніж судове розглядання, що також створює додаткові труднощі.

Міловська Н. В., стверджує, що недовіра до медіації є одним із серйозних викликів, з якими стикаються студенти-правники в юридичних

клініках, особливо в процесі вирішення трудових спорів. Для багатьох учасників конфліктів медіація здається менш надійним шляхом у порівнянні з судовими розглядами, адже вони очікують остаточного та офіційного рішення, яке може надати тільки суд. Цей скептицизм часто зумовлений недостатньою обізнаністю про можливості медіації та недооцінкою її переваг, таких як економія часу, гнучкість процесу та можливість досягнення взаємовигідного рішення [3, с. 144-150].

Юркевич І. підкреслює, що студентам у юридичних клініках важливо не лише опановувати технічні аспекти медіації, але й розвивати вміння працювати з емоційними та психологічними бар'єрами, такими як скептицизм до медіації та упереджене ставлення до її результативності. Студенти-правники навчаються будувати довірливі стосунки із сторонами конфлікту, пояснювати переваги медіації та сприяти конструктивному діалогу. Така практика допомагає студентам зрозуміти значення медіації як ефективного способу вирішення трудових спорів і готує їх до роботи з різними типами клієнтів у майбутній професійній діяльності [4, с. 131-135].

Таким чином, указані висновки науковців підтверджують, що розвиток довіри до медіації та розуміння її переваг є важливим аспектом роботи юридичних клінік, який допомагає формувати у студентів нові навички, необхідні для подолання недовіри до цього методу вирішення конфліктів.

Варто зазначити, що сьогоднішня конкуренція у сфері юриспруденції надзвичайно висока. Щоб застосовувати свої знання на практиці, працювати з різноманітними документами та вибудовувати професійні зв'язки, необхідна практична підготовка – чим більше, тим краще. Участь у медіаційних процесах у межах юридичних клінік сприяє всебічному розвитку майбутніх юристів. Вони отримують змогу не лише ознайомитися з реальними кейсами та випробувати свої сили у вирішенні конфліктів, але й формувати ті навички та цінності, які знадобляться у професійній діяльності.

В результаті проведеного дослідження можна зробити висновки:

1. Трудова медіація є не тільки корисною навичкою для студентів, але й перспективним напрямком для юристів-практиків. У сучасному світі роботодавці та працівники все частіше звертаються до медіаторів, щоб уникнути витратного та тривалого судового процесу. Юристи, які володіють навичками медіації, можуть запропонувати своїм клієнтам більш ефективні способи вирішення конфліктів, що підвищує їхню цінність на ринку праці.

2. Незважаючи на ці виклики, досвід участі в юридичних клініках дозволяє студентам розвивати важливі навички комунікації, аналізу та прийняття рішень. Під час роботи в клініках вони опановують техніки активного слухання та емпатії, що є незамінними в медіації. Це дає їм змогу краще розуміти потреби кожної сторони та знаходити спільні точки для досягнення компромісу.

Крім того, для подолання цих перешкод необхідно створювати програми підвищення кваліфікації для юристів, а також продовжувати розвивати юридичні клініки, що дозволяє студентам здобувати практичний досвід і бути готовими до реальних викликів професії. Розширення застосування трудової медіації, її популяризація серед молодих фахівців та впровадження цього інструменту в практику стане кроком до формування ефективнішої та менш конфліктної системи трудових відносин.

Література:

1. Всеукраїнська осіння школа «Посередництво з врегулювання колективних трудових спорів» (2022р.) : брошура/укл.: Л.П. Амелічева, К.В. Лапчевська. Вінниця, 2022. 10с.
2. Амелічева Л.П., Сандул Г.О. Нові грані професійної підготовки майбутніх правників з питань медіації у вирішенні трудових спорів в межах юридичної клінічної освіти. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса.* 2023. № 1. С. 5-13.
3. Міловська Н. В. Юридичні клініки у системі практичної підготовки фахівців у галузі права. *Нове українське право.* 2021. № 4. С. 144–150.
4. Юркевич І. В. Роль юридичних клінік у підготовці професійних юристів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 2. С. 131–135.

THE ROLE OF LEGAL CLINICS IN RAISING PUBLIC AWARENESS OF MEDIATION

РОЛЬ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК У ПІДВИЩЕННІ ОБІЗНАНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЩОДО МЕДІАЦІЇ

Romaniuk V. A.
Candidate of Jurisprudence, Associate Professor of the Department of International and European Law, legal consultant of the 1st category of the legal clinic Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, Khmelnytskyi, Ukraine

Романюк В. А.
к.ю.н., доцент кафедри міжнародного та європейського права, юрисконсульт 1 категорії юридичної клініки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, Україна

Медіація стає важливим інструментом для врегулювання конфліктів у суспільстві. Потреба у розвитку медіації в суспільстві пов'язана з недостатньою обізнаністю громадян про альтернативні способи вирішення спорів. Медіація як інструмент зниження соціального конфлікту може стати значною підтримкою правовій системі, зокрема через розвантаження судів. Юридичні клініки можуть допомогти підвищити обізнаність населення, забезпечуючи доступність правової інформації та практичні навички.

Доступ до медіації в Україні обмежується рядом проблем, які впливають на ефективне впровадження цього механізму мирного вирішення конфліктів. Основні труднощі включають *низький рівень обізнаності населення*. Багато громадян України не знають про можливості медіації або не розуміють, як вона працює, тому часто звертаються до судів, навіть для вирішення дрібних конфліктів. Рівень правової грамотності впливає на готовність людей шукати альтернативні шляхи розв'язання спорів [1]. *Правова регламентація процесу медіації* в Україні *є недостатньою* та доволі новою. Лише в 2021 році було прийнято Закон України «Про медіацію» [2], що легалізував цей процес, проте його положення ще потребують уточнень і гармонізації з іншими правовими нормами. Це створює додаткові юридичні ризики для медіаторів та знижує довіру до процесу з боку громадян.

Згідно з Законом України «Про медіацію», щоб стати медіатором, особа повинна відповідати ряду вимог та пройти спеціальну підготовку з медіації, однак її обсяги та зміст не регулюються конкретними положеннями закону. Незважаючи на навчальні програми та курси, кількість досвідчених медіаторів залишається обмеженою. В результаті доступ до якісних послуг медіації обмежений, особливо у віддалених регіонах. Тому досі можна спостерігати *брак кваліфікованих медіаторів.*

Вартість послуг медіаторів не регламентується Законом і є договірною. Тобто, розмір оплати за медіаційні послуги визначається вільно за згодою між сторонами та медіатором. Це означає, що ціни на послуги можуть значно варіювати залежно від складності справи, досвіду медіатора, регіону, а також специфіки конфлікту. Таким чином, на ринку України вартість послуг медіатора варіюється від 1000 до 3000 грн і більше за годину [3]. Хоча медіація коштує дешевше, ніж судовий розгляд, для багатьох людей уразливих категорій вона все ще може бути недоступною через вартість послуг. Оскільки послуги медіації поки що не охоплені державною програмою безоплатної правової допомоги, *фінансовий бар'єр* обмежує доступ для соціально незахищених груп.

Аналіз та узагальнення особливостей й досвіду діяльності більшості юридичних клінік України надає можливість виокремити такі види і форми правничої допомоги громадянам: 1) правове інформування; 2) правове консультування; 3) складання проектів документів; 4) правове представництво прав та інтересів; 5) правова просвіта [4, с.26].

Юридичні клініки в Україні можуть суттєво сприяти вирішенню проблем доступу до медіації шляхом проведення просвітницьких заходів та тренінгів для населення; роз'яснення переваг медіації та механізму її роботи; організацію практичних занять для громадян та студентів з основ медіації.

Клініки можуть *підвищити рівень обізнаності населення щодо медіації*, шляхом проведення правопросвітніх кампаній, щоб інформувати громадян про можливості медіації. Це можуть бути відкриті семінари, лекції та вебінари для населення, а також поширення інформаційних матеріалів. Приміром, участь у таких заходах, як Фестиваль практичного права, допомагає поширювати знання про правові інструменти та збільшувати популярність медіації серед населення.

Законодавчі вимоги до медіаторів дозволяють бути ними і студентам-клініцистам, що передбачає можливий *розвиток навичок медіації серед*

студентів в юридичних клініках. Юридичні клініки можуть створити спеціалізовані програми для підготовки студентів-медіаторів, що збільшить кількість кваліфікованих фахівців. Клініки також можуть проводити тренінги, які дозволяють студентам отримувати практичний досвід у медіації, а також моделювати конфліктні ситуації, з якими стикаються громадяни.

Оскільки юридичні клініки, як правило, надають безоплатну правову допомогу, вони можуть запропонувати *послуги медіації на пільгових умовах для вразливих категорій населення*. Це дозволяє усунути фінансові бар'єри та забезпечити доступ до медіації для осіб, які не можуть дозволити собі приватних медіаторів.

Залучаючи студентів до реальних справ, клініки можуть показати на практиці ефективність медіації як альтернативного способу розв'язання конфліктів. Таким чином, забезпечується *формування довіри до медіації* через успішні кейси.

Крім того, юридичні клініки можуть ефективніше працювати, коли вони співпрацюють з місцевими органами влади, що сприяє кращому врегулюванню конфліктів та ефективній реалізації соціальних проектів [5, с.41].

Отже, як навчальні центри, юридичні клініки не лише консультують громадян, але й популяризують медіацію як альтернативний спосіб вирішення конфліктів, підвищуючи рівень правосвідомості у суспільстві. Юридичні клініки проводять правопросвітні заходи для підвищення обізнаності громадян про їхні права, що зменшує кількість конфліктів, які виникають через правову необізнаність. Залучення юридичних клінік до врегулювання конфліктів у громадах є ефективним інструментом не тільки для мирного врегулювання спорів, але і для розвитку правосвідомості та соціальних навичок у суспільстві.

Література:

1. Alternative Dispute Resolution in Ukraine: Mediation and its Benefits. Kydalov & Partners: web-site. URL: https://kydalov-partners.com/alternative-dispute-resolution-in-ukraine-mediation-and-its-benefits/ (дата звернення: 09.11.2024)
2. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення: 09.11.2024)
3. Вартість послуг. Український центр медіацій та переговорів: вебсайт. URL: https://www.ukrmediation.com.ua/ua/vrehuliuvannia-sporiv/posluhy-z-mediatsii/vartist-posluh

4. Правнича клінічна освіта в Україні: Навчальний посібник/за заг. ред. В. М. Сущенка. – К.: Ваіте, 2020 – 274 с. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/d/7/481582.pdf
5. Алеш Залар. Комплексний аналіз поточного контексту, бар'єрів та можливостей для розвитку медіації з рекомендаціями щодо розвитку та впровадження медіації в Україні, 13 травня 2019 року. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/New-Justice_Comprehensive_Analyses_on_-Mediation_-for_Ukraine_Ales_Zalar_UKR.pdf

МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗНИЖЕННЯ КОНФЛІКТНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ

MEDIATION AS A TOOL FOR REDUCING CONFLICT IN UNIVERSITIES OF UKRAINE

Svystun I.O.
Third year student majoring in "International relations, public communications and regional studies"
West Ukrainian National University м. Ternopil, Ukraine

Свистун І. О.
студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Західноукраїнського Національного університету м. Тернопіль, Україна

Медіація є способом вирішення конфліктів, за якого залучений посередник (медіатор) допомагає сторонам конфлікту (сторонам медіації) комунікувати між собою у процесі медіації, здійснювати аналіз конфліктної ситуації таким чином, щоб кожна зі сторін конфлікту змогла самостійно обрати взаємоприйнятний варіант рішення, задовольнивши свої та іншої сторони конфлікту інтереси та потреби [1, с. 1].

В університетах навчальний процес може супроводжуватись непорозуміннями і суперечливістю, а тому медіація – це досить важливий інструмент для зниження рівня конфліктності в університетах України. Конфлікти у більшості випадків виникають через академічні розбіжності, неприязні особистого значення, незадоволеність адміністративними рішеннями або культурного чи соціального типу відмінності серед студентів і викладачів. Зрозуміло, що такі конфлікти потрібно як попереджати,

так і вирішувати. У протилежному випадку вони можуть призвести до значних проблем, включаючи пониження рівня мотивації, погіршення результатів навчання і навіть відрахування студентів з університету.

Медіатор – це нейтральна особа, яка допомагає сторонам конфлікту висловити свої думки та почуття, сформулювати свої невдоволення і знайти вирішення проблеми. Сам процес медіації не лише дозволяє сторонам краще зрозуміти одна одну, але й сприяє розвитку навичок спілкування, які є важливими в будь-якому професійному середовищі.

Зауважимо, що не тільки важливим для освітнього простору є процес медіації. Але і наявність у суб'єктів освітнього середовища медіаційних навичок має велике значення для зниження конфліктності в університетах. Адже саме завдяки цим навичкам вони зможуть у повсякденному «освітньому» житті безконфліктно комунікувати, а також попереджати і вирішувати свої конфлікти [2, с. 42].

Запровадженню медіації в університетське середовище сприяє кілька етапів роботи. Перше – навчання для медіаторів (можливо як викладачів, так і студенти, які мають стимул та здібності у залагодженні конфліктів). По-друге, створення та функціонування в університеті спеціалізованих медіаційних центрів (чи служб), де учасники конфліктів в освітньому середовищі можуть отримати підтримку і консультації щодо їх вирішення. На їх базі можуть організовуватися і проводитися семінари і тренінги, спрямовані на підвищення культури медіації. Беззаперечно, що інтегрування медіації в університетське середовище – це досить важливе завдання. Медіативні підходи повинні бути доступними не лише в кризових ситуаціях, але й на етапі профілактики конфліктів. Навчальні курси з управління конфліктами і комунікації допоможуть студентам та викладачам розвинути навички із конструктивного спілкування, що також допоможе знижувати в університетах ймовірність виникнення конфліктів. Медіація може стати одним із найефективніших інструментів вирішення конфліктів між різними групами в університеті, такими як студентські організації, кафедри, факультети та адміністрація. Для прикладу, може сприяти пошуку компромісу у спірних питаннях, таких як організація різних заходів або внесення змін до навчальних програм. Тому, медіація – це не лише про вирішення конкретних конфліктів, але й про підвищення рівня якісної комунікації та співпраці в університеті.

Утвердженню в університетах медіації як інструменту зниження конфліктності сприятимуть: 1) промоція медіації (активне інформування

учасників освітнього процесу про можливості та переваги медіації за допомогою семінарів, воркшопів, інформаційних матеріалів); 2) побудова культури діалогу (підтримання цінності відкритого спілкування, поваги та співпраці, заохочуючи учасників освітнього процесу до конструктивного обговорення проблем різного характеру); 3) оцінка ефективності (оцінювання ефективності впроваджених медіаційних програм, а також внесення коректив на основі отриманих результатів оцінювання та наданих відгуків учасників).

Усе це допоможе створенню більш гармонійного та продуктивного освітнього середовища в університетах, де медіація виконуватиме роль важливого інструменту попередження і вирішення конфліктів, формування та розвитку культури безконфліктної комунікації. У безконфліктному освітньому середовищі і студенти, і викладачі зможуть зосередитися на навчанні та особистому розвитку, а не на «змаганні» у конфлікті.

Література:

1. Медіація. *Юридична енциклопедія* : [у 6 т.]/ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. Т. 3 : К – М. 792 с. ISBN 966-7492-03-6
2. Яремко Оксана, Оленчук Надія. Роль медіації в освітньому просторі України. *Трансформаційні процеси соціально-гуманітарної освіти сучасної України в умовах війни: виклики, проблеми та перспективи* : матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 20-22 червня 2024 року). Тернопіль : ЗУНУ, 2024. С. 41-42.

THE PROPERTIES OF MEDIATION AS A PUBLIC GOOD AND A SOCIAL SERVICE

ВЛАСТИВОСТІ МЕДІАЦІЇ ЯК СУСПІЛЬНОГО БЛАГА ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОСЛУГИ

Seredenko V. V.
1st year student of Master degree
of Law Faculty at
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
м. Chernivtsi, Ukraine

Середенко В. В.
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
Юридичного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

Науковий керівник
Гаврилюк Р. О.
доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри публічного права
ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

Society is a complex system marked by cultural diversity and constant change, making conflict inevitable. However, rather than avoiding conflicts, they should be seen as opportunities for growth and understanding. Resolving them in a way that benefits all parties is key. Legal systems require new approaches for this, and this is where alternative dispute resolution methods, including mediation, come into play.

The word «mediation» comes from the Latin «mediatio» – intermediary, analogues are the words «mediation» (English), «médiation» (French), from the Greek «medos» – neutral, independent of the party [1, p. 155]. In fact, although mediation seems like a modern legal trend, its origins are linked to the emergence of ancient traditional societies, where the elder himself tried to resolve disputes peacefully. The roots of mediation go back to the Phoenician civilization, which was based on maritime trade, as well as to Ancient Babylon. Such an institution of mediation was especially widespread in the Eastern civilizations of Japan and China. In the ancient Greek world, such an informal way of resolving conflicts penetrated the sphere of public administration for the first time.

D. Sibiliov emphasizes that mediation is a process where a neutral third party, the mediator, assists in resolving a conflict by fostering a voluntary agreement between the disputing sides. The mediator facilitates communication, helps the parties understand each other's positions and interests, and directs the discussion toward finding an effective solution, allowing the parties to reach a constructive agreement [1, p. 155].

Mediation, when framed as a public good, implies that it should be universally accessible and beneficial for society as a whole. It promotes peaceful conflict resolution, reduces court overload, and enhances social harmony. As a social service, mediation addresses specific social needs, such as resolving family disputes, labor conflicts, and neighborhood quarrels. It is often provided by public institutions or non-profit organizations, ensuring that even marginalized groups can access this method of dispute resolution. It plays a key role in fostering social justice, reducing inequality in access to legal mechanisms, and building trust in legal systems.

One of the primary benefits of community mediation is that it empowers the parties to control the outcome of their dispute, which fosters a sense of ownership and encourages parties to actively participate in finding solutions that work best for them. Another advantage of community mediation is its flexibility. It can be used to address a wide range of disputes, from interpersonal conflicts to family disagreements and community issues. As long as the dispute does not violate existing laws, mediation can provide a platform for open dialogue and resolution. Community mediation promotes communication, cooperation, and relationship building. In terms of cost-effectiveness, community mediation is significantly less expensive than litigation. The process of mediation teaches individuals how to negotiate effectively, a skill that can be applied to various aspects of life. Furthermore, mediation is a confidential process. This ensures that personal matters remain private and avoids public airing of sensitive information. Compared to the lengthy and often stressful legal process, mediation is quicker and more efficient. It allows parties to resolve their disputes within their communities in a familiar and comfortable setting. Mediation also empowers parties to create solutions that best meet their unique needs. They can explore creative options and develop agreements that are tailored to their specific circumstances. By choosing mediation, parties demonstrate a commitment to resolving their differences amicably and preserving important connections. If mediation does not result in a resolution, parties still retain the option of pursuing legal action.

Nowadays, mediation is actively developing worldwide. For example, The European Union has made considerable efforts to encourage the use of ADR

tools: particularly in the community context the European Union published its Mediation Directive 2008/52/EC on mediation in civil and commercial matters, offering general regulation of this conflict resolution system, its principles, and its objectives. The directive mandates member states to promote the use of mediation in their legal systems and ensure the quality of mediation services [2]. While mediation remains largely voluntary across the EU, some countries (e.g., Italy and Greece) have introduced mandatory mediation in certain types of disputes, such as family or commercial cases. This step is designed to promote out-of-court settlements and reduce judicial burdens. What's more, in the EU, mediators are generally required to undergo formal training and certification. Many countries have national registries of certified mediators, and professional bodies oversee the quality of mediation services.

In Ukraine, mediation is relatively new and developing, but significant legislative steps have been made in recent years. In 2021, Ukraine passed the Law on Mediation. This law provides a legal framework for mediation as an alternative dispute resolution mechanism. It defines mediation, establishes the rights and responsibilities of mediators, and outlines the scope of mediation (civil, labor, family, administrative disputes, and minor criminal cases). However, the law does not make mediation mandatory before court proceedings but encourages its voluntary use [3]. While training programs exist, mediators are largely self-regulated, and there is no centralized certification body yet, which creates some variability in professional standards. The legal system is working towards making mediation a more standard part of the dispute resolution process to alleviate court backlogs and promote amicable settlements.

Both Ukraine and the EU recognize mediation as an essential part of dispute resolution. However, the EU has a more mature legal framework with the 2008 directive, while Ukraine's framework is newer and still evolving. Ukraine is still developing its certification system, with more flexibility regarding who can act as a mediator. In the EU, mediation is often integrated with court systems, and court-recommended mediation is common. Ukraine is moving towards similar integration but is still at an earlier stage of development [4].

Special attention should be given to the study of mediation by Ukrainian legal scholars. For example, a new approach to understanding mediation is offered by R. O. Havrylyuk and P. S. Patsurkivskyy in their monograph «Mediation as a Value». Their work is one of the first comprehensive studies of mediation as a value in Ukraine. They emphasize its significance not only as a conflict resolution mechanism but also as a fundamental human value that should be accessible to everyone. The authors stress that mediation should be seen as an inalienable human right. This is linked to the inherently conflicting nature of

human relationships, and mediation is viewed as a natural way to harmonize conflicts in society. Access to mediation, they argue, should be guaranteed by the state for every citizen. The study also provides a comparative analysis of mediation and the traditional judicial system, highlighting their competitive yet complementary roles in dispute resolution. The authors claim that mediation is more effective in preserving relationships between parties and reducing the burden on the court system. One of the important creative ideas is the proposal to introduce public-private partnerships in mediation as the most effective model of interaction between the state and civil society [5]. This approach has already begun to be implemented in Ukraine, particularly through the adoption of the Law of Ukraine on Mediation. Overall, this monograph represents an important step toward the dissemination and development of a mediation culture in Ukraine. It raises public awareness about the advantages of this conflict resolution method and provides a scientific foundation for further research and implementation of mediation into legal practice.

To conclude, mediation is a valuable tool for resolving disputes in a constructive and collaborative manner. As a public good and a social service is essential for fostering social cohesion and reducing judicial burden in both Ukraine and the EU. While Ukraine has made significant strides in establishing a legal framework for mediation, the EU has a more developed system with stronger integration into the judicial process and clearer standards for mediators. As Ukraine continues to align itself with European standards, it may adopt further reforms to strengthen its mediation framework. The work of Ukrainian scholars, such as R. Havrylyuk and P. Patsurkivskyy, plays a crucial role in this process. Their research not only elevates the understanding of mediation as a fundamental human value but also paves the way for the institutionalisation of mediation in Ukraine.

Bibliography:

1. Karpinska N. V., Sushyk N. S. Mediation in the system of social services provision in Ukraine. Innovative technologies in training and education. 2019. P. 153–174. URL: https://doi.org/10.36059/978-966-397-174-2/153-174 (date of access: 18.10.2024).
2. Tymowski J. Directive 2008/52/EU on certain aspects of mediation in civil and commercial matters. European Implementation Assessment. In-depth Analysis : Manuscript. Brussels, 2016. 40 p.
3. Про медіацію : Закон України of 16.11.2021 no. 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (date of access: 18.10.2024).
4. Chaban N., Elgström O., Knodt M. Perceptions of EU mediation and mediation effectiveness: Comparing perspectives from Ukraine and the

EU. Cooperation and Conflict. 2019. Vol. 54, no. 4. P. 506–523. URL: https://doi.org/10.1177/0010836718823813 (date of access: 18.10.2024).
5. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як цінність: монографія. Чернівці : Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича, 2023. 466 р.

HISTORY AND DEVELOPMENT OF MEDIATION IN UKRAINE

ІСТОРІЯ ТА РОЗВИТОК МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Skrabut A. A.
student of group SW-32
of the Department of Psychology and Social Work
of the Western Ukrainian National University
м. Ternopil, Ukraine

Скрабут А. А.
Студентка групи СР-32
Соціально- гуманірний факультет
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник
Грішин Е.О.
Доктор філософії (PhD) з психології
Старший викладач кафедри
психології та соціальної роботи

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що медіація популярна у багатьох країнах світу і є досить ефективною послугою, в Україні цей інститут перебуває на етапі встановлення. Проблема в тому, що люди не вміють користуватись цією послугою і це супроводжується низьким рівнем викликів.

Актуальність теми. на меті є проведення аналізу історії та походження медіації, як послуги. Розвиток її в сучасній Україні, а також вміння застосовувати цю послугу на юридичному рівні. Також популяризація медіації та її механізми, класифікації та ефективність.

Мета дослідження. Визначити та дослідити головні етапи розвитку медіації в Україні, дати оцінку її ефективності, виявити певні проблеми, щодо послуги, а також передбачити її ризики.

Методи. Вивчення хронології запровадження медіації в Україні, проаналізувати як змінювалась медіація, як послуга у різні періоди незалежної України. Вивчення законів.

Результат. В сьогоденні медіація поміщена під заголовок «Альтернативне вирішення спорів», очевидний додаток до основної гілки правосуддя. Проте, якщо повернутись назад до витоків, посередництво з'являється на початку кожної цивілізації (китайської, давньогрецької, ісламської чи будь-якої іншої), коли старійшини намагалися вирішити суперечки мирно та об'єктивно. Ключова особливість, як тоді, так і зараз, полягає в тому, що учасники конфлікту повинні брати участь і самі розробляти рішення, а не нав'язувати його їм. Історії медіації сягає давніх віків. У стародавні часи переважала насильницька форма вирішення конфліктів, тобто суперечка вирішувалася на користь сильнішого. Історики знаходять коріння сучасної медіації у фінікійській цивілізації, основою якої була морська торгівля, і в *Стародавньому Вавилоні*. Широке розповсюдження інститут посередництва отримав в *Китаї і Японії.* В Україні елементи медіації зустрічалися ще в традиціях громадського суду та козацької ради, де конфлікти вирішувалися шляхом переговорів і взаємних поступок. Після здобуття незалежності, Україна почала розвиватись, тому запозичувала досвід у західних країн. І одною з таких запозичених досвідів стає медіація. Недержавні організації, які створились у 1994 році , стали першими у запровадженні медіації. У багатьох регіонах України почали впроваджувати медіацію для вирішення різних видів спорів: трудових, комерційних, споживацьких, шкільних, сусідських тощо. Одним з перших значних проєктів з медіації в Україні став проект за фінансової підтримки USAID (1997–1999 рр.), в рамках якого по всій території держави було створено місцеві центри медіації, де спеціалісти з Європи навчали та готували медіаторів. Після довгих навчань та тренінгів наші медіатори відкривали медіаційні центри, де пропонували послуги медіації у різних сферах, а саме: сімейна, трудова та комерційна). Медіатори почали активну працю з людьми, тому влада вирішила офіційно визнати медіацію. У 2010 році медіація визнається як інструмент для врегулювання конфліктів. У 2021 році Верховна Рада прийняла Закон України " Про медіацію". В наказі про затвердження Класифікатора соціальних послуг сказано, що медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, яка відбувається за участі медіатора (медіаторів), та спрямована на попередження виникненню або врегулювання наявного чи ймовірного конфлікту/спору шляхом переговорів. Ця послуга надається тимчасово. Цією послугою можуть користуватись вразливі групи населення, особи/сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Участь України в міжнародних медіаційних мережах сприятиме підвищенню якості медіаційних послуг. Також велика підтримка міжнародних партнерів та організацій дасть популяризацію медіації в нашій країні.

Висновки. На сьогоднішній час в Україні медіація набирає обертів та популяризується. Вона поступово стає альтернативою судовим процесам у різних справах: розлучення, колективні та трудові суперечки, бізнес конфлікти та інше. Впровадивши таку базову послугу як медіація, країна дає змогу мінімізувати навантаження на судову систему та сприяє розвиток мирного та культурного вирішення конфліктів.

Література:

1. Міністерство соціальної політики України. (2020). Про затвердження Класифікатора соціальних послуг: Наказ № 429 від 23.06.2020 р. Київ. URL: https://www.msp.gov.ua (дата звернення: 22.10.2024).
2. Мазаракі, А. А. (2018). Медіація в Україні: теорія та практика. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет.
3. Житомирська політехніка. (n.d.). Електронний ресурс (https://learn.ztu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=204274). Доступ: https://learn.ztu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=20427) (дата звернення: 22.10.2024).
4. Автор(и). (2020). Назва статті або документа. Проблеми і перспективи підприємництва, 20, 9–xx. Доступ: http://ppp-journal.kiev.ua/archive/2020/20/9.pdf (дата звернення: 22.10.2024).

EDUCATIONAL MEDIATION ON THE BASE OF A LEGAL CLINIC INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION

ОСВІТНЯ МЕДІАЦІЯ НА БАЗІ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Skrebovska S.V.
assistant of the law department
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University,
Zaporizhzhia, Ukraine

Скребовська С.В.
асистентка кафедри права
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, Україна

Golosov A.R.
student of the 1st course, specialty 081 law
Bogdan Khmelnitsky Melitopol State Pedagogical University,
Zaporizhzhia, Ukraine

Голосов А.Р.
здобувач 1 курсу, спеціальності 081 право
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, Україна

У сучасному цифровізованому світі, який завдяки новітнім технологіям відкриває безмежні горизонти для спілкування та вирішення різноманітних завдань, у будь-якій точці планети як оффлайн так і онлайн, велика увага людей направлена саме на процеси якісного навчання в закладах вищої освіти (далі ЗВО). ЗВО – це частина великого соціуму, в якому взаємодіють представники різних вікових груп, місце навчання та набуття життєвого досвіду, розвитку особистісних якостей людини, формування системи поглядів та цінностей [4, с. 59]. У процесі навчання викладач та здобувачі включаються в широкий діапазон відносин, різноманітних проблемних ситуацій, як навчальних так і виховних, які потенційно можуть перерости в конфлікт. Дослідження іноземних вчених К. Редін та А. Ерро-Гарсес доводять факт, що викладацька професійна діяльність через притаманні їй специфічні особливості культивує найвищий рівень стресу у порівнянні з іншими професіями загалом [1; 6, с. 138]. Б. Хьогберг вказує на пряму кореляцію між зумовленим навчальною діяльністю

стресом та психологічними проблемами здобувачів освіти. При цьому автор наголошує на необхідності введення особливого вектору державної політики країн Європейського Союзу, завданням якого буде реалізація нових технологій вирішення конфліктів у сфері освіти [2; 6, с. 139].

Причина більшості конфліктів, що виникають між викладачами та здобувачами, полягає в дратівливості, нездатності долати психологічні та навчальні перевантаження, вирішувати протиріччя без агресивної реакції на джерело роздратування. Насиченість навчальної програми, високий рівень шуму, концентрація різних людей у виші – все це загалом негативно впливає на поведінку і самопочуття як емоційно лабільних викладачів, так і здобувачів. Але в студентському колективі до провокаційних і насильницьких дій нерідко призводять такі явища, як відчуття помилкової солідарності, анонімність і кругова порука, що мають місце серед здобувачів. Низька вірогідність виявлення таких конфліктів на ранній стадії їх виникнення призводить до того, що вони або вирішуються самостійно, або замовчуються [4, с. 61].

Таким чином, враховуючи всю специфіку освітньої діяльності, ми можемо дійти висновку, що саме ця сфера людських комунікацій має найбільші ризики виникнення конфлікту та найгірші умови задля їх вирішення. Реагуючи на таку ситуацію, законодавці, в тому числі й зарубіжні, почали вдосконалювати чинну систему судочинства новими технологіями врегулювання спорів. Такою технологією є медіація [5].

Медіація (від лат. *mediare* – бути посередником) – це спосіб врегулювання суперечок і конфліктів за сприяння незалежної особи (медіатора) на основі добровільної згоди сторін із метою досягнення ними консенсусу та прийняття життєздатного рішення [4, с. 60]. У збірнику рекомендацій ООН з ефективної медіації «Медіація – це процес, за допомогою якого третя сторона надає допомогу двом чи більше сторонам, за їх згоди, щодо запобігання, управління та вирішення конфлікту, допомагаючи їм розвиватись через взаємоприйнятні домовленості» [3].

В Україні процедура медіації отримала належне правове регулювання з прийняттям 16 листопада 2021 року Закону України «Про медіацію».

Медіаторська діяльність викладача-медіатора, чи здобувача-медіатора ЗВО, на нашу думку, повинна містити: інформацію про природу конфліктів між здобувачами, вміння слухати, аналізувати виникаючі проблемні ситуації, наявність навичок неконфліктного спілкування у важких

життєвих ситуаціях, а також управління конфліктуючими ситуаціями, вміння прогнозувати можливі наслідки розвитку студентських конфліктів, а також мати навички усунення негативних наслідків студентських конфліктів.

Процедура вирішення конфлікту полягає в тому, що медіатор обговорює конфлікт із кожної зі сторін. В процесі цих зустрічей відбувається пошук конструктивного рішення. Сторони не залежать від волі медіатора і самі приймають рішення, яке є для них більш вигідним, ніж стан конфлікту. Таке рішення не вимагає примусового виконання [4, с. 61].

Таким чином, діяльність викладача-медіатора чи здобувача-медіатора ЗВО, включає аналіз ситуації, що склалася, і врегулювання конфлікту в студентському колективі. До медіатора здобувачі можуть звернутися, якщо: об'єктом регулювання є тривалий студентський конфлікт, безліч спроб вирішення якого не дали позитивних результатів; протилежність та несумісність поглядів конфліктуючих сторін не дають змоги знайти спільні позиції; по-різному трактуються критерії, які є ключовими у вирішенні студентського конфлікту; одному зі студентів завдано серйозної шкоди, відшкодування якої він вимагає від протилежної сторони; незважаючи на зацікавленість сторін зберегти добрі стосунки та при низькій інтенсивності конфлікту дійти згоди не вдається.

Процес медіації в освітній організації часто відбувається на базі юридичної клініки, яка є структурним підрозділи ЗВО, та включає такі етапи: вступне слово медіатора, знайомство сторін, дискусія, індивідуальна бесіда, розробка пропозицій, вихід із медіації. Для медіатора важливо відмовитися від початково негативної установки щодо студентського конфлікту та його учасників [5, с. 108].

Впровадження медіації у діяльність юридичної клініки є надзвичайно важливим, адже саме застосовуючи медіацію на практиці, здобувачі отримують навички, які неможливо отримати при традиційному консультуванні клієнта. Медіація в юридичній клініці дає можливість, в першу чергу, здобувачам зробити посередницьку примирну діяльність частиною свого професійного життя та забезпечує хороший професійний старт для молодого правника-медіатора або іншого фахівця з точки зору як практичних навичок, так і професійної етики.

Отже, юридична клініка, яка впроваджує медіацію, сприяє формуванню у здобувачів навичок посередництва та ведення переговорів, а також

є базою для проходження навчальної та інших видів практики, місцем надання безоплатної правничої допомоги різним верствам населення, а також є гарним майданчиком для проведення заходів з правової просвіти населення [7, с. 210].

Таким чином, враховуючи всю специфіку освітньої діяльності, ми вважаємо, що саме ця сфера людських комунікацій має найбільші ризики виникнення конфлікту і має бути врегульована за участю нейтрального посередника (медіатора), який сприяє сторонам в обговоренні умов врегулювання правового спору і прийняття в результаті взаємовигідного рішення.

Література:

1. Redína C., Erro-Garcés A. Stress in teaching professionals across Europe. International Journal of Educational Research. Volume 103. 2020. DOI: https://doi.org/10.1016/j.ijer.2020.101623.
2. Högberg B. Educational stressors and secular trends in school stress and mental health problems in adolescents. Social Science & Medicine. 270. 2021. DOI: https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.113616.
3. Basics of Mediation: Concepts and Definitions. URL: https://peacemaker.un.org/resources/mediationlibrary/section?term_node_tid_depth=Mediation%20Process%20and%20Strategy.
4. Єнін М. Н., Макаренко Д. В., Северинчик О. П. Медіація в освітньому просторі закладів вищої освіти: у пошуках моделі та способів організації // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2019. Вип. 3 (43). С. 59-64.
5. Мельник Д. С., Лаврик П. М. Медіація в діяльності юридичної клініки // Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал. 2023. Вип. 3 (12). С. 104-113.
6. Миргород-Карпова В. В., Мурач Д. В. Освітня медіація в Україні: проблеми та шляхи їх подолання // Нове українське право. 2022. Вип. 1. С.137-145.
7. Правнича клінічна освіта в Україні: Навчальний посібник/за заг. ред. В. М. Сущенка. К.: Ваіте, 2020 – 274 с.

MEDIATION AS DOMAIN ACTIVITY OF LEGAL CLINICS IN UKRAINE

МЕДІАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК В УКРАЇНІ

Synchyshyn O.M.
higher education student of University of Customs and Finance
Dnipro, Ukraine

Davlatov S.B.
PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Law Enforcement Studies
University of Customs and Finance
Dnipro, Ukraine

Синчишин О.М.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Університету митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна

Давлатов Ш.Б.
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правоохоронної діяльності Університету митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна

Актуальність теми. У процесі євроатлантичної інтеграції України невідворотним є поширення західних правничих тенденцій в українському правовому полі, і, разом з тим, запозичення підходів та інструментів до вирішення тих чи тих проблем, що виникають у юридичній сфері. Медіація, як і юридичні клініки, до України прийшла із заходу, тож під час розв'язання нагальних проблем, пов'язаних з першим чи другим логічним є звернення до досвіду країн, які ці проблеми уже подолали. Так, медіація уже давно є одним із напрямів діяльності юридичних клінік університетів країн західних демократій, оскільки в умовах значного навантаження на судову систему вона є мирним способом вирішення спорів, який з погляду матеріальних витрат та часу є значно раціональнішим. Відповідно, постає необхідність включення медіації як напряму в діяльність юридичних клінік України, що, своєю чергою, потребує відповідної підготовки клініцистів.

Мета дослідження. Дослідження спрямоване на аналіз положень нормативно-правових актів, що стосуються медіації та діяльності юридичних клінік задля визначення ролі першої у діяльності других, з фіксацією на можливості включення медіації в один із напрямів діяльності юридичних клінік шляхом впровадження навчання основ медіації консультантів юридичних клінік та студентів у рамках спецкурсу «основ юридичної клінічної практики».

Виклад основного матеріалу. Оскільки Конституція України у частині четвертій статті 124 передбачає, що Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору [1], небезпідставним є твердження, що прийняття Закону України від 16.11.2021 № 1875-IX «Про медіацію» (далі – Закон № 1875-IX) [2] є одним зі способів забезпечення реалізації вказаної конституційної норми. Як випливає із пункту четвертого частини першої статті 4 Закону № 1875-IX, медіацією є позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів.

Логуш Л.В. слушно зазначає, що характерною ознакою альтернативного вирішення спорів, серед яких і медіація, є його спрямування на добровільне врегулювання відносин між сторонами [3, с. 222]. Такого висновку можна дійти й з огляду на принципи медіації, викладені у Законі № 1875-IX, серед яких уже згадана добровільність, а також конфіденційність, нейтральність, незалежність та неупередженість медіатора і самовизначення та рівність прав сторін медіації.

Вимоги до медіатора викладені у статті 9 Закону № 1875-IX і включають, по-перше, наявність повної цивільної дієздатності, по-друге, базової підготовки медіатора, по-третє, відсутність судимостей. Базова підготовка у розумінні положень вказаного закону включає програму обсягом (тривалістю) не менше 90 годин навчання, у тому числі не менше 45 годин практичного навчання. Таким чином, серед вимог не значиться наявність повної юридичної освіти, себто основним чинником тут є базова підготовка, що, теоретично, створює підґрунтя для можливості здійснення медіації зокрема, консультантами юридичних клінік в рамках надання безоплатної правової допомоги.

Однак, чинне законодавство, що регулює діяльність юридичних клінік, а саме Типове положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України

від 03.08.2006 N 592 [4] (далі – Типове положення) не містить жодних положень про медіацію в діяльності юридичних клінік. Немає згадок про медіацію у контексті діяльності юридичних клінік і у чинних стандартах діяльності юридичних клінік України, схвалених Всеукраїнським З'їздом Асоціації юридичних клінік України від 19 червня 2014 року [5]. Як випливає з пункту першого частини першої статті 4 Закону України від 02.06.2011 № 3460-VI «Про безоплатну правничу допомогу» поняття правничі послуги включає, зокрема, надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правничої допомоги та медіації [6]. Стаття 9, яка визначає коло суб'єктів надання безоплатної первинної правничої допомоги, не містить у своєму переліку юридичних клінік.

З огляду на вищезазначене та враховуючи усе частіше звернення до медіації під час вирішення спорів, себто актуальність цього інституту на сьогодні, вбачається необхідність у внесенні змін у відповідне законодавство, які полягатимуть у визначенні ролі медіації в діяльності юридичних клінік, а саме прийняття нового Типового положення про юридичну клініку.

Однак, оскільки внесення законодавчих змін вимагає значних ресурсних витрат, проміжним етапом на шляху до впровадження медіації як напряму в діяльність юридичних клінік України, на нашу думку, може бути введення нового модуля до передбаченого Типовим положенням спецкурсу «основи юридичної клінічної практики», який забезпечуватиме ознайомлення студентів з основами здійснення медіації. Введення такого модуля надає перспективи для системного вивчення студентами теоретичних основ здійснення медіації з можливістю практичного застосування здобутих знань на базі юридичних клінік шляхом, по-перше, ознайомлення клієнтів з таким способом альтернативного вирішення спорів та особливостями його здійснення, по-друге, створення відповідних правопросвітницьких матеріалів.

З подальшим розвитком та за умови внесення змін до законодавства, що визначає коло суб'єктів надання безоплатної правничої допомоги, здійснення базової підготовки медіатора можливе у рамках викладання спецкурсу «основи юридичної клінічної практики». Погоджуємось також із твердженням Новосад І.В. про те, що важливими питаннями подальшого розвитку правничої клінічної освіти в Україні є створення експериментальної програми з медіації, яка б передбачала навчання студентів-консультантів юридичних клінік практиці (навичкам) проведення медіації фахівцями-медіаторами [7, с. 52].

Висновки. Отже, беручи до уваги викладене, спостерігаємо наявність прогалини у законодавстві щодо визначення місця медіації у діяльності юридичних клінік. Так, чинним Типовим положенням про юридичні клініки медіація як один з напрямів їхньої діяльності не визначена, проте беручи до уваги підвищення інтересу до позасудових способів вирішення спорів, постає необхідність до впровадження відповідних змін.

Вважаємо доцільним введення модуля «основи медіації» до навчальної програми спецкурсу «основи юридичної клінічної освіти» задля отримання студентами теоретичних знань та можливості їх застосування на практиці на базі юридичних клінік. Надалі із прийняттям нового Типового положення про юридичну клініку вбачаємо можливість у забезпеченні клініцистів базовою підготовкою медіатора, що так само можлива до здійснення у рамках роботи юридичних клінік із залученнями фахівців-медіаторів.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР/Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX/ Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 7. Ст. 51.
3. Логуш Л.В. Міжнародна практика застосування медіації в діяльності юридичних клінік в Україні. *Підприємництво, господарство і право.* 2021. № 6. С. 221-227.
4. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України: Наказ Міністерства освіти і науки України № 592 від 3 серпня 2006 року. Офіційний вісник України. 2006. № 32. Ст. 2365.
5. Стандарти діяльності юридичних клінік в Україні, схвалені Всеукраїнським З'їздом Асоціації юридичних клінік України від 19 червня 2014 року. URL: https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2017/07/standarti-diyalnosti-yuridichnikh-klinik-ukrajini.pdf (дата звернення: 08.11.2024).
6. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 2 червня 2011 р. № 3460-VI/Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 51. Ст. 577.
7. Новосад І.В. Роль медіації в діяльності юридичної клініки. *Історико-правовий часопис.* 2023. № 2 (21). С. 49-53.

MEDIATION AS A TOOL FOR DISPUTE RESOLUTION IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Sukhoverskyi M.T.
a student of the second (master's) level of education
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

Суховерський М.Т.
здобувач освіти другого (магістерського) рівня
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна
Науковий керівник – проф. Р.О.Гаврилюк

Вступ. Сьогодні медіація стає дедалі ближчою до нас у різних сферах життя. Сучасна медіація є закономірним породженням тих фундаментальних змін, які сталися у розвинутих суспільствах світу в середині – другій половині XX ст. і продовжуються донині [1, 6]. Процедуру мирного врегулювання спору можна застосовувати в бізнесі, під час сімейних суперечок, в спорах із суб'єктом владних повноважень щодо податкових та земельних спорів і освіта звісно ж не є винятком. У цій роботі ми більш детально заглибимось у можливості застосування медіації саме в освітньому середовищі, адже конфліктні ситуації можуть виникнути у будь-який момент між різними особами. Ніхто не убезпечений від цього: ні викладач, ні студент. Ось чому так важливо розуміти що таке медіація та як працює цей механізм починаючи з часу здобуття освіти.

Виклад основних результатів дослідження. Варто наголосити, що освітнє середовище є досить широким явищем. Фонетика слова дає краще розуміння цього виразу. Це середовище, тобто місце у якому здобувають освіту. Воно включає дошкільну, шкільну та вищу освіту. Також можна віднести і неформальну освіту, тренінги, підвищення кваліфікації та інше. Зрозумілим є те, що якісно опрацювати кожен з видів у одній роботі неможливо та це буде не якісно. Через це пропонуємо більш детально зосередитись на застосуванні медіації, як альтернативного способу вирішення спорів у вищій освіті.

У закладах вищої совіти конфлікти можуть виникати між різними групами учасників освітнього процесу. Конфлікти між студентами часто пов'язані з академічними суперечками, соціальними непорозуміннями або питаннями особистих відносин. Конфлікти між викладачами можуть виникати через розбіжності у професійних підходах, різні погляди на навчальні процеси або конкуренцію. Водночас конфлікти між адміністрацією та студентами або викладачами зазвичай пов'язані з управлінськими рішеннями, політиками університету або фінансовими питаннями. Різноманітність конфліктів у вищих навчальних закладах вимагає застосування гнучких та ефективних методів їх вирішення, таких як медіація [2, 240].

Медіація, як один із способів мирного врегулювання конфлікту відіграє ключову роль у поліпшенні освітнього середовища. Вона дає можливість учасникам конфлікту активно долучатися до пошуку рішення, що підвищує їхню відповідальність за досягнуті угоди. Це не лише знижує рівень напруженості, а й підтримує формування культури конструктивного діалогу та співпраці в університеті.

Важливо враховувати, що студент і викладач проводять у закладі вищої освіти більшу половину свого робочого дня та навіть вихідні. Залежно від уміння комунікувати формується середовище у якому перебувають ці люди. Водночас від атмосфери, «вайбу» середовища залежить якість викладання, навчання. Тобто у безпечному кліматі (середовищі), учасники поводять себе більш відкрито, щоразу мають бажання повертатися до закладу вищої освіти, що в свою чергу позитивно впливає на академічну успішність здобувачів. Якщо сторони не уміють підтримувати діалог, не мають терпіння чи бажання вислухати, створюються конфліктні ситуації, які негативно впливають на саму атмосферу у мікросередовищі. У цьому випадку доречним буде застосування процесу медіації, адже медіатор як третя особа, яка не зацікавлена у результаті (тобто не ставатиме на бік адміністрації, наприклад) дозволить усім учасникам конфлікту бути почутими та досягти консенсусу.

Варто врахувати і те, що застосування медіації допомагає підійти до конфлікту зважаючи на особливості сторін у певній ситуації. Тобто медіація на відміну від норм права, дисциплінарних комісій, починається з проблем у комунікації між сторонами, інтересів сторін і завершується взаємоприйнятним рішенням, а не пошуком винного. Медіатор сприймає кожного як індивіда, який має свою життєву історію, бажання та бачення розв'язання конфлікту і дозволяє сторонам висловитись та бути почутими.

Зарубіжний досвід показує, що медіація є ефективним інструментом у вирішенні конфліктів у вишах. Наприклад, у США та Великій Британії медіаційні центри функціонують при багатьох університетах, надаючи студентам, викладачам та адміністрації можливість вирішувати суперечки мирним шляхом. Такі центри пропонують тренінги з медіації, забезпечують підтримку кваліфікованих медіаторів та проводять консультації з учасниками конфліктів. У європейських країнах медіація також набуває популярності, особливо в контексті управління міжкультурними та міждисциплінарними конфліктами. Досвід закордонних університетів свідчить про те, що систематичне впровадження медіаційних практик сприяє не лише розв'язанню конфліктів, але й розвитку інституційної культури, що базується на взаємоповазі та співпраці [3, 216].

Щоб повно та ґрунтовно дослідити медіацію як спосіб мирного врегулювання спору у вищих навчальних закладах варто звернути увагу на недоліки та ризики, які можуть виникнути під час застосування цієї процедури.

Перш за все це принцип конфіденційності. На нашу думку, цей принцип не завжди сприяє поширенню медіації. Через конфіденційність процедури не часто можна почути про історії успіху та дієвість медіації, адже самі учасники бажають залишати процедуру медіації у таємниці.

Також у сторін можуть виникнути проблеми із вибором медіатора. Адже посередником має бути неупереджена особа, яка викликатиме довіру у всіх сторін конфлікту. Водночас медіатор не повинен бути зацікавлений у прийнятті рішення сторонами, правоті одних над іншими. Ми маємо на увазі, те що медіатором не може бути працівник університету, який належить до адміністрації закладу. Також важливо, щоб медіатор не перебував у підпорядкуванні однієї із сторін конфлікту, адже це може викликати сумніви у його упередженості іншою стороною. Наприклад, коли сторонами медіації є студент і деканат філологічного факультету, а медіатором виступає викладач з цього ж факультету. Вищезгадана ситуація, створює ризик застосування тиску зі сторони адміністрації закладу задля створення гарного зовнішнього враження від університету.

Отже, до переваг медіації в освітньому процесі можна віднести:

- медіація є неформальною процедурою, що робить комунікацію між сторонами легшою та зручною;

- процедура медіації є структурованою і слідує поступовими етапами, кожен з яких допомагає сторонам медіації ефективно вирішити спір;
- медіація допомагає запобігти загостренню конфліктів, зменшуючи ризик тривалих суперечок, які можуть несприятливо вплинути на загальну атмосферу у закладі;
- вирішення конфліктів за допомогою медіацію сприяє підвищенню якості освіти і підтримці гарної репутації університету;
- учасники, які скористалися медіацією, розуміють важливість уміння домовлятися, чути одне одного, поважати думку іншого. Застосовують ці навички у майбутньому, таким чином поширюють ненасильницьке спілкування.

Втім не варто забувати про наступні ризики:

- через конфіденційність процедури ускладнюється поширення цього способу альтернативного вирішення спору серед студентів, викладачів;
- вибір медіатора, який буде справді незалежним та неупередженим.

Висновки. Освітнє середовище охоплює різні форми формальної та неформальної освіти, що створює широкі можливості для комунікації і розвитку, але також може призводити до конфліктів, особливо у вищих навчальних закладах. Медіація в університетському середовищі є ефективним методом мирного врегулювання суперечок, що сприяє підтримці конструктивної атмосфери та взаємоповаги серед учасників освітнього процесу. Водночас застосування медіації потребує особливої уваги до питань конфіденційності та неупередженості медіатора, що може бути викликом для впровадження цього підходу.

Література:

1. *Медіація як цінність* : монографія. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2023. 466 с.
2. Медіація у вищій освіті: теорія та практика. Пащенко Олександр Анатолійович, Медведовська Тетяна Павлівна, Терханова Олена Василівна, Понафідіна Дар'я Володимирівна. *Theoretical and empirical scientific research: concept and trends: Begal Bulletin*, UK, Oxford, 2024 С. 238 -244.
3. Медіація як основний спосіб вирішення конфліктів у сфері освіти. Василь Чиж, Олена Поліщук. *Soft skills – невід'ємні аспекти розвитку та формування конкурентоспроможності сучасних студентів:* матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції/[ред. кол. : Сафін О. Д. та ін.]. Умань, 2024. 235 с.

THE ROLE OF LAWYERS IN INTERNATIONAL COMMERCIAL MEDIATION: CHALLENGES AND REASSESSMENT OF PROFESSIONAL APPROACHES

РОЛЬ ЮРИСТІВ У МІЖНАРОДНІЙ КОМЕРЦІЙНІЙ МЕДІАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПІДХОДІВ

Fedoruk N.
Candidate of Legal Sciences, Associate Professor of the Department of Public Law at the Faculty of Law of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
Chernivtsi, Ukraine.

Федорук Н.С.
кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича,
Чернівці, Україна

На протязі останніх років медіація зарекомендувала себе як один з найбільш перспективних інструментів вирішення міжнародних комерційних спорів. І хоча арбітраж залишається лідером за кількістю звернень, медіація набуває все більшої популярності. Цьому сприяє як систематизація законодавства про міжнародну комерційну медіацію, так і створення можливості проводити медіаційну процедуру на базі постійно діючих арбітражних установ по всьому світу.

Як показує практика міжнародної комерційної медіації, професійні юристи часто стають учасниками медіаційного процесу. Переважно вони виступають в у ролі медіаторів або юридичних радників сторін. Проте активна участь професійних юристів не завжди сприяє дотриманню мети і принципів медіації, оскільки юристи часто переносять на медіаційний процес принципи і підходи судового чи арбітражного процесу, в межах яких вони звикли працювати. Отже, розглянемо проблеми подібної «професійної деформації» юриста на прикладі їх участі в медіаційному процесі в ролі медіатора або юридичного радника.

1. Юрист в ролі медіатора міжнародного комерційного спору. Як показує статистика, серед медіаторів, яких пропонують для вибору медіаційні підрозділи постійно діючих арбітражних установ, більшість становлять саме юристи (і це за умови відсутності вимоги обов'язкової

юридичної освіти у медіатора як за міжнародним, так і за вітчизняним законодавством). Переважно це професійні адвокати-фахівці з міжнародного приватного права та науковці. Так, наприклад, Третейський суд Польської господарської палати має 90% юристів у складі медіаторів; Швейцарська арбітражна палата (SCAI) – 75%; Гонконгський міжнародний арбітражний центр (HICAC) – 50%. Цікаво, що найбільша кількість юристів в складі медіаторів спостерігається в українських постійно діючих арбітражних установах (МАК та МКАС при ТПП України) – 99%.

Звичайно, специфіка міжнародних комерційних спорів вимагає базового знання міжнародного приватного права як від представників сторін, так і від медіаторів. Більше того, застосування Типового закону про медіацію допускає ситуацію, коли сторони можуть призначити двох або більше медіаторів, у випадках, коли один медіатор може бути недостатньо обізнаний із законодавством, торговими звичаями, мовами чи культурами, пов'язаними з міжнародною угодою [1., С. 9] – тобто складність правового регулювання міжнародних комерційних відносин часом вимагає в особи знань як мінімум з міжнародного приватного права, без наявності яких досягнення справедливого консенсусу між сторонами є неможливим.

Проте зворотнім боком участі професійного юриста в якості медіатора може стати часом неусвідомлена ним асоціація медіації з судовим чи арбітражним процесом, який характеризується змагальною, а не консенсусною природою. Процедура медіації від початку до кінця базується на консенсусі, і в її рамках сторони самі визначають, як за допомогою нейтральної третьої сторони врегулювати виниклий між ними спір таким чином, щоб врахувати свої потреби та інтереси. Нейтральна сторона не має права приписувати сторонам той чи інший варіант вирішення спору. Мета медіації – уникнення такого вирішення спору, результатом якого була би перемога однієї сторони і поразка іншої [1, С.1] – тобто, медіації не властивий принцип змагальності процесу, який є основою судового процесу та частково має місце в арбітражі. Отже, основна роль медіатора в міжнародному комерційному спорі полягає в тому, що роль третьої особи зводиться до надання допомоги сторонам в урегулюванні спору і не дає їй права приписувати сторонам те чи інше обов'язкове рішення, тоді як суд чи арбітраж мають завершитись саме винесенням такого обов'язкового рішення [3, С.17]. Крім того, предметом обговорення в процесі медіації можуть стати питання, що виходять за рамки юридичних розбіжностей, які існували на момент початку процедури, наприклад, можливість перебудови майбутніх відносин між сторонами

та пропозиції про взаємні поступки. Для того щоб обговорення таких питань мало шанси на успіх, сторони повинні бути готові до відкритості та обговорення питань, які зазвичай не розглядаються в рамках арбітражного або судового розгляду.

2. Юрист в ролі представника однієї із сторін. Присутність юридичних радників на медіації комерційних спорів залежить від розміру та характеру спору. Розмір та впливовість корпорації, а також великі суми міжнародних комерційних контрактів підвищують імовірність участі юридичних радників у процедурі медіації. В міжнародній комерційній медіації юристів недарма називають основними «сторожами», які допомагають комерційним сторонам вирішувати їхні спори [4, С.381]. Присутність юристів-представників сторін на медіації не завжди однозначно сприймається медіаторами. Загалом вони можуть бути корисними у виявленні та чіткому визначенні питань спору, якщо вони беруть участь у процесі. Однак, якщо вони не розуміють логіки медіації, а продовжують використовувати «адвокатські» методи роботи – тоді вони можуть стати перешкодою медіаційного процесу. Оскільки медіація є неформальною зустріччю між сторонами в позаправовому контексті, сторони повинні мати свободу висловлювати свої думки щодо питань та можливих рішень, а юридичні радники повинні брати участь у процесі так, як цього бажають їхні клієнти. Вони присутні саме як юридичні радники, а не як правові представники, і тим, більше, захисники сторін.

Таким чином, для забезпечення консенсусної природи медіації, залучення юридичних радників та їхні обов'язки під час процесу можна поділити на три складові:

- консультування та допомога своїм клієнтам під час медіації;
- обговорення з медіатором, між собою та зі своїми клієнтами юридичні, доказові та/або практичні питання, що виникають;
- допомога у складанні тексту угоди, досягнутої під час медіації, або основні положення угоди, зафіксовані після завершення медіації.

Як бачимо, такі процесуальні обов'язки юридичного радника суттєво відрізняються від правового статусу адвоката в судовому чи арбітражному процесі.

Отже, юристи в ролі медіаторів за професійною звичкою продовжують сприймати медіацію як змагальний судовий процес, нехтуючи консенсусною природою медіації, а юристи, які представляють сторони медіації,

наслідуючи адвокатські навички, прагнуть втручатися в медіаційну процедуру як захисники, метою яких є перемогти у спорі, тоді як вони повинні бути передусім радниками, які лише надають правову оцінку консенсусному рішенню. Допомогти формуванню у юристів ролі «сторожів» медіації повинні насамперед освіта та навчання. Юридичні факультети повинні розширити свої навчальні програми з медіації, пропонуючи ширший спектр навчання навичкам комунікації та переговорів, щоби студенти розуміли, що людські та комерційні відносини, які лежать в основі спорів, не менш важливі, ніж інтерпретація правових питань. Майбутні юристи повинні бути навчені вирішувати проблеми та працювати над пошуком найбільш економічно вигідних комерційних рішень для клієнтів. Крім того, більш ефективній зміні професійного світогляду юристів-медіаторів може сприяти не лише вивчення навичок комунікації та вирішення конфліктів, а й робота протягом певного часу в таких сферах правової діяльності, які не пов'язані із змагальністю сторін чи захистом потерпілої сторони. Це може бути, наприклад, юридичне консультування під час укладення міжнародних комерційних угод перед переходом до практики медіації в міжнародних комерційних відносинах.

Література:

1. Notes on Mediation. UNCITRAL, Vienna: 2021. 22p.
2. UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation. With Guide to Enactment and Use. UNITED NATIONS, Vienna, 2022, 78p.
3. Доповідь робочої групи ЮНСІТРАЛ по арбітражу, Відень, 2001р. URL: efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/v01/900/30/pdf/v0190030.pdf
4. Ronan Feehily. The role of the lawyer in the commercial mediation process: a critical analysis of the legal and regulatory issues. *South African Law Journal*, 2016, Vol. 2, p.p. 351-387.

THE ROLE OF MEDIATION IN RESOLVING CONFLICTS BETWEEN STUDENTS AND UNIVERSITY ADMINISTRATION

РОЛЬ МЕДІАЦІЇ У ВИРІШЕННІ КОНФЛІКТІВ МІЖ СТУДЕНТАМИ ТА АДМІНІСТРАЦІЄЮ УНІВЕРСИТЕТУ

Chubyk U. M.
Student of the Faculty of Social and Humanitari an Sciences,
Department of Psychology and Social Work
West Ukrainian National University
м. Ternopil, Ukraine

Чубик У. М.
студентка соціально-гуманітарного факультету,
кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнського національного університету
м. Тернопіль, Україна

Взаємодія між студентами та адміністрацією університету часто супроводжується виникненням конфліктних ситуацій. Це пов'язано з різноманітністю інтересів, очікувань та поглядів обох сторін конфлікту. Ефективне вирішення таких конфліктів є одним з ключових факторів створення сприятливого освітнього середовища.

Важливу роль у запобіганні та вирішенні конфліктів між учасниками освітнього процесу в університетах відіграє медіація. Адже вона пропонує альтернативний підхід до вирішення конфліктів, який відрізняється від традиційних методів, таких як судові розгляди чи адміністративні розслідування. Медіаційна процедура сприяє самостійному знаходженню сторонами конфлікту взаємовигідного рішення. Проте важливе значення відіграє медіатор, який зберігаючи нейтральність та незалежність, дбає про процедурні, правові, комунікативні, рефлексивні, конфліктологічні аспекти процедури медіації [1, с. 190].

До переваг медіації у вирішенні конфліктів між студентами та адміністрацією університету належить і те, що вона здійснюється з урахуванням принципів конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості (медіатора), добровільності, самовизначення та рівності прав сторін медіації, орієнтації на їх інтереси, а також гнучкості самої процедури медіації.

Медіація відіграє важливу роль у відновленні довірчих відносин між студентами та адміністрацією вищого навчального закладу. Створений медіатором безпечний простір дозволяє сторонам конфлікту відкрито висловити свої почуття, думки й позиції. Це безумовно сприяє кращому розумінню один одного і пошуку сторонами конфлікту компромісів.

Впровадження медіації в університеті має й низку інших переваг. Зокрема, вона дозволяє зменшити кількість формальних скарг, покращити імідж університету та зміцнити спільноту. Крім того, медіація допомагає розвивати у студентів такі важливі навички як комунікація, співпраця та управління конфліктами.

Організація медіаційного процесу в університеті передбачає створення спеціальної служби або центру, навчання медіаторів, розробку внутрішніх положень і процедур, а також активну пропаганду медіації серед студентської спільноти.

Для прикладу можна навести університети, у яких було створено перші медіаційні служби (Національний університет «Києво-Могилянська академія», Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Державний торговельно-економічний університет, Національний університет «Одеська морська академія»), що успішно функціонують і по тепер. Їх відкриття відбулося завдяки проєкту «Формування культури консенсуального вирішення конфліктів як спосіб досягнення справедливості в українському суспільстві» (реалізовується ГС «Українська академія медіації» (за підтримки USAID у межах програми «Справедливість для всіх») [2, с. 41].

Особливістю медіації у студентському середовищі є типові конфлікти, які виникають між студентами та адміністрацією: питання, пов'язані з академічною успішністю, порушенням дисципліни, організаційними проблемами тощо. Розуміння специфіки спілкування і потреб молоді є архіважливим для ефективної медіації в університеті.

Підсумовуючи, можна сказати, що медіація є ефективним інструментом для вирішення конфліктів між студентами та адміністрацією університету. Вона сприяє створенню сприятливого освітнього середовища, зміцненню спільноти університету і розвитку навичок у студентів.

Література:

1. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник/Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 190 с.
2. Яремко О., Оленчук Н. Роль медіації в освітньому просторі України. *Трансформаційні процеси соціально-гуманітарної освіти сучасної України в умовах війни: виклики, проблеми та перспективи :* матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 20-22 червня 2024 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2024. С. 41-42.

THE DIALOGIC NATURE OF MEDIATION IN THE CONTEXT OF UNIVERSITY EDUCATION

ДІАЛОГІЧНА ПРИРОДА МЕДІАЦІЇ У РОЗРІЗІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Sharafin O.V.
PhD student of Department of Public Law, Faculty of Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
м. Chernivtsi, Ukraine

Шарафін О.В.
аспірант кафедри публічного права юридичного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

Вступ. У сучасному університетському середовищі, яке відзначається високою різноманітністю поглядів, інтересів і культур, медіація стає важливим інструментом для підтримки комунікації та вирішення конфліктів. У таких умовах освітній процес необхідно будувати на принципах діалогу, де обговорення, обмін думками та взаємне навчання виступають у ролі основних механізмів особистісного й професійного розвитку. У цьому контексті варто проаналізувати діалогічну природа медіації та спроектувати її на освітнє середовище.

Метою даного дослідження є аналіз діалогічної природи медіації в контексті сучасного університетського середовища та визначення її ролі в освітньому процесі для ефективного вирішення конфліктів, формування особистісних і професійних навичок студентів. Дослідження спрямоване на розкриття потенціалу діалогу як методу розвитку емпатії, взаємоповаги та критичного мислення в навчальному середовищі.

Методологія дослідження базується на комплексному аналізі теоретичних основ діалогічного підходу, зокрема методу Сократа та концепції Мартіна Бубера.

Виклад основних положень. Перш за все, варто звернути увагу на давність природи діалогічності. Метод діалогу здається чи не найдавнішим, чи не найбільш дієвим методом не лише знаходження істини, а й вирішення конфлікту. Такий метод часто називають методом Сократа, або сократичним методом. Як відомо, усе що ми знаємо про Сократа (оскільки він не документував свої вчення) ми знаємо переважно з розповідей Платона. « Сократ практично нікого й нічому не навчає, не виголошує «готових істин», не поводиться і як пророк. Він просто втягує кожного співбесідника у своєрідний інтелектуальний «агон» (змагання), аби виявити не фізичну силу, могутність його м'язів, а продемонструвати його суто духовну, інтелектуальну міць, непоборні логічні аргументи, що здатні подолати будь-які перешкоди» [1].

Початком сучасної концепції діалогічності вважаємо праці Мартіна Бубера. У своїй ґрунтовній роботі «Я і ти» він заклав основу сучасного розуміння діалогічності. Його бачення взаємодії зі світом розподіляється на дві категорії: від об'єктивного сприйняття співрозмовника як інструмента досягнення цілей до суб'єктного сприйняття іншої сторони як рівного [2]. Мартін Бубер вбачав у діалогічній взаємодії «Я-Ти» ключ до розуміння справжньої суті людини, яка завжди проявляється через діалог. Комунікація повинна будуватися не просто на обміні інформацією, а на глибокому взаємному сприйнятті, що виходить за рамки формального контакту і стає «зустріччю» двох свідомостей – суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Ми бачимо, що ідеї Мартіна Бубера, зокрема його концепція «Я-Ти», надають медіації нових смислів. Бубер акцентував увагу на справжній зустрічі двох суб'єктів, де кожен сприймає іншого як унікальну особистість, а не як об'єкт. Такий підхід у медіації дозволяє уникати поверхневих стосунків і досягати глибокого розуміння, що є надзвичайно важливим у розв'язанні міжособистісних конфліктів, зокрема в університетському середовищі. Як влучно зазначає В.Б. Стернічук, «Діалог, на наше переконання, – це не просто звичне спілкування чи комунікація, а радше процес відкриття Іншого завдяки кропіткій праці власного розуму та бажання пізнавати іншу сутність» [3, 121].

На сьогоднішній день університетське середовище є чудовим майданчиком для розвитку діалогічного мислення. Через медіацію студенти

можуть навчитися формувати відкритий підхід до ідей та думок інших, що сприяє їхньому особистісному та професійному розвитку. Медіація, яка базується на діалогічному підході, стимулює студентів не уникати конфліктів, а використовувати їх як можливість для побудови нових смислів, розширення світогляду та покращення комунікативних навичок. Це формує основу для розвитку інтелектуальної та емоційної зрілості, що є критично важливим у сучасному світі. Тобто сприйняття кожного члена освітнього простору як рівноправного суб'єкта, допоможе обом сторонам краще зрозуміти один одного, а також це дасть можливість пізнати краще самого себе через діалог з іншим. Саме коли обидві сторони сприймають іншого не як інструмент, не як «тимчасове обличчя», а саме як індивіда зі своїми поглядами та ідеями, тоді відкриваються можливості до ґрунтовної комунікації.

Освітнє середовище за своє суттю це і є майданчик для пізнання. Перебуваючи у соціумі, маючи навколо безліч таких різних «Я» індивід має змогу дійсно почути іншого, зрозуміти важливість діалогу і сприйняти це для власного розвитку. Усвідомлення того, що діалог це не просто обмін словами, це процес пізнання іншого, а отже і себе, де слова є лише засобом. Схожого висновку дійшла Джоана Ейнфальт, вона зазначає, що мова є засобом для створення ланцюжка діалогу, безперервного процесу взаємодії та розуміння світу навколо нас [4, 53].

Саме діалогічна природа медіації дозволяє ефективно вирішувати конфлікти. Оскільки медіація за своєю суттю постає саме як діалог між сторонами, де кожен прагне розв'язання конфлікту. Можливість бути почутим та необхідність почути іншого відкривають сторонам шлях до вирішення конфлікту. Влучно зазначають П. С. Пацурківський та Р. О. Гаврилюк, що передумовою медіації є наявність порушення однією або обома сторонами інтерсуб'єктивного відношення Я і Ти буттєвого балансу їх потреб та інтересів і поява у зв'язку з цим конфлікту (спору) між ними. Мета медіації – відновлення порушеного балансу потреб та інтересів сторін конфлікту (спору) [5, 195].

Методологія діалогічної освіти сприяє більш глибокому засвоєнню знань і розвитку навичок критичного мислення. Студенти не просто сприймають інформацію, а активно беруть участь у її створенні, аналізі й обговоренні. Такий підхід допомагає формувати покоління професіоналів, здатних не лише діяти в команді, а й ефективно вести переговори, брати на себе відповідальність за свої слова та вчинки, що є незамінними якостями в сучасному світі.

Тут також варто зазначити, що викладач у такому випадку не просто передає знання, а виступає фактично як медіатор, сприяючи розвитку в студентів здатності вести змістовний діалог. Відповідно до ідей Бубера, викладач повинен створювати атмосферу, в якій студенти відчуватимуть себе почутими та розумітимуть важливість власної позиції. Це може виражатися у використанні інтерактивних методів навчання, групових дискусій, у яких викладач стимулює студентів до самовираження та критичного мислення. Роль викладача як медіатора полягає не в домінуванні, а в підтримці діалогу та забезпеченні рівноправності учасників навчального процесу.

Висновки. Таким чином, можна дійти висновку, що використовуючи діалог як основу взаємодії, можна вирішувати міжособистісні конфлікти і розширювати світогляд, формуючи інтелектуально і емоційно зрілих фахівців. Діалогічний підхід формує усвідомлення, що слова є лише засобом, а процес діалогу – це спосіб пізнання світу через іншого і, водночас, розуміння себе. Такий досвід стає важливою складовою розвитку професійної ідентичності, яка грунтується на повазі, взаєморозумінні і відповідальності за власні слова та вчинки. Тобто діалогічна природа медіації перетворює університетське середовище на справжній майданчик для формування всебічно розвинених і готових до взаємодії спеціалістів, які цінують як власні знання, так і думки інших.

Література:

1. Володимир Кондзьолка. Платон: філософія добра // Платон. Діалоги. Видання друге. Пер. з давньогрецької Й.Кобів, І.Головач, Д.Коваль, Т.Лучук, Ю.Мушак. Київ : Основи, 1999. С. 7.
2. Мартін Бубер. Я і Ти. Шлях людини за хасидським вченням. Пер. з нім. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2012. – 272 с.
3. Стернічук В. Б. Теорія діалогізму: філософсько-емпіричний вимір. Філологічні науки. Літературознавство. 13, 2012, 159с.
4. Johanna Theresia Einfalt. USING A DIALOGIC APPROACH TO DEVELOP INTERCULTURAL COMPETENCE IN UNIVERSITY STUDENTS. Monograph. Queensland University of Technology, 2019, 385 с.
5. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як цінність: Монографія. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 466 с.

ETHICS COMMISSION AS ONE OF THE PLATFORMS FOR RESOLVING CONFLICT SITUATIONS IN THE UNIVERSITY ENVIRONMENT

КОМІСІЯ З ЕТИКИ ЯК ОДИН З МАЙДАНЧИКІВ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Sheremetieva O.Yu.
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of International Law, European and Euro-Atlantic Integration
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Kyiv, Ukraine

Шереметьєва О.Ю.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права, європейської та євроатлантичної інтеграції
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

Термін «медіація» фактично майже не використовувався в українській науковій спільноті, на практиці, а, отже, і в навчальних закладах, ще 15-20 років тому назад. Але, не дивлячись на це, медіація поступово вже займає своє місце серед засобів вирішення спорів. Аналогічні процеси відбуваються і в вищих навчальних закладах, де медіація стає доволі важливим інструментом вирішення конфліктних ситуацій в університетському середовищі, покращення його якості.

Узагальнюючи підходи науковців [1-4], можна зазначити, що під медіацією розуміють саме альтернативну форму вирішення спорів, за участі третьої нейтральної сторони, тобто медіатора, який допомагає сторонам конфлікту знайти взаємоприйнятне рішення.

Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 р. визначає медіацію як позасудову добровільну, конфіденційну, структуровану процедуру, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [5].

Водночас метою медіації є обговорення, усвідомлення й опрацювання складної конфліктної (проблемної) ситуації задля оптимального виходу з неї [3, с. 102].

Галузі застосування медіації доволі широкі [1-4]. Так, вона використовується не тільки в галузі юриспруденції, але й в галузі освіти. Зокрема, у виховній роботі в закладах освіти, в галузі управління, в трудових спорах, включаючи міжкорпоративні та внутрішньокорпоративні конфлікти, а також вивчається в межах навчальних дисциплін.

Розуміючи значення запобігання конфліктам, та позасудового вирішення конфліктних ситуацій, для створення нормального, доброзичливого, безпечного середовища в університетах, в деяких з них почали створюватися й розвиватися медіаційні служби та/або інші аналогічні інституції, які доволі успішно виконують свої функції.

В Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка вже відносно тривалий час функціонує Комісія з етики, яка є одним з майданчиків врегулювання конфліктних ситуацій, насамперед внутрішньокорпоративних конфліктів. Комісія з етики діє на підставі чинного українського законодавства та Положення про засади запобігання і протидії дискримінації, сексуальним домаганням, булінгу, мобінгу та іншим проявам неетичної поведінки в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка (далі – Положення) [6], Статуту, Колективного договору, Правил внутрішнього розпорядку, Кодексу корпоративної культури Київського столичного університету імені Бориса Грінченка та інших внутрішніх нормативних актів університету. Це Положення розроблене з метою забезпечення рівних можливостей щодо реалізації прав і свобод усіх співробітників та здобувачів освіти, підтримання в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка безпечного освітнього середовища, вільного від дискримінації, сексуальних домагань, булінгу, мобінгу, принижень честі та гідності особи [6].

До повноважень Комісії з етики віднесено:

- розглядати скарги про ймовірні факти дискримінації, сексуальні домагання, булінг, мобінг та інші прояви неетичної поведінки співробітників, здобувачів освіти та/або щодо співробітників, здобувачів освіти;
- отримувати від сторін та інших осіб інформацію, необхідну для об'єктивного з'ясування всіх обставин неналежної поведінки;
- за результатами розгляду скарг готувати висновки щодо підтвердження факту неналежної поведінки або його спростування;
- готувати пропозиції ректору щодо притягнення до відповідальності осіб, у разі підтвердження факту неналежної поведінки;

- готувати рекомендації для співробітників і здобувачів освіти з метою запобігання дискримінації, сексуальних домагань, булінгу, мобінгу та інших проявів неетичної поведінки [6].

Зрозуміло, що Комісія з етики не є медіаційною службою у прямому сенсі. Також відповідно до Положення на Комісію з етики безпосередньо не покладаються функції та обов'язки медіаційної служби. Але, на наш погляд, відповідно до специфіки діяльності в певних випадках, умовно її можна віднести до різновиду медіаційних служб або медіаційних інституцій в університетах. Тобто в своїй діяльності Комісія з етики частково застосовує деякі прийоми медіації. Так, допомагаючи у вирішенні конфліктних ситуацій Комісія з етики де-факто використовує різні моделі (підходи) медіації [3]:

- медіацію, орієнтовану на вирішення проблем (регулятивна або проблемно орієнтована), яка зосереджується на інтересах осіб/сторін конфлікту;
- наративну медіацію, коли в процесі діалогу, учасники озвучують свій погляд на ситуацію, поступово за допомоги третьої сторони (Комісії), знаходячи спільне рішення, примирюючись;
- медіацію, засновану на розумінні, коли сторони починають розуміти інтереси, пріоритети та позицію інших сторін, що дозволяє спільними зусиллями подолати конфлікт;
- відновлювальну (трансформативну) медіацію, коли створюються умови для діалогу сторін, а відповідальність за прийняті рішення покладається на сторони конфлікту, що призводить до відновлення відносин, тобто створюються умови, за яких, сторони мають дійти примирення;
- оціночна медіація, коли Комісія з етики певним чином впливає на процес, оцінює ситуацію та на підставі нейтрального неупередженого аналізу ситуації, позицій сторін, пропонує свої варіанти вирішення спору.

Підводячи підсумок, можна зазначити, що в цілому основними цілями діяльності Комісії з етики, як одного з майданчиків врегулювання конфліктних ситуацій в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка, а також як і більшості медіаційних служб в університетах, є формування культури мирного вирішення конфліктних ситуацій, попередження ескалації конфліктів серед здобувачів освіти, науково-педагогічних кадрів, адміністрації університету, з метою підтримки безпечного освітнього середовища.

Література:

1. Адвокат та медіація/Г. Гаро, А. Зернова, Г. Єременко, Р. Коваль, С. Погоріла, В. Поліщук, О. Помазановська, Л. Романадзе, М. Саєнко, В. Ситюк. Х.: ФАКТОР-МЕДІА, 2022. 112 с.
2. Мазаракі Н.А. Медіація в Україні: теорія та практика: монографія/Н.А. Мазаракі/Інститут законодавства Верховної Ради України. К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2018. 276 с.
3. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник/авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
4. Рахліс В., Павленко О. Переговори і медіація: підручник для підготовки професійного переговірника/В. Рахліс, О. Павленко. Вид. 2-е перероб. О.: Гельветика, 2021. 344 с.
5. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX/ Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 7. Ст. 51.
6. Положення про засади запобігання і протидії дискримінації, сексуальним домаганням, булінгу, мобінгу та іншим проявам неетичної поведінки в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка, введене в дію наказом від 21.03.2024 №254 // URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vdd/documenty_grinchenko_university/rozdil_2/Polozhennia_pro_zasady_zapobihannia_dyskryminatsii.pdf

COMPETENCIES IN RESTORATIVE JUSTICE AS AN IMPORTANT COMPONENT IN TRAINING FUTURE LAWYERS

КОМПЕТЕНТНОСТІ У СФЕРІ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ

Shcherbuk A.
5th-year student at the Faculty of Law, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

Щербук А.Г.
студентка 5 курсу юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Чернівці, Україна
Науковий керівник: проф. Р.О.Гаврилюк

Вступ. Відновне правосуддя є сучасним підходом до вирішення конфліктів і правопорушень, який зосереджується на відновленні справедливості через активну участь усіх сторін, залучених у конфлікт. Компетентності у сфері відновного правосуддя стають дедалі більш важливими для підготовки майбутніх правників, оскільки цей підхід сприяє не лише справедливому вирішенню правових питань, а й відновленню соціальних відносин, розвитку емпатії, розуміння та в ідеальному розумінні примирення сторін. Вимога щодо компетентності медіатора міститься у Директиві №2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах: «Медіатор – будь-яка третя особа, до якої звертаються сторони, щоб провести медіацію ефективно, неупереджено та компетентно». Держави-члени мають заохочувати початкове професійне навчання медіаторів та підвищення їх кваліфікації з метою подбати про те, щоб медіація проводилася ефективно, неупереджено та компетентно по відношенню до сторін [1].

Виклад основних результатів дослідження. З основних компетентностей у сфері відновного правосуддя для правників можна виділити комунікативні навички, компетентність ведення переговорів, розвинутий емоційний інтелект, правові знання, високі внутрішньо-етичні стандарти, здатність до критичного мислення, аналізу. Відновне правосуддя вимагає вміння активно слухати, обговорювати проблеми та досягати консенсусу.

Юрист повинен: вміти вести медіацію та фасилітацію зустрічей між сторонами конфлікту; мати розвинений емоційний інтелект; добре розуміти законодавчу базу, яка стосується відновного правосуддя, а також дотримуватися високих етичних стандартів у роботі з вразливими категоріями осіб; мати усвідомлення соціальних проблем і розуміти важливість справедливості для всіх учасників, включаючи жертв і правопорушників; повинні бути здатними до глибокого аналізу конфліктних ситуацій, щоб запропонувати рішення, які будуть справедливими та водночас ефективними.

Відновне правосуддя є багатовимірним і комплексним поняттям, яке розглядається в правовому полі і безпосередньо пов'язане з вирішенням конфліктів, що виникають внаслідок правопорушень. Теоретики і практики відновного правосуддя часто послуговуються визначенням відновного правосуддя, яке було дано Т. Маршалом: «відновне правосуддя – це процес, за допомогою якого сторони, втягнуті у конкретний злочин, спільно вирішують, як чинити з його наслідками і які висновки потрібно зробити на майбутнє. Або, іншими словами, відновне правосуддя – це орієнтований на вирішення проблеми підхід до злочинності, який залучає самі сторони і суспільство в цілому до активних відносин з юридичними органами. Це не особлива практика, але набір принципів, який дозволяє зорієнтовувати загальну практику будь-якого органу або групи щодо злочинності» [2, с. 6].

Дещо критично до такого визначення підходить Дж. Брейтвейт, який вважає, що воно не відображає основні цінності відновного правосуддя. На його думку, відновне правосуддя покликане зцілювати, надати моральний урок, залучати громаду, підштовхувати її до проведення діалогу на основі поваги, сприяти усвідомленню цінності прощення, відповідальності, вибачення і виправлення, а також відновлення належного фізичного та емоційного стану потерпілого, правопорушника та громади [3, с. 11].

Поєднання цих підходів забезпечує повне відображення сутності відновного правосуддя, його мети, завдань. Цінним є як сам процес, так і наслідки, яких він покликаний досягти. Процес як елемент відновного підходу забезпечує для учасників кримінально-правового конфлікту в основному морально-психологічний ефект, а наслідки переважно мають матеріальне, організаційне значення. Гармонійне поєднання нематеріальних та матеріальних начал при вирішенні кримінально-правового конфлікту – основа відновного правосуддя.

За визначенням, наданим у Рекомендації CM/Rec (2018)8 Комітету міністрів державам-членам стосовно відновного правосуддя у кримінальних справах від 3 жовтня 2018 року, відновне правосуддя означає будь-який процес, який дозволяє тим, кому була завдана шкода, та тим, хто несе відповідальність за таку шкоду, у випадку їх добровільної згоди, активно брати участь у вирішенні питань, що виникають у зв'язку зі скоєнням правопорушення, за посередництвом спеціально підготовленої та неупередженої третьої сторони [4].

Проаналізувавши підходи, можна зробити висновок, що відновне правосуддя – це альтернативний підхід до вирішення правопорушень, який акцентує увагу на відновленні справедливості через діалог між правопорушником і потерпілим, конфлікт вирішують за посередництвом третьої нейтральної сторони. Метою відновного правосуддя є не стільки покарання правопорушника, скільки відновлення шкоди, матеріального, морально-психологічного стану та соціального статусу, спричиненої потерпілим, та реабілітація, виправлення правопорушника. Вищевказана Рекомендація (2018)8 КМРЄ визначає такі ключові принципи відновного правосуддя: принцип участі зацікавлених сторін; принцип відшкодування шкоди, добровільність; діалог, заснований на обговоренні та взаємоповазі; рівна увага до потреб та інтересів залучених у процес сторін; процесуальна справедливість; колективна угода, заснована на консенсусі; концентрація на відшкодуванні збитків, реінтеграції та досягненні взаємного розуміння.

Медіація як форма відновного правосуддя з'явилася наприкінці 70-х рр. у Канаді, Сполучених Штатах Америки та на початку 80-х рр. в Європі. Першою з європейських країн, які ініціювали таку форму відновного правосуддя, стала Велика Британія [5, с.156]. Медіація в кримінальному процесі існує практично в усіх європейських державах, як в Західній, так і в Східній Європі. Відновне правосуддя та медіація успішно застосовуються в багатьох країнах, зокрема, в Канаді, Новій Зеландії, Великій Британії та США. Ці держави активно впроваджують медіацію у кримінальні процеси для роботи з молодіжною злочинністю, що показує високу ефективність у зниженні рецидивізму.

Медіація це інструмент відновного правосуддя. Медіація є ефективним засобом вирішення конфліктів у системі відновного правосуддя, спрямованою на досягнення згоди між сторонами конфлікту через діалог. На відміну від традиційного підходу, медіація не акцентує увагу на покаранні, а ставить за мету відновлення соціальних стосунків та задоволення інтересів як постраждалих, так і правопорушників. У відновному

правосудді медіація допомагає залучити правопорушника і потерпілого до активної участі у процесі вирішення конфлікту. Це сприяє відновленню моральних, матеріальних та соціальних втрат потерпілої сторони та реабілітації правопорушника через визнання своєї провини та виправлення завданої шкоди. Медіація базується на добровільності, нейтральності медіатора, конфіденційності та неупередженості. Ці принципи забезпечують вільне та відкрите спілкування між сторонами, що сприяє пошуку справедливого і прийнятного рішення для обох сторін [6].

Серед ключових переваг медіації як форми відновного правосуддя є зменшення навантаження на судову систему, зниження рівня конфліктності у суспільстві та забезпечення більш швидкого та гнучкого процесу вирішення спорів. Крім того, медіація сприяє зниженню соціальної стигматизації та правопорушників та допомагає постраждалим отримати відчуття справедливості, а не затяжний процес який в кінцевому результаті не задовольнить їхні вимоги. З позитивних аспектів відновного правосуддя також відшкодування завданої потерпілому шкоди, ресоціалізація неповнолітніх та зменшення впливу факторів ризику, які зумовлюють їх протиправну поведінку, запобігання вчиненню кримінальних правопорушень повторно, рецидиву.

Висновки. В Україні прийняття закону про медіацію створило правові основи для використання медіації в системі правосуддя. Медіація як частина відновного правосуддя є ефективним інструментом, який сприяє зменшенню соціальної напруги, поліпшенню відносин між сторонами та відновленню справедливості. Подальший розвиток цієї форми вирішення спорів вимагає активної участі держави, громадських організацій та професійної підготовки медіаторів через підвищення рівня компетентності в навчальних закладах як важливої складової підготовки майбутнього правника. Це підвищує ефективність правової системи та зменшує навантаження на суди. Окрім того, підготовка правників з акцентом на відновне правосуддя сприяє формуванню більш гуманного та справедливого суспільства. Враховуючи ці компетентності, майбутні правники стають не тільки спеціалістами з права, а й посередниками, які допомагають сторонам конфлікту досягати взаєморозуміння та примирення.

Література:

1. Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах: Міжнародний документ від 21.05.2008. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_a95

2. Айртсен И. Деятельность в области восстановительного правосудия в Европе. *Вестник восстановительной юстиции.* 2000. No 3.
3. Braithwaite J. Restorative Justice and Responsive Regulation (Studies in Crime and Public Policy). Oxford: Oxford University Press Inc, 2002.
4. Рекомендація CM/Rec(2018)8 Комітету міністрів державам-членам стосовно відновного правосуддя у кримінальних справах (Ухвалено Комітетом міністрів 3 жовтня 2018 року на 1326-му засіданні заступників міністрів).
5. Землянська В. В. Запровадження відновних підходів: зміна погляду на кримінальне судочинство. *Право України*. 2003. No 10.
6. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як цінність : монографія. Чернівці, Чернівецький нац. ун-т, 2023. 466 с.

MEDIATION: FROM THEORY TO PRACTICE IN THE WORK OF STUDENTS OF LEGAL CLINICS

МЕДІАЦІЯ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ У РОБОТІ СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

Yutovets O.S.
3rd year student State Tax University, Irpin, Ukraine

Ютовець О.С.
студентка 3 курсу Державного податкового університету м. Ірпінь, Україна

Медіація – структурований процес вирішення спорів за участі нейтральної третьої особи – медіатора, який допомагає сторонам досягти взаємоприйнятного рішення[1]. Метою медіації є обговорення та розуміння складних конфліктних(проблемних) ситуацій і робота над їх вирішенням. Ідея полягає в тому, щоб знайти найкраще рішення. Обговорення може включати різні, часто несумісні, погляди та думки щодо самої події та варіантів вирішення складної ситуації. Що є результатом успішної медіації? Якщо медіація успішна, то під час обговорень досягається конкретна домовленість. Рішення, досягнуте вході медіації, може бути включене в угоду тільки в тому випадку, якщо кожна зі сторін згодна з ним.

Головними передумовами медіації є: прагнення сторін на мирне врегулювання конфлікту (спору) та добровільність їх участі в процедурі медіації.

Об'єднавши зусилля, аби врегулювати проблему, замість сприйняття опонента як ворога, сторони конфлікту можуть розраховувати на досягнення домовленостей, які передбачають взаємну згоду – консенсус (співробітництво). Досягнувши консенсусу, сторони конфлікту приймають таке рішення, яке дозволяє їм конструктивно будувати подальші взаємовідносини і спільну діяльність. Таким чином ключовими принципами медіації є: добровільність, конфіденційність, нейтральність медіатора, орієнтація на інтереси сторін, а не на пропозиції. Порівняно із судовим розглядом справи медіація є більш гнучкою, конфіденційною процедурою, яка дозволяє сторонам самим знайти рішення, що влаштовує всіх [1].

Сфери застосування медіації в юриспруденції є досить розширеними. До прикладу за допомоги медіації можна вирішувати справи щодо різних предметів спору:

- цивільні спори – сімейні конфлікти, спадкові справи, суперечки між сусідами, ділові спори тощо;
- трудові спори – конфлікти між роботодавцем і працівником та інші.

Використовуючи медіацію, як процес врегулювання спору у різних сферах, ми маємо певні переваги, а саме:

- швидкість – процедура медіації, як правило, коротша за судовий розгляд;
- гнучкість – сторони мають більше свободи у пошуку рішень;
- конфіденційність – інформація, що розкривається під час медіації, залишається конфіденційною;
- збереження відносин – медіація допомагає зберегти ділові або особисті стосунки;
- вартість – медіація, як правило, дешевша за судовий розгляд.

В Україні діє Закон України «Про медіацію», який визначає правові засади медіації [2]. Медіація стає все більш популярною альтернативою судовому розгляду, тому очікується подальше розширення сфер застосування медіації та зростання кількості професійних медіаторів.

Студенти-консультанти юридичних клінік стають активними учасниками процесу медіації, розширюючи межі правничої допомоги. Для студентів-юристів участь у медіаційних процесах – це не просто теорія, а реальна практика, яка дозволяє розвивати комунікативні навички,

вміння вести переговори, розуміти психологію конфліктів. Юридичні клініки забезпечують безоплатну правничу допомогу, а медіація – це доступний і ефективний спосіб вирішення багатьох спорів. Студенти, як активні члени суспільства, сприяють популяризації медіації як альтернативного способу вирішення спорів.

Навчаючись навичкам медіатора, студенти не просто збагачують свій теоретичний багаж знань, а й активно готуються до майбутньої професійної діяльності. Цей процес має багатогранний вплив на їхній особистісний та професійний розвиток. Медіація сприяє розвитку навичок співпраці, що є важливим для будь-якого юриста, який працює в команді або взаємодіє з іншими учасниками правових відносин.

Хоча студенти-консультанти юридичної клініки не є професійними медіаторами, проте вони успішно можуть під час проведення інтерв'ювання клієнта, застосувати окремі навички роботи медіатора, що в подальшому допоможе їм у професійній діяльності. Адже саме під час проведення інтерв'ювання завдяки ефективному спілкуванню можна зрозуміти не тільки юридичні аспекти справи, але й емоційний стан клієнта, його потреби та очікування. В процесі спілкування з клієнтом важливо володіти:

- вмінням активно слухати – уміння зосередитися на словах клієнта, не перебиваючи його;
- емпатією – здатність поставити себе на місце клієнта і зрозуміти його почуття; – комунікативними навичками – вміння чітко і зрозуміло формулювати запитання, а також відповідати на питання клієнта;
- аналітичними здібностями – здатність структурувати отриману інформацію і виділяти найважливіші факти;
- терпінням – потрібно бути готовим до того, що може знадобитися час, щоб клієнт розповів свою історію [3].

Отже, проаналізувавши все вищесказане, може зробити висновки, що медіація – це ефективний інструмент для вирішення конфліктів, який дозволяє сторонам знайти взаємовигідне рішення. Навчання навичкам медіації в юридичних клініках є важливим етапом підготовки майбутніх юристів. Це дозволяє їм не тільки розвинути професійні компетенції, але й сприяє формуванню їхньої особистості як фахівців, які здатні не тільки відстоювати інтереси клієнтів, але й сприяти мирному вирішенню конфліктів.

Література:

1. Махова Л.О., Виприцький А.О. Історія міжнародного розвитку та сучасний стан інститут медіації в Україні. Право і суспільство. 2018. № 5. С. 241–247
2. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 р. № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text (дата звернення 05.11.2024)
3. Петренко Н. О. Аналіз вимог до медіатора. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 11. С. 774–776